

YILDIZELİ İLÇESİ'NİN COĞRAFYASI

Aykut CAMCI

**Doktora Tezi
Coğrafya Ana Bilim Dalı
Prof. Dr. Mehmet ZAMAN
2022
Her Hakkı Saklıdır**

**T.C.
ATATÜK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANABİLİM DALI**

Aykut CAMCI

YILDIZELİ İLÇESİ'NİN COĞRAFYASI

DOKTORA TEZİ

**TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. Mehmet ZAMAN**

ERZURUM – 2022

TEZ BEYAN FORMU

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddelerine göre hazırlamış olduğum “Yıldızeli İlçesi'nin Coğrafyası” adlı tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kâğıt ve elektronik kopyalarının aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Gereğini bilgilerinize arz ederim *.

☒ Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

☐ Tezimin/Raporumun makale için **altı ay**, patent için **iki yıl** süreyle erişiminin ertelenmesini istiyorum.

[09.06.2022]

[Aykut CAMCI]

Aslı Islak İmzalıdır

*** LİSANSÜSTÜ TEZLERİN ELEKTRONİK ORTAMDA TOPLANMASI, DÜZENLENMESİ VE ERİŞİME AÇILMASINA İLİŞKİN YÖNERGE**

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Lisansüstü tezlerin erişime açılmasının ertelenmesi **MADDE 6– (1)** Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.

(2) Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.

Gizlilik dereceli tezler MADDE 7– (1) Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

(2) Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Graduate School of Social Sciences

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Prof. Dr. Mehmet Zaman danışmanlığında, Aykut Camcı tarafından hazırlanan bu çalışma 09 / 06 / 2022 tarihinde aşağıda isimleri yazılı jüri tarafından Coğrafya Anabilim Dalı'nda Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. İhsan Bulut

İmza: Aslı Islak İmzalıdır

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Mehmet Zaman

İmza: Aslı Islak İmzalıdır

Jüri Üyesi : Prof. Dr. İbrahim Fevzi Şahin

İmza: Aslı Islak İmzalıdır

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Günay Kaya

İmza: Aslı Islak İmzalıdır

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Fatih Orhan

İmza: Aslı Islak İmzalıdır

Prof. Dr. Sait UYLAŞ

Enstitü Müdürü

Aslı Islak İmzalıdır

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	V
ABSTRACT	VI
KISALTMALAR DİZİNİ	VII
TABLolar DİZİNİ	VIII
HARİTALAR DİZİNİ	XIV
ŞEKİLLER DİZİNİ	XVI
FOTOĞRAFLAR DİZİNİ	XIX
ÖNSÖZ.....	XXV
GİRİŞ	1
I. ARAŞTIRMA SAHASININ YERİ, SINIRLARI VE GENEL ÖZELLİKLERİ ..	1
A. Araştırma Sahasının Konum Haritası.....	2
II. ARAŞTIRMANIN AMACI VE METODU	5
III. ARAŞTIRMA SAHASI İLE İLGİLİ YAPILAN ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR.....	8

BİRİNCİ BÖLÜM

FİZİKİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ

1.1. JEOLojİK VE JEOMORFOLİK ÖZELLİKLER.....	12
1.1.1. Jeolojik Özellikler	12
1.1.2. Jeomorfolojik Özellikler	27
1.1.2.1. Dağlık ve Tepelik Alanlar	29
1.1.2.2. Ovalar	33
1.1.2.3 Vadiler	35
1.2. İKLİM ÖZELLİKLERİ.....	40
1.2.1. Giriş.....	40
1.2.2 Sıcaklık.....	41
1.2.3. Basınç ve Rüzgârlar	46
1.2.4. Buharlaşma, Nemlilik ve Bulutluluk.....	51
1.2.5.Yağışlar	56
1.2.6. İklim Tipi.....	61
1.3. HİDROĞRAFYA ÖZELLİKLERİ.....	65
1.3.1 Akarsular	68

1.3.1.1 Yıldız Irmağı	68
1.3.1.2. Şeyhhalil Deresi.....	71
1.3.2. Barajlar ve Göletler	75
1.3.2.1. Barajlar	75
1.3.2.2. Göletler	76
1.4. TOPRAK ÖZELLİKLERİ	77
1.4.1. Kahverengi Topraklar.....	78
1.4.2. Kireçsiz Kahverengi Topraklar	79
1.4.3. Kahverengi Orman Toprakları	79
1.4.4. Alüvyal Topraklar	80
1.5. DOĞAL BİTKİ ÖRTÜSÜ ÖZELLİKLERİ.....	80
1.5.1. Ormanlar.....	83
1.5.2 Step Alanları.....	87

İKİNCİ BÖLÜM

BEŞERİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ

2.1. NÜFUS	89
2.1.1. Genel Bakış	89
2.1.2. Cumhuriyet Dönemi Öncesi Nüfus	90
2.1.3. Cumhuriyet Dönemi Nüfusu	93
2.1.4. Nüfus Hareketleri	104
2.1.4.1. Doğumlar ve Ölümler.....	104
2.1.4.2. Göçler	107
2.1.5. Nüfusun Sosyo-Kültürel Özellikleri.....	116
2.1.5.1. Nüfusun Yaş ve Cinsiyet Yapısı.....	116
2.1.5.2. Eğitim ve Kültür Durumu.....	125
2.1.5.3. Ortalama Aile Büyüklükleri	136
2.1.5.4. Sağlık Durumu.....	142
2.1.5.5. Nüfusun Dağılışı ve Yoğunluğu	146
2.2. YERLEŞME	161
2.2.1. Yerleşmenin Başlıca Özellikleri.....	161
2.2.2. Yerleşmenin Tarihi Gelişimi.....	162

2.2.3. Yerleşme Şekilleri	169
2.2.3.1. Devamlı Kır Yerleşmeleri	171
2.2.3.2. Dönemlik Kır Yerleşmeleri	193
2.2.3.3. Belediye Örgütlü Köy Yerleşmeleri	196
2.2.3.4. Kırsal Konutlar	201
2.2.3.5. Kasaba Yerleşmeleri	209

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

EKONOMİK COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ

3.1. TARIM	230
3.1.1. Tarımsal Faaliyetlerin Başlıca Özellikleri	230
3.1.2. Arazi Kullanımı	231
3.1.3. Parsel Büyüklüğü ve Mülkiyet Durumu	239
3.1.4. Tarım Ürünlerinin Ekiliş Sahaları ve Üretim Durumu	242
3.1.4.1. Tahıllar ve Diğer Bitkisel Ürünler	245
3.1.4.2. Meyveler, İçecek ve Baharat Bitkileri	259
3.2. HAYVANCILIK	261
3.2.1. Giriş	261
3.2.2. Hayvan Türleri	263
3.2.2.1. Büyükbaş Hayvan Yetiştiriciliği	263
3.2.2.2. Küçükbaş Hayvancılık	273
3.2.2.3. Yük ve Çeki Hayvancılığı	280
3.2.2.4. Kumes Hayvancılığı	282
3.2.2.4. Arıcılık	286
3.3. SANAYİ	292
3.4. TİCARET	296
3.5. ULAŞIM	298
3.6. TURİZM	306
3.6.1. Doğal Turistik Çekicilikler	307
3.6.2. Beşeri Turistik Çekicilikler	323
SONUÇ VE ÖNERİLER	338

YILDIZELİ İLÇESİ’NİN SWOT ANALİZİ	341
YILDIZELİ İLÇESİ’NİN TOWS MATRİSİ.....	345
KAYNAKÇA	348
ÖZGEÇMİŞ.....	373

ÖZET**DOKTORA TEZİ****YILDIZELİ İLÇESİ'NİN COĞRAFYASI****Aykut CAMCI****Tez Danışmanı: Prof. Dr. Mehmet ZAMAN****2022, 373 sayfa****Jüri: Prof. Dr. Mehmet ZAMAN****Prof. Dr. İhsan BULUT****Prof. Dr. İbrahim Fevzi ŞAHİN****Doç. Dr. Günay KAYA****Doç. Dr. Fatih ORHAN**

Yıldızeli ilçesi coğrafi bakımdan İç Anadolu Bölgesi'nin Yukarı Kızılırmak Bölümü içerisinde yer almakta olup, idari coğrafya bakımdan Sivas iline bağlıdır. Kırsal yerleşmeler toplu dokulu özellikler göstermektedir. Sahada aynı zamanda ilçe merkezini oluşturan bir kasaba (Yıldızeli) ile biri belediye örgütlü (Güneykaya) olmak üzere 119 köy yerleşmesi ve 72 tane dönemlik (ağıl ve mezra) yerleşme bulunmaktadır. ADNKS sonuçlarına göre (2021 yılı) toplam nüfusu 30313'tür.

Araştırma sahası Sivas ve Tokat il merkezlerine yakın konumda bulunmasından dolayı bu şehirlerin etki sahasında kalmaktadır. Fiziki ve beşeri coğrafya şartları bakımından elverişli konumda yer almasına rağmen, yatırım/yatırımcılar için çekici bir güç oluşturmamaktadır. Bu ve benzeri birçok durum ilçenin istihdam olanaklarının sınırlı kalmasına ve nüfusunu göç yoluyla kaybetmesine neden olmaktadır. İlçenin hem taşımış olduğu potansiyelin ortaya konulması hem de geri kalmasında etkili olan nedenleri belirlemek açısından hazırlanan çalışmada sahanın fiziki, beşeri ve ekonomik coğrafya özellikleri değerlendirilmiştir. Bu bağlamda araştırma nicel ve nitel verilerin kullanıldığı karma desenli bir çalışma niteliği taşımaktadır. İlçenin çevresel, sosyal ve ekonomik yönden avantaj/dezavantajlarını ortaya koymak açısından SWOT analizi yapılmıştır. Bu analiz sonucunda belirlenen güçlü yönleri ve fırsatları ile tehdit unsurları ve zayıf yönleri TOWS matrisiyle değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yıldızeli, Göç, SWOT TOWS, Coğrafya

ABSTRACT**PH. D. DISSERTATION****GEOGRAPHY OF YILDIZELİ DISTRICT****Aykut CAMCI****Advisor: Prof. Dr. Mehmet ZAMAN****2022, 373 pages****Advisor: Prof. Dr. Mehmet ZAMAN****Prof. Dr. İhsan BULUT****Prof. Dr. İbrahim Fevzi ŞAHİN****Assoc. Prof. Dr. Dr. Günay KAYA****Assoc. Prof. Dr. Fatih ORHAN**

Yıldızeli district is geographically locating in Borders Upper Kızılırmak Section of Central Anatolia Region, In terms of administration, is connected to Sivas province. Rural settings show collective settlements feautres. In area at the same time There are a town (Yıldızeli) forming a centre of borough with organised municipality (Güneykaya) on the brink of 119 village settlements besides temporal 72 vilages (hamlet, hovel settlements). According to ABPRS (2021) it has 30313 total population.

Due to fact that the research area is nearly located in between centres Tokat and Sivas province, it is under the influence of area. Although it has suitable location as physical geography and human geography, it hasn't created attractive power for financier/ financiers. Because of this and some alike situations cause limited employment and losing its population as a result of migration.

In this study it is evaluated physical, human and economic geographical features that it is revealed both the potential of borough and the reason why borough is lagged behind. In this sense research used quantitative and qualitative data has a combined patterned feature work. SWOT analysis has been done for revealling advantages/disadvantages in terms of environmental, social and economic sides of borough. The powerful sides and chance and weak sides and threat risks which revealed at the end of this analysis are evaluated with TOWS matrix.

Key Words: Yıldızeli, Migration, SWOT TOWS, Geography

KISALTMALAR DİZİNİ

ADNKS	: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
DİE	: Devlet İstatistik Enstitüsü
DSİGM	: Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü
HGM	: Harita Genel Müdürlüğü
MTA	: Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
Da	: Dekar
Ha	: Hektar
Km	: Kilometre
M	: Metre

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1.1. Yıldızeli (1965-1991) ve Sivas (1960-2020) Meteoroloji İstasyonlarına Ait Sıcaklık Değerleri.....	42
Tablo 1.2. Yıldızeli ve Sivas Meteoroloji İstasyonlarına Ait Ortalama Donlu Gün Sayısı	45
Tablo 1.3. Sivas Meteoroloji İstasyonu'na Ait Ortalama ve Ekstrem Basınç Değerlerinin Aylara Göre Dağılımı (mb.) (1960-2020).....	47
Tablo 1.4. Yıldızeli Meteoroloji İstasyonu'na Ait Ortalama ve En Hızlı Rüzgâr Hızının Aylara Göre Dağılımı (m/sec.) 1965-1991	48
Tablo 1.5. Yıldızeli Meteoroloji İstasyonu'na Ait Rüzgârların Mevsimlere Göre Dağılımı (1965-1991).....	49
Tablo 1.6. Yıldızeli Meteoroloji İstasyonu'na Ait Rüzgârların Mevsimlere Göre Dağılımı (1965-1991).....	51
Tablo 1.7. Yıldızeli Meteoroloji İstasyonu'na Ait Yıllık Ortalama Buhar Basıncının Aylara Göre Dağılımı (1965-1991).....	52
Tablo 1.8. Yıldızeli ve Sivas İstasyonlarına Ait Yıllık Ortalama Sıcaklık ve Ortalama Nispi Nem Miktarının Aylara Göre Dağılımı	53
Tablo 1.9. Yıldızeli ve Sivas İstasyonlarına Göre Aylık ve Yıllık Bulutluluk Değerleri.....	55
Tablo 1.10. Yıldızeli ve Sivas'ta Aylara Göre Açık, Bulutlu ve Kapalı Gün Sayıları ...	55
Tablo 1.11. Yıldızeli ve Sivas'ta Aylık ve Yıllık Yağış Değerleri (mm).....	57
Tablo 1.12. Yıldızeli ve Sivas'ta Yıllık Ortalama Yağış Miktarının Mevsimlere Göre Dağılışı (mm).....	59
Tablo 1.13. Yıldızeli ve Sivas'ta Ortalama Yağışlı Gün Sayılarının Aylara Göre Dağılımı	60
Tablo 1.14. Yıldızeli ve Sivas'ta Ortalama Kar Yağışlı Gün Sayısı	61
Tablo 1.15 Yıldızeli'nin THORNTHWAİTE Formülüne Göre Su Bilançosu	62
Tablo 1.16 Yıldızeli'nin De MARTONNE(1942) Formülüne Göre Aylık Kuraklık İndisi	63
Tablo 1.17 Sivas'ın De MARTONNE (1942) Formülüne Göre Aylık Kuraklık İndisi	64

Tablo 1.18 Yıldızeli'nde ERİNÇ (1965) Formülüne Göre Yağış Etkinliğinin Aylara Göre Durumu	64
Tablo 1.19. Sivas'ta ERİNÇ (1965) Formülüne Göre Yağış Etkinliğinin Aylara Göre Durumu	64
Tablo 1.20. Yıldız Irmağı'nın Gökkaya, Gaziköy, Yukarıyıldızlı Akım Gözlem İstasyonuna Ait Aylık Ortalama Akım Miktarları (m^3/sn).	70
Tablo 1.21. Şeyhhalil, Tahtalı, Çakraz, Boğaz ve Germuat Derelerinin Akım Gözlem İstasyonuna Ait Aylık Ortalama Akım Miktarları (m^3/sn).	73
Tablo 1.22. Yıldızeli İlçesi'nde Yer Alan Barajlar ve Yüzölçümleri	75
Tablo 1.23. Yıldızeli İlçesi'nde Yer Alan Göletler ve Yüzölçümleri.	76
Tablo 1.24. Yıldızeli İlçesi Orman Varlığı ve Niteliği (Ha).	83
Tablo 2.1. Cumhuriyet Dönemi Öncesi Yıldızeli Kaza'sı Nüfusu.....	91
Tablo 2.2. Yıldızeli İlçesi Nüfusunun Sayım Yıllarına Göre Değişimi (1927-2021). ...	95
Tablo 2.3. Yıldızeli İlçesi Kasaba ve Köy Nüfusunun Sayım Yıllarına Göre Değişimi (1927-2021).	96
Tablo 2.4. Yıldızeli İlçesine Bağlı Köy Yerleşimlerinin Sayım Yıllarına Göre Nüfus Miktarları (2007-2021).....	102
Tablo 2.5. Yıldızeli İlçesinde Cinsiyete Göre Doğum Sayısı ve Doğurganlık Hızları (2014-2021).	105
Tablo 2.6. Yıldızeli İlçesinde Ölüm Sayıları ve Kaba Ölüm Hızı (2009-2019).....	106
Tablo 2.7. Yıldızeli'nde Doğup Başka Yerde İkamet Eden Nüfusun İllere Göre Dağılışı (2021).	110
Tablo 2.8. Başka İlde Doğup Yıldızeli'nde İkamet Nüfusun İllere Göre Dağılışı (2021).	111
Tablo 2.9. Yıldızeli İlçesinin Sayım Devrelerine Göre Cinsiyet Yapısı ve Cinsiyet Oranları (1927-2021).....	117
Tablo 2.10. Yıldızeli Nüfusunun Dar Aralıklı Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (2021)	122
Tablo 2.11. Yıldızeli İlçesinin Geniş Aralıklı Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (2021).	124
Tablo 2.12. Yıldızeli İlçesinde Okul Öncesi Eğitim Durumu (2021).	125
Tablo 2.13. Yıldızeli İlçesi İlköğretim ve Ortaöğretim Eğitim Faaliyetlerinin Durumu (2021).	126

Tablo 2.14. Yıldızeli İlçesi'nde Okuma-Yazma Bilen ve Bilmeyen Nüfusun Durumu (2021).	130
Tablo 2.15. Yıldızeli İlçesinde 15+ Yaş Nüfusun Mezun Olduğu Okullara Göre Durumu (2021).	132
Tablo 2.16. Yıldızeli Belediyesi Mahallelere Göre Nüfus, Hane ve Aile Büyüklükleri (2021).....	137
Tablo 2.17. Güneykaya'da Mahallelere Göre Nüfus, Hane ve Aile Büyüklükleri (2021).....	138
Tablo 2.18. Yıldızeli İlçesine Bağlı Köy Yerleşmelerinin Ortalama Aile Büyüklükleri (2020).....	139
Tablo 2.19. Yıldızeli İlçesi'nde Sağlık Hizmeti Veren Aile Sağli Merkezleri (2021).	144
Tablo 2.20. Yıldızeli İlçesinde Sağlık Evi Bulunan Yerleşmeler (2021).....	144
Tablo 2.21. Yıldızeli İlçesinde Mobil Sağlık Hizmeti Verilen Yerleşmeler (2021). ...	145
Tablo 2.22. Yıldızeli İlçesi'nde Yerleşme ve Nüfusun Yükselti Kademelerine Göre Dağılışı.....	147
Tablo 2.23. Yıldızeli İlçesinde Yerleşme ve Nüfusun Yükselti Kademelerine Göre Dağılışı.....	149
Tablo 2.24. Yıldızeli İlçesi'nin Sayım Yıllarına Göre Aritmetik Nüfus Yoğunluğu (1927-2021).	151
Tablo 2.25. Sivas İlinde İlçelere Göre Aritmetik Nüfus Yoğunlukları (2021).	152
Tablo 2.26. Yıldızeli İlçesine Ait Yerleşmelerin Aritmetik Nüfus Yoğunlukları (2021).....	153
Tablo 2.27. Yıldızeli İlçesine Bağlı Yerleşmelerin Fizyolojik Nüfus Yoğunlukları (2021).....	157
Tablo 2.28. Yıldızeli İlçesi Köy Yerleşmelerinin Bulundukları Yükselti Kuşakları ...	173
Tablo 2.29. Yıldızeli İlçesinde Yükselti Basamaklarına Göre Köy Sayıları (2021). ...	175
Tablo 2.30. Yıldızeli İlçesi'nde Köylerin Kuruldukları Morfolojik Birimlere Göre Dağılımı	177
Tablo 2.31. Yıldızeli İlçesi'nde Kuruluş Yerine Göre Vadi İçerisinde Yer Alan Köyler	178
Tablo 2.32. Yıldızeli İlçesi'nde Kuruluş Yerine Göre Yamaçta Kurulmuş Olan Köyler	179

Tablo 2.33. Yıldızeli İlçesi'nde Kuruluş Yerine Göre Etek Düzlüğünde Kurulmuş Olan Köyler.....	180
Tablo 2.34. Yıldızeli İlçesi'nde Kuruluş Yerine Göre Ova Üzerinde Kurulmuş Olan Köyler	180
Tablo 2.35. Yıldızeli İlçesi'nde Kuruluş Yerine Göre Sırt Düzlüğü Üzerinde Kurulmuş Olan Köyler.....	182
Tablo 2.36. Yıldızeli İlçesi Köylerinin Eski ve Yeni İsimleri (2021).....	188
Tablo 2.37. Yıldızeli İlçesi Sınırları İçerisindeki Köylerinin Toponimik Analizi	190
Tablo 2.38. Yıldızeli İlçesinde Köy Yerleşmelerinin Yüzölçümü Büyüklüğüne Göre Dağılışı.....	191
Tablo 2.39. Yıldızeli İlçesi Köy Yerleşmelerinin Nüfus Büyüklüklerine Göre Dağılımı (2021).....	192
Tablo 2.40. Yıldızeli İlçesi'nde Yer Alan Mezralar ve Bağlı Bulundukları Köyler	194
Tablo 2.41. Güneykaya Beldesi'nde Çalışan Nüfusun Ekonomik Faaliyetlere Göre Dağılımı	198
Tablo 2.42. Güneykaya'da Yer Alan Ticari İşyeri Sayıları ve Çalışan İşgücü Sayısı .	198
Tablo 2.43. Güneykaya'da Mahalle Nüfusları, Hane Sayıları ve Aile Büyüklükleri (2021).....	201
Tablo 2.44. Yıldızeli İlçesi Kırsal Konutlarının Yapı Malzemelerine Göre Dağılımı (2021).....	203
Tablo 2.45. Yıldızeli İlçesinde Konutların Kat Sayılarına Göre Dağılımı (2021).....	205
Tablo 2.46. Yıldızeli İlçesinde Kırsal Konutların Çatı Örtü Malzemesine Göre Dağılımı	206
Tablo 2.47. Yıldızeli Kasabası'nda Çalışan Nüfusun Sektörel Dağılımı (2021)	218
Tablo 2.48. Yıldızeli Kasabasında Faaliyet Gösteren Ticari İşyerleri (2021).....	222
Tablo 2.49. Yıldızeli'nde Çiftçi Sayısının Mahallelere Göre Dağılımı (2021).....	229
Tablo 3.1. Yıldızeli İlçesi Arazi Kullanım Durumu (ha.)	232
Tablo 3.2. Yıldızeli İlçesi Yerleşim Alanları Tarımsal Arazi Varlığı (2006)	234
Tablo 3.3. Yıldızeli İlçesi Arazi Kabiliyet Sınıflarına Göre Dağılımı	237
Tablo 3.4. Yıldızeli İlçesinde Parsel Büyüklüğü, İşletme Tipi ve Sayısı.....	240
Tablo 3.5. Yıldızeli İlçesi Tarım Alanlarının Kullanım Durumu (2021).....	243

Tablo 3.6. Yıldızeli İlçesinde Yetiştirilen Tahıllar ve Diğer Bitkisel Ürünlerin Ekiliş Alanı ve Üretim Miktarları (2021).....	243
Tablo 3.7. Yıldızeli İlçesinde Yetiştirilen Sebze Türleri, Ekiliş Alanı ve Üretim Miktarları (2021)	244
Tablo 3.8. Yıldızeli İlçesinde Yıllara Göre Buğday Ekim Alanları ve Üretim Durumu (2004-2021).....	247
Tablo 3.9. Yıldızeli İlçesinde Yıllara Göre Arpa Ekim Alanları ve Üretim Miktarı (2004-2021).....	249
Tablo 3.10. Yıldızeli İlçesinde Yıllara Göre Yulaf Ekim Alanları ve Üretim Miktarı (2004-2021)	252
Tablo 3.11. Yıldızeli ilçesinde Yıllara Göre Şeker Pancarı, Ayçiçeği ve Mısır Ekim Alanları ve Üretim Miktarı (2004-2021).	255
Tablo 3.12. Yıldızeli İlçesinde Yetiştirilen Meyveler, İçecek ve Baharat Bitkilerinin Ekiliş Alanı, Ağaç Sayısı ve Üretim Miktarları (2021).	260
Tablo 3.13. Yıldızeli İlçesinde Hayvan Varlığının Türlere Göre Dağılımı (2021).....	262
Tablo 3.14. Yıldızeli İlçesi Büyükbaş Hayvan Varlığının Yerleşim Birimlerine Göre Dağılımı (2021).....	265
Tablo 3.15. Yıldızeli İlçesi Sığır Varlığının (Irklarına Göre) Yıllara Göre Dağılımı (2004-2021)	269
Tablo 3.16. Yıldızeli İlçesi Manda Varlığının Yıllara Göre Dağılımı (2004-2021). ...	272
Tablo 3.17. Yıldızeli İlçesi Küçükbaş Hayvan Varlığının Yıllara Göre Dağılımı (2004-2021)	274
Tablo 3.18. Yıldızeli İlçesi Küçükbaş Hayvan Varlığının Yerleşim Birimlerine Göre Dağılımı (2021).....	277
Tablo 3.19. Yıldızeli İlçesinde Yük ve Çeki Hayvancılığının Yıllara Göre Dağılımı (2004-2021)	281
Tablo 3.20. Yıldızeli İlçesinde Kumes Hayvancılığının Yıllara Göre Dağılımı (2004-2020)	283
Tablo 3.21. Yıldızeli İlçesinde Arı Kovanı Sayısı ve Bal Üretiminin Yıllara Göre Dağılımı (2004-2021).	287
Tablo 3.22. Yıldızeli İlçesinde Yerleşim Yerlerine Göre Aktif Arı Koloni Sayısı ve Koloni Sahibi Dağılışı (2021).....	290

Tablo 3.23. Yıldızeli İlçesi İl Özel İdaresi'ne Bağlı Köy Yollarının Durumu ve Niteliği (2020).....	303
Tablo 3. 24. Yıldızeli'ne Bağlı Yerleşmelerin İlçe Merkezine Olan Uzaklıkları.	304
Tablo 3.25. FIS ve Alp Kriterlerine Göre Kayak Pistleri Zorluk Dereceleri	309
Tablo 3.26. Yıldız Dağı Kış Sporları ve Turizm Merkezi Mekanik Tesis ve Pist Bilgileri	310
Tablo 3.27. Sıcak Çermik Sularının (MTA 1, MTA 2, MTA 4 Kuyuları) Kimyasal Analiz Raporu (Ana Parametreler).	314
Tablo 3.28. Uyuz Çermik Suyunun Kimyasal Analizi (Ana Parametreler).....	317
Tablo 3.29. Yıldızeli İlçesi Kültür Envanteri Listesi	324

HARİTALAR DİZİNİ

Harita 1. Araştırma Sahasının Konum Haritası	2
Harita 1.1. Yıldızeli İlçesinin Jeoloji Haritası (1.500.000'lik Sivas ve Samsun Paftalarından sayısallaştırarak hazırlanmıştır)	14
Harita 1.2. Yıldızeli İlçesinin Topoğrafya Haritası.	28
Harita 1.3. Araştırma Sahasının Jeomorfoloji Haritası.....	39
Harita 1.4. Yıldızeli İlçesi Akarsu Ağı Haritası.....	67
Harita 1.5. Yıldızeli İlçesi Toprak Haritası.....	78
Harita 1.6 Yıldızeli İlçesi Bitki Örtüsü Haritası	82
Harita 2.1. İkametgâh Bilgilerine Göre Yıldızeli'nde Doğup Farklı İllerde Yaşayan Nüfusun Dağılışı.	113
Harita 2.2. İkametgâh Bilgilerine Göre Farklı İllerde Doğup Yıldızeli'nde Yaşayan Nüfusun Dağılışı.	114
Harita 2.3. Yıldızeli İlçesi'nde Eğitim Kurumlarının Dağılışı.	127
Harita 2.4. Yıldızeli Kasabası ve kargın'nın Mahallelere Göre Ortalama Hane halkı Büyüklüğü. Haritası.	138
Harita 2.5. Yıldızeli İlçesi'ne Bağlı Köylerin Hanehalkı Büyüklüğü Haritası.....	141
Harita 2.6. Yıldızeli İlçesinde Sağlık Hizmetleri Verilen Tesislerin Dağılışı.	145
Harita 2.7. Yıldızeli İlçesinde Nüfusun Yükselti Kuşaklarına Göre Dağılışı.....	150
Harita 2.8. Yıldızeli İlçesinin Aritmetik Nüfus Yoğunluğu Haritası.....	156
Harita 2.9. Yıldızeli İlçesi Fizyolojik Nüfus Yoğunluğu Haritası.....	160
Harita 2.10. Yıldızeli İlçesinde Yerleşmelerin Dağılışı Haritası.....	172
Harita 2.11. Yıldızeli İlçesinde Yerleşmelerin Yükselti Basamaklarına Göre Dağılışı.....	175
Harita 2.12. Yıldızeli Kasabasının Farklı Dönemlere Ait Yatay Yönde Gelişimi	215

Harita 3.1. Yıldızeli İlçesi Arazi Kullanım Durumu (Corine 2018 verisinden hazırlanmıştır).	233
Harita 3.2. Yıldızeli İlçesi Arazi Kabiliyet Sınıflandırması.	239
Harita 3.3. Yıldızeli İlçesi Arazi Kullanım Durumu ve Büyükbaş Hayvan Varlığının Yerleşmelere Göre Dağılımı.	268
Harita 3.4. Yıldızeli İlçesi Arazi Kullanım Durumu ve Küçükbaş Hayvan Varlığının Yerleşmelere Göre Dağılımı.	276
Harita 3.5. Yıldızeli İlçesinde Aktif Arı Kolonilerinin Yerleşim Birimlerine Göre Dağılımı	291
Harita 3.6. Yıldızeli İlçesi Ulaşım Ağı Haritası.....	306

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1.1. Yıldızeli’nde Sıcaklıkların Yıl İçindeki Seyri	43
Şekil 1.2. Sivas’ta Sıcaklıkların Yıl İçindeki Seyri	43
Şekil 1.3. Yıldızeli ve Sivas’ta Donlu Günlerin Yıl İçerisindeki Dağılımı	46
Şekil 1.4. Sivas’a Ait Ortalama ve Ekstrem Basınç Değerlerinin Aylara Göre Dağılımı.....	48
Şekil 1.5. Yıldızeli’nin Mevsimlere Göre Rüzgâr Gücü	50
Şekil 1.6. Yıldızeli’nde Rüzgarların Mevsimlere Göre Dağılımı (1965-1991).	51
Şekil 1.7. Yıldızeli’nde Ortalama Buhar Basıncının Aylara Göre Dağılımı	52
Şekil 1.8. Yıldızeli’nde Yıllık Ortalama Sıcaklık ve Nispi Nem Miktarlarının Aylara Göre Dağılışı	54
Şekil 1.9. Sivas’ta Yıllık Ortalama Sıcaklık ve Nispi Nem Miktarlarının Aylara Göre Dağılışı ve Karşılıklı Durumları.....	54
Şekil 1.10. Yıldızeli ve Sivas’ta Ortalama Açık, Bulutlu ve Kapalı Günlerin Yıllık Ortalaması	56
Şekil 1.11. Yıldızeli ve Sivas’ta Aylık ve Yıllık Yağış Değerleri (mm)	58
Şekil 1.12. Yıllık Ortalama Yağış Miktarının Mevsimlere Göre Dağılışı.....	59
Şekil 1.13. Yıldızeli ve Sivas’ta Ortalama Yağışlı Gün Sayılarının Aylara Göre Dağılımı.....	60
Şekil 1.14. Yıldızeli ve Sivas’ta Ortalama Kar Yağışlı Gün Sayısı.....	61
Şekil 1.15 Yıldızeli’nin Thornthwaite Formülüne Göre Su Bilançosu Diyagramı	63
Şekil 1.16. Yıldız Irmağı’nın Gökkaya, Gaziköy, Yukarıyıldızlı Akım Gözlem İstasyonuna Ait Aylık Ortalama Akım Miktarları (m^3/sn).....	71
Şekil 1.17. Şeyhhalil, Tahtalı, Çakraz, Boğaz ve Germuat Derelerinin Akım Gözlem İstasyonuna Ait Aylık Ortalama Akım Miktarları (m^3/sn).....	74
Şekil 2.1. Yıldızeli İlçesi’nin Cumhuriyet Dönemi Öncesi Nüfusun Yıllara Göre Değişimi	91
Şekil 2.2. Yıldızeli İlçe Nüfusunun Sayım Yıllarına Göre Değişimi (1927-2021).	96
Şekil 2.3. Yıldızeli Kasaba Nüfusunun Sayım Yıllarına Göre Değişimi (1935-2021)...97	
Şekil 2.4. Yıldızeli Köy Nüfusunun Sayım Yıllarına Göre Değişimi (1935-2021).....	98
Şekil 2.5. Yıldızeli İlçesinde Doğumların Yıllara ve Cinsiyete Göre Değişimi.	106
Şekil 2.6. Yıldızeli İlçesinde Ölümünün Yıllara ve Cinsiyete Göre Değişimi.....	107

Şekil 2.7. Yıldızeli İlçesinin Sayım Devrelerine Göre Toplam Cinsiyet Yapısı ve Cinsiyet Oranı (1927-2021).	118
Şekil 2.8. Yıldızeli İlçesi Kasaba Nüfusunun Sayım Devrelerine Göre Cinsiyet Durumu (1927-2020).....	120
Şekil 2.9. Yıldızeli İlçesi Köy Nüfusunun Sayım Devrelerine Göre Cinsiyet Durumu (1935-2021).....	121
Şekil 2.10. Yıldızeli İlçesinin Nüfus Piramidi (2021).	123
Şekil 2.11. Yıldızeli Nüfusunun Geniş Aralıklı Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (2021).	124
Şekil 2.12. Yıldızeli İlçesi Okuma-Yazma Bilen Nüfusun Dağılımı.....	131
Şekil 2.13. Yıldızeli İlçesinde 15+ Yaş Nüfusun Mezun Olduğu Okullara Göre Durumu.....	133
Şekil 2.14. Yıldızeli İlçesinde Yerleşme ve Nüfusun Yükselti Kademelerine Göre Dağılışı	149
Şekil 2.15. Yıldızeli İlçesi'nde Kuruldukları Morfolojik Birimlere Göre Köylerin Dağılımı.....	177
Şekil 2.16. Yıldızeli Köylerinin Yüzölçümüne Göre Yüzdelik (%) Dağılımı.....	192
Şekil 2.17. Yıldızeli Köylerinin Nüfus Büyüklüğüne Göre Dağılım Oranı (%)	193
Şekil 2.18. Güneykaya Beldesi'nde Mahalle Nüfusları ve Hane Sayıları.	201
Şekil 2.19. Kırsal Konutların Yapı Malzemelerine Göre Dağılım Oranı (2021).....	204
Şekil 2.20. Yıldızeli İlçesinde Konutların Kat Sayılarına Göre Dağılım Oranı (%). ...	206
Şekil 2.21. Yıldızeli İlçesinde Kırsal Konutların Çatı Örtü Malzemesine Göre Dağılım Oranı (%).....	207
Şekil 2.22. Kırsal Kesimde Yer Alan Yeni Tip Konut Planı	209
Şekil 2.23. Yıldızeli'nde Çalışan Nüfusun Sektörel Dağılımı (2021).	219
Şekil 3.1. Yıldızeli İlçesi Arazi Kullanım Durumu (2021).....	232
Şekil 3.2. Yıldızeli İlçesi Arazi Kabiliyet Sınıflarına Göre Oransal Dağılımı.	238
Şekil 3.3. Yıldızeli İlçesinde Yetiştirilen Sebze Türlerin Ekiliş Alanı ve Üretim Miktarları.....	244
Şekil 3.4. Yıldızeli İlçesinde Buğday Ekim Alanları ve Üretim Durumunun Yıllara Göre Durumu.....	248

Şekil 3.5. Yıldızeli İlçesinde Arpa Ekim Alanları ve Üretim Durumunun Yıllara Göre Değişimi	250
Şekil 3.6. Yıldızeli İlçesinde Yulaf Ekim Alanları ve Üretim Durumunun Yıllara Göre Durumu.....	253
Şekil 3.7. Yıldızeli İlçesinde Yıllara Göre Şeker Pancarı Ekim Alanları ve Üretimi...	255
Şekil 3.8. Yıldızeli İlçesinde Yıllara Göre Ayçiçeği Ekim Alanları ve Üretimi.	257
Şekil 3.9. Yıldızeli İlçesinde Yıllara Göre Silajlık Mısır Ekim Alanları ve Üretimi....	258
Şekil 3.10. Yıldızeli İlçesinde Yetiştirilen Meyveler, İçecek ve Baharat Bitkilerinin Ekiliş Alanı ve Üretim Miktarı.....	260
Şekil 3.11. Yıldızeli İlçesi Hayvan Varlığının Türlerle Göre Dağılışı.	263
Şekil 3.12. Yıldızeli İlçesinde Yıllara Göre Sığır Varlığının (Irklarına Göre) Dağılımı.....	270
Şekil 3.13. Yıldızeli İlçesinde Manda Varlığının Yıllara Göre Dağılışı.....	272
Şekil 3.14. Yıldızeli İlçesi Koyun Varlığının Yıllara Göre Değişimi	274
Şekil 3.15. Yıldızeli İlçesi Keçi Varlığının Yıllara Göre Değişimi.....	277
Şekil 3.16. Yıldızeli İlçesinde Yıllara Göre Yükl ve Çeki Hayvanlarının Dağılımı	282
Şekil 3.17. Yıldızeli İlçesinde Kümes Hayvanlarının Yıllara Göre Dağılımı	284
Şekil 3.18. Yıldızeli İlçesinde Tavuk Sayısının Yıllara Göre Dağılımı.	285
Şekil 3.19. Yıldızeli İlçesinde Hindi, Kaz, Ördek ve Beç Tavuğu'nun Yıllara Göre Dağılımı.....	286
Şekil 3.20. Yıldızeli İlçesinde Yıllara Göre Arı Kovanı Sayısı ve Bal Üretiminin Dağılımı.....	288
Şekil 3.21. TOWS Analiz Matrisi (Wehrich, 1982: 60'dan faydalanılarak hazırlanmıştır)	345

FOTOĞRAFLAR DİZİNİ

Fotoğraf 1.1. Akdağ Metamorfiklerini Oluşturan Mermerler Uyuz Çermik Yakınlarında Açık ve Tipik Mostralar Vermektedir.....	16
Fotoğraf 1.2. Akdağ Metamorfiklerinden Görünüm (Yolkaya Köyü Doğusu).	16
Fotoğraf 1.3. Avcıpınarı Göleti Yakınlarında Yüzeyde Mostra Vermiş Olan Pazarcık Volkanitleri (Avcıpınarı Köyü).	17
Fotoğraf 1.4. Pamukpınar Yakınlarında Görülen Açık Renkli ve Sarımtırak Pamukpınar Tüf'ünden Görünüm.	18
Fotoğraf 1.5. Kapıköy Köyü Yakınlarında Yer Alan Akma Breşlerinden Görünüm.	19
Fotoğraf 1.6. Akçakale Köyü Kale Mevkii Yakınlarında Bulunan Tokuş Formasyonu Kumtaşı ve Kireçtaşı Karışığından Görünüm.....	20
Fotoğraf 1.7. Kumtaşı ve Marn Ardalanmasından Oluşan Kılıçlı Olistostronomundan Görünüm (Şeyhhalil Köyü)	21
Fotoğraf 1.8. Çöte Köyü Güneyinde Yer Alan Üst Kretase Yaşlı Bazaltlardan Görünüm	22
Fotoğraf 1.9. Ofiyolitik Karışık Birimden Görünüm (Cizözü Köyü Pelitburun Tepesi Yakını)	23
Fotoğraf 1.10. Çakıldaş, Kumtaşı ve Kıltaşı Ardalanmasından Oluşan İncesu Formasyonundan Görünüm (Kalın Köyü)	24
Fotoğraf 1.11. Traverten Üzerinde Gelişme Göstermiş Olan Levha Biçimli Laminamsı Travertenler ve Lapyta Oluşumu.....	26
Fotoğraf 1.12. Tepeçermik Travertenleri Bloklar Şeklinde Kesilerek İnşaat Endüstrisinde Değerlendirilmektedir (Kalın Köyü).....	26
Fotoğraf 1.13. Yıldız Irmağı Taşdığı Alüvyonları Yıldız Köprüsü Civarında Bırakarak Yatağın Dolmasına Neden Olmaktadır	27
Fotoğraf 1.14. İlçe Merkezinin Güneyinde Yer Alan Çalınbaşı Tepesinden Görünüm	30
Fotoğraf 1.15. Araştırma Sahasının En Yüksek Kesimini Oluşturan Yıldız Dağı'ndan Görünüm.....	31
Fotoğraf 1.16. Geniş Sırtlardan Oluşan Hörgüç Şeklinde Uzun Tepelik Alanlardan Görünüm (Şeyhhalil Köyü Kuzeyi)	32

Fotoğraf 1.17. Yıldızeli Ovası Han Irmağı, Yıldızeli Irmağı ile Bu Irmaklara Katılan Argos Çayı ve Kurtboğazı Dere Sularının Taşımış Oldukları Alüvyon Malzemenin Birikmesi Sonucunda Oluşmuştur	33
Fotoğraf 1.18. Kargın Ovası Etrafı Sırtlar ve Tepelik Alanlarla Çevrili Çanak Şeklinde KD-GB Yönünde Uzanış Göstermektedir.	34
Fotoğraf 1.19. Kalın ve Direkli Köyleri Arasında Yer Alan ve Nevruz Barajı'nın Suladığı Çimhanı Ovası	35
Fotoğraf 1.20. Bayat Suyu Vadisi ve Kalın Irmağına Ulaşan Bayat Suyu	36
Fotoğraf 1.21. Yılanlıkaya Boğazı (Menteşe Köyü ve Yılanlıkaya Köyü Arası D-200 Karayolu).....	37
Fotoğraf 1.22. İç Kesimlere Ulaşımı Kolaylaştıran Geniş Tabanlı Bir Boğaz Vadi Olan Çakraz Deresi Vadisi (Yolkaya Köyü).....	38
Fotoğraf 1.23. Çöte Köyü (a), Kaman Köyü ve (b) Sarıçal Köyü'nde (c) Yer Alan Meşe Ormanları ve Sarıçal Köyünde Yapılan Meşe Kömürü Üretiminden Görünüm (d).....	84
Fotoğraf 1.24. Ormanların Tahrip Edildiği Yerde Ortaya Çıkan Çalı ve Step Elemanları	85
Fotoğraf 1.25. Karalar Köyü Belgöynük Tepe'de Yer Alan Sarıçamlardan Görünüm .	86
Fotoğraf 1.26. Avcılar Köyü Kaletepe Mevkiinde Görülen Ardıç ve Çamlardan Oluşan Ormanlar	86
Fotoğraf 1.27. Araştırma Sahasında geven (Astragalus), madımak (Polygonum Cesnatum), üçgül (Trifolium), ısırgan otu (Urtica), hardal otu (Sinapis Nigra) vs. gibi Step Türleri Yaygın Olarak Dağılıp Göstermektedir.	88
Fotoğraf 2.1. Yıldızeli Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi (a), Şehit Hakan Şahbaz Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi (b), Yıldızeli Anadolu İmam Hatip Lisesi (c), Pamukpınar Anadolu Lisesi (d) Okullarından Görünüm.....	126
Fotoğraf 2.2. Yıldızeli İlçesi Kredi ve Yurtlar Kurumuna Ait Kız Yurtları	127
Fotoğraf 2.3. Pamukpınar Yatılı Bölge Ortaokulu'ndan Görünüm	129
Fotoğraf 2.4. Yıldızeli Halk Eğitim Merkezi'nden Görünüm	130

Fotoğraf 2.5. Yıldızeli İlçesi'nde Yaz Aylarında Yapılan Karakucak Güreşlerinden Görünüm.....	135
Fotoğraf 2.6. Pir Sultan Abdal Anma Etkinliklerinden Görünüm.	136
Fotoğraf 2.7. Yıldızeli Devlet Hastanesi, 19 Aralık 2016 Tarihinde Hizmete Açılmıştır.	143
Fotoğraf 2.8. Yıldızeli İlçesi'nde Engelli Bireylere Hizmet Veren Özel Güncel Bakımevi.....	143
Fotoğraf 2.9. Akpınarbeleni Köyü, Yıldızeli İlçesinin En Yüksekte Yer Alan Köy Yerleşmesidir.....	176
Fotoğraf 2.10. Nallı Köyü, Vadi İçerisinde Kurulmuş Olan Köylere Örnek Teşkil Etmektedir.	178
Fotoğraf 2.11. Yamaç Üzerinde Kurulmuş Yerleşmelerden Akçalı Köyü.	179
Fotoğraf 2.12. Etek Yüzeyinde Kurulmuş Banaz Köyünden Görünüm	181
Fotoğraf 2.13. Çubuk Köyü, Ova Üzerinde Kurulmuş Yerleşmelerden Biridir.	181
Fotoğraf 2.14. Davulalan Köyü Sırt Üzerinde Kurulmuştur.....	182
Fotoğraf 2.15. Aşağıkecik Köyü, Yol Boyu Yerleşme Özelliği Göstermektedir.	184
Fotoğraf 2.16. Başköy Köyü, Orman İçinde Yer Alan Köylerden Biridir.....	185
Fotoğraf 2.17. Nuh'un Ağılı (a), Pişticioğlu Ağılı, Kayadibi Ağılı (c) ve Haksızlar Ağılı(d) Mevkiileri Çamlıbel Mahallesi İçerisinde Yer Almaktadır...	195
Fotoğraf 2.18. Güneykaya Belediyesi'nden Görünüm	197
Fotoğraf 2.19. Güneykaya Kasabasında Yer Alan Ticari İşyerlerinden Görünüm.....	199
Fotoğraf 2.20. Güneykaya Aile Sağlığı Merkezi (Yenicami Mahallesi) ve Kargın Sağlık Evi'nden Görünüm	199
Fotoğraf 2.21. Güneykaya Beldesinde Eğitim Hizmeti Veren Okullardan Görünüm.	200
Fotoğraf 2.22. Araştırma Sahasında Yer Alan Taş ve Kerpiç (Önde) Kullanılarak ve Betonarme (Arkada) Malzeme Kullanılarak Yapılan Konutlardan Görünüm	204
Fotoğraf 2.23. Araştırma Sahasında Çatı Örtüsü Kiremit Olan Konutlardan Görünüm	208
Fotoğraf 2.24. Yıldızeli Kasabası'nda Çok Katlı Binaların Yoğunluk Kazandığı Atatürk Caddesi.....	217

Fotoğraf 2.25. Yıldızeli Hükümet Konağı (a), Yıldızeli Belediyesi (b), Yıldızeli Tapu ve Kadastro Müdürlüğü (c), Yıldızeli İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü.....	220
Fotoğraf 2.26. İşyerlerinin yoğunluk kazandığı Atatürk Caddesinden (a,b,c) ve Cumhuriyet Caddesinden Görünüm.....	222
Fotoğraf 2.27. Yıldızeli İlçesi'nde Eğitim Faaliyetlerinin İdare Edildiği İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'nden Görünüm	224
Fotoğraf 2.28. Yıldızeli İlçe Sağlık Müdürlüğü ve Aile Sağlığı Merkezi'nden Görünüm	225
Fotoğraf 2.29. Yıldızeli ile Sivas Arasındaki Ulaşım Faaliyetlerinde Minibüslerden de Yararlanılmaktadır.	226
Fotoğraf 2.30. İlçe Merkezi'nde Yer Alan Ziraat Bankası'ndan Görünüm.....	227
Fotoğraf 2.31. Yıldızeli Küçük Sanayi Sitesinden Görünümler	228
Fotoğraf 3.1. Hasat Gerçekleştirilmiş Buğday Tarlası.....	246
Fotoğraf 3.2. Araştırma Sahasında Sulamalı Tarıma Geçilmesiyle Birlikte Şeker Pancarı Üretimi de Yapılmaktadır.....	254
Fotoğraf 3.3. Yıldızeli İlçesinde Ayçiçeği Üretimi Çerezlik ve Yağlık Olarak Yapılmaktadır.	257
Fotoğraf 3.4. Yıldızeli İlçesinde Silajlık Mısır Üretimi Yapılmaktadır.....	259
Fotoğraf 3. 5. Yıldızeli İlçesinde Mera Hayvancılığı da Yaygın Olarak Yapılmaktadır	264
Fotoğraf 3.6. Yıldızeli İlçesinde Büyük Çiftliklerde Besi Hayvancılığı Yapılmaktadır.	271
Fotoğraf 3.7. Araştırma Sahasında Küçükbaş Hayvanlardan Koyun Sayısı, Keçi Sayısından Fazladır.	275
Fotoğraf 3.8. Araştırma sahasında Arıcılık Önemli Hayvancılık Faaliyetleri Arasında Bulunmaktadır.	289
Fotoğraf 3.9. Yıldızeli Küçük Sanayi Sitesi, Sivas-Yıldızeli-Tokat Karayolu Ayrımından Sonra Karşıyaka Mahallesi'nde Yol Kenarında Kurulmuştur.....	293
Fotoğraf 3.10. Modern Yöntemler İle Hayvancılık Yapılan Bilgin Tarım ve Hayvancılık Tesislerinden Görünüm	294

Fotoğraf 3.11. Organik Madencilik’e Ait Tesiste Vermikülit İşlenmektedir.	296
Fotoğraf 3.12. Yıldızeli Kasabasında Cuma Günleri Kurulan Haftalık Pazar, Yöresel Ürünlerin Pazarlanması Bakımından da Önemlidir.....	298
Fotoğraf 3.13. Yaraşbeli Geçidi (1540 m), İlçenin Sahip Olduğu İki Geçitten Birisidir.	300
Fotoğraf 3.14. Çamlıbel Geçidi’nde Bakım Evi yanı sıra Atatürk Çeşmesi Anıtı ile Yıldızeli Belediyesine Ait Kütük Ev Bulunmaktadır.....	301
Fotoğraf 3.15. Yıldızeli Kasabası (Fevzi Çakmak Mahallesi) ile Aşağıçakmak Köyü Arasında Ulaşım Mazıkıranbeli Geçidiyle Sağlanmaktadır.....	302
Fotoğraf 3.16. Yıldızeli Şehir Merkezi-Çırçır Köyü Güzergâhı Yukarıçakmak- İslim Köyleri Arasında Yer Alan Çakmakbeli Geçidi.	302
Fotoğraf 3.17. Yıldız Dağı Kış Sporları ve Turizm Merkezi Vaziyet Durumu (www.yildizdagikayakmerkezi.com)	311
Fotoğraf 3.18. Yıldız Dağı Kış Sporları ve Turizm Merkezi’nden Kayak Pisti ve Bungalov Evleri.	312
Fotoğraf 3.19. Yıldızeli’nin Güneyinde Bulunan Çal Dağı’nda Yamaç Paraşütü Etkinlikleri (Kaynak. Yıldızeli Kaymakamlığı).....	313
Fotoğraf 3.20. Sıcak Çermik Termal Turizm Tesisleri ve Rekreasyon Alanı.	316
Fotoğraf 3.21. Sıcak Çermik Tesisleri İçerisinde Yapılan Altınkale Travertenleri.....	316
Fotoğraf 3.22. Uyuz Çermik Şifalı Su Havuzu ve Traverten Oluşumu.....	318
Fotoğraf 3.23. Bakırcıoğlu Semer Tipi Traverten ve Doğal Traverten Köprüsü.....	319
Fotoğraf 3.24. Ilıca Kaynak Suyu (a) ve Kaman Maden Suyu (b,c) Şifalı Suları.	320
Fotoğraf 3.25. Rekreasyonel Faaliyet İmkânı Sunan (a) Sarıçal Gölteti, (b) Avcıpınarı Göleti (c) Halkaçayır Göletleri.....	321
Fotoğraf 3.26. Demirözü ve Yavru köyleri Sınırları İçerisinde Doğa Yürüyüşü ve Kamp Aktiviteleri Gerçekleştirilmektedir (SİVDAK Arşivi).....	323
Fotoğraf 3.27. Kalkolitik Çağda İskan Görmüş Olan Buğdaycık Tepesi Höyüğü (Şeyhhalil Köyü)	327
Fotoğraf 3.28. Akçakale Köyü Kalesi ve Surları (a,b,c) ile Melektepe Kalesi (d).	330
Fotoğraf 3.29. Kültür envanteri listesinde arkeolojik sit alanı olarak kaydedilmiş ilk alan Kalın köyü sınırları içerisinde yer alan Kandil Sırtı Arkeolojik ve Doğal Sit Alanı’dır.	331

- Fotoğraf 3.30.** Tavşan Uçan Kale Yerleşimi Sit Alanı Karakaya ve Belcik Köyü
Arasında Yer Alıp Sivas-Yozgat Karayolundan Rahatlıkla
Görülebilmektedir.333
- Fotoğraf 3.31.** Yıldızeli İlçesinde Anıt Niteliği Taşıyan Bazı Eserlerden Görünümler
Kemankeş Kara Mustafa Paşa Cami (a,b), Kemankeş Kara Mustafa
Paşa Hamamı (c), Pamukpınar Köy Enstitüsü Binaları (d,e,f), Banaz
Köyü Camii/Türbesi (g), Selamet Cami (h), Şeyhhalil Türbesi (ı), Pir
Sultan Abdal Evi (i), Yıldızeli Tren İstasyonu (i), Subaşı Tren
İstasyonu ve Kar Barakaları (k)334
- Fotoğraf 3.32.** Yıldız Çayı Üzerinde Yer Alan Yıldız Köprüsü Önemli Turistik
Kaynaklar Arasında Yer almaktadır.336

ÖNSÖZ

Yıldızeli İlçesi'nin Coğrafyası isimli bu çalışma, bir doktora tez çalışması olup, Yıldızeli İlçesi'nin tez konusu olarak seçilmesinde bu sahayla ilgili ayrıntılı bir coğrafi araştırmanın bugüne kadar yapılmamış olması etkili olmuştur. İç Anadolu Bölgesi'nin doğusunda Yukarı Kızılırmak Bölümü içerisinde, idari bakımdan Sivas ili sınırları içerisinde yer almaktadır. Ülkenin batısı ile doğusunu birbirine bağlayan önemli yol güzergâhları üzerinde yer alan ilçe, iç kesimleri Karadeniz'e kara ve demiryolu ile bağlayan yol güzergâhında olması nedeniyle de büyük bir avantaja sahiptir. Bu avantajlarına rağmen Sivas ve Tokat şehirlerinin etki sahasında kaldığı için sosyal ve ekonomik açıdan fazla bir gelişme gösterememiştir. Bu nedenle özellikle 2000 yılından sonra sürekli olarak dışarıya göç vermiştir. Gelişmesi bakımından devlet ve özel sektör vasıtasıyla yatırımlara ihtiyaç bulunmaktadır.

Tez çalışmasında Yıldızeli İlçesi'nin fiziki, beşerî ve ekonomik coğrafya özellikleri coğrafyanın temel ilkeleri doğrultusunda incelenmiştir. Sonuç bölümünde ise, sahanın güçlü ve zayıf yönleri, iç ve dış çevre faktörlerinden kaynaklanan fırsatlar ve tehditleri belirlemek amacıyla SWOT analizi yapılmıştır. Analiz sonucuna göre TOWS matrisi kullanılarak stratejiler üretilmiştir.

Çalışmanın her aşamasında bana güvenen, emeğini ve desteğini esirgemeyen danışman hocam **Prof. Dr. Mehmet ZAMAN**'a saygı ve teşekkürlerimi sunarım. Bunun yanı sıra her zaman değerli görüş ve katkıları yanı sıra yardımlarını esirgemeyen hocalarım Prof. Dr. İhsan BULUT'a, Prof. Dr. İbrahim Fevzi ŞAHİN'e, Doç. Dr. Günay KAYA'ya ve Doç. Dr. Fatih ORHAN'a ayrı ayrı şükranlarımı sunarım. Ayrıca her zaman görüş ve önerilerinden yararlandığım hocalarım Prof. Dr. İbrahim KOPAR'a, Doç. Dr. Salih BİRİNCİ'ye Dr. Öğr. Üyesi Çağlar Kıvanç KAYMAZ ve Dr. Öğr. Üyesi Yusuf KIZILKAN başta olmak üzere yetişmemde emeği geçen Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü'ndeki hocalarım Prof. Dr. Saliha KODAY'a, Prof. Dr. Kenan ARINÇ'a, Prof. Dr. Zeki KODAY'a, Prof. Dr. Mustafa ÖZDEMİR'e, Prof. Dr. Hasbi SOYLU'ya, Dr. Öğr. Üyesi. Cemal SEVİNDİ'ye teşekkürlerimi sunarım.

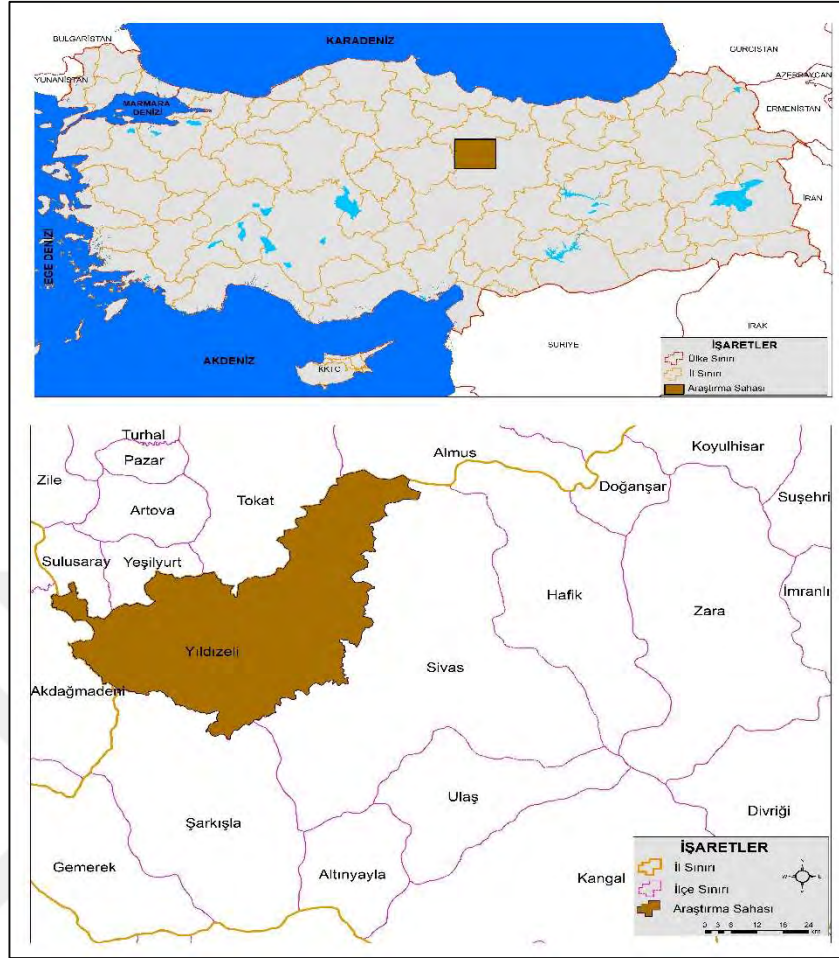
Çalışma verilerinin temini sırasında kolaylık sağlayan Yıldızeli Belediyesi çalışanları Ramazan KARYAĞDI ve Mimar Sinan YAVUZ bey olmak üzere tüm kamu kurum ve kuruluşları yöneticileri ve çalışanlarına da ayrıca teşekkürlerimi sunarım.

GİRİŞ

I. ARAŞTIRMA SAHASININ YERİ, SINIRLARI VE GENEL ÖZELLİKLERİ

Araştırma sahasını oluşturan Yıldızeli ilçesi coğrafi bakımdan İç Anadolu Bölgesi'nin Yukarı Kızılırmak Bölümü içerisinde yer almaktadır (Yücel, 1987: 155; Yazıcı, 2002: 12). İdari bakımdan ise Sivas ili sınırları içerisinde bulunmaktadır. Yıldızeli ilçesi doğudan Merkez ilçe, güneyden Şarkışla, batıdan Akdağmadeni (Yozgat), kuzeyden Sulusaray (Tokat), Yeşilyurt (Tokat) ilçeleri ve Çamlıbel beldesi (Tokat/Merkez), kuzeydoğudan ise Almus (Tokat) ilçeleri ile sınırlandırılmaktadır (Harita 1). Bu sınırlar içerisinde ilçenin yüzölçümü 2529 km²'dir. İlçe sınırları içerisinde ilçe merkezi görevi üstlenen bir kasaba (Yıldızeli) ile biri belediye örgütlü (Güneykaya beldesi¹) olmak üzere 119 köy yerleşmesi bulunmaktadır. Ayrıca 72 dönemlik (ağıl ve mezra) yerleşme de bulunmaktadır.

¹ İdari coğrafya açısından belde (Güneykaya beldesi) olarak adlandırılmaktadır.

Harita 1. Araştırma Sahasının Konum Haritası

A. Araştırma Sahasının Konum Haritası

İlçe kuzeyden ve doğu tarafından dağlar ile çevrili olup, genel olarak engebeli bir araziye sahiptir. Kuzey Anadolu dağ sistemlerinin güneye açılan en önemli kollarından birisi olan Köse dağları ilçe sınırındaki Yıldız dağından başlamaktadır. İlçenin güneybatısı Akdağlar'ın uzantılarının iç bölgelere sokulmasına bağlı olarak arızalı bir rölyef gösterirken, güneydoğusunda düzlük alanların varlığı söz konusudur.

İlçenin kuzey kesimi Karadeniz iklimi ile karasal iklim arasında nispeten bir geçiş kuşağını oluşturur. Diğer taraftan Çamlıbel Dağlarının uzanışı, Karadeniz ikliminin nemli havasının iç kısımlara bütünüyle sokulmasına engel oluşturmaktadır. Bu nedenle ilçenin kuzey kesimleri daha ılıman ve yağışlı geçmekte iken güney ve batı yönünde karasallığın etkisi daha belirgin şekilde görülmektedir.

Bu bağlamda Yıldızeli Meteoroloji İstasyonu'nun (1965-1991) rasat sonuçları analiz edildiğinde sahada, sıcaklık ve yağış özellikleri bakımından genel anlamda karasal iklimin hâkim olduğu görülmektedir. Nitekim bu istasyona ait uzun yıllık verilere göre yıllık ortalama sıcaklık 7,5 °C, yıllık ortalama yağış miktarı ise 295,5 mm kadardır. Karşılaştırma istasyonu olarak kullanılan Sivas meteoroloji istasyonu rasat sonuçlarına göre Sivas'ın yıllık sıcaklık ortalaması 9,1 °C, yıllık ortalama yağış miktarı ise 440 mm'dir. Yıldızeli'nde yağışların düşük olmasının en önemli nedenleri arasında kuzeyden ilçeye sokulan nemli hava kütlelerinin Çamlıbel Dağlarını aşmaya çalışırken yükselerek bu dağın kuzey yamaçlarında yağışa dönüşmesi ve nemli hava kütlelerinin iç kesimlere sokulamaması söylenebilir.

İlçe sınırları içerisinde akış gösteren en önemli akarsu Kızılırmak olup, diğer akarsular ise Kızılırmak'a ulaşan yan kollardan oluşmaktadır. Bunlar arasında Yıldız Dağından doğan ve güneyde ilçe merkezi yakınlarında Kızılırmak'a karışan Yıldız Irmağı, Şeyhhalil Deresi ve Ilıca Deresi bulunmaktadır. Bunlar dışında çok sayıda küçük akarsu bulunmaktadır ve birçoğu mevsimlik akarsulardan meydana gelmektedir.

İklim özellikleri doğal bitki örtüsünün ortaya çıkmasında ve şekillenmesinde de kendisini göstermektedir. Nitekim ormanlık alanlar daha ziyade ilçenin batısında bulunmaktadır. Diğer taraftan ilçenin kuzeyine doğru gidildikçe de orman alanlarına rastlanmaktadır. Başka bir anlatımla ilçe sınırları içerisinde yer alan dağların kuzeye bakan yamaçları daha fazla yağış aldığından yer yer ağaçlık ve orman alanlarıyla örtülü iken, bu dağların güney yamaçları, ilçenin orta kesimleri ve ilçenin doğusuna doğru gidildikçe step formasyonu kendisini göstermektedir. Orman varlığını oluşturan bitkilerin başında sarıçam, meşe, ardıç ve akarsu boylarında sıklıkla görülen kavak ve söğüt cinsi ağaçlar gelmektedir.

Araştırma sahasında iklim özellikleri, topoğrafik faktörler ve jeolojik yapı farklı toprak tiplerinin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Toprak grupları içerisinde en fazla yayılış gösteren toprak tipini kahverengi orman toprakları oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra alüvyal topraklar ve kireçsiz kahverengi topraklar ve kahverengi topraklar yayılış gösteren diğer toprak tiplerini oluşturmaktadır.

Yıldızeli ilçesinde yerleşme hareketleri tarihi devirlerden itibaren başlamış olup, yerleşmenin tarihi, bağlı bulunduğu Sivas ilinin tarihi ile benzerlik göstermektedir. İlçede

yerleşme tarihi Kalkolitik çağa kadar uzanmakta olup, Buğdaycık tepe yerleşimi yanı sıra Menteşe, Külüğün Tepe ve Kayalıpınar höyükleri en eski olanları teşkil etmektedir (URL 1). Yıldızeli Antik dönemlerde “Siera” adıyla kurulan bir yerleşim yeridir (Anderson, 1903: 39). Daha sonraları Hitit, Frig, Asur, Makedonya Krallığı, Roma İmparatorluğu gibi çeşitli devletlerin hâkimiyeti altında kalmıştır. Türk hâkimiyeti ise bilindiği üzere Selçuklu döneminde başlamış olup, Danişmendliler, Eretna Devleti, Kadı Burhaneddin Devleti ve ardından Osmanlı Devleti bölgede egemen olmuş devletlerdir. Yıldızeli’nden ilk olarak Roma döneminde, Ankara’dan doğuya giden ticari ve askeri yolların en önemli ticaret damarlarından biri olan Amaseia-Komana (Amasya-Tokat) yolunun geçtiği güzergâh üzerinde yer alan ve ayrıca Bizans İmparatoru Romanos Diogenes’in 1068 yılında doğuya yaptığı sefer sırasında birkaç gün kaldığı “Bathys Rhyax” adlı bir mevkiiden bahsedilmesiyle olmuştur. Bu mevki Tokat yoluyla batıdan gelen yolun Sivas’a varmadan evvel birleştikleri nokta olduğu tespit edilmiştir (Ramsay, 1960: 242; Özbölük, 2011: 1). Tarihsel süreç içerisinde pek çok devletin hâkimiyeti altına girmiş olan Yıldızeli’nde yerleşme tarihinin eskiye gitmesindeki esas neden önemli geçit ve ulaşım yolları üzerinde bulunmasından dolayı sahip olduğu elverişli konumdan kaynaklanmıştır.

Araştırma sahasında bulunan 119 köy yerleşmesi büyük ölçüde coğrafi faktörlerin etkisinden dolayı toplu dokulu bir yerleşme özelliği göstermektedir. Yerleşmeler kuruldukları yükselti itibarıyla 1035 m’den 1790 m’ye kadar değişen yükseltiler arasında yer alırlar. Başka bir ifadeyle, köylerin %26,1’i (31 köy) 1000-1300 m, %54,6’sı (65 köy) 1301-1500 m, %19,3’ü (23 köy) ise 1501-1790 m yükseltiler arasında kurulmuştur.

Yıldızeli, 2021 ADNKS sonuçlarına göre 30313 kişilik nüfusu ile Sivas’ın en kalabalık üçüncü ilçesi durumundadır. Bu nüfusun %78,4’ü (23777) köylerde, %21,6’sı (6536) ise ilçe merkezinde yaşamaktadır. İlçe nüfusunun son 21 yıllık (2000’den sonra) seyri incelendiğinde sürekli olarak azaldığı görülmektedir. Şüphesiz böyle bir durumun yaşanmasında ekonomik sorunlardan kaynaklı istihdam problemleri nedeniyle il dışına yaşanan göç olayları ilk sırada gelmektedir. Göç hareketi yoğun olarak kırsal alanlarda yaşandığı için köylerin nüfuslarında önemli azalmalar görülmektedir. Bu duruma en güzel örneği Kavakdere köyü oluşturmaktadır. Nitekim 2021 yılı ADNKS sonuçlarına göre bu köyün nüfusu 10 kişi olarak kayıtlara geçmiştir.

İlçe genelinde yapılan pek çok göletin varlığı ile sulu tarım yapılabilmesi gibi avantajlar ekip-biçme; çayır ve mera alanlarının geniş yer kaplaması ise hayvancılık faaliyetlerinin ön plana çıkmasına neden olmuştur. Bu durum neticesinde ilçede hâkim olan temel ekonomik faaliyet tarım ve hayvancılıktır. İlçe tarımsal üretiminde en fazla ekiliş alanına sahip olan bitkilerden tahıl grubunda; buğday, arpa, yulaf, çavdar ve tritikale, yem bitkilerinden yonca, korunga, yulaf, fiğ, silajlık mısır üretilmektedir. Ayrıca şekerpancarı, patates, ayçiçeği, nohut, fasulye gibi ürünler de yetiştirilmektedir. Bunların haricinde az da olsa meyvecilik faaliyetleri de görülmektedir. Hayvancılık faaliyetleri arasında küçükbaş hayvan yetiştiriciliği daha fazla ön plana çıkarken, büyükbaş hayvancılık ise yoğun olarak mera hayvancılığı şeklinde yapılmaktadır. Kümes hayvancılığı ise geçim tipi şeklinde yapılmaktadır. Arıcılık faaliyetleri ise halen geçim tipi olarak yapılsa da İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü tarafından yapılan desteklemeler neticesinde ticari bir faaliyet haline dönüşmeye başlamıştır. İlçe sahip olduğu orman varlığı bakımından ilde ikinci sırada yer almaktadır.

Yıldızeli ulaşım bakımından yurdumuzun doğusu ile batısını birleştiren, ayrıca iç bölgeleri kıyı bölgelere bağlayan önemli bir kavşak noktasında bulunmaktadır. Yıldızeli'ne kara ve demiryolu ile doğrudan ulaşım sağlanabilirken, hava yoluyla ise Sivas üzerinden kolayca ulaşılabilir. İlçeye bağlı olan köylere ise ulaşımı sağlayan yolların bir kısmı asfalt iken büyük bir çoğunluğu ise düşük standartlara sahip toprak yol ağından oluşmaktadır. Kış mevsiminde yağan kar nedeniyle zaman zaman bazı köylere ulaşım kısa süreli olsa da gerçekleştirilememektedir.

II. ARAŞTIRMANIN AMACI VE METODU

Yıldızeli İlçesi'nin Coğrafyası olarak isimlendirdiğimiz bu çalışma bir "Doktora Tezidir". Bu çalışmanın esas amacı Yıldızeli İlçesi'nin fiziki, beşeri ve ekonomik coğrafya özelliklerini incelemek ve elde edilen bilgiler ışığında ilçenin gelişmesi ve kalkınmasında daha iyi bir düzeye gelmesi için yapılması gerekenleri ortaya koymaktır.

Araştırmanın amacına bağlı olarak araştırma sahasında ortaya çıkan problemler şu şekilde belirlenmiş;

Yıldızeli ilçesinin geri kalmasında etkili olan faktörler nelerdir?

Araştırma sahasının ana problemlerine bağlı olarak;

- Sahanın güçlü yönleri nelerdir?
- Zayıf yönleri nelerdir?
- Fırsatları nelerdir?
- Tehdit unsurları nelerdir? gibi sorulara cevap aranırken, bunun yanı sıra mevcut kaynakların değerinin iyi şekilde kavranması ve tanıtılması bu çalışmada ana hedef olarak amaçlanmıştır. Mevcut potansiyelin ortaya konulabilmesi bakımından araştırma sahasının SWOT analizi yapılmıştır. Ayrıca araştırma sahasının avantaj ve dezavantajları belirlendikten sonra Weihrich (1982) tarafından geliştirilmiş olan TOWS matrisi (Weihrich, 1982: 60) kullanılarak stratejiler üretilmiştir.

Yıldızeli ilçesi zengin su kaynakları, ormanlar ve önemli turistik alanlara ve elverişli bir konuma sahip olmasının rağmen, uzun yıllardır sürekli olarak dışarıya göç vermeye devam etmektedir. Bu durum özellikle sosyal ve ekonomik gelişmeyi büyük ölçüde engellemiştir. Aynı zamanda bu mevcut durum Yıldızeli ilçesinin tez konusu olarak araştırılmasında etkili olan nedenlerden biri olmuştur. Bu çalışma ile araştırma sahasının sorunları tespit edilmeye, bunun yanı sıra yörenin kalkınmasına yardımcı olabilecek kaynaklar ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda sahip olunan sosyal, ekonomik, kültürel ve coğrafi özellikler ilçenin bugünkü durumdan daha iyi bir duruma gelebileceğini göstermektedir. İlçenin gelişmesi ve büyümesi bakımından gerekli olan yatırımların yapılması ve fayda sağlayarak sürdürülebilir şekilde devam etmesi ancak bilimsel verilerin doğal ve beşeri coğrafi özelliklerine uygun olmasına bağlıdır. Böylece günümüze kadar kullanılmayan veya yeterince faydalanılamayan ekonomik değeri olan birçok kaynak verimli bir şekilde kullanılacak ve böylelikle ilçenin mevcut durumu sosyal ve ekonomik yönde iyileşme gösterecektir. Bu sayede ilçeden dışarıya olan göç olayı azalma eğilimine girecektir.

Tez çalışması hazırlanırken araştırma birçok aşamadan geçmiş olup, çalışmanın başlangıç aşamasında araştırma sahası ile ilgili literatür çalışması yapılmıştır. Bu süreç araştırma konusu ile ilgili daha önce yayınlanan eserlerin araştırılması, bulunması, incelenmesi, okunması, tasnif edilmesi, özetlenmesi ve sentez edilmesi gibi çalışmaları içermektedir (Demirci, 2014: 74). Bu kapsamda araştırma sahasıyla ilgili yapılmış olan farklı disiplinlere ait bilimsel çalışmalar incelenmiş ve daha sonra bilgi, belge, fotoğraf ve mülakatlar ile birinci elden veri toplanması yoluyla sağlanan kaynaklar gözden

geçirilmiştir. Elde edilen bu kaynaklar araştırmaya nitel bir araştırma yöntemi kazandırırken, araştırma sahasıyla ilgili yazılı kaynakların az olması çalışmanın yazım aşamasında dikkat çeken bir husus oluşturmıştır. Bu sebeple, çalışma sahasına yakın alanlarla ilgili yazılmış olan basılı kaynaklardan da genelleme yapılarak araştırmaya katkıda bulunulmuştur. Ayrıca çalışma sahasıyla ilgili çeşitli kurum ve kuruluşların hazırlamış olduğu istatistik, rapor, brifing gibi kaynaklar ise araştırmaya nicel bir yöntem kazandırmıştır. Buna bağlı olarak tez çalışması hazırlanırken her iki yöntemin de bir arada sentezlendiği *karma yöntem deseni* kullanılmıştır. Karma yöntem deseni nitel ve nicel yöntemlerin güçlü yanlarının birbirini destekler nitelikte kullanıldığı kapsamlı entegrasyon çalışmalarıdır. Nitel ve nicel yöntemlerin doğasında var olan sınırlılıkları dengelemesi karma desen yönteminin güçlü yanını oluşturmaktadır (Fırat, Yurdakul ve Ersoy: 2014: 66-67).

Tez çalışması hazırlanırken araştırma sahasıyla ilgili kaynakların az olması sebebiyle elde edilen bilgilerin birçoğu sosyal bilimlerde araştırma yöntemlerinden olan ve coğrafya öğretiminde geniş bir uygulama alanı olan gezi-gözlem yöntemi (Garipağaoğlu, 2001:14) ile toplanmıştır. Bu amaçla araştırma sahasına 2020-2022 yılları arasında en az 5 günlük periyotlar halinde olmak üzere yoğunlukla yaz döneminde gidilmiştir. Doğrulayıcı veya yanlışlayıcı durum örneklemesi (Baltacı, 2018: 256) kullanılarak yaklaşık olarak 79 köy de gezi-gözlem yöntemine başvurulmuştur. Bunun yanı sıra ilçede yaşayan halk ve kurum/kuruluşlarda çalışan yöneticiler ile yapılan mülakatlar araştırma sahası hakkında bilgi toplamak için kullanılan yöntemlerden birini oluşturmıştır. Fakat mülakat yöntemiyle bilgi toplanması sırasında verilen bilgilerin birçoğunun hatalı ve tutarsız bilgiler olduğu, ayrıca birçok kişinin bulunduğu çevredeki mevkii adlarını bilmedikleri görülmüştür. Bu nedenle yapılan görüşmelerin çoğunluğu muhtarlar ile sağlanmıştır. 2019 yılında ortaya çıkan COVID19 bulaşıcı hastalığı nedeniyle araştırma sahasında incelemelerde bulunmak için yapılan arazi çalışmalarında özellikle 2020 yılında zaman zaman zorluklar yaşanmış ve bazı köy muhtarlarından izin alınırken, bazılarında ise alınamamıştır. İzin alınamayan köylere ise daha sonraki yıllarda gidilerek gözlemler yapılarak bilgi toplanmıştır.

Bunun dışında ilçe hakkında elde edilen bilgilerin bir kısmı da HGM tarafından hazırlanmış olan 1/25.000 ölçekli topoğrafya haritalarından, MTA Genel Müdürlüğü'nün verileri, DMİGM verileri, TÜİK verileri ve Yıldızeli İlçe Kaymakamlığı verilerinden

faydalanılarak hazırlanmıştır. Araştırma sahası ile ilgili elde edilen veriler 25 metre çözünürlüklü DEM (Digital Elevation Model) verileri ile karşılaştırılarak, doğruluğu kontrol edilmeye çalışılmış ve bu bakımdan farklı tarihlerde arazi çalışmaları yapılarak yerinde tespitler sağlanmıştır. Araştırma sahasını kapsayan 1/25.000 ölçekli topoğrafya paftaları CBS yardımı ile sayısallaştırılmış, çalışma sahası ile elde edilen istatistiki veriler de kullanılarak sahayla ilgili tematik haritalar oluşturulmuştur. Bunun yanı sıra çalışmanın son aşamasında çeşitli yöntemlerle elde edilen nitel ve nicel bilgiler coğrafya biliminin dağılışı, ilişki (bağıntı) kurma, karşılaştırma ve sebep-sonuç gibi temel ilkelerine uyularak bu tez metni hazırlanmıştır.

III. ARAŞTIRMA SAHASI İLE İLGİLİ YAPILAN ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

Araştırma sahası ile ilgili yapılan doğrudan ve dolaylı çalışmalara literatür çalışmaları sırasında ulaşılmış olup, bu çalışmalar arasında coğrafya bilim dalı ile ilgili kitap, dergi, makale, tez gibi çalışmaların olmadığı görülmüştür. Bu kapsamda araştırma sahası ile ilgili farklı bilim dalları tarafından yapılan çalışmalar incelenerek tez çalışmasının temel çerçevesi oluşturulmuştur. İncelen eserlerin bazıları ve içerikleri ile ilgili bilgiler aşağıda belirtilmiştir.

Özbölük, R. (2011): “19. Yüzyılda Yıldızeli Kazası” isimli eserde Temettuat ve cizye defterleri incelenerek, Yıldızeli ilçesinin 19. yüzyıl ortalarında ki sosyal ve ekonomik özellikleri ortaya konulmuştur.

Ekemen, T. (2006): “Yıldızırmağı Havzasının (Sivas) Hidrojeoloji İncelemesi” isimli bu çalışmada Yıldızeli ilçesi içerisinde akış göstermekte olan Yıldız ırmağı havzasında ki su kaynaklarının, akarsuların ve sıcak suların hidrolojik ve hidrojeolojik özellikleri, yıllık su potansiyeli, içme ve kullanma suyu olarak değerlendirilme olanakları üzerinde durulmuştur.

Topbay, D., C. (2016): “Yıldızeli (Sivas) Batısında Yer Alan Eosen Yaşlı Volkanik Kayaların Jeokimyasal Özellikleri ve Petrojenezi” isimli çalışmada Yıldızeli batısında yoğunluk gösteren Doğu-Batı uzanımlı Orta Eosen yaşlı volkanik kayaların stratigrafisinin belirlenmesi, petrografik ve jeokimyasal veriler ile volkanizmada meydana gelmiş olan farklılaşmanın saptanması ile volkanizmanın kökeni ve tektonik ortamı ortaya konulmuştur.

Akputat, H., A. (1997): “Sivas-Sıcak Çermik Arası Florası” isimli çalışmada, Sivas Merkez ilçe ile Yıldızeli İlçesinde bulunan Sıcak Çermik mevki arasında yer alan bölgenin floristik elemanları, endemizm oranı ve taksonların bitki coğrafyası bölgelerine göre dağılımı üzerinde durulmuştur. Araştırma sonucunda 64 adet endemik bitki türü tespit edilmiştir.

Burgucu, P., M. (2006): “Kavak (Yıldızeli Güneybastısı-B Sivas) ve Banaz (Yıldızeli Kuzeydoğusu-KB Sivas) Plütonlarının Mineralojik-Petrografik ve Jeokimyasal İncelenmesi” isimli çalışmada Kavik ve Banaz plütonunun granitik kayaların mineraloji, petrografi ve jeokimyasal incelemesi yapılmıştır. Bu incelemeler sonucunda Banaz ve Kavik granitoidlerinin kökenlerinin farklı olduğu tespit edilmiştir.

Mesci, B., L. (1998): “Orta Anadolu Bindirme Kuşağının Çobansaray-Karakaya (Yıldızeli KB) Arasındaki kesiminin Jeolojik Özellikleri” isimli çalışmada Orta Anadolu Bindirme Kuşağının araştırma sahası içinde kalan bölümünde Tersiyer öncesi temel kayalar ve bunlar üzerinde oluşmuş Tersiyer yaşlı volkanik ve volkano-sedimanter kayalar ile Neojen yaşlı çökellerin stratigrafik ve tektonostratigrafik ilişkileri belirlenmiştir.

Ayaz, E., M. (1998): “Sıcak Çermik (Yıldızeli-Sivas) Yöresindeki Traverten Sahalarının Jeolojisi ve Travertenlerin Endüstriyel Özellikleri” isimli çalışmada Türkiye’nin en önemli traverten oluşumlarından olan Sıcak Çermik sıcak su sahasındaki Karlıkaya, Kandilsırtı, Sarıkaya ve Uyuz Çermik travertenleri incelenmiştir. Yapılan jeoteknik testler sonucunda travertenlerin endüstriyel kullanım için uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Mesci, B., L. (2004): “Sıcak Çermik ve Yakın Yöresindeki (Sivas) Travertenlerin Gelişimi ve Aktif Tektonikle İlişkisi” isimli tez çalışmasında Yıldızeli ilçesi sınırları içerisinde yer alan Sıcak Çermik ve yakın çevresindeki traverten oluşumlarının yaklaşık 400.000 yıl önce başladığı tespit edilmiştir. Pamukkale (Denizli) ve Sivas havzasında görülen traverten morfolojilerinin benzerlik taşıdığı yapılan incelemeler sonucunda tespit edilmiş ve Pamukkale travertenleri gibi bu bölgede ki travertenlerin de jeolojik miras olarak koruma altına alınması gerekliliği üzerinde durulmuştur.

Dağ, C. (2004): “Sıcak Çermik-Yıldızeli (Sivas) Florası” isimli tez çalışmasında araştırma sahasının %17,5 oranında bir endemizm oranına sahip olduğu ve bu bakımdan endemik bitkiler bakımından zengin bir alan olduğu tespit edilmiştir.

Erdoğan, M. (2017): “Sivas Eyaleti Yıldızeli Kazası Yıldız Kayesine Ait 14945 Nolu Temettuat Defterinin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi” isimli tez çalışmasında ilgili temettuat defterleri incelenerek Yıldız karyesinin sosyo-ekonomik yapısını incelemek ve bölgenin 19. yüzyıl ortalarındaki sosyo-ekonomik durumu hakkında bilgi vermektedir.

Akçay, A., Beyazpirinç, M. (2017): “Sorgun (Yozgat)- Yıldızeli (Sivas) Önülke Havzasının Jeolojik Evrimi, Havzada Hakim Olan Volkanizmanın Petrografik, Jeokimyasal Özellikleri ve Jeokronoljisi” isimli bu makalede Sorgun ile Yıldızeli arasında doğu-batı uzanımlı iki ayrı havzada depolanmış olarak görülen kaya topluluklarının aynı süreçler sonucunda ortaya çıkan büyük bir havzaya ait olduğu hakkında bilgi verilmektedir.

Kılıç, M. (2017): “Yıldız Irmağı Havzasının Hamzaşey-Mumcuçiftliği (Yıldızeli-Sivas) Köyleri Arasında Kalan Bölümünün Jeofizik ve Jeolojik Yöntemlerle İncelenmesi” isimli tez çalışmasında Yıldızırmağı Havzası içerisinde yer alan Hamzaşeyh- Mumcuçiftliği köyü arasında kalan sahanın jeolojik özellikleri sığ jeofizik yöntemler ile ayrıntılı olarak incelenmiştir. Sahada yer alan jeolojik birimlerin jeolojik haritalaması yapıldıktan sonra, saha çalışmaları sırasında seçilen uygun alanlarda elektrik rezistivite yöntemiyle düşey elektrik sondajı (DES) yapılmıştır.

Koçak, A. (1997): “Yıldızeli Yöresinin Tektonostratigrafisi” isimli tez çalışmasında Yıldızeli yöresinin ayrıntılı olarak jeoloji incelemesi amaçlanmış olup, bölgede yapılan çalışmalar sonucunda yörede yüzeylenen birimlerin ayrıntılı stratigrafik ve tektonik özellikleri ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Yılmaz, A. (1984): “Dumanlı Dağı (Tokat) İle Çeltektek Dağı (Sivas) Arasındaki Bölgede Boztepe Formasyonu’nun Yaşı, Alt Bölümleri ve Dokanak İlişkileri” isimli makale çalışmasında, Dumanlı dağının güneyi ve Çeltektek dağının kuzeyinde uzanan ofiyolitik kuşak incelemiş ve Tokat’ın güneydoğusunda ofiyolitik karışığın üzerine uyumsuzlukla gelen Boztepe formasyonunun yaşı belirlenmiştir. Bu formasyonun yaşı

belirlendikten sonra dört alt birime ayrılmış olup, bu alt birimlerin yapısı, kayaç özellikleri ve dokanak ilişkileri incelenmiştir.

Tatar, Y. (1977): “Ofiyolitli Çamlıbel (Yıldızeli) Bölgesinin Stratigrafi ve Petrografisi” isimli makale çalışmasında Akdağ masifine ait olan metamorfik kayaç topluluğunun içinde tespit edilen kayaç türleri açıklanmıştır. Akdağ metamorfitlerinin yaşları belirlenmiş ve ofiyolitik seri ve içerisindeki elemanlar incelenmiştir.

Atiker, M. (1992): “Sivas-Sıcak Çermik Yöresinin Jeomorfolojisi” isimli tez çalışmasında Sıcak çermik yöresi ve çevresinde jeolojik ve jeomorfolojik unsurlar değerlendirilmiş, Sivas Tersiyer havzasının Akdağ masifi ve önündeki baseni içine alan bölümde, Miyosen başlangıcından bu yana gelişen en genç havza ortamları belirlenmeye çalışılmıştır. Yörede ki travertenler, jeotermal ve karstik gelişim hakkında bilgi verilmiştir.

Ayaz, M. E. (1998): “Sıcak Çermik (Yıldızeli-Sivas) Yöresindeki Traverten Sahalarının Jeolojisi ve Travertenlerin Endüstriyel Özellikleri” isimli tez çalışmasında Sıcak çermik yakınlarında bulunan önemli traverten yataklarının jeolojisi, endüstriyel özellikleri ve kullanılabilirlikleri incelenmiştir. Yapılan jeoloji haritalarıyla travertenlerin oluşumları, yataklanma şekilleri, yayılım ve kalınlıkları, renkleri ve tektonik özellikleri belirlenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

FİZİKİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ

1.1. JEOLojİK VE JEOMORFOLİK ÖZELLİKLER

1.1.1. Jeolojik Özellikler

Orta Anadolu'nun önemli Tersiyer havzalarından birisi olan Sivas Havzası (Kavak ve İnan, 1996: 119), alan olarak Orta Anadolu'daki diğer Tersiyer yaşlı Tuzgölü ve Çankırı havzalarından sonra üçüncü büyük havzadır (Görür vd., 1998: 840). Türkiye'nin tektonik birlikleri sınıflamasında Anatolidler içerisinde yer alıp, Kretase sonunda oluşmuştur (Ketin, 1966: 25-31). Kretase döneminde kuzeyde Pontidleri, Anatolidlerden (Kırşehir bloğu) güneyde ayıran kuzey Neotetis'in eski konumunu işaret eden Ankara-Erzincan Kenet Zonu içerisinde yer alır (Cater vd., 1991: 29; Okay ve Tüysüz, 1999: 493). Bölgenin jeolojik evriminde; Tetis'in güney ve kuzey kolu arasında blok şeklinde yer alan masife ait kayaçların bu iki kolun kapanması sırasında bölge jeolojisinin şekillenmesinde önemli rol oynadığı görülmektedir (Tavşanoğlu, 2019: 10).

Üst Kretase'den Neotektonik dönemin başlangıcına (Orta-Geç Miyosen) kadar kuzey-güney yönlü bir sıkıştırmanın etkisinde kalan havza, Arap ve Anadolu levhalarının çarpışmasını izleyen Neotektonik dönemde Kuzey Anadolu Fayı ile Doğu Anadolu Fayı arasında batıya doğru ilerleyerek gerilme rejiminin altına girmişlerdir (Şengör ve Yılmaz, 1981: 181-232). Böyle bir tektonik rejim etkisinde kalan havza Tersiyer başlangıcında şekillenmeye başlamış ve Pliyosene kadar kilometrelerce kalınlığa ulaşan bir istif oluşturmuştur (Koşun ve Çiner, 2002: 65). Hem yapısal hem de stratigrafik evrim açısından Sivas Havzası'na benzerliği nedeniyle periferik bir ön ülke havzası kabul edilen Yıldızeli Havzası, Oligosen'de yükselmiş ve erozyona uğramıştır. Erken-orta Miyosen boyunca, kıtasal kumtaşları ve gölsel kireçtaşları biriktirmiştir. Bu dönemden sonra görülen uyumsuzluk bu kayaları, gölsel kireçtaşları, şeyller ve evaporitlerin bazı mafik volkanik kayaçlarla ördüğü iri kırıntılı kayaçlardan oluşan Miyosen'den Kuvaterner'e kadar olan bir istiftten ayırır. Bu ardıllık iki büyük uyumsuzluk içermektedir. Bu uyumsuzluklardan biri Pliyosen'i taban birimlerden, diğeri ise Pliyosen'i Kuvaterner'den

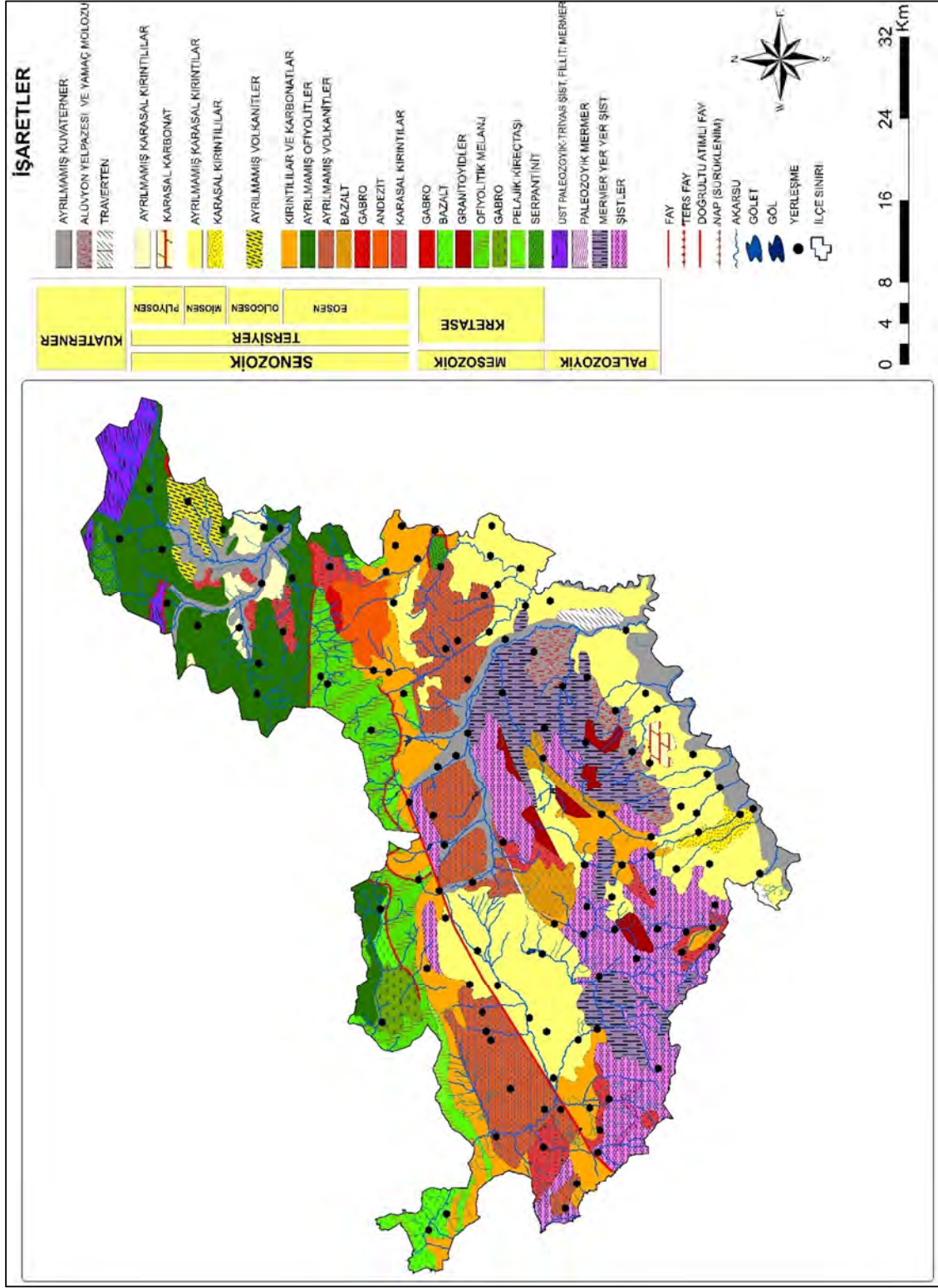
ayırmaktadır. Eosen sonrası çökeller havzaya ait olmayıp, Orta ve Kuzey Anadolu'nun karasal Neojen tortullaşmasını temsil etmektedir (Görür vd., 1998: 841).

Araştırma sahasında temel birimleri oluşturan (Harita 1.1) Tersiyer öncesi yaşlı kaya birimleri, Paleozoyik yaşlı metamorfikler (Akdağmadeni litodemi) ve bölgesel ölçekte bu metamorfikleri tektonik olarak örten ultrabazik, bazik ve değişik kökenli sedimanter kayaların (pelajik kireçtaşları) çeşitli süreçler içerisinde tektonik yollarla karışımı ile oluşan ofiyolitik karışımlarla (Tekelidağ Karışığı) temsil edilmektedir (Mesci, 1998: 13; Koşun ve Çiner, 2002: 68).

Yıldızeli (Sivas) yöresindeki Eosen öncesi yaşlı temel kayalar İzmir-Ankara-Erzincan Suture Zonunun (IAESZ) güneyinde bulunan Orta Anadolu Kristalen Kompleksi (OAKK) içerisinde bulunur (Topbay, 2016: 13). Eosen öncesi birimleri kapsayan metamorfik temel kayalar Vache ve Tatar tarafından Akdağ Masifi (Vache, 1963: 22-36; Tatar, 1977: 56-72), Gökten ve Yılmaz tarafından Akdağ metamorfikleri (Yılmaz, 1981: 31-36; Gökten, 1993: 83-93), Topbay tarafından ise Kırşehir Masifi metamorfikleri (Topbay, 2016: 1-104) olarak adlandırılmıştır.

Araştırma sahasının kuzey kesiminin bir bölümünün temelini Sakarya Kıtası'na ait Tokat grubu, güney ve orta kesiminin temelini ise Kırşehir masifine ait Akdağmadeni Litodemi ve Tekelidağ Karışığı oluşturmaktadır (Ekemen, 2006: 20). Batısını ise Kırşehir masifine ait başlıca mermer, yer yer şist ve kuvarsit aralanmasından oluşan metamorfik kayalar, Tekelidağ melanjı ve Hıdıralı Grubu kayaları oluşturmaktadır. Akdağ Masifi metamorfikleri/Kırşehir metamorfiklerini uyumsuzlukla Eosen yaşlı taban çakıl taşı, fosilli kumtaşı ve kireçtaşı aralanmasından oluşan Tokuş Formasyonu ile Yıldızeli volkanikleri örtmektedir. (Topbay, 2016: 11).

Araştırma sahasında en eski birimleri oluşturan Akdağ metamorfikleri farklı derecelerde bölgesel metamorfizmaya uğramışlardır. Bu metamorfikler Paleozoik'e ait olup, yer yer mermer, mermer-şist aralanması, kuvarsit, mikaşist ve az miktarda amfibolit, kalkışist gibi kayalarla temsil edilmektedir. Başlıca mostraları Yıldızeli ilçe merkezinin güneyinde, Kızılköy, Avcıpınar ve Kaman köylerinin kuzeyinde, Ilıca köyünün güneyinde görülmektedir (Topbay, 2016: 14).

Harita 1.1. Yıldızeli İlçesinin Jeoloji Haritası (1.500.000'lık Sivas ve Samsun Paftalarından sayısallaştırarak hazırlanmıştır)

Akdağ metamorfiklerine ait mermerler çoğunlukla beyaz renkli, bazen gri, sarımtırak ve kahve renklidirler ve Uyuz Çermik (Bakırcıoğlu köyü) yakınlarında geniş yüzeyler kaplamaktadırlar. Bu kayaçlar, bol kırıklı, çatlaklı ve yer yer karstik boşlukludur. Genellikle masif görünümlü olmakla birlikte yer yer orta-kalın tabakalanmalı olan mermerlerde çok sayıda kırık ve çatlak sistemi gelişmiştir (Ayaz, 1998: 12-17; Kılıç, 2017: 21; Fotoğraf 1.1). Bunun yanı sıra Paleozoyik'e ait en eski kütleler olan Akdağ metamorfikleri, Yıldızeli ilçesinin güneybatısında yer alan Karalar, Yolkaya, Akpınarbeleni, Davulalan, Fındıcak köyleri boyunca görülmektedir.

Bu metamorfiklerin üzerini ise uyumsuz olarak yer alan Eosen yaşlı ve birbiriyle yanal ve düşey geçişli kıyı ve denizel ortamda çökelmiş kırıntılı karbonatlı (Fotoğraf 1.2) ve volkanik kayaçların (Fotoğraf 1.3) egemen olduğu birimler kaplamaktadır (Mesci, 2004: 23; Harita 1.1). Bu karbonatın metamorfizmaya uğramadığı ve metamorfitlerin üzerine açılı uyumsuzlukla geldiği gözetilirse, Akdağ metamorfitlerini etkileyen bölgesel metamorfizmanın Mestrihtiyen-Paleosen öncesi yaşta olduğu söylenebilir (Yılmaz vd., 1995:127). Volkanik ve tortul fasiyesler sunan, orta ve üst düzeylerde olistostromal yapıda olan ve temel kayaçları üzerine transgresif olarak gelen Eosen yaşlı kayalar Yıldızeli grubu olarak adlandırılmıştır. Yıldızeli grubu Pazarcık volkanitleri, Tokuş formasyonu, Boğazköy formasyonu, Kılıçlı olistostromu ve Darmik volkanikleri olarak beş birime ayrılmaktadır (Yılmaz ve Özer, 1984:165).

Fotoğraf 1.1. Akdağ Metamorfiklerini Oluşturan Mermerler Uyuz Çermik Yakınlarında Açık ve Tipik Mostralar Vermektedir.

Fotoğraf 1.2. Akdağ Metamorfiklerinden Görünüm (Yolkaya Köyü Doğusu).

Yıldızeli grubu içerisinde yer alan ve Akdağ metamorfitlerinin üzerini örten ve geniş alan kaplayan bazaltik ve andezitik bileşimli lav akıntıları (Alpaslan, 2000: 55) ve bunlarla ilişkili epiklastik çakıltası-kumtaşı-silttaşı ardalanması ve piroklastik birimlerden oluşan (Topbay, 2016: 26) Eosen'in alt kesiminde yer alan volkanitler Pazarcık volkanitleri olarak adlandırılmıştır (Yılmaz ve Özer, 1984:165). Pazarcık

volkanitini oluşturan magma Neo-Tetis' in kuzey kolunun kapanmasını izleyen evrede oluşan Pontid ve Anatolid arasındaki kıtasal çarpışmadan hemen sonra gelişen gerilmeli tektonik rejim altında üst manto peridotitinin düşük dereceli bölümsel ergimesiyle oluşan alkali karakterli bir magmadan kaynaklanmıştır (Alpaslan, 2000: 56).

Birimin genelini, geniş yayılım gösteren epiklastik çakıltaşı-kumtaşı-silttaşı ardalanmasından oluşan kaya topluluğu oluşturmaktadır. Epiklastik kayalar Hıdırnalı grubu kayalarıyla litolojik olarak birbirine benzer oldukları için yan yana geldiklerinde ayrılmaları oldukça güçtür. En tipik mostraları çalışma alanının doğusunda Kızılköy güneyinde ve Avcıpınarı Göleti yakınlarında (Fotoğraf 1.3), batıda ise Sarıçal köyü civarında ve Şeyhhalil güneyinde görülmektedir (Topbay, 2016: 26).

Fotoğraf 1.3. Avcıpınarı Göleti Yakınlarında Yüzeyde Mostra Vermiş Olan Pazarcık Volkanitleri (Avcıpınarı Köyü).

Piroklastik birimler genel olarak bej-gri renklerde pekleşmemiş piroklastik kütle akmaları (debris flow) halinde olup, genel olarak boz kahve-gri renklerde dayanımsız birim lapilli tuf, litik tuf, kül tufü (ash tuff) ve kül blok akıntısından oluşmaktadır. Avcıpınarı, Kaman kuzeyinde Tavşan Tepe’de ve Pamukpınarı civarında yer alan piroklastikler, başlıca kristal tüfler ile temsil edilmektedir (Topbay, 2016: 31). Riyolitik ve yer yer silisleşmiş tüflerden oluşan kayalar Pamukpınar tufü olarak adlandırılmıştır. Açık renkli, yer yer sarımtırak ya da yeşilimsi olan tuf başlıca kuvars, plajiyoklaz ve volkanit kırıntılarını kapsamaktadır (Yılmaz vd., 1995:134). Bu tüflerin arasında kül

akıntıları, metamorfizmaya uğrayarak bazaltik ve andezitik kül blokları oluşmuş ve bu bloklar arasında yer yer kırıntılı kiteçtaşı ve kumtaşı blokları oluşmuştur. Bu oluşum örnekleri en bariz olarak Sivas-Tokat karayolu kenarında Pamukpınar mevkiinde görülebilmektedir (Fotoğraf 1.4).

Fotoğraf 1.4. Pamukpınar Yakınlarında Görülen Açık Renkli ve Sarımtırak Pamukpınar Tüf'ünden Görünüm.

Bazalt, bazaltik andezit ve andezit bileşimindeki lavlar, masif lav akıntısı olarak ve breşik lav akıntıları halinde bulunurlar. Bu tip lav akıntılarının en tipik mostraları Yıldızeli ilçe merkezi civarında, Sandal köy, Kapıköy, Yukarıkecik köyü ve Şeyhhalil köyü güneybatısında Kale Tepe civarında görülmektedir. Akma breşleri ise farklı boyutlarda, genellikle köşeli, yer yer alterasyon sebebiyle kısmen yuvarlaklaşmış bloklar içeren kaotik akıntı birimleridir. Bu breşik lavlar, 2 cm'den 80 cm'e kadar değişen boyutta çakıl ve bloklar içermektedir (Topbay, 2016: 32-36; Fotoğraf 1.5).

Bu volkanitler, ilçenin batısından başlayarak, Cumhuriyet köyünde Yüceali tepesi ve çevresinde, Küçükakören köyü merkezi ve Beserek Tepe civarında, Aşağıkecik köyü, Yukarıkecik köyü, Şeyhhalil köyünün güneyi, Akçalı, Sarıçal göleti yakınlarında, Kavak köyünün kuzeyi, Sandal köyü yolu üzerinde ve Tekmezar Tepe yakınlarında, Avcıpınarı köyünün güneyinde Karakaya Tepesi etrafında, Kızılköy, İlçe merkezinin doğusunda Kuyupınar mevki, Selamet mahallesinin kuzeyi ve Pamukpınar mevki yakınlarında,

İğnebey, Merkezyeniköy, Karacaören, Kerimmümin köyünün batısında olmak üzere geniş bir alanda görülmektedir (Harita 1.1)

Fotoğraf 1.5. Kapıköy Köyü Yakınlarında Yer Alan Akma Breşlerinden Görünüm.

Akdağ metamorfite üzerine açılı uyumsuz olarak gelen ve çakıltası, Nummulit'li kireçtaşı, kumtaşı kiltası-şeyl ardalanmasından oluşan kaya türü topluluğu Tokuş Formasyonu olarak adlandırılmıştır (Yılmaz ve Özer, 1984: 165). Bu birim geniş yüzlekler sunmakta olup, başlıca kırıntılı kayaçlarla temsil edilmektedir (Koçak, 1997: 22).

Fotoğraf 1.6. Akçakale Köyü Kale Mevkii Yakınlarında Bulunan Tokuş Formasyonu Kumtaşı ve Kireçtaşı Karışığından Görünüm.

Tokuş formasyonu sonrasında gelişmiş olan genellikle Eosen yaşlı kısmen volkanik kökenli çakıltası, kumtaşı, kiltası, marn ardalanması ve bunlar içerisindeki ince volkanik akıntılardan ve mercekli kireçtaşlarından oluşan birim Boğazköy formasyonu olarak tanımlanmıştır (Mesci, 1998: 35; Mesci ve Gürsoy, 2002: 140). Bu birim kuzeyden ofiyolitik melanj (Tekelidağ Karışığı) ile sınırlanmaktadır ve jeoloji haritasında kırıntılılar ve karbonatlar olarak gösterilmiştir (Harita 1.1).

Fotoğraf 1.7. Kumtaşı ve Marn Ardanımasından Oluşan Kılıçlı Olistostromundan Görünüm (Şeyhhalil Köyü)

Kılıçlı olistostromu ise genellikle volkanik kırıntılı, pelitik kum, kil ve çakıltasından oluşan bir hamur ve genellikle Üst Kretase yaşlı aglomera, aglomera-kireçtaşı ve kireçtaşı olistolitlerinden oluşmaktadır. Bu birimin genellikle alt kesimlerinde küçük ve daha genç (bir bölümü Paleosen yaşlı) blokların yer alması ve üst kesimlere doğru gidildikçe daha yaşlı ve iri blokların olmasıdır (Yılmaz ve Özer, 1984: 166). Kretase yaşlı olan birim volkanit kırıntılı düzeylerle, pelajik kireçtaşları arasında yer yer geçişli ilişkiler göstermektedir (Yılmaz vd., 1995: 129)

Yıldızeli grubu içerisinde yer alan Darmik volkanitleri, başlıca som volkanitler (genellikle bazalt) tüf ve aglomeradan oluşmaktadır (Yılmaz ve Özer, 1984: 168). Som volkanitler genel olarak masif ve aşırı altere bazaltik andezitik/andezitik lav akıntılarından, diyabazlardan ve radyolaritlerden oluşmaktadır (Topbay, 2016: 22). Birim araştırma sahasının kuzey batı kesimlerinde görülmekte olup, bölgeye ait jeoloji haritasında Üst Kretase bazaltı olarak gösterilmiştir (Harita 1.1; Fotoğraf 1.8).

Fotoğraf 1.8. Çöte Köyü Güneyinde Yer Alan Üst Kretase Yaşlı Bazaltlardan Görünüm

Neotetis'in kuzey kolunu temsil eden Kuzey Anadolu Ofiyolitik Kuşağı (KAOK) içerisinde alt kuşak olarak tanımlanan (Topbay, 2016: 16) ofiyolitik karışık Tatar tarafından bölgede yapılan çalışmalarda Ofiyolitik Melanj olarak ifade edilmiş ve bu ofiyolitik melanjın yaşınının Üst Kretase olduğunu bildirmiştir (Tatar, 1977: 56-72). Aynı birimler Yılmaz tarafından ise Tekelidağ Karışığı (Melanjı) olarak adlandırılmıştır (Yılmaz, 1981: 32). Akdağ metamorfikleri üzerine diskordansla yerleşmiş olan karmaşık (Atiker, 1992: 28), Tokat ve Sivas arasında, özellikle Sivas havzasının kuzey kenarının temelinde yüzeylemektedir. Birim, çoğunlukla serpantinit olmak üzere tuf ve aglomeradan oluşan bir hamur içerisinde değişik boyutlarda yeşil şist, metadiyabaz, diyabaz, split, radyolarit ve mermer blokları dağılmış durumda bulunmaktadır (Koçak, 1997: 35). Tekelidağ Karışığı içerisindeki değişik kökenli blokların yanı sıra bu karışık üzerinde yer yer volkanik kökenli kırıntılarla arakatlı pelajik fasiyeste çökelmiş karbonatlar, paraotokton konumlu olarak bulunmaktadır (Mesci, 1998:13).

Ofiyolitik seri içerisindeki sedimenter kayaçların genellikle küçük ve dağınık görünümler halinde ofiyolitlerin üzerinde, yer yer de içlerinde sokulu olarak bulunuşları, seriye ofiyolitik melanj görünümü kazandırmaktadır (Tatar, 1977: 59). Sivas havzası içerisinde değişik adlarla tanınan ve genelde kıltaşı, kumtaşı, çakıltaşı ile üste doğru gölsel kireçtaşları ardalanmasından oluşan bu geniş yayımlı genç çökeller (Atiker, 1992: 30) Yılmaz ve Özer tarafından İncesu Formasyonu olarak adlandırılmıştır (Yılmaz ve

Özer, 1984: 170). İncesu Formasyonu, Sivas Tersiyer Havzası'nın en geniş yayılım sunan birimi durumundadır (Kılıç, 2017: 27) ve araştırma sahasında bulunan en genç birimleri oluşturmaktadır (Topbay, 2016: 38). Başlangıçta akarsu, daha sonra gölssel ortamda oluşumunu sürdüren birimin alt kesimlerinin Üst Miyosen, üst kesimlerinin ise Pliyosen yaşta olduğu belirlenmiştir (Yılmaz vd., 1995: 135). Bunun yanı sıra Yıldızeli ilçesinin güneydoğusunda bulunan ve Merkez (Sivas) ilçeye bağlı olan Hayranlı köyünde İncesu formasyonu içerisinde bulunan kemirgen fosillerine göre yaşı Geç Miyosen olarak tespit edilmiştir (Ünay vd., 2003: 543).

Fotoğraf 1.9. Ofiyolitik Karışık Birimden Görünüm (Cizözü Köyü Pelitburun Tepesi Yakını)

Fotoğraf 1.10. Çakıltaşı, Kumtaşı ve Kıltaşı Ardalanmasından Oluşan İncesu Formasyonundan Görünüm (Kalın Köyü)

Neojende oluşmuş olan İncesu Formasyonu kendinden önceki tüm birimleri açısal uyumsuzluk ile örtmektedir (Göçmengil, 2018: 36). İncesu formasyonunu oluşturan detritikler; araştırma sahasını güneyden çevreleyen Akdağ metamorfikleri, kuzeyde Tekelidağ karmaşığı ve Eosen volkanitlerinden oluşan yüksek alanlardan, akarsularla havzaya taşınarak gelmiş olan malzemelerdir (Atiker, 1992: 38). Birimi oluşturan tanelerin çok farklı kökenden türemiş olması, bitki kalıntılarının varlığı, çapraz tabakalanma göstermesi göz önünde tutulduğunda İncesu formasyonunun akarsu ortamında depolandığı saptanmıştır (Koçak, 1997: 32). Araştırma sahasının jeoloji haritasına bakıldığında bu formasyonun yayılış alanının Yıldız Irmağı vadisi, Kızılırmak vadisi başta olmak üzere ilçenin batısında Şeyhhalil ve Çakraz Deresine ulaşan akarsuların oluşturduğu geniş düzlüklerde görülmektedir (Harita 1.1).

Araştırma sahasında Kuvaterner’de ise araziye yerleşmiş olan travertenler ve alüvyal depolar arazi üzerindeki birimlerin üzerine yerleşmişlerdir. Sıcakçermik yöresinde geniş alanı kaplayan travertenler, bölgede “Sıcakçermik Traverteni” adıyla tanınır. Yöredeki travertenlerin genelde sarı-kahverengi arasında değişen renklerde oluşu, traverteni oluşturan termal suların taşıdığı kolloidal haldeki demir mineralleriyle ilgilidir (Atiker, 1992: 41).

Sıcakçermik travertenlerinin en kalın olduğu kesim, Kalın Irmağı'nın Sıcakçermik kaplıcası batısındaki kanyon şekilli yarma vadisi (Kalın Boğazı) çevresindedir. Buradaki yarma vadi ve Tepeçermikteki K-G uzanımlı ve kilometrelerce uzunlukta birbirine paralel traverten sırtlarını oluşturan genç çatlak sistemi, Yıldız Irmağı ile Kalın Irmağı arasında halen yüksek akarsu sekisi üzerinde gelişmiştir. Travertenlerde genelde alttaki yaşlı katmanlardan üstteki genç katmanlara doğru gözeneklerde artma olduğu görülür. Alt seviyeler daha masif yapıda ve sağlamdır. Traverten sırtlarında, sırtın ortasındaki çatlak boyunca çıkarak iki yana doğru yayılan termal sular, basıncını yitirmesine bağlı olarak CO₂'nin uçmasıyla, suda eriyik haldeki kalsiyum bikarbonatı çatlak çevresinde yüzeye çıkarken kalsiyum karbonat (CaCO₃) olarak çöktürmüş ve traverten katmanlarını oluşturmuştur (Atiker, 1992: 42). Bu traverten katmanlarının üzerinde ise lapyta oluşumları görülmektedir (Fotoğraf 1.11).

Sıcakçermik bölgesinde Tepeçermik ve Karlıkaya sırtları boyunca yaklaşık 8 km² genişlikte bir alanı, yer yer 50 metreyi aşan kalınlıkta kaplayan travertenin kaynağı, Neojen örtü altındaki Akdağ kireçtaşlarıdır. Kireçtaşlarının altındaki Akdağ şistleri ve kuvarsitleri de kırklı-çatlaklı yapısı nedeniyle daha derinde ki bir rezervuarı oluşturabilir (Atiker, 1992: 152-153; Fotoğraf 1.12). Araştırma sahasında travertenlerin güzel örneklerine Sıcakçermik yöresi (Kalın köyü) ve Bakırcıoğlu köyünde rastlanmaktadır. Bu travertenler jeotermal enerjiye bağlı olarak ortaya çıkmışlardır ve gelişimleri günümüzde de devam etmektedir. Sıcakçermik yöresi olarak bu alanlarda açılan taş ocakları işletilmekte olup, travertenler ekonomik anlamda değerlendirilmektedir.

Fotoğraf 1.11. Traverten Üzerinde Gelişme Göstermiş Olan Levha Biçimli Laminamsı Travertenler ve Lapyra Oluşumu

Fotoğraf 1.12. Tepeçermik Travertenleri Bloklar Şeklinde Kesilerek İnşaat Endüstrisinde Değerlendirilmektedir (Kalın Köyü)

Araştırma sahasındaki en genç oluşumları oluşturan alüvyonlar, Kızılırmak, Yıldız Irmağı, Kalın Irmağı ve Yıldızeli Irmağı vadi tabanlarında kalın örtüler şeklinde görülmektedir (Atiker, 1992: 43). Bu ırmakların debileri diğer akarsulara göre fazla olduğundan, taşıdıkları malzemede fazladır ve birikim sahalarında alüvyon malzemeyi

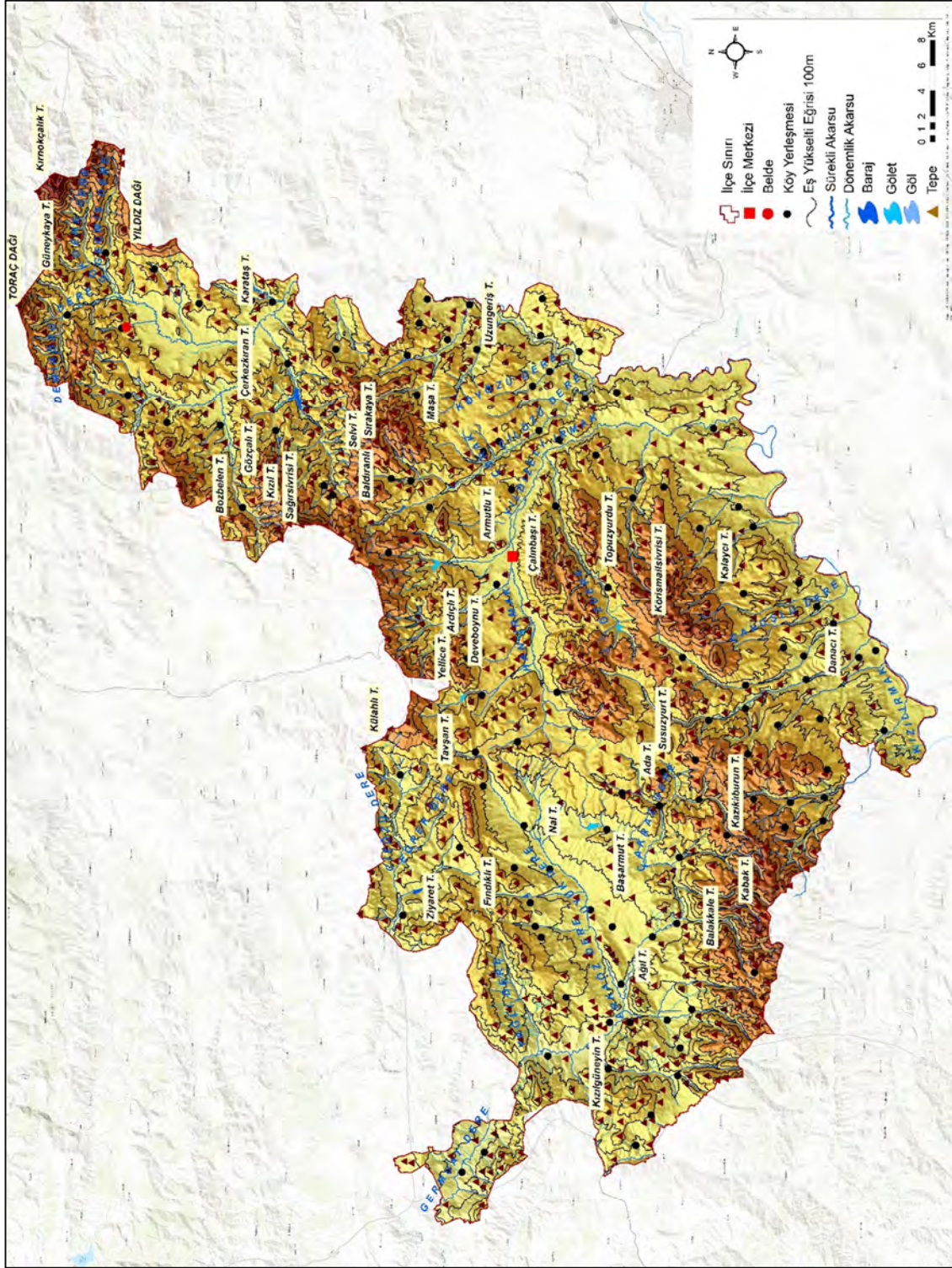
bırakmaktadır. İlçe merkezinin kurulmuş olduğu Yıldızeli Ovası ve yakın çevresi ise Han Irmağı, Yıldızeli Irmağı ve Argos Deresinin biriktirdiği malzemeler ile dolarak oluşmuştur. Yıldızeli ilçesinin tarihi ile ilgili eski belgelerde merkez ve yakın çevresinde bataklık alanlardan bahsedildiği bilinmektedir.

Fotoğraf 1.13. Yıldız Irmağı Taşıdığı Alüvyonları Yıldız Köprüsü Civarında Bırakarak Yatağın Dolmasına Neden Olmaktadır

1.1.2. Jeomorfolojik Özellikler

Araştırma sahası, kuzey-kuzeydoğu ile güneybatıdan dağ sıraları ile çevrili iken orta kesimleri ise daha alçak düzlüklerden oluşarak bir çanak görüntüsü vermektedir. Araştırma sahası ve yakın çevresi jeomorfolojik bakımdan oldukça sade özellikler göstermektedir. Nitekim sahanın çevresi farklı yükseltilerde dağ sıralarıyla çevrilmişken merkezi kısmı ova özelliği gösteren hafif dalgalı düzlüklerden oluşmaktadır. Saha flüvyal etken ve süreçlerle şekillenmekte olduğu için jeomorfolojik bakımdan dağ ve ova gibi ana yerşekilleri üzerinde en dikkat çeken jeomorfolojik üniteyi vadiler, aşınım yüzeyleri ve farklı aşınmayla oluşmuş tepelik sahalar oluşturmaktadır

Harita 1.2. Yıldızeli İlçesinin Topoğrafya Haritası.

1.1.2.1. Dağlık ve Tepelik Alanlar

Araştırma sahanını oluşturan dağlık ve tepelik alanlar temelde Pontidler ve Toridler'in birbirine yakınlığı önemli alanlardan birisini oluşturmaktadır. Sahanın güney batısını oluşturan yüksek kütleler Akdağların en doğu uçlarını temsil ederler. Bu dağlık ve tepelik alanlar arasında yükselti yer yer 1900 metrenin üzerine çıkar ve bu yükselti üzerinde yer alan dağlık ve tepelik alanlar batıdan doğuya doğru Isırganlı Tepe (1914 m), Kabak Tepe (1901 m), Bozdağ (1952 m), Üçtepeler (1909 m), Hasan Tepe (1919 m), Körismaılsivrisi Tepe (1917 m) ve Dikilitaş Tepe (1930 m) gibi yüksek sahalardan oluşmakta ve Demircilik köyü kuzeyindeki İt Dağı'na kadar çeşitli yükseltilerde yer alan tepelik alanlar ve eğimli sırtlardan oluşmaktadır.

Akdağların uzantılarını oluşturan güneybatıdan başlayan yüksek dağlık ve tepelik alanlar Dikilitaş Tepe çevresinden başlayarak kuzey, güney ve doğu yönünde bir elin parmakları gibi açılmış şekilde uzanarak Kalın Irmağı ve Kızılırmak'a kadar ulaşırlar (Harita 1.4). Bu dağlık ve tepelik alanlar akarsular tarafından V şekilli dar ve derin olan vadiler ve oldukça eğimli olan sırt düzlükleriyle birbirlerinden ayrılmaktadır. Yaklaşık 1750-1800 metreler arası yükseltide olan bu düzlükler, Neojen havzası yönünde (genelde doğu, güneydoğu yönlerinde) alçalan eğime sahiptir ve bu dağlık ve tepelik alanların çevresindeki çukur alanlara inen suların su bölümü çizgileri, bu sırtlar üzerinden geçmektedir (Atiker, 1992: 54). Akdağların kuzey uzantıları ilçe merkezi yakınlarında Çalınbaşı Tepe (1831 m), Ağılbaşı Tepe, Tümbül Tepe (1818 m) ve Ziyaret Tepe (1736 m) gibi tek tepelerin oluşturduğu geniş sırtlar ile sınırlanmaktadır (Fotoğraf 1.14 Harita 1.3).

Fotoğraf 1.14. İlçe Merkezinin Güneyinde Yer Alan Çalınbaşı Tepesinden Görünüm

Araştırma sahasının güney ve güneybatısını kaplayan Akdağların uzantısı olan yüksek dağlık ve tepelik alanlar doğu yönünde Kalın ırmağı ve Kızılırmak vadileri ile sınırlanmakta ve yükseltileri genel olarak batıdan doğuya doğru azalma göstermektedir. İlçenin güney ve güney batısını oluşturan 1800 metrenin üzerinde yükseltiye sahip yüksek dağlık ve tepelik alanların bir kısmı ise Baskonuş Tepe (1897 m), Tombulca Tepe (1876 m), Karaoğlan Tepe (1868 m), Sancılıçam Tepe (1857 m), Pelitlikaya Tepe (1850 m), İsranlı Tepe (1842 m), Kozan Tepe (1842 m), Sırıklıbaba Tepe (1837 m), Kazıklıburun Tepe (1824 m), Yıldız Tepe (1814 m), Orta Tepe (1808 m), Say Tepe (1806 m) ve Akbaba Tepe (1800 m) gibi yüksek tepelerden oluşmaktadır. Sahanın genel morfolojik görüntüsü içerisinde en fazla yükselti içeren kesimlerini Akdağların uzantılarının oluşturduğu güney bölümüdür (Harita 1.3). Bu tepelik alanlar aynı zamanda ilçe orman varlığının da önemli bir kısmını ihtiva ederler.

İlçenin kuzey ve kuzeydoğusu ise yine güney ve güneybatısı gibi yüksek dağlık ve tepelik alanlardan oluşmaktadır. Bu kesimde yer alan dağlık alanlar ilçenin en yüksek kesimlerini oluştururken aynı zamanda il ve ilçe sınırlarını belirlemesi bakımından da önemlidir. İlçenin kuzeyindeki Toraç Dağı (2129 m) Tokat ili ile sınırı oluşturmakta iken, ilçenin ismini aldığı Yıldız Dağı (2557 m) ise Yıldızeli ile Merkez ilçe sınırını teşkil eder. Aynı zamanda Yıldız Dağı, sahanın en yüksek ünitesini oluşturmaktadır (Fotoğraf 1.15).

Fotoğraf 1.15. Araştırma Sahasının En Yüksek Kesimini Oluşturan Yıldız Dağı'ndan Görünüm

Bu dağlar haricinde yükseltisi 2000 metrenin üzerinde olan diğer yüksek dağlık ve tepelik alanlar, Yusufoglan köyünün kuzeyinde sınır çizgisi oluşturan Kırnıkçalık Tepe (2241 m), Kara Tepe (2049 m) ve Ortaburun Tepe'dir (2040 m). Araştırma sahasının kuzeydoğu kesimini oluşturan bu kesimde yükseltinin fazla olmasında tektonizma etkili olmuştur. Bu yörede yükseltinin fazla olmasında Toraç, Tekeli ve Asmalı Dağ gibi yüksek kütleler etkili olmuştur. Aynı zamanda bunların Tozanlı-Almus depresyonunun horst yükselimlerini oluşturmaları ve güneye doğru olan uzantılarının sahanın kuzeydoğu sınırını belirlemesi de etkili olan hususlardandır.

Kuzey ve kuzeydoğuda yer alan yüksek dağlık ve tepelik alanlar ile güneyinde yer alan ve çanağın orta kısmını oluşturan Yıldızeli havzası, yükselti farkının fazla olmasından dolayı akarsular tarafından derin şekilde yarılmıştır. Havzanın kenarları ise su bölümü çizgileri oluşturan yüksek sırtlardan oluşmaktadır. Sahanın bu kesiminde 1800 metrenin üzerine olan yüksek kütleler ise Gökeşme Tepe (1996 m), Küpeli Tepe (1945 m), Kırtıl Tepe (1913 m), Çebişçalı Tepe (1908 m), Karagedik Tepe (1902 m), Keldibi Tepe (1868 m), Keçikkaya Tepe (1849 m) ve Keltepe Tepe (1834 m) oluşturmaktadır (Harita 1.3). Yusufoglan Deresi ve buna katılan yan kolların aşındırması sonucunda oluşan çanak içerisinde Kargın Ovası ve bu ovanın varlığından kaynaklı olarak

Güneykaya gelişme göstermiştir. Sahayı kuzeybatıdan sınırlayan en önemli dağlık ünite ise Çamlıbel Dağlarıdır. İç bölgeler ile kıyı bölgeler arasında yer alan önemli bir dağlık kütleyi oluşturan Çamlıbel Dağları aynı zamanda Kuzey Anadolu dağ silsilesi içerisinde yer almaktadır.

Sahanın kuzeybatısını oluşturan Çamlıbel dağları ve bu dağların uzantısı olarak ilçe sınırını oluşturan ve aynı zamanda su bölümü çizgisi olan tepelik alanlar Ilıca köyünün kuzeyinden başlayarak kuzeydoğuya doğru yükselen Köroğlu Tepe (1763 m), Akbaş Tepe (1873 m), Kayganlık Tepe (1778 m), Aytepe (1876 m), Kösekaçak Tepe (1812 m), Sağırsivrisi Tepe (2052 m) ve Paçalca Tepe (1912 m) olmak üzere yüksek tepelerden oluşur (Harita 1.3). İlçenin kuzeybatı kesimini drene eden ve önemli akarsularından olan Argos Çayı ve Çamlıbel Dereleri bu yüksek sahalardan doğmaktadırlar.

İlçenin batısında faylanma ile yükselmiş olan uzun sırtlardan oluşan tepelik alanlar mevcuttur. Bunlardan başlıcaları Kaman köyünden batıya doğru uzanan Çal Tepe (1699 m), Kızıloluk Tepe (1614 m), Melkiş Tepe (1602 m), Kapıköy Tepe (1611 m) ve Altepe (1659 m) oluşmaktadır. Yükseltelerin birbirinden farklı olması ve aşınım durumlarından kaynaklı olarak bu tepelik alanlar hörgüç şeklinde uzanımlar göstermektedirler (Fotoğraf 1.16).

Fotoğraf 1.16. Geniş Sırtlardan Oluşan Hörgüç Şeklinde Uzanış Gösteren Tepelik Alanlardan Görünüm (Şeyhhalil Köyü Kuzeyi)

1.1.2.2. Ovalar

Araştırma sahasında dağlık alanlardan sonra önemli bir diğer jeomorfolojik üniteyi ise ovalar oluşturmaktadır. Farklı yükseltilerde yer alan, akarsular tarafından derince yarılmamış olan düzlükler olarak nitelendirilen ovalar (Ardos, 1985: 112) araştırma sahasında akarsuların taşımış olduğu alüvyonları biriktirmesi sonucunda oluşmuş geniş ve eski vadi tabanları olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bakımdan ilçenin en önemli ovasını Yıldızeli (Bedehdun) teşkil eder. Bu ova, Sivas-Yozgat-Ankara D-200 karayolunun geçtiği ve aynı zamanda ilçe merkezinin üzerinde kurulduğu üniteyi oluşturur.

Yıldızeli ovası doğu-batı yönlü akış gösteren Han Irmağı yanı sıra Yıldızeli Irmağı ile kuzeyden bu ırmaklara katılan Argos Çayı ve Kurtboğazı Dere sularının taşımış oldukları alüvyon malzemenin birikmesi sonucunda oluşmuştur (Fotograf 1.17). Bu ova kesimi kuzeye doğru nispeten geniş alan kaplarken, batıya doğru ise Suçatı düzü ve Kızılkum düzü gibi isimler almaktadır. Ovanın güneyi ise yüksek tepelik alanlar (Çalınbaşı Tepe, Tümbül Tebe, Ziyaret Tepe) ve sırtlar ile çevrilidir. Ovanın yükseltisi ise 1300-1400 metre aralığında değişiklik göstermektedir.

Fotoğraf 1.17. Yıldızeli Ovası Han Irmağı, Yıldızeli Irmağı ile Bu Irmaklara Katılan Argos Çayı ve Kurtboğazı Dere Sularının Taşımış Oldukları Alüvyon Malzemenin Birikmesi Sonucunda Oluşmuştur

Araştırma sahasındaki önemli bir başka ova ise Kargın Ovasıdır. İlçenin kuzeydoğusunda yer alan ve Güneykaya'nın kuruluşunda ve ekonomik faaliyetlerini sürdürebilmesi açısından oldukça önemli bir ovadır. Yusufoglan Deresi ve buna katılarak bölgeyi drene eden, Kemerkaya ve Porsukardı derelerinin araziye geniş bir şekilde parçalaması sonucunda taşınmış olduğu malzemeyi biriktirmesi ile oluşmuş, etrafı tepelik alan ve sırtlarla çevrili çanak şeklindedir. Kargın Ovasını batıdan Ada Tepe, Gökçebel Tepe ve Sukesen Tepe ile sınırlanırken, doğuda ise Beşikkaya Tepe, Porsuküstü Tepe ve Oylupınar Tepe ile sınırlandığından KD-GB yönünde uzanış göstermektedir. Yaklaşık olarak 28 km² alan kaplayan ve ilçenin tarımsal ürün yetiştirilen önemli alanlarından birisini oluşturan Kargın ovası 1400-1450 metre yükseltiler arasında yer almaktadır.

Fotoğraf 1.18. Kargın Ovası Etrafı Sırtlar ve Tepelik Alanlarla Çevrili Çanak Şeklinde KD-GB Yönünde Uzanış Göstermektedir.

Yıldızeli ilçesinde ki diğer bir ova ise, ilçenin doğusunda Çimhanı ya da Çımanlı olarak bilinen düzlüklerdir. Bu ova, Neojen dönemde oluşmuş olan İncesu Formasyonu'na ait birimlerin Kızılırmak'ın menderesli akışına bağlı olarak Kuvaternerden itibaren taşınmış olduğu alüvyal malzemeyle doldurması sonucunda oluşmuştur. Kalın ve Direkli köyleri arasında kuzeyden Nevruz Barajı, doğudan Kale Tepe ve batıdan Karaçalı Sırtları ile sınırlanan ova, güneyde ise Kızılırmak yatağına kadar devam eder ve Kızılırmak vadisinde sona erer. 1200-1300 metreler arasında yer alan ova tarımsal sulamanın yapılmasıyla birlikte önemli bir tarımsal potansiyele sahiptir.

Fotoğraf 1.19. Kalın ve Direkli Köyleri Arasında Yer Alan ve Nevruz Barajı'nın Suladığı Çimhanı Ovası

1.1.2.3 Vadiler

Ana çizgileriyle Pliyosen içinde şekillenmeye başlayan akarsu ağı, Pleyistosen başlarında yüzey sistemi gelişiminin ardından kısa duraksamalar ve gömülmeler sonucunda bugün ki genç vadileri oluşturmuştur (Atiker, 1992: 74). Özellikle ilçenin güneybatısı başta olmak üzere Akdağların uzantısı olan yüksek dağlık ve tepelik sahalarda “V” profilli vadiler görülmektedir. Bunun nedenleri arasında da ayrılmaya karşı farklı dirence sahip olan kayaların varlığı etkili olmuştur ve bu sebeple vadi kenarları birbirinden farklı derecede aşındırılmış ve desimetrik vadiler ortaya çıkarmıştır.

Araştırma sahasının güneyi Kızılırmak nehri ile sınırlanmakta olup, ilçe içerisinden kaynaklanan akarsular kuzeyden güneye doğru akış göstererek Kızılırmak'a ulaşırlar. Bu akarsular içerisinde Kalın ve Yıldız Irmağı, Tokat-Sivas havzaları su bölümü güneyinde kalan pek çok alanı drene ederek Kızılırmak'a ulaştırmaktadır. İlçe merkezinin batısında Han ırmağı olarak doğan ve Yıldızeli merkeze ulaşınca Yıldızeli Irmağı adını alan Kalın Irmağı, Akdağ masif kütlelerinin doğu ucunu bir yay şeklinde dolaşarak Kızılırmak'a ulaşmaktadır ve bu yüksek dağlık ve tepelik alanları drene eder. Pliyosende başlayan akarsu drenajı Kuvaterner'de bugün ki genç vadilerin ilk şekilleri ortaya çıkmaya başlamıştır (Atiker, 1992: 74-76).

Menderesli bir akış özelliği gösteren Yıldız Irmağı büyük bölümünde KD-GB yönünde uzanış gösterirken, Danaören köyünden itibaren KB-GD yönünde akış gösteren Yıldız Irmağı'nın önemli kollarından birisi olan Çilözü Deresi yaklaşık 15 km çizgisel bir uzanışa sahiptir. Bu çizgisel akışın devamında Bakırcıoğlu köyünde (GD yönünde) traverten çatlakları yer almaktadır. Bu bakımdan bu iki akarsuyun oluşturduğu vadiler çizgisel bir vadi örneği göstermektedir (Atiker, 1992: 74-76). Belirgin bir çizgisel uzanışa sahip olan vadi ve akarsular, faylarla sınırlandırılmış tektonik bir oluk ve çatlaklara yerleşmiş olduklarından bu şekilde bir görünüm kazanırlar (Öztürk, 2020, 109).

Yıldızeli batısında Han Irmağı olarak doğan akarsu, Yıldızeli kuzeyindeki Çamlıbel Dağları'ndan inen çok sayıda akarsuyu bünyesine katarak Yıldızeli Irmağı adını alır. Akdağ'ı, doğudan bir dışbükey yay şeklinde çevreleyen akarsu Akdağ doruklarını drene eden Seren Irmağı ve Bayat Suyu'nu aldıktan sonra (Fotoğraf 1.20), Kalın Irmağı olarak Kalın Boğazı'nda Sıcakçermik travertenlerini keser ve Kalın köyü güneyinde Kızılırmak'a ulaşır.

Fotoğraf 1.20. Bayat Suyu Vadisi ve Kalın Irmağına Ulaşan Bayat Suyu

Vadinin Yıldızeli Irmağı olarak bilinen kuzey bölümü, Akdağ metamorfitleri ile Eosen yaşlı andezitik bazaltik volkanitleri kesmektedir. Vadi tabanının en geniş olduğu bölüm, ilçe merkezi yakınlarıdır. Burada yaklaşık 1450- 1500 m yükseltide başlayan seki yüzeylerinin, vadinin kuzey kanadında geniş düzlükler oluşturduğu, güneyde Akdağ

yamacındaki sekilerin ise, dar basamaklar halinde olduğu görülür. Kızılırmak'ta olduğu gibi, burada da vadinin asimetrik olduğu ve akarsuyun Kuvaterner'de genellikle güneye kaydığı gözlenmektedir (Atiker, 1992: 90). D-200 karayolu Yıldızeli Irmağı'nın açmış olduğu boğaz vadiden geçmektedir (Fotoğraf 1.21).

Fotoğraf 1.21. Yılanlıkaya Boğazı (Menteşe Köyü ve Yılanlıkaya Köyü Arası D-200 Karayolu)

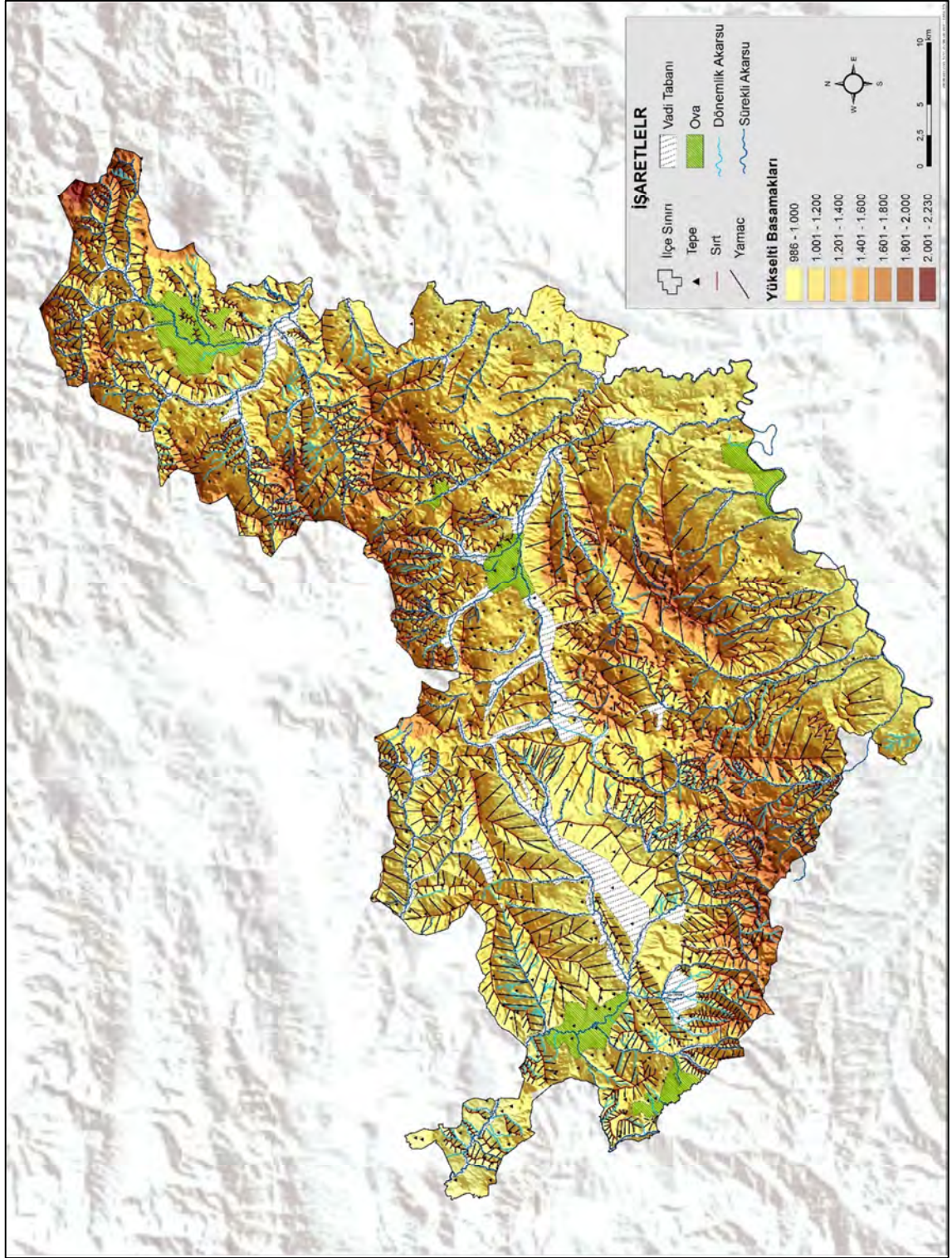
Yılanlıkaya boğazı, Yıldızeli Irmağı'nın, en alt Pleyistosen yüzeyi üzerindeki sakin akışlı, menderesli yatağı içerisine gömülmesiyle oluşmuştur. Üstteki İncesu formasyonu çökelleri üzerinde başlayan gömülme, daha sonra temeldeki kireçtaşı ve şistlerin kesilmesi ile devam etmiş, genelde epijenik karakterdeki yarma vadi oluşmuştur. Akarsuyun Pleyistosen-Holosen içerisindeki toplam gömülme derinliği 150 metre dolayında olmuştur. Vadinin yamaçlarında görülen seki yüzeyleri, çok dar ve fazla belirgin olmayan basamaklar şeklindedir. Bu boğazdan sonra, Kalın Irmağı adını alan akarsu, yaklaşık 5 km. güneyde Bayat Suyu kolunu alır. Bu kavşaktan 1 km. güneyde Sıcakçermik travertenleri içerisinde açtığı Kalın Boğazı'na girer (Atiker, 1992:91). Kalın Irmağı, Tepe Çermik yakınlarında jeotermal suların çıktığı açılma çatlaklarına bağlı olarak, traverten örtüsü içerisine yaklaşık 50 metre gömülmüş durumdadır. Kanyon şeklinde gelişmiş olan boğazın açılması; akarsuyun açılma çatlakları üzerine yerleşmesi ve daha sonra yatağını derinleştirerek traverten kütlesi içerisine saplanması şeklinde gelişme göstermiştir (Atiker, 1992: 100).

Araştırma sahasının güneyinde Akdağ kütlelerini drene eden ve kaynağını buradaki yüksek sırt ve tepelerden almış olan birçok akarsu Akdağ metaformitlerinden doğmakta olup, daha sonra miyosen yaştaki birimleri derince aşındırması sonucunda çok sayıda “V” profilli genç vadi oluşmuştur. Bu akarsulardan Kozan ve Evliya Derelerinin oluşturduğu vadiler buna örnek verilebilirken, bu iki akarsuyun Bedel köyünün güneyinde Hozan Tepe (1441 m) yakınlarında birleşerek Direkli Sarıkaya köyü içerisinde Değirmen Dere ismiyle açmış olduğu geniş vadi içerisinde akış göstererek Kızılırmak’a ulaşır. Yine Akdağlar’ın Körismailsivrisi Tepe (1917 m) yamaçlarından Büyükpınar adıyla kaynak alan Kümbetözü Deresi doğusunda ve batısında fay ile sınırlanmış olup, burda ki oluğa yerleşmiştir. Kümbet köyü bu akarsuyun açmış olduğu vadi içine ve yamaçlarına yerleşmiştir.

Yıldızeli ilçesinin batı ve kuzeybatısında yer alan akarsuların bir bölümü ise Yeşilirmak Havzası içerisinde yer alırlar. Bu yörenin suları Şeyhhalil Deresi ve Germuat Dere tarafından drene edilirken, güneydeki dağlık sahalar ise Çakraz Deresi tarafında drene edilir ve yörenin suları Çakraz Deresi tarafından Şeyhhalil Deresi’ne ulaşmaktadır. Çakraz Deresi’nin aşındırması sonucunda oluşturduğu vadi ile iç kesimlerdeki köylere ulaşım sağlanmaktadır.

Fotoğraf 1.22. İç Kesimlere Ulaşımı Kolaylaştıran Geniş Tabanlı Bir Boğaz Vadi Olan Çakraz Deresi Vadisi (Yolkaya Köyü)

Harita 1.3. Araştırma Sahasının Jeomorfoloji Haritası

1.2. İKLİM ÖZELLİKLERİ

1.2.1. Giriş

Bir yerin iklim özelliklerinin ortaya konulabilmesi için o yerdeki sıcaklık, basınç, nem, rüzgâr ve yağış değerleri gibi iklim elemanlarının bilinmesi tek başına yeterli değildir. İklim hakkında bir fikir elde edilebilmesi için iklim elemanlarının tamamının ele alınması gereklidir. Bu bakımdan iklim, birbiriyle yakından ilişkili olan atmosfer olayları bütünü olarak nitelendirilir (Arde, Dönmez ve Kurter 1969: 266; Güngördü, 2003: 32). Yıldızeli ilçesi'nin iklim özelliklerini ortaya koyabilmek açısından Yıldızeli Meteoroloji İstasyonu (1965-1991) verilerinden faydalanılmış olup, bu istasyona ait rasat değerlerinin kısa süreli ve geçmiş dönemlere ait olmasından dolayı karşılaştırma istasyonu olarak da Yıldızeli'nin doğusunda yer Sivas Meteoroloji İstasyonu (1960-2020) verilerinden faydalanılmıştır.

İklim, coğrafi çevreyi ve insan hayatını etkilemesi yönüyle önem arz etmektedir. Kayaçların parçalanması ve toprak oluşumu, akarsu rejim ve tipleri, bitki örtüsü gibi çevresel faktörlerin yanı sıra yerleşmelerin dağılışı, yaşayanların sosyal, kültürel ve ekonomik faaliyetleri üzerinde etkili olmaktadır.

Araştırma sahasında ki iklim elemanlarını incelemekten önce ülkemizi ve bölgeyi etkileyen iklim faktörlerinin (enlem, yükselti, bakı kasallık vb.) ve iklim elemanlarının (sıcaklık, basınç, rüzgar, nem ve yağış) bilinmesi gerekmektedir (Şahin, Doğanay ve Özcan, 2007: 86). Türkiye, belirli bir hava kütesinin bütün yıl boyunca hâkimiyeti altında kalan çekirdek sahası üzerinde bulunmayıp, yıl içerisinde farklı kökenli hava kütlelerinin etkisi altında kalmaktadır (Koçman, 1993: 2; Erinç 1996: 295). Bu nedenle yazın güneyden sokulan tropikal hava kütlelerinin, kışın ise kuzyeden sokulan polar hava kütlelerinin etkisi altında kalmaktadır (Atalay, 2010: 406). Enlemler ve kıtaların konumları göz önünde bulundurulduğunda Subtropikal iklim kuşağının Akdeniz iklim alanı içerisinde yer almaktadır (Özey, 2010: 13). Ülkemizin makroklima şartları, esas itibariyle bu farklı hava kütlelerinin sahalarında ve frekanslarında meydana gelen mevsimlik değişikliklere ve bunlar arasındaki akım şartlarına göre ortaya çıkan cephe oluşumuna bağlı olarak şekillenmektedir (Özgür, 2000: 33).

Ülke genelinde iç kesimlerde kış mevsiminde yüksek basınç alanları hâkim olması ve depresyon alanlarına soğuk havanın çökmesi ve karasallık sonucunda şiddetli soğuklar yaşanmaktadır. Bu yüksek basınç alanının ilkbahar mevsimine geçişte de kendini hissettirmesi nedeniyle alçak basınç merkezleri İç Anadolu'ya sokulamamaktadır. Yaz mevsiminde ise sıcaklık değerlerinin artışına bağlı olarak yoğunlaşmanın zorlaşması sonucunda bu bölgelerde yağış daha az görülmektedir (Çölaşan, 1960: 218-219).

Günlük en yüksek hava sıcaklığının 25 °C'nin üzerine çıktığı günler yaz günü olarak ifade edilir ve İç Anadolu'da tam anlamıyla yılda ortalama 100 gün yaz yaşanmaktadır (Erol, 2004: 71, Nişancı, 1982: 31). Bu bakımdan değerlendirildiğinde araştırma sahası olan Yıldızeli'nde (1965-1991) 40 gün, Sivas'ta (1960-2020) ise 87 gün yaz günü yaşanmaktadır.

1.2.2. Sıcaklık

Sıcaklık, doğal ve beşeri çevre özelliklerini en fazla etkileyen iklim elamanıdır (Erol, 2008: 27). Bu bakımdan günlük ve yıllık sıcaklık değişiklikleri ile bunların aylık ve yıllık ortalamalarının bilinmesi oldukça önemlidir. Araştırma sahasının aylık ve yıllık sıcaklık ortalamasını incelemek için Yıldızeli (1415 m.) ve Sivas (1285 m.) meteoroloji istasyonları verilerinden faydalanılmıştır. İki gözlem istasyonu arasındaki mesafe 50 km olmasına rağmen yükselti farkı 130 m'dir. Bu istasyonlar arasında yükselti farkı fazla olmamasına rağmen sıcaklık değerleri arasında farklılıklar söz konusudur. Nitekim Yıldızeli (1965-1991) ve Sivas (1960-2020) rasat değerlerine bakıldığında yıllık ortalama sıcaklık Yıldızeli'nde 7,6 °C, Sivas'ta ise 9,1 °C'dir ve iki istasyon arasında 1,5 °C sıcaklık farkı görülmektedir. Kış mevsiminde (aralık, ocak, şubat ayları) sıcaklık ortalamaları her iki istasyonda da 0 °C nin altında görülmektedir. Bu durumun ortaya çıkmasındaki kış mevsiminde karaların denizlere göre daha fazla soğuması nedeniyle yüksek basınç alanlarının iç kesimlere yerleşmesi ve sıcaklık değerlerini düşürmesi etkili olmaktadır. Ayrıca yükseltinin artmasına bağlı olarak nem oranını düşmesi de karasallığı artırarak soğukların yaşanmasına yol açmaktadır.

Yıllık ortalama sıcaklık değerlerine bakıldığında Yıldızeli'nde en düşük sıcaklık - 5,5 °C ile ocak ayında görülürken. Bunu takip eden dönem içerisinde yüksek basınç alanlarının gerilemesine bağlı olarak ortalama sıcaklık değerlerinde artışlar görülmeye

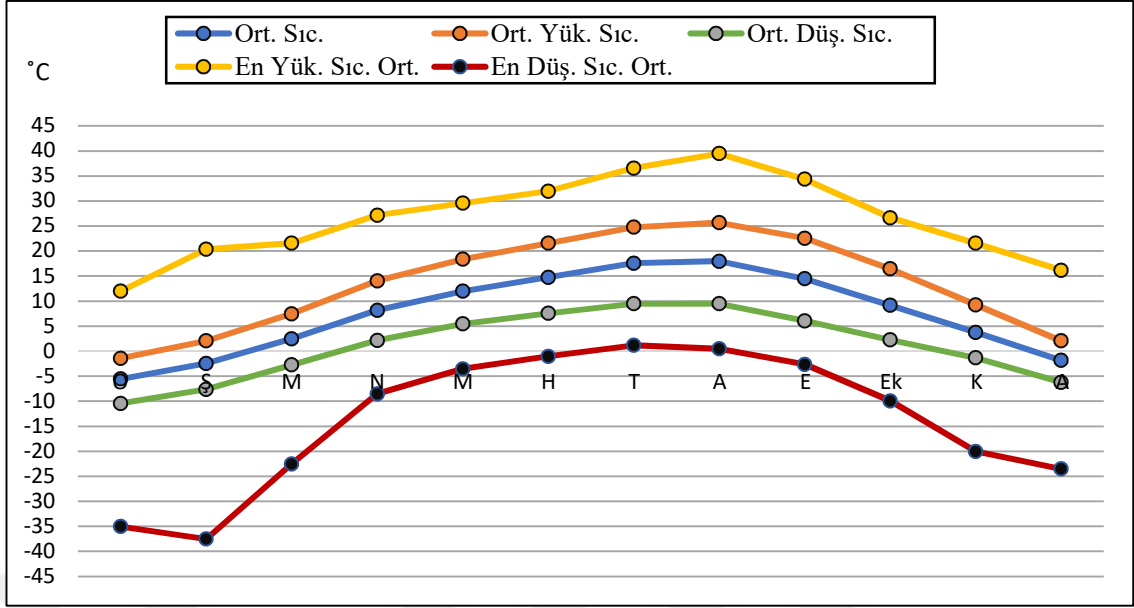
başlamaktadır. En yüksek sıcaklık 18,0 °C ile ağustos ayında görülürken, daha sonra ki dönemde sıcaklıklar azalarak aralık ayında -1,8 °C'ye kadar gerilemektedir. Yıldızeli'nde kış mevsimi (aralık-ocak-şubat) sıcaklık ortalaması -3,2 °C iken, yaz mevsimi (haziran-temmuz-ağustos) sıcaklık ortalaması ise 16,8 °C'dir. Ortalama sıcaklık değerlerine baktığımızda yıllık sıcaklık farkı (amplitüd) 23,5 °C'olarak karşımıza çıkmaktadır (Tablo 1.1, Şekil 1,1).

Karşılaştırma istasyonu olan Sivas'ta yıllık ortalama sıcaklık değerlerine bakıldığında en düşük sıcaklık ocak ayında -3,2 °C ocak ayında görülürken, en yüksek sıcaklık ortalaması ise 20,3 °C ile temmuz'da görülmektedir. Sivas'ta kış mevsimi (aralık-ocak-şubat) sıcaklık ortalaması -1,8 °C iken, yaz mevsimi (haziran-temmuz-ağustos) sıcaklık ortalaması ise 19,2 °C'dir. Yıllık sıcaklık farkı (amplitüd) ise Yıldızeli ile aynı olup, 23,5 °C'olarak karşımıza çıkmaktadır (Tablo 1.1, Şekil 1.2).

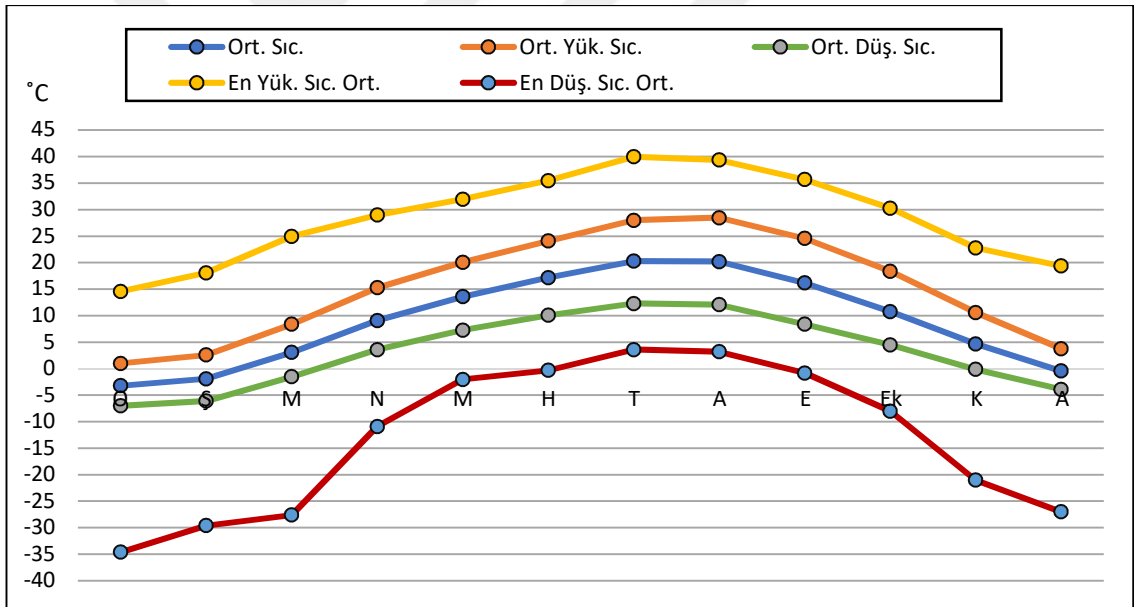
Tablo 1.1. Yıldızeli (1965-1991) ve Sivas (1960-2020) Meteoroloji İstasyonlarına Ait Sıcaklık Değerleri

	Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	Ek	K	A	Yıllık
Yıldızeli (1965-1991)	Ort. Sic.	-5,5	-2,4	2,5	8,2	12,0	14,8	17,6	18,0	14,5	9,2	3,8	-1,8	7,6
	Ort. Yük. Sic.	-1,4	2,1	7,5	14,1	18,4	21,6	24,8	25,7	22,6	16,5	9,3	2,1	13,6
	Ort. Düş. Sic.	-10,4	-7,6	-2,7	2,2	5,5	7,6	9,5	9,5	6,1	2,3	-1,3	-6,2	1,2
	En Yük. Sic. Ort.	12,0	20,4	21,6	27,2	29,6	32	36,6	39,5	34,4	26,7	21,6	16,2	26,5
	En Düş. Sic. Ort.	-35,0	-37,5	-22,5	-8,5	-3,5	-1	1,2	0,5	-2,6	-9,9	-20	-23,5	-35,0
Sivas (1960-2020)	Ort. Sic.	-3,2	-1,9	3,1	9,1	13,6	17,2	20,3	20,2	16,2	10,8	4,7	-0,4	9,1
	Ort. Yük. Sic.	1,0	2,6	8,4	15,3	20,1	24,1	28	28,5	24,6	18,4	10,6	3,8	15,4
	Ort. Düş. Sic.	-7	-6,1	-1,5	3,6	7,3	10,1	12,3	12,1	8,4	4,5	-0,1	-3,9	3,3
	En Yük. Sic. Ort.	14,6	18,1	25,0	29,0	32,0	35,5	40,0	39,4	35,7	30,3	22,8	19,4	28,4
	En Düş. Sic. Ort.	-34,6	-29,6	-27,6	-10,9	-2,0	-0,3	3,6	3,2	-0,8	-8,0	-21,0	-27,0	-12,9

Kaynak: Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü Verileri.

Şekil 1.1. Yıldızeli’nde Sıcaklıkların Yıl İçindeki Seyri

Şekil 1.2. Sivas’ta Sıcaklıkların Yıl İçindeki Seyri

Yaz aylarında havada ki nem miktarının az olmasından dolayı gece ve gündüz arasında yüksek ısı kayıpları meydana gelir ve gün içerisinde sıcaklık farkları ortaya çıkar. Ortaya çıkan sıcaklık farkları ise fiziksel parçalanmaya neden olmaktadır. Yıldızeli’nde kasım ayında başlayıp nisan ayına kadar olan 5 aylık dönem içerisinde sıcaklıkların yıllık ortalama sıcaklıktan düşük olduğu görülmektedir. Yıldızeli’nde (1965-1991) ortalama sıcaklık değerlerine bakıldığında bütün aylarda ortalama sıcaklığın 20 °C’nin altında olduğu görülmektedir. Bu sıcaklık değerlerine göre çalışma alanında yazın

çok fazla sıcak olmayan, kışları ise soğuk, kar yağışlı olan “*Orta Kuşak Termik Rejimi'nin Kontinental*” tipi görülmektedir (Ardel, Dönmez ve Kurter, 1969: 70-71).

Yıldızeli’nde ortalama yüksek sıcaklıklara baktığımızda yıllık ortalamanın 13,6 °C olduğu görülmektedir. Sıcaklıklar haziran ve eylül ayları boyunca 20 °C’nin üzerinde olup, sıcaklıklar ağustos ayında 25,7 °C ile en yükseğe ulaşırken, en düşük değer -1,4 °C ile ocak ayında görülür. Ortalama yüksek sıcaklığın mevsimsel dağılışı incelendiğinde kış mevsimi 1,0 °C ile en düşük sıcaklık ortalamasına sahipken, ilkbahar 13,3°C, yaz 24,0 °C, sonbahar ise 16,1 °C olarak görülmektedir. Yıldızeli’nde ortalama düşük sıcaklıklara bakıldığında yıllık ortalamasının 1,2 °C’olduğu görülmektedir. Ortalama düşük sıcaklıklar kasım ayından itibaren 0 °C’nin altına düşmekte olup, bunu takip eden 5 aylık süre içerisinde de bu şekilde devam eder ve nisan ayında ancak 0 °C’nin üzerine çıkmaktadır. Ortalama düşük sıcaklıklar 9,5 °C ile temmuz ve ağustos aylarında en yüksek ortalama değere ulaşırken, en düşük değer ise -10,4 °C ile ocak ayında görülmektedir (Tablo 1.1, Şekil 1.1). Bu dönemde düşük sıcaklık ortalamalarının görülmesinde kış’ın iç bölgelere yerleşen Sibiryâ Yüksek Basıncı etkili olmaktadır.

Karşılaştırma istasyonu olarak seçilen Sivas’ta ise ortalama yüksek sıcaklık ortalaması yıllık 15,4 °C’dır. Sıcaklıklar mayıs ayından itibaren 20 °C’nin üzerinde ortalamaya sahip olup, ağustos ayında 28,5 °C ile en yüksek ortalamaya, ocak ayında ise 1,0 °C ile en düşük ortalamaya sahiptir. Sivas’ta ortalama düşük sıcaklıklar ise yıllık 3,3 °C ortalamaya sahiptir. Ortalama düşük sıcaklıklar Yıldızeli’nden farklı olarak aralık ayından itibaren 0 °C’nin altına düşmektedir ve nisan ayında 0 °C’nin üzerine çıkmaktadır. Ortalama düşük sıcaklıklar 12,3 °C ile temmuz ayında en yüksek ortalamaya sahipken, en düşük değer -6,1 °C ile şubat ayında görülmektedir (Tablo 1.1; Şekil 1.2).

Yıldızeli’nde ekstrem sıcaklıklar incelendiğinde en yüksek sıcaklık ortalamalarına ağustos ayı içerisinde 39,5 °C ile ulaşılırken, en düşük sıcaklık ortalamalarına ise -37,5 °C ile ocak ayında rastlanmaktadır. Uzun yılların rasat değerleri ortalamasına değerlendirildiğinde yıllık en yüksek sıcaklık ortalaması 26,5 °C iken en düşük sıcaklık ortalaması ise -35,0 °C olarak karşımıza çıkar (Tablo 1.1, Şekil 1.1). Karşılaştırma olarak kullanılan Sivas’ta ise en yüksek sıcaklık ortalamasına 40,0 °C ile temmuz ayında rastlanırken, en düşük sıcaklığa ise -34,6 °C ile ocak ayında rastlanmaktadır. Sivas’ta

yıllık en yüksek ortalama sıcaklık 28,3 °C iken, en düşük ortalama sıcaklığın ise -12,9 °C olduğu görülür (Tablo 1.1, Şekil 1,2).

Ekstrem sıcaklıkların yıl içindeki dağılışına bakıldığında da farklılıkların ortaya çıktığı görülür. Yıldızeli’nde en düşük sıcaklık ortalamasına ocak ayında -37,5 °C ile ulaşılmaktadır. Bu durumun esas nedeni, bölgeye kış mevsiminde Hazar Havzası’ndan ülkemize giren kontinental polar (cP) hava akımları, sıcaklıkların azalmasına yol açmaktadır (Koçman, 1993: 4). Bölgeye zaman zaman sokulan siklonlar ise sıcaklıkların kışın yükselmesine neden olurlar (Tablo1.1, Şekil 1,1).

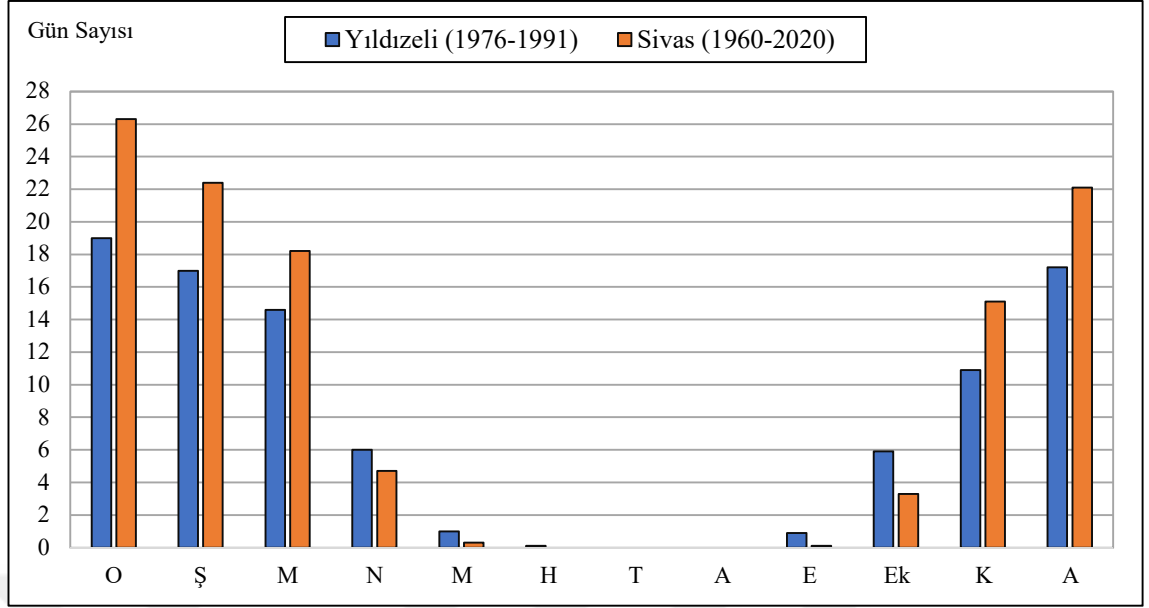
Yıldızeli’nde en yüksek sıcaklık 1969 yılında 39,5°C ile ağustos ayında görülürken, en düşük sıcaklık 1974 yılında -37,5 °C ile şubat ayında yaşanmıştır (Tablo 1.1, Şekil 1.1). Sıcaklıkların ekstrem değerler göstermesinde bölgeye yerleşen yüksek basınçların ve karasallığın etkisi büyüktür. İç Anadolu’nun yazın sıcaktan, kışın ise soğuk ve kuru olan havası yerleşme ile nüfusun yanı sıra tüm ekonomik faaliyetleri olumsuz şekilde etkilemektedir.

Günün herhangi bir anında sıcaklığın 0 °C’nin altına düştüğü güne donlu gün denilir. Karasallık, denizellik, yükselti ve farklı karakterlerde ki hava kütlelerinin etkili olması durumuna göre meydana gelen don olayları yöreden yöreye farklılık göstermektedir (Şahin, 2011:132). Ülkemizde eylül’den itibaren Kuzeydoğu Anadolu’nun yüksek kesimlerinde görülmeye başlayan donlu günler kısa bir süre içerisinde İç Anadolu’yu da etkisi altına almaktadır (Koçman, 1993: 31).

Tablo 1.2. Yıldızeli ve Sivas Meteoroloji İstasyonlarına Ait Ortalama Donlu Gün Sayısı

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	Ek	K	A	Yıllık
Yıldızeli (1965-1991)	19	17	14,6	6	1	0,1	-	-	0,9	5,9	10,9	17,2	93
Sivas (1960-2020)	26,3	22,4	18,2	4,7	0,3	-	-	-	0,1	3,3	15,1	22,1	113

Kaynak: Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü Verileri.

Şekil 1.3. Yıldızeli ve Sivas'ta Donlu Günlerin Yıl İçerisindeki Dağılımı

Yıldızeli'nde ve Sivas'ta donlu günlerin sayısı gözden geçirildiğinde, Yıldızeli'nde 93 gün, Sivas'ta ise 113 gününün 0 °C'nin altında yaşandığı görülmektedir. Donlu gün sayısı ocak ayında Yıldızeli'nde 19 gün, Sivas'ta ise 26,3 gün olarak görülmektedir (Tablo 1.2, Şekil 1.3). Gezici siklonların kış mevsiminde kuzeyden ve doğudan Anadolu üzerlerine kadar sokulmaları ile İç Anadolu çanağı içerisinde soğuk hava kütlesi yerleşir. Bunun neticesinde aralık ayından başlayıp mart ayına kadar geçen sürede şiddetli soğuklar ve donlu günler yaşanır. Don olaylı günlerde toprak sıcaklığı düşer ve toprak tamamen donar. Toprağın donması bazı yıllar o kadar şiddetli olmaktadır ki toprağı çeşitli aletlerle veya iş makineleriyle kazmak bile imkânsız hale gelmektedir. Yörede yaşanan şiddetli soğuklar ve toprağın donması ekonomik anlamda geçimini tarımsal faaliyetlere dayalı olan halkı zor duruma bırakırken, çeşitli alt yapı hizmetlerinin de zarar görmesine neden olmakta ve kış mevsimini adeta çileye dönüştürmektedir.

1.2.3. Basınç ve Rüzgârlar

Yıldızeli Meteoroloji İstasyonu'nda (1965-1991) basınç değerleriyle ilgili rasat yapılmadığı için bu konuda Sivas Meteoroloji İstasyonu verilerden yararlanılmıştır. Bu istasyonun verilerine göre yıllık ortalama basınç değeri 871,3 mb olup, normal atmosfer basıncına (45° N enlemi ve deniz seviyesinde 1013,2 mb) göre oldukça düşük bir değer göstermektedir. En düşük ortalama basınç değerine 869,3 mb ile temmuz ayında

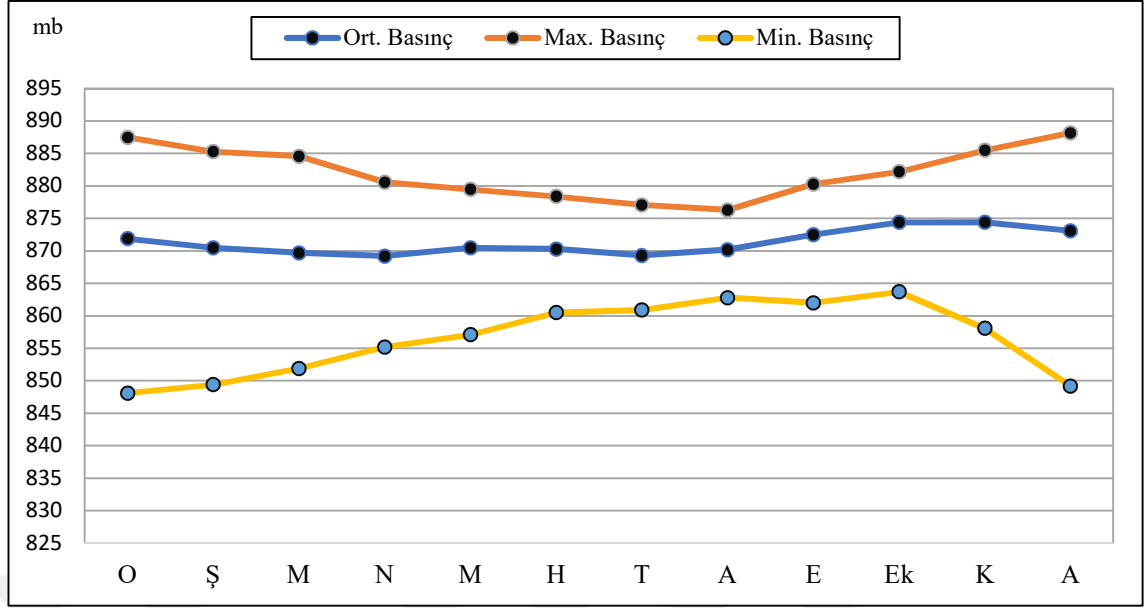
rastlanırken, ağustos ayının sonlarından itibaren havanın soğumaya başlamasıyla birlikte Sibirya yüksek basınç alanı Anadolu içlerine sokularak sonbaharda kendisini hissettirmeye başlamaktadır (Akyol, 1945: 4-5). En yüksek ortalama basınç değerine bu mevsim içerisinde ise 874,4 mb ile ekim ve kasım aylarında rastlanılmaktadır (Tablo 1.3, Şekil 1.4). Araştırma sahasının da içerisinde yer aldığı İç Anadolu platosu yıl boyunca farklı kökenli hava kütlelerinin etkisi altında kalarak kışın soğumaktadır. Bunun nedeni ise kuzeydoğudan yani Hazar havzası üzerinden sokulan kontinental Polar(cP) hava kütlesidir ve bu hava kütlesi bölge üzerinde yüksek basınç alanı oluşturur. Bu yüzden ekim, kasım, aralık ve ocak aylarında basınç değerleri diğer aylara göre daha yüksektir. Yaz başlangıcında ise Azor yüksek basıncının kuzeye çekilmesi sonucu sıcaklıklar yükselmeyle birlikte atmosfer basıncı azalmaya başlar (Koçman, 1993: 12-14).

En yüksek basınç değeri ortalaması 882,1 mb. dır. En yüksek basınç ise aralık ayında 888,2 mb'dır. Yaz mevsiminde İç Anadolu bölgesi kontinental tropikal (Ct) hava kütlesinin etkisinde kalır. Arabistan yarımadası ve Doğu Akdeniz üzerinden kuzeye doğru çıkan bu hava kavurucu çöl sıcaklarını Anadolu'ya taşır (Koçman, 1993: 14). En düşük basınç ortalaması ise 856,5 mb iken, en düşük basınç değerine 848,1 mb ile ocak ayında rastlanır. Ekstrem basınçların yıl içindeki dağılışı incelendiğinde en yüksek genliğe 39,4 mb. ile ocak ayında rastlanır. Bu genlik farkı, türbülans ve konveksiyonel hareketlerin etkili olduğunu gösterdiği gibi, kış ve ilkbahar yağışlarının da nedenini de bir ölçüde açıklamaktadır (Arınç, 2001: 38). Buna karşılık nisan-ekim ayları arasında genliğin ortalamanın altında olduğu görülür (Tablo 1.3).

Tablo 1.3. Sivas Meteoroloji İstasyonu'na Ait Ortalama ve Ekstrem Basınç Değerlerinin Aylara Göre Dağılımı (mb.) (1960-2020).

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	Ek	K	A	Yıllık
Ort. Basınç	871,9	870,5	869,7	869,2	870,5	870,3	869,3	870,2	872,5	874,4	874,4	873,1	871,3
Max. Basınç	887,5	885,3	884,6	880,6	879,5	878,4	877,1	876,3	880,3	882,2	885,5	888,2	882,1
Min. Basınç	848,1	849,4	851,9	855,2	857,1	860,5	860,9	862,8	862,0	863,7	858,1	849,2	856,5
Genlik	39,4	35,9	32,7	25,4	22,4	17,9	16,2	13,5	18,3	18,5	27,4	39,0	25,5

Kaynak: Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü Verileri.

Şekil 1.4. Sivas'a Ait Ortalama ve Ekstrem Basınç Değerlerinin Aylara Göre Dağılımı

Yıldızeli Meteoroloji İstasyonu 26 yıllık rüzgâr rasatlarına göre ortalama rüzgâr hızı 2,1 m/sec'dir. Ortalama rüzgâr hızı yıl içerisinde 1,9 m/sec (haziran-kasım) ile 2,4 m/sec (ocak) arasında değişim göstermektedir (Tablo1.4). Genlik ise 0,5 m/sec kadardır. Ortalama rüzgâr hızı kasım ayından başlayıp ocak ayına kadar artış göstermektedir. Bu aydan sonra ise farklı hava kütlelerinin ortadan kalkıp sıcak havaların egemen olmasından dolayı bir azalma görülmektedir. Rüzgârın kış mevsiminde özellikle güney sektörlü olarak esmesi Yıldızeli'nde kış aylarında sıcaklık ortalamalarının çok düşük olmamasında etkili olmaktadır. Bu dönemde sahaya yerleşen soğuk hava kütlesi basıncın düşmesine neden olmakta ve basınç farkından dolayı en hızlı rüzgâr yönü güney olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 1.4. Yıldızeli Meteoroloji İstasyonu'na Ait Ortalama ve En Hızlı Rüzgâr Hızının Aylara Göre Dağılımı (m/sec.) 1965-1991

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	Ek	K	A	Yıllık
Ort. Rüzgâr Hızı (m/sec)	2,4	2,3	2,1	2,3	2	1,9	2,2	2,1	1,9	2	1,9	2,2	2,1
En Hızlı Rüzgâr Hızı(m/sec)	9,4	9,4	19,0	12,3	12,3	9,4	9,4	9,4	12,3	9,4	9,4	12,3	11,2
En Hızlı Rüzgâr yönü	S	S	S	E	W	W	N	N	N	S	W	SE	

Kaynak: Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü.

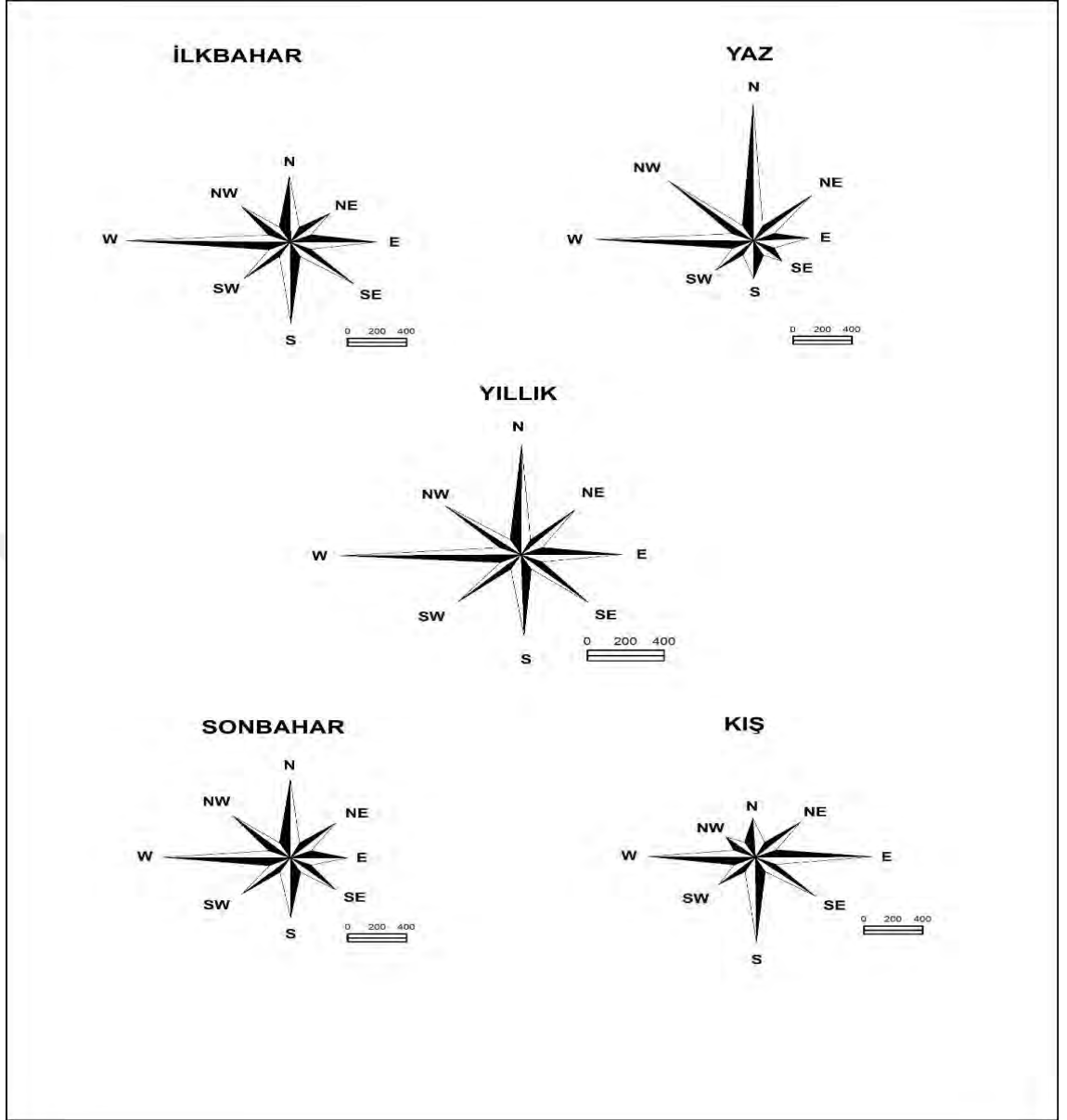
Tablo 1.5. Yıldızeli Meteoroloji İstasyonu'na Ait Rüzgârların Mevsimlere Göre Dağılımı (1965-1991)

Yönler	İlkbahar		Yaz		Sonbahar		Kış		Yıllık	
	Esme Sayısı	% Frekansı	Esme Sayısı	% Frekansı	Esme Sayısı	% Frekansı	Esme Sayısı	% Frekansı	Esme Sayısı	% Frekansı
N	3936	20,3	8104	41,7	4808	24,8	2576	13,2	19424	16,2
NE	2352	21,1	3432	30,7	2736	24,5	2648	23,7	11168	9,3
E	4120	28,9	2440	17,1	2600	18,3	5080	35,7	14240	12,0
SE	3288	27,7	1984	16,8	2824	23,8	3760	31,7	11856	10,0
S	4824	31,9	2248	14,9	3352	22,1	4696	31,1	15120	12,6
SW	3192	28,7	2688	24,2	2968	26,7	2264	20,4	11112	9,2
W	6944	29,1	7040	29,5	5336	22,3	4560	19,1	23880	19,9
NW	2864	22,1	4936	38,1	3528	27,1	1656	12,7	12984	10,8
Toplam	31520	100	32872	100	28152	100	27240	100	119784	100

Kaynak: Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü.

Basınç farkının sonucu olarak Yüksek Basınç alanlarından Alçak Basınç alanlarına doğru bir hava akımı meydana gelmektedir. Rüzgârın en fazla estiği yön ile jeomorfolojik üniteler arasında ilişki kurmakta mümkündür. Sahanın kuzeyinde ve batısında yüksek yer şekillerinin bulunması ve ilçe merkezinin ova da yer alması bu durumun ortaya çıkmasında etkili olmaktadır. Araştırma sahasında en hızlı rüzgâr hızı 19,0 m/sec olarak kaydedilirken, en düşük rüzgâr hızı ise 9,4 m/sec'dir (Tablo 1.4). *Bofor* skalasına göre, hızı 17 m/sec'den fazla olan rüzgârlar fırtına (Erol, 2004: 127) olarak nitelendirildiğinde araştırma sahasında geçmişte mart ayı içerisinde fırtına etkisi görüldüğü anlaşılmaktadır. Fakat DMİGM. kayıtlarına göre fırtınalı gün sayısına rastlanmayışı ise meteorolojik verilerin değerlendirilmesi konusunda farklı yorumlamaların olduğunu ortaya koymaktadır.

Sahada etkili olan meteorolojik olaylardan birisini oluşturan rüzgârlara baktığımız zaman uzun yıllık ortalamalara göre toplam esme sayısı 119784 gibi yüksek bir değer gösterir. Araştırma sahasında kuzey (%36,3) ve güney (%31,8) sektörlü rüzgârlar, yıllık esme sayısının %68,1'lik bir kısmını oluşturmaktadır. Yıldızeli ilçesinin çeşitli yönlerden aldığı rüzgârlara baktığımız zaman en fazla batıdan %19,9 (23880) eserken, en az rüzgarın estiği yön ise %9,2 (11112) ile güneybatı ve %9,3 (11168) ile kuzeydoğu yönleri olduğu ölçülmüştür (Tablo 1.5). Araştırma sahasında Rubinstein formülüne göre hâkim rüzgar yönü N 9°E olarak ortaya çıkmıştır.

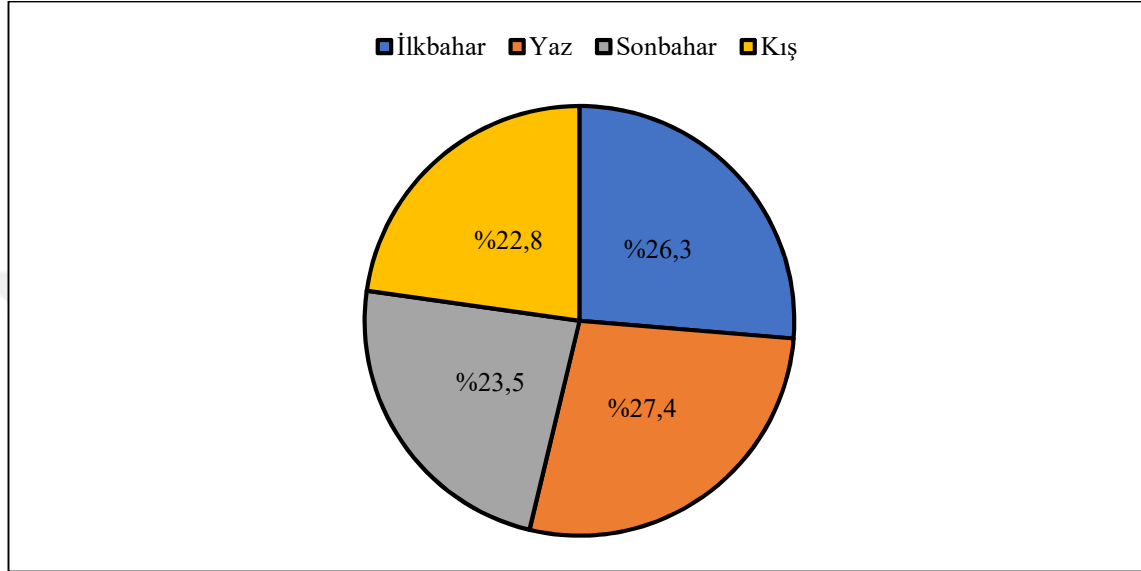
Şekil 1.5. Yıldızeli'nin Mevsimlere Göre Rüzgâr Gülü

Yıldızeli Meteoroloji İstasyonu'na ait rüzgâr esme sayılarının mevsimlere göre dağılımı yapıldığında rüzgârın en fazla estiği mevsimi yaz oluşturur. Başka bir anlatımla 32872 m/sn esme sayısı ve %27,4 ile yaz mevsimi ilk sırada yer alırken, bunu 31520 m/sn esme sayısı ve %26,3 ile ilkbahar mevsimi izlemektedir. Bu mevsimi 28152 m/sn esme sayısı ve %23,5 frekansı ile sonbahar mevsimi ve 27240 m/sn esme sayısı ve %22,8 frekansı ile kış mevsimi izlemektedir (Tablo 1.6, Şekil 1.6).

Tablo 1.6. Yıldızeli Meteoroloji İstasyonu’na Ait Rüzgârların Mevsimlere Göre Dağılımı (1965-1991)

Mevsimler	İlkbahar	Yaz	Sonbahar	Kış	Toplam
Esme Sayısı	31520	32872	28152	27240	119784
Frekans %	26,3	27,4	23,5	22,8	100

Kaynak: Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü.

Şekil 1.6. Yıldızeli’nde Rüzgarların Mevsimlere Göre Dağılımı (1965-1991).

1.2.4. Buharlaşma, Nemlilik ve Bulutluluk

Sıvının gaz haline geçmesi olarak adlandırılan buharlaşma (Evaporasyon) sonucunda havadaki su buharı miktarı artmaktadır. Genel atmosfer sirkülasyonu içerisinde bir su döngüsü bulunmaktadır ve yağış olarak yeryüzüne ulaşan suyun bir kısmı akışa geçmeden, bir kısmı da göl ve deniz yüzeylerine ulaştıktan sonra buharlaşır. Diğer kısmı ise, canlılarda birtakım hayati faaliyetlerde bulunduktan sonra terleme yolu ile atmosfere döner. Bu nedenle havadaki su buharının kaynağını buharlaşma ve bitkilerdeki terleme oluşturur (Sezer, 1996: 141-187).

Havadaki su buharının miktarı ise hiçbir zaman havanın %4’ünü aşmaz ve her şeyden önce meydana gelen yağışların asıl kaynağını havadaki su buharı oluşturur (Erinç, 1996: 100). Havada bulunan su buharı atmosfer sıcaklığının azalmasını engeller ve kazanılan ısının atmosfere geri dönmesine engelleyici doğal bir set etkisi yapar.

Buharlaşma değerlerinde meydana gelen değişimler doğrudan sıcaklıkla ilgilidir. Sıcaklığın yükselmesine bağlı olarak havanın nem tutma kapasitesi arttığı için havadaki

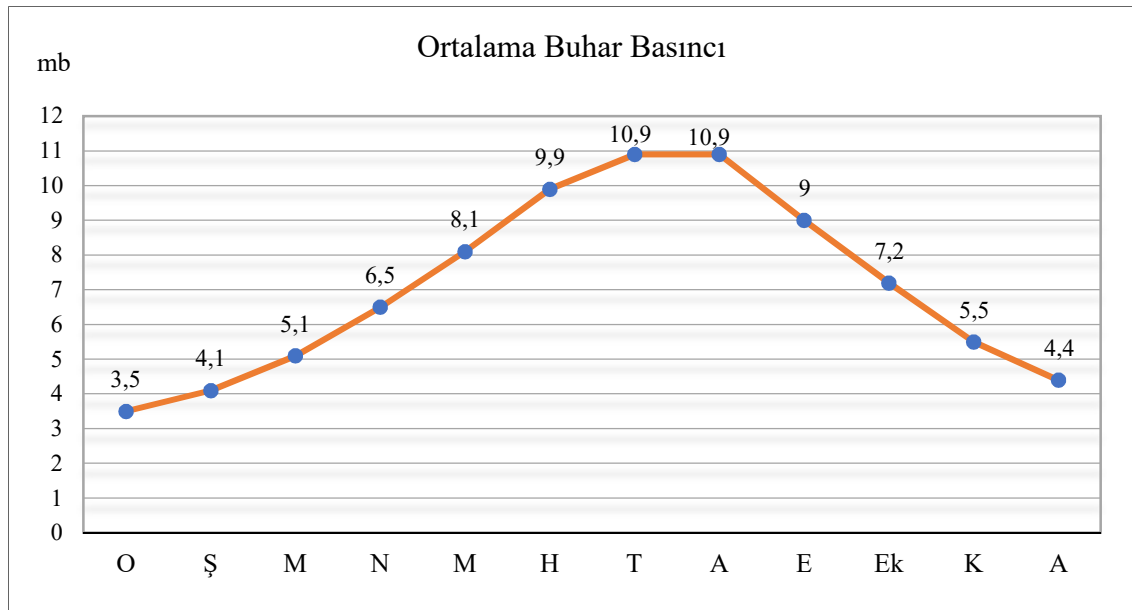
su buharı miktarı da bir artış gösterir fakat sıcaklığın düşmesiyle birlikte, özellikle kış aylarında havadaki su buharı miktarı azalır. Bununla birlikte sıcaklığın 0 °C'nin altında olduğu kış aylarında ise buharlaşma az da olsa kendini gösterir, bunun da nedeni kış mevsiminde güney sektörlü rüzgârların özellikle de Lodos'un etkili olması ve kar erimelerine yol açması ile zaman zaman iç bölgelere kadar sokulan sıcak hava kütleleridir. Tüm bunların yanı sıra meydana gelen yüksek basınç ise buharlaşmayı azaltırken bunun aksine rüzgâr buharlaşmayı artırıcı bir faktör olarak ortaya çıkar (Koçman, 1993: 40).

Yıldızeli Meteoroloji İstasyonu'nun 26 yıllık rasat sonuçlarına göre ortalama su buharı basıncı 7,1 mb'dır. Sıcaklığa bağlı olarak buhar basıncında en yüksek değerlere 10,9 mb ile temmuz ve ağustos aylarında, en düşük buhar basıncına ise 3,5 mb ile ocak ayında ulaşılır (Tablo 1.7, Şekil 1.7).

Tablo 1.7. Yıldızeli Meteoroloji İstasyonu'na Ait Yıllık Ortalama Buhar Basıncının Aylara Göre Dağılımı (1965-1991)

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	Ek	K	A	Yıllık
Ortalama Buhar Basıncı	3,5	4,1	5,1	6,5	8,1	9,9	10,9	10,9	9	7,2	5,5	4,4	7,1

Kaynak: Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü.

Şekil 1.7. Yıldızeli'nde Ortalama Buhar Basıncının Aylara Göre Dağılımı

Belirli bir sıcaklığa erişmiş olan havanın içerdği su buharına nemlilik denmektedir. Atmosferdeki nem miktarını belirleyen su buharı basıncı yaz mevsiminde havadaki nemin doyma noktasına ulaşması için yeterli olmamaktadır. Havada bulunan su buharı miktarı ile o sıcaklıktaki havanın doyma noktasına erişmesi için gerekli su buharı miktarı arasında yılın büyük kısmında önemli farklar görülür. Bağıl nem oranının ortaya koyduğu doyma açığı yaz aylarında iyice hissedilmekte kışın ise etkisi azalmaktadır. Ülkemizde havanın yazın kuru, kışın daha nemli olmasının nedeni budur (Koçman, 1993: 41).

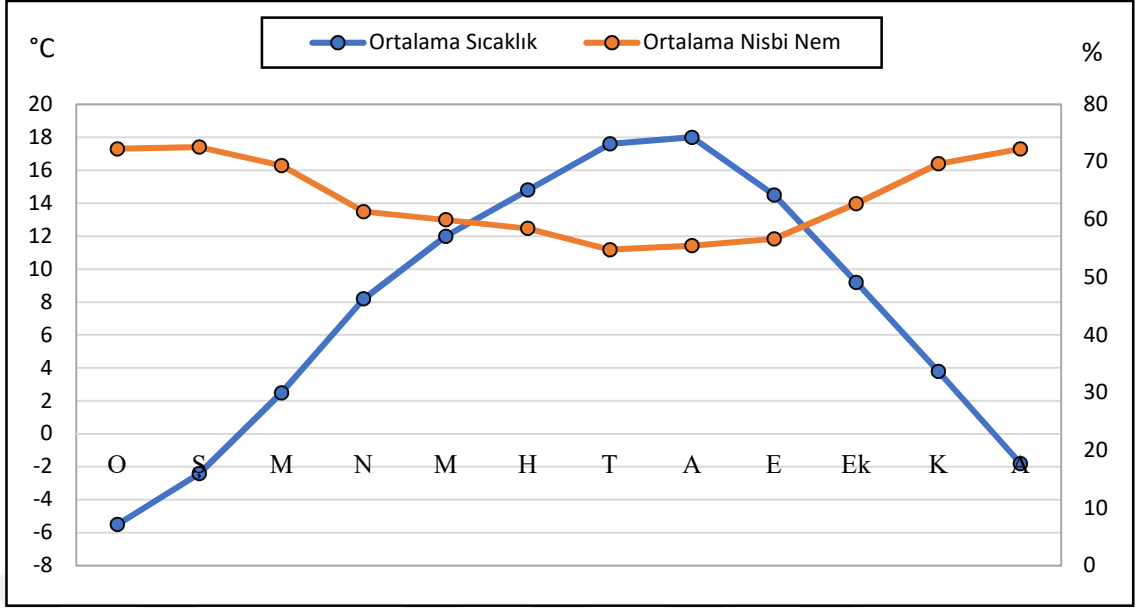
Havadaki nispi nem oranı yine havadaki su buharı miktarına ve sıcaklık derecesine bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Genellikle sıcaklıkla ters orantılı olarak sıcaklık yükseldikçe nispi nem azalmakta, sıcaklık azaldıkça ise artmaktadır. Bu nedenle en küçük değerlere yaz mevsiminde ve gündüz vakti erişilir (Erinç, 1996: 105).

Yıldızeli’nde uzun yıllık rasat sonuçlarına göre, yıllık ortalama nispi nem miktarı %64,0 kadardır (Tablo 1.8). Nem miktarının aylara göre dağılışına baktığımız zaman haziran ayından itibaren temmuz, ağustos, eylül ayları arasındaki devrede nemliliğin oldukça düşük olduğu karşımıza çıkar. Sıcaklığa bağlı nispi nem miktarı %54,8 ile en düşük değere ağustos ayında ulaşırken, en yüksek değere ise şubat ayında %72,6 ile ulaşılmaktadır. Benzer durumun yaşandığı Sivas’ta, yıllık ortalama nispi nem miktarı %64,8’dir (Tablo 1.8, Şekil 1.9).

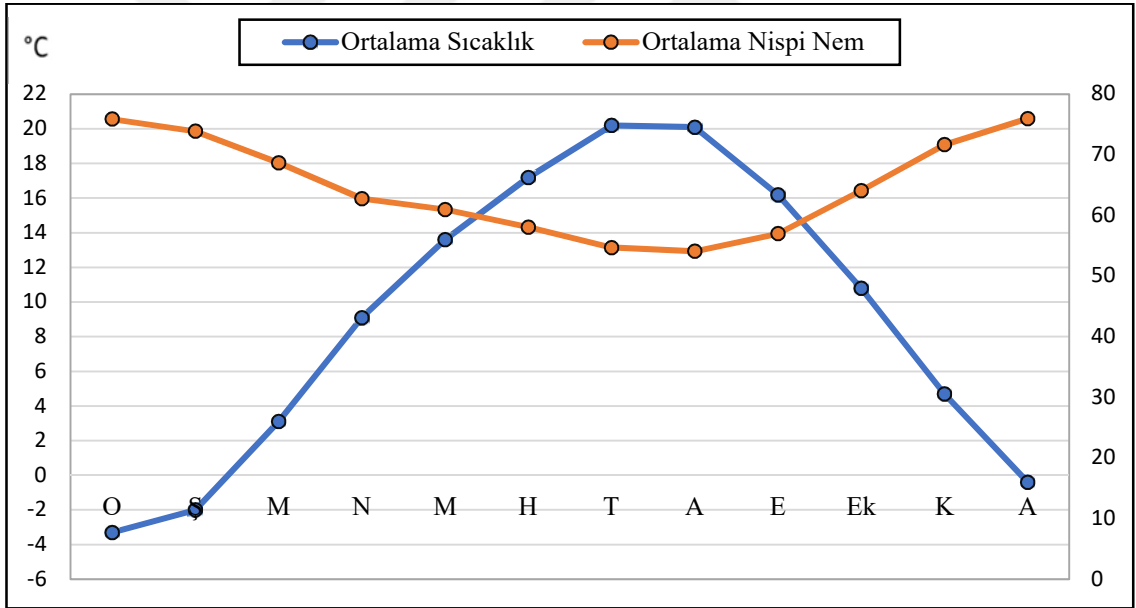
Tablo 1.8. Yıldızeli ve Sivas İstasyonlarına Ait Yıllık Ortalama Sıcaklık ve Ortalama Nispi Nem Miktarının Aylara Göre Dağılımı

	Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	Ek	K	A	Yıllık
Yıldızeli (1965-1991)	Ortalama Sıcaklık (°C)	-5,5	-2,4	2,5	8,2	12,0	14,8	17,6	18,0	14,5	9,2	3,8	-1,8	7,6
	Ortalama Nispi Nem %	72,3	72,6	69,4	61,4	60	58,5	54,8	55,5	56,7	62,8	69,7	72,3	64,0
Sivas (1960-2020)	Ortalama Sıcaklık (°C)	-3,2	-1,9	3,1	9,1	13,6	17,2	20,3	20,2	16,2	10,8	4,7	-0,4	9,1
	Ortalama Nispi Nem %	75,9	73,9	68,7	62,8	61,0	58,1	54,7	54,1	57,0	64,1	71,7	76,0	64,8

Kaynak: Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü.

Şekil 1.8. Yıldızeli’nde Yıllık Ortalama Sıcaklık ve Nispi Nem Miktarlarının Aylara Göre Dağılışı

Şekil 1.9. Sivas’ta Yıllık Ortalama Sıcaklık ve Nispi Nem Miktarlarının Aylara Göre Dağılışı ve Karşılıklı Durumları

Atmosferde bulunan subuharının yoğunlaşması sonucunda çapları milimetrenin ellide biri kadar olan, havada asılı şekilde bulunan su damlacıklarının bir araya gelmesi sonucunda bulutlar oluşur (Dönmez, 1984: 142). Yıldızeli’nde ortalama bulutluluk değeri 4,7 gündür. Aylara göre bulutluluk değerlerine baktığımız zaman en düşük bulutluluk değerine yaz aylarında (ağustos 2,4 ve temmuz 2,9), en yüksek bulutluluk değerine ise kış aylarında rastlanmaktadır (aralık 6,7 ve ocak 6,9). Ortalama bulutluluk Sivas’ta ise

4,4 gündür. Bu istasyonda ölçülen en düşük bulutluluk değerine yazın (ağustos 1,5, temmuz 1,7), en yüksek bulutluluk değerine ise (aralık 6,5, ocak 6,4 ve şubat 6,3) kısım ulaşılır (Tablo 1.9). Kasım ayından başlayıp nisan ayına kadar süren dönemde bulutluluk 5' in üzerindedir. Bu dönemler Türkiye üzerinde frontal faaliyetlerin arttığı, yağışların fazlaştığı ve bağıl nem oranının yüksek olduğu dönemlerdir (Koçman, 1993: 46).

Tablo 1.9. Yıldızeli ve Sivas İstasyonlarına Göre Aylık ve Yıllık Bulutluluk Değerleri

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	Ek	K	A	Yıllık
Yıldızeli	6,9	6,6	5,9	6,1	5,5	4,1	2,7	2,4	2,9	4,9	5,9	6,7	4,7
Sivas	6,4	6,3	5,9	5,6	4,7	3,2	1,7	1,5	2,2	3,9	5,1	6,5	4,4

Kaynak: Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü.

Tablo 1.10. Yıldızeli ve Sivas'ta Aylara Göre Açık, Bulutlu ve Kapalı Gün Sayıları

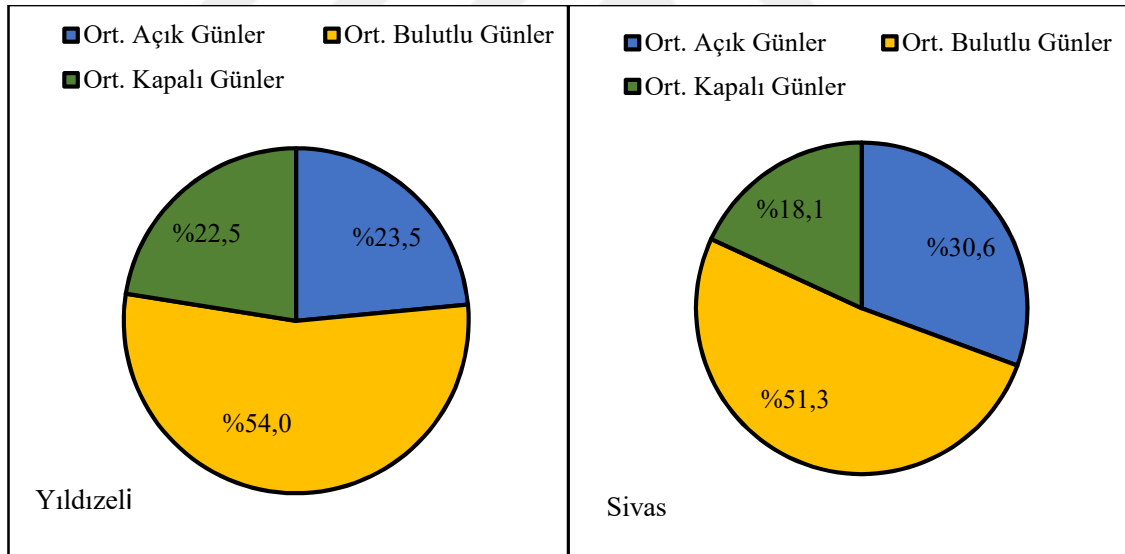
	Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	Ek	K	A	Yıllık
Yıldızeli (1965-1991)	Ort. Açık Günler	1,8	1,5	3,2	2,5	4,1	6,7	11,6	13,2	10,6	5,9	2,8	1,2	65,1
	Ort. Bulutlu Günler	10,0	10,6	12,2	15,6	16	15,9	12,7	11,5	10,3	13,3	10,5	11,2	149,8
	Ort. Kapalı Günler	9,3	7,5	6,6	8	5,4	2,5	0,9	0,8	1,6	5,1	6,5	8,1	62,3
Sivas (1960-2020)	Ort. Açık Günler	3,4	2,9	4,5	3,8	5,8	11,2	20,7	21,6	17,0	10,5	6,8	3,7	111,9
	Ort. Bulutlu Günler	16,1	15,4	17,0	19,8	21,9	18,0	10,2	9,3	12,3	16,7	15,7	15,0	187,4
	Ort. Kapalı Günler	11,5	10,5	9,5	6,5	3,3	0,9	0,2	0,1	0,7	3,8	7,5	12,3	66,3

Kaynak: Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü.

Beşeri ve ekonomik faaliyetler için havanın açık ve güneşli olması gerekmektedir. Bu bakımdan bulutluluk oldukça önemlidir (Birinci, 2007: 29). Açık, bulutlu ve kapalı gün sayıları incelendiğinde Yıldızeli ve Sivas'ta açık gün sayıları arasında büyük bir fark olduğu (Yıldızeli, 65,1 ve Sivas, 111,9 gün) gözlenmektedir. Bu farkın da nedeni olarak meteoroloji istasyonunda yapılan ölçümlerde eksiklik olması etkilidir. Yıl genelinde bulutlu ve kapalı günler sayısına baktığımız zaman bulutlu günler Yıldızeli'nde 149,8

gün, Sivas'ta ise 187,4 gün kadar iken, kapalı günler ise Yıldızeli'nde 62,3 gün, Sivas'ta ise 66,3 gün olarak karşımıza çıkmaktadır (Tablo 1.10). Bulutlu günler arasında farklılıkların olmasının nedenleri arasında ölçüm istasyonlarının kurulu olduğu yerden veya ölçüm gün ve sayılarından kaynaklı birtakım hataların bulunması bu farkın ortaya çıkmasında etkili olmuş olduğu düşünülmektedir. Bulutlu gün sayısının fazla olması neticesinde Sivas'ta yağış miktarı Yıldızeli'ne göre daha yüksektir.

Genel itibari ile kış mevsimine denk gelen kapalı günlerin sayısı Yıldızeli'nde 62,3 gün iken Sivas'ta ise 66,3 gündür. Havanın özellikle kış mevsiminden kapalı olması güneşten gelen enerjinin yeryüzünden geri atmosfere yansıması bakımından sıcaklığı açık bir güne göre daha fazla izole etmektedir. Çoğunlukla havanın açık olduğu günler yaz mevsimine denk gelmekle birlikte kış mevsiminde de yüksek basınçtan dolayı hava çoğu zaman açıktır ve bu durum bölgede kışın şiddetli kuru soğukların oluşmasında etkilidir (Akyol, 1944: 12). Açık günlerin yıl içerisindeki oranı Yıldızeli'nde %23,5 olarak görülürken Sivas'ta ise %30,6 oranındadır (Şekil 1.10).

Şekil 1.10. Yıldızeli ve Sivas'ta Ortalama Açık, Bulutlu ve Kapalı Günlerin Yıllık Ortalaması

1.2.5.Yağışlar

Zaman ve alan boyutunda en çok değişiklik görülen iklim unsuru yağış miktarıdır (Erlat, 2000: 97). Yağış, bir bölgenin iklim özelliklerini ortaya koyma bakımından oldukça önemli bir iklim elemanıdır (Tümertekin ve Cöntürk, 1960: 51). Türkiye kısa mesafelerde büyük yükselti farkları içerdiği için farklı hava kütlelerinin etkisinde

kalmaktadır. Bu yüzden yağışların oluşumunda ve yağışların ülke genelinde dağılımı birbirinden farklı değerler göstermektedir. Ülkemize yağış bakımından genel olarak baktığımızda en fazla yağış kuzey ve güney kıyılarımızdaki denize paralel uzanan Kuzey Anadolu ve Toros dağlarının denize bakan yamaçlarında görülür. Denizden sokulan sıcak hava kütleleri iç kısımlara geçmek isterken burdaki yüksek dağ kütleleri tarafından yükselmeye zorlanır ve bol yağış bırakır. Buna karşılık iç kısımlara ulaşan hava kütleleri kıyıdaki dağları aşarak alçaldıkları sırada adyabatik olarak ısındıkları için daha az nem içerirler. İç bölgelerde yağış miktarının az olmasında kış mevsiminde yüksek basıncın egemen olması ve yazın ise sıcaklığın fazla olması yağışların bu bölgelerde az olmasına sebep olmaktadır (Koçman, 1993: 49).

Türkiye’de yağış rejiminde görülen bölgesel farklılıkların meydana gelmesinde ise iki grupta toplanır. Bunlardan birincisi ve en önemlisi, Türkiye’yi etkileyen hava kütlelerinin mevsimlik hareketleri ve cephesel depresyonların frekanslarıdır, ikinci olarak ise yerşekileri, bakı, karasallık derecesidir. Türkiye’de ekim ayı sonundan itibaren mayıs ayına kadar süren dönemde farklı bölgelerden Akdeniz havzasına ulaşan hava kütlelerine bağlı cephe sistemleri ve alçak basınç oluşumları yağış koşullarını yönetir (Koçman, 1993: 54).

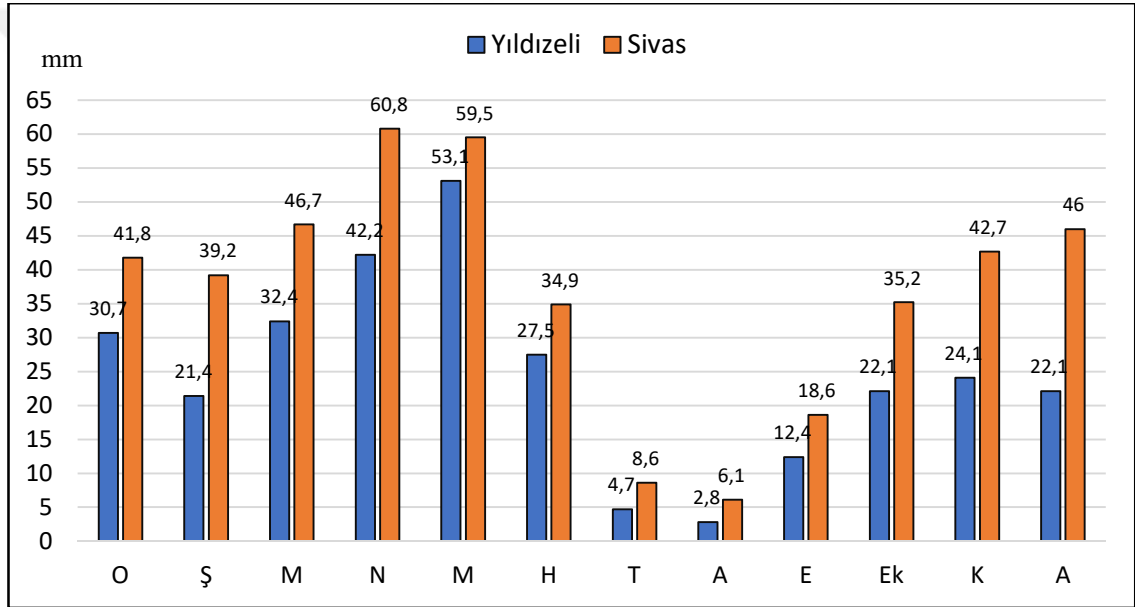
Yıldızeli meteoroloji istasyonunda yapılmış olan 26 yıllık rasat sonuçlarına göre yıllık ortalama yağış miktarı 295,5 mm olarak görülür. Sivas’ta ise bu değer 440,1 mm’dir. Yıllık ortalama yağışın aylara göre dağılımına incelendiğinde Yıldızeli’nde en fazla yağış 53,1 mm ile mayıs ayında, en az yağış ise 2,8 mm ile ağustos ayında görülmektedir. Sivas’ta ise en fazla yağış 60,8 mm ile nisanda, en az yağış ise 6,1 mm ile ağustos ayında düşmektedir (Tablo 1.11; Şekil 1,11).

Tablo 1.11. Yıldızeli ve Sivas’ta Aylık ve Yıllık Yağış Değerleri (mm)

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	Ek	K	A	Yıllık
Yıldızeli (1965-1991)	30,7	21,4	32,4	42,2	53,1	27,5	4,7	2,8	12,4	22,1	24,1	22,1	295,5
Sivas (1960-2020)	41,8	39,2	46,7	60,8	59,5	34,9	8,6	6,1	18,6	35,2	42,7	46,0	440,1

Kaynak: Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü.

İlkbahar mevsiminde sıcaklıkların artmasıyla birlikte eriyen karlar ve toprakta bulunan suyun buharlaşması sonucunda havada ki su buharı miktarı artar. Havada ki su buharının yoğunlaşarak yere düşmesi olayına yağış adı verilir. Bu esnada hava sıcaklığı 0 °C'nin üzerindeyse yağış genel olarak yağmur şeklinde meydana gelir (Şahin, 2010: 138). İç Anadolu'da İlkbahar mevsiminde genellikle öğleden sonra ısınan hava kütlelerinin meydana getirmiş olduğu yağışlara *kırkikindi* yağmurları adı verilir. Sağanak şeklinde görülen yağışlar yaklaşık olarak 40 gün kadar sürmektedir ve Sivas civarında bu yağışlara "*aptal şaşırtan yağışları*" (Arıncı, 2011: 245) veya "ahmak ıslatan" adı verilmektedir. Bu yağışlar yazların kurak geçtiği iç kesimlerde başta tarımsal faaliyetler ve içme suyu sağlanması açısından önemlidirler.

Şekil 1.11. Yıldızeli ve Sivas'ta Aylık ve Yıllık Yağış Değerleri (mm)

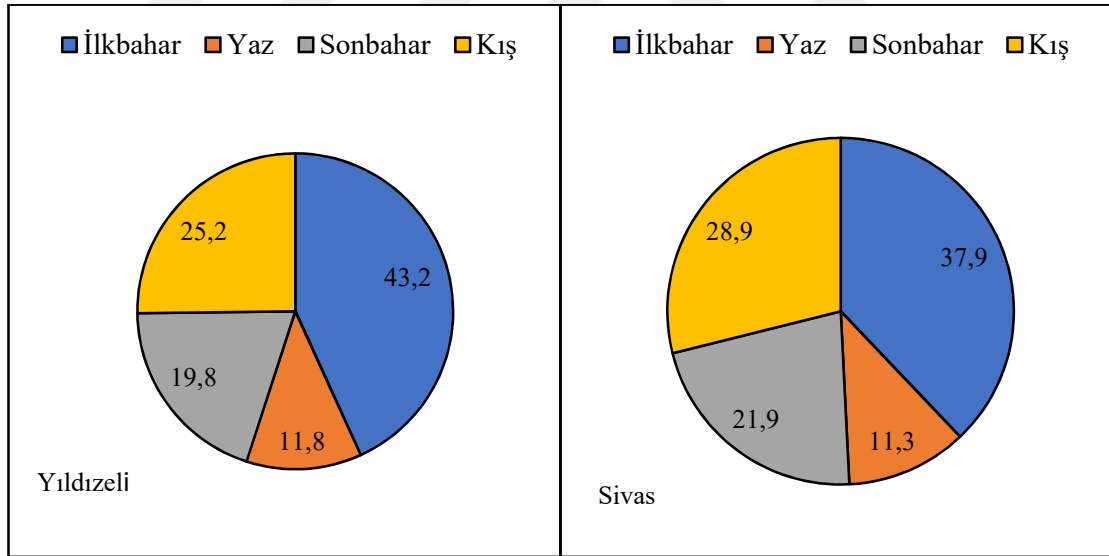
Yağış rejimini ortaya koyabilmek için, yağışın mevsimlere göre gösterdiği değişimler incelendiğinde Yıldızeli'nde %43,2 (127,7 mm), Sivas'ta %37,9 (167,0 mm) ile en fazla yağış ilkbahar mevsiminde düşmektedir (Tablo 1.12; Şekil 1.12). Bunun nedeni ise ilkbaharda havaların ısınmasına bağlı olarak yüksek basıncın etkisinin azalmasıdır. Nitekim bu dönemin başlangıcında atmosferin yeryüzünden başlayarak ısınması, zemine yakın hava katmanlarının sıcaklığını arttırmakla birlikte, atmosferin yüksek katlarında hala soğuk hava yer almasından dolayı bu durum konvektif kararsızlığa yol açar ve Mayıs-haziran aylarında konveksiyonel yağışların artmasına neden olur (Koçman, 1993: 55).

Tablo 1.12. Yıldızeli ve Sivas'ta Yıllık Ortalama Yağış Miktarının Mevsimlere Göre Dağılışı (mm)

Mevsimler	İlkbahar		Yaz		Sonbahar		Kış		Yıllık	
Yıldızeli	Yağış(mm)	%	Yağış(mm)	%	Yağış(mm)	%	Yağış(mm)	%	Yağış(mm)	%
	127,7	43,2	35	11,8	58,6	19,8	74,2	25,2	295,5	100
Sivas	Yağış(mm)	%	Yağış(mm)	%	Yağış(mm)	%	Yağış(mm)	%	Yağış(mm)	%
	167,0	37,9	49,6	11,3	96,5	21,9	127,0	28,9	440,1	100

Kaynak: Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü.

Yağışların en az düştüğü mevsim ise Yıldızeli'nde %11,8 (35,0 mm), Sivas'ta ise %11,3 (96,5) ile yaz mevsimidir. Bu dönemde İç Anadolu'ya güneyden sokulan Tropikal hava kütlesi etkisini gösterir ve düşen yağış miktarı azdır. Mayıs ayından itibaren karaların ısınmaya başlamasıyla birlikte yüksek basıncın alanı daralır ve kuzeye doğru çekilir ve bu dönemde Türkiye tropikal hava kütlelerinin etkisi altına girmektedir (Koçman, 1993: 54-55). Kış mevsimi ise Yıldızeli'nde %25,2 (74,2 mm, Sivas'ta %28,9 (127,0 mm) ile ilkbahardan sonra en yağışlı ikinci mevsimi oluşturur. Sonbahar mevsiminin ise Yıldızeli'nde %19,8 (58,6 mm) ve Sivas'ta %21,9 (96,5 mm) oranında yağışa sahiptir (Tablo 1.12; Şekil 1.12).

Şekil 1.12. Yıllık Ortalama Yağış Miktarının Mevsimlere Göre Dağılışı

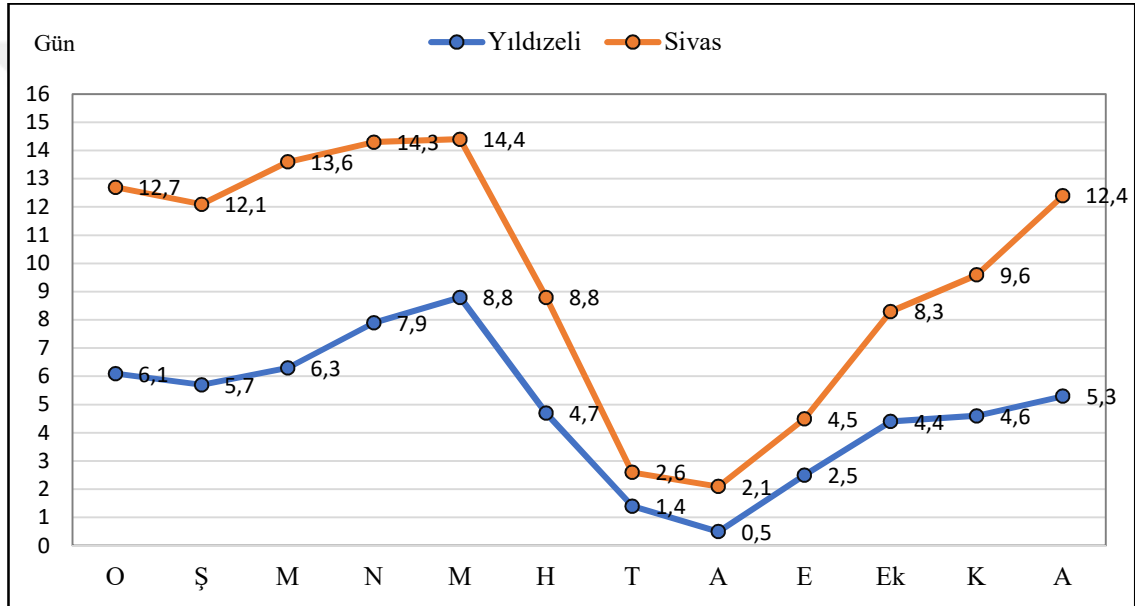
Yağış değerleri ve yağışın aylara ve mevsimlere göre dağılımı gözden geçirildiğinde yukarıda da bahsedildiği gibi maksimum yağış ilkbaharda, minimum yağış miktarı ise yazın görülmektedir. Ekim ayından itibaren artmaya başlayan yağışlar nisan ve mayıs aylarında en yüksek değerlere ulaşır ve haziran ayından itibaren azalan yağışlar ağustos ayında minimum olur. Yağışın aylara ve mevsimlere göre dağılımına bakarak

bölgenin “İç Anadolu Karasal Geçiş Tipi” yağış rejimine sahip olduğu söylenebilir (Koçman,1993: 58). Bölgenin ikliminin belirlenmesinde meteorolojik rasat sonuçları dikkate alınarak karar verilmiş olmasına rağmen rasat istasyonunun bulunmuş olduğu konum oldukça önemlidir.

Tablo 1.13. Yıldızeli ve Sivas’ta Ortalama Yağışlı Gün Sayılarının Aylara Göre Dağılımı

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	Ek	K	A	Yıllık
Yıldızeli (1965-1991)	6,1	5,7	6,3	7,9	8,8	4,7	1,4	0,5	2,5	4,4	4,6	5,3	58,2
Sivas (1960-2020)	12,7	12,1	13,6	14,3	14,4	8,8	2,6	2,1	4,5	8,3	9,6	12,4	115,4

Kaynak: Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü.

Şekil 1.13. Yıldızeli ve Sivas’ta Ortalama Yağışlı Gün Sayılarının Aylara Göre Dağılımı

Yıldızeli’nde ortalama yağışlı gün sayısına 58,2, Sivas’ta ise 114,3’tür. Yağışların az olmasındaki en etkili faktör yeryüzü şekilleridir. İlin kuzeyinde ve güneyinde yer alan yüksek dağlar nemli hava akımlarının önünde aşılması güç bir engel oluşturur ve yamaç sübsidansı nedeniyle yağış az olur (Arınç, 2011: 243). Yağışlı günlerin aylara göre dağılımını incelendiğinde Yıldızeli’nde en fazla yağış 8,8 gün ile mayısta, en az yağış ise 0,5 gün ile ağustosta görülmektedir. Sivas’ta ise Mayıs 14,4 gün ile en fazla yağış görülen ay iken, en az yağış ise 2,1 gün ile ağustosta düşmektedir (Tablo 1.13; Şekil 1.13).

Kış mevsiminde havaların soğumasına bağlı olarak etki alanını genişleten polar hava kütleleri frontal faaliyetlere bağlı olarak yağış bırakır. Bu nemli hava kütleleri sıcaklığın düşük olduğu alanlara kar şeklinde düşer. Yağan karın yerde örtü

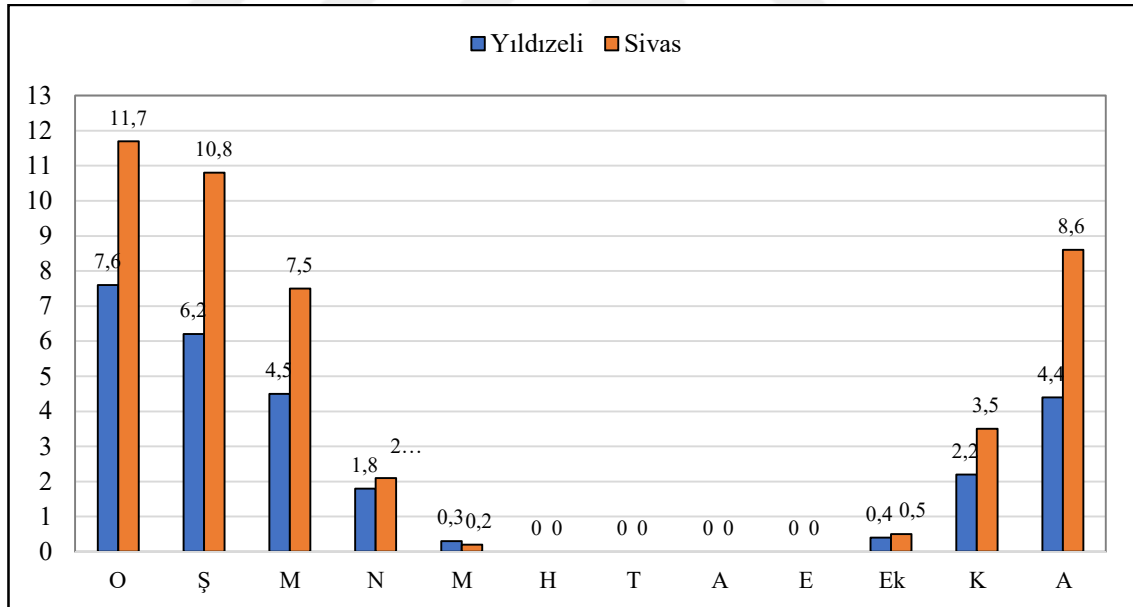
oluşturabilmesi için havanın ve zemin sıcaklığının 0 °C'nin altında olması gerekir. Karın yerde kalma süresini ve kalınlığını kuzey sektörlü rüzgârlar etkiler ve karla örtülü günlerin ortalama sayısı, denizden uzaklık, yükselti ve karasallık derecesine göre değişir (Günel, 2013: 2-6).

Tablo 1.14. Yıldızeli ve Sivas'ta Ortalama Kar Yağışlı Gün Sayısı

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	Ek	K	A	Yıllık
Yıldızeli (1965-1991)	7,6	6,2	4,5	1,8	0,3	-	-	-	-	0,4	2,2	4,4	27,4
Sivas (1960-2020)	11,7	10,8	7,5	2,1	0,2	-	-	-	-	0,5	3,5	8,6	44,9

Kaynak: Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü Verileri.

Yıldızeli'nde ortalama kar yağışlı gün sayısı 27,4 gündür. Karşılaştırma istasyonu olarak seçilen Sivas'ta ise ortalama kar yağışlı gün sayısı 44,9 gündür ve kar yağışları ekim ile mayıs ayları arasındaki sekiz aylık dönemde görülür. En fazla kar yağışı her iki istasyonda da ocak ayında görülür ve bu değer Yıldızeli'nde 7,2 gün iken Sivas'ta ise 11,7 gündür (Tablo 1.14; Şekil 1.14).

Şekil 1.14. Yıldızeli ve Sivas'ta Ortalama Kar Yağışlı Gün Sayısı.

1.2.6. İklim Tipi

İklim elemanları sonucunda belirlenen iklim tipi; yerleşme, konut şekilleri, tarımsal faaliyetler, bitki örtüsü, akarsular, toprak tipi gibi birçok doğal ve beşeri olayları doğrudan veya dolaylı olarak etkilemektedir.

Yağış etkinliği ve buna bağlı olarak iklim tipini ortaya koymak için birtakım formüller Yıldızeli Meteoroloji İstasyonu verilerine dayanılarak ortaya konulmuştur. Yağış etkinliğini ve iklim tipini belirlemek amacıyla Thornthwaite, De Martonne (1942) ve Erinç (1965) yağış etkinliği formülleri kullanılmıştır.

Yıldızeli Meteoroloji İstasyonu verilerinden yararlanılarak hazırlanan Thornthwaite metoduna göre hazırlanmış su bilançosu gözden geçirildiğinde kasım ayından başlayıp mayıs ayına kadarki dönemde yağış miktarı, potansiyel evapotranspirasyondan (PE) fazladır. Bu dönemde toprak suya doygun haldedir ve bu dönem nemli bir devre olarak belirmektedir. Haziran ayından itibaren potansiyel evapotranspirasyon, düşen yağış miktarından fazla olduğu için yağışlar buharlaşma ile kaybolan suyu karşılayamaz duruma gelir ve bu dönemden itibaren toprakta biriken su kullanılmaya başlar.

Haziran ayından itibaren toprakta suyun kullanılmasından dolayı su noksanlığı ortaya çıkmaya başlar ve su noksanlığı temmuzda en yüksek değere ulaşır ve potansiyel evapotranspirasyonun yağış miktarından fazla olmasından dolayı kurak devre ortaya çıkar (Tablo 1.15; Şekil 1.15).

Tablo 1.15 Yıldızeli'nin THORNTHWAİTE Formülüne Göre Su Bilançosu

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	Ek	K	A	Yıllık
Sıcaklık °C	-5,5	-2,4	2,5	8,2	12,0	14,8	17,6	18,0	14,5	9,2	3,8	-1,8	7,6
Sıcaklık İndisi	0,0	0,0	0,4	2,1	3,8	5,2	6,7	7,0	5,0	2,5	0,7	0,0	33,3
Potansiyel ETP (mm)	0,0	0,0	11,9	40,5	59,8	74,2	88,7	90,8	72,7	45,5	18,3	0,0	
Güneşlenme süresine göre PE Tashih emsali	0,8	0,8	1,0	1,1	1,2	1,2	1,3	1,2	1,0	1,0	0,8	0,8	
Düzeltilmiş PE (mm)	0,0	0,0	12,3	44,7	73,8	92,4	111,9	107,0	75,3	43,7	15,4	0,0	576,5
Yağış (mm)	30,7	21,4	32,4	42,2	53,1	27,5	4,7	2,8	12,4	22,1	24,1	22,1	295,5
Depo Değişikliği(mm)	19,5	-	-	-	-34,7	-65,3	-	-	-	-	36,1	44,4	
Depolama (mm)	100,0	100,0	100,0	100,0	65,3	-	-	-	-	-	36,1	80,5	100,0
Gerçek Evapotranspirasyon(mm)	-	0,0	9,8	43,8	88,4	80,6	3,0	1,4	6,9	34,5	18,2	1,2	287,8
Su Noksanı (mm)	-	-	-	-	-	54,8	174,4	163,6	99,6	19,7	-	-	512,1
Su Fazlası (mm)	23,5	49,8	44,1	22,6	-	-	-	-	-	-	-	-	140,0
Yüzeysel Akış (mm)	11,7	36,6	47,0	33,4	11,3	-	-	-	-	-	-	-	140,0
Yüzeysel Akış (mm)	11,8	30,8	37,5	30,0	15,0	7,5	3,8	1,9	0,9	0,5	0,2	0,1	140,0
Nemlilik	30,7	21,4	1,6	-0,1	-0,3	-0,7	-1,0	-1,0	-0,8	-0,5	0,6	22,1	

sonucunda temmuz, ağustos, eylül aylarında kurak (indis değerleri 10'un altında) iklim şartları görülür. Ekim ayında yağışların tekrardan artmasına bağlı olarak yarı kurak (indis değerleri 10-20 arasında), kasım ayı yarı nemli (indis değerleri 20-25 arasında) ve aralık ayında nemli (indis değerleri 25-35 arasında) iklim belirmeye başlamaktadır (Tablo 1.16).

Tablo 1.17 Sivas'ın De MARTONNE (1942) Formülüne Göre Aylık Kuraklık İndisi

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	Ek	K	A	Yıllık
Ort. Sıcaklık(°C)	-3,2	-1,9	3,1	9,1	13,6	17,2	20,3	20,2	16,2	10,8	4,7	-0,3	9,1
Ort. Yağış(mm)	41,8	39,2	46,7	60,8	59,5	34,9	8,6	6,1	18,6	35,2	42,7	46,0	440,1
İndis Değerleri	73,8	58,1	42,8	38,2	30,2	15,4	3,4	2,4	8,5	20,3	34,8	56,9	23,0
Yağış Etkinliği	ÇOK NEMLİ				NEMLİ	YARI KURAK	KURAK			YARI NEMLİ	NEMLİ	ÇOK NEMLİ	YARI NEMLİ

Kaynak: Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü Verileri.

Tablo 1.18 Yıldızeli'nde ERİNÇ (1965) Formülüne Göre Yağış Etkinliğinin Aylara Göre Durumu

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	Ek	K	A	Yıllık
Ort. Yağış(mm)	30,7	21,4	32,4	42,2	53,1	27,5	4,7	2,8	12,4	22,1	24,1	22,1	295,5
Ort. Max sıcaklık	-1,4	2,1	7,5	14,1	18,4	21,6	24,8	25,7	22,6	16,5	9,3	2,1	13,6
İndis değerleri	*	122,3	51,8	35,9	34,6	15,3	2,3	1,3	6,6	16,1	31,1	126,3	21,7
Yağış Etkinliği	*	ÇOK NEMLİ	NEMLİ	YARI NEMLİ		YARI KURAK	KURAK			YARI KURAK	YARI NEMLİ	ÇOK NEMLİ	YARI KURAK

Kaynak: Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü Verileri.

Tablo 1.19. Sivas'ta ERİNÇ (1965) Formülüne Göre Yağış Etkinliğinin Aylara Göre Durumu

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	Ek	K	A	Yıllık
Ort. Yağış(mm)	41,8	39,2	46,7	60,8	59,5	34,9	8,6	6,1	18,6	35,2	42,7	46,0	440,1
Ort. Max sıcaklık	1,0	2,6	8,4	15,3	20,1	24,1	28,0	28,5	24,6	18,4	10,6	3,8	15,4
İndis değerleri	501,6	180,9	66,7	47,7	35,5	17,4	3,7	2,6	9,1	22,9	48,3	145,3	28,6
Yağış Etkinliği	ÇOK NEMLİ			NEMLİ	YARI NEMLİ	YARI KURAK	KURAK			YARI KURAK	NEMLİ	ÇOK NEMLİ	YARI NEMLİ

Kaynak: Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü Verileri.

Aylık ortalama sıcaklıklar ile ortalama yağışların kullanılması esasına dayalı ERİNÇ formülüne göre, Yıldızeli'nde 21,7 indis değerine sahip olup, yarı kurak iklim

* Erinç (1965) Formülü'ne göre ortalama maksimum sıcaklıkların 0 °C'den düşük olduğu aylar dikkate alınmadığından dolayı indis değerleri hesaplanamamıştır.

şartları hüküm sürmektedir. Burada ocak ayı değerleri 0 °C'nin altında olduğu için hesaplanamamış olup, aralık ve şubat ayı çok nemli (indis değeri 55'den büyük), mart ayı nemli (indis değerleri 40-55 arasında) nisan, mayıs ve kasım ayları yarı nemli (indis değerleri 23-40 arasında) iklim şartları görülür. Bu aydan sonra yaz sıcaklığı ve yağışın azalmasına bağlı olarak dereceli olarak bir kuraklık artışı söz konusu olup haziran ve ekim aylarında yarı kurak (indis değeri 15-23 arasında), temmuz, ağustos ve eylül aylarında ise tam kurak (indis değeri 8'den az) iklim şartlarına sahiptir. Sıcaklıkların düşüp yağışların artmasına bağlı olarak kurak olan iklim şartları değişerek (Tablo 1.18).

Sonuç olarak Yıldızeli'nde De MARTONNE ve ERİNÇ formüllerine göre yarı nemli bir iklim tipi görülmektedir. Bu bağlamda araştırma sahasında tarımsal faaliyetlerin yoğun olarak yapıldığı haziran-ekim arasındaki dönemde kuraklık sorunu zaman zaman da olsa görülmekte, suyun bulunduğu alanlarda sulu tarım diğer kesimlerde ise kuru tarım yapılmaktadır. ERİNÇ formülüne göre, sahanın doğal bitki örtüsünün park görünümülü kuru orman olması gerekirken, yaz kuraklığı ve beşeri etkilerden dolayı antropojen step görülmektedir.

1.3. HİDROĞRAFYA ÖZELLİKLERİ

Hidrografik özellikler üzerinde jeoloji ve jeomorfolojik faktörler ile iklim belirleyici rol oynar. Jeoloji drenaj sistemlerinin kurulmasında, jeomorfoloji havzaların oluşmasında, iklim ise yağış rejimi vasıtasıyla, suyun yıl geneline dağılışının belirlenmesinde etkili olur (Birinci, 2015: 67). İç kuvvetlerden tektonik hareketlere bağlı olarak orografik kuşakların kuzey-güney veya doğu batı yönünde uzanışı, ülke genelindeki akarsuların uzanışlarının bu doğrultuda oluşmasına yol açmıştır (Yalçınlar, 1996: 1-4). Akarsuların tertipleri, doğrultuları ve birbirleri ile birleşerek bir sistem meydana getirmeleri ve rejimleri iklim etmenleri (yağış, buharlaşma ve sıcaklık) ile beraber üzerlerinde aktıkları sahaların jeolojik ve jeomorfolojik özelliklerine, bitki örtüsüne ve beşeri aktörlere bağlıdır (Akyol, 1947: 1). Saha, coğrafi olarak İç Anadolu bölgesinde yer aldığından dolayı bölgedeki akarsuların çoğunluğu yüksek ve bol yağışlı yayla ve dağlardan kaynağını alırlar. Bu akarsular tektonik depresyonlarda ağır akarken, bitişme boğazlarında ve yarma vadilerde de hızlı bir akış gösterirler. Bu tektonik havzalar aynı zamanda alüvyonlaşma sahası oldukları için buharlaşma ve akarsu tabanlarının su geçirir depolardan oluştuklarından akarsu bakımından oldukça fakirleşirler, fakat çevreye

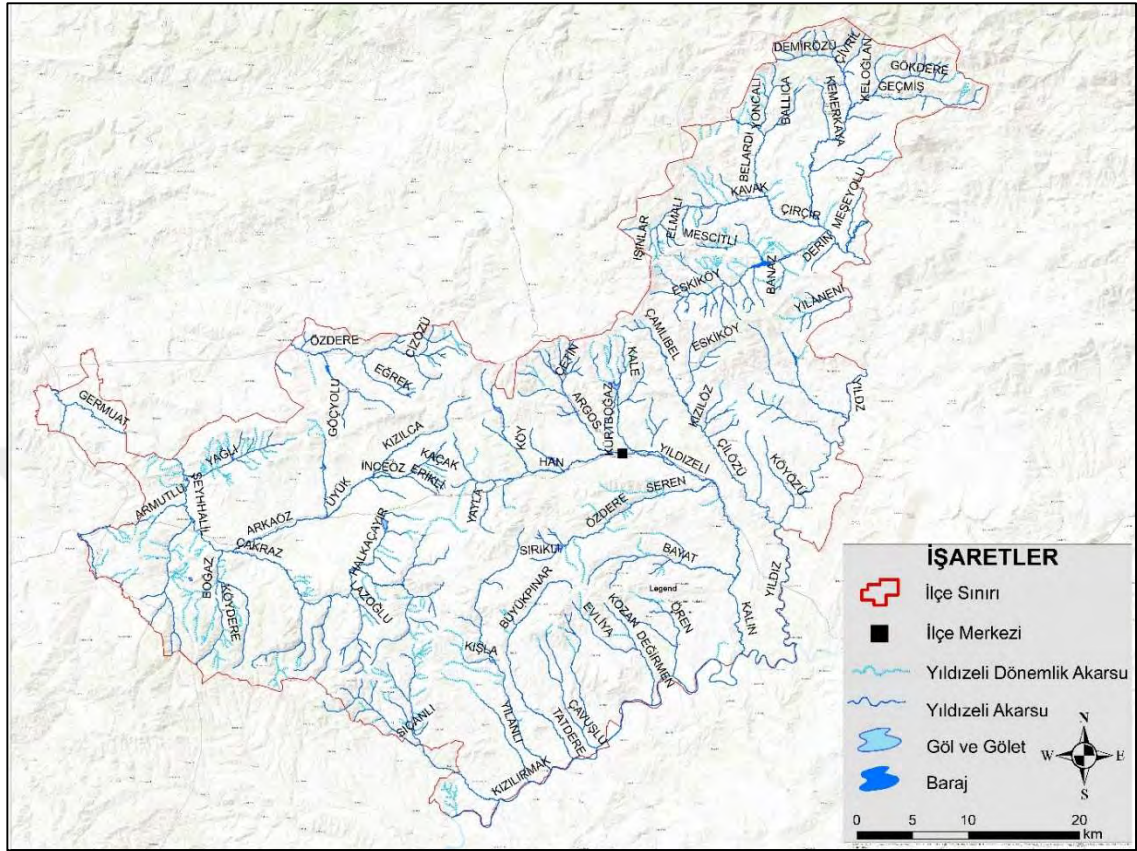
doğru gidildikçe kendilerini bekleyen kolları bünyesine alarak akımları fazlalaşır (Akyol, 1949: 8-9).

Akarsularının akış karakterleri, taşıdıkları su miktarı ve mevsimlere göre gösterdikleri değişiklikler o sahanın ziraat ve sulama işlerinden, elektrik enerjisi potansiyeli gibi alanlarda önem taşımaktadır (Erinç, 1957: 93). Son yıllarda yurdumuzda boşa akan pek çok akarsu kaynağı devlet teşebbüsü sonucunda üzerinde HES kurularak hem sulama hem de enerji üretimi konusunda fayda sağlamaktadır. Yatırımların maliyet, kullanım ve ekosistem açısından sürdürülebilir şekilde kullanılabilmesi için akarsuların akım rejim özellikleri çok iyi analiz edilmeli ve ekosistem için akarsulara bırakılması gereken su miktarı iyi hesaplanmalıdır. Hatta akım miktarının çok azaldığı, yaz aylarında kuruma noktasına gelen akarsularda yapılacak HES projeleri için yapılacak su kullanım antlaşmalarında, akarsu debilerinin düştüğü yaz aylarında elektrik üretiminin durdurulmasını da kapsayan koruyucu önlemlerin alınmasına dikkat edilmelidir (Birinci, 2015: 67).

Araştırma sahası hidrografik özellikler bakımından oldukça zengin bir potansiyele sahip olup, burada yer alan akarsuların bir kısmı Kızılırmak ve Yeşilirmak aracılığıyla sularını denize ulaştırabilmektedir. Bu nedenle ilçe akarsularının bir kısmı Kızılırmak su toplama havzası içerisinde yer alırken, bir kısmı ise Yeşilirmak su toplama havzası içerisinde yer almaktadır. İlçenin sahip olduğu zengin akarsu ağının dışında küçük çapta çok sayıda göl, gölet ve baraj da bulunmaktadır. Sahanın başlıca büyük akarsuyunu bölgenin en önemli akarsuyu olan ve yörenin diğer akarsuları drene eden Kızılırmak oluşturmaktadır. Bunun haricinde ilçe genelinde akış gösteren akarsulardan bazıları bulunduğu bölgeyi drene ederken bazıları ise bu akarsulara kavuşan tali kollardan oluşmaktadır.

İmranlı ilçesi sınırları içerisindeki Kızıldağ'dan doğan ve ülkemizin en uzun akarsuyu olan Kızılırmak, Merkez ilçe sınırları içerisinde akış gösterdikten sonra, Merkez ilçeye bağlı olan Hayırbey köyü sınırlarını geçerek Kalın köyü güneyinde Yıldızeli ilçesi sınırları içerisine girmektedir. Bu kısımdan itibaren yaklaşık olarak 57 km boyunca Yıldızeli ve Merkez ilçe arasında sınır çizgisi oluşturarak araştırma sahasının güney sınırını belirlemektedir. İlçe sınırları içerisindeki akışını Demiroluk köyü sınırlarından geçtikten sonra güneye doğru bir dirsek yaparak sonlandıran Kızılırmak, araştırma

sahasını terk ederek merkez ilçeye bağlı olan Kalecik köyü sınırları içerisinde akışına devam etmektedir.

Harita 1.4. Yıldızeli İlçesi Akarsu Ağı Haritası

Araştırma sahası akarsu ağı bakımından oldukça zengin olup, irili ufaklı pek çok akarsuyun varlığı görülmektedir. Bu akarsulardan büyüklük ve bulunduğu bölgeyi drene etmesi bakımından Yıldız Irmağı, Kalın Irmağı ve Şeyhhalil Deresi önemli akarsular olup, pek çok tali akarsuyu kendi bünyelerinde toplarlar. Hidrografik açıdan ilçenin kuzeydoğu kesimlerinde yükseltinin fazla olması ve daha fazla yağış almasından dolayı sık bir akarsu ağına sahiptir. Araştırma sahasında akarsular dışında diğer hidrografik üniteleri ise göl/gölet ve barajlar oluşturmaktadır. Bu hidrografik üniteler ilçe topraklarının sulanmasında oldukça önemli bir paya sahiptir. Bunu dışında ilçede yer alan termal su kaynakları ve maden suyu varlığı da ilçenin diğer önemli kaynak değerlerini oluşturmaktadır.

1.3.1 Akarsular

Araştırma sahası içerisinde yer alan akarsuların bir kısmı Kızılırmak havzası içerisinde, bir kısmı ise Yeşilirmak havzası sınırları içerisinde kalmaktadır. Bu nedenle ilçede akış gösteren akarsular drene olabilmekte ve bu havzalara kaynaklık etmektedir. İlçede pek çok akarsu kaynağı yer almasının yanında mevsimlik olarak akış gösteren ve nisan-mayıs dönemleri dışında yılın geri kalanında pek önem taşımayan derelerin sayısı da fazladır. Sahanın en önemli akarsuyu ilçe toprakları içerisinde doğan Yıldız ırmağıdır. Bu ırmak ilçenin kuzey kesimlerini drene eden en önemli akarsulardan birisini oluşturmakta ve pek çok yerde Yıldızeli ile Sivas Merkez ilçe arasındaki sınırı belirler ve Kızılırmak havzası içerisinde yer almaktadır. Bunun haricinde Kavak, Şeyhhalil, Kalın ve Han ırmakları ilçenin önemli miktarda su taşıyan diğer akarsularıdır.

1.3.1.1 Yıldız Irmağı

Araştırma sahasının en önemli akarsuyu olan Yıldız Irmağı (eski adı Cebir ırmak) ilçenin ve bağlı bulunduğu ilin en önemli yükseltisi olan Yıldız dağının yamaçlarından ortalama 1950 metre yükseltiden kaynak olarak doğmaktadır. Merkez ilçe ile Yıldızeli ilçesi arasında sınır oluşturan bu dağdan doğan Yıldız Irmağı ilk kaynaklarını Merkez ilçe içerisinde almaktadır. Akarsuyun akış yönü kuzey-güney yönünde olup pek çok mevsimlik ve devamlı akarsu tarafından beslenmektedir.

Doğduğu yerden itibaren güneye doğru akış gösteren Yıldız ırmağına Akören köyü sınırlarında Yıldızeli ilçesine dahil olmaktadır ve bu köyün yakınlarında Karadönek deresi ve Taşlı Tepe mevkiî yakınlarında Meşeyolu Deresini bünyesine katmakta ve Gökkaya köyü boyunca Yıldız Irmağı bu kesimde başta marn ve kireç olmak üzere ofiyolitlerden oluşan bir arazi içerisinde güneydoğu yönünde akışına devam etmektedir. Gökkaya-Banaz köyü sınırlarında Çırçır Deresini bünyesine alan Yıldız ırmağının debisinde bir artış görülmektedir. Gökkaya köyünden güneydoğu yönüne akış gösteren ırmak bu kesimden sonra ilçe sınırları dışarısına çıkar ve Gaziköy (Merkez) köyü içerisinde akışına devam eder. Bu mevkide daha doğudan gelen Dumanlı Çayını ve batıdan Banaz'dan gelen Yılaneni Deresini bünyesine katarak güneye doğru ilerler ve Zengi (Merkez) köyü içerisinde akışında devam eder. Yıldız ırmağı buradan sonra Buğdayören-Kıldır ve Hamzaşeyh köyleri ile Karamehmet (Merkez) köyü arasındaki

doğal sınırı oluştururken, bu sınır aynı zamanda Yıldızeli ile Merkez ilçe arasındaki sınırı oluşturarak gri renkli kıltaşı ve kumtaşı ardalanmasından oluşan bir arazi içerisinde güneye doğru akışına devam eder. Batıdan ise Kıldırözü Deresini bünyesine alır ve Hamzaşeyh köyü sınırları içerisinde söz konusu iki akarsuyun biriktirmiş oluşturduğu alüvyal tabanlı geniş bir vadi içerisinde geçerek akışına devam eder. Güney yönüne doğru ilerleyen akarsu, Kerimmümin köyün içerisinde kuzeybatı-güneydoğu yönünde akış gösteren Sersemin Deresini Töngel köyü içerisinde bünyesine katarak devam eder. Güneyde Bakırcıoğlu köyü yakınlarında Çilözü Deresini bünyesine alarak geniş bir alüvyal vadi içerisinde ilerler. Yıldız ırmağı bu mecradan sonraki ilerleyişini Mumcuçiftliği köyü ile Merkez ilçe arasında doğal sınır oluşturarak devam ettirir ve Kalın köyü sınırları içerisinde Kızılırmak'a katılır.

Kaynak kısmından Kızılırmak ile birleştiği yere kadar toplam uzunluğu 60 km'yi bulan Yıldız ırmağının 13 km'ye yakın bir kısmı ilçe sınırı dışında kalan Gaziköy ve Zengi köyleri içerisinde akmaktadır. Çevresinden gelen kolları bünyesine almasından dolayı dandritik drenaj ağına sahiptir.

Yıldız ırmağının akım rejimi özelliklerini ortaya koymak amacıyla Gökkaya, Gaziköy ve Yukarıyıldızlı akım gözlem istasyonunun verilerinden faydalanılmıştır. Bunlardan Gökkaya Yıldız ırmağının kaynak mecrasına en yakın istasyon olması ve geçmiş yıllara ait gözlem verilerini tutması bakımından önemlidir. Bunun dışında diğer iki akım gözlem istasyonu verilerinin güncel olması bakımından büyük önem taşımaktadır. Bunlardan Gaziköy akım gözlem istasyonu Yıldız ırmağının yukarı kesimindeki ortalama akımı göstermesi bakımından önem taşırken, Yukarıyıldızlı akım gözlem istasyonu ise orta ve aşağı kesimlerin özelliklerini yansıtması bakımından önemlidir.

Yıldız ırmağının Gökkaya köyü içerisinde yaklaşık 1228 metre yükseltideki akım gözlem istasyonu verilerine göre yıllık ortalama akımı $4.97 \text{ m}^3/\text{sn}$ 'dir. Bu kesimde akımın düşük olmasının nedeni gözlem istasyonunun akarsuyun kaynak kısmına yakın olması ve henüz bünyesine farklı yerlerden akan akarsuları alamamasıdır. Gaziköy köyü içerisinde 1325 metre yükseltide bulunan akım gözlem istasyonu verileri incelendiğinde ortalama akımın $5,41 \text{ m}^3/\text{sn}$ olduğu görülmektedir. Bu akım gözlem istasyonu, Gökkaya akım gözlem istasyonunda ölçümlerin 1990 yılında sona ermesinin ardından akarsuyun kaynak

kısmına en yakın kesimde yer alan akım gözlem istasyonu olması bakımından önem taşımaktadır. Yıldız Irmağı üzerinde kurulu olan başka bir akım gözlem istasyonu ise Yukarıyıldızlı köyü yakınlarında 1252 metrede yer almaktadır. Bu akım gözlem istasyonunda yıllık ortalama akım $10.73 \text{ m}^3/\text{sn}$ 'dir (Tablo 1.20). Bu durum Yıldız Irmağının Kızılırmak ile kavuşma mecrasına yakın olması ve başlangıcından itibaren pek çok akarsuyu da bünyesine alarak kavuşma noktasına yakın olması bakımından önem taşımaktadır.

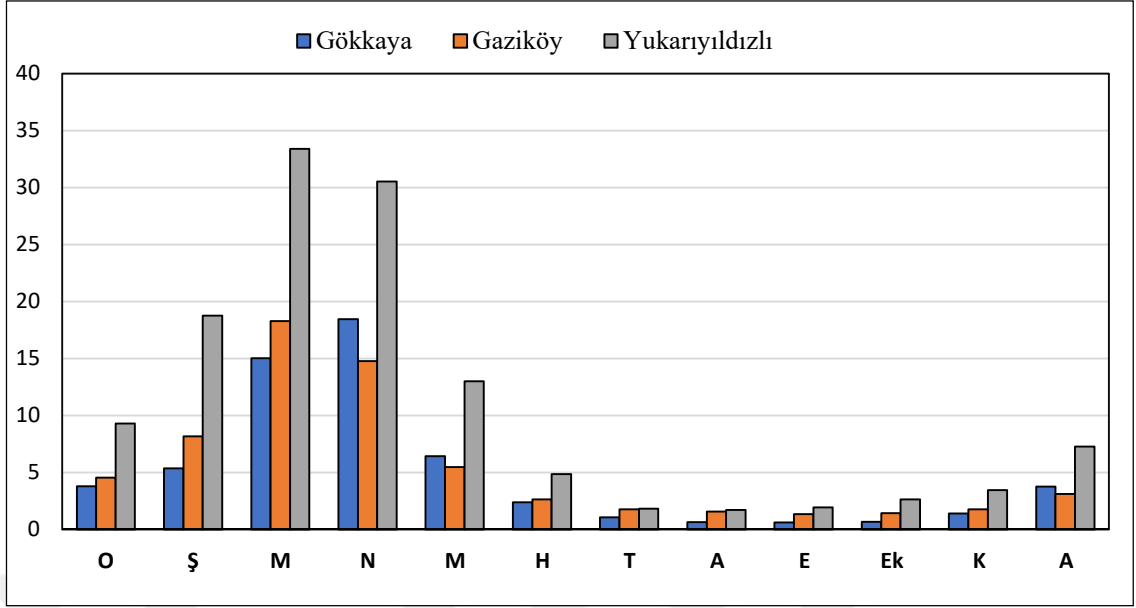
Tablo 1.20. Yıldız Irmağı'nın Gökkaya, Gaziköy, Yukarıyıldızlı Akım Gözlem İstasyonuna Ait Aylık Ortalama Akım Miktarları (m^3/sn).

İstasyon Adı	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	Ek	K	A	Yıllık Ort.
Gökkaya (1965-1990)	3,78	5,36	15,03	18,45	6,43	2,39	1,08	0,64	0,61	0,68	1,41	3,75	4,97
Gaziköy (2006-2015)	4,55	8,17	18,3	14,77	5,49	2,65	1,78	1,58	1,34	1,42	1,76	3,13	5,41
Yukarıyıldızlı (2008-2015)	9,31	18,78	33,42	30,55	13,01	4,87	1,82	1,71	1,95	2,64	3,45	7,28	10,73

Kaynak: Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü Verileri.

Gökkaya istasyonunun aylık ortalama akım değerleri incelendiğinde, yağışların başlaması ve sıcaklıkların artmasına bağlı olarak karların erimeye başlaması sonucunda akım miktarı mart ayından itibaren hızlı bir şekilde artarak, nisan ayında $18,4 \text{ m}^3/\text{sn}$ ile maksimum seviyeye çıkmaktadır. Bu aydan sonra akım miktarında düşüşler başlamakta olup, yaz mevsiminde ortaya çıkan kuraklık nedeniyle en düşük akım değerlerine ağustos ($0,64 \text{ m}^3/\text{sn}$) ayında ve Eylül ($0,61 \text{ m}^3/\text{sn}$) ayında rastlanmaktadır. Sonbahar mevsiminde havaların soğumaya başlamasıyla birlikte yer yer ortaya çıkan yağışlar ve Yıldız Irmağı'nın kaynak kesimlerine yakın kesimlere kar yağmaya başlamasıyla birlikte kış mevsimine girilirken akım miktarında artışlar yaşanmaktadır.

Gökkaya akım gözlem istasyonunun kapanmasında sonra akarsuyun kaynak kısmına en yakın kesimde bulunan ve güncel verilere sahip olan Gaziköy akım gözlem istasyonunda ise akım değerlerinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu durumun ortaya çıkmasında Yıldız Irmağı'na Gaziköy akım gözlem istasyonundan önce Gökkaya köyü çıkışında Çırçır Deresi'nin katılması etkili olmaktadır. Bu akım gözlem istasyonunda en yüksek akım değerine ilk istasyondan farklı olarak mart ayında $18,3 \text{ m}^3/\text{sn}$ ile ulaşılmakta olması dikkat çekmektedir. En düşük akım değerine ise yaz kuraklıklarının ardından eylül ayında $1,34 \text{ m}^3/\text{sn}$ ile ulaşılmaktadır (Tablo 1.20; Şekil 1.16).

Şekil 1.16. Yıldız Irmağı'nın Gökkaya, Gaziköy, Yukarıyıldızlı Akım Gözlem İstasyonuna Ait Aylık Ortalama Akım Miktarları (m³/sn).

Yıldız ırmağının aşağı mecrasında yer alan ve Kızılırmak'a kavuşma noktasına yakın kesiminde yer alan Yukarıyıldızlı akım gözlem istasyonu verileri incelendiğinde, akarsuyun su toplama havzasının diğer kesimlere göre büyük olması nedeniyle yıllık ortalama akım miktarının 10,73 m³/sn olduğu görülmektedir. Akım miktarında en yüksek seviyeye karların erimeye başladığı aynı zamanda ilkbahar mevsiminin de başlangıcı olan mart ayında 33,42 m³/sn ile ulaşılmaktadır. Yüksek kesimlerde kalan karları erimeye devam etmesi ve yağmur yağışlarının bu dönemde yoğun olarak görülmesiyle birlikte nisan (30,55 m³/sn) ayı içerisinde de akım değerlerinde önceki aya nazaran fazla bir düşüş olmaz. Bu istasyondaki en düşük akım değerlerine yaz aylarında rastlanmakla birlikte en düşük akım değerine Ağustos (1,71 m³/sn) ayında rastlanmaktadır (Tablo 1.20; Şekil 1.16).

1.3.1.2. Şeyhhalil Deresi

Yıldızeli ilçesinin batı-kuzeybatı kesimlerinin sularını drene eden Şeyhhalil Deresi, Akbulut (1999) tarafından Belcik Çayı olarak ifade edilmiştir. Sularını Germuat Deresi aracılığıyla Çekerek Irmağına ulaştırır ve Yeşilirmak Havzası içerisinde yer almaktadır (Akbulut, 1999: 101). Birden fazla akarsuyun birleşmesi sonucunda bu ismi almış olan Şeyhhalil Deresi esas kaynak noktasında başka isim ile doğmaktadır. Davulalan köyü içerisinde Büyük Dere suyu dar ve derin vadi içerisinde akarak İntepe ve Kertme Tepe

arasındaki mevkiinde Dikiniş Dere adını alır. Buradan kuzeye doğru akış gösteren dere, Korubaşı ağıllı mevkiinde Lazoğlu Deresiyle birleşerek Kadıköy Deresi ismini alır. Bu kesimden sonra batıya yönelen dere Çakraz Dere adıyla akışına devam eder ve Yolkaya köyü sınırları içerisinde önce Dipsiz Dere daha sonrada Kaçak Deresi ile birleşir. Bu kesimde akarsu geniş tabanlı alüvyal bir vadi içerisinde akışına devam eden bu dere etrafında yer alan tepelerden mevsimlik olarak akış gösteren Aşılık Dere, Yağmurek Dere ve Höllüklü Derelerini de bünyesine katarak Yolkaya köyünün kuzeyine doğru menderesler çizerek akışına devam eder.

Kuzey yönünde akışını sürdüren bu akarsu Yassıkara köyünün ardından Yavu köyüne ulaşır ve köyün batısında kuzeydoğu yönünden gelen Arkaöz deresi ile birleşir. Batı yönünde akış gösteren bu dere Aşağıkecek, Yavu ve Killik köylerinin birleşiminde güney tarafından ilçe sınırları dışarısında yer alan Sıtma köyü yakınlarında ki Mezarlıboyun Tepe yakınlarından kaynağını almaktadır. İlçe sınırları içerisine Karalar köyü sınırlarından girer ve buradaki ismi Yunak Dere'sidir. Köytepe Tepesi'nin güneyi ile Armutlu Tepe arasında Köydere Deresi adını alır ve Dikilitaş köyüne girdikten sonra Boğaz Dere ismini alan akarsu bölgedeki faylanmaya bağlı olarak akışını kuzeybatı yönünde sürdürerek bu noktadan itibaren Şeyhhalil Deresi adını alır. Buradan sonraki akışı sırasında daha önce biriktirmiş olduğu alüvyon arazi içerisinde menderesler oluşturur. Aşağıkecek köyü yerleşmesinin batısından kuzeye doğru akışına devam eden Şeyhhalil Deresi bu köyün çıkışında güneybatı tarafından ortalama 1470 metre yükseltide yer alan Pınarönü Tepesi'nin yamaçlarından doğan ve mevsimlik olarak akış gösteren Namazlar Deresi'ni, kuzeydoğu tarafından ise Yukarıkecek köyünün kuzeyinden kaynağını alan Karaalan Deresini bünyesine katar. Şeyhhalil köyü sınırları içerisinde menderes yaparak akış gösterdiği alüvyal arazi içerisinde en fazla su taşıyan kolu olan Tahtalı Deresi ile birleşmektedir. Tahtalı Dere Eşmebaşı köyünün güneyinden akan derelerin Ortaburun Tepesi sırtlarının bittiği kesimde birleşmesi sonucunda bu adı alır. Bu dere Eşmebaşı köyünün batısından Ağmuyazı, güneybatısından Mecitli Deresinin katılmasının ardından dar ve derin vadiler içerisinde kuzey yönünde akışına devam ederek etrafındaki ormanlık sırt ve tepelerden Kızıl, Çerkezkaya ve Gölayağı Derelerinin sularını kendisine katarak Çukursaray köyüne ulaşır. Çukursaray köyü esasında bu derenin açmış olduğu vadi içerisinde gelişen bir yerleşmedir. Tahtalı Deresi bu kesimde Göl, Pürçukuru ve Köydere derelerinin de katılmasıyla birlikte akışına devam eder ve

Şeyhhalil Deresi ile birleşir. Şeyhhalil Deresi ismini aldığı Şeyhhalil köyüne doğru akışına devam ederken Armut Deresini de bünyesine katar ve köyün güneyinden kuzeyine doğru akışına devam eder. Köy yerleşim yeri yakınından geçerken Örencik Deresi, köy yerleşim yerini geçtikten sonra ise doğudan gelen Yağlı Derenin katılmasının ardından yönünü kuzeybatıya çevirir ve ilçe sınırlarını terk ederek Germuat dere adıyla Yeşilırmak'ın önemli bir kolu olan Çekerek ırmağına bağlanır.

Tablo 1.21. Şeyhhalil, Tahtalı, Çakraz, Boğaz ve Germuat Derelerinin Akım Gözlem İstasyonuna Ait Aylık Ortalama Akım Miktarları (m³/sn).

İstasyon Adı	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	Ek	K	A	Yıllık Ort.
Tahtalı Dere (2006-2015)	0,294	0,577	0,719	0,841	0,156	0,360	0,471	0,340	0,162	0,472	0,154	0,098	0,387
Çakraz Dere (1979-1991)	0,263	0,539	1,760	2,42	1,239	0,687	0,228	0,102	0,125	0,147	0,181	0,234	0,660
Boğaz Dere (1987-1991)	0,148	0,270	0,538	0,627	0,585	0,49	0,102	0,027	0,046	0,103	0,169	0,167	0,270
Germuat Deresi (1972-2004)	0,953	1,19	2,892	3,756	3,556	2,071	0,801	0,507	0,473	0,57	0,751	0,902	1,535

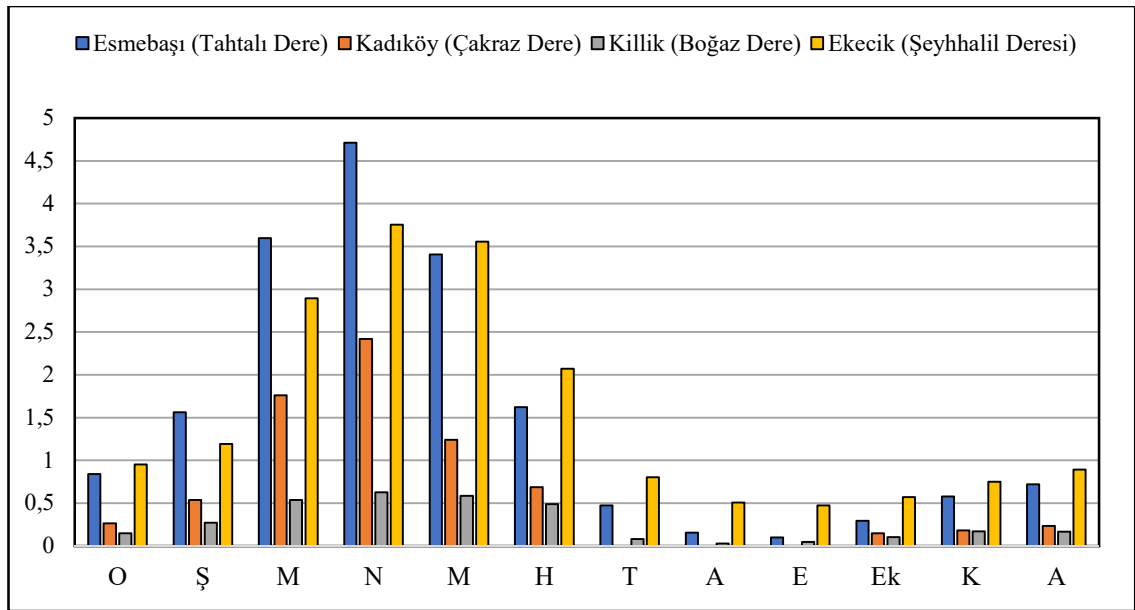
Kaynak: Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü

Tahtalı Deresinin Esmebaşı köyü çıkışı yakınlarında yer alan gözlem istasyonundaki aylık ortalama akım değerleri incelendiğinde, sıcaklık artışına bağlı olarak karların erimesi sonucunda akım miktarı mart ve nisan aylarında artış göstermekte olup, nisan ayında 0,841 m³/sn ile maksimum seviyeye çıkmaktadır. Bu aydan sonra akım miktarında düşüşler başlamakta olup, en düşük akım değerlerine kasım (0,154 m³/sn) ayında ve aralık (0,098 m³/sn) ayında rastlanmaktadır (Tablo 1.21, Şekil 1.17). Akım miktarı oldukça düşük olan bu dere, etrafındaki küçük derelerden gelen sulardan beslenmektedir. Kış mevsimin kurak soğuk bir dönem ile başlaması akım miktarının bu dönemde düşük olmasını açıklayan bir durumdur.

Şeyhhalil Deresinin esas kaynak kısmı olarak sayılabilecek ve Şeyhhalil Deresine katılan en büyük kollardan birisini Çakraz Dere oluşturmaktadır. Kadıköy köyün de akım gözlem istasyonu verilerine göre en yüksek akım değerine nisan ayı içerisinde (2,42 m³/sn) ulaşılmaktadır. Bu dönemde eriyen kar suları ve yağışlar maksimum seviyenin nisan ayında ortaya çıkmasına yol açar. En düşük akım değerine ise yaz mevsiminden sıcak havanın yerleşmesi sonucunda ağustos ayında (0,102 m³/sn) rastlanmaktadır. (Tablo 1.21, Şekil 1.17).

Boğazdere Deresi, Şeyhhalil Deresine su taşıyan ve gözlem değerleri yapılan akım gözlem istasyonları içerisinde en düşük ortalama sahip olan akarsuyu oluşturmaktadır. Yıllık ortalama su taşıma miktarı $0,273 \text{ m}^3/\text{sn}$ 'dir. Bu akarsu üzerinde kısa süreli bir zaman diliminde rasat tutulmuş olup daha sonraki yıllarda bu istasyon kapatılmıştır. En yüksek akım değerlerine nisan ($0,627 \text{ m}^3/\text{sn}$) ve mayıs ($0,585 \text{ m}^3/\text{sn}$) aylarında ulaşılmaktadır. DSİGM verilerine göre 1990 yılı haziran ayında ölçülen yüksek değer haziran ayı ortalamasını etkilemiş olup, rasat verilerinde sehven bir yanlışlık olma ihtimaline dayanmaktadır.

Germuat Deresi olarak akım gözlem istasyonlarında kayıtlara geçen akarsu, HGM paftalarından kontrol edilerek ilgili bölgede yapılan mülakatlar sonucunda Şeyhhalil Deresi olarak karşımıza çıkmaktadır. Daha önce ismi Ekecik olan ve daha sonra ayrılarak aşağı Ekecik köyü olan mevkide ortalama 1150 m yükseltiye sahip bir yerde rasat değerleri ölçmektedir. İlçenin kuzeyinde akış gösteren kaynakların drene edilmesinde ve Yeşilirmak havzasına katılmasında bağlantı görevi görmektedir. Yıllık ortalama akım miktarı $1,535 \text{ m}^3/\text{sn}$ olarak ortaya çıkmaktadır. Maksimum akım değerlerine nisan ($3,756 \text{ m}^3/\text{sn}$) ve mayıs ($3,556 \text{ m}^3/\text{sn}$) aylarında ortaya çıkmasında Şeyhhalil Deresine katılan akarsularında genel olarak bu dönemlerde maksimum seviyelerine ulaşması gösterilebilir. En düşük akım değerine ise eylül ayında ($0,473 \text{ m}^3/\text{sn}$) rastlanmaktadır (Tablo 1.21, Şekil 1.17).

Şekil 1.17. Şeyhhalil, Tahtalı, Çakraz, Boğaz ve Germuat Derelerinin Akım Gözlem İstasyonuna Ait Aylık Ortalama Akım Miktarları (m^3/sn).

1.3.2. Barajlar ve Göletler

Araştırma sahası hidrografik üniteler bakımından oldukça zengin bir potansiyele sahip olup, akarsuların çokluğu sebebiyle bu akarsulardan beslenen ve bu akarsulara kaynaklık eden pek çok gölet ve baraj bulunmaktadır. İlçede yer alan bu tesisler DSI tarafından farklı yıllarda sulama ihtiyacının karşılanması ve ilçe topraklarında sulu tarım yapılabilmesi için inşa edilmişlerdir.

1.3.2.1. Barajlar

İnsanoğlu; taşkınları önlemek, hidroelektrikten yararlanmak, içme suyu elde etmek, endüstriyel amaçlı su elde etmek, sulama suyu elde etmek veya rekreasyonel amaçlı kullanım sağlamak gibi çeşitli amaçlar için binlerce yıldır barajlar inşa etmektedir (Boztuğ vd, 2012: 94). İlçe sınırları içerisinde 4 adet baraj faaliyet göstermekte olup, 2 adet barajın ise inşaatına devam edilmektedir. İlçe sınırları içerisinde yer alan barajlar şu şekildedir.

Tablo 1.22. Yıldızeli İlçesi'nde Yer Alan Barajlar ve Yüzölçümleri

Adı	Alanı (m ²)
Kaman Barajı	105429
Nevruz Barajı	397838
Yusufoğlu (Güneykaya) Barajı	169671
Cizözü Barajı	85222

Kaynak: HGM 1/25.000 Ölçekli Topoğrafya Haritasından Faydalanılarak Hazırlanmıştır.

İlçede yer alan barajlar sulama amacıyla kullanılmakta olup, bu barajlardan ilki 2013 yılında yapımına başlanan ve 2015 yılında tamamlanan Nevruz Barajı'dır. Kalın köyü sınırları içerisinde yer almakta olup, yaklaşık olarak 397838 m² alan kaplamaktadır. Kalın ırmağından regülatörler yardımıyla baraja akacak olan su burada depolanarak sulama amacıyla kullanılacaktır. Barajın temelden yüksekliği 54 m olup, depolama hacmi ise 25115 milyon m³'dür. 2013 yılında yapımına başlanan baraj 2015 yılında tamamlanmıştır ve 54790 dekar arazinin sulanmasını sağlayacaktır (URL 2). Yusufoğlu Barajı araştırma sahasındaki alan olarak en büyük ikinci barajı oluşturmaktadır. 2010 yılında yapımına başlanan baraj 2016 yılında işletmeye alınmış fakat fiziki gerçekleşme aşaması tam olarak bitmediğinden dolayı daha sonraki yıllarda çalışmalar devam etmiştir. Geçmiş dere üzerinde yer alan bu baraj yaklaşık olarak 169671 m² olup, temelden

yüksekliği 54 metre, su depolama hacmi ise 15,5 milyon m³'dür. Bu baraj 35880 dekar arazinin sulanmasına hizmet etmektedir. Cizözü Barajı araştırma sahasının en kuzeyinde Cırlavık Dere üzerinde 2015 yılında yapımına başlanmış olup, ilçede ki diğer barajlardan farklı olarak Yeşilırmak havzasında yer alır ve temelden yüksekliği 33 metre olan baraj yaklaşık olarak 85222 m² alan kaplamaktadır. Barajın su depolama hacmi 955000 m³'dür ve baraj inşaatı 2018 yılında tamamlanmış olup, faaliyete geçmesiyle birlikte 2130 dekar arazi sulamaya kavuşacaktır.

1.3.2.2. Göletler

Araştırma sahası içerisinde DSİ tarafından sulama amacıyla yapılmış çok sayıda gölet bulunmaktadır. Su biriktirme yapılarından olan göletler; kolayca inşa edilip, kısa zamanda yararlanmaya geçilebilmesi, işletme bakımından kolay olması ve daha büyük su biriktirme yapılarına göre daha ucuz olması gibi üstün yönleri vardır. Göletler barajlar gibi büyük sulama projeleri yapılmasına gerek olmayan, değerlendirilmesi ekonomik olmayan küçük dereler, kar ve yağmur sularının biriktirilmesini sağlamaktadır (Fayrap, 1994:147-148). Göletler kurak ve yarı kurak bölgelerde ziraat hayatının geliştirilmesi, bulunduğu bölgeye ekonomik anlamda katkı sağlaması ve istihdam yaratarak dışarıya olan göçün önlenmesi konusunda önemli yatırımlar olarak göze çarpmaktadır. Bu bağlamda araştırma sahasında 14 gölet bulunmaktadır (Tablo 1.23).

Tablo 1.23. Yıldızeli İlçesi'nde Yer Alan Göletler ve Yüzölçümleri.

Adı	Alanı (m ²)	Adı	Alanı (m ²)
Aşağıçakmak Göleti	130393	Kıldır Göleti	173066
Avcıpınar Göleti	166726	Küçükhöyük Göleti	192201
Çağlayan Göleti	187262	Ortaçakmak Göleti	21617
Halkaçayır Göleti	327511	Sarıçal Göleti	129073
Ilıca Göleti	46155	Topulyurdu Göleti	222166
Kapıköy Göleti	32245	Yakup Göleti	75158
Kerimmümin Göleti	70346	Yıldızeli Göleti	321154

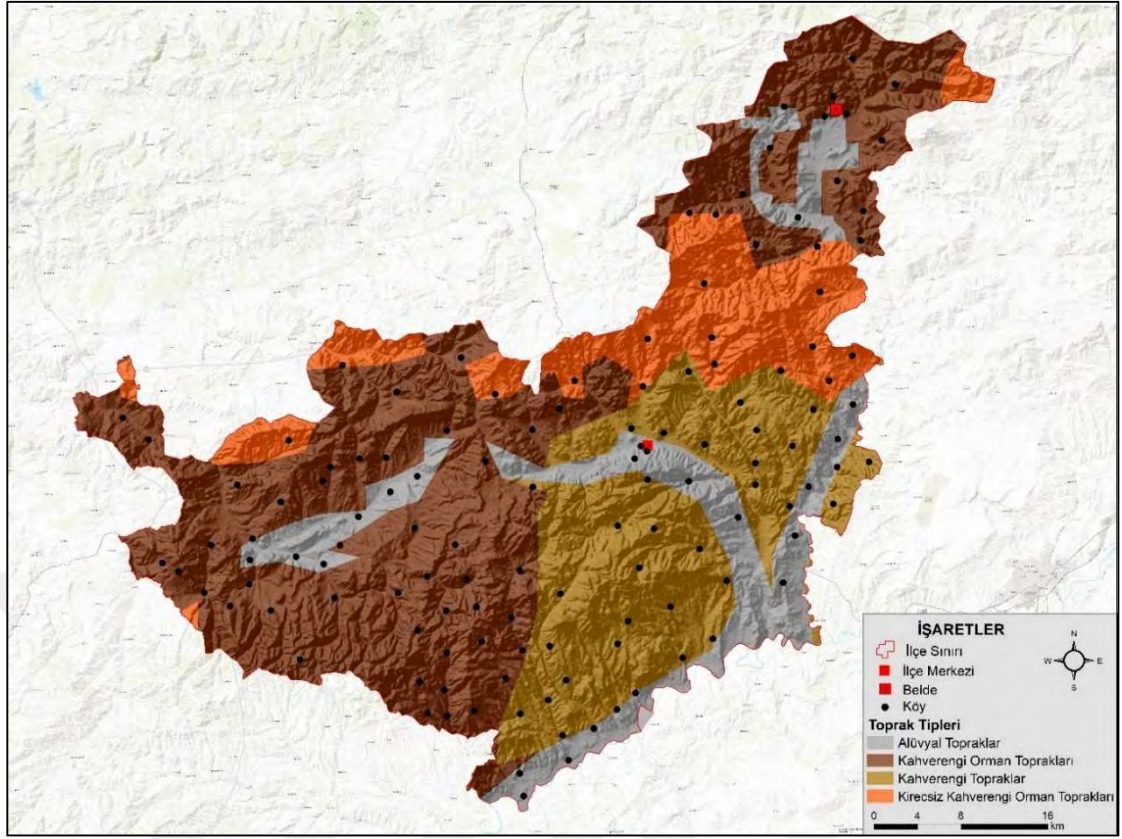
Kaynak: HGM 1/25.000 Ölçekli Topoğrafya Haritasından Faydalanılarak Hazırlanmıştır.

Araştırma sahasında yer alan göletler içerisinde en fazla alan kaplayan gölet 327511 m² alan kaplayan Halkaçayır Göleti'dir. Yağhyurdu Dere üzerinde yer alan gölet ismini sınırları içerisinde bulunduğu köyden almaktadır. Kızılırmak Havzası içerisinde yer alan bu gölet 2013 yılında inşaatına başlanmış ve 2014 yılında tamamlanmıştır. Göletin su biriktirme hacmi 1,13 m³ olup, 2270 dekar arazinin sulanmasına hizmet etmektedir (DSİGM).

1.4. TOPRAK ÖZELLİKLERİ

Toprak üzerinde bitkilerin büyüdüğü organik ve inorganik maddelerden oluşan, yeryüzünü kaplayarak bitkiler için durak yeri görevi yapan; canlı organizmalar ve relief'in uzun süreç içerisinde karşılıklı ilişkileri sonucu belirli özellikler kazanan doğal bir ünedir (Ergene, 1987: 8). Yeryüzünde toprakların ilk oluşum safhası kayaçların mekanik parçalanma ve kimyasal ayrışmasıyla başlamaktadır (Koday, Z., 2014; 85). Kayaçların fiziksel ve kimyasal olarak ufalanması ve ayrışması sonucunda meydana gelen toprağın değişik karakter kazanmasında iklim, topoğrafya, bitki örtüsü, ana kaya ve zaman faktörleri önemli rol oynamaktadır (Zaman, 2004: 73). Toprak canlıların hayatını sürdürebilmesi açısından büyük bir öneme sahiptir. Hava, su ve sıcaklıkla birlikte hayatın kaynağını oluşturan toprak örtüsü yiyecek, giyecek ve kısmen barınak olma gibi ihtiyaçların sağlanmasında da önemlidir (Tanoğlu, 1963: 194). Çünkü insanlar her türlü faaliyetlerini yeryüzünü halı gibi örten toprak parçası üzerinde gerçekleştirir. Nüfusun artması toprağa olan bağlılığı artırmakta, buna bağlı olarak da yeni tarım alanları açabilmek için ormanlık alanlar tahrip edilmekte, taşlık alanlar temizlenmekte, bataklık ve eğimli alanlar ıslah edilmektedir. Bu şekilde toprak kazanımı çok masraflı ve uzun bir yöntemdir (Kopar, 2007: 125). Ayrıca göl, bataklık orman gibi alanların çeşitli yöntemlerle toprak kazanmak için yok edilmesi ekolojik denge açısından büyük bir sorun oluşturmaktadır. Tarım alanı kazanmak uğruna ekosistemi değiştirmek yerine eldeki toprak varlığının daha etkin kullanmaya yönelik planlama çalışmaları geliştirilmesi geleceğimiz açısından daha doğru olacaktır (Birinci, 2013: 78).

Araştırma sahasına bakıldığı zaman jeolojik ve jeomorfolojik özelliklerin çeşitlilik göstermesi ile birlikte, iklim parametrelerinden olan yağış ve sıcaklık koşullarında ortaya çıkan değişiklikler bitki örtüsünün ve toprak tiplerinin farklılık göstermesinde etkili olmaktadır. Buna bağlı olarak araştırma sahasında zonal topraklardan olan kahverengi, kahverengi orman ve kırmızımsı kahverengi topraklar, azonal topraklardan ise alüvyal topraklar yayılım göstermektedir (Harita 1.5).

Harita 1.5.Yıldızeli İlçesi Toprak Haritası

1.4.1. Kahverengi Topraklar

Zonal topraklar iklim ve bitki örtüsü özelliklerine bağlı olarak gelişme göstermiş belli bir zona bağlı olarak meydana gelmiş olan topraklardır. Kahverengi topraklar yıllık ortalama yağışın 300-500 mm ve yıllık ortalama sıcaklığın 8-12 °C olduğu, daha çok kurak ve yarı kurak iklimlerde bulunur. Bu topraklar kireçtaşı, marn, filiş, konglomera, kil taşı, kum taşı, alçıtaşı ve bazı püskürük kayalar üzerinde gelişmiştir (Dizdar, 2003: 82). Bu topraklar yazın uzun süre kurak kalmaktadır. Kış mevsiminde donan bu topraklar ilkbaharda sıcaklıkların artmasına bağlı olarak ısınmaya başlar fakat yine de toprak sıcaklığı düşüktür. Toprakta ilkbahardan sonra başlayan kimyasal ve biyolojik etkinlikler sonbahar mevsimine kadar devam eder. Bu topraklar üzerinde doğal bitki örtüsü kısa ot ve çalılardan ibarettir. Oluşumlarında kalsifikasyon rol oynar. ABC profiline sahip olan kahverengi toprakların erozyona uğrayanlarında yalnızca A ve C horizonları görülür. Kahverengi topraklarda profil baştan aşağı kireçlidir ve il topraklarının %38’lik kısmı bu topraklarla kaplı olup, Sivas’ın tüm ilçelerinde yaygın olarak bulunurlar (Sivas Çevre Durum Raporu, 2010: 102).

Kahverengi topraklar ilçe araştırma sahasında 558 km²'lik bir alanı kapsamaktadır. Araştırma sahasının orta bölümünü ve doğusunu kapsamakta olup, alüvyal topraklar ile kesintiye uğramaktadır. Bu topraklar üzerinde buğday, arpa, yonca gibi tarımsal ürünler yetiştirilirken, yüksek olan kesimler ise mera olarak kullanılmaktadır.

1.4.2. Kireçsiz Kahverengi Topraklar

Kireçsiz kahverengi topraklar, kahverengi toprakların yayılış gösterdiği alanlara göre yağışın biraz daha fazla olduğu (400-600 mm) ve doğal bitki örtüsünün step veya kurakçıl orman örtüsünden oluştuğu İç Anadolu'nun kuzey ve doğu kesimleri ile İç Batı Anadolu'da yer yer görülmektedir. Bu topraklar genel olarak kahverengi ve kahverengi orman toprakları arasında 1000-2000 m yükseltileri arasında yaygındır (Atalay, 1989: 391-392). Ana kayaları granit, metamorfik kayalar, killi ve kumlu şist, marnlı kireçtaşı, marn, kum taşı veya konglomeradır. Bu topraklar genellikle kireç formasyonları içermeyen ana materyaller üzerinde yer alır. Genellikle dik eğimli ve sığ olan bu toprakların bir bölümünün taşlı olması nedeniyle bu toprakların büyük bir bölümü mera olarak değerlendirilmekte ve çok az bir kısmında da buğday, arpa ve yem bitkileri yetiştirilmektedir (Dizdar, 2003: 82).

Bu toprak gurubu araştırma sahası içerisinde 373 km² alan kaplamakta olup, araştırma sahasının kuzey ve kuzeydoğu kesimlerinde görülmektedir. Banaz, İncetaş, İslim, Yukarıçakmak ve Alaca köylerinin büyük bölümünde bu topraklara rastlanır.

1.4.3. Kahverengi Orman Toprakları

Ülkemizde genel olarak orman örtüsünün bulunduğu alanlarda organik maddenin toprak üzerinde birikmesinden dolayı toprağın rengi kahverengine doğru dönüşür. Bu nedenle ormanlık alanlarda kahverenginde olan topraklar yaygındır (Atalay, 2006: 408). Kahverengi orman topraklarının karakteristik özelliği, yüksek derecede kireç içeriğine sahip ana madde üzerinde gelişmesidir (Erhan, 2013: 102). Araştırma sahasında yer alan toprak gurupları içerisinde en geniş yayılış alanını oluşturan kahverengi orman toprakları 1183 km²'lik yayılış alanı ile araştırma sahasının %47,1'ini kaplamaktadır. Bu toprak gurubu yer yer alüvyal topraklar ile kesintiye uğramasına karşın araştırma sahasının batı kesimlerinde geniş bir alanda gözlemlenirken, yine araştırma sahasının kuzeydoğu

kesimlerinde de geniş orman örtüsüyle birlikte görülmektedir. Organik madde miktarının bol olduğu bu tür alanlarda toprak oluşumu daha hızlıdır (Özşahin ve Atasoy, 2015: 139)

1.4.4. Alüvyal Topraklar

Azonal toprak grubundan olan alüvyal topraklar; akarsuların taşıdığı ince malzemelerin akarsuların yayıldığı alanlarda birikmesiyle oluşur (Atalay,2005: 365). Alüvyal topraklar ilçenin güneyinde yer alan Kızılırmak, Yıldız Irmağı ve Seren deresinin düz bir topoğrafyada yavaş ve bükümler yaparak akmasına bağlı olarak, taşıdığı alüvyal malzemeyi yığması sonucunda kum, kil ve çakıl boyutunda olan malzeme burada önemli bir alanı kaplamıştır. İlçe Merkezine yakın olan ve ilçedeki en düz alanları bu kesim oluşturmaktadır. Yıldızeli İlçesinin esas kuruluş yerinin buraya yakın olmasında bu verimli topraklar etkili olmuştur.

Alüvyal toprakların toplam alanı yaklaşık olarak 400 km²'dir. Bu toprakların büyük kısmı İlçe merkezinin yanı sıra, Seren, Menteşe, Mumcuçiftliği ve Kalın köyleri arazilerinde geniş alanlar boyunca görülür. Alüvyal topraklar taşınarak oluşmuş olan genç topraklar (Erhan, 2013: 103) olmaları münasebetiyle işlenmesi kolay ve organik madde miktarı olarak zengindirler. Genç topraklar olmasından dolayı belirli bir profil özelliği göstermezler ve drenaj sağlandığında verimli topraklardır bu nedenle ziraat için elverişlidirler (Ergene, 1987: 85).

1.5. DOĞAL BİTKİ ÖRTÜSÜ ÖZELLİKLERİ

Ilıman kuşak içerisinde yer alan ülkemizde kısa mesafeler içerisinde değişen iklim parametreleri, yeryüzü şekilleri ve toprak tipleri çok çeşitli türde ve sayıda bitkinin doğal olarak yetişme ortamı bulmasına ortam hazırlamaktadır. Bulunulan kuşak insan yaşamı için elverişli olduğu gibi bitki yetişmesi, çeşitliliği ve endemizm açısından da oldukça uygun şartlar ortaya koymaktadır. Türkiye'de, Avrupa-Sibiryaya flora bölgesi, Akdeniz flora bölgesi ve İran-Turan flora bölgesi olmak üzere üç flora bölgesi bulunmaktadır. İç Anadolu bölgesi İran-Turan bitki coğrafya bölgesi içinde kalır. Bu flora bölgesi İran ve merkezi Asya'nın step, dağ stepi ve yarı kurak bölgelerinin özelliğini taşır ve yer yer kendisini çevreleyen Avrupa-Sibiryaya ve Akdeniz flora bölgeleri ile birbirine karışmaktadır (Avcı, 2005: 30-31).

Bitkilerin yaşam şartlarını sürdürmeleri bulundukları bölgedeki fiziki şartlarla ilgilidir. Bunların başında da sıcaklık, yağış ve toprak şartları büyük bir önem

taşımaktadır. Bitkilerin hayati faaliyetlerini sürdürebilmeleri için uygun sıcaklık değeri 0 °C'nin üzerinde olmalıdır (İnandık, 1969: 34). Yıldızeli ilçesinde yıllık ortalama sıcaklık 7,6 °C, yıllık ortalama yağışın ise 295,5 mm olması sonucu hâkim bitki örtüsü step yani bozkırdır. Step bölgeleri içerisinde yer yer küçük birlikler şeklinde ormanlar, yakacak ve yapı işlerinde kullanılmak, tarım arazisi kazanmak gibi sebeplerle ortadan kaldırılmıştır. Ormanların tahribi sonucunda ortaya çıkan ve çok geniş alanlar kaplayan bu stepler doğal değil, ikincil/antropojen step sahalarıdır (Avcı, 2013: 120). Bu step türleri kışın kar altında kaldıktan sonra ilkbahardan itibaren havaların ısınmasıyla ortaya çıkarlar ve yazın kururlar.

Bitki yetişmesi, açısından bir diğer önemli fiziki etmen ise topraktır. Özellikle ağaçlar besin maddelerini ana materyalden aldıklarından dolayı ana materyalin özellikleri ile bitki örtüsü arasında sıkı bir ilişki gözlenir (Lale, 2008: 28). Araştırma sahasında görülen toprak tiplerine baktığımızda kahverengi orman topraklarının geniş bir yayılım alanı kapladığı görülmektedir. Bu topraklarının yayılım gösterdiği alanlar bitkilerin ve orman örtüsünün yoğun olduğu alanlar ile uyum göstermektedir. Yüksek oranda kireçli ana materyal üzerinde gelişen bu topraklar sıcak topraklardır. Kahverengi Orman toprakları Yıldızeli gibi kışın sert ve soğuk geçtiği sahalarda bitki ve köklerinin donmasını engelleyerek düşük sıcaklıkların görüldüğü devrede hava şartlarının bitkiler üzerindeki olumsuz etkisini hafifletici etki yapar (Y. Dönmez, 1985: 65). Yıldızeli İlçesi, Davis'in Türkiye Florasını incelemiş olduğu çalışmasında kullandığı kareleme yöntemine göre B6 karesinde ve Doğu Anadolu'da endemiklerin yoğunlaştığı, diyagonal kuşak üzerinde bulunmaktadır (Dağ, 2007: 8). Çalışma alanı genel olarak İran-Turan Flora Bölgesine aittir. Davis, yüksek dağlık sahalardan dışındaki İran-Turan flora bölgesinin iki vejetasyon sahasına ayrıldığını belirtmektedir. Bunlardan birincisinin kışın yaprağını döken çalı ve park görünümündeki ormanların oluşturduğu geniş bir dış kuşak olduğunu bu dış kuşağın ise Louis (1939) ve Walter (1956)'a göre esas orman alanı, ikincisinin ise gerçek step sahaları olduğunu belirtmektedir. Flora of Turkey'in 1. cildinde İran-Turan flora bölgesi Cullen tarafından incelenmiş olup, İç Anadolu ve Doğu Anadolu bölgeleri arasında geçiş sahaları olarak kabul edilen alanlarda floral bir kesinti tespit edilmiş ve bu kesintinin görüldüğü hat Davis tarafından "Anadolu Diagonali" olarak adlandırılmıştır. Bu hat Gümüşhane-Bayburt yörelerinden başlayıp güneybatıya Orta Toroslara oradan da Amanoslar ve Aladağlar ile Bolkar dağlarına kadar uzanır (Avcı, 1993: 240-241).

Harita 1.6 Yıldızeli İlçesi Bitki Örtüsü Haritası

1.5.1. Ormanlar

İlçe toprakları orman bakımından fakir olup, yüzölçümünün yalnızca %9,1'i ormanlarla kaplıdır. İç Anadolu Bölgesi'nin çevresindeki yüksek alanlar üzerinde ormanların tahribi sonrasında antropojen step alanları, saf karaçam, karaçam ile karışık meşe ormanları bulunur. Meşe toplulukları, genellikle antropojen step alanlarında ve step ile orman arasında geçiş zonunda görülmektedir (Atalay, 1994: 226; Günal, 2013: 11). Atropojenik etkilerden dolayı ormanlık alanlar çoğu yerde öbekler halinde kesintili şekilde bulunmaktadır.

Tablo 1.24. Yıldızeli İlçesi Orman Varlığı ve Niteliği (Ha).

İşletme Şekli	Normal Orman	Bozuk Orman	Toplam Orman (Ha)	Ormansız Alan	Genel Alan
Yıldızeli	10,9	11,7	22,6	57,5	80,1

Kaynak: T.C. Kayseri Orman Bölge Müdürlüğü

İlçe genelinde Ormanlık alan 10,9 hektar alan olarak tespit edilmişken, 11,7 hektar alan ise bozulmuş orman niteliğindedir. Bu alan içerisinde yüksek kesimlerde kalmış olan öbek şeklindeki alanlar ve çalılık alanlar girmektedir. İlçe sınırları içerisinde yer alan toplam orman alanı ise 22,6 hektardır (Tablo 1.24).

Karaçam ormanları ilçede 1300 m ve daha yüksek kesimlerde yer almakta olup dar bir alanda varlık göstermektedirler. Saf karaçam ormanlarına Yağlıdere köyünün kuzeyinde karaçam mevkiinde rastlanmaktadır. Saf meşe ormanlarına ise lokal olarak yer yer rastlanırken en geniş saf meşe birliklerine Çöte köyü yerleşiminin güneyinde Güzelçam Tepesi ve Elmanınüyek Tepesi yamaçlarında 1200-1300 m yükseltilerde (Fotoğraf 1.23), Cizözü köyünün ise kuzeyinde Aytepe ve Tavşantepe yamaçlarında 1400 m'lerde, Kaman köyünde ise Köseziyareti Tepesi'nde (1593 m) 1500 m'lerde rastlanılmaktadır.

Fotoğraf 1.23. Çöte Köyü (a), Kaman Köyü ve (b) Sarıçal Köyü’nde (c) Yer Alan Meşe Ormanları ve Sarıçal Köyünde Yapılan Meşe Kömürü Üretiminden Görünüm (d)

Meşe ormanları da çam türleri gibi ekonomik bakımdan değere sahip olup, meşe kömürü veya diğer ismiyle mangal kömürü yapımı için Orman İşletme Müdürlükleri tarafından denetim altında ve belirlenen bölgelerde kiraya verilmektedir. Araştırma sahasında Yavu, Karalar ve Sarıçal köylerinde yer alan meşe ormanlarında meşelik kömür üretimi yapılmaktadır. Meşe ormanlarının tahrip edilmiş olduğu ya da ortadan kalktığı yerlerde çalı topluluklarının geliştiği görülmektedir. Bu çalı toplulukları arasında kuşburnu, alıç, yabani elma, yabani armut, karamuk gibi türler bulunmakta olup, bunlarında tahrip edildiği yerlerde step formasyonuna (Fotoğraf 1.24) geçişler görülmektedir (Akbulut, 1999: 136).

Fotoğraf 1.24. Ormanların Tahrip Edildiği Yerde Ortaya Çıkan Çalı ve Step Elemanları

Araştırma sahasında görülen önemli bitki örtüsü elemanlarından birisini de sarıçamlar oluşturmakta (Fotoğraf 1.25) olup yoğun olarak ilçenin batısında Yozgat’a yakın olan kesimlerde meşelerle birlikte bulunmaktadır. Buradaki sarıçamlar ülkemizde sarıçam ormanlarının saf meşcereler halinde bulunduğu Akdağmadeni ormanlarının devamı niteliğini taşımaktadır (Akbulut, 1999: 136). Sarıçam yetişmesi ve yayılış göstermesi bakımından iklimik, edafik ve fizyografik koşullara uyma bakımından göstermiş olduğu son derece esnek koşullar istemeleri nedeniyle geniş alanlara yayılmışlar (Çepel vd, 1976: 25) ve step kenarlarına kadar yer yer sokulmuşlardır. Araştırma sahasındaki sarıçamlar Çukursaray, Karalar, Esmebaşı ve Yavu köylerinde meşe topluluklarıyla birlikte yaygın olarak görülmektedir.

Fotoğraf 1.25. Karalar Köyü Belgöynük Tepe’de Yer Alan Sarıçamlardan Görünüm

Kuru orman elemanları içerisinde sayılan bir ağaç türü olan ardıç ise sahada yer yer kalıntılar halindedir. Kuraklık ve don koşullarına dayanıklılığı bakımından oldukça dirençli bir orman florası olan ardıç ağaçlarına 1500 m yükseltiden sonra rastlanmakta olup, Avcılar, Subaşı, Avcıpınar, Kiremitli, Aşağı Çakmak köyleri arazilerinde dağılış göstermektedirler (Fotoğraf 1.26).

Fotoğraf 1.26. Avcılar Köyü Kaletpe Mevkiinde Görülen Ardıç ve Çamlardan Oluşan Ormanlar

Ardıç ağaçları, saf birlikler oluşturması yanı sıra Yolkaya ve Davulalan köyleri arasında kalan Kabak Tepe (1901 m.) mevkiinde olduğu gibi meşe ve çam ağaçları ile de geniş alanlarda dağılış gösteren bir orman ünitesi oluşturmaktadırlar.

Ekonomik anlamda tarımsal faaliyetler dışında diğer geçim türlerinin kısıtlı olması orman köylerinde yakacak ve yapı işlerinde kullanılmak, tarım arazisi kazanmak gibi sebeplere bağlı olarak gerçekleşen kaçak ağaç kesimleri nedeniyle orman örtüsünün tahribata uğradığı birçok yerde çalı formasyonları gelişmiş olup, özellikle düşük sıcaklıklara uyum sağlayan kuşburnu (*Rosa Canina*) ve karamuk (*Agrostemma Githago*) olmak üzere alıç (*Certeagus Orientalis*), yabani elma (*Malus Sylvestris*), çördük-yaban armudu (*Pirus Elaagnifolia*) gibi çalı türlerine rastlanmaktadır. Bu bitkilerin meyvelerinden ilaç ve marmelat yapımı aynı zamanda kurutarak tüketme gibi yöntemlerle yöre halkı tarafından ekonomik bir kazanç elde edildiği görülmektedir. Bunun yanı sıra akarsu boylarında genel olarak kavak (*Populus Alba*) ve söğüt (*Salix Alba*) ağaçlarına sıkça rastlanmaktadır.

1.5.2 Step Alanları

Ormanların tahribi sonucunda ortaya çıkan ve çok geniş alanlar kaplayan step alanları doğal değil, ikincil/antropojen step sahalarıdır (Avcı, 2013: 120). Bu step türleri kışın kar altında kaldıktan sonra ilkbahardan itibaren havaların ısınmasıyla ortaya çıkarlar ve yazın kururlar. Bundan dolayı genellikle ephemere (kısa ömürlü) bitkilerdir (Günel, 2013: 17). Araştırma sahasının iç ve doğu kesimleri genel itibarıyla orman örtüsünden yoksun olup, antropojen step sahalarını oluşturmaktadır. Saha ile ilgili (Dağ, 2007: 107-108), ilçe merkezi ve sıcak çermik arasını kapsayan yaklaşık 68 km²'lik bir alanda, 1271 bitki üzerinde yapılan çalışmada; 71 familya, 265 cinse ait 521 tür ve 537 takson saptanmıştır. Bunlar içerisinde saptanan ve içerdikleri takson sayısı bakımından en büyüğü *Asteraceae* familyasıdır. Bu familyanın ilk sırayı almasının nedeni Türkiye florasının en büyük familyası olmasıdır. Aynı zamanda Sivas çevresinde yapılan tüm floristik çalışmalarda olduğu gibi bu alanda da ilk sırada yer almaktadır. Ayrıca *Asteraceae* familyasının ekolojik toleransının fazla olması, meyvelerinin çok küçük olması ve bu meyvelerin pappus gibi uçmayı kolaylaştırıcı bir yapıya sahip olması nedeniyle, bunlar kolaylıkla çok uzaklara taşınabilmekte ve bu sayede çok geniş alanlara yayılabilmektedir. Bu nedenle tür çeşitliliği yönünden zengindir (Dağ, 2007: 107-108).

Fotoğraf 1.27. Araştırma Sahasında geven (*Astragalus*), madımak (*Polygonum Cesnatum*), üçgül (*Trifolium*), ısırgan otu (*Urtica*), hardal otu (*Sinapis Nigra*) vs. gibi Step Türleri Yaygın Olarak Dağılış Göstermektedir.

Araştırma sahasında görülen step türleri arasında ikinci büyük familya ise Fabaceae familyasıdır. Alanın step karakterli habitatlar içermesi İran-Turan flora bölgesi içerisinde yer alması *Astragalus*, *Trifolium*, *Vicia* gibi fazla sayıda tür bulundurması takson sayısında artışa neden olmuştur (Akpulat, 1997: 74). Sahadaki başlıca step türleri arasında: geven (*Astragalus*), madımak (*Polygonum Cesnatum*), ısırgan otu (*Urtica*), hardal otu (*Sinapis Nigra*), üzerlik otu (*Peganum Harmala*), yavşan (*Artemisia*), sığır kuyruğu (*Verbascum Aredoxum*), çoban yastığı (*Acantholmon*), sütleğen (*Euphorbia*), yemlik (*Trapogan Porrifolios*), kekik (*Thymus*), süpürge otu (*Erica Arbaceacalluma*) gibi türler görülmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

BEŞERİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ

2.1. NÜFUS

2.1.1. Genel Bakış

Belirli bir sayım gününde bir ülkede sayılarak belirlenen toplam insan sayısına nüfus denilmektedir (Doğanay, 2014: 15) Nüfus hareket halinde, her an ve durmadan değişen bir olaydır. Doğumlar, ölümler, göçler, savaş gibi nedenlerden dolayı nüfus sürekli olarak değişmekte ve hareket etmektedir (Tanoğlu, 1969: 31). Bir bölgede bulunan nüfus miktarı ile nüfusun dağılışı ve yoğunluğu, cinsiyet ve yaş yapısı, kır-kent bileşimi, artış hızı, bağımlılık oranı ve göç hareketine kaynaklık etme miktarı gibi pek çok özelliği, çevrenin doğal ve beşeri coğrafya özellikleri ile bağlantılıdır (Doğanay ve Orhan, 2014: 2).

Ekonomik büyümenin temel unsurları arasında yer alan nüfus ve bu nüfus kütesinin miktarı ve yapısı, eğitim durumu, sosyal ve ekonomik nitelikleri ekonomik kalkınmanın bakımından oldukça önemlidir. Bu nedenle sosyal ve ekonomik sorunlara doğru teşhis koymak ve çözüm yolları bulmak için nüfusu incelemek gerekmektedir (Tandoğan, 1998: 2).

Nüfus ile ilgili bilgilere Cumhuriyet Devri'nden bu yana belirli aralıklarla yapılan Genel Nüfus Sayımları sonuçlarından ulaşılmaktadır. Cumhuriyet Devri öncesinde ise gerek Selçuklu gerekse de Osmanlı Devleti döneminde Anadolu'nun nüfusu hakkındaki bilgilerimiz, tarihçilerin bazı genel tahminlerine kaynaklık eden tahrir defterleri, mühimme defterleri, seyahatnameler, vakfiyeler ve benzerlerine dayanır. Ancak ileri sürülmüş olan bu tür nüfus verilerinden yararlanılarak, nüfusun geçmiş dönemlere ilişkin sosyo-ekonomik yapısı ve diğer özellikleri hakkında ayrıntılı bilgiler ortaya koymak hemen hemen mümkün değildir (Doğanay, 2014: 169). Buna karşılık Cumhuriyet devri nüfusuna ilişkin veriler ise 1927 yılından 2000 yılına kadar periyodik olarak yapılmış olan nüfus sayımlarından elde edilmişken, 2005 sonrasında Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) kurulmasından sonra 2007 yılından itibaren her yıl Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) sonuçlarından temin edilmiştir.

2.1.2. Cumhuriyet Dönemi Öncesi Nüfus

Yıldızeli ilçesi (Yenihan) ve bağlı bulunduğu Sivas ili ile ilgili en eski verilere Sultan 2. Mahmut döneminde 1831 yılında yapılan nüfus sayımı sonucunda rastlanmaktadır. Bu dönemde resmi olarak ilk nüfus sayımı yapılmıştır ve bu nüfus sayımında Sivas çevresi, Sivas ve Divriği sancakları olarak ikiye ayrılmıştır. Bu sayım sonucunda Matlubu âliye muvaffık olan (vergiye tabi) nüfus 19.451 kişi, Matlubu âliye muvaffık olmayan (kadın, yaşlı ve çocuk) nüfus 77.802 olmak üzere toplam 97.253 nüfus tespit edilmiştir. Kazalarda yaşayan yerleşik reayanın miktarı ise 18.537 olarak belirtilmiştir. Müslüman nüfus 97.253 ve gayrimüslim nüfus 18.537 olmak üzere toplamda Sivas'ın nüfusunun 115.790 kişi olduğu görülmüştür (Aktaran: Ünal, 2004: 42). İlk nüfus sayımına (1831 yılı) göre 78 köye sahip olan Yıldızeli kazası yaklaşık nüfusu 13.972 kişi olup, bunun %83,28'ini Müslümanlar %16,72'sini ise gayrimüslimler oluşturmaktadır (Gökçe, 2007: 230; Tablo 1.1; Şekil 1.1).

Osmanlı döneminde 1831 yılında yapılan ilk sayımdan sonraki dönemde nüfusun gelişimi değerlendirildiğinde, 1844-1845 yıllarına ait temettuat defterlerine göre Yıldızeli kazasına bağlı 67 köydeki 1693 hanede yaklaşık 8465 kişi yaşamaktadır. Ancak, burada dikkati çeken husus kaza genelinde 1844-1845 yılları nüfusunun 1831 yılı nüfusuna oranla oldukça azalmış olmasıdır. Bu dönemde kazanın genelinde nüfusu 5.507 kişi azaldığı görülmektedir (Tablo 1.1; Şekil 1.1). Nüfustaki azalmanın nedenlerine söz konusu döneme ait temettuat ve cizye defterlerinde rastlanmaktadır. Bu kayıtlardan özellikle çalışma amacıyla söz konusu kazadan çoğunlukla İstanbul'a bir göç hareketi olduğu görülmektedir. Bu şekilde göç eden kişilerin gittikleri yerlerde genellikle hamallık, amelelik, merkepçilik gibi mesleklerde çalışmanın yanı sıra ticaretle de uğraştığı bilinmektedir (Özbölük, 2011: 16-24).

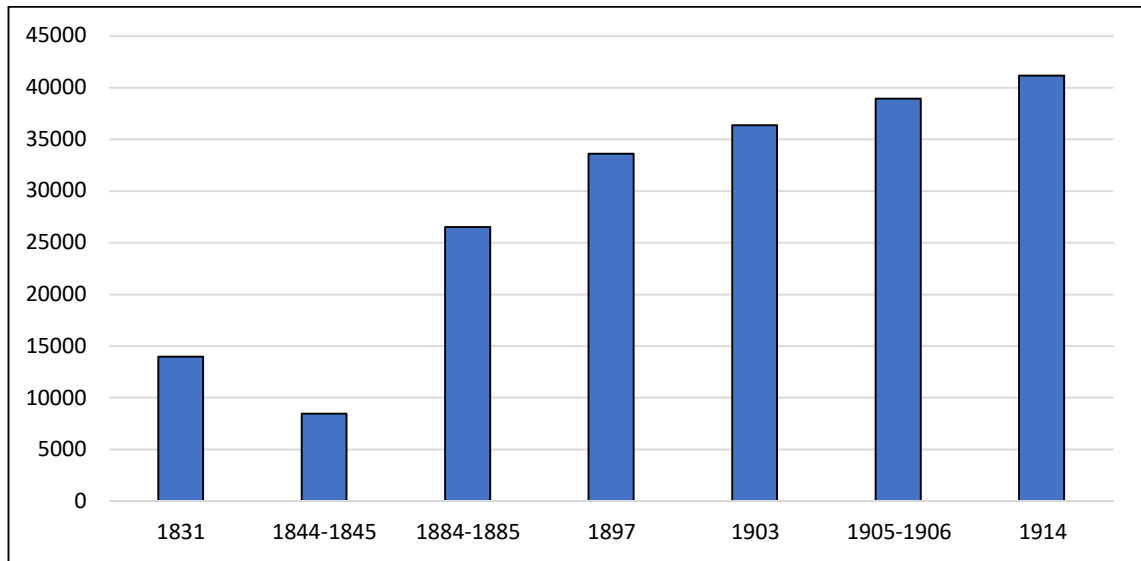
Sivas Valisi İsmail Hakkı Paşa'nın 1880 yılı Eylül ayında Sivas Vilayetinde yaptırmış olduğu sayıma göre, Vilayetin toplam nüfusu 264,808 kişi olup, Yıldızeli'nin nüfusu ise 24.388 kişi olarak belirlenmiştir (Sivas Belediyesi; Tablo 1.1; Şekil 1.1). Bu tarihten birkaç yıl sonra Halep yöresinden gelen Türkmen aşiretleri Sivas'ın birçok yerine yerleştirilmiştir (Bayar, 2007: 30). Osmanlıda 1881 yılında Sicill-i Nüfus Nizamnamesi esas alınarak Dâhiliye Nezareti'ne bağlı Nüfusu Umumi İdaresi'nin kurulmasına bağlı olarak, 1881/1882 yılında başlatılan nüfus sayımı ülke çapında 1890 yılına kadar devam

etmiştir. Nüfus sayım sonuçları 17 Ağustos 1893 tarihinde Başvezir Cevat Paşa tarafından padişaha sunulmuş olup (Mutlu: 2003: 7), ilk kez kadınların da sayıldığı bu sayım sonuçları İstatistik Umumi İdaresi tarafından 1897 yılında yayımlanmıştır (Güran, 1997: 1-305). Bu dönemde yapılan nüfus sayımına göre; Sivas Sancağının toplam nüfusu 384.015 kişidir. Ancak bu nüfus içerisinde günümüzde Sivas’a bağlı olmayan Aziziye (Pınarbaşı) ve Darende kazalarının da nüfusları bulunmaktadır. Buna karşılık Suşehri ve Koyulhisar kazaları o dönemde Karahisar-ı Şarki’ye (Şebinkarahisar) bağlı olduğundan nüfusları Sivas Sancağı nüfusuna dâhil edilmemiştir. Aynı sayımda araştırma sahası olan Yıldızeli nüfusu ise 33.611 olarak tespit edilmiştir (Karpaz: 1985:136; Tablo 1.1; Şekil 1.1).

Tablo 2.1. Cumhuriyet Dönemi Öncesi Yıldızeli Kaza’sı Nüfusu

Sayım Devresi	Toplam Nüfus	Nüfus Artış/Azalışı	Artış/Azalış Hızı (%)
1831	13972	-	-
1844-1845	8465	5507	-38,5
1884-1885	26589		
1897	33611		
1903	36388	2777	13,2
1905-1906	38938	2550	22,6
1914	41187	2249	7,0

Kaynak: Gökçe, 2007; Özbölük, 2011; Karpaz, 1985; Karpaz, 2003; Ünalın, 2004; Özey, 2003

Şekil 2.1. Yıldızeli İlçesi'nin Cumhuriyet Dönemi Öncesi Nüfusun Yıllara Göre Değişimi

Sivas Sancağı ve bağlı olan kazalarının toplam nüfusu 1884/1885 (Hicri 1300) yıllarında 231.803 kişi olarak tespit edilmiştir. Aynı kayıtlara göre Yıldızeli'nin nüfusu ise 26.589 kişi olarak görülmektedir (Tablo 1.1; Şekil 1.1). 1903 (Hicri 1321) yılı Sivas Vilayet Salnamelerine bakıldığında günümüzde Sivas Vilayeti'ne bağlı olan Aziziye (Pınarbaşı), Bünyan (Hamidiye) ve Darende kazalarının nüfusları da dahil edilmiş olup, Sivas Vilayeti'nin toplam nüfusu 476.446 kişidir (Ünalan, 2004: 44). Yıldızeli nüfusu ise 1903 yılında 35000'i (%96,2) Müslüman, 1388'i (%3,8) gayri Müslim olmak üzere 36388 kişidir (Özey, 2003: 137; Tablo 1.1; Şekil 1.1). Osmanlı Devleti'nde 1905-1906 yılında yapılan nüfus sayımına göre ise toplam 20.884.630 kişi iken, Sivas Vilayeti'nin (Amasya, Karahisar-ı şarki, Tokat) nüfusu 1.194.372 kişi, Sivas Sancağının nüfusu ise 487.926 kişi olarak belirlenmiştir. Bu sayım yılında Yıldızeli kaza nüfusu ise toplamda 38.938 kişi olup, bunun 37.162'si Müslüman nüfus, 1776'sı ise gayri Müslim nüfustan oluşmaktadır (Sivas Belediyesi; Tablo 1.1; Şekil 1.1). Osmanlı Devleti dönemindeki son nüfus tespiti 1914 yılında yapılmış olup, bu tespitler yerinde sayılarak değil, mahalli idareler tarafından meydana gelen değişikliklerle ilgili kayıtların istatistiksel olarak yayınlanmasından oluşmaktadır. Bu son değerlendirmeye göre Osmanlı Devleti nüfusu 18.520.016 iken, Sivas Vilayeti'nin nüfusu 1.169.443 kişidir. Aynı sayım sonuçlarına göre Sivas sancağı nüfusu 442.410 kişi, Yıldızeli kazası ise 41.187 kişi nüfusa sahiptir (Tablo 1.1; Şekil 1.1). Bu dönemki Yıldızeli nüfusunun 39.239'unu Müslüman nüfus, 1948'ini ise gayri Müslim nüfus oluşturmaktadır (Karpaz, 2003: 216-217).

Sonuç olarak, Cumhuriyet öncesi Yıldızeli kazası nüfusuda savaşlara ve ekonomik sıkıntılara bağlı olarak zaman içerisinde artış ve azalmalar görülmüştür. Bu süreçte kaza nüfusunda 1844 yılında görülen azalma dışında genel anlamda sürekli olarak artış izlenmiştir. Nitekim 1844 yılı nüfus sayımında 8465 kişi olan Yıldızeli kazası nüfusu, çoğunlukla savaşlar, ekonomik nedenler ve kültürel bağlardan dolayı dışarıdan yapılan göçlerin yanı sıra, tarımsal üretimin yoğun iş gücüne ihtiyaç duyması, güvenlik ihtiyacının ortaya çıkması, ataerkil bir toplum düzeninde soyun devamlılığının istenmesi ve geleneksel aile yapısının devamı gibi çeşitli nedenlerden dolayı 1914 yılına gelindiğinde 41.187 kişiye ulaşmıştır (Tablo 1.1; Şekil 1.1).

2.1.3. Cumhuriyet Dönemi Nüfusu

Cumhuriyet döneminde idari sistemde yapılan düzenlemeye bağlı olarak 1922 yılında sancakların kaldırılmasıyla birlikte Amasya, Tokat ve Karahisar-ı Şarki (Şebinkarahisar) sancakları ayrı bir vilayet haline getirilmiştir. Bu tarihte Sivas vilayeti Merkez ilçesi, Hafik, Yenihan (Yıldızeli), Zara, Şarkışla, Gürün, Darende, Divriği ve Kangal ile birlikte 9 ilçeden oluşmaktaydı. Günümüzde Sivas'a bağlı olan Koyulhisar ve Suşehri ilçeleri ise bu tarihte Şebinkarahisar Vilayetine bağlıdır.

Cumhuriyet döneminde ilk nüfus sayımı 28 Ekim 1927 yılında yapılmıştır. Bu sayım Cumhuriyet Türkiye'sinin ilk nüfus sayımı olmasının yanı sıra, il ve kazalara göre yerleşik olan mevki adedi, yüz ölçümü, nüfus yoğunluğu, nüfusun cinsiyet yapısı, medeni durumu, yaş gruplarını, okur-yazarlık oranını, din, dil, maluliyet durumu (engel durumu) ilk defa tespit etmesi bakımından önem taşımaktadır (Köse, 2010: 44; Öztürk, 2018: 584). Nüfus miktarında meydana gelen değişimler doğumlar, ölümler ve göçlerin karşılıklı olarak birbirlerini etkilemesi sonucunda değişik dönemlerde farklı özellikler gösterirler (Birinci, 2007: 51, Tümertekin ve Özgüç, 2009: 228).

Bu bağlamda da Yıldızeli ilçesinde nüfus ile ilgili artış ve azalış miktarları 1927 yılında yapılan ilk nüfus sayımından başlanmak suretiyle değerlendirilmiştir. Bu sayıma göre ilçe nüfusu 37.428 kişi olup, bunun 19.901'i kadın, 17.527'si ise erkeklerden oluşmaktadır. Bu yılda (1927) erkek ve kadın nüfus oranları arasında kadınların lehine bariz bir farkın olması önceki yıllarda yaşanan savaşlarda (Balkan Savaşları, I. Dünya Savaşı ve İstiklal Savaşı) çok sayıda erkek nüfus kayıpları ile açıklanabilir. Aynı durum 1935 ve 1940 sayım dönemlerinde nüfusun cinsiyet yapısında kadın nüfus fazlalığı şeklinde yansımıştır.

Cumhuriyet döneminin ikinci nüfus sayımının yapıldığı 1935 yılında ilçenin nüfusu 47.319 kişi olarak belirlenmiş olup, bu dönemki yıllık nüfus artışı %29,3 olarak gerçekleşmiştir. Bir önceki sayım dönemine göre nüfus 9891 kişi artarken bu artışın 5.408'i erkek nüfusta, 4.483 kişisi ise kadın nüfusta görülmüştür. 1935 yılı itibariyle ilçe nüfusunun 17.527'sini erkek, 19.901'ini ise kadın nüfus oluşturuyordu.

Yıldızeli ilçesi nüfusu 1935 sayım yılından 1940 yılına gelene kadar 3.744 kişi artış göstermiş ve ilçenin toplam nüfusu 51.063 kişiye yükselmiştir. Bu devrenin nüfus artışı %15,2 olurken, erkek nüfus 25071 kişi, kadın nüfus ise 25992 kişi olarak kayıtlara

geçmiştir. Bu devrede artışın büyük bir bölümü erkek nüfusta olduğu dikkat çekmektedir. Öyle ki bu devrede erkek nüfus 2136 kişi artarken, kadın nüfus ise 1608 kişi artmıştır (Tablo 2.2, Şekil 2.2). Nüfusun artışında (özellikle erkek nüfus artışında) 1930 yılında Sivas'a demiryolunun gelmesi ve Cer fabrikasının diğer adıyla Tüdemsaş'ın açılması etkili olmuştur (Ökmen, 2001: 249). Ayrıca 1939 yılında Devlet Demir Yolları fabrikasının açılması ve buna bağlı olarak Sivas şehir merkezi ile yakın çevresinde bulunan ilçe ve köylerden erkek nüfusun iş bulmak amacıyla göç etmesi, hem Sivas şehir nüfusunda (Akbulut, 2007: 86) hem de Yıldızeli'nin nüfusunda artışa neden olmuştur.

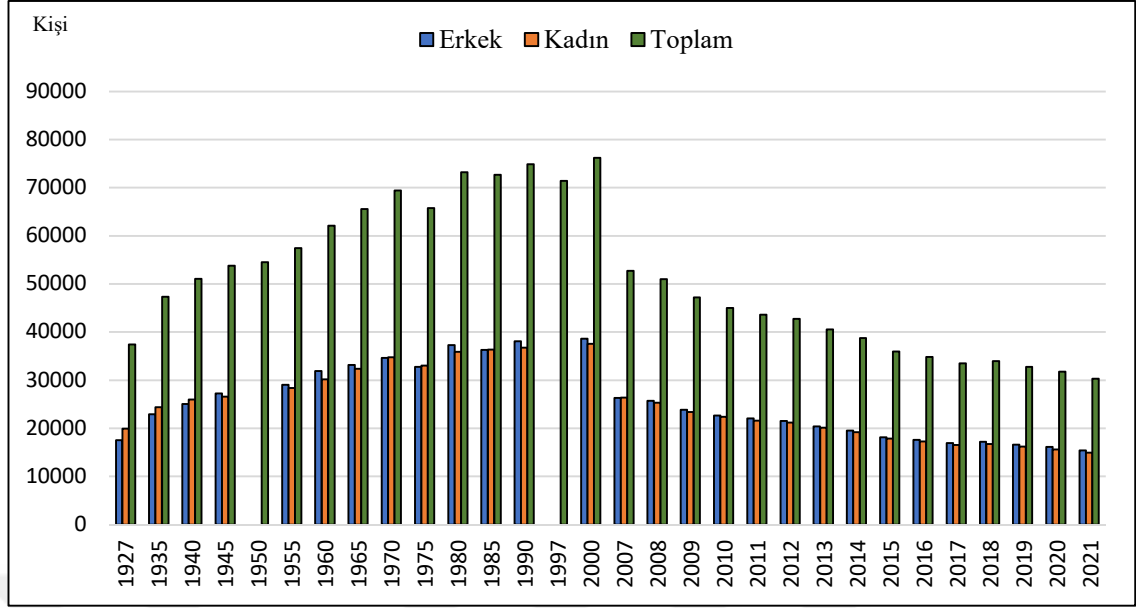
İlçe nüfusu 1940-1945 devresinde ise 2727 kişi artarak 51.063 kişiden 53.790'a yükselmiştir (Tablo 2.2, Şekil 2.2). Bu dönemde nüfus artışında Pamukpınar Köy Enstitüsü'nün kurulması önemli bir etken olmuştur. Bununla birlikte önceki dönemlere göre nüfus artış miktarı ve hızında nispeten bir azalma görülmüştür. Bu durum büyük oranda ülke çapında II. Dünya Savaşı nedeniyle sosyo-ekonomik anlamda bir gerileme dönemi yaşanması ve savaş şartları nedeniyle erkek nüfusun bir kısmının silahlı kuvvetlere alınmış olması gibi nedenlerden kaynaklanmıştır. Bunun yanı sıra 1916-1920 yıllarında doğum oranlarının düşük olması bu dönemde çocuk nüfus sayısının az olmasına yol açmıştır. Dolayısıyla savaş yıllarında doğan çocukların ana-baba olma yaşına ulaştıkları 1940-1945 devresinde doğum oranlarında azalmaya neden olması nüfus artış hızının düşmesinde belli ölçüde etkili olmuştur. Bu şartlar doğum oranlarının az, savaş ve kıtlık olayları gibi sebeplerle ölüm oranlarının fazla olması, nüfusta azalmalara neden olmuş veya büyük artışların olmasına engel olmuştur (Darkot, 1961: 5-6; Kasarcı, 1996: 248-253; Akbulut, 2007: 86; Birinci, 2007: 52).

Türkiye nüfusunda 1945-1950 arasında genel olarak bir artış kaydedilmiştir. Bu artışta askere alınan erkek nüfusun serbest bırakılması yanı sıra aynı dönemde sağlık ve ekonomik koşulların düzelmeye başlaması ile birlikte ulaşımda meydana gelen ilerlemeler etkili olmuştur. Ayrıca devletin nüfusu artırmak için uyguladığı politikalar (çocuk parası, fazla çocuğu olan ailelerin vergiden muaf sayılması vb.) nüfus miktarının önceki dönemlere oranla artmasına yol açmıştır. Bu dönemde ülkenin büyük kısmında olduğu gibi Yıldızeli ilçesinde nüfus %2,8'lik bir hızla 761 kişi artarak 54.551 kişiye ulaşmıştır (Tablo 2.2, Şekil 2.2).

Tablo 2.2. Yıldızeli İlçesi Nüfusunun Sayım Yıllarına Göre Değişimi (1927-2021).

Sayım Dönemi	Erkek	Kadın	Toplam	Artan-Azalan Nüfus	Yıllık Artış Hızı (%)
1927	17527	19901	37428	-	-
1935	22935	24384	47319	9891	29,3
1940	25071	25992	51063	3744	15,2
1945	27237	26553	53790	2727	10,4
1950	-	-	54551	761	2,8
1955	29055	28377	57432	2881	10,3
1960	31921	30183	62104	4672	15,6
1965	33170	32366	65536	3432	10,8
1970	34652	34745	69397	3861	11,4
1975	32796	33004	65800	-3597	-10,6
1980	37315	35920	73235	7435	21,4
1985	36294	36370	72664	-571	-1,6
1990	38114	36788	74902	2238	6,1
1997	-	-	71412	-3490	-6,8
2000	38654	37578	76232	4820	21,8
2007	26345	26365	52710	-23522	-52,7
2008	25721	25310	51031	-1679	-32,7
2009	23822	23406	47228	-3803	-77,4
2010	22675	22366	45041	-2187	-47,4
2011	22038	21601	43639	-1402	-31,6
2012	21511	21212	42723	-916	-21,2
2013	20394	20146	40540	-2183	-52,4
2014	19544	19191	38735	-1805	-45,5
2015	18129	17851	35980	-2755	-73,8
2016	17615	17245	34860	-1120	-31,6
2017	16937	16549	33486	-1374	-29,5
2018	17224	16762	33986	500	14,8
2019	16599	16198	32797	-1189	-35,6
2020	16137	15611	31748	-1049	-32,5
2021	15383	14930	30313	-1435	-46,2

Kaynak: D.İ.E ve TÜİK Verileri.

Şekil 2.2. Yıldızeli İlçe Nüfusunun Sayım Yıllarına Göre Değişimi (1927-2021).

Yıldızeli ilçe nüfusunda 1950-1955 yılları arasında artış meydana gelmiştir. Bu dönemdeki artışta ilçe merkezinde 1953-1954 yılında ortaokul açılması ve 1954 yılında polis teşkilatı gibi kamu kurumlarının kurulmasının etkisi olmuştur. Araştırma sahası nüfusu söz konusu devrede 2.881 kişi artarak 57.432 kişiye ulaşmış ve nüfustaki artış hızı yıllık %10,3 olarak gerçekleşmiştir (Tablo 2.2, Şekil 2.2).

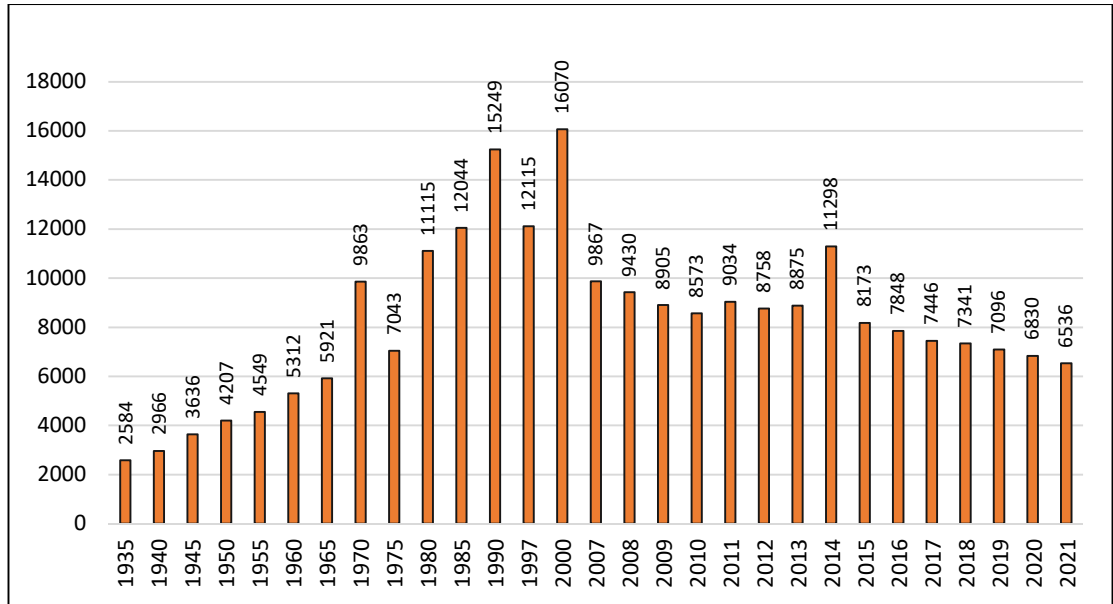
Tablo 2.3. Yıldızeli İlçesi Kasaba ve Köy Nüfusunun Sayım Yıllarına Göre Değişimi (1927-2021).

Kasaba Nüfusu						Köy Nüfusu (Kırsal Nüfus)				
Sayım Dönemi	Erkek	Kadın	Toplam	Artan-Azalan Nüfus	Yıllık Artış %'si	Erkek	Kadın	Toplam	Artan-Azalan Nüfus	Yıllık Artış %'si
1927	1025	1032	2057	-	-	16502	18869	35371	-	-
1935	1325	1259	2584	527	28,5	22935	24384	47319	11948	36,6
1940	1514	1452	2966	382	27,6	23557	24540	48097	958	3,3
1945	2067	1549	3636	670	40,7	25170	24984	50154	2057	8,4
1950	-	-	4207	571	29,2	-	-	50344	190	0,8
1955	2538	2011	4549	342	15,6	-	-	52883	2539	9,8
1960	3104	2208	5312	763	31,0	-	-	56792	3909	14,3
1965	3448	2473	5921	609	21,7	29722	29893	59615	2823	9,7
1970	6242	3621	9863	3942	102,0	28410	31124	59534	-81	-0,3
1975	4003	3040	7043	-2820	-67,3	28793	29964	58757	-777	-2,6
1980	6958	4157	11115	4072	91,2	30357	31763	62120	3363	11,1

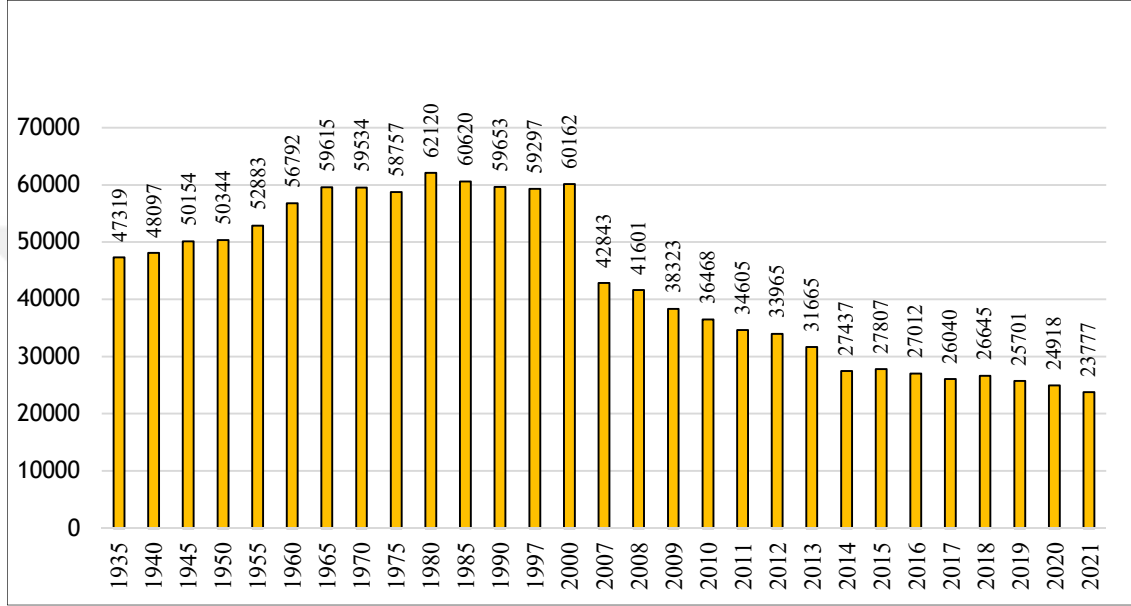
Tablo 2.3. (Devamı)

1985	7549	4495	12044	929	16,0	28745	31875	60620	-1500	-4,9
1990	9699	5550	15249	3205	47,2	28415	31238	59653	-967	-3,2
1997	-	-	12115	-3134	-32,9	-	-	59297	-356	-0,8
2000	8756	7314	16070	3955	94,2	29898	30264	60162	865	4,8
2007	4928	4939	9867	-6203	-69,7	21417	21426	42843	-17319	-48,4
2008	4798	4632	9430	-437	-45,3	20923	20678	41601	-1242	-29,4
2009	4563	4342	8905	-525	-57,3	19259	19064	38323	-3278	-82,1
2010	4411	4162	8573	-332	-38,0	18264	18204	36468	-1855	-44,7
2011	4638	4396	9034	461	52,4	17400	17205	34605	-1863	-52,4
2012	4427	4331	8758	-276	-31,3	17084	16881	33965	-640	-18,7
2013	4436	4439	8875	117	13,3	15958	15707	31665	-2300	-70,1
2014	5725	5573	11298	2423	241,4	13819	13618	27437	-4228	-143,3
2015	4072	4101	8173	-3125	-323,8	14057	13750	27807	370	13,4
2016	3909	3939	7848	-325	-40,6	13706	13306	27012	-795	-29,0
2017	3726	3720	7446	-402	-52,6	13211	12829	26040	-972	-36,6
2018	3681	3660	7341	-105	-14,2	13543	13102	26645	605	23,0
2019	3477	3619	7096	-245	-33,9	13122	12579	25701	-944	-36,1
2020	3404	3426	6830	-266	-38,2	12733	12185	24918	-783	-30,9
2021	3226	3310	6536	-294	-44,0	12157	11620	23777	-1141	-46,9

Kaynak: D.İ.E ve TÜİK Verilerinden Hazırlanmıştır.

Şekil 2.3. Yıldızeli Kasaba Nüfusunun Sayım Yıllarına Göre Değişimi (1935-2021).

İlçe nüfusu 1955-1960 yılları arasında bir önceki döneme göre 4.672 kişi artarak 62.104 kişiye ulaşmıştır (Tablo 2.2, Şekil 2.2). Türkiye’de 1950-1960 yılları arasında hızlı kalkınma devresi gerçekleşmiş ve bu devrede ülkemizin her yöresi, birer inşaat ve imar şantiyesi durumuna gelmiştir (Doğanay, 2014: 177). Bu dönemde Sivas ili nüfusunda da artışlar meydana gelmiş, bu artışta büyük fabrikaların genişletilmesi ve yeni sanayi tesislerinin kurulması etkili olmuştur (Ökmen, 2001: 24).

Şekil 2.4. Yıldızeli Köy Nüfusunun Sayım Yıllarına Göre Değişimi (1935-2021).

İlçe nüfusu 1960-1970 yılları arasındaki 10 yıllık sürede 7.293 kişi artarak 62.104 kişiden 69.397 kişiye ulaşmıştır. Bu süreç içerisinde 1960-1965 arasında yıllık %10,8’lik artış hızı ile nüfus bir önceki devreye göre 3412 kişi artarak 1965 yılında 65.536’ya ulaşmıştır. Nüfus artış hızı (yıllık %11,4) 1965-1970 devresinde yüksek bir şekilde devam etmesiyle ilçe nüfusu 69397 kişiye çıkmıştır (Tablo 2.2, Şekil 2.2).

Araştırma sahası nüfusunda 1975 yılında önemli ölçüde azalma meydana gelmiştir. Yıldızeli ve çevresinden geçmişten beri başta İstanbul olmak üzere sanayileşmiş ve iş imkânlarının fazla olduğu batı illerine yönelik göç hareketi 1970’li yıllardan itibaren artarak devam etmiştir. Bu durumun etkisiyle 1975 yılı Cumhuriyet döneminde ilçe nüfusunda azalmanın görüldüğü ilk nüfus sayımı dönemi olarak dikkat çekmektedir. 1970 yılında 69.397 kişi olan ilçe nüfusu 5 yıl içerisinde 3.597 kişi azalarak 65.800 kişi olurken, nüfus azalış hızı %-10,6 olarak gerçekleşmiştir. Bu dönemde Yıldızeli ilçesine bağlı bulunan köylerdeki nüfus 5 yıllık süre içerisinde 59534 kişiden 58.757 kişiye

düşmüş ve toplamda nüfus 777 kişi azalmıştır. Aynı sayım devresinde ise Yıldızeli kasabasında nüfus 9.863 kişiden 7.043 kişiye gerilemiştir ve toplamda 2820 kişi azalmıştır. Bu dönem içerisinde ilçe merkezinde nüfusun hızlı bir azalış göstermesinde 1972 yılında Organize Sanayi Bölgesinin Sivas ve Hafik arasında Erzincan Karayolu üzerindeki araziye kurulması nedeniyle Yıldızeli'nden çok sayıda insanın Sivas şehrine göç etmesi etkili olmuştur. Bunun yanı sıra 1970'li yıllardan sonra süt fabrikası, Sidaş ve Sihaz gibi kuruluşların Sivas şehrinde hizmete girmesi (Ökmen, 2001: 246), 1973 yılında Cumhuriyet Üniversitesinin açılması (Akbulut, 2007: 86) gibi faktörlerle gelişen yeni istihdam alanları Yıldızeli ve diğer yerleşmelerden Sivas şehrine yönelik göç hareketine neden olmuştur. Bu dönemde erkek nüfusu 1.856 kişi azalırken, kadın nüfus ise 1.741 kişi azalmıştır. Böyle bir durumun ortaya çıkmasında başta istihdam yetersizliği kaynaklı iş gücü göçleri yanı sıra eğitim amaçlı olarak dışarıya yapılan göçler etkili olmuştur.

Yıldızeli ilçe nüfusu, 1975-1980 yılları arasında %21,4 hızla 7435 kişi artarak 1980 yılında 73.235 kişiye yükselmiştir. Bu sayım devresinde erkek nüfus 4.519 kişi artış gösterirken, kadın nüfus ise 2.916 kişi artmıştır. Nüfusun hızlı bir şekilde erkek lehine artmasında ilçede yer alan 1952'de kapatılan Pamukpınar Köy Enstitüsünün 1976 yılında öğretmen lisesine dönüştürülmesi ile eğitim ve öğretime açılması sonrasında ilçe dışından çoğunlukla erkek olmak üzere öğrenci göçü alması büyük rol oynamıştır (URL 4). Bu dönemde 1975-1976 yılı eğitim döneminde daha önceden mevcut olan Yıldızeli Ortaokulu'na ilaveten Yıldızeli Lisesi açılmasının da nüfus artışına olumlu etkileri olmuştur. Erkek nüfusun kadın nüfusa oranla bu kadar fazla artmasında ilçe merkezinde açılmış olan okullara o dönem şartlarında kız çocuklarına nazaran erkek çocukların gönderilmesi sonucunda köyden kente eğitim amacıyla gelen nüfus payı oldukça fazladır. Bu sayım devresinde ilçe merkezindeki erkek nüfusu 1975 yılında 4.003 kişiden 1980 yılına gelindiğinde 2.955 kişi artarak 6958 kişiye ulaşmıştır. Aynı devre de 3.040 kişi olan kadın nüfus 1.117 kişi artarak 4.157 kişiye yükselmiştir.

İlçede, 1980 yılında 73.235 kişi olan nüfus, 1985 yılında 72.664 kişiye gerilemiştir. Bu devrede nüfus 571 kişi azalırken, azalış hızı %-1,6 olarak gerçekleşmiştir. Bu tarihten sonra ilçe merkezinde kamu kurum ve kuruluşlarının kurulmasına bağlı olarak nüfus artışı bir ivme kazanmış ve 2.238 kişi artarak 1990 yılında 74.902 kişiye yükselmiştir (Tablo 2.2, Şekil 2.2). 1985-1990 yılları arasında geçen süre içerisinde köylerde yaşayan nüfus 60.620 kişiden 59653 kişiye gerilerken, kasaba nüfusu ise 12.044 kişiden 15.249 ulaşarak

3.205 kişilik bir artış göstermiştir (Tablo 2.3, Şekil 2.3). Bu artışta 1989 yılında Polis teşkilatının İlçe Emniyet Amirliği'ne dönüşmesi ve yeni açılan kamu kurumlarında istihdam edilen memur ve diğer çalışanlar ile ailelerinin merkeze gelmesi nüfus artışının yaşanmasında etkin rol oynamıştır.

Araştırma sahasında 1990 yılından itibaren günümüze kadar geçen sürede 2000 ve 2018 yılları hariç, nüfusta genel anlamda bir azalma eğilimi dikkat çekmektedir. 1997 yılında ilçe nüfusu 3.490 kişi azalarak 74.902 kişiden 71.412 kişiye gerilemiştir (Tablo 2.2, Şekil 2.2). Bu sayım dönemi arasında ilçe merkezinden uzakta bulunan Yavu köyünün nüfusu artarak belde statüsüne kavuşmuş olsa da Yıldızeli ilçesinin bu dönemde nüfus kaybına uğramasının en önemli nedeni ilçe merkezinde sanayinin gelişmemesi nedeniyle ortaya çıkan işsizliktir (Kaya, 2008: 24). 1980 yılından sonra Sivas'a komşu olan Kayseri ve Malatya şehirlerinin sanayileşme bakımından Sivas'ı geride bırakması, sanayi yatırımlarındaki yetersizlikler, araştırma sahasından sanayileşmiş illere yönelik göçlerin devam etmesi ilçenin nüfus kaybetmesine yol açmıştır. Ayrıca 1990'lı yıllarda yaşanan terör olayları sebebiyle 1990-1997 yılları arasında güvenlik gerekçesiyle meralarda hayvan otlatma faaliyetlerinin sınırlandırılmasıyla birlikte kırsal kesimde ekonomik anlamda güçlüklerin yaşanması göçlerin yaşanmasında önemli bir neden olmuştur (Akbulut, 2007: 86).

Yıldızeli ilçesi en yüksek nüfus miktarına 2000 yılında ulaşmıştır. Bununla birlikte ilçede nüfusun artışı doğal bir artıştan ziyade ilçe merkezine uzak bir konumda bulunan Şeyhhalil ve Güneykaya köylerinin belde olabilmek amacıyla il dışında yaşayan yöre insanının söz konusu köylerde yaşıyor gibi gösterilmesinden kaynaklanmıştır. Bu iki köy yerleşimi 1998 yılında belde belediyesi statüsüne kavuşmuştur. Bu sayım yılı (2000) itibarıyla ilçe nüfusu 4820 kişi artarak 76.232 kişiye çıkmıştır. Bu nüfusun %50,7'sini (38.654) erkek nüfus, %49,3'ünü ise (37.578) kadın nüfus oluşturmaktadır (Tablo 2.2, Şekil 2.2).

Yıldızeli ilçesinde nüfus azalışı, 2000 yılı sonrasında itibaren sürekli olarak devam etmiş ve bir sonraki sayım dönemi olan 2007 yılında 23.522 kişi azalarak 52.710 kişiye gerilemiştir. Bu devredeki nüfusun azalma hızı %52,7 olmuştur. Nüfusta ortaya çıkan bu azalma sadece ilçe merkezini teşkil eden kasaba nüfusunda değil buna paralel olarak köylerde de yaşanmıştır. Nüfus miktarının azalmasında ilçede yaşayan birçok kişinin

Sivas şehri başta olmak üzere İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa vb. büyük kentlere göç etmesi etkili olmuştur. İlçenin Sivas şehir merkezine yakın olması ve gelişen ulaşım olanakları sebebiyle bu dönemden itibaren Yıldızeli'nin sahip olduğu avantajlı konumu bir dezavantaja dönüşmeye başlamış ve günümüze kadar bu olumsuzluk devam etmiştir. Bunun yanı sıra nüfus miktarındaki düşüşün en önemli nedenlerinin başında yurt dışında, bazı ilçe ve beldelerde yaşayan nüfusun daha önceden ikamet etmediği halde sayılmasından dolayı 2007 nüfus sayımı ile birlikte nüfus sayım sisteminin ADNKS olarak değişmesi sonucunda ikamete dayalı hale gelmesiyle nüfus miktarı büyük ölçüde azalmıştır (Tapur, 2010: 123). Bu yıldan sonra (2007) nüfus sayımları her yıl düzenli olarak yapılan ADNKS verilerine göre kayıt altına alınmış olup, nüfus miktarındaki en büyük azalma 2009 yılında yaşanmıştır. İlçe nüfusu 2008 yılında 51.031 kişiye iken, ertesi yıl 3.803 kişi azalarak 47.228 kişiye düşmüştür. Bu sayım yılı itibarıyla nüfusun azalış hızı %77,4 olarak en yüksek seviyeye ulaşmıştır. Bunun nedenleri arasında dışarıya yapılan göçler kadar ilçeye bağlı olan Sarıyaprak ve Bahçebaşı köylerinin Tokat iline bağlanmasıyla yaklaşık 471 kişilik bir nüfusun kaybedilmesinin de payı bulunmaktadır.

Araştırma sahasında 2013 yılında 31.665 olan kırsal nüfus, 2014 yılında 27437 kişiye düşerken, kasaba nüfusu 8875'ten 11.298 kişiye çıkmıştır. Kırsal nüfusta azalmaya karşı kasaba nüfusunda görülen artış büyük oranda 2014 yılında yapılan yerel seçimler nedeniyle kırsal kesimde yaşayan nüfusun belediye başkanlığı seçimi için ikametgâhlarını Yıldızeli kasabasına almalarından kaynaklanmıştır. Bunun yanı sıra normal göçler de şüphesiz kırsal nüfusun azalmasında rol oynamıştır. Bu şartların etkisiyle ilçe nüfusu 2014 yılında %45,5'lik negatif artış hızıyla 38735 kişiye gerilemiştir (Tablo 2.2, Şekil 2.2). Bundan sonraki süreçte 2018 yılındaki kısmi artış dışındaki bütün yıllarda ilçe nüfusunda azalma devam ederek 2021 yılında 30313'e kadar düşmüştür. Bunun 15.383'sini (%50,7) erkek, 14.930 (%49,3)'unu ise kadın nüfus oluşturmuştur (Tablo 2.2, Şekil 2.2). İlçe nüfusunda 2018 yılında görülen 500 kişilik artış 2019 yerel seçimler öncesi ilçe dışında yaşayan yöre halkının seçimlerde oy kullanma istekleriyle ikametgâh adreslerini araştırma sahasındaki kırsal yerleşmelere almaları etkili olmuştur. Nitekim 2014 sonrasında tüm yıllarda kasaba nüfusunda azalma olmasına karşılık 2018 yılında görülen artış kırsal nüfusta meydana gelmesi bu durumu doğrular niteliktedir.

Tablo 2.4. Yıldızeli İlçesine Bağlı Köy Yerleşimlerinin Sayım Yıllarına Göre Nüfus Miktarları (2007-2021).

Yerleşmeler	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Akçakale	7	16	11	11	11	9	7	10	7	4	9	12	11	17	13
Akçalı	138	148	145	138	131	138	133	128	120	118	117	121	120	118	111
Akkoca	124	118	114	104	93	89	85	69	69	66	66	85	73	67	73
Akören	131	133	116	111	104	89	86	74	75	72	69	65	68	69	23
Akpınar	72	69	61	54	53	57	52	47	42	39	40	29	42	46	42
Akpınarbeleni	9	15	16	12	15	20	36	23	25	21	27	46	28	23	23
Alaca	17	21	12	16	13	15	11	9	12	20	19	26	25	24	23
Altınoluk	96	93	84	70	71	65	72	65	73	74	68	81	77	72	72
Arslandoğlu	384	276	239	216	195	192	184	149	156	136	136	156	163	164	169
Aşağıçakmak	412	437	398	386	368	380	369	359	378	369	370	382	387	400	381
Aşağıkeçik	234	248	274	281	268	253	235	212	221	225	211	221	218	216	219
Avcıpınarı	151	148	134	126	122	114	122	91	96	89	81	98	77	71	69
Bahçebaşı*	192	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bakırcıoğlu	236	242	224	219	201	194	197	106	181	176	168	156	152	153	145
Banaz	259	265	260	258	235	227	222	204	202	186	178	179	170	166	156
Başköy	107	114	137	140	137	126	125	117	104	99	90	94	86	87	83
Bayat	580	592	545	495	480	459	441	403	423	412	422	433	411	415	382
Bedel	608	607	591	573	570	547	545	440	513	477	471	495	468	434	398
Belcik	511	515	519	503	480	468	442	434	413	393	401	378	363	360	352
Buğdayören	176	185	178	146	140	119	110	78	101	96	96	98	101	98	80
Büyükkören	761	743	760	782	784	763	715	705	677	660	646	629	606	602	614
Cizözü	78	72	68	65	60	58	59	50	57	55	43	44	47	40	40
Cumhuriyet	367	384	389	436	485	438	424	360	324	312	267	245	242	242	249
Çağlayan	759	796	800	787	795	674	734	665	685	662	639	643	600	585	583
Çırçır	64	67	68	64	68	71	69	66	71	68	69	80	63	63	71
Çobansaray	582	571	545	535	533	507	461	402	463	454	441	417	403	398	390
Çöte	628	596	575	557	515	458	409	317	277	269	270	271	266	258	244
Çubuk	197	198	190	177	171	159	170	146	156	159	156	161	152	141	134
Çukursaray	317	324	362	351	352	335	322	303	297	310	306	292	288	277	272
Danaören	75	84	86	79	83	72	74	57	79	82	80	82	68	58	54
Danişment	48	39	25	22	23	22	16	14	16	16	14	13	18	17	17
Davulalan	214	217	186	181	182	164	153	149	162	153	152	163	157	156	159
Delikkaya	22	20	18	14	16	14	14	19	21	21	22	30	29	28	26
Demircilik	739	657	568	496	468	415	360	268	199	194	154	133	131	123	121
Demirölük	146	175	157	149	126	119	111	86	84	88	90	95	85	85	85
Demirözü	108	114	89	89	87	79	73	60	62	58	55	62	60	60	58
Dereköy	189	164	136	124	107	95	83	51	68	74	59	61	59	56	58
Dikilitaş	50	44	45	50	53	55	62	54	50	48	45	46	52	53	51
Direkli	641	650	641	600	548	532	512	480	426	411	381	353	352	330	296
Doğanlı	148	131	124	122	125	122	138	148	133	128	136	185	165	167	164
Emirler	81	86	80	66	67	53	50	45	49	52	49	49	47	49	40
Erenler	66	73	69	67	68	64	68	62	59	61	64	59	59	56	47
Esençay	69	58	48	47	46	40	42	41	44	44	39	35	34	36	36
Eşmebaşı	775	804	830	838	783	772	757	634	646	568	534	520	525	509	493
Fındıcak	27	50	46	42	32	32	37	22	28	25	27	28	27	29	26
Geynik	137	124	113	106	100	102	154	86	86	81	76	100	113	90	83
Gökçeli	151	137	130	96	64	52	49	46	49	54	52	64	46	48	42
Gökkaya	165	149	127	129	123	123	104	98	91	86	93	93	92	90	86
Gündoğan*	125	162	129	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Halkaçayır	51	58	61	74	69	51	64	41	43	36	29	39	41	39	38
Hamzaşeyh	168	177	180	192	187	167	174	147	174	165	156	161	168	160	156
Ilıca	73	72	71	73	68	62	64	52	52	51	51	55	51	42	41
İğdecikler	99	154	125	103	86	80	94	97	86	82	65	62	60	51	42
İğnebey	528	505	467	440	393	401	402	346	413	411	409	418	417	411	405

Tablo 2.4. (Devam)

İncetaş	317	305	282	264	223	190	165	152	132	127	122	132	127	118	112
İslim	123	116	105	98	89	71	65	70	68	62	55	64	56	56	54
Kadıköy	496	487	460	455	442	424	434	376	365	343	311	283	287	287	264
Kadılı	14	21	13	14	11	11	21	19	18	16	13	26	25	22	21
Kaleköy	151	229	183	150	134	132	127	116	108	101	93	125	115	102	94
Kaman	136	139	133	125	93	97	98	83	91	90	90	93	90	92	90
Kapaklıkaya	132	132	124	126	125	118	104	81	90	82	87	93	92	93	84
Kapı	266	254	254	246	239	213	202	190	201	193	186	189	186	193	195
Karacaören	557	565	550	540	511	501	496	415	459	457	444	440	431	405	380
Karakaya	103	99	98	99	106	103	109	120	115	108	98	100	86	82	86
Karakoç	520	526	538	545	501	520	502	488	448	442	413	410	399	404	353
Karalar	734	747	760	749	739	724	685	642	643	641	611	595	591	606	583
Karaleylek	34	59	38	38	40	37	38	35	30	33	34	35	33	31	29
Kargın***	1243	1202	1177	1141	1104	1019	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kavakdere	106	44	37	19	21	16	17	19	12	12	13	13	12	12	10
Kayalıpınar	55	66	60	58	52	68	60	59	64	68	55	62	57	62	60
Kerimmümin	368	419	421	399	380	374	356	200	349	341	326	347	339	332	328
Kıldır	296	286	267	241	228	219	225	127	194	176	179	210	180	153	139
Kırkpınar	30	49	49	55	43	31	64	36	32	37	47	41	42	41	33
Kıvşak	80	78	68	74	62	65	56	53	44	49	46	47	42	39	41
Kızıl	112	110	112	106	110	98	99	98	90	80	82	81	82	85	81
Killik	141	157	150	148	135	136	129	111	125	122	113	121	117	116	121
Kiremitli	146	144	141	140	128	113	99	88	95	100	94	94	99	87	87
Konaközü	27	31	30	24	13	14	15	16	13	14	14	20	20	16	17
Küçükakören	26	29	28	22	13	13	11	9	6	7	16	30	19	19	22
Menteşe	605	612	560	541	514	492	445	394	343	337	322	316	308	305	278
Merkezyeni köy	111	114	101	105	78	68	61	48	59	53	49	45	46	46	49
Mumcu çiftliği	365	347	330	326	308	262	261	228	222	195	193	197	189	163	157
Nallı	56	81	55	52	51	56	68	58	68	66	61	83	99	84	80
Nevruz	398	404	380	351	322	338	318	283	270	249	244	264	254	250	227
Nevruzyaylası	22	32	23	15	15	16	35	29	24	23	26	29	32	27	26
Ortaçakmak	207	201	208	212	215	214	210	169	203	194	192	175	164	173	167
Ortaklar	69	76	70	71	67	74	78	79	83	76	72	87	80	69	74
Sandal	471	450	442	424	390	378	-	262	297	294	281	280	270	254	235
Sarıçal	108	119	108	114	117	105	109	88	105	105	87	94	94	100	101
Sarıkaya (Direkli)	102	112	116	96	106	89	105	103	105	100	95	106	171	170	168
Sarıkaya (Merkez)	307	290	284	288	280	274	258	245	235	204	193	184	98	87	84
Sarıyaprak*	279	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Sarıyar	1659	1711	1712	1662	1596	1579	1618	1466	1594	1588	1588	1596	1618	1578	1461
Seren	214	227	218	214	215	185	190	143	162	171	170	172	172	179	177
Söğütpınar	132	112	78	76	70	57	50	36	42	42	56	60	56	57	54
Subaşı	296	279	269	268	231	209	227	202	215	216	217	198	213	204	192
Tatköy	297	318	296	274	263	214	210	177	203	194	181	197	184	177	159
Tayalan	23	24	21	19	19	17	16	16	14	14	14	18	17	18	22
Topulyurdu	226	281	265	264	265	270	275	229	249	245	236	284	269	272	137
Töngel	177	178	175	175	179	182	176	119	162	159	151	146	151	140	140
Üyük	126	138	139	139	135	145	139	125	129	126	128	139	140	142	137
Üyükaylası	14	22	27	31	24	21	21	15	16	14	13	15	16	15	14
Yağlıdere	424	440	410	365	314	293	244	209	208	197	170	180	159	165	157
Yakacık çavuşlu	664	647	606	553	529	507	424	319	362	336	320	304	289	269	247
Yakupköy	308	296	265	251	233	196	135	80	100	109	111	199	148	133	137
Yassıkara	54	64	63	59	67	70	66	73	67	64	62	61	54	59	50
Yaylagöze	27	38	32	36	35	36	34	43	37	34	33	36	36	33	32
Yeniyapan	442	445	436	417	398	379	350	352	352	343	331	312	317	318	302

Tablo 2.4. (Devam)

Yeşilalan	37	45	38	37	38	35	40	35	31	34	40	74	52	52	49
Yılanlıkaya	35	37	38	40	39	38	38	35	35	33	36	41	36	35	29
Yiğitler	461	395	364	350	324	299	275	231	236	239	233	245	244	233	217
Yolkaya	966	947	937	928	948	929	920	855	876	845	802	785	774	759	742
Yukarı çakmak	433	418	417	407	384	371	378	317	352	354	338	334	329	316	300
Yukarıkeci k	494	496	477	444	428	384	378	291	330	321	312	302	267	267	260
Yusufoğlu	991	946	875	848	827	819	744	638	667	663	601	594	577	585	561
Yuvalıçayır	95	94	94	88	83	75	86	74	77	86	76	103	135	119	105
Yücebaca	50	56	48	51	42	44	46	45	46	47	45	50	42	44	51
Kümbet**	-	-	-	-	-	-	1107	928	879	850	830	825	780	766	730
Şeyhhalil**	-	-	-	-	-	-	1052	819	801	753	712	653	613	602	565
Yavu**	-	-	-	-	-	-	1011	900	797	774	777	719	687	660	622
Kalın**	-	-	-	-	-	-	1363	1133	1025	993	966	904	857	815	760
Kavak**	-	-	-	-	-	-	1525	1013	965	950	892	833	793	787	744
Toplam	33057	32691	31430	30289	29056	27751	31768	27656	28188	27417	26523	26751	25939	25349	22274

Kaynak: TÜİK Verilerinden Hazırlanmıştır.

*Bahçebaşı, Gündoğan ve Sarıyaprak Köyleri Tokat İline Bağlanmıştır.. ** 2013 yılında Belde Belediyesi statüsünden köy'e dönüşmüştür. *** Kargın köyü 2013 yılında Güneykaya Belde Belediyesine bağlanarak mahalle statüsüne geçmiştir.

2.1.4. Nüfus Hareketleri

2.1.4.1. Doğumlar ve Ölümler

Nüfusun dağılışı ve yoğunluğu sürekli bir değişim içerisinde. Nüfusun değişmesinde etkili olan faktörler doğumlar, ölümler ve göçlerdir (Tümertekin ve Özgüç, 2009: 228). Belirli bir dönem içerisinde doğumların sayısı ölümlerin sayısından ve göç eden nüfustan fazla olduğunda nüfus artışı meydana gelir. Doğum oranlarının fazla olduğu yerlerde genç nüfus daha fazlayken, doğum oranının düşük olduğu yerlerde ise yetişkin nüfus fazladır. Herhangi bir yerde doğumlar ile ölümler arasındaki fark doğal nüfus artış hızını vermektedir (Tümertekin ve Özgüç, 2009: 228; Doğanay, 2014: 179).

Doğum ve ölüm olayları, toplumların değişim ve gelişiminde çok önemli olduğu gibi, ülkelerin gelişmişlik düzeyini ve kültür seviyelerini göstermeleri açısından da oldukça önemlidir (Zaman, 2001: 92). Yetişkin nüfus oranının fazla olduğu yerlerde çalışabilecek (faal nüfus) oranının yüksek olması toplumun kalkınması yönünde önemli bir avantaj teşkil etmektedir. Buna karşılık yetişkin nüfusun az, çocuk nüfusun fazla olduğu toplumlarda ise ekonomik gelişme için gerekli iş gücü eksikliği ortaya çıkmaktadır (Birinci, 2007: 55).

Yıldızeli ilçesinde 2000 yılından sonra nüfusun sürekli olarak azaldığı ve 2021 yılı itibariyle en düşük seviyelere ulaştığı görülmektedir. Nüfusun azalmasına bağlı olarak ilçede yaşayan kişi sayısının az olması doğan çocuk sayısının da yıllar itibariyle azalmasında etkisini göstermiştir. 2014 yılında 638 kişi olan toplam doğum miktarı, 2021 yılına gelindiğinde ise 337'ye düşmüştür.

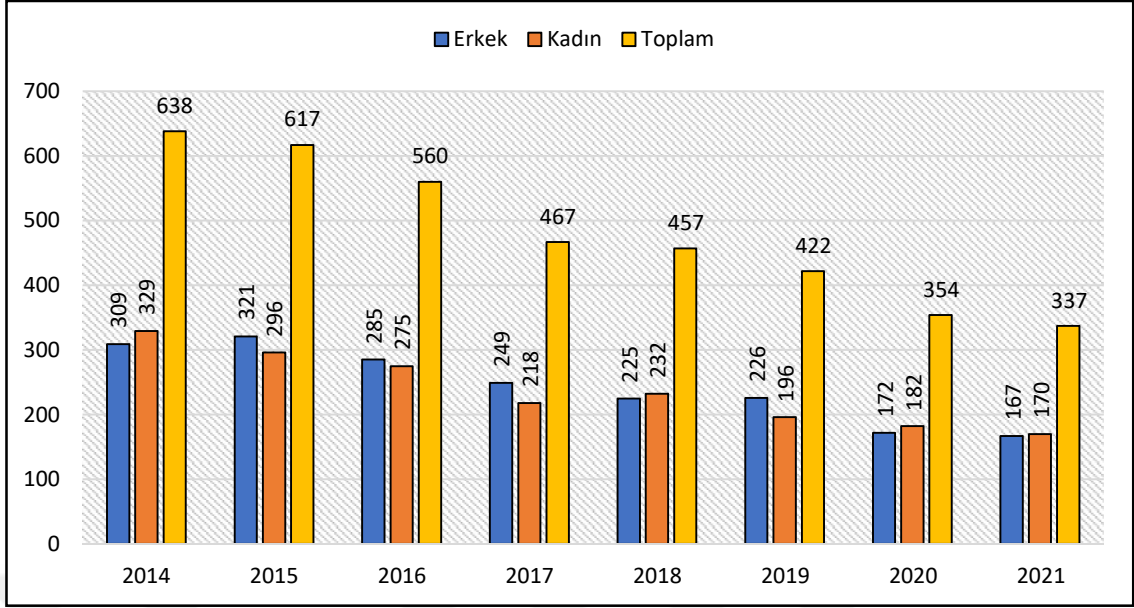
Bir yıl içindeki doğumların toplam nüfusa oranı olarak ifade edilen kaba doğum hızı (Birinci, 2013: 112) bindelik (‰) olarak ifade edilmektedir. 2021 yılı itibariyle Yıldızeli ilçesindeki kaba doğum hızı ‰11,1 olup, Sivas ili kaba doğu hızıyla benzerlik gösterirken (‰11,2), ülke ortalamasının ise (‰12,8) altındadır (TÜİK, 2021; Tablo 2.5; Şekil 2.5).

Tablo 2.5. Yıldızeli İlçesinde Cinsiyete Göre Doğum Sayısı ve Doğurganlık Hızları (2014-2021).

Cinsiyete Göre Doğum Sayısı	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Erkek	309	321	285	249	225	226	172	167
Kadın	329	296	275	218	232	196	182	170
Toplam	638	617	560	467	457	422	354	337
Kaba Doğum Hızı ‰	16,5	17,1	16,1	13,9	13,4	12,9	11,2	11,1
Genel Doğurganlık Hızı ‰	70,4	74,7	70,1	61,0	59,9	57,3	50,4	51,0

Kaynak: TÜİK Verilerinden Hazırlanmıştır.

Doğumlarla ilgili başka bir önemli gösterge ise genel doğurganlık hızıdır. Bir yıl içindeki doğan nüfusun o yıl içindeki doğurgan (15-49 yaş) kadın nüfusa göre oranının bindelik (‰) ifadesi olarak nitelendirilmektedir (Özgür, 2010: 25-26). Son sayım yılı olan 2021 yılı itibariyle Yıldızeli ilçesi genel doğurganlık hızı ‰51,0'dır. Bu değer Sivas ili (‰15,5) ve Türkiye (‰17,0) ortalamasının oldukça üzerindedir (TÜİK, 2021). Yıllara göre kaba doğum hızı ve genel doğurganlık hızı, nüfusun azalmasına bağlı olarak düşüş göstermiştir.

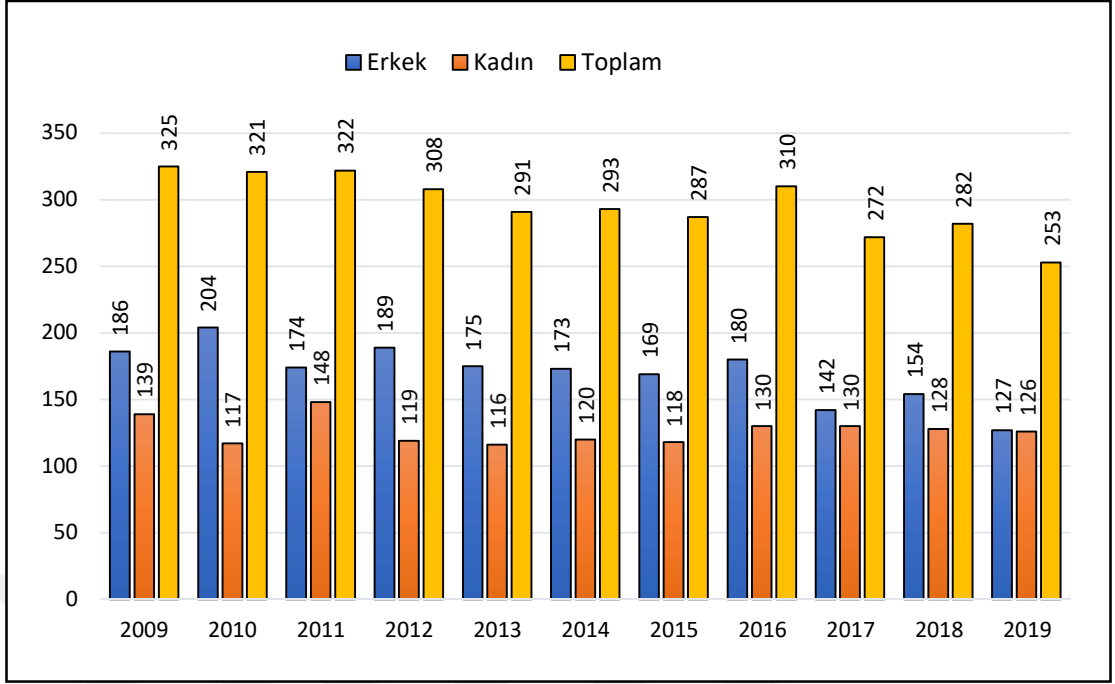
Şekil 2.5. Yıldızeli İlçesinde Doğumların Yıllara ve Cinsiyete Göre Değişimi.

Nüfus hareketleriyle alakalı bir diğer önemli değişken de ölümlerdir. 2009 yılından itibaren ölümlerin en düşük seviyede görüldüğü yıl, 253 kişi ile 2019'dur. 2020 ve 2021 yıllarına ait ölüm verileri TÜİK tarafından yayınlanmadığından dolayı bu yıla ait sayılara ulaşılamamıştır (Tablo 2.6, Şekil 2.6). 2009 yılından sonra ölüm sayıları azalmasına rağmen kaba ölüm hızının yükselmesinin nedeni özellikle genç nüfusun göç yoluyla azalmasından kaynaklanmaktadır. Bilindiği üzere kaba ölüm hızı bir yıl içinde ölümlerle kaybedilen nüfusun o yıl içerisindeki nüfusa bölünmesi ile ortaya çıkmaktadır ve binde (‰) olarak ifade edilmektedir.

Tablo 2.6. Yıldızeli İlçesinde Ölüm Sayıları ve Kaba Ölüm Hızı (2009-2019).

Ölüm Sayısı	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Erkek	186	204	174	189	175	173	169	180	142	154	127	-	-
Kadın	139	117	148	119	116	120	118	130	130	128	126	-	-
Toplam	325	321	322	308	291	293	287	310	272	282	253	-	-
Kaba Ölüm Hızı ‰	6,9	7,1	7,4	7,2	7,2	7,6	8,0	8,9	8,1	8,3	7,7	-	-

Kaynak: TÜİK Verilerinden Hazırlanmıştır.

Şekil 2.6. Yıldızeli İlçesinde Ölümlerin Yıllara ve Cinsiyete Göre Değişimi.

2.1.4.2. Göçler

Nüfusun önemli parametrelerinden birisi olan göç (Doğanay, 2014: 193) kelime karşılığı olarak yer değiştirmeyi ifade eder (Özgür, 2000: 143). Göç idari bir sınırı geçerek (Tümertekin ve Özgüç, 2009: 289) kişilerin yaşamlarının gelecekteki kısmının tamamı veya bir bölümünü geçirmek üzere tamamen yahut geçici bir süre için iskân ünitesinden diğerine yerleşmek kaydıyla yaptıkları coğrafi yer değiştirme olayıdır (Akkayan, 1979: 21). Kısaca göç terimi; birey, aile veya aile halkının sürekli kullandıkları yerleşim yerlerini değiştirmesini kapsar (Newbold, 2009: 126). Bunun yanı sıra göç olgusu, yalnız insanların değil onlarla birlikte, yeteneklerin, sermayenin ve kültürlerin de mekân değiştirmesidir (İbret, 2010: 37).

Çok yönlü bir demografik olay olan göç (Zaman ve Coşkun, 2008: 79) ilk bakışta basit bir yer değiştirme süreci gibi görünse de nedenleri ve sonuçları, toplum ve bireyler üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Özellikle ülkelerin nüfus yapısında, nüfusun yaş ve cinsiyet gibi nicel ve nitel özelliklerinde büyük değişimlere neden olabileceği gibi (Es ve Ateş, 2004: 210) bireylerin ayrıldıkları ve içine girdikleri topluluklarda sosyal, kültürel ve ekonomik birtakım değişikliklere neden olmaktadır (Bahar ve Bingöl, 2010: 44). Göç, ekonomik süreçlerin mekânsal yapısına nüfusun verdiği bir tepki olup (Yakar, 2015: 19)

başta ekonomik nedenler olmak üzere, nüfus mübadeleleri, iskân kanunları sonucu gerçekleşen iç ve dış göç hareketleriyle sürekli olarak Türkiye'nin gündeminde olmuştur (Bülbül ve Köse, 2010: 77).

Cumhuriyet'in ilk yıllarında ulaşım ve iletişim teknolojisinin yetersiz olmasından dolayı uzun süre göç olayı düşük düzeyde yaşanmıştır. Zaman içerisinde kır ve şehirlerdeki nüfus oranlarının değişiminde göçler, idari taksimattaki değişiklikler ve nüfusu artışına bağlı değişiklikler gibi faktörler etkili olmaya başlamıştır (Gök ve Kayserili, 2010: 3). Ülkemizde 1950 yılından sonra kırsal kesimde meydana gelen değişimler, dönemin büyük kentlerini kitlesel göçlere maruz bırakmıştır (Işık, 2009: 27). Bu dönemde ülkemizde göç hareketinin ivme kazanmasında çok partili demokratik sisteme geçişin, ulaşım ve haberleşme imkânlarının artışının, tarım dışında işler sunan çekim merkezlerinin çoğalması ve hemşehrilik ilişkileri etkili olmuştur (Özgür, 2000: 145). Düşük çalışma ücreti, yoksulluk ve beslenme bozukluğunun bulunduğu yerlerdeki nüfusu, diğer yerlerin zenginlikleri bir mıknatıs gibi kendine çekmiştir (Toroğlu, 2007: 76). Bu bağlamda Türkiye'de en çok göç veren yerlerden birisi de Sivas ili olmuştur (Koç ve Sağdıç, 2010: 296). Araştırma sahasında sanayi faaliyetlerinin yetersiz olması kırsal ekonominin artan aile nüfusunu karşılayamaz durumda olması ve miras yoluyla arazilerin parçalanmasına bağlı olarak yurtiçine ve yurt dışına göçler olmuştur.

İlçe merkezinden dışarıya yapılan göçlerin meydana geldiği tarih, göçün yönü, ne amaçla yapıldığına ilişkin bilgiler ve göç eden kişi sayısına ilişkin bilgilerin tespit edilmesi ülkemizin genelinde olduğu gibi zor bir olaydır. Ülkemizdeki nüfus sayımları sonucunun köy ve ilçe yönetim birimleri bazında ayrıntılı olarak göç hareketini belirleyecek şekilde tutulmaması nedeniyle gerekli bilgilerin TÜİK'ten alınamaması bu konu hakkında net ve doğru bilgilerin tam olarak ortaya konulamamasına yol açmıştır. Araştırma sahasında yurtiçi ve yurtdışına yönelik yapılan göçleri ortaya koyabilmek için başta ilçe merkezi olmak üzere sahada farklı tarihlerde anket ve mülakatlar yapılmıştır. Elde edilen bilgilerin kişiden kişiye farklı değerler ortaya çıkarmasından dolayı çoğunluğun verdiği rakamlar esas alınarak değerlendirmelerde bulunulmuştur.

2.1.4.2.1. İç Göçler

İç göç, nüfusun aynı ülke sınırları içerisinde yeniden yerleşimini ve hareketini ifade eder (Akkayan, 1979: 21, Tümertekin ve Özgüç, 2009: 316). İç göçler kentten kente göç, köyden kente göç, kentten köye göç ve köyden köye göç şeklinde meydana gelmektedir (Doğanay, 2014: 194).

Türkiye’de 1950’li yıllarda başlayan ekonomik canlanma bölgeler ve iller arası göç hareketini artırmıştır. Tarımsal arazilerin miras ve benzeri nedenlerle parçalanmasından dolayı elde kalan araziler ailelerin geçimini karşılamamış ve 1950’den sonra tarımda kaydedilen gelişmeler ile birlikte karayolu, liman, hidroelektrik santrallerin inşası, sanayi bölgelerinin oluşturulması ve yeni sahalarının açılması gibi faktörler iç göçü tetiklemiştir (Pazarlıoğlu, 2007: 122-123). 1950’den sonra önem kazanan bu nüfus hareketlerinin genel olarak büyük kentlere yönelik oluşunun, bu kentlerde birçok toplumsal soruna yol açtığı bilinmektedir (Bulut, 2000: 33). İlçeden de söz konusu yıllardan itibaren göçlerin nüfus üzerinde etkileri izlenmeye başlanmıştır. Nitekim ilçe merkezi nüfusu 1950 yılında 4207 kişi iken 1955 yılında 342 kişi artarak 4549 kişiye yükselmiştir. Nüfus artış hızının düşük olması sahada kısmen göçlerin etkili olduğunu göstermektedir.

Ülkemizde 1960’larda hız kazanan iç göç aktivitesinde 1980’li yıllarda sanayileşme ile birlikte bir artış yaşandığı ve nüfustaki bu hareketin başta İstanbul olmak üzere büyük kentlere yöneldiği bilinen bir gerçektir (Garipağaoğlu, 2001: 72). Yıldızeli ilçesinde 1970-1975 sayım devresinde kasaba ve köy nüfusunun azaldığı ve 1970 yılında 69397 olan nüfusun 3597 kişi azalarak 1975 yılında 65800 kişiye düştüğü görülmüştür. Bu dönemde kırsal nüfusta azalma 777 iken, kasaba nüfusundaki düşüşün 2820 olması dikkat çekici bir durum oluşturmuştur. Aynı sayım yıllarında Sivas şehrinde ise nüfus 1970 yılından sonra 18438 kişi artarak 195908 kişiden 214346 kişiye ulaşmıştır. 1960 ve 1975 yılları arasında İstanbul nüfusu içerisinde Sivas doğumlu olan kişi sayısı gözden geçirildiğinde 1960’da 41860 kişi olan Sivas doğumlu kişi sayısı 1975 yılında 149526 kişiye ulaşmıştır (Murat, 2007: 89). Bu 5 yıllık süreçte Sivas’ta bütün ilçelerin bucak ve köylerinde nüfus azalmış, buna karşılık Yıldızeli ilçesi dışında bütün ilçe merkezlerinde nüfus artmıştır (Akbulut, 2007: 93). Bu veriler araştırma sahasından yoğun bir şekilde başta İstanbul olmak üzere farklı illere göç hareketinin olduğunu göstermektedir.

Ülkemizde iç göçlerin eskiden beri yönelmiş olduğu illerin başında İstanbul, Ankara ve İzmir gelmektedir (Tümertekin, 1977: 42). Yıldızeli ilçesinden yurtiçindeki diğer illere gerçekleşen göçte en fazla göç hareketinin merkezi Sivas genelinde olduğu gibi İstanbul olduğu görülmektedir. Bunu sırasıyla İzmir, Ankara, Bursa, Tokat, Kayseri, Antalya gibi büyük iller izlemiştir (Tablo 2.7). Göçlerin bu merkezlere yönelmesi sonucunda sanayileşme süreci ile birlikte kırsal alanlardan, gelişmiş kent merkezlerine doğru bir göç süreci yaşanmış. Bu durum genel anlamda “kırsalın itiş-kentin çekiciliği” olarak ifade edilebilir (Bülbül ve Köse, 2010: 78).

Yıldızeli ilçesinden dışarıya yapılan göçlerden birisi de mevsimlik işgücü göçüdür. Tarım alanlarında istihdam edilmekten ziyade, şehirleşmeye bağlı olarak gelişen inşaat sektörü ve 1980’lerden sonra turizm sektöründe yaşanan hızlı gelişmelerin turistik tesislerde istihdam imkânları ortaya çıkarması bu durumda etkili olmuştur (Koca ve Girgin, 2000: 302). Bunun dışında yükseköğrenim görmek amacıyla üniversiteye giden genç nüfus da eğitim amacıyla başka şehirlere göç etmiştir.

Nüfusun kayıt yerine göre ikamet ettiği yer bilgisi veya tam tersinin, iç göç bağlamında değerlendirilebilecek bir gösterge olarak düşünülmesinde, ülkemizde geçmişten günümüze kesintisiz bir şekilde iç göç verisinin olmayışı rol oynamaktadır. Bu bakımdan nüfus kayıt yeri ile en son ikamet edilen yer arasındaki nüfusu dağılımı iç göçler açısından önemli bilgiler verir niteliktedir (Yakar, 2015: 17-18). Bu bilgiler gerçekleşen göçün yönü ve büyüklüğü hakkında kesin bilgiler olmasa da göç hareketinin büyüklüğü ve yönünü göstermesi açısından önem taşımaktadır.

Tablo 2.7. Yıldızeli’nde Doğup Başka Yerde İkamet Eden Nüfusun İllere Göre Dağılışı (2021).

İkamet Yeri	Kişi Sayısı	İkamet Yeri	Kişi Sayısı
Adana	353	Kahramanmaraş	162
Adıyaman	64	Karabük	79
Afyonkarahisar	118	Karaman	31
Ağrı	113	Kars	83
Aksaray	53	Kastamonu	115
Amasya	287	Kayseri	2946
Ankara	15269	Kırıkkale	125
Antalya	2820	Kırklareli	144
Ardahan	26	Kırşehir	71
Artvin	15	Kilis	16

Tablo 2.7. (Devam)

Aydın	1098	Kocaeli	2753
Balıkesir	788	Konya	363
Bartın	51	Kütahya	96
Batman	60	Malatya	178
Bayburt	39	Manisa	583
Bilecik	116	Mardin	101
Bingöl	37	Mersin	966
Bitlis	71	Muğla	1004
Bolu	207	Muş	35
Burdur	57	Nevşehir	126
Bursa	4250	Niğde	82
Çanakkale	331	Ordu	110
Çankırı	36	Osmaniye	28
Çorum	122	Rize	53
Denizli	245	Sakarya	449
Diyarbakır	181	Samsun	531
Düzce	155	Siirt	44
Edirne	189	Sinop	48
Elazığ	71	Sivas	69242
Erzincan	226	Şanlıurfa	170
Erzurum	125	Şırnak	144
Eskişehir	290	Tekirdağ	1267
Gaziantep	152	Tokat	3685
Giresun	124	Trabzon	106
Gümüşhane	73	Tunceli	70
Hakkâri	82	Uşak	77
Hatay	243	Van	125
Iğdır	25	Yalova	978
Isparta	86	Yozgat	677
İstanbul	30760	Zonguldak	117
İzmir	23016	Toplam	170404

Kaynak: TÜİK verileri.**Tablo 2.8.** Başka İlde Doğup Yıldızeli’nde İkamet Nüfusun İllere Göre Dağılışı (2021).

Doğum Yeri	Kişi Sayısı	Doğum Yeri	Kişi Sayısı
Adana	46	Kahramanmaraş	80
Adıyaman	28	Karabük	4
Afyonkarahisar	13	Karaman	4
Ağrı	90	Kars	10
Aksaray	8	Kastamonu	9
Amasya	13	Kayseri	107

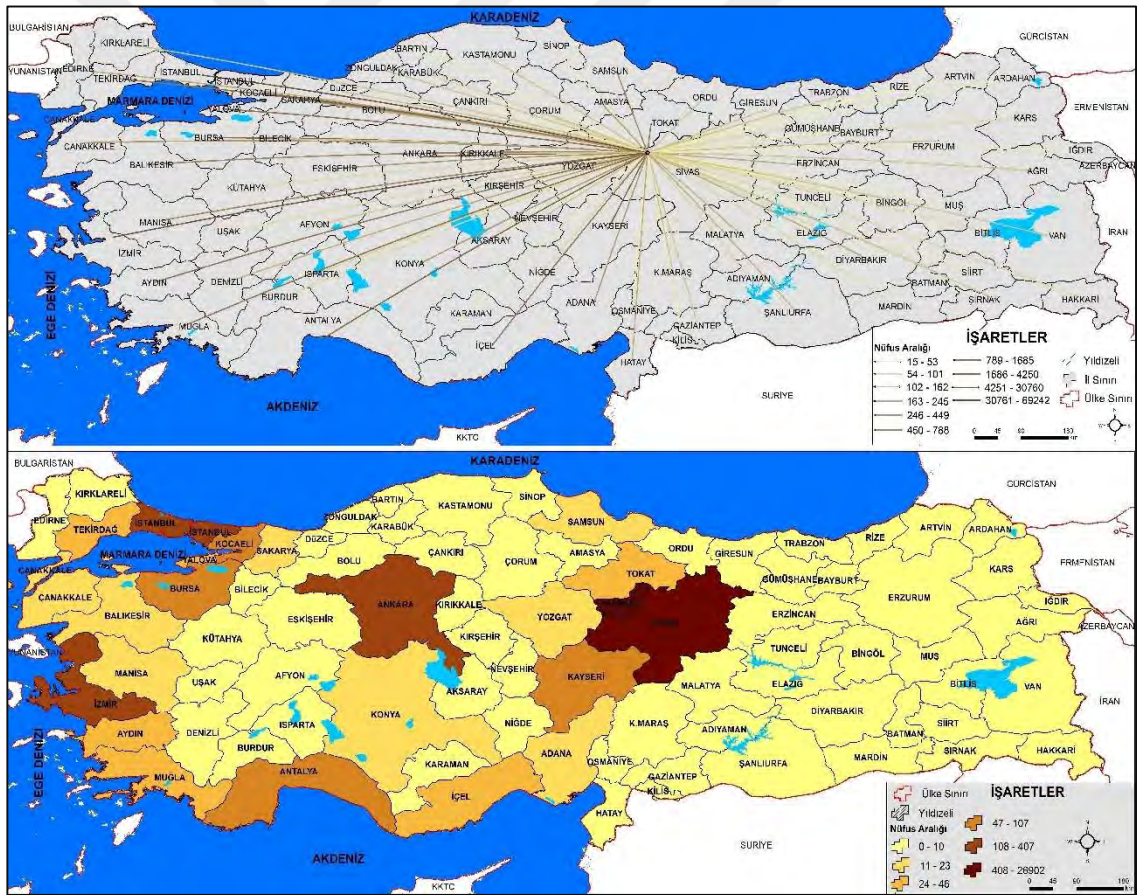
Tablo 2.8. (Devam)

Ankara	77	Kırıkkale	9
Antalya	22	Kırklareli	3
Ardahan	3	Kırşehir	28
Artvin	3	Kilis	3
Aydın	12	Kocaeli	14
Balıkesir	6	Konya	27
Bartın	3	Kütahya	4
Batman	6	Malatya	42
Bayburt	3	Manisa	7
Bilecik	0	Mardin	17
Bingöl	5	Mersin	46
Bitlis	13	Muğla	36
Bolu	5	Muş	11
Burdur	3	Nevşehir	11
Bursa	29	Niğde	23
Çanakkale	4	Ordu	38
Çankırı	3	Osmaniye	15
Çorum	26	Rize	7
Denizli	4	Sakarya	9
Diyarbakır	21	Samsun	42
Düzce	3	Siirt	16
Edirne	3	Sinop	6
Elâzığ	8	Sivas	26902
Erzincan	19	Şanlıurfa	93
Erzurum	29	Şırnak	3
Eskişehir	5	Tekirdağ	6
Gaziantep	42	Tokat	407
Giresun	35	Trabzon	9
Gümüşhane	7	Tunceli	5
Hakkâri	3	Uşak	5
Hatay	29	Van	33
Iğdır	9	Yalova	0
Isparta	3	Yozgat	198
İstanbul	200	Zonguldak	22
İzmir	89	Toplam	29241

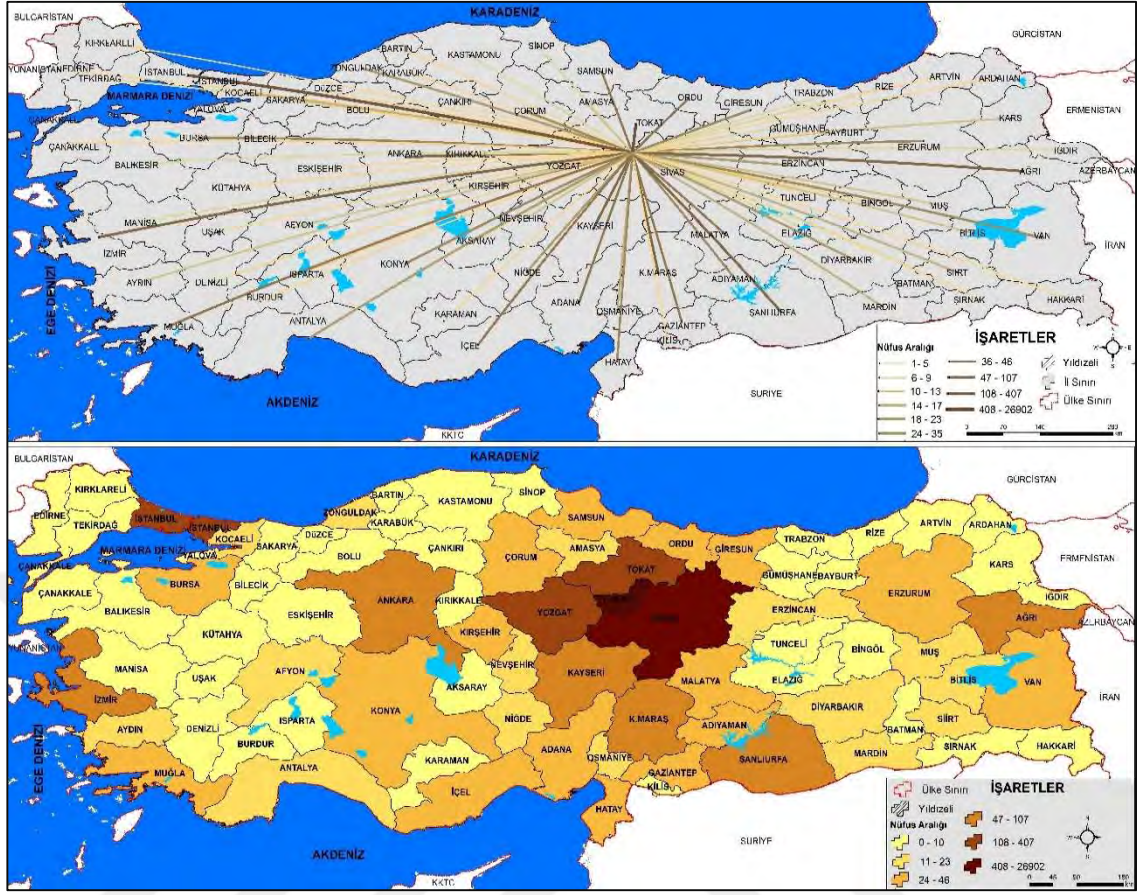
Kaynak: TÜİK Verilerinden Hazırlanmıştır.

2021 yılı itibariyle Yıldızeli’nde doğup başka illerde ikamet eden 170.404 kişinin (Tablo 2.7) yaşaması ilçeden dışarıya olan göçlerin büyüklüğünü ortaya koymaktadır. Bu

kapsamda göç eden nüfusun yaşadığı illerin başında 69.739 kişi ile bağlı bulunduğu il olan Sivas gelmektedir. Bu ili sırasıyla İstanbul (30760), İzmir (23016), Ankara (15269), Bursa (4250) ve Tokat (3685) illeri takip etmektedir. Bu veriler ilçenin genel anlamda göç verdiğini göstermektedir. İlçenin aldığı göçü ortaya koyması bakımından değerlendirilen başka bir gösterge ise Yıldızeli dışında başka bir yerleşim biriminde dünyaya gelip, ikamet olarak ilçede yaşayanların sayısıdır. Yıldızeli dışında doğup ilçede ikamet eden kişi sayısı toplamda 29.241 kişi olup, bu sayının 26.902'si Sivas ilindeki farklı ilçelerdeki yerleşim birimlerinde (özellikle Sivas şehrinde) doğanlardan oluşmaktadır. Dolayısıyla ilçede Sivas ili dışında doğup yaşayan nüfus esasen 2339 kişidir. Bu nüfusun büyük çoğunluğunu da Devlet kurumlarında memur olarak çalışanlar, Yıldızeli Meslek Yüksek Okulu'nda eğitim gören öğrenciler ve evlilik yoluyla ilçeye gelen kişiler oluşturmaktadır (Tablo 2.8; Harita 2.2).

Harita 2.1. İkametgâh Bilgilerine Göre Yıldızeli’nde Doğup Farklı İllerde Yaşayan Nüfusun Dağılışı.

Harita 2.2. İkametgâh Bilgilerine Göre Farklı İllerde Doğup Yıldızeli’nde Yaşayan Nüfusun Dağılışı.

İlçede 2000 yılına kadar geçen sürede nüfus miktarında artış ve azalışlar meydana gelmiş ve bunlar sadece göç yoluyla değil doğal nüfus artışıyla da açıklanabilirken, 2000 yılında en yüksek sayıya ulaşan ilçe nüfusu bu tarihten sonra sürekli olarak nüfus kaybetmeye başlamıştır. Bu nüfus azalışı ise ölümler ile açıklanamayacak kadar fazla olduğundan ilçeden dışarıya yapılan göç olayını ortaya koymaktadır. Göçler ilçenin nüfus yapısında önemli değişikliklere neden olmuştur. Göç eden nüfusun genel olarak 15-49 yaş grubu arasında toplanması bu yaş grubunun toplam nüfus içindeki payının giderek azalmasına neden olduğu gibi doğum oranlarında ve dolayısıyla çocuk nüfusta da gerilemelere zemin hazırlamıştır. İlçeden geçmişten beri devam eden iç göç hareketi günümüzde de Sivas şehrine ve diğer illere yönelik devam etmektedir. Bu durum ilçede kırsal yerleşmelerde ekonomik faaliyetlerin gerilemesine, özellikle kış mevsiminde hayalet köylerin ortaya çıkmasına yol açmaktadır.

2.1.4.2.2. Dış Göçler

Bireylerin ya da toplulukların ekonomik, siyasal ya da sosyal etkenler sonucu yerleşmek ya da belirli bir süre çalışmak amacıyla, gönüllü veya zorlama sonucu bir ülkeden diğerine yer değiştirme olgusuna “dış göç” adı verilmektedir (Gürbüz, Karabulut ve Sandal, 2003: 36). Araştırma sahasında dış göçler Cumhuriyet dönemi öncesinde Kırım savaşıdan sonra 1856-1857 yılında Kafkasya’dan Osmanlı yönetimine sığınma talebiyle başlamış olup, bu olaydan sonra Kafkasya’dan iltica talebinde bulunan Kumuk göçmenleri Anadolu’da boş olan arazilerde iskân edilmiştir. Bu ailelerden bir kısmı Yıldızeli ilçesinde Yavu ve Halkaçayır köylerinin olduğu bölgelere yerleşmişlerdir (Karataş ve Arbatlı, 2015: 117-118). 93 Harbi olarak bilinen 1877-1878 Osmanlı Rus Savaşı sonunda Anadolu’ya yoğun bir göç hareketi yaşanmaya başlanmıştır. Anadolu’ya göçen nüfusun bir kısmı Sivas ili sınırları içerisinde iskân edilmiş olup, Yıldızeli ilçesi de dışardan göçen topluluk ve aileler için yerleşim alanı olmuştur. Bu dönemdeki göç hareketlerine bakıldığında 1885-1886 yıllarında Rusya ile yapılan anlaşmalar sonucunda 500’e yakın bir Karaçay grubu aile Anadolu’ya göç etmiş olup, bunlardan 25 aileden oluşan bir grup Yıldızeli ilçesine bağlı Emirler köyüne yerleştirilmiştir (Aktaran: Açık, 2016:173).

Kafkasya’dan gelip Yıldızeli ilçesinde farklı yerleşim yerlerine yerleşen gruplar bulunmaktadır. Bu şekilde ilçede; Kayalıpınar (Lezgi), Fındıcak (Lezgi), Kadılı (Lezgi), Kapaklıkaya (Oset), Konaközü (Oset), Yeniköy (Oset), Kiremitli (Kabarday), Halkaçayır (Abhaz), Sultaniye (Lezgi), Ilıca (Kabarday), Üyükyaylası (Kabarday), Demirözü (Kabarday), Cizözü (Kabarday), Bulamur (Abhaz), Çırçır (Abhaz-Adiğe), köyleri gibi farklı toplulukların oluşturduğu on beş köy bulunmaktadır (Kocacık ve Eser, 2010:192).

Ayrıca 1923 yılından sonra ise Yunanistan ile yapılan anlaşmalar neticesinde 17 Temmuz 339/1923 tarihli kararnameye göre mübadele ile gelecek Türklerin iskânı için 8 bölge tespit edilmiş ve bunlardan birisini de Yıldızeli ilçesi oluşturmuştur. Bu kapsamda gelen insanlardan bir kısmı araştırma sahasında 2 köye yerleştirilmiştir (Ortak, 2010: 145).

1950 yılından sonra Avrupa’nın yeniden yapılanma sürecine gitmesi ile birlikte ortaya konan kalkınma hamlelerini gerçekleştirmek için ucuz işgücüne ihtiyaç duyulmuştur. İkinci Dünya savaşıdan yenik çıkan ve büyük zararlar gören ülkelerin

başında gelen Almanya yeniden dünya pazarlarına açılabilmek için 1954 yılından başlayarak sırasıyla Yunanistan, İspanya, Portekiz, Türkiye, Yugoslavya ve Tunus gibi ülkelerden hareketli, genç, ucuz ve sağlam insan gücü transferi yapmıştır (Şahin, 2001: 58). Ülkemizden dışarıya olan işgücü arzı 1950’li yıllarda başlamış ve en belirgin olduğu dönem 1960’lı yıllar olmuştur (Doğanay, 2014: 221). Almanya ile 30 Ekim 1961 yılında imzalanan iş gücü sözleşmesi, bu sürecin başlangıcı olmuştur (Ünver, 2003: 178). Bunu 1964’de Avusturya, Belçika ve Hollanda ile 1965’de Fransa ve 1967’de İsveç ile yapılan benzer antlaşmalar izlemiştir. Bu antlaşmalar neticesinde Türkiye’den çok sayıda işçi söz konusu ülkelere gitmiştir. Batı Avrupa ülkeleri 1973 yılından sonra petrol ambargosunun getirdiği kriz nedeniyle Türkiye’den işçi alımını durdurmuşlardır. Fakat 1974 yılında Federal Almanya’da yürürlüğe giren “Aile Birleştirme Yasası” Türk işçilerinin ailelerini de kendi bulundukları ülkelere götürme imkânı sağlamış ve bu olay Türk göçmenlerin durumu açısından büyük bir dönüm noktası olmuştur. O günden bu yana aile birleştirme süreci Avrupa ülkelerine yasal göçün önünü açmıştır (Gürbüz, Karabulut ve Sandal, 2003: 37). Bu tarihlerden itibaren ilçe merkezinden başta Almanya olmak üzere yurtdışına yönelik göçler meydana gelmiştir. Yurtdışına yapılan göçlerin tamamı işçi göçü şeklinde gerçekleşmiştir ve daha sonra göçe katılan kişilerin ailelerini de yanlarına almaları sonucunda ilçede nüfus azalmıştır. Yurtdışı doğumlu olup, ilçede yaşayan nüfus değerlendirildiğinde bu sayının 932 kişi olduğu görülmektedir (TÜİK, 2021). Bu nüfusun büyük çoğunluğunu Suriyeli ve Afganlar oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra yurtdışına çalışma amacıyla gidip emekli olduktan sonra yurda dönen ailelerin o ülkelerde doğan çocukları da bu sayı içinde bulunmaktadır.

2.1.5. Nüfusun Sosyo-Kültürel Özellikleri

2.1.5.1. Nüfusun Yaş ve Cinsiyet Yapısı

Nüfusun cins ve yaş yapısı önemli nüfus parametrelerinden birisini oluşturmaktadır. Üretim, tüketim ve çevre ilişkilerinde nüfusun yaş ve cinsiyet dağılımının önemi büyüktür (Başbüyük, 2005a: 69). Nüfusun cins bileşiminde kadın veya erkek nüfusun fazla olması demografik nedenlere bağlanamaz. Belli bir dönem içerisinde doğan bebek sayısının çoğunlukla kız veya erkek çocuk olması, belli bir süre sonra nüfusun genel cins yapısını kadın veya erkek nüfus fazlalığı yönünden etkiler

(Doğanay, 2014: 183-184). Doğumda cinsiyet oranının değişkenliğinin nedenleri henüz açık bir şekilde ortaya konulamamıştır. Ancak şimdiye kadar yapılan araştırmalar göstermiştir ki; doğumda cinsiyet oranında biyolojik faktörler, gıdalar (diyet), iklim, bölge, anne yaşı, doğum sırası ve daha çok sosyo-ekonomik faktörler önemli derecede rol oynamaktadır (Yüceşahin, 1996: 268). Bunun yanı sıra savaşlar, kan davaları, göçler ve terör olayları gibi toplumsal olaylar da nüfusun cins bileşeni üzerinde önemli etkiler yapmaktadır. Nüfusun cinsiyet ve yaş gruplarına göre göstermiş olduğu farklılıklar bulunduğu toplum için sosyal ve ekonomik anlamda avantaj ve dezavantajlara sebep olmaktadır. Bir bölgedeki nüfusun miktarı ve onun coğrafi dağılışı kadar, yaş dağılımının bilinmesi, en başta insanların gereksinimlerinin, eğilimlerinin, sosyal fonksiyonlarının belirlenmesi ve bu yönde uygulanacak politikaların oluşturulması açısından büyük bir önem taşımaktadır (Işık, 1996: 287).

Nüfus toplamı içerisinde evlenecek yaştaki kadın ve erkek nüfusunda ortaya çıkacak oransızlık, evlenmeler hususunda güçlüklerin belirmesine ve bunun sonucunda bazı sosyal sorunlara yol açabilir (Tandoğan, 1998: 110). Doğurgan çağdaki kadın noksanlığı doğum oranlarının gerilemesine, genç ve yetişkin erkek nüfus azlığı, çalışma hayatının en azından bazı sektörlerinin sekteye uğramasına ya da Türkiye gibi askerliğin belli bir dönemde erkek nüfusa yükümlülük olduğu ülkelerde ülke savunmasının zaaf göstermesine ve ek önlemler alınmasına neden olabilir. Ayrıca cinslerden birisinin sayıca fazla olması sosyolojik ve psikolojik sorunların artmasına sebebiyet vereceğinden toplumsal düzende yozlaşma, suç oranlarında yükselmelere neden olacaktır. Cinslerin farklı istek ve ihtiyaçları, toplumun üretim ve pazarlama süreçlerinde, ekonomik tercihlerinde de etkili olabilmektedir. Bu bakımdan nüfusun cinsiyet yapısının bilinmekle kalmayıp zaman içerisindeki değişimi de izlenmelidir (Özgür, 1998: 67).

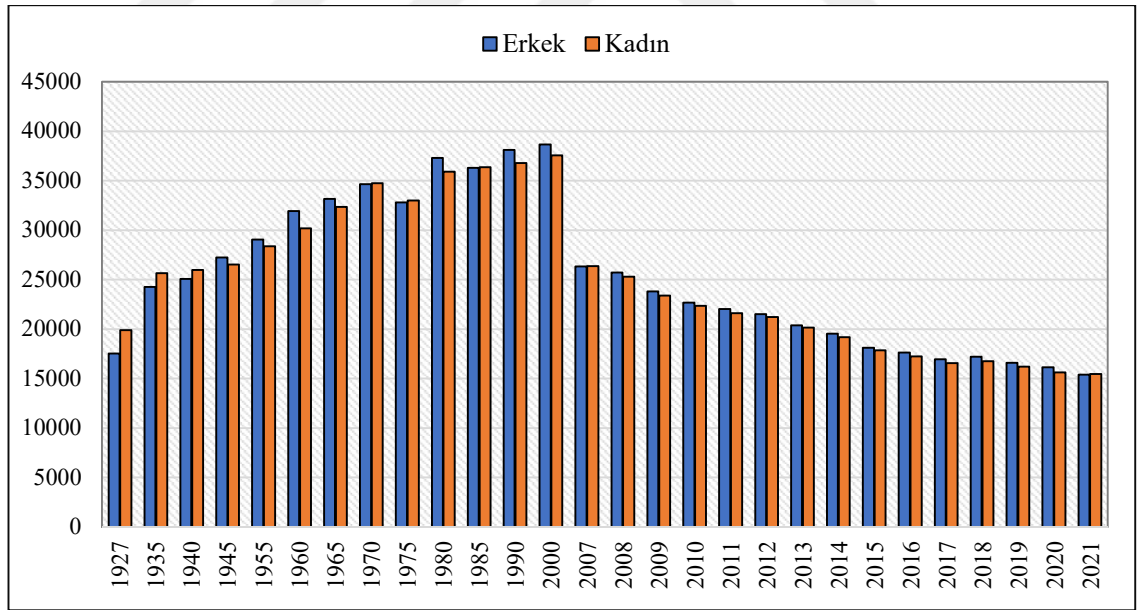
Tablo 2.9. Yıldızeli İlçesinin Sayım Devrelerine Göre Cinsiyet Yapısı ve Cinsiyet Oranları (1927-2021).

Sayım Dönemi	Kasaba Nüfusu			Köy Nüfusu			Toplam Nüfus		
	Erkek	Kadın	Cinsiyet Oranı %	Erkek	Kadın	Cinsiyet Oranı %	Erkek	Kadın	Cinsiyet Oranı %
1927	-	-	-	-	-	-	17527	19901	88,1
1935	1325	1259	105,2	22935	24384	94,1	24260	25643	94,6
1940	1514	1452	104,3	23557	24540	96,0	25071	25992	96,5
1945	2067	1549	133,4	25170	24984	100,7	27237	26533	102,7
1950	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1955	2538	2011	126,2	26517	26366	100,6	29055	28377	102,4
1960	3104	2208	140,6	28817	27975	103,0	31921	30183	105,8

Tablo 2.9. (Devam)

1965	3448	2473	139,4	29722	29893	99,4	33170	32366	102,5
1970	6242	3621	172,4	28410	31124	91,3	34652	34745	99,7
1975	4003	3040	131,7	28793	29964	96,1	32796	33004	99,4
1980	6958	4157	167,4	30357	31763	95,6	37315	35920	103,9
1985	7549	4495	167,9	28745	31875	90,2	36294	36370	99,8
1990	9699	5550	174,8	28415	31238	91,0	38114	36788	103,6
1997	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2000	8756	7314	119,7	29898	30264	98,8	38654	37578	102,9
2007	4928	4939	99,8	21417	21426	100,0	26345	26365	99,9
2008	4798	4632	103,6	20923	20678	101,2	25721	25310	101,6
2009	4563	4342	105,1	19259	19064	101,0	23822	23406	101,8
2010	4411	4162	106,0	18264	18204	100,3	22675	22366	101,4
2011	4638	4396	105,5	17400	17205	101,1	22038	21601	102,0
2012	4427	4331	102,2	17084	16881	101,2	21511	21212	101,4
2013	4436	4439	99,9	15958	15707	101,6	20394	20146	101,2
2014	5725	5573	102,7	13819	13618	101,5	19544	19191	101,8
2015	4072	4101	99,3	14057	13750	102,2	18129	17851	101,6
2016	3909	3939	99,2	13706	13306	103,0	17615	17245	102,1
2017	3726	3720	100,2	13211	12829	103,0	16937	16549	102,3
2018	3681	3660	100,6	13543	13102	103,4	17224	16762	102,8
2019	3477	3619	96,1	13122	12579	104,3	16599	16198	102,5
2020	3404	3426	99,4	12733	12185	104,5	16137	15611	103,4
2021	3226	3310	97,5	12157	11620	104,6	15383	15467	99,5

Kaynak: D.İ.E ve TÜİK Verilerinden Hazırlanmıştır.

Şekil 2.7. Yıldızeli İlçesinin Sayım Devrelerine Göre Toplam Cinsiyet Yapısı ve Cinsiyet Oranı (1927-2021).

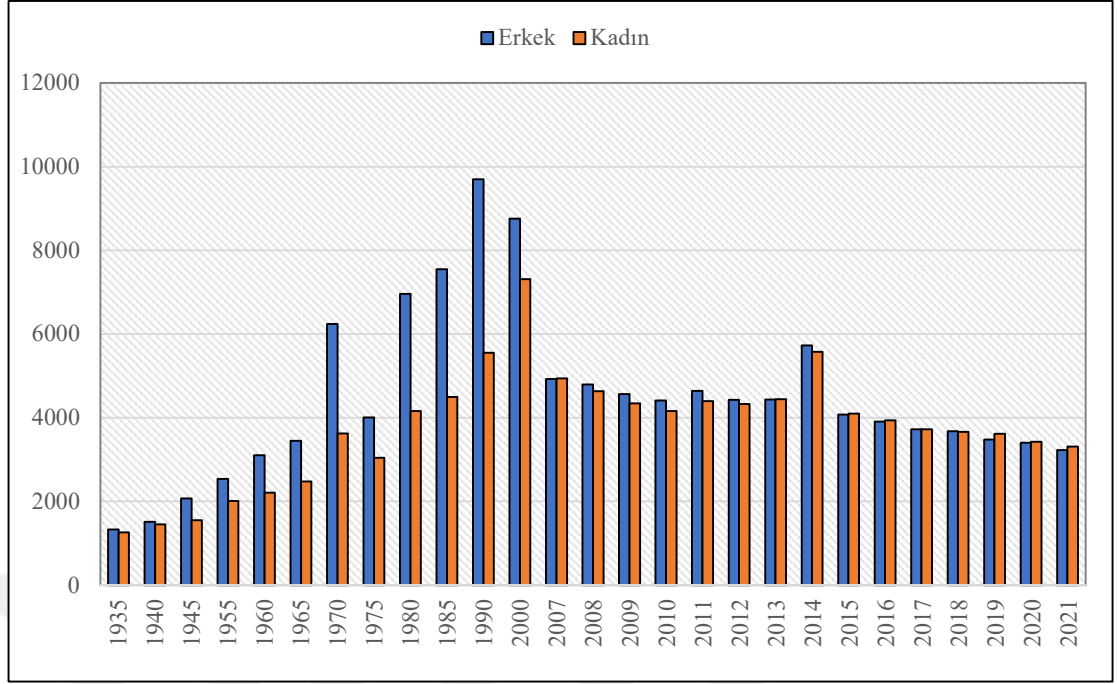
Genel cinsiyet oranı bir yerdeki 100 veya 1000 kadın başına düşen erkek sayısı olarak ifade edilmektedir (Özgür, 1998: 67; Tandoğan, 1998: 111; Tümertekin ve Özgüç, 2009: 272; Özgür, 2010: 68; Doğanay, 2014: 183). Genel cinsiyet oranında 100 veya

1000'den büyük sayılar erkeklerin kadınlardan fazla olduğunu, 100'den veya 1000'den düşük olanlarda kadınların sayıca egemen durumda olduklarını gösterir (Tümertekin ve Özgüç, 2009: 272).

Cumhuriyetin ilk yıllarında daha önceki dönemde uzun süren savaşlar nedeniyle erkek nüfusun ülke genelinde büyük kayıplar vermesi, 1940'lı yıllarda II. Dünya Savaşına katılma ihtimali gibi nedenlerden dolayı 1945 yılına kadar erkek nüfusun bir kısmının silahaltında tutulması gibi sebeplerden dolayı bu sayım devrelerinde ülkemiz genelinde olduğu gibi ilçede de kadın nüfus erkek nüfustan daha fazla olarak kayıtlara geçmiştir. 1927 yılında %88,1 cinsiyet oranı, 1945 yılına kadar toplam nüfus içerisinde erkek nüfusun artışına bağlı olarak 1935 yılında %94,6, 1940 yılında %96,5'ya kadar yükselmiştir. 1945 yılına kadar kadın nüfusun, erkek nüfustan fazla olmasında savaş, kıtlık ve göç gibi toplumsal olaylar büyük rol oynamıştır. 1945 yılında ise silahaltına alınan nüfusun serbest bırakılmasıyla birlikte ilk defa cinsiyet oranı %102,7 ile 100'ün üzerine çıkmıştır. Başka bir deyişle erkeklerin lehine değişmiştir (Tablo 2.9, Şekil 2.7).

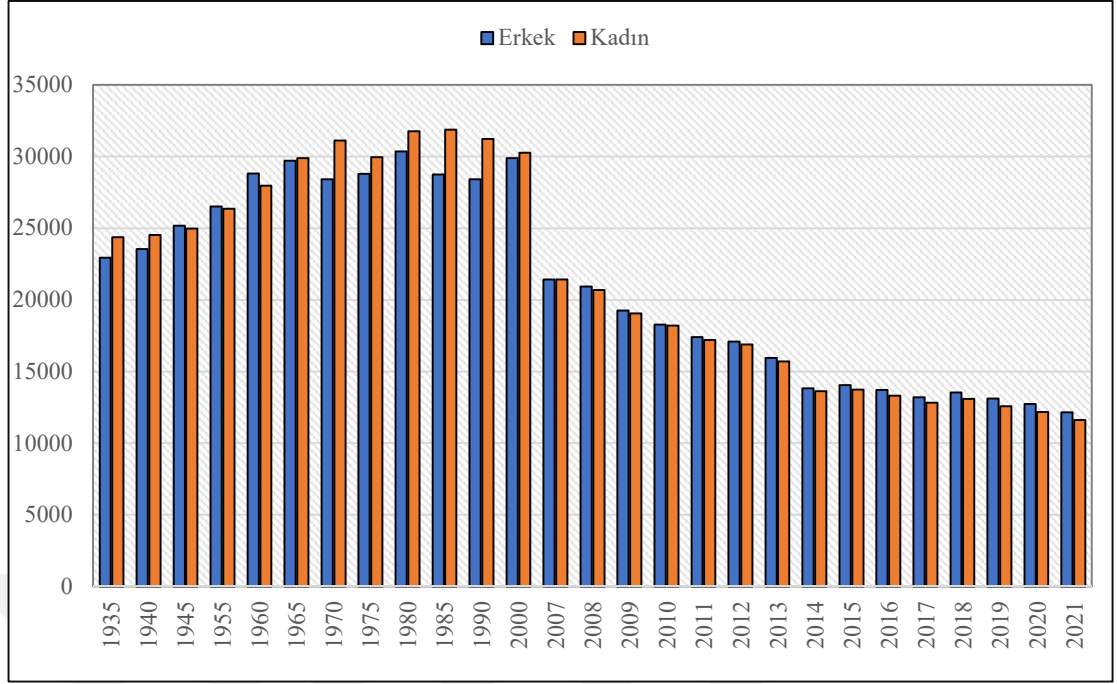
Nüfus sayım dönemleri içerisinde 2000 yılına kadar 1970-1975 ve 1985 yılları dışında cinsiyet oranında kadın nüfus fazlalığı dikkat çekmektedir. Bu sayım yılından (2000) sonra ilçe nüfusunda yalnızca 2007 yılında kadın nüfus sayısı erkek nüfustan 20 kişi fazla olarak kayıtlara geçmiş ve cinsiyet oranı %99,9 olarak hesaplanmıştır. Bu yıldan sonra 2020 yılına kadar geçen sürede cinsiyet oranı erkekler lehinde bir seyir izlemiştir. 2021 yılında ise kadın nüfus, erkek nüfustan 84 kişi daha fazla olarak kayıtlara geçmiş, buna bağlı olarak da cinsiyet oranı %99,5 olarak hesaplanmıştır. Sayım dönemleri içerisinde erkeklerde en düşük cinsiyet oranı 1927 yılında (%88,1) görülmüşken, en yüksek cinsiyet oranına 1980 yılında (%103,9) ulaşılmıştır (Tablo 2.9, Şekil 2.7).

Yıldızeli'nin cinsiyet oranları, ilçe geneli cinsiyet oranlarına nazaran farklılık göstermektedir. Cinsiyet oranı 2007 yılına kadar geçen tüm sayım dönemlerinde cinsiyet oranı 100'ün üzerinde olup, en yüksek olduğu dönem %174,8 ile 1990 yılıdır. Erkek nüfusun kadın nüfusa belirgin bir üstünlük sağladığı ilçe merkezinde bu üstünlüğün esas sebebi ekonomik fonksiyon çeşitliliği yanı sıra kamu kurumlarının ilçe merkezinde yer alması sebebiyle iş bulmak amacıyla köyden kasabaya olan göçlerdir. Bu tarihten sonra dalgalı bir seyir izleyen cinsiyet oranlarında en düşük seviye %96,1 ile 2019 yılında gerçekleşmiştir (Tablo 2.9; Şekil 2.8).

Şekil 2.8. Yıldızeli İlçesi Kasaba Nüfusunun Sayım Devrelerine Göre Cinsiyet Durumu (1927-2020).

Yıldızeli ilçesinde köylerde yaşayan nüfusun cinsiyet oranı, ilçe genelinin cinsiyet oranına benzerlik göstermektedir. 2007 yılı nüfus sayımlarına kadar kadınlar lehine olan cinsiyet oranı bu tarihten itibaren değiştiği görülür. Kırsal nüfusta Cumhuriyet döneminde 1935 yılından 2007 yılına kadarki süreçte cinsiyet oranının erkek nüfusa göre en düşük olduğu yıl %90,2 ile 1985 iken, en yüksek olduğu yıl %104,6'lık oranla 2021'dir (Tablo 2.8, Şekil 2.10). Son yılda (2021) cinsiyet oranı bakımından erkek nüfusun fazla olmasının nedenleri arasında tarımsal faaliyetler nedeniyle destekleme ve hibe imkânlarından faydalanmak isteyen erkek nüfusun köyde ikamet ediyor olması ve evlilikler yoluyla kadın nüfusun azalması gibi nedenler olduğu tespit edilmiştir.

Şekil 2.9. Yıldızeli İlçesi Köy Nüfusunun Sayım Devrelerine Göre Cinsiyet Durumu (1935-2021).

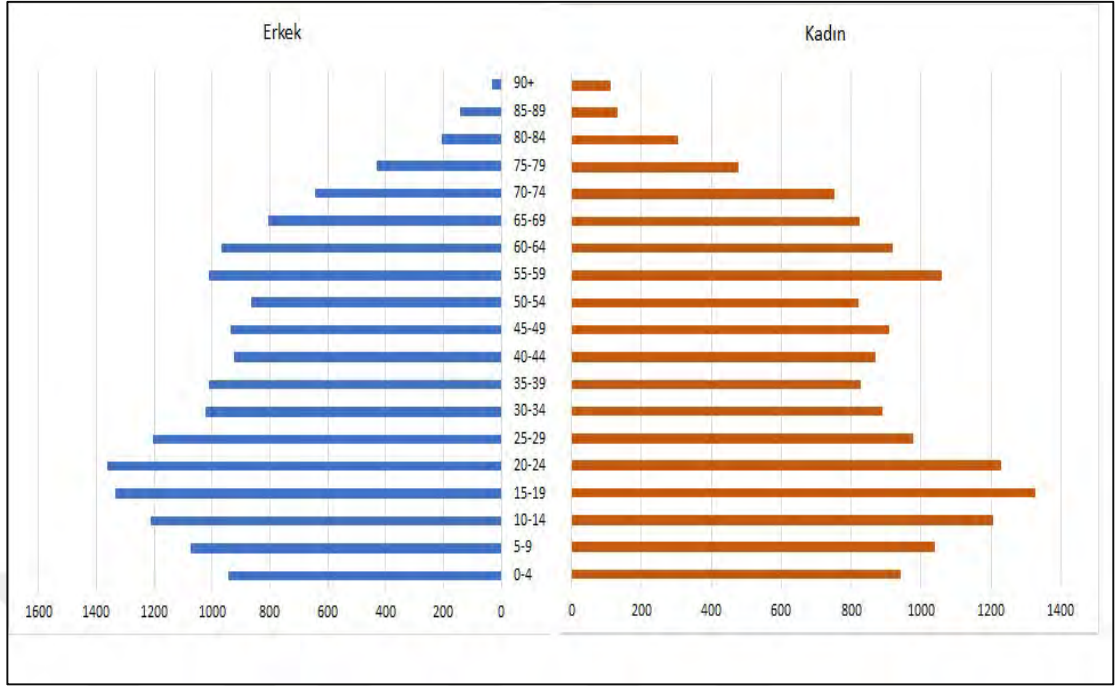
Nüfusun yaş yapısı, bir nüfus kitlesinin yaş gruplarına göre sergilediği bileşimi tanımlar (Doğanay, 2014: 185). Bir bölge, yöre veya siyasi bir ünite nin nüfus yapısını belirleyebilmenin en önemli aracı, o nüfus kitlesinin yaş gruplarına göre sergilediği dağılımın bilinmesidir (Arınç, 2001: 105). Çünkü bir saha ile ilgili planlama yaparken öncelikle çocuk sayısına bakarak bu çocuklara sağlıklı büyüme, iyi beslenme ve kaliteli eğitim alma ortamları hazırlamak, yetişkin miktarına göre onlara meslek ve mesleki eğitim kazandırma, istihdam alanı yaratma ve evlilikten sonra doğan konut ihtiyacını giderme çabasında olmak, fiziksel ve ruhsal gerileme dönemini yaşayan yaşlıların nüfustaki sayıları dikkate alarak bu insanların sağlık ve bakım sorunlarını çözümlmek ilk yapılacak işler arasındadır (Özgür, 1999: 159).

Tablo 2.10. Yıldızeli Nüfusunun Dar Aralıklı Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (2021)

Yaş Grubu	Erkek	%'si	Kadın	%'si	Toplam	%'si
0-4	849	5,5	828	5,5	1677	5,5
5-9	1002	6,5	972	6,5	1974	6,5
10-14	1098	7,1	1150	7,7	2248	7,4
15-19	1232	8,0	1236	8,3	2468	8,1
20-24	1250	8,1	1245	8,3	2495	8,2
25-29	1114	7,2	853	5,7	1967	6,5
30-34	944	6,1	772	5,2	1716	5,7
35-39	961	6,2	746	5,0	1707	5,6
40-44	946	6,1	903	6,0	1849	6,1
45-49	875	5,7	858	5,7	1733	5,7
50-54	851	5,5	812	5,4	1663	5,5
55-59	1030	6,7	1055	7,1	2085	6,9
60-64	923	6,0	902	6,0	1825	6,0
65-69	882	5,7	835	5,6	1717	5,7
70-74	619	4,0	737	4,9	1356	4,5
75-79	449	2,9	501	3,4	950	3,1
80-84	200	1,3	280	1,9	480	1,6
85-89	120	0,8	129	0,9	249	0,8
90+	38	0,2	116	0,8	154	0,5
TOPLAM	15383	50,7	14930	49,3	30313	100

Kaynak: TÜİK Verilerinden Hazırlanmıştır.

Yıldızeli ilçesinde nüfusun dar aralıklı yaş sınıflandırması değerlendirildiğinde en fazla nüfusun 2495 kişi ile 20-24 yaş grubunda olduğu görülür. Bu yaş grubu toplam nüfusun %8,2'sini oluşturmaktadır. Bunu %8,1 ile 15-19 yaş grubunda olan nüfus (2468 kişi) izlemektedir. Bu yaş grubu (20-24) evlenmek, iş bulmak, askerlik vazifesi ve iyi bir eğitim görmek amacıyla göç edecek yaş aralığını oluşturmaktadır. Bu yaş grubunun göç hareketine katılması ilerleyen yıllardaki doğum oranlarını daha da azaltacaktır. 25-29 yaş grubu erkek nüfusunun kadın nüfusa en fazla üstünlük sağladığı gruptur. Erkeklerin bu yaş grubunda egemen olmasında kadın nüfusun evlilik sonucunda başka bir yere göç etmesi en önemli sebebi oluştururken, aynı durum erkek nüfus açısından farklılık göstermektedir. Çünkü geleneksel aile yapısı ve toprak mülkiyeti gibi durumlardan dolayı erkek nüfus ailesine, anne-babasına bakmakla yükümlüdür. Buna karşılık kadın nüfusun en fazla üstünlük gösterdiği yaş grubu 70-74 aralığı olup, bu grupta kadın nüfusu erkek nüfustan 107 kişi daha fazladır (Tablo 2.10, Şekil 2.10). Bu durum, ilçede de kadın nüfusun ortalama yaşam süresinin erkeklere göre daha fazla olduğunu göstermektedir.

Şekil 2.10. Yıldızeli İlçesinin Nüfus Piramidi (2021).

Nüfusun dar aralıklı yaş gruplandırılması kadar, geniş aralıklı gruplandırılması da yapılmaktadır. Bu yöntem nüfusta bağımlılık oranının tespit edilmesi konusunda büyük önem taşımaktadır (Doğanay, 2014: 185). Yıldızeli ilçesinde nüfusun geniş aralıklı yaş gruplarına göre dağılışı incelendiğinde, 0-14 yaş arasını oluşturan çocuk nüfus, toplam nüfusun %19,5'ini oluşturduğu görülür. Çocuk nüfus içerisinde en az nüfusu 0-4 yaş grubunun oluşturduğu dikkat çekmektedir. Bu durum sahada yaşanan göçler ve eğitim seviyesinin yükselmesine bağlı olarak doğum oranlarının düşmesi ve az çocuk sahibi olma isteği gibi nedenlerden kaynaklanmaktadır.

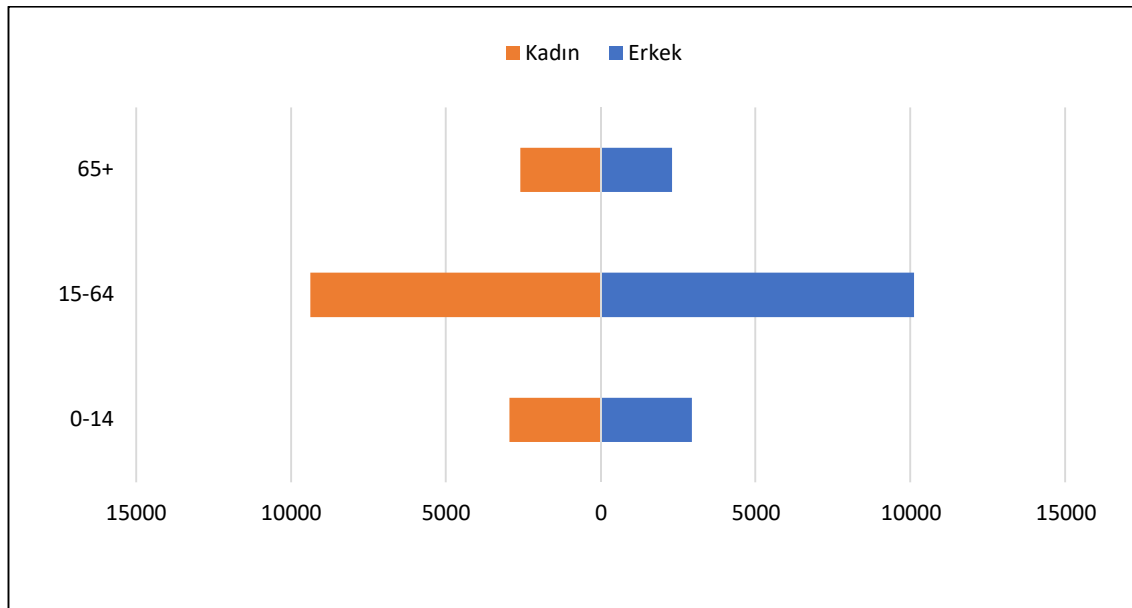
İlçede, çalışma çağı nüfusu olarak ifade dilen 15-64 yaş grubu toplam nüfusun %64,4'ünü oluştururken, 65 yaş ve yukarısını ifade eden yaşlı nüfus ise toplam nüfusun yalnızca %16,1'ini oluşturmaktadır. Bu ortalama Sivas ili toplam nüfusu içerisindeki yaşlı nüfusun (%13,2) ve Türkiye ortalamasının (%9,5) üzerindedir. İlçede bulunan çalışabilecek ve ekonomik faaliyetlere katılabilecek nitelikteki nüfus kitlesini oluşturan faal (aktif) nüfus 19508 kişi (%64,4), bağımlı nüfus ise 10805 kişiden (%35,6) oluşmaktadır. Nüfusun bağımlılık oranı ise %55,1'dir (Tablo 2.11; Şekil 2.11).

Tablo 2.11. Yıldızeli İlçesinin Geniş Aralıklı Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (2021).

Yaş Grupları	Erkek	%'si	Kadın	%'si	Toplam	%'si
0-14	2949	19,2	2950	19,8	5899	19,5
15-64	10126	65,8	9382	62,8	19508	64,4
65+	2308	15,0	2598	17,4	4906	16,1
Toplam	15383	100	14930	100	30313	100

Kaynak: TÜİK Verilerinden Hazırlanmıştır.

Nüfus piramidi analiz edildiğinde son 15 yıllık süreçte doğum oranlarının azalmasına bağlı olarak taban kısmının daraldığı göze çarpar. Buna karşılık 15-24 yaş grubunda piramidin genişleyerek yaş grupları içerisinde bu grubun bariz bir üstünlüğü dikkat çekmektedir. Bu durum 20-25 yıl öncesinde doğum oranlarının günümüze oranla daha yüksek olduğunu göstermektedir. Piramit yapısında 30 yaş grubundan itibaren daralma bariz şekilde görülmekte ve bu durum 55-59 yaş grubuna kadar devam etmektedir. Bu yaş grubundan 65 yaş grubuna kadar kısmen genişleyen piramidi yapısı 65-69 yaş grubundan sonra hızla daralma eğilimi göstermektedir (Tablo 2.10, Şekil 2.10). İlçede askerlik, eğitim ve evlilik süreçleri sonrası genç nüfusun göç hareketine katılması 25, özellikle 30 yaş grubundan itibaren göç hareketine bağlı olarak piramidin daralmasına neden olmaktadır. 55-64 yaş grupları arasındaki kısmi genişleme ise ilçe dışında bulunan nüfusun emeklilik sonrası bir bölümünün dönmesinin bir sonucu olarak değerlendirilebilir. Buna karşılık ilerleyen yaş gruplarında yaşa bağlı ölüm oranlarının artması nüfus piramidinin giderek daralması sonucunu doğurmuştur.

Şekil 2.11. Yıldızeli Nüfusunun Geniş Aralıklı Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (2021).

2.1.5.2. Eğitim ve Kültür Durumu

Toplumların kalkınmasında etkili olan başlıca unsurların sermaye, teknolojik örgütlenme, doğal kaynaklar ve nüfus olduğu ifade edilir. Nüfusun kalitesini belirleyen nitelikler, sağlık standartları, bedeni ve zihni sağlamlık, fikri kabiliyet ve bunları geliştiren tahsil derecesi, iş, mesleki bilgi ve tecrübe olarak sıralanabilir (Tandoğan, 1998: 138-139). Nüfusun kalitesinden kastedilen, bilhassa nüfusun eğitim durumudur ve ülkemizde eğitimle ilgili faaliyetler Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yürütülmektedir. (Koday, 2005: 46).

Toplumun eğitim düzeyi, nüfusun kalitesini belirleyen en önemli ölçütlerden birini oluşturmaktadır. İyi eğitim görmüş olan genç nüfusun fazla olduğu bir bölge, yapılacak olan doğru planlama ve yatırımlar sonucunda ekonomik anlamda kalkınacaktır. Sosyoekonomik gelişmenin en önemli itici gücü ve verimlilik artışının en önemli unsuru, toplumun ve işgücünün eğitim düzeyidir (Çakmak, 2008: 39). Ancak bir ülke nüfusunun eğitim düzeyi sadece okuryazarlık oranı ile ölçülemez. Bu temel sorunda, ülkedeki okullaşma oranı, okul çağı nüfusunun eğitim kademeleri arası öğrenci akışı, okul-öğretmen-öğrenci sayısı dengesi ve benzerleri ile ülke nüfusunun ilk, orta ve yükseköğretim bitirenlerinin, birbirine ve ülke nüfusuna oranı dikkate alınmalıdır (Doğanay, 2014: 191). Bu kapsamda Yıldızeli ilçesinde faaliyet gösteren eğitim kurumları, öğrenci ve öğretmen sayıları gibi nitelikler nüfusun eğitim durumunu ortaya koyma bakımından oldukça önem taşımaktadır.

İlçe genelinde eğitimi-öğretim faaliyetleri incelendiğinde çocukların okula ilk adım attıkları kurum örgün eğitimin başlangıcı olarak sayılan okul öncesi eğitimidir. Okul öncesi eğitim faaliyetleri çocukların bedensel, zihinsel, duygusal gelişimini ve iyi alışkanlıklar kazanmasını, onların ilköğretime hazırlanmasını sağlaması bakımından önem taşımaktadır (Baran vd., 2007:28). Araştırma sahasında okul öncesi eğitim- öğretim faaliyetinde müstakil olarak hizmet veren 1 okul bulunmaktadır. Bunun dışında ilkokullar bünyesindeki anasınıflarında bu hizmetler verilmektedir.

Tablo 2.12. Yıldızeli İlçesinde Okul Öncesi Eğitim Durumu (2021).

İlçe	Derslik Sayısı	Öğrenci Sayısı	Öğretmen Sayısı
Yıldızeli	4	82	5

Kaynak: <https://yildizelianaokulu.meb.k12.tr>

İlçede ilköğretim düzeyinde eğitim ve öğretim veren 77 adet okul bulunmaktadır. İlçe merkezinde toplam 4510 öğrenci okula giderken, 658 öğretmen ise eğitim ve öğretim faaliyetlerine katılmaktadır. Bu okullardan biri Y.İ.B.O. olarak faaliyetlerine devam etmekte olup, bu okulda öğrenci sayısı yetersizliği nedeniyle okul bulunmayan köylerden gelen öğrenciler eğitim görmektedir.

Tablo 2.13. Yıldızeli İlçesi İlköğretim ve Ortaöğretim Eğitim Faaliyetlerinin Durumu (2021).

İlçe	Okul	Derslik	Öğrenci	Öğretmen
Yıldızeli	77	645	6510	658

Kaynak: <https://yildizeli.meb.gov.tr>

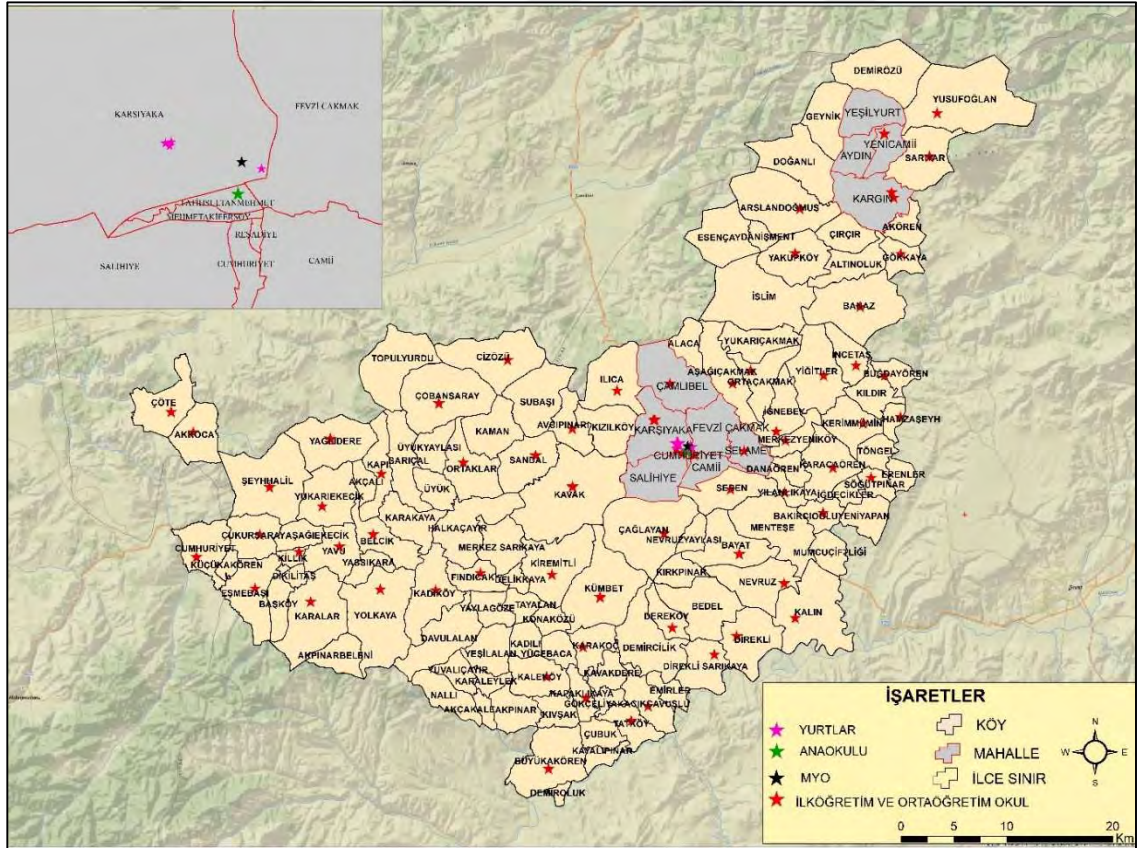
Fotoğraf 2.1. Yıldızeli Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi (a), Şehit Hakan Şahbaz Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi (b), Yıldızeli Anadolu İmam Hatip Lisesi (c), Pamukpınar Anadolu Lisesi (d) Okullarından Görünüm

Eğitim durumunu ortaya koymak açısından eğitimin bir parçası olan okul pansiyonları, öğretmen evleri ve yurt gibi imkânlar önem taşırlar (Şahin, 2015: 55). İlçe merkezinde ilk ve orta öğretim öğrencilerinin barınabildiği Pamukpınar Anadolu Lisesi

Pansiyonu, Özel Fatih Erkek Öğrenci Yurdu, Yıldızeli ÇPL bünyesinde Kız Pansiyonları bulunmaktadır. Üniversite öğrencileri için Kredi ve Yurtlar Kurumuna ait Erkek ve Kız Yurtları (Fotoğraf 2.2), Öğretmenler için ise Öğretmenevi konaklama ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmaktadır.

Fotoğraf 2.2. Yıldızeli İlçesi Kredi ve Yurtlar Kurumuna Ait Kız Yurtları

Harita 2.3. Yıldızeli İlçesi'nde Eğitim Kurumlarının Dağılışı.

Yıldızeli ilçesinde eğitim tarihi bakımından en önemli ve dikkat çekilmesi gereken konu Pamukpınar Köy Enstitüsü'dür. Bu enstitü, Sivas-Tokat karayolu üzerinde Yıldızeli'nin 5 km kuzeyinde 1941 yılında kurulmuştur. Pamukpınar adının nereden geldiğine dair iki ayrı görüş vardır. Bunlardan birincisi; hoş içimli kaynak suyu anlamına gelmekte, ikincisi ise; yerleşke bölgesinde yüzeyden akan kireçli pınar suyunun aktığı yerleri beyaza dönüştürmesinden kaynaklı olduğu varsayılmaktadır.

Pamukpınar Köy Enstitüsü, 700 dönümlük arazi üzerinde 1941 yılında eğitim-öğretim faaliyetlerine başlamıştır. Okulun yerleşme ve spor alanları hariç 400 dönüm ekilip, işlenebilir arazisi vardır. Bu dönemde Akçadağ Köy Enstitüsü'nde okuyan Sivas, Tokat ve Erzincanlı öğrenciler getirilerek 2. ve 3. sınıflar oluşturuldu. Aynı şekilde bu illerin köylerinden, ilkokulu bitiren öğrenciler alınarak 1. sınıflar oluşturulmuştur. Okulda 1942 yılından itibaren normal eğitim-öğretimin yanı sıra öğretmenler de yetiştirilmeye başlandı. Askerliğini yapmış, okuma yazma bilen erkekler alınarak, nisan ayı ile ekim ayı arasında kurslarda yetiştirilip, köylere öğretmen olarak gönderilmiştir. Bu öğretmenlerin kırsal bölgelerin eğitim ve kalkınmalarına büyük katkıları olmuştur.

Köy enstitüleri 1952 yılında kapatılması üzerine okul, Pamukpınar Yatılı Erkek Öğretmen Okulu olarak hizmet vermeye devam etmiştir. Okul 1976 yılından itibaren Öğretmen Lisesi'ne dönüştürülmüş ve 1988 yılında öğretmen lisesinin içinde bir de güreş okulu açılmıştır. Bu durum 1990 yılına kadar devam etmiştir. Eğitim-öğretim faaliyeti 1990-1997 arasında Pamukpınar Anadolu Öğretmen Lisesi ismiyle sürdürülmüştür. Bu tarihten sonra eğitim kurumu Yatılı İlköğretim Bölge Okulu'na (YİBO) dönüştürülmüştür (Fotoğraf 2.3). Pamukpınar'da çok sayıda (yaklaşık 4000) öğretmen yetiştirerek ülkemizin farklı yerlerinde eğitim-öğretim faaliyetlerinde hizmet vermiştir (URL 5).

Fotoğraf 2.3. Pamukpınar Yatılı Bölge Ortaokulu’ndan Görünüm

Nüfusun sosyal ve ekonomik niteliklerinin gelişmesinde eğitim kadar önemli olan diğer bir konu da kültür hizmetleridir. Sosyal imkânların kısıtlı olduğu ilçe merkezinde bu tür hizmetler halk eğitim merkezi tarafından yürütülmeye çalışılmaktadır. Bu açıdan halk eğitim merkezinde meslek edinimine yönelik kursların yanı sıra okuma-yazma kursu ve çeşitli kurslar açılarak halkın eğitim ve kültür seviyesini yükseltici çalışmalarda bulunmaktadır. Halka sosyo-kültürel anlamda hizmet sunan bu kurum yeterli personeli olmamasından dolayı çoğu zaman okullarda görev yapan öğretmenler veya o alanda uzman olan kişilerden destek alarak kendine ait binasında eğitim-öğretim faaliyetlerini sürdürmektedir. Bu kapsamda İlçe Halk Eğitim Merkezi Müdürlüğü (Fotoğraf 2.4) tarafından 2020 yılında 20’si okuma-yazma olmak üzere, bilgisayar, İngilizce, el sanatları, hayvancılık gibi alanlarda toplam 98 kurs açılarak 1024 kişinin çeşitli alanlarda eğitim alması sağlanmıştır. Bunun yanı sıra üniversiteye hazırlık eğitimi Gençlik Spor Bakanlığı’na bağlı gençlik merkezleri tarafından, KPSS hazırlık kursları ise Yıldızeli Meslek Yüksek Okulu ve Halk Eğitim Merkezi tarafından ortaklaşa yürütülmektedir. Bunların yanı sıra Yıldızeli’nde 1 adet motorlu taşıt sürücü kursu bulunmaktadır.

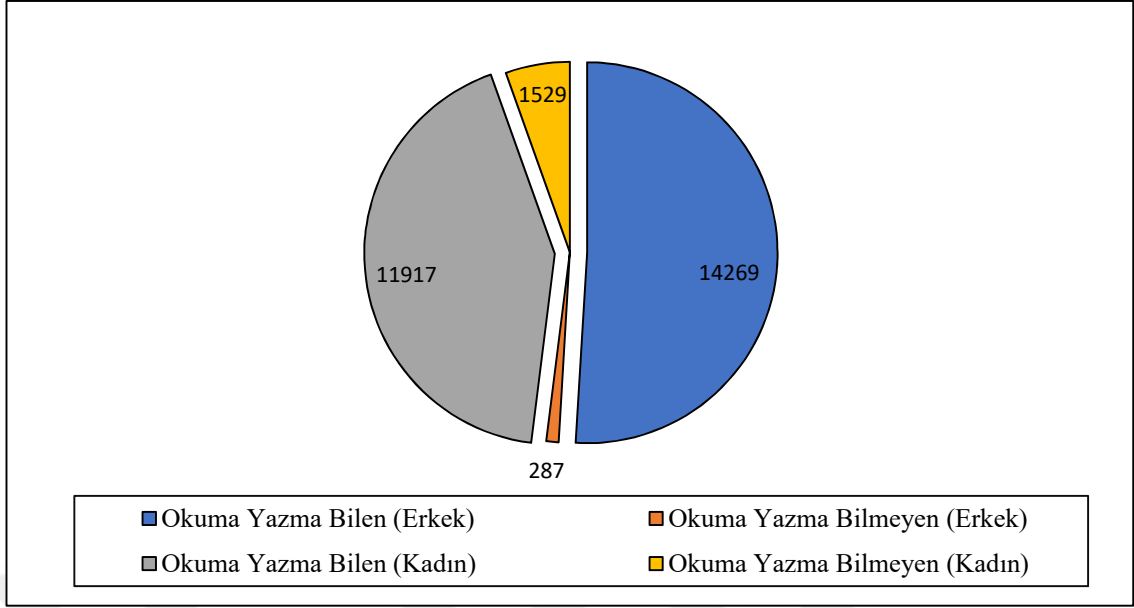
Fotoğraf 2.4. Yıldızeli Halk Eğitim Merkezi'nden Görünüm

Yıldızeli ilçesinde ön lisans düzeyinde eğitim veren Yıldızeli Meslek Yüksek Okulu bulunmaktadır. Bu okul 1994 yılında açılmış olup, 1998-1999 yılında eğitim-öğretim faaliyetlerine başlamıştır. 2021 yılı itibariyle Meslek Yüksek Okulu bünyesinde 9 bölüm, 14 ön lisans programı bulunmaktadır.

Tablo 2.14. Yıldızeli İlçesi'nde Okuma-Yazma Bilen ve Bilmeyen Nüfusun Durumu (2021).

Yaş Grubu	Okuma Yazma Bilen (Erkek)	Okuma Yazma Bilmeyen (Erkek)	Okuma Yazma Bilen (Kadın)	Okuma Yazma Bilmeyen (Kadın)	Okuma Yazma Bilen (Toplam)	Okuma Yazma Bilmeyen (Toplam)
6-13	1759	-	1176	-	2935	-
14-17	1029	-	998	-	2027	-
18-21	1141	-	1086	-	2227	-
22-24	757	-	667	2	1424	2
25-29	1181	2	940	6	2121	8
30-34	988	8	865	5	1853	13
35-39	973	3	791	12	1764	15
40-44	889	11	825	28	1714	39
45-49	898	5	862	22	1760	27
50-54	839	7	761	46	1600	53
55-59	969	7	945	89	1914	96
60-64	915	6	735	149	1650	155
65+	1931	238	1266	1170	3197	1408
Toplam	14269	287	11917	1529	26186	1816

Kaynak: TÜİK Verilerinden Hazırlanmıştır.

Şekil 2.12. Yıldızeli İlçesi Okuma-Yazma Bilen Nüfusun Dağılımı.

Yıldızeli İlçesinde 2020 yılı itibariyle 6 yaş üstü olan 28002 kişilik nüfustan okuma yazma bilenlerin sayısı 26.186 kişi iken, okuma yazma bilmeyen kişi sayısı ise 1.816 kişidir. 6 ve daha yukarı yaştaki nüfus içerisinde okuma yazma bilenlerin sayıları, o yaştaki toplam nüfusa oranlandığında okuma yazma bilme oranı %93,1 olarak öne çıkar ve bu oran Türkiye ortalamasının (%97,4) altındadır. Okur-yazar oranının geçmişten günümüze sürekli olarak artış gösterdiği bilinen bir gerçektir. 1 Kasım 1928 tarihinde Harf İnkılâbının gerçekleşmesiyle başlayan ve 1950 sonrasında hızlı şehirleşme, modernizasyon ve iletişimdeki gelişmeler nüfusun eğitim durumunu olumlu yönde etkilemiştir (Akbulut, 2010: 119). Okuma yazma bilenlerin sayısı nüfusun cinsiyeti bakımından farklılık göstermekte ve eskiden bu yana erkek nüfusta okuma yazma bilenlerin sayısı, kadınlarınkinden daima fazla olmuştur. Bu durumda vatani görevini yerine getirmek üzere askere alınan erkek nüfusun askerde okuma yazma öğreniminin zorunlu olması, okuryazarlık oranının cinsiyetler arasında farklılaşmasında önemli bir etken olmuştur. Ayrıca eğitimde geçmişten gelen cinsiyetler arası oransal farklılıkların bulunmasında, geleneksel yapı, dini inançlar ve ekonomik sorunlar da etkilidir (Akbulut, 2010: 121-122).

Yıldızeli İlçesi'nde okuma yazma bilenlerin cinsiyete göre dağılımına bakıldığında erkek nüfus içerisinde 14.269 kişi, kadın nüfus içerisinde ise 11.917 kişi okuma yazma bilmektedir. Okuma yazma bilmeyen erkek nüfus sayısı 297 kişi, okuma yazma bilmeyen kadın nüfus sayısı ise 1.529 kişiden oluşmaktadır. Buna göre erkeklerde okur-yazar oranı

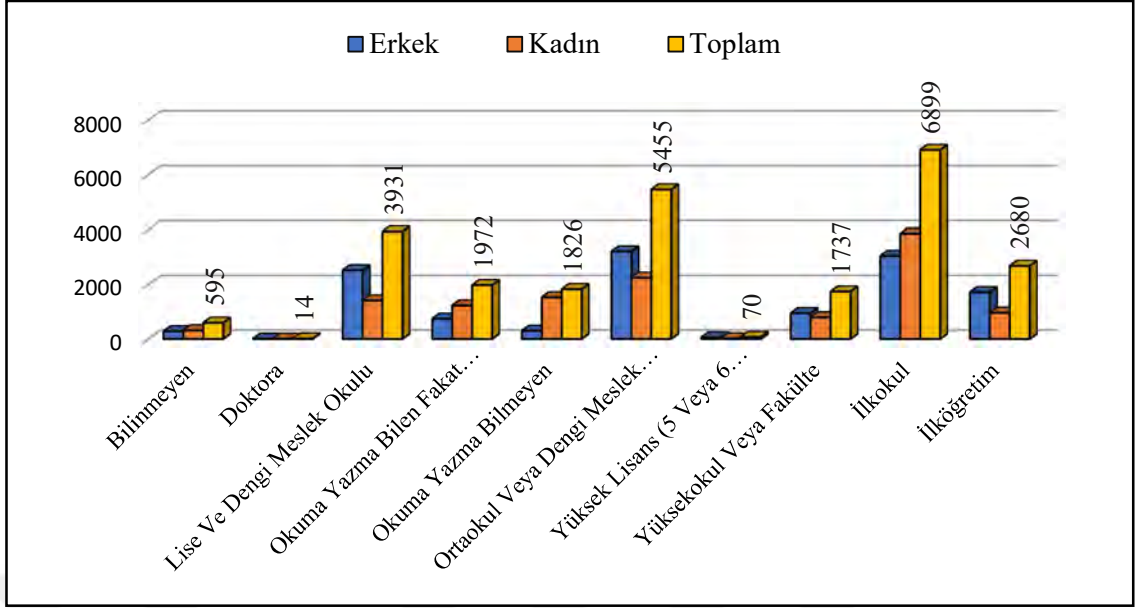
%98, kadınlarda ise %87,2'dir. Bu durum özellikle 65 yaş üzerindeki okuma yazma bilmeyen kadın nüfusun fazla olmasından kaynaklanmaktadır (Tablo 2.14).

Araştırma sahasında 15 ve üzeri yaş gruplarının mezun olduğu okul türlerine göre dağılımı incelendiğinde, ilkokuldan mezun olanlar %27,4 ile (6.899 kişi) ilk sırada yer almaktadır. Bunu %21,7 ile (5.455 kişi) ortaokul veya dengi meslek ortaokul mezunları izlemektedir. Lise ve dengi okullardan mezun olanlar (3931 kişi) ise 15 yaş üzeri nüfusun %15,6'sını oluşturmaktadır. Buna karşılık fakülte veya ön lisans programlarından mezun olan kişi sayısı ise 1.737 olup, okur-yazar nüfus içerisinde %6,9'luk bir paya sahiptir. Yüksek lisans ve doktora mezunlarının oranı ise %1'in altındadır (Tablo 2.15; Şekil 2.13). Buna karşılık, 15 yaş üzeri nüfusun cinsiyete göre mezun olduğu okul türleri incelendiğinde toplam nüfusa göre farklı özellikler ortaya çıkmaktadır. Erkek nüfus içinde ortaokul veya dengi meslek ortaokul mezunu olanlar (%25,0) ilk sırayı oluştururken, bunu ilkokul mezunları (%23,8) takip etmektedir. Buna karşılık kadın nüfus içinde ilk sırada %31,2 oranla ilkokul mezunları almakta ve bunu %18,2 (2246 kişi) ile ortaokul veya dengi meslek ortaokul mezunları izlemektedir. Bunun yanı sıra yüksekokul ve fakülte mezunlarının erkek nüfus içindeki oranı %7,4 iken, kadınlarda bu oran %6,4'dür (Tablo 2.15; Şekil 2.13). Bu veriler araştırma sahasında erkek nüfusun kadın nüfusa göre eğitim seviyesinin daha yüksek olduğunu göstermektedir. Kadın nüfus içerisinde okuma yazma bilmeyen veya okuma yazma öğrenip herhangi bir okula gitmeyen kişi sayısı ilçedeki kadın nüfusun %22,4'ünü oluşturmaktadır. Bu rakam erkeklere (%8,1) oranla yaklaşık 3 kat daha fazladır.

Tablo 2.15. Yıldızeli İlçesinde 15+ Yaş Nüfusun Mezun Olduğu Okullara Göre Durumu (2021).

Eğitim Durumu	Erkek	Oranı %	Kadın	Oranı %	Toplam	Oranı %
Okuma Yazma Bilmeyen	297	2,3	1529	12,4	1826	7,3
Okuma yazma Bilen Fakat Okul Bitirmeyen	742	5,8	1230	10,0	1972	7,8
İlkokul Mezunu	3046	23,8	3853	31,2	6899	27,4
İlköğretim	1718	13,4	962	7,8	2680	10,6
Ortaokul Veya Dengi Meslek Ortaokul	3209	25,0	2246	18,2	5455	21,7
Lise Ve Dengi Meslek Okulu	2520	19,7	1411	11,4	3931	15,6
Yüksekokul veya Fakülte	947	7,4	790	6,4	1737	6,9
Yüksek Lisans (5 Veya 6 Yıllık Fakülteler Dahil)	53	0,4	17	0,1	70	0,3
Doktora	9	0,1	5	0,0	14	0,1
Bilinmeyen	279	2,2	316	2,6	595	2,4
Toplam	12820	100	12359	100	25179	100

Kaynak: TÜİK verileri.

Şekil 2.13. Yıldızeli İlçesinde 15+ Yaş Nüfusun Mezun Olduğu Okullara Göre Durumu.

Bir toplumun sadece eğitim düzeyi değil onun sahip olduğu kültürel birikiminde bilinmesi o toplumun daha iyi anlaşılması bakımından önemli olup, kültür ve eğitim, birbiriyle yakından ilişkili iki alandır (Tezcan, 1978: 3). Öğrenilen bir davranış olan kültür, kültürel normlar yoluyla gelecek kuşaklara aktarılır ve zaman içerisinde yaşayanların deneyimleri ve birikimleriyle birlikte değişikliğe uğrar (Tümertekin ve Özgüç, 2011: 95-96). Bunun yanı sıra kültürün bir parçası olan gelenek ve görenekler ise o toplumun yazılı olmayan kültürel parçasını oluşturması bakımından önemlidir. Geçmişten günümüze kadar eski örf ve adetlerin bir kısmı unutulmaya yüz tutmuşsa da özellikle sosyal hayatın önemli bir parçasını oluşturan düğün ve nişanlarda eski gelenekler yaşatılmaya çalışılmaktadır (Birinci, 2013: 144).

Dede Korkut hikâyelerinde yüzyıllardır anlatılan düğünlere bakıldığında Anadolu'da özellikle kırsal kesimlerde, düğün geleneklerinde pek bir değişim yaşanmadığını görülür. Dede Korkut hikâyelerinde ve diğer halk hikâyelerinde düğünlerde yemekler yenildiği, pek çok misafirin katıldığı, yarışma ve oyunların varlığı ile davul ve zurna ile müzik yapılması günümüze kadar ayakta kalmayı başarmış geleneklerimizdendir (Gönen, 2006: 68-69). Yıldızeli köylerinin geniş bir alana yayılmış olması ve farklı etnik gruplarında zaman içerisinde bu topraklarda yaşamış ve yaşamaya devam ediyor olması dolayısıyla düğün âdetleri bakımından farklılıklar yer yer görülse de, gelenekler temelde aynı çatı altında buluşmaktadır. Evlenme ve düğün âdetleri

Anadolu'nun birçok kesiminde olduğu gibi kırsal kesimde başta olmak üzere devam etmektedir. Bunlar arasında kıza bakma (görücü usulü), söz kesme (kararlaştırılan bir günde kız ve erkek ailelerinin düğün için yapılması gerekenler konuşmak üzere bir araya gelmesi), nişan, nişan-düğün arasında geçen bayramlarda erkek tarafından kız tarafına iftarlık götürme veya kurbanlık koç götürme adetleri, pazarlık (evlenecek kız ve ailesine düğün öncesi alışveriş yapılması), çeyize bakma (kızın evlenmeden önce sahip olduğu eşyalar ve erkek tarafının almış olduğu eşyalar ile el emeği neticesinde hazırlanmış örgüler, danteller vb. sergilenmesi), kına gecesi, gelin alma (erkek tarafının düğünden önce gelin olacak kızı baba evinden çıkarılması) gibi adetler günümüzde de yer almaktadır.

Yıldızeli İlçesi'nde geçmişten günümüze kadar yapılan el sanatları işçilikleri arasında dokuma (Halı, kilim ve tülü dokumacılığı) ve ilçeye özgü yenihan bebekleri yapımı da oldukça önemlidir. Yenihan bebekleri Yıldızeli yöresine ait folklorik kıyafetlerin bebekler üzerine uygulandığı önemli el işçiliği arasında yer alır ve 2012 yılında Patent başvurusu yapılarak tescillenmiştir. Günümüzde halk eğitim merkezi tarafından verilen kurslar ve eğitimlerle bu el sanatı işçilikleri yeniden canlandırılmaya çalışılmaktadır

Bunun yanı sıra ilçenin tanıtımında düzenlenen *kültürel etkinlikler ve festivallerde* önemlidir. Bu şekildeki etkinlik ve festivaller, Anadolu'nun zengin kültürünün tanıtılması ve korunması amacıyla birçok şehir, kasaba hatta bazı köylerde geleneksel hale gelmişlerdir (Özalp, 2006: 53). Gerçekleştirilen festivaller ve etkinlikler aracılığıyla il dışında yaşayan birçok kişi memleketlerine gelecek vakit yaratarak bu kültürel aktivitelere katılıp, çevresindeki insanlarla kaynaşmakta, akraba ziyaretleri yapmaktadır. İlçede yapılan en kapsamlı etkinliklerin başında *Yıldızeli Karakucak Güreş Festivali* ve *Pir Sultan Abdal Anma Etkinlikleri* gelmektedir (Fotoğraf 2.5; Fotoğraf 2.6). Bu etkinlikler arasında Pir Sultan Abdal Anma Etkinlikleri en büyük ve katılımcısı fazla olan organizasyon olup, her yıl haziran ayı ile temmuz ayları arasında daha çok 26-27 Haziran tarihlerinde yapılmaktadır. Dünya genelinde olduğu gibi ülkemizde de ortaya çıkan COVID-19 salgını nedeniyle, 2020 yılında toplu etkinliklerin yasaklanmasından dolayı en son 2019 yılında 29-30 Haziran tarihlerinde 30.'su düzenlenmiştir. Ünlü halk ozanı Pir Sultan Abdal'ın doğduğu yer olan Banaz köyünde 1976 yılında başlatılan anma etkinlikleri, 1976 yılında Banaz köyünde kurulan Pir Sultan Abdal Derneği tarafından

organize edilmiştir. 12 Eylül 1980 yılın da ülkemizde meydana gelen darbe sonucunda bu dernek kapatılmıştır ve 1988 yılında Ankara’da Pir Sultan Abdal Kültür Derneği (PSAKD) kurulmuştur. Anma etkinlikleri 1992 yılında yeniden organize edilmeye başlanmış ve günümüze kadar kesintiye uğramadan devam etmiştir.

Pir Sultan Abdal’ı anmak için Sivas başta olmak üzere yurt içi ve yurt dışından pek çok kişi Banaz’a gelmektedir. Anma etkinliğinin yapıldığı alan Banaz köyünden yaklaşık 5 km uzaklıkta bulunan Topuzlu Baba türbesinin içerisinde bulunduğu çamlar içerisinde düz bir alandır. Anma etkinliği kapsamında sabah İstiklal Marşı ve 2 Temmuz Madımak Otelinde hayatını kaybedenler ve bütün şehitler için saygı duruşu ile başlamaktadır. Pir Sultan Abdal Anıtına çelenk bırakılarak devam eden program Pir Sultan Abdal Dernekleri ve destek olan çeşitli kuruluşların açılış konuşmaları, semah gösterileri ile birçok halk sanatçısının müzik dinletileri ve deyişleri ile iki gün boyunca devam etmektedir. Bu tarz organizasyonlar katılımcılara çeşitli eğlence, deneyim ve sosyal etkinlikler sunmasının yanında ev sahibi olan topluluk için kısa süreli de olsa gelir kaynağı oluşturmaktadır. Pir Sultan Anma etkinliklerine gelen ziyaretçilerin yeme-içme ihtiyaçlarını karşılamak için alan içerisinde yöre kadınlarının hazırladığı gözleme, ayran, köfte gibi yiyeceklerin yanı sıra küçük çaplı faaliyet gösteren pazarda el yapımı ürünler, organik besinler ve çeşitli kullanım eşyaları satılarak yöre halkının ekonomisine katkı sağlamaktadır (Zaman vd., 2017: 308-309).

Fotoğraf 2.5. Yıldızeli İlçesi’nde Yaz Aylarında Yapılan Karakucak Güreşlerinden Görünüm

Fotoğraf 2.6. Pir Sultan Abdal Anma Etkinliklerinden Görünüm.

Bunların yanı sıra ilçede yaz mevsiminde köylerde (Kalın, Yusufoglan, Nallı, Demiröz, Kadıköy, Bayat) yapılan şenlik ve festivallerde yerel halkın kaynaşması ve kültürel aktivitelerde bulunması açısından önemli organizasyonlardır.

2.1.5.3. Ortalama Aile Büyüklükleri

Nüfusun önemli niteliklerinden birisini oluşturan aile büyüklükleri sosyal durum, alım gücü, gelenek ve görenekler, dini inanç gibi çeşitli olgulardan etkilenecek değişiklik göstermektedir. Aile toplumun en küçük birimi olarak kabul edilmektedir ve evlilik, kan bağı gibi yasal yollarla birbirine bağlı, karşılıklı hak ve yükümlülüklerle bir arada yaşayan bireyler topluluğu olarak tanımlanmaktadır. Hane halkı ise, aralarında akrabalık bulunsun veya bulunmasın aynı konutta yaşayan bir veya birden fazla kişiden oluşan topluluktur (TÜİK, 2016). Türkiye’de ortalama olarak bir hane halkı içerisinde 4-5 kişi yaşamaktadır. Bu miktar her yerde aynı olmayıp, coğrafi bölgelere ve illere göre değişiklik göstermektedir (Özçağlar ve Kasarcı, 1996: 1). Ailelerin gelir seviyesi, ikamet edilen konutun nitelikleri ve mülkiyet durumu da hane halkının büyüklüğü ve aile bireylerinin yaşam kalitesi üzerinde etkili olan unsurlardandır (Başibüyük, 2005b: 275). Bunların yanı sıra geleneksel aile yapıları özellikle

ataerkil olan topluluklar arasında aile büyüklüklerinin daha fazla olduğu bilinmektedir. Aile büyüklükleri geleneksel aile yapısının sosyal, kültürel ve ekonomik gelişmelere bağlı olarak ortadan kalkmaya başlaması ve çekirdek aile tipinin yaygınlaşması ile azalmaya başlamıştır. Bunun yanı sıra iş gücü ve eğitim amaçlı göçler de aile büyüklüklerinin azalmasına neden olmaktadır (Köse, 1997: 74; Birinci, 2013: 146). Bunlara ilave olarak; Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Merkezlerinin doğum kontrolü ile ilgili çalışmaları ile sosyal ve kültürel değişmelere bağlı olarak eğitim seviyesinin yükselmesi sonucu aile planlamasına büyük önem verilmesi, ailelerin geçmişe oranla bakabilecekleri kadar çocuk sahibi olma istekleri, aile büyüklüklerinin küçülmesinde önemli ölçüde etkili olmuştur. Ayrıca evlenen çocukların aileden ayrılarak ayrı evde yaşama istekleri de bu hususta etkili olmaktadır (Zaman, 2004: 139-140).

Ortalama hane halkı büyüklüğü 2021 yılında Türkiye genelinde 3,2 kişi iken, Sivas ilinde 3,1 kişidir (TÜİK, 2021). Yıldızeli ilçesinde 2021 yılında 14.291 hanede 30313 kişi yaşamaktadır. Bu verilere göre Yıldızeli ilçesinde ortalama hane halkı büyüklüğü 2,1 kişiden olup, bu değer Türkiye ve Sivas ili ortalamasının oldukça altındadır. Bununla birlikte yerleşim birimlerine göre ortalama hane halkı büyüklüklerinde önemli farklılık dikkat çekmektedir. Nitekim Yıldızeli kasabasında ortalama hane halkı büyüklüğü 4,6 seviyesinde iken, Karşıyaka Mahallesi'nde bu değer 8,7 kişiye kadar çıkarken, Salihye ve Selamet Mahallelerinde ise 2,8 kişiye düşmektedir (Tablo 2.16; Harita 2.4). Karşıyaka Mahallesi'nde özel yurt, devlet yurdu, pansiyon gibi toplu ikamet yerlerinin varlığının ortalama hane halkı büyüklüğünün yüksek değerler göstermesinde etkili olmaktadır.

Tablo 2.16. Yıldızeli Belediyesi Mahallelere Göre Nüfus, Hane ve Aile Büyüklükleri (2021).

Mahalle Adı	Nüfus	Hane Sayısı	Aile Büyüklüğü
Camii	733	188	3,9
Çamlıbel	367	94	3,9
Cumhuriyet	586	149	3,9
Fatih Sultan Mehmet	491	68	7,2
Fevzi Çakmak	883	158	5,6
Karşıyaka	1527	175	8,7
Mehmet Akif Ersoy	538	152	3,5
Reşadiye	542	124	4,4
Salihye	627	228	2,8
Selamet	242	85	2,8
Toplam	6536	1421	4,6

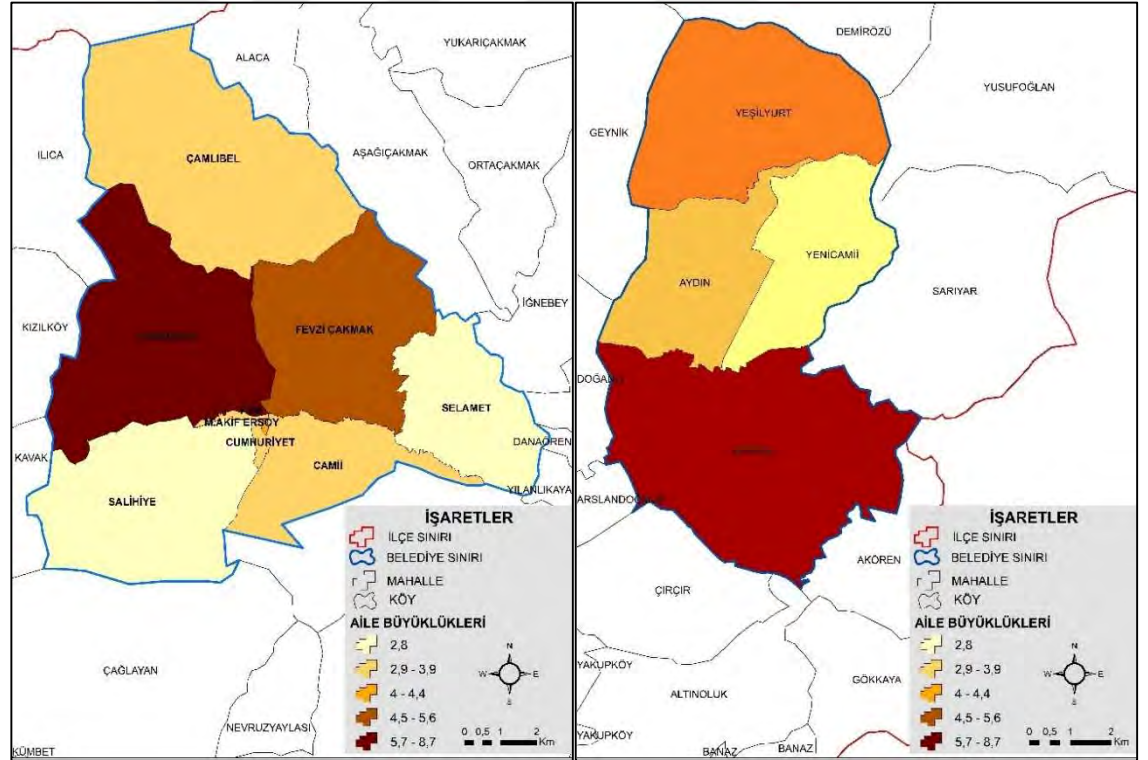
Kaynak: TÜİK Verileri ve Yıldızeli Belediyesi Verilerinden Hazırlanmıştır.

Güneykaya, ilçe merkezine uzak olması dolayısıyla nüfusu 2000 altında olsa da belediye faaliyetlerini sürdürmektedir. Ortalama hane halkı büyüklüğüne bakımından Kargın Mahallesi (3,7 ortalama aile büyüklüğü) ilk sırada yer alırken, Yeni Camii Mahallesi 2,3'lük bir değer ile en küçük ortalama hane halkı sayısına en düşük olduğu yerleşme durumundadır (Tablo 2.17; Harita 2.4).

Tablo 2.17. Güneykaya'da Mahallelere Göre Nüfus, Hane ve Aile Büyüklükleri (2021).

Mahalle Adı	Nüfus	Hane Sayısı	Aile Büyüklüğü
Aydın	220	82	2,7
Kargın	785	212	3,7
Yenicamii	238	102	2,3
Yeşilyurt	260	75	3,5
Toplam	1503	471	3,2

Kaynak: TÜİK Verileri ve Güneykaya Belediyesi Verilerinden Hazırlanmıştır.

Harita 2.4. Yıldızeli Kasabası ve Kargın'nın Mahallelere Göre Ortalama Hane halkı Büyüklüğü. Haritası.

Tablo 2.18. Yıldızeli İlçesine Bağlı Köy Yerleşmelerinin Ortalama Aile Büyüklükleri (2020).

Yerleşmeler	Nüfus	Hane Sayısı	Aile Büyüklüğü
Akçakale	13	13	1,0
Akçalı	111	38	2,9
Akkoca	61	83	0,7
Akören	73	49	1,5
Akpınar	42	40	1,1
Akpınarbeleni	23	18	1,3
Alaca	23	17	1,4
Altınoluk	72	42	1,7
Arslandoğmuş	169	181	0,9
Aşağıçakmak	381	114	3,3
Aşağıkecik	219	95	2,3
Avcıpınarı	69	84	0,8
Bakırcıoğlu	145	55	2,6
Banaz	156	165	0,9
Başköy	83	58	1,4
Bayat	382	189	2,0
Bedel	398	155	2,6
Belcik	352	224	1,6
Buğdayören	80	43	1,9
Büyükakören	614	239	2,6
Cizözü	40	61	0,7
Cumhuriyet	249	130	1,9
Çağlayan	583	237	2,5
Çırçır	71	62	1,1
Çobansaray	390	211	1,8
Çöte	244	157	1,6
Çubuk	134	60	2,2
Çukursaray	272	126	2,2
Danaören	54	18	3,0
Danişment	17	37	0,5
Davulalan	159	168	0,9
Delikkaya	26	23	1,1
Demircilik	121	134	0,9
Demirölük	85	40	2,1
Demirözü	58	110	0,5
Dereköy	58	38	1,5
Dikilitaş	51	19	2,7
Direkli	296	146	2,0
Direkli Sarıkaya	168	79	2,1
Doğanlı	164	186	0,9
Emirler	40	17	2,4
Erenler	47	21	2,2
Esençay	36	41	0,9
Eşmebaşı	493	262	1,9
Fındıcak	26	32	0,8
Geynik	83	87	1,0
Gökçeli	42	37	1,1
Gökkaya	86	43	2,0

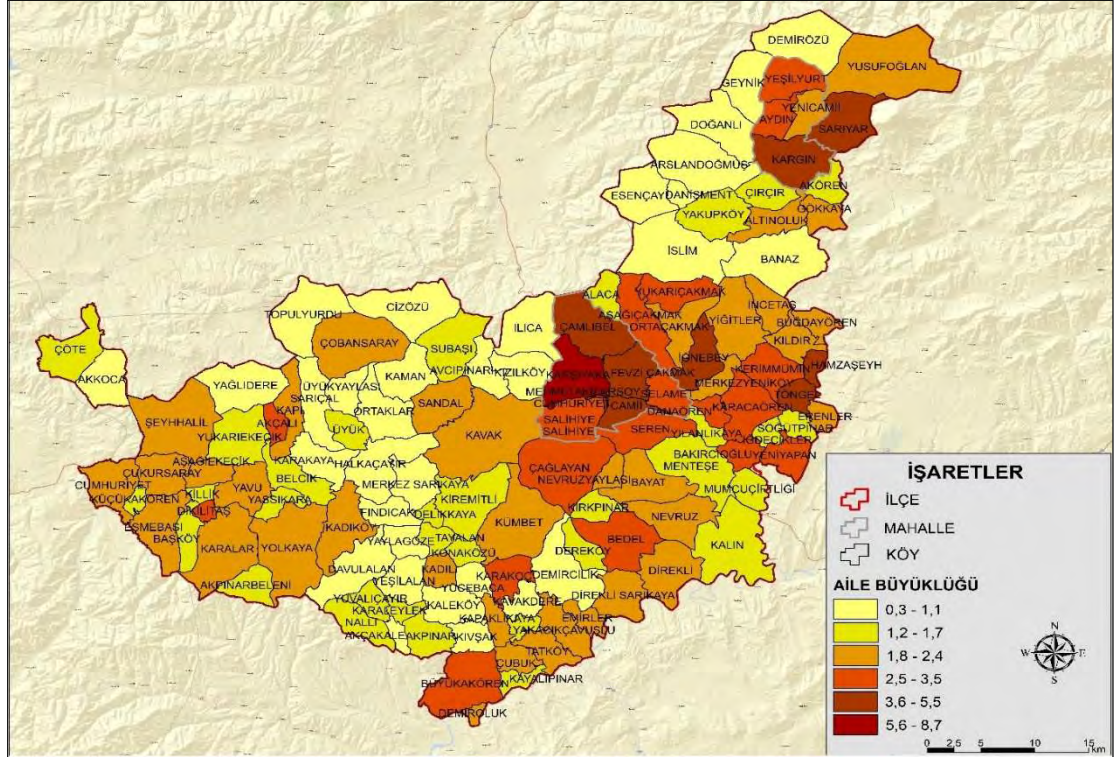
Tablo 2.18. (Devam)

Halkaçayır	38	52	0,7
Hamzaşeyh	156	42	3,7
İğdecikler	42	36	1,2
İğnebey	405	99	4,1
Ilıca	41	54	0,8
İncetaş	112	54	2,1
İslim	54	102	0,5
Kadıköy	264	150	1,8
Kadılı	21	11	1,9
Kaleköy	94	99	0,9
Kalın	760	498	1,5
Kaman	90	93	1,0
Kapaklıkaya	84	41	2,0
Kapı	195	99	2,0
Karacaören	380	124	3,1
Karakaya	86	118	0,7
Karakoç	353	132	2,7
Karalar	583	266	2,2
Karaleylek	29	27	1,1
Kavak	744	310	2,4
Kavakdere	10	38	0,3
Kayalıpınar	60	49	1,2
Kerimmümin	328	97	3,4
Kıldır	139	63	2,2
Killik	121	74	1,6
Kiremitli	87	78	1,1
Kırkpınar	33	24	1,4
Kırşak	41	50	0,8
Kızılköy	81	78	1,0
Konaközü	17	16	1,1
Küçükakören	22	20	1,1
Kümbet	730	322	2,3
Menteşe	278	207	1,3
Merkez Sarıkaya	84	86	1,0
Merkezyeniköy	49	28	1,8
Mumcuçiftliği	157	105	1,5
Nallı	80	69	1,2
Nevruz	227	136	1,7
Nevruzyaylası	26	15	1,7
Ortaçakmak	167	69	2,4
Ortaklar	74	96	0,8
Sandal	235	132	1,8
Sarıçal	101	105	1,0
Sarıyar	1461	310	4,7
Seren	177	71	2,5
Söğütpınar	54	35	1,5
Subaşı	192	119	1,6
Şeyhhalil	565	301	1,9
Tatköy	159	89	1,8

Tablo 2.18. (Devam)

Tayalan	22	19	1,2
Topulyurdu	140	307	0,5
Töngel	255	56	4,6
Üyük	137	85	1,6
Üyükaylası	14	28	0,5
Yağlıdere	157	207	0,8
Yakacıkçavuşlu	247	129	1,9
Yakupköy	137	107	1,3
Yassıkara	50	44	1,1
Yavu	622	280	2,2
Yaylagöze	32	32	1,0
Yeniyapan	302	113	2,7
Yeşilalan	49	63	0,8
Yiğitler	217	125	1,7
Yılanlıkaya	29	18	1,6
Yolkaya	742	327	2,3
Yukarıçakmak	300	90	3,3
Yukarıkecik	260	168	1,5
Yusufoğlu	561	284	2,0
Yuvalıçayır	105	79	1,3
Yücebaca	51	65	0,8
Toplam	22274	12399	1,8

Kaynak: TÜİK ve İl Özel İdare Verilerinden Hazırlanmıştır.

Harita 2.5. Yıldızeli İlçesi'ne Bağlı Köylerin Hanehalkı Büyüklüğü Haritası.

Yıldızeli ilçesinde köy yerleşim birimlerinde 2021 yılı itibariyle 12399 hanede 22274 kişi yaşamaktadır. Buna değerlere göre köylerin hane halkı büyüklüğü ortalama 1,8 gibi düşük bir değer göstermektedir. Bunun esas nedenleri arasında ilçenin sürekli olarak dışarıya göç vermesi ve köylerde genelde yaşlı nüfusun yaşıyor olmasıdır. Araştırma sahasında özellikle dağ köyleri nüfustan yoksun bir durumda olup, birçok ev yalnızca sınıl ziyaretleri sırasında kullanılmak üzere yılın büyük bölümünde boş kalmaktadır. Hane halkı büyüklüğü bakımından en az olan köy yerleşmesi 0,3 ortalama hane halkı ile Kavakdere'dir. Kavakdere köyü nüfusuna kayıtlı kişi sayısı 10 kişi olup, aynı zamanda Yıldızeli ilçesinin en düşük nüfusa sahip olan köyü durumundadır. Ortalama hane halkı büyüklüğü bakımından en büyük köy yerleşmesi ise 4,7 ile Sarıyar köyüdür. İlçenin nüfus bakımından en kalabalık köyü olan Sarıyar, yüksek katlı binaların sayısının fazla olması bakımından diğer köylerden ayrılmaktadır (Tablo 2.18; Harita 2.5).

2.1.5.4. Sağlık Durumu

İlçede sağlık hizmetleri 1965 yılına kadar Hükümet tabipliği bünyesinde Hükümet Konağı içerisinde faaliyet göstermiş, bu tarihte Merkez Sağlık Ocağının hizmete açılması ile birlikte sağlık hizmetleri buradan yürütölmeye başlanmıştır. Sağlık hizmetleri 1988 yılından itibaren ise Sağlık Grup Başkanlığı tarafından koordine edilerek yürütölmeye devam etmiştir. İlçe merkezinde inşaatına 1986 yılında başlanılan ve 1990 yılında yapımı tamamlanan 25 yatak kapasiteli hastane ile birlikte sağlık hizmetleri daha kaliteli bir şekilde verilmeye başlanmıştır. Hastana kapasitesi 1994 yılında artırılarak yatak kapasitesi 50'ye çıkarılmıştır. Bu hastane sonraki yıllarda yeni hastane yapılmasından dolayı kapatılmıştır.

Günümüz itibariyle araştırma sahasında en kapsamlı sağlık hizmeti sunan kurum Yıldızeli Devlet Hastanesi'dir (Fotoğraf 2.3). Hastane 19 Aralık 2016 tarihinde 75 yataklı olarak hizmete açılmış olup, hastanede 2021 yılı itibariyle 2 operatör doktor, 5 uzman hekim, 13 pratisyen hekim, 2 diş doktoru, 1 diyetisyen, 4 hemşire, 5 temizlik görevlisi, 8 güvenlik görevlisi ile sağlık hizmetlerinin yürütölmesi sağlanmaktadır. Bunun haricinde bakıma ihtiyacı olan engelli bireylerin koruma, sağlık, eğitim ve rehberlik ihtiyaçlarının karşılandığı ve yatılı olarak hasta kabul eden 1 adet bakımevi bulunmaktadır (Fotoğraf 2.4). Bakımevi 2020 yılında açılmış olup, 2 sosyal hizmet uzmanı, 5 sağlık personeli, 15 bakım personeli ile mevcutta 41 engelli bireye bakım hizmeti vermektedir

Fotoğraf 2.7. Yıldızeli Devlet Hastanesi, 19 Aralık 2016 Tarihinde Hizmete Açılmıştır.

Fotoğraf 2.8. Yıldızeli İlçesi'nde Engelli Bireylere Hizmet Veren Özel Güncel Bakımevi

Araştırma sahasında ki sağlık hizmetleri 2021 yılı itibariyle 1 devlet hastanesi, 1 bakımevi, 11 aile sağlığı merkezi, 16 sağlık evi ve 5 mobil sağlık istasyonu tarafından verilmektedir. Bunların dışında ilçede 5 eczane bulunmaktadır.

Tablo 2.19. Yıldızeli İlçesi’nde Sağlık Hizmeti Veren Aile Sağlı Merkezleri (2021).

Bulunduğu Yer	Sayısı
Yıldızeli Merkez	6
Yavu Köyü	2
Direkli Köyü	1
Kavak Köyü	1
Güneykaya	1
Toplam	11

Kaynak: Yıldızeli İlçe Sağlık Müdürlüğü.

Yıldızeli kasabası dışında Kavak, Yavu, Direkli gibi köy yerleşmelerinde de Aile Sağlığı Merkezleri ile sağlık hizmeti verilmektedir (Tablo 2.19; Harita 2.6). Bunun yanı sıra ilçede 16 adet sağlık evinin hizmet verdiği görülmektedir (Tablo 2.20; Harita 2.6). Bu sağlık evleri çoğunlukla 1 doktor ve 1 hemşire ile sağlık hizmetlerine devam etmektedir. Sağlık evleri genel olarak nüfus bakımından büyük köylerde hizmet verdikleri dikkat çekmektedir. Buralardaki tesisler aynı zamanda çevre köylere de sağlık hizmeti sunmaktadır.

Tablo 2.20. Yıldızeli İlçesinde Sağlık Evi Bulunan Yerleşmeler (2021)

Bulunduğu Yer	Sayısı
Bayat	1
Bedel	1
Büyükakören	1
Çağlayan	1
Esmebaşı	1
Kalın	1
Karacaören	1
Karalar	1
Kargın	1
Kümbet	1
Ortaçakmak	1
Sandal	1
Sarıyar	1
Şeyhhalil	1
Yakacıkçavuşlu	1
Yolkaya	1
Toplam	16

Kaynak: Yıldızeli İlçe Sağlık Müdürlüğü.

2.1.5.5. Nüfusun Dağılışı ve Yoğunluğu

Yeryüzünde nüfusun dağılışında ülkeler arasında büyük farklar görülebildiği gibi aynı ülke içerisinde yer alan belirli bölgeler arasında da değişiklikler görülebilmektedir. Nüfus dağılışında bu çeşitliliğin ortaya çıkmasında yeryüzü şekilleri, iklim koşulları, su kaynaklarına yakınlık ve uzaklık durumu, verimli tarım alanlarının varlığı, tarım alanlarının yüz ölçümü, sanayi ve ticaret merkezlerine olan yakınlık, sosyal yaşama duyulan ihtiyaçlar, sağlık ve ulaşım hizmetlerine yakın olma isteği gibi nedenler etkili olmaktadır (Tanoğlu, 1969: 56).

Nüfusun kırsal alandan çok merkezde toplanmasında kırsal alanda görülen tarımda makineleşme, işsizlik gibi sorunlar ve şehir merkezlerinin çekici güçleri bunda önemli bir rol oynamaktadır. İlçe merkezinde nüfus ve yerleşmeler Sivas-Ankara karayolunun güneyinde ve bu yol boyunca uzanış göstermektedir. Kasabanın batısında ve kuzeyinde verimli alüvyon düzlüklerden oluşan tarım arazileri yer alırken, güneyi ise Çal Dağı yamaçları yerleşme ve ekonomik faaliyetler için cazibeler oluşturmamaktadır. İlçe genelinde ise yerleşmeler çoğunlukla ovada ve vadi içlerinde toplanmıştır. Dağlık alanlarda yer alan köylerin ise nüfus bakımından büyük olmadığı görülmektedir. Araştırma sahası 986 m ile 2230 m arasında değişen yükseltiler arasında yer almaktadır. Araştırma sahasında 2000 metrenin üzerinde daimi yerleşmeler bulunmayışı iklim ve yer şekilleri etkisinden kaynaklanmaktadır. Dikey yerleşme sınırı kabaca 1000 m ile 2000 m arasında değişmektedir.

Araştırma sahasında nüfusun dağılışı, yerleşmelerin bulundukları yükseltilere göre 4 sınıfa ayrılmış olup, yerleşmelerin bulundukları yükseltiler belirlenirken meskenlerin yoğun olarak toplanmış olduğu yerler dikkate alınmıştır. Yerleşmelerin yükselti kuşaklarına göre sınıflandırılmasında birinci kademe 1000 m -1200 m arası, ikinci kademe 1201 m - 1400 m arası, üçüncü kademe 1401 m - 1600 m arası ve dördüncü kademe ise 1601 m -1800 m şeklinde belirlenmiştir. Bu sınıflandırmaya göre birinci kademedeki 9 yerleşme, ikinci kademedeki 65 köy yerleşmesi ile 10'u Yıldızeli Belediyesi mücavir alanı içerisinde ve 4'ü de Güneykaya'ya bağlı mahaller olmak üzere toplam 79 yerleşme, üçüncü kademedeki 36 köy yerleşmesi, dördüncü kademedeki ise 8 köy yerleşmesi tespit edilmiştir (Tablo 2.22).

Tablo 2.22. Yıldızeli İlçesi'nde Yerleşme ve Nüfusun Yükselti Kademelerine Göre Dağılışı.

1. Kademe 1000 m- 1200 m	Yerleşme		Nüfus	
	Akkoca		61	
	Aşağıkeçik		219	
	Çöte		244	
	Çukursaray		272	
	Demirölük		85	
	Killik		121	
	Şeyhhalil		565	
	Topulyurdu		140	
	Yavu		622	
Toplam	9		2329	
2. Kademe 1201 m -1400 m	Yerleşme	Nüfus	Yerleşme	Nüfus
	Akçalı	111	Kaman	90
	Akören	73	Kapaklıkaya	84
	Altınoluk	72	Kapı	195
	Arslandoğmuş	169	Karacaören	380
	Aydın*	220	Karakaya	86
	Bakırcıoğlu	145	Karalar	583
	Başköy	83	Kargın*	785
	Belcik	352	Karşıyaka*	1527
	Buğdayören	80	Kavakdere	10
	Büyükakören	614	Kayalıpınar	60
	Camii*	733	Kerimmümin	328
	Cizözü	40	Kıldır	139
	Cumhuriyet	249	Kıvşak	41
	Cumhuriyet*	586	Konaközü	17
	Çamlıbel*	367	Mehmet Akif Ersoy*	538
	Çırçır	71	Menteşe	278
	Çobansaray	390	Mumcuçiftliği	157
	Çubuk	134	Ortaklar	74
	Danaören	54	Reşadiye*	542
	Demirözü	58	Salihye*	627
	Dikilitaş	51	Sarıçal	101
	Direkli	296	Selamet*	242
	Direklisarıkaya	168	Seren	177
	Doğanlı	164	Söğütpınar	54
	Emirler	40	Tatköy	159
	Erenler	47	Töngel	255
	Esmebaşı	493	Üyük	137
	Fatih Sultan Mehmet*	491	Üyükaylası	14
	Fevzi Çakmak*	883	Yağlıdere	157
	Fındıcak	26	Yakacıkçavuşlu	247

Tablo 2.22. (Devam)

	Geynik	83	Yassıkara	50
	Gökçeli	42	Yenicamii*	238
	Gökkaya	86	Yeniyapan	302
	Halkaçayır	38	Yeşilyurt*	260
	Hamzaşeyh	156	Yılanlıkaya	29
	İğdecikler	42	Yolkaya	742
	İğnebey	405	Yukarıkecik	260
	Kadıköy	264	Yusufoğlu	561
	Kalın	760	Yücebaca	51
	Küçükakören	22		
	Toplam		79	19635
3. Kademe 1401 m - 1600 m	Yerleşme	Nüfus	Yerleşme	Nüfus
	Akçakale	13	Karaleylek	29
	Akpınar	42	Kavak	744
	Aşağıçakmak	381	Kızılköy	81
	Avcıpınarı	69	Kiremitli	87
	Banaz	156	Kümbet	730
	Bayat	382	Merkezsarıkaya	84
	Bedel	398	Merkezyeniköy	49
	Çağlayan	583	Nallı	80
	Danışment	17	Nevruz	227
	Delikkaya	26	Ortaçakmak	167
	Demircilik	121	Sandal	235
	Dereköy	58	Sarıyar	1461
	Esençay	36	Subaşı	192
	Ilıca	41	Yakupköy	137
	İncetaş	112	Yaylagöze	32
	İslim	54	Yiğitler	217
	Kadılı	21	Yukarıçakmak	300
	Kaleköy	194	Karakoç	353
	Toplam		36	7909
4. Kademe 1601 m- 1800 m			Yerleşme	Nüfus
			Alaca	23
			Davulalan	159
			Kırkpınar	33
			Nevruzyaylası	26
			Tayalan	22
			Yeşilalan	49
			Yuvalıçayır	105
			Akpınarbeleni	23
	Toplam		8	440

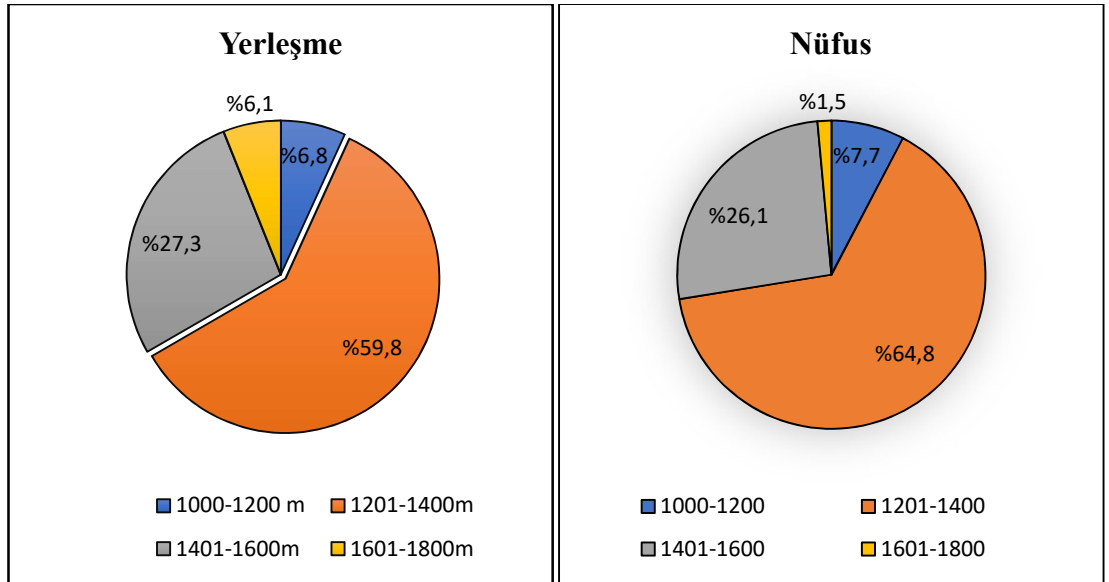
Kaynak: TÜİK verileri ve Topoğrafya Haritası'ndan yararlanılarak hazırlanmıştır.

Araştırma sahasında 2021 yılı itibariyle biri belediye örgütlü olmak üzere 119 köy ve 1 kasaba olmak üzere toplam 120 yerleşmede 30313 kişi yaşamaktadır. Bu nüfusun yükselti kuşaklarına göre dağılımı incelendiğinde, birinci kademede, yani 1000-1200 m arasında yer alan 9 köy yerleşmesinde 2329 kişinin yaşadığı görülmektedir. Bu kuşakta yer alan nüfus, ilçe nüfusunun %7,7 gibi küçük bir bölümünü oluşturmaktadır. Buna karşılık ikinci kademe (1201-1400 m) Yıldızeli kasabası ve Güneykaya belde belediyesini oluşturan mahalleler ile 65 köy yerleşmesinde ilçe nüfusunun %64,8'lik (19635kişi) bir kısmı yaşamını sürdürmektedir. Nüfusun bu kademede fazla olması 14 mahalleden oluşan Yıldızeli ve 4 mahalleden ibaret Güneykaya'nın bu kuşakta yer almasının yanı sıra köylerin büyük bir bölümünün de (65 köy) bu grupta yer almasından kaynaklanmıştır (Tablo 2.22; Tablo 2.23; Şekil 2.14).

Tablo 2.23. Yıldızeli İlçesinde Yerleşme ve Nüfusun Yükselti Kademelerine Göre Dağılışı.

Yükselti Basamağı (m)	Yerleşme Sayısı	%'si	Nüfus	%'si
1000-1200	9	6,8	2329	7,7
1201-1400	79	59,8	19635	64,8
1401-1600	36	27,3	7909	26,1
1601-1800	8	6,1	440	1,5

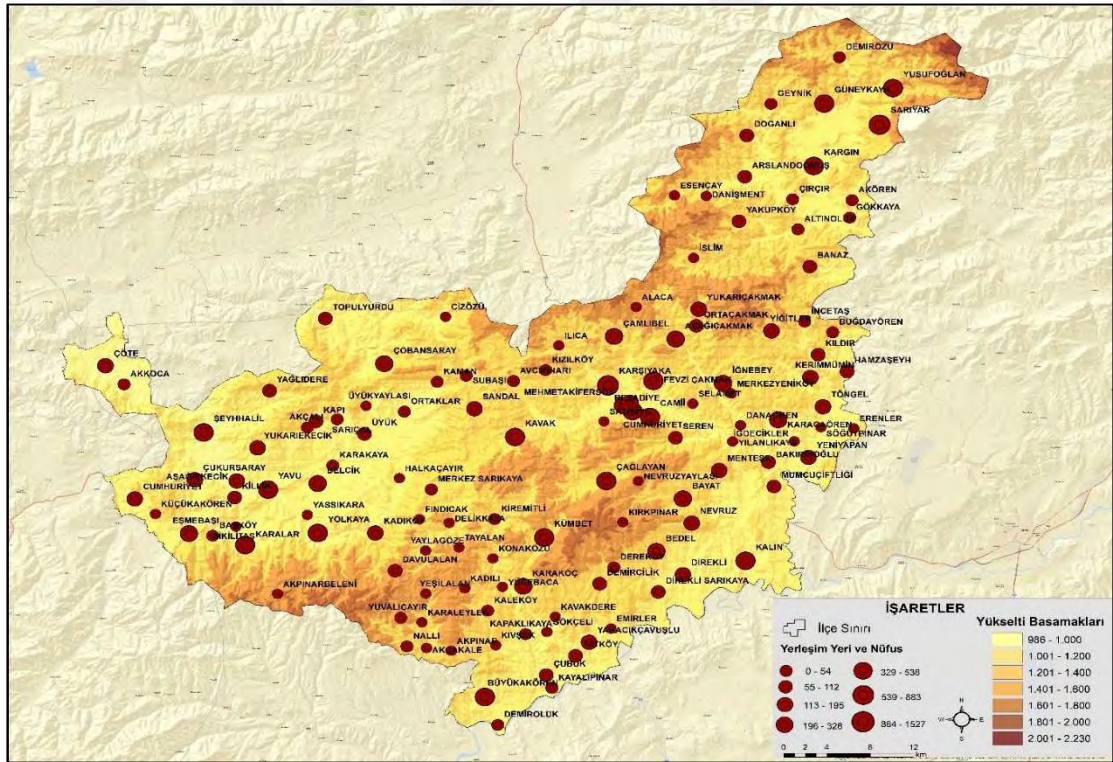
Kaynak: TÜİK Verileri ve 1/25.000 Ölçekli Topoğrafya Haritası'ndan yararlanılarak hazırlanmıştır.

Şekil 2.14. Yıldızeli İlçesinde Yerleşme ve Nüfusun Yükselti Kademelerine Göre Dağılışı

Yıldızeli ilçesindeki üçüncü kademede 36 yerleşim yeri bulunmakta olup, toplamda 7909 kişilik bir nüfusun burada yaşadığı görülmektedir. İlçe nüfusunun %26,1'lik gibi 1/4'ünden büyük kısmı bu kademede yer almaktadır. Bu kuşakta yer alan yerleşmelerde vadi ve ova tabanları tarım alanı olarak kullanırken, yerleşim birimlerinin vadi yamacı ya da dağ yamaçları kurulmuş olduğu dikkat çekmektedir. İlçenin en kalabalık köy yerleşmesi olan Sarıyar (1461 kişi) bu kuşakta yer alan en önemli yerleşme durumundadır (Tablo 2.22; Tablo 2.22; Şekil 2.14).

Yıldızeli ilçesinde 1601- 1800 m olarak belirlenen dördüncü kademede toplam 8 yerleşim birimi bulunmakta olup, bu kademede yaşayan nüfus ilçe nüfusunun %1,5 'ini oluşturur ve 440 kişidir. Bu kuşaktaki yerleşmeler dağ köyleri karakterindedirler. Bu nedenle ulaşımın kış şartlarında zorlukla sağlandığı, ekonomik faaliyetlerin kısıtlı olması sebebiyle nüfusu az olan yerleşme özelliği göstermektedirler.

Harita 2.7. Yıldızeli İlçesinde Nüfusun Yükselti Kuşaklarına Göre Dağılışı.

Toprak ve nüfus sayıları arasındaki ilişki derecesini ortaya koyan en açık göstergelerden biri de nüfus yoğunluklarıdır. Bu terim, belli bir coğrafi ortam üzerinde barınan nüfus sayısının, bu ünitenin yüzölçümü değerine oranlanması sonucunda elde edilen bir orantı değeridir (Doğanay, 2014: 230). Nüfus yoğunluğunun demografik,

ekonomik, sosyolojik ve politik önemi vardır. Dünyada ülke ve bölgeye göre, nüfus miktarından ayrı olarak değişen bu olayın nüfus miktarına bağlı olarak, kendine has bir anlam ve aksiyonu olduğu unutulmamalıdır (Tanoğlu, 1969: 51). Böylece son derece önemli olan nüfus yoğunlukları, aritmetik (matematiksel), fizyolojik ve tarımsal olmak üzere üç şekilde hesaplanmaktadır.

Yıldızeli ilçesinde aritmetik nüfus yoğunluğu 1927 yılında 15 kişi/km² iken, bu sayım devresinden sonra nüfusun artmaya başlamasıyla birlikte 1935 yılında aritmetik nüfus yoğunluğu 19 kişi/km² ye çıkmıştır. Bu tarihten sonra nüfusun artış seyrine uygun şekilde artan aritmetik nüfus yoğunluğu 2000 yılında 30 kişi/km² ile maksimum seviyeye ulaşmıştır. Bu dönemden sonra ilçe nüfusunun sürekli göç vererek azalmasıyla birlikte, aritmetik nüfus yoğunluğu düşmeye başlamıştır. Buna bağlı olarak yoğunluk 2007 yılında 21 kişi/km²'ye, 2015 yılında 14 kişi/km²'ye ve 2021'de 12 kişi/km²'ye kadar gerilemiştir. Bu ortalama il ortalamasından (23 kişi/km²) ve Sivas iline bağlı diğer ilçelerin birçoğundan düşük bir değer göstermektedir (Tablo 2.24; Tablo 2.25). Bu durumun ortaya çıkmasının en önemli nedeni ilçede göç hareketinin yoğun olarak devam etmesidir.

Tablo 2.24. Yıldızeli İlçesi'nin Sayım Yıllarına Göre Aritmetik Nüfus Yoğunluğu (1927-2021).

Yıl	Nüfus	Nüfus Yoğunluğu	Yıl	Nüfus	Nüfus Yoğunluğu
1927	37428	15	2007	52710	21
1935	47319	19	2008	51031	20
1940	51063	20	2209	47228	19
1945	53790	21	2010	45041	18
1950	54551	22	2011	43639	17
1955	57432	23	2012	42723	17
1960	62104	25	2013	40540	16
1965	65536	26	2014	38735	15
1970	69397	27	2015	35980	14
1975	65800	26	2016	34860	14
1980	73235	29	2017	33486	13
1985	72664	29	2018	33986	13
1990	74902	30	2019	32797	13
1997	71412	28	2020	31748	13
2000	76232	30	2021	30313	12

Kaynak: HGM , DİE ve TÜİK Verilerinden Faydalanılarak Hazırlanmıştır.

Tablo 2.25. Sivas İlinde İlçelere Göre Aritmetik Nüfus Yoğunlukları (2021).

İlçe	Nüfus	Yüzölçümü (km ²)*	Nüfus Yoğunluğu
Akıncılar	4957	432	11
Altınyayla	8739	654	13
Divriği	16177	2632	6
Doğanşar	2686	370	7
Gemerek	21810	1131	19
Gölova	3168	286	11
Gürün	18286	2632	7
Hafik	9155	1765	5
İmranlı	7352	1292	6
Kangal	20137	3342	6
Koyulhisar	12497	891	14
Merkez	388079	3488	111
Şarkışla	37708	2073	18
Suşehri	25404	939	27
Ulaş	8005	1092	7
Yıldızeli	30313	2529	12
Zara	21648	2616	8
İl Geneli	636121	28164	23

Kaynak: HGM ve TÜİK verileri. *Yüzölçümlerine Göl Alanları Dahil Edilmemiştir.

Araştırma sahasında aritmetik nüfus yoğunluklarına yerleşmeler ölçeğinde bakıldığında, bu değer yüzölçümlerine ve nüfuslarına göre farklılıklar göstermektedir. Genel itibariyle ilçedeki yerleşmelerin nüfusları oldukça azdır. Bu nedenle mahalle statüsünde olan yerleşmeler dışındaki diğer yerleşmelerde aritmetik nüfus yoğunluklarının çok düşük olduğu görülmektedir. İlçe merkezinde 2021 yılı itibariyle km²'ye düşen insan sayısı 52 kişi/km² iken, belediye örgütlü Güneykaya yerleşmesinde ise bu oran 21 kişi/km²'dir. Köy yerleşmelerinde ise aritmetik nüfus yoğunlukları 1 kişi/km²'ye (Yılanlıkaya, Cizözü, İslim, Kırşak, Kavakdere, Üyükyaylası, Halkaçayır, Kırşak ve Esençay) kadar düşmektedir. Yıldızeli ilçesindeki en yüksek aritmetik nüfus yoğunluğuna sahip yerleşme 54 kişi/km² yoğunlukla ilçenin en kalabalık köyü olan Sarıyar'dır (Tablo 2.26).

Tablo 2.26. Yıldızeli İlçesine Ait Yerleşmelerin Aritmetik Nüfus Yoğunlukları (2021).

Yerleşmeler	Nüfus	Yüzölçümü (km ²)	Nüfus Yoğunluğu km ²
Yıldızeli	6536	126,5	52
Akçakale	13	4,5	3
Akçalı	111	6,4	17
Akkoca	61	20,1	3
Akören	73	9,4	8
Akpınar	42	15,0	3
Akpınarbeleni	23	13,4	2
Alaca	23	10,2	2
Altınoluk	72	17,2	4
Arslandoğmuş	169	41,3	4
Aşağıçakmak	381	23,8	16
Aşağıkecik	219	10,0	22
Avcıpınarı	69	14,0	5
Bakırcıoğlu	145	9,4	15
Banaz	156	41,5	4
Başköy	83	11,2	7
Bayat	382	25,6	15
Bedel	398	29,7	13
Belcik	352	18,1	19
Buğdayören	80	8,3	10
Büyükakören	614	33,8	18
Cizözü	40	35,4	1
Cumhuriyet	249	20,7	12
Çağlayan	583	45,8	13
Çırçır	71	13,9	5
Çobansaray	390	42,7	9
Çöte	244	24,4	10
Çubuk	134	9,8	14
Çukursaray	272	17,8	15
Danaören	54	7,0	8
Danışment	17	5,3	3
Davulalan	159	28,5	6
Delikkaya	26	4,6	6
Demircilik	121	32,1	4
Demirölük	85	2,7	31
Demirözü	58	34,9	2
Dereköy	58	10,6	5
Dikilitaş	51	3,6	14
Direkli	296	25,8	11
Direklisarıkaya	168	19,0	9
Doğanlı	164	30,4	5
Emirler	40	7,5	5
Erenler	47	6,7	7
Esençay	36	25,3	1
Esmebaşı	493	26,6	19

Tablo 2.26. (Devam)

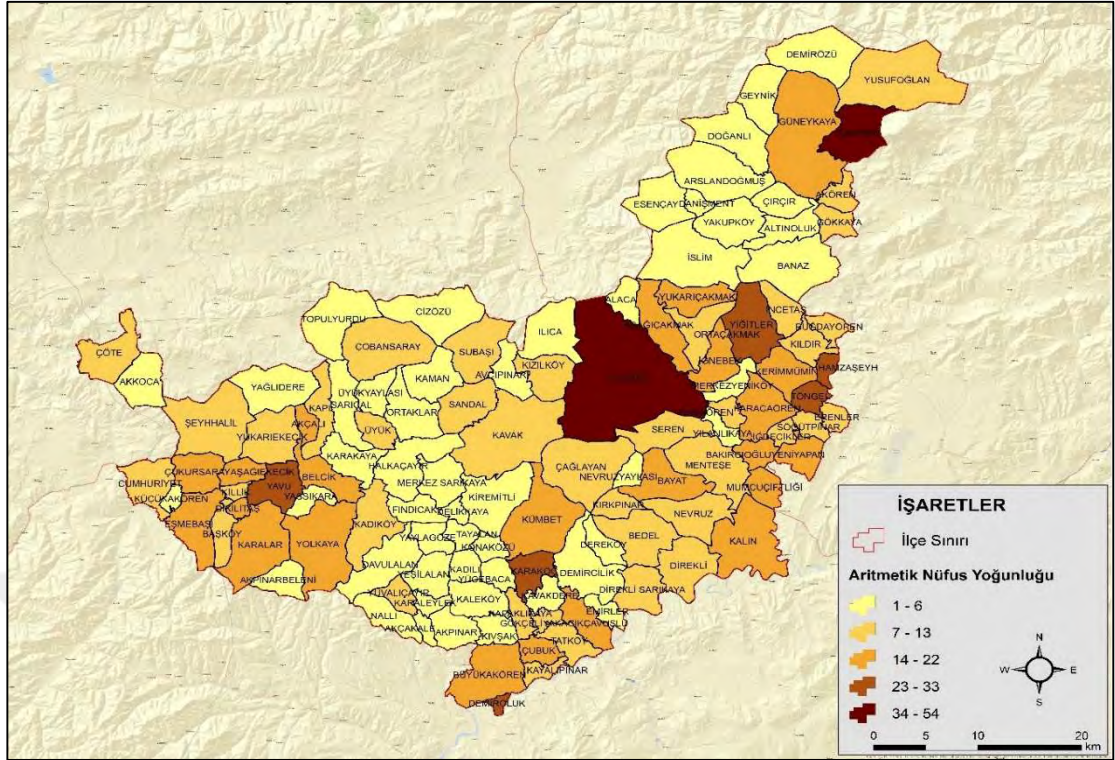
Fındıcak	26	12,6	2
Geynik	83	21,3	4
Gökçeli	42	5,3	8
Gökkaya	86	10,2	8
Güneykaya	1503	73,1	21
Halkaçayır	38	30,5	1
Hamzaşeyh	156	5,6	28
Ilıca	41	27,3	2
İğdecikler	42	5,9	7
İğnebey	405	18,8	22
İncetaş	112	13,4	8
İslim	54	49,3	1
Kadıköy	264	27,3	10
Kadılı	21	9,0	2
Kaleköy	94	18,9	5
Kalın	760	42,6	18
Kaman	90	21,2	4
Kapaklıkaya	84	8,6	10
Kapı	195	16,3	12
Karacaören	380	24,4	16
Karakaya	86	18,4	5
Karakoç	353	14,5	24
Karalar	583	39,6	15
Karaleylek	29	5,8	5
Kavak	744	62,9	12
Kavakdere	10	9,8	1
Kayalıpınar	60	6,3	10
Kerimmümin	328	18,2	18
Kıldır	139	13,4	10
Kırkpınar	33	3,7	9
Kıvşak	41	33,0	1
Kızılköy	81	10,1	8
Killik	121	10,8	11
Kiremitli	87	19,7	4
Konaközü	17	7,4	2
Küçükakören	22	4,0	6
Kümbet	730	42,7	17
Menteşe	278	34,4	8
Merkezsarıkaya	84	17,8	5
Merkezyeniköy	49	9,9	5
Mumcuçiftliği	157	10,7	15
Nallı	80	15,6	5
Nevruz	227	26,3	9
Nevruzyaylası	26	7,0	4
Ortaçakmak	167	18,5	9
Ortaklar	74	24,0	3

Tablo 2.26. (Devam)

Sandal	235	23,0	10
Sarıçal	101	21,4	5
Sarıyar	1461	27,1	54
Seren	177	22,2	8
Söğütpınar	54	7,3	7
Subaşı	192	28,3	7
Şeyhhalil	565	43,9	13
Tatköy	159	13,1	12
Tayalan	22	7,6	3
Topulyurdu	140	33,2	4
Töngel	255	9,4	27
Üyük	137	11,2	12
Üyükaylası	14	12,1	1
Yağlıdere	157	30,2	5
Yakacıkçavuşlu	247	16,4	15
Yakupköy	137	24,7	6
Yassıkara	50	8,2	6
Yavu	622	19,0	33
Yaylagöze	32	10,6	3
Yeniyapan	302	13,8	22
Yeşilalan	49	16,1	3
Yılanlıkaya	29	31,1	1
Yiğitler	217	6,9	31
Yolkaya	742	47,9	15
Yukarıçakmak	300	17,9	17
Yukarıkecik	260	26,2	10
Yusufoğlan	561	60,7	9
Yuvalıçayır	105	9,2	11
Yücebaca	51	8,8	6

Kaynak: TÜİK ve İl Özel İdare Verilerinden Hazırlanmıştır.

Yıldızeli İlçesinde 32 köy yerleşmenin aritmetik nüfus yoğunluğunun 5 kişi/km²'nin altında olduğu görülmektedir. Bu durumun ortaya çıkmasında köy nüfuslarının az olması dikkati çekmektedir. Bu köylerden yalnızca 4 tanesinin (Arslandoğmuş, Banaz, Demircilik, Topulyurdu) nüfusunun 100 kişinin üzerinde olduğu, geri kalan köylerde nüfusun çok az olduğu görülmektedir (Tablo 2.26). Aritmetik nüfus ortalamasının kilometrekareye 5,01 ile 10 kişi arasında olduğu yerleşme sayısı ise 38'dir. İlçede 10,01 ile 20 kişi/km² arasında nüfus yoğunluğuna 38 köyde rastlanırken, 12 yerleşmenin aritmetik nüfus yoğunluğu, 20 kişi/km²'nin üzerindedir.

Harita 2.8. Yıldızeli İlçesinin Aritmetik Nüfus Yoğunluğu Haritası.

Aritmetik nüfus yoğunluğu, yüzölçümünün büyük ve nüfusun az olduğu veya her ikisinin de az olduğu sahalarda farklı sonuçlar ortaya çıkarmaktadır. Bu bakımdan toplam nüfusun ekili-dikili olan tarım arazisine oranlanması ile ortaya konan *fizyolojik nüfus yoğunluğu* daha doğru sonuçlar verir niteliktedir (Doğanay, 2014: 234). Bu açıdan 1276,35 km² tarım alanına sahip Yıldızeli ilçesi değerlendirildiğinde 2021 yılı itibariyle 24 kişi/km²'lik fizyolojik nüfus yoğunluğu sahip olduğu anlaşılmaktadır. Yerleşmeler bazında incelendiğinde yerleşme nüfusu az olmasına rağmen tarıma elverişli arazi bulunmayan yerleşmelerde bu yoğunluk aritmetik nüfus yoğunluğuna göre oldukça farklı değerler göstermektedir. İslim köyü 1 kişi/km² ile yerleşmeler bazında en düşük fizyolojik yoğunluğa yerleşme durumundadır. Fizyolojik nüfus yoğunluğu 5 kişi/km² ve altında olan yerleşmeler; İslim (1,39 kişi/km²), Halkaçayır (1,67 kişi/km²), Kavakdere (1,82 kişi/km²), Esençay (2,13 kişi/km²), Üyükyaylası (2,79 kişi/km²), Danışment (3,22 kişi/km²), Alaca (3,98 kişi/km²), Ortaklar (4,71 kişi/km²), Kiremitli (4,71 kişi/km²), Akçakale (4,92 kişi/km²) köyleridir (Tablo 2.26). Bu yerleşmelerin ortak özellikleri nüfus bakımından sayıca az olmasına rağmen tarım arazilerinin geniş olmasıdır.

Fizyolojik nüfus yoğunluğu en yüksek olan köy yerleşmesi 2091 kişi/km² ile Akpınarbeleni'dir. Bu köy 1790-1800 metreler arasında yer aldığından ekili dikili alanı

oldukça azdır. Bu nedenle en yüksek yoğunluğa burada rastlanmaktadır. İlçede 50 kişi/km²'nin üzerinde fizyolojik nüfus yoğunluğuna sahip köyler sırasıyla Akpınarbeleni (2091 kişi/km²), Sarıyar (92 kişi/km²), Akçalı (91 kişi/km²), Yolkaya (91 kişi/km²), Çukursaray (76 kişi/km²), Yavu (74 kişi/km²), Killik (66 kişi/km²), Karalar (59 kişi/km²) ve Yusufoglan'dır (54 kişi/km²). Yıldızeli'nin fizyolojik nüfus yoğunluğu 89 kişi/km² iken, Güneykaya'da ise bu değer 32 kişi/km² seviyesindedir (Tablo 2.27).

Tablo 2.27. Yıldızeli İlçesine Bağlı Yerleşmelerin Fizyolojik Nüfus Yoğunlukları (2021).

Yerleşmeler	Nüfus	Tarım Alanları Yüzölçümü (km ²)	Fizyolojik Nüfus Yoğunluğu (km ²)
Akçakale	13	2,64	5
Akçalı	111	1,22	91
Akkoca	61	3,71	16
Akören	73	6,47	11
Akpınar	42	6,65	6
Akpınarbeleni	23	0,011	2091
Alaca	23	5,78	4
Altınoluk	72	8,066	9
Arslandoğmuş	169	20,35	8
Aşağıçakmak	381	16,92	23
Aşağıkecik	219	5,01	44
Avcıpınarı	69	10,62	6
Bakırcıoğlu	145	8,72	17
Banaz	156	18,52	8
Başköy	83	3,03	27
Bayat	382	11,6	33
Bedel	398	20,09	20
Belcik	352	13,32	26
Buğdayören	80	6,43	12
Büyükakören	614	23,4	26
Cizözü	40	7,06	6
Cumhuriyet	249	7,18	35
Çağlayan	583	13,82	42
Çırçır	71	8,68	8
Çobansaray	390	16,39	24
Çöte	244	8,15	30
Çubuk	134	8,77	15
Çukursaray	272	3,58	76
Danaören	54	3,83	14
Danışment	17	5,28	3
Davulalan	159	8,6	18
Delikkaya	26	1,21	21
Demircilik	121	18,84	6
Demirroluk	85	2,266	38

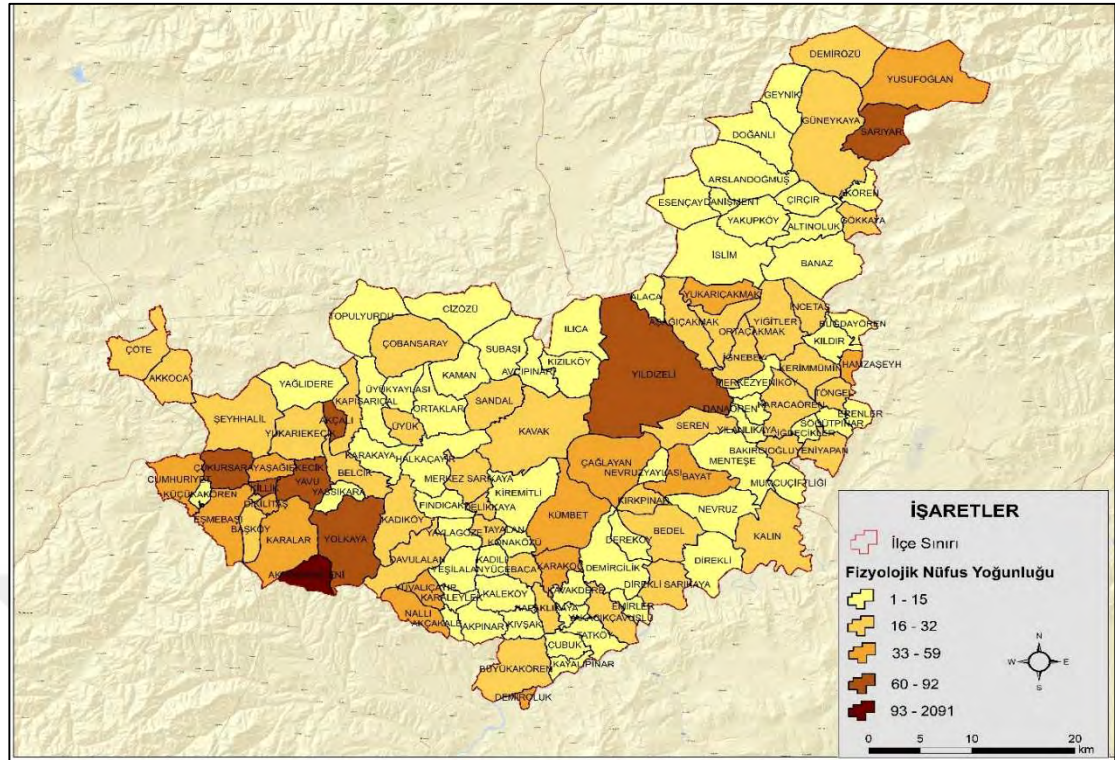
Tablo 2.27. (Devam)

Demirözü	58	2,39	24
Dereköy	58	5,23	11
Dikilitaş	51	1,25	41
Direkli	296	23,54	13
Direklisarıkaya	168	5,86	29
Doğanlı	164	19,12	9
Emirler	40	4,87	8
Erenler	47	4,42	11
Esençay	36	16,91	2
Esmebaşı	493	10,77	46
Fındıcak	26	3,49	7
Geynik	83	9,67	9
Gökçeli	42	4,615	9
Gökkaya	86	4,665	18
Halkaçayır	38	22,74	2
Hamzaşeyh	156	3,34	47
Ilıca	41	4,12	10
İğdecikler	42	5,55	8
İğnebey	405	15,69	26
İncetaş	112	5,76	19
İslim	54	38,96	1
Kadıköy	264	10,55	25
Kadılı	21	1,59	13
Kaleköy	94	10,03	9
Kalın	760	35,89	21
Kaman	90	10,03	9
Kapaklıkaya	84	4,66	18
Kapı	195	6,67	29
Karacaören	380	22,33	17
Karakaya	86	13,48	6
Karakoç	353	8,21	43
Karalar	583	9,95	59
Karaleylek	29	1,99	15
Kavak	744	33,11	22
Kavakdere	10	5,48	2
Kayalıpınar	60	5,84	10
Kerimmümin	328	12,49	26
Kıldır	139	9,09	15
Kırkpınar	33	1,77	19
Kıvşak	41	7,69	5
Kızılköy	81	11,825	7
Killik	121	1,82	66
Kiremitli	87	18,46	5
Konaközü	17	1,95	9
Küçükakören	22	1,95	11
Kümbet	730	20,49	36

Tablo 2.27. (Devam)

Menteşe	278	23,39	12
Merkezsarıkkaya	84	4,05	21
Merkezyeniköy	49	7,06	7
Mumcuçiftliği	157	10,69	15
Nallı	80	1,83	44
Nevruz	227	18,23	12
Nevruzyaylası	26	2,9	9
Ortaçakmak	167	6,861	24
Ortaklar	74	15,72	5
Sandal	235	11,53	20
Sarıçal	101	8,63	12
Sarıyar	1461	15,89	92
Seren	177	7,4	24
Söğütpınar	54	6,4	8
Subaşı	192	16,03	12
Şeyhhalil	565	20,89	27
Tatköy	159	10,28	15
Tayalan	22	1,18	19
Topulyurdu	140	13,9	10
Töngel	255	8,63	30
Üyük	137	7,84	17
Üyükaylası	14	5,01	3
Yağlıdere	157	11,21	14
Yakacıkçavuşlu	247	13,61	18
Yakupköy	137	21,65	6
Yassıkara	50	6,63	8
Yavu	622	8,4	74
Yaylagöze	32	4,32	7
Yeniyapan	302	13,2	23
Yeşilalan	49	4,81	10
Yılanlıkaya	29	4,52	6
Yiğitler	217	11,34	19
Yolkaya	742	8,16	91
Yukarıçakmak	300	8,46	35
Yukarıkecik	260	11,7	22
Yusufoğlan	561	10,46	54
Yuvalıçayır	105	2,92	36
Yücebaca	51	3,12	16
Yıldızeli	6536	73,83	89
Güneykaya	1503	47,16	32

Kaynak:TÜİK ve Corine 2018 Verilerin Hazırlanmıştır.

Harita 2.9. Yıldızeli İlçesi Fizyolojik Nüfus Yoğunluğu Haritası.

Nüfus yoğunluğu olarak kullanılan bir diğer ölçüt ise tarımsal nüfus yoğunluğudur. Tarımsal nüfus yoğunluğunun tercih edilmesinde ise fizyolojik nüfus yoğunluğunun bütün nüfusu tarım sektöründe çalışıyor gibi hesaba katılmasının yanılgıya yol açmasıdır. Tarımsal nüfus yoğunluğu tarım alanlarında çalışan nüfusun yani kırsal nüfusun ekili-dikili alanların yüz ölçümüne bölünmesi sonucunda tespit edilmektedir. Araştırma sahasında kırsal yerleşmelerde nüfusun tamamına yakınının ekip-biçme ve hayvancılık faaliyetleri ile uğraşmaları nedeniyle fizyolojik ve tarımsal nüfus yoğunlukları birbirine yakın değerler göstermektedir. Bununla birlikte kırsal yerleşmelerde tarım alanları dışında özellikle çayır-mera alanlarının da hayvancılık faaliyetleri için kullanılıyor olmasına rağmen fizyolojik ve tarımsal nüfus yoğunluğu hesaplamalarında hesaba dâhil edilmemesi doğru sonuçlar vermesi bakımından eksikliklere yol açmaktadır (Doğanay, 2014: 234).

2.2. YERLEŞME

2.2.1. Yerleşmenin Başlıca Özellikleri

Yerleşme insanların oturduğu, faydalandığı bölge (İzıdırak, 1992: 352) olarak ifade edilse de, çok geniş bir anlam taşımaktadır. Av peşinde dolaşan yahut meyve toplamakla hayatlarını idame etmeye çalışan ilkel gezici insanların topladıkları yemek, dinlenmek ve özellikle gece vakti sığınmak üzere tabii halde buldukları veya yaptıkları barınaklar gibi, göçebe kavimlerin uzun zaman bir yerde kalan çadır toplulukları; mevsimlerin seyrine uyarak yer değiştiren, yaylaya, dağa çıkan, kışın ovaya inen yarı göçebelerin yılın yalnızca bir kısmında iskan ettikleri ve muhtelif adlarla andıkları ova, yayla, dağ eğreti yerleşmelerinin yanı sıra yerleşik insanların oturdukları çiftlik, köy, kasaba ve şehir, geçici veya devamlı, toplu ya da dağınık, büyük veya küçük bütün bu yerleşmeler, yerleşme tesisleri, tek ev veya ev toplulukları yerleşme kavramı içerisine girmektedir (Tanoğlu, 1954: 1)

Yerleşme, insanlar arasında birbirinden ayrılması mümkün olmayan bir yaşam düzeni olgusunun sonucudur. Gerçekten, insan topluluklarının yeryüzünde sosyal bir varlık haline gelmesi ancak konutların ortaya çıkması ile başlamış ve bu konutların yan yana gelmesinden oluşan yerleşme ile mümkün olmuştur (Koçman, 1997: 3). Beşeri Coğrafya'nın bir dalı olan yerleşme coğrafyası, yerleşmelerin konumlarını (sit ve situasyon), yoğunluklarını, fizyonomi (büyüklüklerini, plan, görünümeleri), fonksiyon ve kökenlerini araştırır. Yerleşme coğrafyası bu özellikleri ile kültürel görünümün esasını meydana getirmektedir (Tolun-Denker, 1977: 3)

Araştırma sahasında birçok ev, bitişiğinde çeşitli işlerde kullanılmak üzere yapılmış ev eklentisinden oluşmaktadır. Yerleşmelerin toplu doku kazanmasında insanların birbirleriyle yakın ilişkiler kurmak istemeleri ve eğitim değerlerinin fazla olması nedeniyle düz alanların tarım alanı olarak açılması gibi sebepler insanları bir arada tutmak için çekici bir güç oluşturmuştur. Zaman içerisinde miras yolu ile arazilerin parçalanması sonucunda kişinin kendi payına düşen arazi üzerinde ev yapma veya bu araziyi satması sonucunda tarım arazileri üzerine evler yapılmaya başlanmış ve az sayıda olsa da dağınık, diğerlerinden uzakta kalmış villa tarzı yapılar oluşturulmaya başlanmıştır. Nitekim ailelerin evlerini arazilerinin yerleşmeye en uygun konumlarında yapmak istemeleri

meskenlerin inşasında kullanılan yapı malzemesinin kolayca getirilebileceği yerleri tercih etmeleri, başka bir ifadeyle yoldan en iyi şekilde yararlanma arzusu gibi faktörler de, meskenlerin konumlandırılmasında önemli rol oynamaktadır (Zaman, 1993: 73).

2.2.2. Yerleşmenin Tarihi Gelişimi

Yıldızeli'nin tarihi, bağlı bulunduğu Sivas ilinin tarihi ile benzerlik göstermektedir. Yıldızeli ilçesinde M.Ö 4500'lerden itibaren yerleşme izlerinin olduğu ve devam eden arkeolojik çalışmalarla birlikte bu tarihin daha da eskiye gidebileceği düşünülmektedir. İlçenin Kalkolitik devirden itibaren, Eski Tunç, Orta Tunç, Hitit, Frig, Med ve Pers dönemleri, Roma, Bizans, Selçuklu, Beylikler dönemi ve Osmanlı döneminden günümüze kadar uzanan bir tarih sürecinde Orta ve Doğu Anadolu'nun bir geçiş bölgesi olarak sürekli iskana tabi olduğu görülmüştür. Günümüze kadar yapılan araştırmalarda Yıldızeli civarında antik ismi bilinen bir yerleşmeye rastlanmamıştır (URL 7).

Yıldızeli tarihine ışık tutacak arkeolojik çalışmalar 1927 yılından itibaren başlamıştır. Bu çalışmalar yüzey araştırmaları ve tespit şeklinde olsa da, buluntular bölgenin tarihi hakkında önemli ipuçları vermektedir. Buğdaycık Tepe Yerleşimi, Menteşe Höyüğü, Kayalıpınar Höyüğü, Külüğün Tepe Höyüğü, gibi yerler Kalkolitik Devir'de (Bakırtaş MÖ 4500) iskan görmüş yerleşmelerdir. Yıldızeli önemli geçiş yolları üzerinde bulunması, elverişli tarım araziler, akarsuları ve ticaret yolları üzerinde yer alması gibi avantajlarından dolayı ilkçağlardan itibaren iskana açık hale gelmiştir. Yapılan araştırmalar sonunda Tunç Çağın'da (M.Ö 3000-1000) Orta ve Doğu Anadolu arasında bir köprü olduğu ele geçirilen seramik buluntulara bakılarak tahmin edilmektedir. Yiğitler köyü Maltepe Höyüğü'nde yapılan araştırmalarda Orta Anadolu'da görülen el yapımı kahverengi, siyah ya da kırmızı astarlı tek renkli seramik ile Doğu Anadolu'da görülen yüzeyi koyu siyah ve kahverengi parlak el yapımı, kazıma yada kabartma izleri olan ayrılan seramik türlerinin bir arada bulunması önemli kanıtlar arasındadır. Orta Tunç Çağı adı verilen M.Ö 2000-1500'lerde Asurlu tüccarların bölgeye gelmeleri ve ticaretin artması ile Orta Tunç yerleşimleri, Eski Tunç Dönemi'ne göre bazı değişiklikler göstermeye başlamıştır. Bunlar daha kalabalık ve surlarla çevrili yerlerde yaşama istekleri şeklinde kendisini göstermiştir. Bu dönemki yerleşmeler içerisinde Şeyhhalil Höyüğü ve Pulur Höyük sayılabilmektedir. Bunda Anadolu'da zaman zaman

baş gösteren kıtlıklarında etkisi olduğu düşünülmektedir (Sivas'ın Batıya Açılan Kapısı Yıldızeli, 2012: 1-2)

Tarihi kaynaklara göre Yıldızeli ve Sivas şehrinin bulunduğu alan Kapadokya mıntıkası içerisinde yer almaktadır. Kapadokya'nın bilinen ilk sahipleri ise Hititlerdir (Uzunçarşılı ve Edgüer, 2014: 11). Balkanlar üzerinden Anadolu'ya giren Friglerin Hitit egemenliğine son vermesi sonucunda Anadolu Friglerin eline geçmiştir. Bunun sonucunda Sivas'ta Frig yerleşimi Hitit yerleşiminin üst katlarında kurulmuştur (Eğilmez, 2005: 389). İlçe sınırları içerisinde yer alan Menteşe köyünde bulunan Menteşe Höyüğü Frig dönemine ait bol miktarda seramik buluntuları vermekte olup, Friglerin hâkimiyet bölgelerini göstermesi açısından çok önemli bir yerleşimdir (URL 7).

M.Ö. 713 yılında Asuri hükümdarı Sargon'un kuzeydeki kavimlere karşı kazandığı zaferler sonucunda ordularını Kızılırmak kıyılarına kadar götürmüş ve Kapadokya'yı fethetmiştir. Bunun ardından Sivas Pers egemenliği altına girmiştir. İraniler zamanında Katpatoka yani Kapadokya arazisi Kızılırmak ile Fırat nehirleri arasındaki memleketlere verilen bir isimdi ve Pers Hükümdarı Dârâ Kapadokya'yı Büyük Kapadokya ve Pont Kapadokyası olarak iki satraplığa ayırmıştı. Strabon'dan öğrendiğimiz kadarıyla Büyük Kapadokya bozkır sahası idi ve ormandan yoksun olduğu için ev inşaatı zordu, halk Kâbil-i zer arazide yalnızca buğday ekıyor, köylerde oturuyor ve hayvancılıkla uğraşıyordu. Pont Kapadokyası ise ormanlık ve maden bakımından zengindi. Pont Kapadokyası iki kısımdan oluşuyordu ve birinci kısmın merkezini Mazaka (Kayseri) oluşturuyordu. Pont Kapadokyasının belli başlı şehirleri ise Nikita (Niğde), Nisa (Nevşehir), Maraş, Kırşehir ve Cenubi Komana (Koman) idi. Sivas havalisi ile Temisir birinci kısım, dini ve ticaret merkezi olan Şimali Komana (Gümenek) ise ikinci kısma dahildi (Uzunçarşılı ve Edgüer, 2014: 12-14).

Makedonya kralı İskenderin Anadolu'da Perslerin hâkimiyetine son verdiği M.Ö 333 yılından itibaren Sivas Makedonya krallığına dahil olmuştur (Ersan, 374: 2005). Bu dönemden kalan önemli yerleşimlerden bazıları Kalın köyü Külüğün Tepe, Güneykaya yerleşimi, Belcik Kaletepe yerleşimi, Şeyhhalil Höyüğü bu dönemde iskan gören yerleşmelerdendir (URL 7). Daha sonra şehrin yağmalanmaya başlaması üzerine halk ayaklanarak eski Pers yöneticilerinden I. Ariarates'i kral ilan ettiler. Böylece Sivas ve çevresinde Kapadokya Krallığı kuruldu. Bölgede Makedon tehlikesi ortadan kalkınca

krallık, komşu krallıklarla mücadele etti. Bölgede Roma İmparatorluğu M.Ö. II. yüzyılda etkisini göstermeye başladı ve M.Ö. 66 yılında Roma Kralı Pompeus Anadolu'ya geçmiş ve Pontus Kralı Mithridate'i M.Ö. 65 yılında Sivas yakınlarında (Suşehri civarında) yenmiştir. Pompeus bu şehre "Tanrı Şehri" anlamına gelen "Diopolis" adını vermiştir. Şehrin adının bu şekilde verilmesi muhtemelen şehirde bulunan Tanrı Lunus adına yaptırılmış ünlü "Lunus" ve "Mon-Pharnac" tapınaklarının varlığı nedeniyle (Mahiroğulları, 2005: 25). M.Ö. 63 yılından itibaren ise şehir tamamiyle Roma'nın hâkimiyeti altına girmiştir (Ersan, 374: 2005). Şehrin yönetimini ise idareleri altındaki Pont Krallığına bıraktılar ve M.Ö 30 yılında Mısırda Antonius'u yendikten sonra dünyanın en güçlü imparatoru olan Agustus'a şükran, saygı ve sadakatlerini belirtmek üzere ölen Pont Kralı Polemonos'un karısı Pythodoris tarafından Yunanca'da "Agustus'un şehri" anlamına gelen "Sebastia" ismi verilmiştir (Eğilmez, 2005: 389; Mahiroğulları, 2005: 25).

Sivas şehri ilk adını "Sipas" sözcüğünden almıştır. Sipas; şükretme, yetinip Tanrı'ya dua anlamında Farsça bir sözcüktür. Sipas adı, önce Tanrı'ya şükür, ana-babaya minnet ve küçüklere şefkat anlamıyla sembolleşmiş ve üç gözeden akan "se-as", üç su/ üç değirmen; şükür minnet ve şefkat pınarları olarak söylenişte hayat bulmuştur (Üçer, 2009). M.S. 17'den sonra Roma İmparatoru Tiberius, imparatorluğun ikiye ayrıldığı 395'e kadar bölgeyi Roma İmparatorluğu hâkimiyeti içerisine katmıştır (Mahiroğulları, 2018: 25). M.S. 395 yılında Roma İmparatorluğu'nun ikiye ayrılması sonucunda Sivas ve Yıldızeli çevresi Doğu Roma sınırları içerisinde kalmıştır. Bir süre serbest bir vilayet olarak kaldıktan sonra M.S. VIII. yüzyılda "Tem'a" lara ayrılmış ve bu dönemde Sivas "Sebasteia" adıyla tem'a yani, askeri bir valilik merkezi olmuştur (Hizmetli, 2009: 12). Bizanslılar zamanında Sivas, zaman zaman doğudan gelen Sasaniler'in, zaman zaman da güneyden gelen Emevilerin saldırılarına maruz kalmıştır. 575 yılında Anadolu seferine çıkan Sasani kralı I. Hüsrev Kapadokya'ya kadar ilerlemiş, Sivas ve Malatya'yı kuşatmışsada alamamıştır. Sasaniler 611 yılında Anadolu'ya saldırmış ve bu defa 615 yılında Sivas'ı ve çevresini ele geçirmiştir. Emevi ordusu ise Bizans topraklarına seferler düzenleyerek 692 yılında Sebastopolis (Tokat'ın Sulusaray ilçesi) önlerinde Bizans ordusunu yenmiş ve 693 yılında Sivas Müslümanların eline geçmiş daha sonraki dönemde ise tekrardan Bizanslılar tarafından geri alınmıştır. Abdolvahhap Gazi ve Battal Gazi adlı Emevi komutanları Sivas'ı ve Kapadokya'nın doğusunu 734 yılında ele

geçirmiş, Sivas Abdulvahhab Gazi'ye verilmiş, şehir uzun süre Müslümanların elinde kalmamış ve Abdulvahhab Gazi ve Ahmet Turan Gazi'nin şehit düşmesinden sonra şehir tekrardan Bizans eline geçmiştir. Şehir, bir süre Abbasilerin (781 yılında) eline geçmişse de daha sonra Bizanslılar tekrar geri almışlardır (Demir, 2005: 13-14).

Yıldızeli ilçesinin bağlı bulunduğu Sivas ili, stratejik açıdan İç Anadolu'yu Doğu Anadolu ve Kapadokya'ya Tokat, Niksar, Amasya üzerinden Karadeniz'e ve güneyde de Malatya, Adıyaman yoluyla Fırat'ı takip ile Antakya'dan Akdeniz'e yine Malatya üzerinden Harput-Diyarbakır yoluyla Mezopotamya ve Basra körfezine bağlamaktadır. Soğuk iklimi, yüksek rakımı ve yaylaları ile ticaretin yanı sıra tarım ve hayvancılık açısından insanlara uygun bir zemin sağlayan kent, Bizans Dönemi'nden itibaren siyasi bir öneme sahip olacaktır. Yıldızelini de içine alan Sebasteia eyaleti Bizans Devleti'nin zayıf anlarında Anadolu'ya akın eden birçok millet tarafından istilaya uğramıştır. Yıldızeli elverişli tarım arazileri, geçiş yolları üzerinde bulunması ve akarsu varlığından dolayı göçebe kavimler, beylikler ve devletler için ilgi odağı olmuştur (Erdem, 2005: 65).

XI. yüzyılın ilk çeyreğine doğru dünyada nadir görülen “şehir takası” olayı yaşanmıştır (Mahiroğulları, 1997: 62-63). Ermenilerin bir kısmının ikamet ettiği Vaspuragan Krallığı'nın merkezini olan Van yöresindeki Vaspuragan şehri, 1021 yılında Sivas'la takas edilmiştir. Bu dönemde Anadolu'ya yönelen Türk akınları nedeniyle Bizans tarafından tampon bölge olarak Van ve Ağrı arasında ki hatta bulunan Vaspuragan Krallığı bu akınlarla baş edemez duruma gelince Kral Senekerim 1021 yılında Gürcistan seferine çıkan Bizans Kralı ile anlaşarak Vaspuragan'ı coğrafi bakımdan daha güvenli olan Diyar-ı Rum içinde güvenli olan şehirlerle takas edeceğini bildirmiştir. Bu talep kabul görünce Kral Senekerim hanedanı ve 14.000 civarında tebasıyla Sivas'a gelerek yerleşmiştir (Urfalı Mateos, 2000: 12). Bu dönemde sadece Vaspuragan Ermenileri gelmemiş olup, Bizans Devleri 1045 yılında Vaspuragan kuzeyindeki Ani Krallığı ve 1064'de Kars Ermeni Krallığı toprakları devr alınarak bu krallara Kapadokya ve Sebasteia (Sivas) bölgelerinde yerler verilmiştir (Tezcan, 2006: 129-130). Bir süre sonra burada yaşayan Ermeniler ile şehirdeki Rum ahalinin mezhepsel farklılıklar nedeniyle anlaşamamaları sonucunda Romen Diyojen 1071'de Malazgirt Savaşı'na giderken Sivas'a gelmiş ve şehri yağmalatarak Ermenileri katletmiş ve katliamdan kaçan Ermenilerin bir kısmı Anadolu'nun değişik şehirlerine ve Kilikya bölgesine kaçmıştır (Mahiroğulları, 2018: 27).

XI. yüzyılda Anadolu'ya yönelik Türk akınları yoğunlaşmaya başlamıştır. Türkler 1059 yılında ilk defa büyük bir kitle halinde Anadolu'ya gelmişler Emir Samuk komutasında ilk defa Sivas'ı ele geçirmiş fakat 8 gün sonra şehirden çekilmişlerdir (Ersan, 2006: 376). Büyük Selçuklu Sultanı Alparslan 1064 yılında Kafkasya seferine çıktı. Bu sırada Alparslan'a karşı ayaklanan Selçuklu şehzadesi Elbasan Bizans'a sığındı. Elbasan'ı izleyen Afşin Bey Sivas ve çevresindeki şehirleri alarak ilerledi ve Bizanstan Elbasan'ın geri verilmesini istedi. Bizans bu teklifi reddedince Afşin Bey Anadoluda bir çok şehir ve kaleyi yerle bir edip Anadolu'dan ayrıldı (Aktaran: Kaya, 2008: 9)

Bizans Ordusu ile Alparslan komutasındaki Büyük Selçuklu Ordusu 1071 yılında Malazgirt Ovası'nda kaşı karşıya geldiler ve bu savaşta Bizans Ordusu yenildi. Bu savaş ile Anadolunun kapıları Türklere açıldı ve Sultan Alparslan emrindeki kumandanlara Anadolu içlerine doğru yürümelerini ve burada fethedecekleri yerleri yerlerin kendilerine, oğul ve torunlarına ait olacağını söyler. Bunun üzerine Selçuklu emirleri Anadolu'nun dört bir yanına dağıldılar. Bu emirlerden birisi de 1063 yılında Sultan Alparslan'ın hizmetine girmiş olan Danişmend Gazi olup, İç Anadolu'da yer alan Kayseri, Zamantı, Sivas, Develi, Tokat, Niksar, Amasya gibi şehirlerde hâkimiyet sağlamıştır (Kesik: 2005: 109). Bu tarihten sonra Sivas ve çevresinde Danişmentli Devleti egemenlik kurmuştur. Hatta Sivas Danişmentli Devleti'nin Anadolu'da Bizans'tan ele geçirdiği ilk büyük şehir olmuştur ve 1174 yılında II. Kılıç Arslan hâkimiyetlerine son verene kadar Danişmentliler sahip oldukları bölgelerde pek çok mimari eser bırakmışlardır (Hizmetli, 2009: 13).

Bu tarihten sonra Sivas ve Yıldızeli çevreleri Selçuklu Devleti'ne bağlanmıştır. II. Kılıç Arslan'ın ölümünden sonra oğulları arasında paylaşılan topraklardan Sivas ve Yıldızeli çevresi büyük oğlu Kutbettin Melikşah'a düşmüştür. Bu paylaşımda Sivas ve çevresinin büyük oğula verilmesi Konya'dan sonra devletin en önemli ikinci merkezinin Sivas olduğunu göstermektedir (Demir, 2005: 37). Anadolu Selçuklu Devleti zamanında Sivas en parlak dönemini I. İzzeddin Keykavus ve Alaeddin Keykubat döneminde yaşamıştır ve imar ve bayındırlık faaliyetlerine önem verilmiş yapılan eserlerin bir kısmına günümüzde rastlanmaktadır. 1220 yılında Alaeddin Keykubat'ın başa geçmesinin ardından Keykubat bu dönemde Anadoluyu tehdit etmeye başlayan Moğol tehlikesine karşı Sivas'ı surlarla çevirterek korunaklı hale getirmiştir. II. Gıyaseddin Keyhüsrev zamanında Selçuklu ordusu Sivas ve Hafik üzerinden geçerek Zara ilçesi sınırlarındaki Köseadağ'da 1243 yılında Anadoluya akınlar düzenleyen Moğol ordusu ile

karşılaştı ve yenilgiye uğradı. Moğolların Selçuklu ordusunu yenmesiyle birlikte Sivas ve Yıldızeli çevresi Moğollarca yağmalanmıştır Moğollar Anadolu'yu ele geçirdikten sonra valiler atadı bu valilerden Demirtaş yerine Celayirli Şeyh Hasan'ı gönderdi ve Eretna Bey'in bu valiyle iyi ilişkiler kurmasının ardından İlhanlıların varisi olmaları sebebiyle 1327-1381 yılları arasında bu topraklarda kurulan Eretna Devleti tarafından yönetilmiştir. Eretnalılar döneminde Sivas şehri önemli tarihi olaylara sahne ve şahit olmuş bir siyaset, kültür, ticaret ve sanat merkezi olmuştur. Özellikle Eretnalıların ahilere ve ahilik teşkilatına önem vermeleriyle birlikte Sivas başta olmak üzere Anadolu'da ki bir çok şehir, kasaba ve köyde siyasi, iktisadi, dini, ilmi ve mesleki yönden gelişmeler ve ilerlemeler olmuştur (Göde, 2006: 44-45).

Eretna Devletinin, Kadı Burhaneddin Ahmed tarafından yıkılması ve Eretna Devleti toprakları üzerinde 1381 yılında Kadı Burhaneddin Devletinin kurulmasıyla birlikte Yıldızeli ve Sivas çevresi bu devletin hâkimiyeti altına girmiştir. Bu dönemde Sivas'ın imarı için çalışılmış ve kaleler ve surlar yaklaşan timur tehlikesine karşı onarılmıştır. Akkoyunlu hükümdarı Kara Yülük Osman ile yapılan savaş sonunca öldürülen Kadı Burhaneddin Ahmed'den sonra Sivas halkının ileri gelenleri Kayseri'de vali olan küçük oğlu Alaaddin Ali'yi tahta çıkarmak istemişse de, o sıralarda Kara Yülük Osman'ın Sivas'ı kuşatması ve yaklaşan Timur Devleti tehlikesine karşın Sivas'ın Osmanlı Devletine teslim edilmesini uygun görmüşler ve Yıldırım Bayazıd'ın oğlu Süleyman Çelebi Sivas'a gelerek Kara Yülük Osman'ın ordusunu yenmiş, 1398 yılında Sivas Osmanlı topraklarına katılmış ve Yıldırım Bayazıd tarafından Sivas'a ilk vali olarak Süleyman Çelebi atanmıştır (Kaya, 2008: 11-12, Mahiroğulları, 2018: 43-44).

Sivas'da ilk Osmanlı hâkimiyeti kısa sürmüştür. 1400 yılında Anadolu'ya gelen Timur Sivas üzerine yürüyerek şehri kuşatmıştır. Bu kuşatmaya 18 gün dayanabilen Osmanlı askerleri Sivas'ı Timur'a teslim etmiştir (Uzunçarşılı, 1988: 303). Moğol istilasından önce oldukça mamur bir şehir olan Sivas, Timur'un ele geçirdiği şehirler içinde en fazla zarara uğrayan kent olarak tarihe geçmiştir (Yılmaz, 2011: 10-11). Ankara Savaşından (1402 yılı) sonra Timur'un Osmanlı ordusunu mağlup etmesinden sonra başta Anadolu olmak üzere pek çok karışıklık ortaya çıkmış ve bu dönemde Kadı Burhaneddin'in damadı Mezid Bey 1408 yılına kadar Sivas emirliğini elinde tutmuştur. Amasya ve Tokat çevresini ele geçiren Yıldırım Bayazıd'ın oğullarından Mehmet Çelebi 1408 yılında Sivas'ı yeniden Osmanlı yönetimine bağlamıştır. Sivas'ın önemli yollar

kavşağında bulunması, doğu seferine çıkacak orduların geçiş ve konaklama merkezi olması işlevi nedeniyle bazı Osmanlı padişahları doğu seferlerine giderken bu şehirden geçmişlerdir. Yavus Sultan Selim Çaldıran seferi için 2 Temmuz 1514 yılında Yıldızeli üzerinde geçerek Sivas'a gelmiş ve ordusundan 40.000 kişilik bir kuvveti burada bırakmıştır. Kanuni Sultan Süleyman Tebriz seferine giderken yine Sivas'dan geçmiştir. Osmanlı Devleti'nin en parlak dönemi olan 16. Yüzyılda Sivas nüfusu artmış, ekonomik bakımdan gelişmiştir. 17. yüzyılın başlarında ise Celali isyanları sırasında sıkıntı çeken yörelerden birisini de Sivas ve çevresi oluşturmuştur. Timur'dan sonra Celali isyanları ile ikinci sefer yıkıma uğrayan şehir nüfus ve ekonomik açıdan gerilemiştir. IV. Murat'ın 1635 yılında Revan seferi sırasında Sivas'a gelerek 1 hafta burada kalmış (Mahiroğulları, 2018: 45-48), Vezir-i Azam'ı Kemankeş Kara Mustafa Paşa 1639 yılına kadar Tokat, Sivas ve Yozgat arasında bataklık ve dar bir geçit bölgesi olarak kalan Yıldızeli'nin doğuya yapılan seferlerde önemli bir geçit noktası olması nedeniyle buraya han, hamam, camii yaptırmış ve buraya dötyüz-beşyüz hane iskan etmesi suretiyle burasını kadılık yapmıştır (Uzunçarşılı, 1988: 389).

IV. Murat bu yeni yerleşimin bütün yetkisini Kemankeş Kara Mustafa Paşa'ya vermiş ve paşa burada bir vakıf kurdurarak buraya yerleşenlerden vergi alınmamasını, askerlikten muaf tutulmasını ve güvenliklerinin sağlanmasını isteyerek nüfusun artması için hamleler yapmıştır (Sivas'ın Batıya Açılan Kapısı Yıldızeli, 2012: 5) ve bu dönemde yapılan ve yeni han dan dolayı yerleşimin adı "Yenihan" olarak isimlendirilmiştir (Yasak, 2004: 173).

Evliya Çelebi ise ünlü eseri Seyahatnamesi'nde Yıldızeli ile ilgili olarak, Sivas Yenişehiri olarak bahsetmiştir. Bu bağlamda yerleşme hakkında, düz vadide ve bahçesiz toprak ile bağısız örtülü bin haneli Müslüman ve Ermenilerin yeni oturduğu yerleşme olarak tarif etmiştir (Kahraman ve Dağlı, 2006: 326). Sultan IV. Murad Han Bağdad'a yöneldiğinde ikinci vezir Kara Mustafa Paşa yapısıdır. Bir camii, bir hamamı, iki mescidi bir sıbyan mektebi ve kargir yapı büyük bir hanı vardır. Bütün bu yapılar kiremit ile örtülüdür. Hanına 100 tavla at alır büyük kervansaraydır. Hanın önündeki anayolun sağında ve solunda 50 adet küçük dükkanlar vardır. Günden güne imar olmadadır, zira Sivas'dan Zile'ye ve Tokat'a giderken arada çok gerekli bir menzil yeridir. Han ve çarşının iki başında kale kapıları gibi büyük kapıları vardır. Dış tarafı bakımlı hanelerdir. Daha önce tehlikeli ve korkulu derbend idi. Onun için hala bütün oturan reaya ve berayaları

tamamen örfi vergilerden muaf ve müsellemler Müslüman ve Ermenilerdir (Kahraman ve Dağlı, 2006: 326).

Osmanlı Devleti idaresinde 1875 yılına kadar Sivas Eyaleti merkez sancağına bağlı bir kaza haline getirilmiş olup, 1844 yılı temettuat kayıtlarında da bu şekilde yer almıştır (Özbölük, 2011: 8). 1882 tarihli Sivas Vilayeti Salnamesi'nde Yıldızeli Kazası'nın; Han-ı Cedid, Bedel, Kerim Mümin, Herekli, Karkın, Adis, Belcik, Şeyhhalil Tekkesi ve Çubuk nahiyelerinden oluştuğu görülmektedir. (Yücel, 2008:67). 1892'de Sivas Vilayeti'nin dört sancağı (Sivas, Amasya, Tokat, Karahisar-ı Şarki) bulunmakta ve Sivas Sancağı; Aziziye, Koçgiri, Divriği, Darende, Gürün, Tenos, Hafik ve Yıldızeli kazalarından oluşmakta idi (Özey, 2003:135).

Osmanlı Dönemi'nde ilçenin ismi Yenihan ve Yıldızeli olarak geçmektedir. Cumhuriyet'in ilan edilmesinin ardından idari yapıda değişikliğe gidilmiş ve kazalar ve nahiyeler kaldırılmıştır. Yıldızeli'de Sivas'a bağlı bir ilçe olarak teşkilatlandırılmıştır.

2.2.3. Yerleşme Şekilleri

Barınmak ya da belirli bir faaliyeti sürdürmek amacıyla bir arazi parçası üzerine inşaa edilmiş bir veya birden fazla sayıda konuttan oluşan ünitelere yerleşme denir. Sürekli veya dönemlik (sezonluk) olarak insanın içerisinde barındığı, değişik şekillerde faaliyette bulunduğu her türlü konut (mesken) tek başına yerleşme sayılmaktadır. İnsan, konut ve konutların üzerinde yer aldığı arazi parçası yerleşmenin ana unsurunu oluşturmaktadır. Yerleşim faaliyetinin gerçekleştirildiği yeryüzü parçaları yerleşmenin temellerini oluşturmaktadır. Yerleşmenin özünde bir etkinlikte bulunabilmek için barınma ve sığınma yatmaktadır. Mesken veya konut olarak adlandırılan barınma mekanlarının sadece evlerden oluşmadığı, ev olarak kullanılan binalarlar değişik amaç ve faaliyet için kullanılan binalar (resmi ve özel hizmet binaları, endüstri tesisleri) ile yollar, meydanlar, bahçeler, parklar, Pazar yerleri vb. yerleşmeleri fonksiyonel yönden zenginleştirmektedir (Özçağlar, 2014: 81-82).

Yerleşme, insanlar arasında birbirinden ayrılması mümkün olmayan bir yaşam düzeni olgusunun sonucudur. Gerçekten, İnsan topluluklarının yeryüzünde sosyal bir varlık haline gelmesi ancak konutların ortaya çıkması ile başlamış ve bu konutların yan yana gelmesinden oluşan yerleşme (iskan) ile mümkün olmuştur. Yerleşme olgusu,

zamanlar kültürlerin ve uygarlıkların temelini oluşturmuştur (Koçman, 1997: 3). Yerleşmeler çok çeşitli şekillerde görünürler. Göçebe çobanların çadır toplulukları; yarı göçebe-çiftçi çobanların senenin yalnız bir kısmında oturdukları kışlık, yazlık ve güzlük eğreti yerleşmeleri; bunlar gibi mesela yine Anadolu’da rastlanan ve kısmen göçebe yerleşme ile sedanter yerleşme arasında birtakım ara tip yerleşmeler gibi görünen mandıra, ağıl, oba, kom, mezra ve divanlar sedanter insanların oturdukları münferit ev, münferit çiftlik, mahalle, köy, kasaba ve şehir yeryüzünde görülen yerleşme şekillerinin başlıcalarıdır (Tanoğlu, 1969: 247).

Köy, kasaba ve şehir yerleşmelerinin belirlenmesinde kullanılan kriterlerin çok çeşitli oluşu, yerleşmelerin belirlenmesinde birlik sağlanmasını engellemektedir. Benzer sorunlar köy yerleşmeleri ile köyden küçük geçiş tipi yerleşme şekilleri için de söz konusudur. Temel ekonomisi tarımsal faaliyetlere dayanan yerleşmelerin kırsal yerleşme olarak tanımlanmasında birlik sağlanmış olmakla birlikte, değişik özellik gösteren bu yerleşmelerin belirlenmesinde farklılıklar ortaya çıkmıştır (Şahin, 2006: 157; Birinci 2013: 166). Kır yerleşmeleri bu bakımdan köy ve köy altı (Tunçdilek, 1967: 98), dağınık, toplu (Tolun-Denker, 1977: 148) sürekli (devamlı), dönemlik-geçici (Doğanay, 2014: 274; Özçağlar, 2014: 88) olarak farklı şekillerde sınıflandırılmıştır. Araştırma sahasında dönemlik (geçici) yerleşmelere rastlanmayıp, devamlı ikamet edilen yerleşim birimlerinden oluşmaktadır. Bu bağlamda Yıldızeli, şehrsel fonksiyonların yeterince gelişmediği, yani şehirden ziyade kasaba özelliği göstermektedir. Aynı zamanda ilçe merkezini oluşturan bu yerleşme günümüzde 10 mahalleden oluşmaktadır. İlçe sınırları içerisinde belediye örgütlü köy yerleşmesini 4 mahalleden (Yenicamii, Aydın, Kargın, Yeşilyurt) oluşan Güneykaya teşkil etmektedir. Bununla birlikte ilçe sınırları içerisindeki köy yerleşmesi 119’dur.

Bu köylerden 2013 yılına kadar 6 adet belediye örgütlü² köy yerleşmesi bulunmaktaydı. Bunlar Kümbet, Kavak, Yavu, Kalın, Şeyhhalil ve Güneykaya belde belediyelerinden oluşmaktaydı. Ancak Türkiye genelinde, 2012 yerel seçimleri öncesinde ise 6360 sayılı kanun ile nüfusu 2000’in altında olan 559 belde belediyesi kapatılmıştır³.

² İdari anlamda ilçe merkezi görevi üstlenmemiş nüfusu 2000’den az olduğu halde belediye örgütüne sahip olan yerleşmelere belediye örgütlü köy yerleşmesi adı verilmektedir (Özçağlar, 1997: 244-247).

³ 22.03.2008 tarihinde yayımlanan 5747 sayılı “Büyükşehir Belediyesi Sınırları İçerisinde İlçe Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun” ile birlikte nüfusu 2000 kişinin altına düşen 862 belde belediyesi 2009 yerel seçimleri öncesinde kapatılmak istenmiştir. Bu belediyeler arasında Kavak,

Kapatılan belediyeler arasında Kavak, Kümbet, Kalın, Şeyhhalil ve Yavu'da yer almaktadır.

2.2.3.1. Devamlı Kır Yerleşmeleri

2.2.3.1.1. Köy Yerleşmeleri

Nüfus miktarına bakılmaksızın bir ortak yaşam tarzının hüküm sürdüğü kasaba niteliği kazanmamış sürekli ikamet edilen kırsal yerleşmelere köy denilmektedir. Bir köy yerleşmesi, yerleşilen arazi ile köy evlerinin ve diğer binaların (okul, cami, bakkal gibi) sentezinden oluşmaktadır. Köy yerleşmelerinde kişilere ait çok sayıdaki bina bir araya gelerek köyü meydana getirir. Bu yerleşmeler içerisinde sürekli oturulmakta ve ortak paylaşıma dayalı, gelenek, göreneklere bağlı bir yaşam sürdürülmektedir. Bununla birlikte yerleşme anlamına gelen köy ile yerel yönetin alanı olan köyü birbirine karıştırmamak gerekir. Bu kapsamda yerel yönetim alanı olarak köy, bir idari sınırı bulunan ve bu sınırlar içerisinde yer alan sürekli ve dönemlik kır yerleşmeleriyle ekonomik faaliyet sahalarından oluşan, nüfusu 5000'den az veya fazla, çoğunlukla hammadde üretimiyle ilgili primer faaliyetlerin (tarım-hayvancılık-ormancılık-avcılık-toplayıcılık) egemen olduğu ve seçilerek görev başına gelen muhtar ile ihtiyar heyetinin yönettiği ülkemizin en küçük yönetim alanları şeklinde tanımlanmaktadır (Özçağlar, 2011: 44, 2015: 121).

Köy yerleşmeleri için belirtilen nüfus sınırı ise; 18.03.1924 tarih ve 442 sayılı Köy Kanunu ile 03.04.1930 tarih ve 1580 sayılı eski Belediye Kanunu'nda nüfus miktarı için 2000 rakamı sınır kabul edildiğinden, eskiden yapılan köy tanımlarında “nüfusu 2000'den az olan yurtlara köy denir” şeklinde yuvarlak bir ifade kullanılmıştır. 24 Aralık 2004 tarihinde yürürlüğe giren 5272 sayılı yeni Belediye Kanunun 4. maddesine göre bundan böyle nüfusu 5.000 ve üzerinde olan yerleşim birimlerinde belediye kurulabilecektir. Türkiye'deki köy idari alanlarını bünyelerinde yer alan kırsal yerleşim ünitelerinin nicelik

Kümbet, Kalın ve Yavu belde belediyeleri de yer almaktadır. Bu kanunun Anayasa Mahkemesi tarafından iptali sonucunda 862 belde belediyesinden sadece zamanında mahkemeye itiraz etmeyen ve kapatma işlemi mahkeme kararından önce gerçekleşmiş olan 19 belde belediyesi olmak üzere toplam 26'sının kapatılmasına, 832 belde belediyesinin de devam etmesine karar verilmiştir (Özçağlar, 1997: 244-247).

2.2.3.1.1.1. Yükselti Basamaklarına Göre Köyler

Köy yerleşmelerin dağılışını etkileyen coğrafi faktörlerin başında yükselti faktörü gelmektedir. Genel olarak yükseltiye bağlı olarak coğrafi faktörlerde meydana gelen değişiklikler, köylerin geçim kaynaklarının az veya çok olmasına ve bu da yerleşmelerin farklı dağılış düzeni kazanmalarına yol açmaktadır (Birinci, 2015: 181).

Araştırma sahası 986 metre ile 2230 metre arasında değişen yükselti arasında yer almaktadır. Araştırma sahasında 2000 metrenin üzerinde daimi yerleşmeler bulunmayışı iklim ve yer şekilleri etkisinden kaynaklanmaktadır. Yerleşmenin dikey sınırı ise 1000 metre ile 2000 metre arasında değişiklik göstermektedir (Tablo 2.28). Araştırma sahasında yer alan köy yerleşmelerinde özellikle yükseltinin artması ve bunun yanı sıra saha genelinde sıcaklıkların düşük olması ve sosyal ilişkilerden dolayı konutlar birbirlerine yakın olarak inşaa edilmiştir. Bu nedenden dolayı yerleşim alanları birbirine yakın yükselti içerisinde yer almakta olup, yükselti anlamında bariz farklar olmadığı görülmüştür (Tablo 2.28).

Tablo 2.28. Yıldızeli İlçesi Köy Yerleşmelerinin Bulundukları Yükselti Kuşakları

Köy	Yükselti	Köy	Yükselti	Köy	Yükselti
Akçakale	1450-1465	Emirler	1290-1305	Menteşe	1415-1450
Akçalı	1375-1415	Erenler	1380-1405	Merkez Sarıkaya	1465-1490
Akkoca	1070-1145	Esençay	1520-1535	Merkezzeniköy	1430-1445
Akören	1360-1380	Esmebaşı	1265-1340	Mumçuçiftliği	1340-1365
Akpınar	1585-1620	Fındıcak	1405-1430	Nallı	1455-1490
Akpınarbeleni	1770-1790	Geynik	1400-1420	Nevruz	1520-1525
Alaca	1660-1675	Gökçeli	1330-1345	Nevruzyaylası	1655-1675
Altınoluk	1365-1380	Gökkaya	1345-1360	Ortaçakmak	1460-1470
Arslandoğmuş	1370-1400	Halkaçayır	1370-1385	Ortaklar	1295-1315
Aşağıçakmak	1420-1470	Hamzaşeyh	1305-1315	Sandal	1450-1480
Aşağıkecek	1150-1210	Ilıca	1425-1440	Sarıçal	1320-1355
Avcıpınarı	1430-1465	İğdecikler	1315-1330	Sarıyar	1425-1495
Bakırcıoğlu	1305-1335	İğnebey	1405-1435	Seren	1395-1420
Banaz	1430-1480	İncetaş	1420-1450	Söğütpınar	1290-1320
Başköy	1310-1355	İslim	1485-1495	Subaşı	1520-1545
Bayat	1415-1455	Kadıköy	1330-1380	Şeyhhalil	1120-1185
Bedel	1435-1465	Kadılı	1585-1600	Tatköy	1260-1275

Tablo 2.28. (Devam)

Belcik	1235-1255	Kaleköy	1505-1525	Tayalan	1615-1635
Buğdayören	1310-1390	Kalın	1245-1360	Topulyurdu	1185-1240
Büyükakören	1260-1305	Kaman	1380-1410	Töngel	1305-1335
Cizözü	1340-1370	Kapaklıkaya	1305-1330	Üyük	1270-1285
Cumhuriyet	1255-1355	Kapı	1325-1370	Üyükaylası	1340-1360
Çağlayan	1500-1540	Karacaören	1360-1380	Yağlıdere	1335-1395
Çırçır	1350-1360	Karakaya	1230-1255	Yakacıkçavuşlu	1285-1330
Çobansaray	1360-1435	Karakoç	1425-1450	Yakupköy	1425-1465
Çöte	1035-1090	Karalar	1275-1365	Yassıkara	1225-1245
Çubuk	1250-1265	Karaleylek	1510-1525	Yavu	1180-1220
Çukursaray	1170-1235	Kavak	1415-1480	Yaylagöze	1480-1505
Danaören	1335-1340	Kavakdere	1385-1400	Yeniyapan	1280-1310
Danışment	1550-1570	Kayalıpınar	1220-1235	Yeşilalan	1595-1665
Davulalan	1650-1715	Kerimmümin	1335-1350	Yılanlıkaya	1400-1410
Delikkaya	1530-1575	Kıldır	1355-1385	Yiğitler	1445-1490
Demircilik	1510-1540	Kırkpınar	1690-1715	Yolkaya	1240-1300
Demirölük	1215-1220	Kıvşak	1390-1425	Yukarıçakmak	1510-1540
Demirözü	1410-1435	Kızılköy	1530-1560	Yukarıkecik	1285-1360
Dereköy	1510-1540	Killik	1185-1255	Yusufoğlu	1405-1450
Dikilitaş	1230-1250	Kiremitli	1465-1480	Yuvalıçayır	1655-1695
Direkli	1285-1300	Konaközü	1410-1430	Yücebaca	1375-1400
Direkli Sarıkaya	1295-1320	Küçükakören	1380-1415	Güneykaya*	1450-1490
Doğanlı	1390-1415	Kümbet	1530-1565		

Kaynak: 1/25.000 Ölçekli Topoğrafya Haritasından Faydalanılmıştır. *Belediye Örgütlü Köy Yerleşmesidir

Araştırma sahasında yükselti kuşaklarına göre köylerin dağılışına bakıldığında meskenlerin yoğun olarak toplanmış olduğu yerler dikkate alınmıştır. 1000 -1200 m arasında 9 köy yerleşmesinin olduğu görülmektedir. Bu yerleşmelerin tamamı ilçenin batısında yer almakta olup, Şeyhhalil Deresi ve Çakraz Deresinin açmış olduğu düzlük içerisinde yer alan yerleşmelerdir. Bu yükselti kuşağında yer alan yerleşme sayısı toplam köy sayısının %7,6'sını oluşturmaktadır. İkinci yükselti kuşağını oluşturan 1201-1400 m'ler arasında ise 65 adet köy yerleşmesi bulunmaktadır. Bu yükselti kuşağında bulunan yerleşmelerin büyük kısmı vadilerin alçak kısımlarında yer almakta olup, en fazla yerleşmenin bu yükselti kuşağında olduğu görülmektedir. İlçede sınırları içerisindeki toplam köy sayısının %55,1'i bu yükselti kuşağında yer almaktadır. Bir üst yükselti

Fotoğraf 2.9. Akpınarbeleni Köyü, Yıldızeli İlçesinin En Yüksekte Yer Alan Köy Yerleşmesidir.

2.2.3.1.1.2. Kuruluş Yerlerine Göre Köyler

Bir sahadaki yerleşmeleri üzerinde bulundukları jeomorfolojik birimlere göre sınıflandırarak yatayda ve dikeyde kapladıkları alanları tespit etmek mümkündür. Yerleşmeler üzerinde bulundukları jeomorfolojik birimlere göre ova, plato, dağ eteği düzlüğü, yamaç, vadi içi, vadi boyu, sırt, birikinti konisi, seki, kıyı ve fay basamağı düzlüğü gibi çeşitli şekillerde sınıflandırılmaktadır (Özçağlar, 2014: 84). Bu bakımdan sahadaki köylerin kurulmuş oldukları konumlar incelendiğinde, genel itibariyle vadi, yamaç, ova, etek ve sırt gibi jeomorfolojik birimler üzerinde oldukları görülmektedir.

Köy yerleşmelerinin dağılım düzeninde, özellikle topoğrafik özellikler, yükselti ve iklim şartları etkili olmaktadır. İlçenin batısında Şeyhhalil deresi ve Çakraz Irmağı, kuzeydoğudan ise Yıldız ırmağı ve bu akarsulara bağlanan birçok kol tarafından şekillendirilen arazide düzlük alanları parçalı bir görünüm halini almıştır. Kısa mesafelerde topoğrafik şartlarda ve yükseltide meydana gelen değişimler, yerleşmelerin kuruluş yeri seçiminde bazı kriterlere azami derecede bağlı kalınmasını zorunlu kılmıştır. Genel anlamda kırsal nüfusun eğimli yüzeyleri yerleşme amacıyla, düzlük alanları ise tarımsal amaçlı değerlendirdiği dikkati çekmektedir. Bunun en önemli nedenlerinden

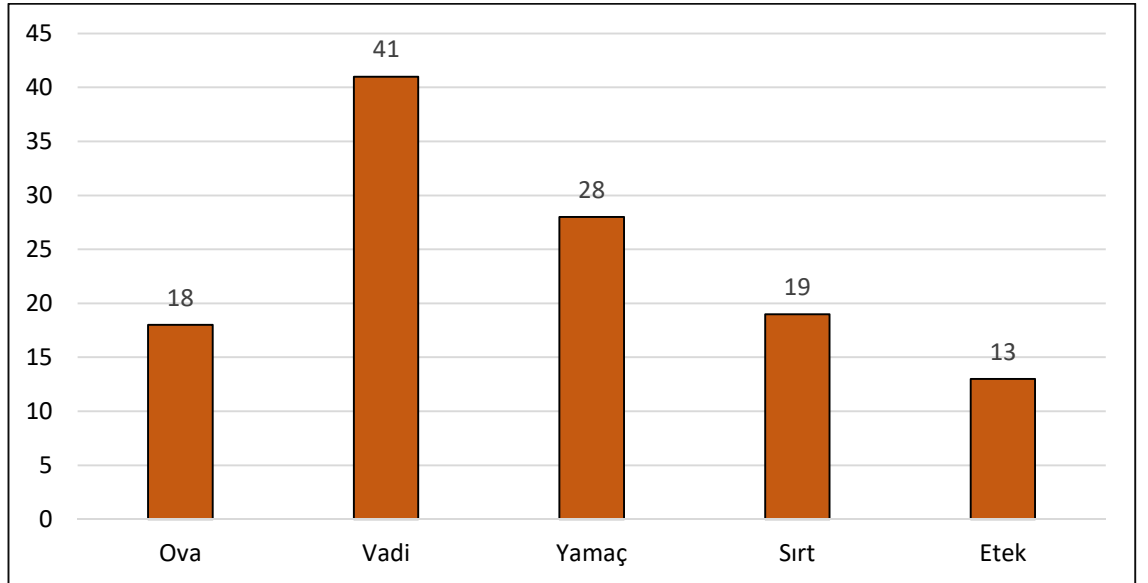
birisi, yükseltiye bağlı olarak karasallığın artması ve iklim şartlarının tarımsal faaliyetleri önemli ölçüde sınırlandırmasıdır. Bu konuda beşerî faktörlerin etkisini de unutmamak gerekir. Sahadaki gerek karayolu, gerekse demiryolu ağı genelde vadiler boyunca geliştiğinden, yerleşmeler daha çok bu güzergâhlara yakın konumlara kurulmuştur. Diğer taraftan tarihsel nedenlerinde köylerin kuruluş yeri seçiminde etkisi olduğu görülmektedir. Savunma amacıyla yüksek yerlerde kurulan köyler bunların örnekleri arasındadır (Sevindi, 2018: 116-117).

Yıldızeli ilçesi sınırları içerisinde köylerin kurulmuş oldukları jeomorfolojik birimlere göre dağılışı yapıldığında 188 köy yerleşmesinin 40'ının vadi yerleşimi olduğu görülmektedir (Tablo 2.30; Tablo 2.31; Şekil 2.15; Fotoğraf 2.10). Bu durum ilçe arazisinin akarsular tarafından şekillendirilmesi sonucunda yerleşme ve tarımsal faaliyetler için vadilerin tercih edilmesinde etkili olmuştur. Bunun yanı sıra iklimin etkisinden dolayı vadi içlerinin soğuğa karşı daha elverişli ve sıcak ortam sunması da başka bir etmen olarak ön plana çıkmaktadır.

Tablo 2.30. Yıldızeli İlçesi'nde Köylerin Kuruldukları Morfolojik Birimlere Göre Dağılımı

Yıldızeli	Ova	Vadi	Yamaç	Sırt	Etek	Toplam
	18	41	28	19	13	119

Kaynak: 1/25.000'lik Topoğrafya Haritaları ve Arazi Çalışmaları.

Şekil 2.15. Yıldızeli İlçesi'nde Kuruldukları Morfolojik Birimlere Göre Köylerin Dağılımı

Fotoğraf 2.10. Nallı Köyü, Vadi İçerisinde Kurulmuş Olan Köylere Örnek Teşkil Etmektedir.

Tablo 2.31. Yıldızeli İlçesi'nde Kuruluş Yerine Göre Vadi İçerisinde Yer Alan Köyler

Köy Adı	Bulunduğu Yükselti	Köy Adı	Bulunduğu Yükselti
Altınoluk	1365-1380	Karakoç	1425-1450
Aşağıkecik	1150-1210	Karaleylek	1510-1525
Büyükakören	1260-1305	Kerimmümin	1335-1350
Cizözü	1340-1370	Konaközü	1410-1430
Çağlayan	1500-1540	Merkez Sarıkaya	1465-1490
Çırçır	1350-1360	Nallı	1455-1490
Çöte	1035-1090	Ortaçakmak	1460-1470
Çukursaray	1170-1235	Sandal	1450-1480
Danaören	1335-1340	Sarıçal	1320-1355
Demirözü	1410-1435	Sarıyar	1425-1495
Direkli Sarıkaya	1295-1320	Seren	1395-1420
Esençay	1520-1535	Söğütpınar	1290-1320
Esmebaşı	1265-1340	Subaşı	1520-1545
Fındıcak	1405-1430	Şeyhhalil	1120-1185
Geynik	1400-1420	Yakupköy	1425-1465
Güneykaya*	1450-1490	Yaylagöze	1480-1505
Ilıca	1425-1440	Yolkaya	1240-1300
İğdecikler	1315-1330	Yukarıçakmak	1510-1540
İslim	1485-1495	Yusufoğlan	1405-1450
Kaman	1380-1410	Yücebaca	1375-1400
Kapı	1325-1370		

Kaynak: 1/25.000 Ölçekli Topoğrafya Haritası ve Arazi Çalışmaları *Belediye Örgütlü Köy Yerleşmesidir

Araştırma sahasında vadi yerleşmelerinden sonra en fazla yamaç yerleşmeleri gelmektedir. Dağlık sahaların geniş yer tutmasından dolayı ilçede 28 adet köy yerleşmesi

yamaç üzerinde yer almakta olup, bunlar genellikle bir vadi, dağ veya tepelik alanın yamacı boyunca kurulmuştur (Tablo 2.30; Tablo 2.32; Şekil 2.15; Fotoğraf 2.11). Bu durumun ortaya çıkmasında düzlük alanların tarımsal faaliyetler için kullanılıyor olması etkili olmaktadır.

Tablo 2.32. Yıldızeli İlçesi'nde Kuruluş Yerine Göre Yamaçta Kurulmuş Olan Köyler

Köy Adı	Bulunduğu Yükselti	Köy Adı	Bulunduğu Yükselti
Akçalı	1375-1415	İncetaş	1420-1450
Akkoca	1070-1145	Kadıköy	1330-1380
Akören	1360-1380	Kalın	1245-1360
Arslandoğmuş	1370-1400	Karacaören	1360-1380
Avcıpınarı	1430-1465	Kavakdere	1385-1400
Bakırcıoğlu	1305-1335	Kıldır	1355-1385
Bayat	1415-1455	Kıvşak	1390-1425
Buğdayören	1310-1390	Kümbet	1530-1565
Cumhuriyet	1255-1355	Topulyurdu	1185-1240
Çobansaray	1360-1435	Töngel	1305-1335
Dereköy	1510-1540	Üyükyaylası	1340-1360
Gökçeli	1330-1345	Yakacıkçavuşlu	1285-1330
Gökkaya	1345-1360	Yeşilalan	1595-1665
Halkaçayır	1370-1385	Yılanlıkaya	1400-1410

Kaynak: 1/25.000 Ölçekli Topoğrafya Haritası ve Arazi Çalışmaları

Fotoğraf 2.11. Yamaç Üzerinde Kurulmuş Yerleşmelerden Akçalı Köyü.

Araştırma sahasında 13 köy etek, 18 köy ise ovada kurulmuştur (Tablo 2.30; Tablo 2.33; Tablo 2.34; Şekil 2.15; Fotoğraf 2.12; Fotoğraf 2.13). Tarımsal arazinin az olmasından dolayı vadi ve ova düzlüklerinde tarımsal faaliyetler yapabilmek adına köylülerin bir bölümü yerleşmelerini dağ ve ovanın birleşim noktasına yakın kesimlerde kurmuşlardır. Ancak bu yerleşmelerin zaman içerisinde ova alanlarına doğru genişlediği görülmektedir.

Tablo 2.33. Yıldızeli İlçesi’nde Kuruluş Yerine Göre Etek Düzlüğünde Kurulmuş Olan Köyler

Köy Adı	Bulunduğu Yükselti	Köy Adı	Bulunduğu Yükselti
Akpınarbeleni	1770-1790	Erenler	1380-1405
Aşağıçakmak	1420-1470	Kavak	1415-1480
Banaz	1430-1480	Kırkpınar	1690-1715
Bedel	1435-1465	Killik	1185-1255
Delikkaya	1530-1575	Küçükakören	1380-1415
Doğanlı	1390-1415	Yağlıdere	1335-1395

Kaynak: 1/25.000 Ölçekli Topoğrafya Haritası ve Arazi Çalışmaları

Tablo 2.34. Yıldızeli İlçesi’nde Kuruluş Yerine Göre Ova Üzerinde Kurulmuş Olan Köyler

Köy Adı	Bulunduğu Yükselti	Köy Adı	Bulunduğu Yükselti
Belcik	1235-1255	Karalar	1275-1365
Çubuk	1250-1265	Kayalıpınar	1220-1235
Demirogluk	1215-1220	Kiremitli	1465-1480
Dikilitaş	1230-1250	Ortaklar	1295-1315
Direkli	1285-1300	Tatköy	1260-1275
Emirler	1290-1305	Üyük	1270-1285
Hamzaşeyh	1305-1315	Yassıkara	1225-1245
Kapaklıkaya	1305-1330	Yavu	1180-1220
Karakaya	1230-1255	Yeniyapan	1280-1310

Kaynak: 1/25.000 Ölçekli Topoğrafya Haritası ve Arazi Çalışmaları

Fotoğraf 2.12. Etek Yüzeyinde Kurulmuş Banaz Köyünden Görünüm

Fotoğraf 2.13. Çubuk Köyü, Ova Üzerinde Kurulmuş Yerleşmelerden Biridir.

Araştırma sahasında sırt üzerinde kurulmuş yerleşme sayısı ise 19'dur (Tablo 2.30; Tablo 2.35; Şekil 2.15; Fotoğraf 2.14). Temel geçim kaynağı hayvancılık olan bu köylerde mera alanlarına yakınlık önem arz etmektedir. Ayrıca sırt üzerinde kurulan köylerin birçoğu geçmişte güvenlik amacıyla yüksekte kurulmuş olmalarından

kaynaklanmaktadır. Bu köyler için kış şartları olumsuz koşullar taşıyıp, ulaşım da aksamalar yaşanmaktadır. Bu nedenle kış mevsiminde köyde yaşayan sayısı oldukça azdır ve köylerin birçoğu neredeyse terkedilen yerleşmelere dönüşmüştür.

Tablo 2.35. Yıldızeli İlçesi’nde Kuruluş Yerine Göre Sırt Düzlüğü Üzerinde Kurulmuş Olan Köyler

Köy Adı	Bulunduğu Yükselti	Köy Adı	Bulunduğu Yükselti
Akçakale	1450-1465	Kızılköy	1530-1560
Akpınar	1585-1620	Menteşe	1415-1450
Alaca	1660-1675	Merkezyeniköy	1430-1445
Başköy	1310-1355	Mumçuçiftliği	1340-1365
Danışment	1550-1570	Nevruz	1520-1525
Davulalan	1650-1715	Nevruzyaylası	1655-1675
Demircilik	1510-1540	Tayalan	1615-1635
İğnebey	1405-1435	Yukarıkecik	1285-1360
Kadılı	1585-1600	Yuvalıçayır	1655-1695
Kaleköy	1505-1525	Kızılköy	1530-1560

Kaynak: 1/25.000 Ölçekli Topoğrafya Haritası ve Arazi Çalışmaları

Fotoğraf 2.14. Davulalan Köyü Sırt Üzerinde Kurulmuştur.

2.2.3.1.1.3. Dokularına Göre Köyler

Relief (yer şekilleri, eğim, yükselti, toprak) su, iklim ve doğal bitki örtüsü koşulları; araziden faydalanma ve ulaşım durumu, o yerleşmede yaşayan insanların birbirleriyle olan münasebetleri ile uygulanan yerleşim planları (imar planları) yerleşmelerin şekil özellikleri üzerinde etkili olmaktadır. Bu faktörlerin tümünün veya birkaçının etkisiyle konutların arazi üzerindeki dağılım düzeni (sıklık-seyreklilik ve dizilişle ilgili olarak) farklı özellikler göstermektedir. İşte konutların arazi üzerindeki dağılım düzeniyle ilgili olarak ortaya çıkan durum yerleşmelerin dokusal şekil özelliğini yansıtmaktadır. Köy yerleşmeleri dokularına göre toplu, dağınık (Denker, 1977:148; Erinç ve Öngör, 1979: 140; Şahin, Doğanay ve Özcan, 2007:337; Taş, 2016: 298) ve gevşek/yarı dağınık (Doğanay, 2014: 285; Özçağlar, 2014: 85) olarak sınıflandırılmaktadır. Toplu yerleşmeler genel olarak meskenlerin bir arada birbirine yakın olduğu küme halinde olan yerleşmeler olarak tanımlanırken, dağınık yerleşmeler ise meskenlerin birbirinden belirli aralıklarla uzakta inşa edilmesiyle oluşan yerleşme dokusu olarak ifade edilmektedir (Erinç ve Öngör, 1979: 140; Doğanay, 2014: 285).

Yerleşmelerin bu şekilde sınıflandırılmasında ortaya çıkan mesafe konusunda ise tam bir kabul yoktur. Erinç ve Öngör (1979: 140) bu hususta aralarında 50-100 metre hatta daha fazla mesafe bulunan yerleşmeleri dağınık yerleşme olarak değerlendirirken, Denker (1977: 149) arasında 50-1000 mesafe bulunan yerleşmeleri dağınık yerleşme olarak belirtmektedir. Doğanay (2014: 286) ise yerleşme dokularını ifade ederken bu tür mesafeler ortaya koymanın hatalı olduğunu ifade etmektedir.

Araştırma sahasında yer alan köyler dokusal olarak toplu karakterli yerleşme özelliği göstermektedir. Yerleşmenin toplu doku kazanmasında su kaynaklarının sınırlı olması nedeniyle suya yakınlık, akrabalık ve sosyal ilişkiler, ortak yaşama duyulan ihtiyaç, ulaşım hatlarına yakın olma, soğuk iklim şartlarının yaşandığı yerlerde ısı kaybını engellemek gibi faktörler nedeniyle meskenler ve bunların eklentileri birbirlerine yakın konumda inşa edilmişlerdir. Toplu doku gösteren yerleşmelerde köyde bulunan bir meydan veya camii merkez alınarak bunun etrafında kümelenme şeklinde yerleşme içerden dışarıya doğru seyrekleşmektedir. Toplu dokulu yerleşmeler genel olarak düz ve düze yakın arazilerde bulunur görüşü kabul görse de düzlük alanların yerleşme için uygun alanlar oluşturması, az da olsa bu sahalarda dağınık ve gevşek dokulu yerleşmelerin

ortaya çıkmasına da yol açmıştır. Bunun yanı sıra yüksek düzlük alanlar ile sırtlar ve dağ eteği düzlüklerinin ise yerleşim alanı olarak kısıtlı imkânlar sunması ve tarım arazilerinin az olmasından dolayı yerleşmelerin küme şeklinde toplanması sonucunu doğurmuştur.

Bunun yanı sıra araştırma sahası önemli geçiş noktaları üzerinde yer almasında dolayı yol boyu köylere veya hat boyu köylere de rastlanılmaktadır. Bu köylerde yerleşim bir karayolu veya demiryolunun iki tarafında uzanış göstermektedir. Araştırma sahasında bu tip yerleşiminin güzel örneklerinden birisini Aşağıkecik köyü oluşturmaktadır (Fotoğraf 2.15). Bu köy yerleşimi Sivas-Yozgat karayolu güzergâhı üzerinde kurulmuştur. Yol sistemlerinin yerleşmeler üzerinde oluşturduğu çekim etkisinin bir sonucu olarak yollar boyunca konuşlandırılmış köyler olup, bunlara çizgisel köyler de denilmektedir (Doğanay, 2014: 297).

Fotoğraf 2.15. Aşağıkecik Köyü, Yol Boyu Yerleşme Özelliği Göstermektedir.

2.2.3.1.1.4. Ormana Göre Köyler

Köy yerleşmeleri orman alanları ile olan ilişkilerinde ormana uzaklıkları ve konumlarına göre, orman içi, orman kenarı, orman yakını ve orman uzağı şeklinde sınıflandırılmaktadır. Bu gruplandırma da yerleşmelerin ormana göre konumu ve uzaklıkları dikkate alınarak yapılmaktadır. Çünkü konut malzemesi ve yakacak sağlanması yanında tarım alanları kazanmak için ormanların yangın ve kesim yoluyla

ortadan kaldırılması sorununun temelinde kır yerleşmelerinin ormana göre konum ve uzaklıkları yatmaktadır (Emiroğlu, 1972: 139; Zaman, 2004: 196-197).

Araştırma sahasında köylerin ormana göre durumuna bakıldığında pek çok yerde beşeri etkilerden dolayı (tarımsal alan açma, yakacak ve mesken inşaatında kullanma, madencilik) geçmişte daha geniş alanlar kaplayan orman alanları, günümüz itibarıyla pek çok yerde küçük kümeler halinde kalmıştır. Bunun yanı sıra ilçenin batısında ve kuzeydoğusunda ormanlık alanlar bugün bile mevcudiyetini sürdürmektedir.

Araştırma sahasında yer alan köylerin ormana göre durumu incelendiğinde, ormanlık alanlar sınırlı olması münasebetiyle sadece 14 köyün orman ile ilişkili olup, geriye kalan 104 köyün ise ormanla ilişkisi yoktur. Bu köylerde küçük öbekler şeklinde orman kalıntılarına rastlanmaktadır. Ormanla ilişkisi olan 14 köyün 7'si orman içi köyü iken 7'si ise orman kenarı köylerdir. Orman içi köylerini; Çukursaray, Esmebaşı, Başköy (Fotoğraf 2.16), Karalar, Akpınarbeleni, Fındıcak ve Topulyurdu köyleri oluştururken, Orman kenarı köyler ise Çöte, Şeyhhalil, Çukuryurt, Küçükakaören, Dikiilitaş, Yavu ve Kıvşak teşkil etmektedir.

Fotoğraf 2.16. Başköy Köyü, Orman İçinde Yer Alan Köylerden Biridir (Fotoğraf. Yıldızeli Kaymakamlığı Arşivi).

2.2.3.1.1.5. Ekonomik Faaliyet Türlerine Göre Köyler

Ülkemizde hemen hemen birçok köy yerleşmesinde hâkim ekonomik faaliyet genel itibariyle tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. Ancak köylerin bulunduğu yerin iklimatik, hidroğrafik, topoğrafik ve toprak özelliklerine göre farklı ekonomik faaliyet türleri ortaya çıkar (Şahin, Doğanay ve Özcan, 2007: 344). Bunun yanı sıra ormancılık, madencilik, balıkçılık gibi ekonomik faaliyetlerin hâkim olduğu köy yerleşmelerini görmek de mümkündür. Araştırma sahasında yer alan köy yerleşmeleri değerlendirildiğinde, tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin hâkim ekonomik faaliyet olduğu dikkat çeker. Bununla birlikte genel itibariyle ova köylerinde sulama imkânlarına bağlı olarak daha çok ekip-biçme gibi tarımsal faaliyetleri ön planda olurken, bunun yanı sıra hayvancılık faaliyetlerinin de yapıldığı görülmektedir.

Buna karşılık yüksek kesimlerde bulunan köylerde ise tarım alanlarının kısıtlı olması ve iklimin etkisiyle hayvancılık faaliyetleri ön planda olup, ekme-biçme faaliyetleri daha çok hayvan yemi ve soğuk iklim şartlarına uygun olan tahıl grubu olarak göze çarpmaktadır. Bu bakımdan Demiroluk, Kayalıpınar, Yassıkara, Dikilitaş, Belcik gibi ova köylerinde ekip-dikme faaliyetleri ön planda iken, Davulalan, Yuvalıçayır, Yeşilalan, Alaca gibi yüksek dağ köylerinde temel ekonomik faaliyet hayvancılıktır. Fakat ekonomik faaliyet türünün sadece tarım ya da hayvancılık olarak hâkim olduğunu belirtmek yanlış olacaktır. Bu iki ekonomik faaliyet türü birbirinin tamamlayıcısı olarak köy hayatının bir parçasını oluşturmaktadır. İlçe köylerinin tamamında köy hayatının bir parçası olarak tarım ve hayvancılık faaliyetleri ile uğraşıldığı da bilinmesi gereken bir gerçektir.

2.2.3.1.1.6. Adlarına Göre Köyler

Bir bölgenin coğrafi, tarihi ve genel özelliğini tanıma konusunda yer adlarının önemi büyüktür (Alagöz, 1984: 11). Bu nedenle de hem yerleşmenin tarihi gelişimi hem de coğrafi çevrenin durumu hakkında bilgi edinilen bir kaynak olması sebebiyle yerleşme, yer ve mevkii adları üzerinde durulmasında yarar vardır (Zaman, 2004: 177). Yaşanılan ortamın çeşitli objelerini toplumun kullandığı dille adlandırmak, coğrafi mekânla bütünleşme açısından önemlidir (Aliağaoğlu ve Uzun, 2011: 124).

Verilişinde pek çok etkenin bulunduğu yer adları bir coğrafyanın, toprak parçasının oraya yerleşen halklar tarafından vatanlaştırılmasının ilk ve en önemli aşamasını teşkil eder (Akar, 2006: 51). İnsanoğlu yaşadığı çevreyi belirtmek ve ona bir kimlik kazandırmak amacıyla isimlendirme yoluna gitmiştir. Geçmişte farklı kültürler ve milletler tarafından iskana konu olan yerleşmeler üzerinde yaşayan toplulukların dili ve kültüründen etkilenerek farklı isimler almışlardır. Genellikle doğal ve beşeri olaylardan adını alan yerleşmelerin, bölgelerin geçmişten günümüze tarihi coğrafyasına ışık tutmaktadır. Bir sahadaki yer adlarının bilinmesi o yerleşme bölgesindeki toplumsal gelişme ve değişmelerin takip edilmesinde önemli kolaylıklar sağlamaktadır (Zaman, 2004: 177).

Bu bakımdan yerleşmelere ait eski adların ve yeni adların bilinmesi o bölgedeki yerleşmelerin tarihi ve kültürel özellikleri hakkında daha öz bir ifadeyle geçmişi hakkında bilgiler vermesi bakımından öneme sahiptir. Cumhuriyetin ilk dönemlerinden itibaren Türkçe olan veya olmayan pek çok yer isminde değişiklik yoluna gidilmiştir. İçişleri Bakanlığı'nın 1940 yılı sonlarında hazırladığı 8589 sayılı genelge ile resmileşmiş ve böylece “yabancı dil ve köklerden gelen ve kullanılmasında büyük karışıklığa yol açan yerleşme yerleri ile tabii yer adlarının Türkçe adlarla değiştirilmesi” başlatılmıştır. Adı geçen genelgenin ardından valilikler tarafından yabancı dil ve köklerden gelen yer adlarına ilişkin dosyalar hazırlanarak bakanlığa gönderilmiştir. Ancak bu çalışmalar 2. Dünya Savaşı sebebiyle uzun süre aksamış ve bir ad değiştirme işlemi yapılmamıştır. 1949 yılında 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu ile yer adlarının değiştirilmesi işlemleri yasal bir dayanağa kavuşmuş, ardından 1957 yılında da bir “Ad Değiştirme İhtisas Kurulu” kurulmuştur. Söz konusu bu kurulun çalışmaları, çeşitli kesintiler olmakla birlikte 1978 yılında “tarihi değeri olan yer adlarının da” değiştirildiği gerekçesiyle son verilinceye kadar sürmüştür. Bu süre içerisinde ilgili komisyon tarafından yaklaşık olarak 75 bin yerleşme adı incelenmiş ve bunlardan 28 bin kadarı değiştirilmiştir. Yine aynı kurul, 1965-1970 ve 1975-1976 yılları arasında tabii yer adlarını değiştirmeye dönük çalışmalar da yapmıştır, bu çalışmalar sonucunda da 2000 kadar yer adı değiştirilmiştir (Tunçel, 2000: 27).

Araştırma sahasında yer alan köylerin isimleri değiştirilirken bunların birçoğunda yalnızca bir harf değiştirilerek günümüze kadar geldiği görülmektedir (Banas köyü Banaz, Yavı köyü Yavu, Fınducak köyü Fındıcak, Eslim köyü İslim). Bunun yanı sıra

diğer köy isimlerinin ise bazıları Ermenice ve Osmanlıca olduğundan daha yalın ve Türkçeleştirmek amacıyla değişikliğe gidilmiş olduğu düşünülmektedir.

Tablo 2.36. Yıldızeli İlçesi Köylerinin Eski ve Yeni İsimleri (2021).

Yeni İsmi	Eski İsmi	Yeni İsmi	Eski İsmi	Yeni İsmi	Eski İsmi
Akçakale	Ağcakale	Emirler	Emirler	Menteşe	Menteşe
Akçalı	Akçeli	Erenler	Salevat	Merkezsarıkaya	Merkez Sarıkaya/Sarukaya
Akkoca	Akkoca	Esençay	Canikdere	Merkezzeniköy	Merkezzeniköy
Akören	Akırani Yıldız	Esmebaşı	Ağmu-ağumi	Mumçuçiftliği	Mumçu Çiftliği
Akpınar	Ağpınar	Fındıcak	Fınducak	Nallı	Nallı
Akpınarbeleni	Akpınar Beleni	Geynik	Geyinlik	Nevruz	Nevruz
Alaca	Yavaşak	Gökçeli	Göğçeli	Nevruzyaylası	Nevruz Yaylası
Altınoluk	Altunoğlu Çiftliği	Gökkaya	Gökkaya / Gölören	Ortaçakmak	Çakmak
Arslandoğmuş	Arslandoğmuş	Halkaçayır	Halkaçayır	Ortaklar	Sultaniye
Aşağıçakmak	Çakmak	Hamzaşeyh	Hamzaşeyh	Sandal	Sandal
Aşağıkecik	Ekecik aşağı	Ilıca	Ilıca	Sarıçal	Çerdiğin
Avcıpınarı	Kân / Kânabad	İğdecikler	İğdecikler	Sarıyar	Sarıyar
Bakırcıoğlu	Bakırcıoğlu	İğnebey	İğnebey	Seren	Seren
Banaz	Banas	İncetaş	Pustad	Söğütpınar	Deşirek / Deşerek
Başköy	Başköy	İslim	Eslim	Subaşı	Sü-başı
Bayat	Bayat	Kadıköy	Kadıköy	Şeyhhalil	Şeyhhalil Tekkesi
Bedel	Bedel	Kadılı	Kadılı	Tatköy	Tatköy
Belcik	Kilmigad/Gelmügad	Kaleköy	Kaleköy	Tayalan	Toyalanı
Buğdayören	İbre	Kalın	Kalın-viran	Topulyurdu	Topulyurdu
Büyükakören	Büyük Akviran	Kaman	Kaman	Töngel	Töngel
Cizözü	Cizözü	Kapaklıkaya	Kapaklıkaya	Üyük	Öyük
Cumhuriyet	Kızıllı	Kapı	Kapı	Üyükaylası	Üyükaylası
Çağlayan	Çağlağan	Karacaören	Karacaviran	Yağlıdere	Bekmez-Yağlıdere
Çırçır	Çırçır / Kaledes	Karakaya	Karakaya	Yakacıçavuşlu	Çavuşlu
Çobansaray	Çobansaray	Karakoç	Karakoç	Yakupköy	Yakup / Ahini
Çöte	Çöte	Karalar	Karalartekke	Yassıkara	Yassıkara
Çubuk	Çubuk	Karaleylek	Kara-külak	Yavu	Yavı
Çukursaray	Çukursaray	Kavak	Kavak	Yaylagöze	Kavik
Danaören	Dane-viran	Kavakdere	Kavakdere	Yeniyapan	Yeniyapan
Danışment	Danışmend-pınarı	Kayalıpınar	Kayalıpınar	Yeşilalan	Katıralan
Davulalan	Davulalan	Kerimmümin	Kerim Mümin	Yılanlıkaya	Yılanlı Kaya
Delikkaya	Deliklü-kaya	Kıldır	Kıldır	Yiğitler	Çaşkur
Demircilik	Demürcilik	Kırkpınar	Kırkkilise	Yolkaya	Çakraz
Demirölük	Demirölük	Kıvşak	Kıvşak	Yukarıçakmak	Eski Çakmak
Demirözü	Demirözü	Kızılköy	Kızılköy	Yukariekecik	Ekecik yukarı
Dereköy	Dere	Killik	Killik	Yusufoğlan	Yusufoğlan
Dikilitaş	Dikilü-taş	Kiremitli	Babıguey	Yuvalıçayır	Yuvalıçayır
Direkli	Direklü-hisar	Konaközü	Konaközü	Yücebaca	Yücebaca
Direklisarıkaya	Sarıkaya	Küçükakören	Akviran sağır		
Doğanlı	Erkele	Kümbet	Künbed		

Kaynak: <https://nisanyanmap.com>

Araştırma sahasında yer alan köylerin isimleri incelendiğinde fiziki coğrafya özellikleriyle ilgili isimler öne çıkmaktadır. Fiziki coğrafya faktörlerinden etkilenerek

köylere isim koymak insan ve mekan arasındaki karşılıklı etkileşimi göstermektedir (Koday, 2000: 221). Bu isimlerin başında, ilçenin su kaynakları bakımından zengin olmasının da etkisi göz önüne alınarak hidroğrafya ile ilgili yer isimleri ilk sırada yer almaktadır. Bu şekilde isim verilen köylerden bazıları Subaşı, Esençay, Ilıca, Dereköy, Kırkpınar, Çağlayan köyleri olup, ilçede isimleri hidroğrafik terimlerden oluşan 15 köy yerleşmesi bulunmaktadır. Yerleşim alanları isimlendirilirken bazen de çevrede yer alan topoğrafik şekil veya kayalıklara bakılarak da isimlendirme yoluna gidilmiştir. Bu şekilde isim verilen köyler arasında Karakaya, Delikkaya, Kapaklıkaya, Üyük, Kaman, Çukursaray köyleri yer almakta olup, bu şekilde adlandırılma yapılmış 14 köy bulunmaktadır (Tablo 2.37).

Beşeri olaylar ve çevre üzerindeki etkilerinden kaynaklı olarak da yerleşmeler isim almışlardır. Bunlar arasında sosyal yaşam içerisinde kullanılan alet-edavat isimlerinin de yerleşmelere verildiği görülmektedir. Bu şekilde isimlendirilme yoluna giden köylerden bazıları; Sandal, Çubuk, Davulalan, Kapıköy, Nallı gibi köyler yer alırken bu şekilde isimlendirilen köy sayısı ise 12 olarak öne çıkmaktadır (Tablo 2.37).

Yerleşmeler isimlendirilirken renklerden de faydalanılmıştır. Renkler, Türkçe yer adlarında önemli bir katmanı oluştururlar. Tarihî metinlerden itibaren renklerden yer adı verme geleneğinin izlerini sürmek mümkündür. Renk adları, yerleşim bölgesinin arazi durumu, bitki örtüsü ve iklim özelliklerindeki renk unsurlarının ön plana çıkarılarak kullanılmasıyla oluşturulmuştur (Akar, 2006: 51-52). Renklerle ilgili adlandırılan köylerin sayısının 11 olduğu görülmektedir. Bu yerleşmelerden bazıları ise, Alaca, Karalar, Yeşilalan, Kızılköy ve Sarıçal gibi köyleridir (Tablo 2.37).

Yerleşme isimleri arasında boy, oymak, şahıs, aşiret ve topluluk isimlerinin de verildiği köyler ülkemizin genelinde olduğu gibi Yıldızeli ilçesi için de söz konusudur. Yerleşmelere bu şekilde isim verilmesinde genellikle toprak sahibi olan kişi ön plana çıkarılmıştır. Ayrıca aileler tarafından kurulan köylere isim verilirken, köyü kuran kişiyi ebedileştirmek veya mensubiyet özelliği vermek amacıyla lı-lu gibi eklerin yanı sıra oğlu-özü ve ler-lar gibi çoğul ekleri de kullanılmıştır (İbret, 2003: 73). Bu köylerden bazıları ise, Bayat, Yusufoglan, Gökçeli, Danışment, Menteşe köyleri oluşturmaktadır (Tablo 2.37).

Tablo 2.37. Yıldızeli İlçesi Sınırları İçerisindeki Köylerinin Toponimik Analizi

Topoğrafik Şekiller ve Kayaçlar ile İlgili Yer Adları	Üyükyaylası, Karakaya, Delikkaya, Kiremitli, Üyük, Kapaklıkaya, İncetaş, Çukursaray, Kaman, Dikilitaş, Killik, Yassıkara, Gökkaya
Hidroğrafik Özellikler ile İlgili Yer Adları	Subaşı, Esençay, Ilıca, Kayalıpınar, Çırçır, Dereköy, Avcıpınarı, Akpınar, Kırkpınar, Çağlayan, Akpınarbeleni, Kavakdere, Söğütpınar, Yaylagöze, Yağıldere
Hayvanlar ile İlgili Yer Adları	Karakoç, Tayalan, Danaören, Karaleylek, Doğanlı, Yılanlıkaya, Arslandoğmuş
Fitolojik Özellikler ile İlgili Yer Adları	Nevruzyaylası, İğdecikler, Nevruz, Kivşak, Kavak
Coğrafi Yönler ile İlgili Köy Adları	Aşağıkecek, Yukarıkecek, Başköy, Yukarıçakmak, Ortaçakmak, Aşağıçakmak, Merkezсарıkaya, Merkezzeniköy
Boy, Oymak, Şahis, Aşiret ve Topluluk ile İlgili Yer Adları	Emirler, Menteşe, Danişment, Hamzaşeyh, Yakupköy, Bayat, Kerimmümin, Yücebaca, Yusufoglan, Gökçeli, Yigitler, Bakircioğlu
Dini İnançlar ile İlgili Yer Adları	Erenler, Kümbet, Şeyhhalil
Meslekler ile ilgili yer adları	Çobansaray, Demircilik, Kadıköy, Kadılı
Alet-edevat ile ilgili yer adları	Sandal, Çubuk, Seren, Çöte, Direkli, Davulalan, İğnebey, Kapi, Nalli, Demiroluk, Altinoluk, Demirözü
Renkler ile ilgili yer adları	Akçakale, Alaca, Karalar, Akkoca, Karacaören, Yeşilalan, Akören, Akçali, Kizilköy, Sariyar, Sariçal, Büyükakören, Küçükakören
Tarım ile ilgili yer adları	Buğdayören, Töngel, Topulyurdu, Mumcuiftliği, Halkaçayır
Diğerleri	Banaz, Bedel, Belcik, Cizözü, Cumhuriyet, Direklisarıkaya, Esmebaşı, Fındıcak, Geynik, İslim, Kaleköy, Kalın, Yolkaya, Konaközü, Yavru, Yeniyan, Ortaklar, Tatköy, Yakacıkçavuşlu,

Bunlar dışında tarımsal faaliyetler ile ilgili (Buğdayören, Töngel, Halkaçayır), Mesleklerle ilgili, (Çobansaray, Demircilik, Kadıköy), Dini inançlarla ilgili (Erenler, Şeyhhalil), Coğrafi yönlerle ilgili (Aşağıkecek, Yukarıçakmak) köy adları da mevcuttur. Belirtilen sınıflandırmanın dışında herhangi bir şekilde adlandırılan 19 köy yerleşmesi daha bulunmaktadır (Tablo 2.37).

2.2.3.1.1.7. Yüzölçümü ve Nüfus Büyüklüklerine Göre Köyler

Yerleşim birimlerinin kurulmuş olduğu yerler ile ekonomik ve beşeri faaliyetler arasında bir ilişki olduğu bilinmektedir. Kırsal kesimde yer alan yerleşmelerde hâkim ekonomik faaliyet tarım ve hayvancılık olduğu için ekip-biçme faaliyetleri ve mera alanlarının varlığı yerleşmeler açısından büyük önem taşımaktadır. Yerleşme ve

ekonomik faaliyetler birbirini tamamlayan süreçlerdir. Yüzölçümü büyüklüğünün, köy ekonomik hayatı ve coğrafi açıdan öneminin büyük olduğu söylenebilir. Çünkü her yerleşme, daima kapladığı alandan daha geniş bir iktisadi faaliyet sahasına ihtiyaç duyar ve yerleşmeler de bu faaliyet sahasının genişliği ve potansiyeli ile ilgili olarak varlıklarına devam ederler ya da küçülerek ortadan kalkarlar (Arınç, 1997: 178; Akbulut, 2004: 239).

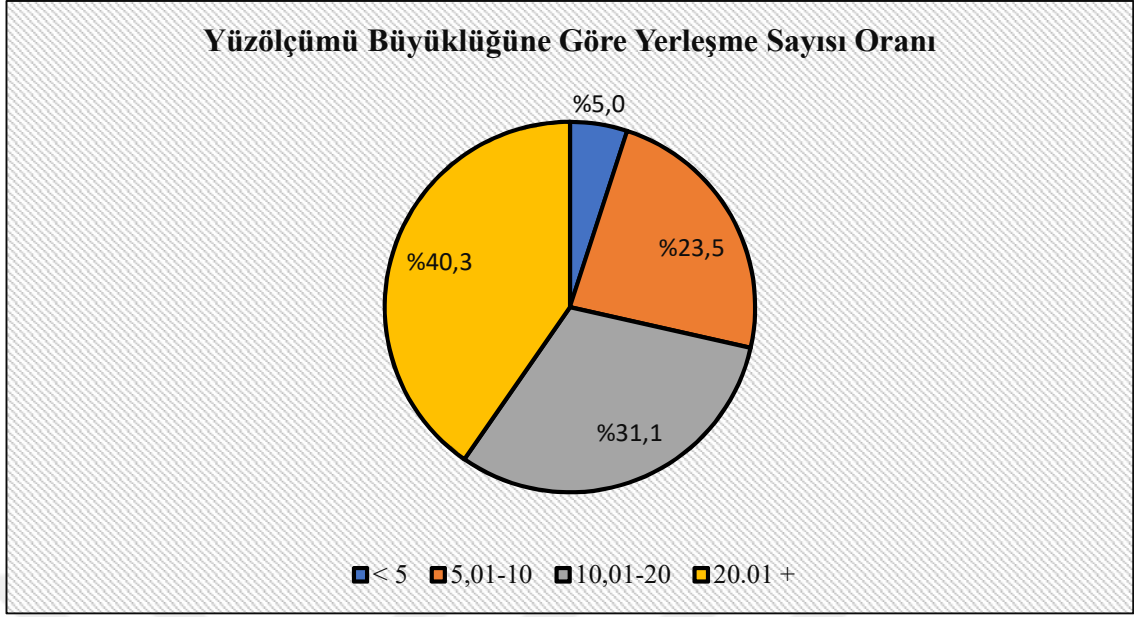
Yüzölçümü büyüklükleri ile üzerinde yaşayan nüfus arasında doğru bir orantı olması beklenirken, bazen de tam tersi bir durum ortaya çıktığı görülmektedir. Bu durumun ortaya çıkmasında ise yerleşmenin sahip olduğu arazi parçasının ekonomik değerinin düşük olması etkili olmaktadır (Birinci, 2013: 184). Köyler arasında Cizözü (35.378 km²) ve Demirözü (34.936 km²) köyleri yüzölçümleri büyük olmasına rağmen nüfuslarının düşük olmasında tarım arazilerinin kısıtlı olmasından kaynaklanmaktadır. Buna karşılık Killik (3.682 km²) ve Hamzaşeyh (5.569 km²) köyleri ise yüz ölçümleri küçük olmasına rağmen tarım arazileri ekonomik anlamda kıymetli olduğundan nüfusları diğer köylere göre fazladır.

Yıldızeli ilçesinde köy yerleşmelerinin yüz ölçümleri 2.665 km² (Demirölük) ile 62.867 km² (Kavak) arasında değişmektedir. İlçedeki köylerin %5,0 (6 köy)'inin yüz ölçümü 5 km²'in altında yüzölçümüne sahiptir. Yüzölçümü 5,01 ile 10 km² arasında sahip köy sayısı ise 28 olup, toplam köy sayısının %23,5'ni oluşturmaktadır. Alanı 10,01 km² ile 20 km² arasında sahip köy sayısı ise 37 olup, toplam köylerin %31,1'ini oluşturmaktadır. İlçe köylerinin yaklaşık %40 ise (%40,3) yüzölçümü bakımından 20 km²'nin üzerinde yüzölçümüne sahiptir (Tablo 2.38, Şekil 2.16).

Tablo 2.38. Yıldızeli İlçesinde Köy Yerleşmelerinin Yüzölçümü Büyüklüğüne Göre Dağılışı

Yüzölçümü (km ²)	Yerleşme Sayısı	%'si
< 5	6	5,0
5,01-10	28	23,5
10,01-20	37	31,1
20.01 +	48	40,3
Toplam	119	100

Kaynak: İl Özel İdaresi Verilerinden Hazırlanmıştır

Şekil 2.16. Yıldızeli Köylerinin Yüzölçümüne Göre Yüzdelik (%) Dağılımı

Araştırma sahasındaki köy yerleşmelerinin genelini 2000 yılından sonraki nüfusları, sürekli bir azalma eğilimindedir. Böyle bir durumun yaşanmasında köylerden dışarıya olan göçler etkili olmuştur. Özellikle köyde yaşayan genç nüfusun köy hayatının zorlu yaşam koşullarında yaşamak istemeyişi, eğitim ve sosyal ihtiyaçların giderilme isteği, ekonomik anlamda refah düzeyini artırmak ve sosyal statü sahibi olma istekleri gibi birçok neden nüfusun azalmasına neden olmaktadır. Köylerin 2021 yılı itibarıyla ortalama nüfus büyüklüğü 211 kişidir.

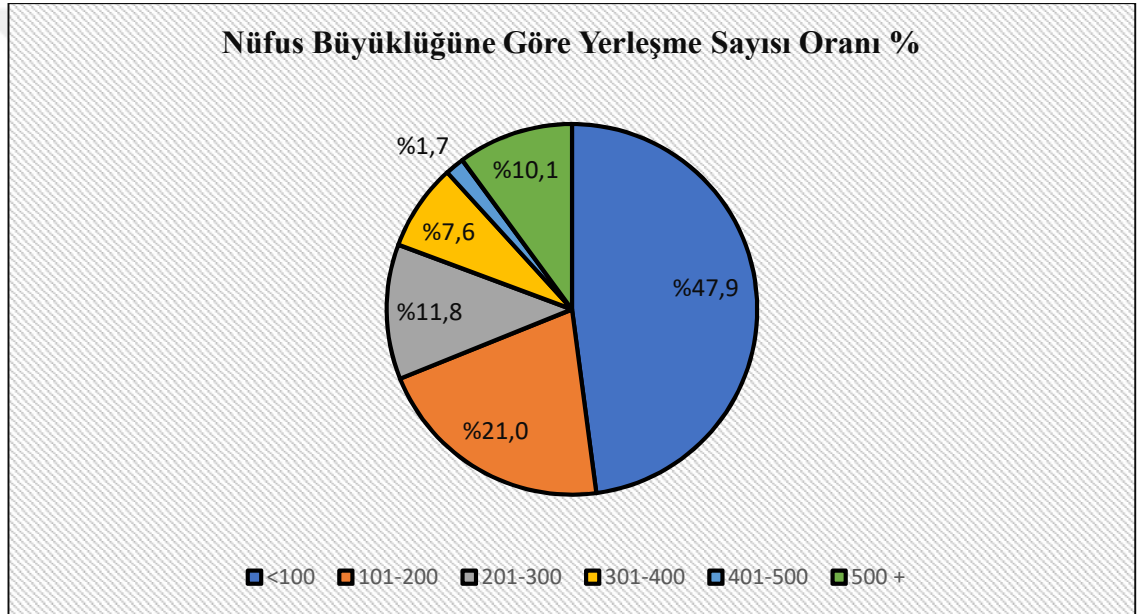
Tablo 2.39. Yıldızeli İlçesi Köy Yerleşmelerinin Nüfus Büyüklüklerine Göre Dağılımı (2021).

Nüfus (kişi)	Yerleşme Sayısı	%'si
<100	57	47,9
101-200	25	21,0
201-300	14	11,8
301-400	9	7,6
401-500	2	1,6
500 +	12	10,1
Toplam	11	100,0

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu Verileri

Araştırma sahasında yer alan köylerin nüfus büyüklüklerine göre durumu incelendiğinde 57 köyün nüfusunun 100 kişinin altında olduğu görülmektedir. Bu sayı

toplam köy sayısının %47,9'unu oluşturmaktadır. Nüfusu 101-200 kişi aralığında olan köy sayısı ise toplam köylerin %21,0'ını (25 köy) oluşturmaktadır. Nüfusu 201-300 kişi arasında olan köy sayısı ise %11,8'lik bir orana tekabül eder ve bu nüfus aralığında 14 yerleşme bulunmaktadır. Nüfusu 301-400 kişi arasında olan köy sayısı 9 olup, toplam köy sayısının %7,6'sını oluştururken, nüfusu 401-500 arasında olan yalnızca 2 köy bulunmaktadır. Başka bir deyişle bu iki köyün toplam kırsal nüfus içerisindeki oranı %1,6' olup, böylece bu nüfus aralığı en az yerleşmenin bulunduğu grup olarak öne çıkmaktadır. Nüfusu 500'ün üzerinde olan köy sayısı ise ilçe genelinde %10,1'lik bir orana sahiptir ve 500 kişinin üzerinde nüfusu olan 12 yerleşme yer almaktadır (Tablo 2.39; Şekil 2.17).

Şekil 2.17. Yıldızeli Köylerinin Nüfus Büyüklüğüne Göre Dağılım Oranı (%)

2.2.3.2. Dönemlik Kır Yerleşmeleri

2.2.3.2.1. Mezra ve Ağıl Yerleşmeleri

Mezra: daha çok Doğu Anadolu'da rastlanan ve halk dilinde mezraa, mezrea, mezria, mezra, mezre, mezri olarak bilinen ve ekip-biçme faaliyetlerinin yapıldığı yer anlamına gelmektedir (Tanoğlu, 1954: 27). Fakat ekip dikmeye ve meyveciliğe pek de elverişli olmayan sahalardan yararlanma düşüncesi de hayvancılığa dayalı mezra yerleşmelerinin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Temel ekonomik kaynağın hayvancılığa

dayandığı mezra yerleşmelerinde yılın belirli bir bölümünde kalan aileler tarafından az da olsa ihtiyaçlarını karşılamak için ekip-biçme faaliyetlerinde bulunurlar. Bu özelliği ile mezralar hayvancılık faaliyetlerinin yanı sıra az da olsa tarımsal faaliyetlerinin yapıldığı, ekonomik açıdan köye bağlı, köyün çevresinde yer alan ve tarım hayatını destekleyen, yılın belli dönemlerinde kullanılan yerleşmeleri oluşturmaktadır (Zaman, 2018a: 332). Türkiye’de mezraların yoğunluk gösterdiği sahalar Artvin, Erzurum, Muş, Bitlis, Siirt, Diyarbakır, Bingöl, Elazığ, Tunceli, Malatya, Kahraman Maraş, Şanlıurfa ve Sivas illeridir (Tunçdilek, 1967: 124).

Araştırma sahasında 5 adet mezra yerleşmesi bulunmakta olup (Tablo 2.40), bunlardan yalnızca Aşağı Navruz mezrası devamlı bir yerleşmeye dönmüş ve köyün mahallesi durumuna gelmiştir. Diğer mezralar ise yılın belli bölümünde ailelerin gidip kaldığı ve yılın geri kalanında hayvanlarını çobana emanet ettiği dönemlik kır yerleşmelerinden oluşmaktadır. Bu yerleşmelerde tarımsal faaliyetler daha çok hayvancılığı destekler nitelikte yapılmakta olup, bağ ve bahçe alanlarında günlük ihtiyacı karşılamaya yönelik sebze ve meyve yetiştiriciliği yapılmaktadır.

Tablo 2.40. Yıldızeli İlçesi’nde Yer Alan Mezralar ve Bağlı Bulundukları Köyler

Mezra Adı	Bağlı Olduğu Köy
Ağılkaya	Halkaçayır
Yaraş	Halkaçayır
Aşağı Navruz	Nevruz
Tahtaköprü	Menteşe
Erikli	Buğdayören

Kaynak: Arazi Çalışmaları ve İl Özel İdaresi Verileri

Araştırma sahasında topoğrafya haritası üzerinde yapılan analizlerde ağıl kelimesi geçen 67 mevkii tespit edilmiştir ve ağıl yerleşimlerine yöre halkı tarafından “avlaa” ya da “avlağ” ismi verilmektedir. Köy altı ve köy gibi iskân yerlerinin dışında kalan ve iskan ünitesinin bir eklentisi olan ağıllar Anadolu’da yaygın olarak görülmektedir. Ağıl genellikle hayvanların barınmasına olanak sağlayan yer olup, özellikle küçükbaş hayvancılığın yoğun olduğu bölgelerde yaygın bir şekilde görülmektedir (Tunçdilek, 1967: 155). Anadolu’da elverişli yerlere kurulmuş olan bir kısım ağıllar bulundukları coğrafyanın uygunluğuna bağlı olarak zaman içinde gelişerek şekil ve manzaralarını değiştirmiş, günümüzde köy, mahalle, kasaba, hatta şehir haline gelmişlerdir (Tanoğlu,

1954: 18). Bu durum araştırma sahasında da görülmekte olup, geçmişte ağıllar bölgesi olarak adlandırılan saha Çamlıbel mahallesi sınırları içerisinde kalmıştır. Bu mahalle içerisinde yer alan ağıllardan Nuh'un ağılı ve Pişticioğlu ağılı mevkiinde ağıl yerleşmesine rastlanırken, Abdurrahman ağılı, Kelömer ağılı, Yahya ağılı, Ahmetefendi ağılı, Kayadibi ağılı, Haksızlar ağılı, Keleşoğlu ağılı, Muzaffer ağılı, Karaahmet ağılı, Fevziçakmak mahallesinde Karyağdı ağılı, Eldemir ağılı, Liderler ağılı, Burhan ağılı, Ezvacı ağılı, Hacıahmet ağılı ve Uzunoğlu ağılı, Karşıyaka mahallesinde Durak ağılı, Güzelahmet ağılı ve Musaçetinkaya ağılı gibi mevkiilerde geçmişte dönemlik olarak bulunan ağıl yerleşmeleri şekil ve fonksiyon değiştirerek devamlı yerleşme haline gelmiştir. (Fotoğraf 2.17)

Fotoğraf 2.17. Nuh'un Ağılı (a), Pişticioğlu Ağılı, Kayadibi Ağılı (c) ve Haksızlar Ağılı(d) Mevkiileri Çamlıbel Mahallesi İçerisinde Yer almaktadır.

Ağıl yerleşmeleri küçükbaş hayvanların ekili-dikili alanlara zarar vermesinden dolayı bir kısmı ise köy yerleşim alanı dışına yapılmıştır. Bu ağıllar çoğunlukla köye yakın olduğundan dönemlik yerleşmeler şeklinde kalmış ve bazıları ise günümüzde ortadan kalkmıştır (Akbulut, 2004: 269). Ağılın bir geçici yerleşme şekli olarak ortaya

çıkmasının sebebi hayvancılık faaliyetlerine dayanmaktadır. Bu yerleşmelerin ortadan kalkmasında küçükbaş hayvancılık faaliyetlerinin geçmişe oranla azalması ve bunun yerini günümüzde büyükbaş hayvan yetiştiriciliğinin alması etkili olmuştur. Ülkemizin değişik yörelerinde ağıl yerleşmelerine *tokat, saya, çekle ve döllük* gibi isimler ile bilinirken (Yücel, 1995: 452), Yıldızeli’nde ise yöre halkı tarafından “avlaa” ya da “avlağ” ismi verilmektedir. Yerel her türlü malzemenin kullanıldığı yuvarlak, yumurta biçimli, dikdörtgen şekilli, davarların barındığı, dinlendiği, kırıldığı, yavruladığı ve sağıldığı yerler ile onlara refakat eden, ilkel birer peynir ve tereyağı imalathanesi durumundaki tek bir çoban evinden meydana gelmektedir (Zaman, 2018b: 94).

Ağıllar yoğun olarak ilçenin kuzeydoğu bölümünde tarım alanlarının sınırlı olduğu eğim ve engebeli arazinin fazla olduğu Aşağıçakmak, İslim, Banaz, Yakupköy, Esençay, Arslandoğmuş ve Yusufoglan köylerinde ve bunun yanı sıra Menteşe, Bayat, Kavak, Karakoç, Kadıköy köylerinde görülmektedir. Saha çalışmaları sırasında ağıl olarak gösterilen mevkiilerden bir kısmında yerleşme izine rastlanmazken, bir kısmında ise ağıl yerleşmeleri kullanılmaya devam etmektedir.

2.2.3.3. Belediye Örgütlü Köy Yerleşmeleri

İdari anlamda nüfusu 2000’den az olduğu halde belediye örgütüne sahip olan yerleşmelere belediye örgütlü köy yerleşmesi adı verilmektedir (Özçağlar, 1997: 244-247). İlçeye bağlı Güneykaya bu tanıma uymaktadır. Bu çeşit yerleşmeler idari coğrafya açısından belde olarak adlandırılmaktadır. Güneykaya’nın günümüz nüfusu 2000 kişiden az olmasına karşın belediyesi bulunduğundan bu kategoride değerlendirilmiştir.

Güneykaya bağlı bulunduğu ilçenin (Yıldızeli) merkezine 47 km uzaklıkta yer almaktadır. 31 Aralık 1998 tarihinde 98/50407 karar sayılı 1580 sayılı Kanunun 7469 sayılı Kanunla değişik 7’nci maddesi uyarınca belediye teşkilatı kurulması uygun görülmüştür (Resmi Gazete: 05.01.1999, 23574 sayı). Kuruluşu itibarıyla 3 mahalleden oluşan (Yenicamii, Camii, Aydın) Güneykaya belediyesi, 20.01.2011 tarihinde 5393 sayılı Belediye kanunun 8. maddesi gereğince Kargın köyünün tüzel kişiliği kaldırılarak mahalle statüsüne geçip beldeye bağlanması sonucunda mahalle sayısı 4’e çıkmıştır. Kargın mahallesi diğer mahallerden uzakta yer almakta olup, belde merkezi ile arasında 7 km mesafe bulunmaktadır.

Güneykaya, Kemer kaya deresinin açmış olduğu vadi içerisinde yer almaktadır. Bu dere, Haşhaşlık tepe (1633 m) yamaçlarından kaynağını almakta ve yerleşmenin içerisinde geçip, güneyinde Yusuf oğlan deresine katılmaktadır.

Belediye teşkilatının 1998 yılında kurulmuş olduğu Güneykaya (Fotoğraf 2.18), nüfus miktarı ve ekonomik fonksiyonlarına bakıldığında kırsal yerleşme özelliği göstermektedir. Günümüz nüfusu 2000'nin altında olan Güneykaya'da, ekonomik faaliyet olarak da insanların tarım ve hayvancılık ile geçimin sağladığı, ticaret ve hizmetler sektöründe çalışan nüfusun ise oldukça az olduğu görülmektedir. Bu bakımdan kırsal bir yerleşme özelliği taşıyan Güneykaya, belediye örgütlü kırsal bir yerleşme niteliğindedir. Başka bir anlatımla henüz kasaba özelliği kazanamamıştır. Ancak diğer köy yerleşmelerinden de farklı bir özellik taşımaktadır.

Fotoğraf 2.18. Güneykaya Belediyesi'nden Görünüm

Bu bağlamda yerleşmenin hâkim ekonomik faaliyet türü tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. Bunun yanı sıra çok az da olsa hizmetler (ticaret, eğitim sektöründe çalışan nüfusta bulunmaktadır. Tarım dışı sektörde çalışan nüfus ise geçimini tek başına bu sektörden sağlamayıp, yine tarımsal faaliyetler ile uğraşmaktadır (Tablo 2.41).

Tablo 2.41. Güneykaya Beldesi'nde Çalışan Nüfusun Ekonomik Faaliyetlere Göre Dağılımı

Ekonomik Sektörler	Tarım	Hizmet	Toplam
Faal Nüfus	487	37	524
%si	92,9	7,1	100

Kaynak: Güneykaya Belediyesi Verileri ve Arazi Çalışması Sonuçları

Güneykaya'da 2021 yılı itibariyle 12 adet ticari işyeri bulunmakta olup, toplam işgücü sayısı 13 kişiden oluşmaktadır (Tablo 2.42). Ayrıca yerleşmede eğitim hizmeti veren 2 adet okul (ilköğretim ve ortaöğretim), sağlık hizmeti veren 2 adet sağlık bakım evi, yönetim hizmeti veren 1 adet belediye ile diğer hizmetler grubunda sayabileceğimiz 3 cami, 2 adet de Kur'an kursu bulunmaktadır.

Tablo 2.42. Güneykaya'da Yer Alan Ticari İşyeri Sayıları ve Çalışan İşgücü Sayısı

İşyeri	İşyeri Sayısı	İşgücü
Bakkal-Market	4	4
Kıraathane-Kahvehane	4	5
Petrol İstasyonu	1	1
Veteriner	1	1
Lokanta	1	1
Diğer	1	1
Toplam	12	13

Kaynak: Güneykaya Belediyesi Kayıtları ve Arazi Çalışması Sonuçları

Güneykaya'nın (beldesinde) merkezini oluşturan Yenicamii, Aydın ve Yeşilyurt mahalleleri içerisinde yer alan ticari işyerleri arasında; 3 market, 1 veterinerlik, 1 petrol istasyonu, 1 lokanta, 3 adet kıraathane ve 1 adet diğer (hayvan yemi, gübre, inşaat malzemesi) işyeri bulunmaktadır. Belde merkezinden uzakta bulunan Kargın mahallesinde ise 1 adet market ve 1 adet kıraathane bulunmaktadır (Fotoğraf 2.19). Ticari hizmetlerin yeterince gelişmemiş olmasında; nüfusun oldukça düşük seviyede kalması bu konuda önemli bir etkidir. Ayrıca yerleşmenin kuruluş yeri itibariyle ana yol güzergâhlarına uzak olması da bu konudaki diğer bir etkidir.

Fotoğraf 2.19. Güneykaya Kasabasında Yer Alan Ticari İşyerlerinden Görünüm

Güneykaya’da sağlık hizmetleri Yenicamii Mahallesi’ndeki Aile Sağlığı Merkezi ile Kargın Mahallesi’ndeki Sağlık Evi’nde verilmektedir (Fotoğraf 2.20). Bu hizmet, 3 sağlık personel tarafından yürütülmektedir.

Fotoğraf 2.20. Güneykaya Aile Sağlığı Merkezi (Yenicami Mahallesi) ve Kargın Sağlık Evi’nden Görünüm

Güneykaya’da eğitim-öğretim faaliyetleri, birisi ilköğretim diğeri ise ortaöğretim seviyesindeki 2 okulda sürdürülmektedir (Fotoğraf 2.21). Aynı zamanda çevre köylerden (Geynik, Akören, Kuzören vd. köyler) taşınmalı eğitim kapsamında gelen öğrencilerin de yararlandığı okullarda 11 derslikte 148 öğrenci bu faaliyeti devam ettirmektedir. Okullarda 2021 yılı itibariyle görev yapan öğretmen sayısı 16 kadardı.

Fotoğraf 2.21. Güneykaya Beldesinde Eğitim Hizmeti Veren Okullardan Görünüm.

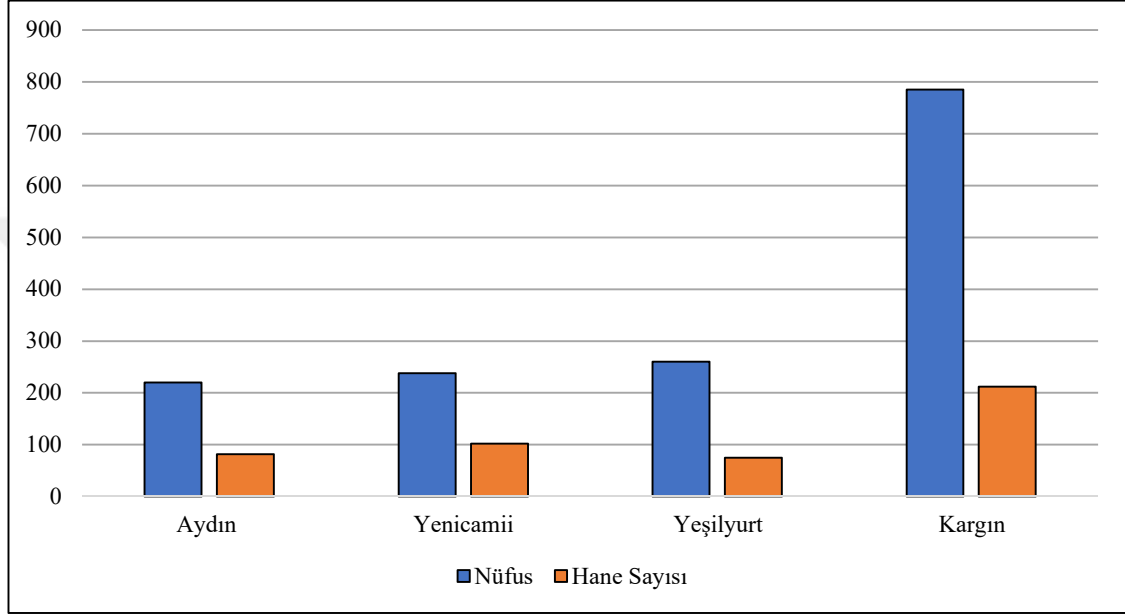
ADNKS sonuçlarına (2021 yılı) göre belde nüfusu 1503 kişiden ibaretti. Belde nüfusu dışarıya yapılan göçler nedeniyle azalarak 2000 kişinin altına düşmüştür. Dışarıya yapılan göçler başta İstanbul, Ankara, Bursa ve İzmir vs. gibi büyük şehirlere yöneliktir. Belde nüfusuna kayıtlı vatandaşların önemli bir kısmı da Almanya ve Fransa ilk sıralarda olmak üzere Avrupa ülkelerinde yaşamaktadır.

Güneykaya Beldesi toplam 471 konut bulunmakta olup (Tablo 2.43; Şekil 2.18), ortalama hane halkı büyüklüğü yaklaşık 3 (3,2) kişidir. Beldenin en kalabalık olan mahallesi Kargın Mahallesi olup (785 kişi), belde nüfusunun yarıdan fazlasını oluşturmaktadır (%52,2). Aile (hane halkı) büyüklüklerinin mahallelere göre durumu gözden geçirildiğinde Kargın’da 3.7, Yeşilyurt’ta 3.5, Aydın’da 2.7 ve Yenicamii’de 2.3 olduğu görülür (Tablo 2.43).

Tablo 2.43. Güneykaya’da Mahalle Nüfusları, Hane Sayıları ve Aile Büyüklükleri (2021).

Mahalle Adı	Aydın	Yenicamii	Yeşilyurt	Kargın	Toplam
Nüfus	220	238	260	785	1503
Hane Sayısı	82	102	75	212	471
Aile Büyüklüğü	2.7	2.3	3.5	3.7	3.2

Kaynak: TÜİK ve Güneykaya Belde Belediyesi Verileri.

Şekil 2.18. Güneykaya Beldesi’nde Mahalle Nüfusları ve Hane Sayıları.

Güneykaya’da hâkim ekonomik faaliyet tarım ve hayvancılıktır. Bu faaliyetler, aynı zamanda ilçe sınırları içerisindeki önemli tarım alanlarından birisini oluşturan Kargın Ovası’nda sürdürülmektedir. Hayvancılık, genelde mera hayvancılığı şeklinde yapılmakta olup, daha çok büyükbaş yetiştirilmektedir. Büyükbaş hayvan türleri arasında sığır, küçükbaş hayvancılıkta ise koyun yetiştiriciliği ilk sırayı almaktadır. Ekme-biçme faaliyetleri ile buğday, arpa, yulaf, korunga üretimi yanı sıra 2016 yılında hizmete açılan Yusifoğlan Barajı (Güneykaya Barajı) ile birlikte sulama imkânlarına bağlı olarak şeker pancarı, silajlık mısır ve patates gibi tarımsal ürünler de yetiştirilmektedir.

2.2.3.4. Kırsal Konutlar

Konutlar bunları yapan veya yaptıran insanlar gibi, kısa ömürlü, geçici olaylardır; yapıldıktan bir süre sonra eskir, yıkılır ve yerlerine yenileri yapılır. Uzun bir geçmişin izlerini taşıyan bu şekillerin devamında gelenek ve göreneklerin yanında diğer psikolojik,

etnik, tarihi, ekonomik faktörlerin yanı sıra bölgeye göre değişen ve her bölgenin karakteristiğini teşkil eden evlerin temel şekillerinde coğrafi faktörlerin etkisi de büyüktür ve inkâr edilemeyecek kadar ortadadır (Tanoğlu, 1969: 214). Bu yüzden meskenler çevre şartları yani relief, yükselti, jeolojik yapı, litoloji, bitki örtüsü, iklim elemanları ile onu inşa edecek kişilerin gelenek, görenek, arzu, mali imkânı ve ekonomik faaliyetlerinin bileşimi olarak kabul edilir (Tunçdilek, 1967: 51).

Araştırma sahasında yer alan konutlarda kullanılan malzemelere bakıldığında geleneksel tip konutlarda ve ev eklentilerinde coğrafi çevrenin etkisi belirgin şekilde görülürken, yeni tip evlerde ise bu daha sınırlıdır. Geleneksel tip konutlarda yakın çevreden temin edilen taş, toprak ve ağaç gibi yapı malzemeleri kullanıldığı bilinmektedir (Doğanay ve Orhan: 2014: 276). Konutların birçoğu hâkim ekonomik fonksiyonun tarımsal faaliyetler olmasından dolayı bitişiğinde veya yakınında evlerin eklentileri bulunmakta ve bu eklentiler ahır, samanlık veya süt damı olarak kullanılmaktadır Toprak içerisinde kil miktarının yoğun olmasına bağlı olarak eski dönemde yapılmış olan ev eklentilerinin çoğu geçmişte toprak örtülü düz damlar şeklindedir ve bu yapıların iç kesimleri ve bahçe duvarlarında toprakla birlikte saman karıştırılarak harç malzemesi kullanılmıştır (Camcı, 2016: 95). Yeni tip konutlarda ise dışarıdan getirilen tuğla, çimento, demir gibi yapı malzemelerinin kullanıldığı görülmektedir. Eski tip konutların farklı bir diğer özelliği ise planlarının gelenek ve göreneklere, kültür ve ekonomik faaliyetlere göre şekillenmiş olmasıdır (Zaman, 2004: 205). Bölgede kar yağışlarının fazla olması nedeniyle çatılar sac ile kaplıdır ve yağın çatıda kalmaması için çatı eğimlidir. Eskiden yapılan meskenler topraktan ve genel olarak daha iyi ısınsın diye pencereleri küçük yapılırken günümüzde ise daha güzel görünmesi ve ekonomik gelişmişliğe bağlı olarak meskenler beton binalardan oluşmakta, pencereler ise günümüzde sıcak ve soğuğa karşı izolasyonun daha kolay sağlanabilmesi bakımından daha geniş şekilde yapılmaktadır (Arınç, 1987: 64).

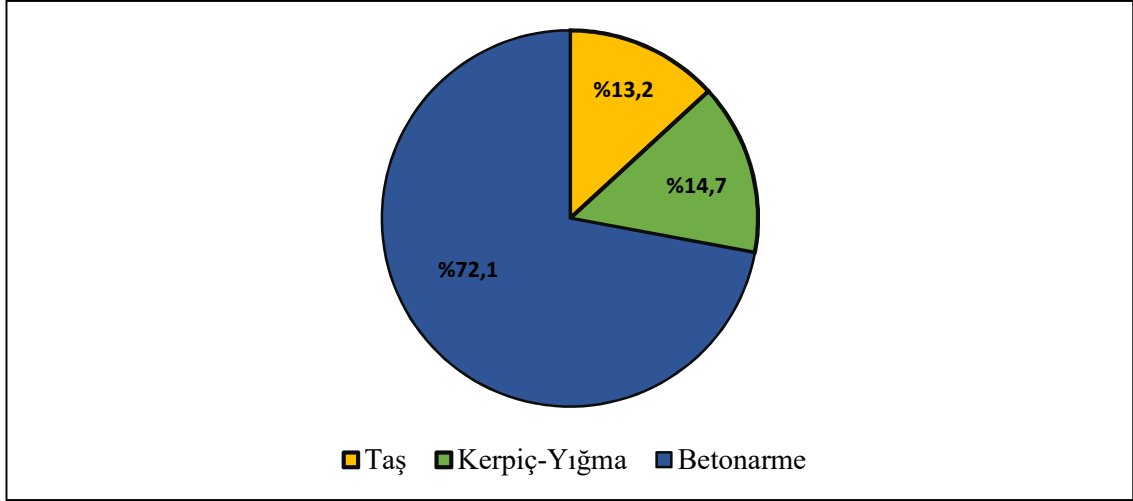
Araştırma sahasında yer alan 119 köyde toplam 13308 konut bulunmakta olup, bunlardan 12574'ü (%94,5) mesken amacıyla, 557 (%4,2) adet yapı ünitesi kamu kurum ve kuruluşlarına ait olarak kullanılırken, 177 (%1,3) adet yapı ünitesi ise işyeri amaçlı kullanılmaktadır.

Tablo 2.44. Yıldızeli İlçesi Kırsal Konutlarının Yapı Malzemelerine Göre Dağılımı (2021).

Malzeme	Konut Sayısı	%'si
Taş	1754	13,2
Kerpiç-Yığma	1962	14,7
Ahşap	-	-
Betonarme	9592	72,1
Toplam	13308	100

Kaynak: İl Özel İdaresi Verilerinden Hazırlanmıştır.

Araştırma sahasında kırsal kesimde yer alan konutlarda kullanılan yapı malzemelerine bakıldığında kerpiç malzeme kullanılarak yapılmış konut sayısı ise 1962 adet olup, toplam köy konutlarının %14,7'sini oluşturmaktadır. Taş malzeme kullanılarak yapılan konut sayısı ise 1754 adet olup, toplam köy konutlarının %13,2'sini meydana getirmektedir (Tablo 2.44; Şekil 2.19). Bununla birlikte taş ve kerpiç malzemenin yapılardan çok yapı eklentilerinde kullanıldığı daha çok karşılaşılan bir durumdur (Fotoğraf 2.22). Ancak bu yapı gereçleri daha ziyade eski dönemlerde inşa edilmiş meskenlerde yaygın olarak kullanılmıştır (Özav, 2002: 34). Ekonomik durumu iyi olmayan aileler daha çok taş ve toprak malzeme kullanarak evlerini inşa etmektedirler. Bazı ev sahipleri ise ev duvarı ile eklentisini ortak bir duvar olarak kullanmaktadır. Bunun nedeni ise eklentinin yanında ahır veya ağıl varsa içindeki hayvanlardan dolayı sıcaklıktan yararlanmak hem de ekonomik anlamda maliyete yol açmamak gibi sebeplerden kaynaklanmaktadır. Araştırma sahasında tarım ve hayvancılığın yapılmasına bağlı olarak bu faaliyetlerle uğraşan ailelerin evlerinin yanında samanlık, ahır, peynirin yapıldığı dam, ekmeğin pişirildiği "tandır" bulunurken modern meskenlerin yanında eklenti yer almaz.

Şekil 2.19. Kırsal Konutların Yapı Malzemelerine Göre Dağılım Oranı (2021).

Fotoğraf 2.22. Araştırma Sahasında Yer Alan Taş ve Kerpiç (Önde) Kullanılarak ve Betonarme (Arkada) Malzeme Kullanılarak Yapılan Konutlardan Görünüm

Yeni tip evlerde ise, ulaşım şartlarının iyileşmesi ile ekonomik seviyenin yükselmesine bağlı olarak, başka bölgelerden sağlanan; demir, çimento, tuğla, briket kullanımı yaygınlaşmıştır (Zaman, 2017: 934). Araştırma sahasında en fazla kullanılan yapı malzemesi betonarme binalardır. İnsanların sosyo-ekonomik düzeyini en iyi şekilde gösteren göstergelerden birisini de konutlar oluşturmaktadır. Ekonomik açıdan iyi bir seviyeye ulaşan aileler ilk önce konutlarını daha iyi bir düzene sokmuşlar ve ekonomik durumları ölçüsünde aileler evlerini tuğla ve beton kullanarak modern görünümde inşa etmişlerdir. Sahada yer alan meskenlerin çoğunluğu modern binalardan oluşmaktadır.

Modern görünümlü meskenlerin büyük bir yer tutmasında ekonomik seviye, eğitim düzeyinin yükselmiş olması şehre yakınlıktan dolayı yapı gereçlerinin kolay temini ve modern görünme istekleri oldukça etkili olmaktadır. İlçe genelinde toplamda 9592 konut (%72,1) tuğla, çimento gibi modern malzemeler kullanılarak inşa edilmiştir (Tablo 2.44; Şekil 2.19). Bunun yanı sıra yöre orman varlığı bakımından çok da fakir olmamakla birlikte, ahşap malzemeden yapılmış ev sayısına rastlanmamıştır. Ahşap malzemenin tercih edilmeme nedenleri arasında; ahşap malzemeye böceklerin zarar verme ihtimalleri, çürüme ve sızdırma gibi nedenlerle bakımlarının zor olması ve yangına karşı tehlikeli bir durum ortaya çıkarması vs. yer alır.

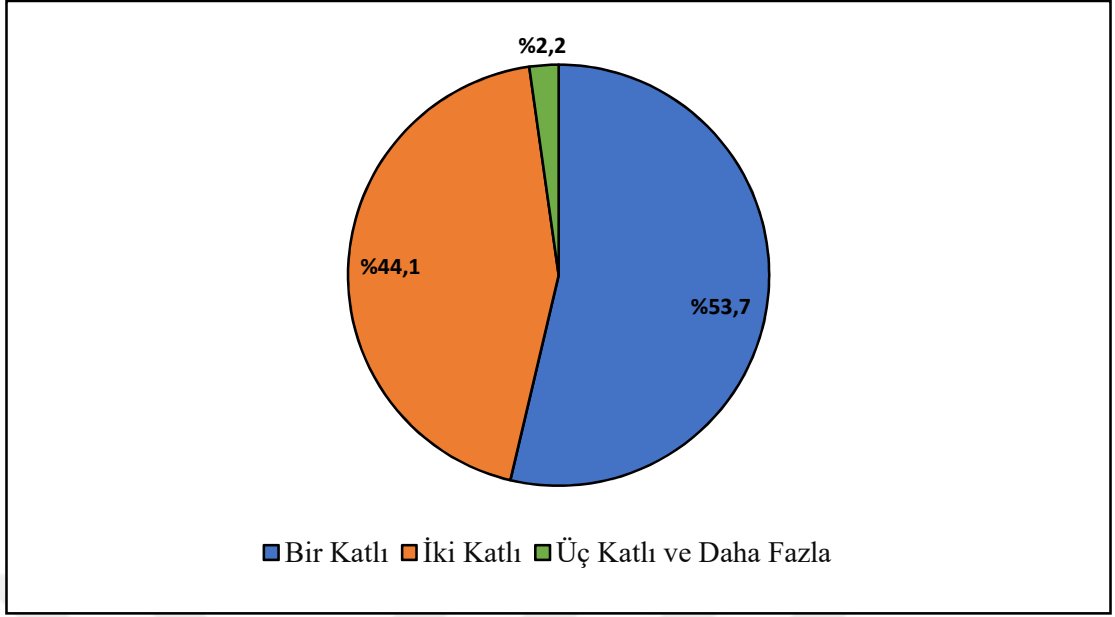
Konutlarda kullanılan yapı malzemesi konutların kat sayılarını da etkilemiştir. Kat sayısının en az olduğu konutlar kerpiç malzeme ile yapılanlardır. Diğer konutlarda kat sayısı fazla olabilmesine karşın kerpiç yapılar çoğunlukla bir veya iki kattan meydana gelmektedir. Bunda en büyük etken yükselti arttıkça kat çıkmanın güç olmasıdır (Kanadıkırık, 1972: 260). Bu bakımdan genellikle zemin katlarda taş malzeme kullanılarak sağlamlık artırılmaya çalışılarak üzerine bir kat daha yapılmaktadır.

Araştırma sahasında yer alan meskenlerin %53,7'si (7145 konut) tek katlı konutlardan oluşurken, bu konutların bitişiği veya yakınında ise ahır, samanlık, süt damı veya odunluk amacıyla kullanılan yapı eklentileri yer almaktadır. İki katlı konutlar ise köy konutlarının %44,1'ini (5687 konut) oluşturmaktadır. Bu konutlarda ise alt katların hayvancılık faaliyetleri için ayrılmış olan ahır, samanlık, süt damı olarak kullanıldığı çokça görülmektedir. Eski tip konutlarda bu tür kullanım fazla iken, bunun yanı sıra yeni tip betonarme konutlarda da bu kullanım şekli görülmektedir. Üç kat ve daha fazla kat sayısına sahip olan konut sayısı ise %2,2'lik (296 adet) bir orana sahiptir (Tablo 2.45; Şekil 2.20). Kat sayısının fazla olmasında ekonomik olarak gelişmişlik ve konut yapılacak arazi parçasının birden çok kardeş veya akraba arasında ortak mal olması gibi nedenlerle bölünememesi, akrabalık ilişkilerinin sıkı şekilde korunması etkili olmaktadır.

Tablo 2.45. Yıldızeli İlçesinde Konutların Kat Sayılarına Göre Dağılımı (2021)

Kat Sayısı	Konut Sayısı	%'si
Bir Katlı	7145	53,7
İki Katlı	5687	44,1
Üç Katlı ve Daha Fazla	296	2,2
Toplam	13308	100

Kaynak: İl Özel İdaresi Verilerinden Hazırlanmıştır.

Şekil 2.20. Yıldızeli İlçesinde Konutların Kat Sayılarına Göre Dağılım Oranı (%).

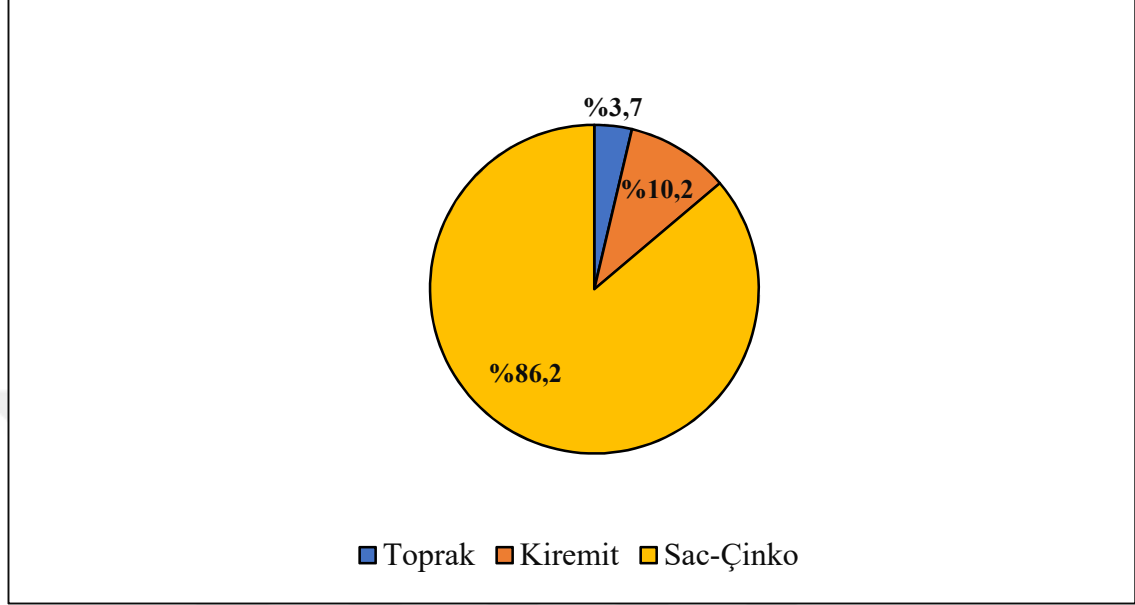
Konutların yapı malzemesi, büyüklüğü, yönü, duvar kalınlığı, pencere boyutu üzerinde etkili olan iklim faktörü, aynı zamanda konut çatılarının eğimi ve kullanılacak malzemenin seçiminde de etkili olmaktadır (Zaman, 2004: 212). Araştırma sahasında yağışların kış aylarında kar yağışı olarak zaman zaman yoğun şekilde yağmasından kaynaklı olarak düz toprak damlı konutlara çok az rastlanmaktadır. Toprak damlı konut sayısı toplam konut sayısının %3,7 (489 konut)’sini oluşturmaktadır (Tablo 2.46; Şekil 2.21). Bunlar da inşa edilmiş yılı oldukça eski olan konutlardır ve ekonomik imkânların kısıtlı olmasından dolayı bu şekilde yapılmışlardır. Çatı malzemesi olarak toprak kullanılmayışında çatıların eğimli yapılarak kar ve yağmur yağışlarında birikimini önlemesi amacı olduğundan toprak malzemenin buna uygun olmayışı tercih edilmemesini açıklamaktadır.

Tablo 2.46. Yıldızeli İlçesinde Kırsal Konutların Çatı Örtü Malzemesine Göre Dağılımı

Çatı Örtü Malzemesi	Konut Sayısı	%’si
Toprak	489	3,7
Kiremit	1351	10,1
Sac-Çinko	11468	86,2
Toplam	13308	100

Kaynak: İl Özel İdaresi Verilerinden Hazırlanmıştır.

Köy konutlarında çatı malzemesi olarak daha çok sac ve çinko (galvanize sac) malzeme kullanımı oldukça fazladır ve %86,2 (11468 konut) gibi büyük bir orana tekabül etmektedir (Tablo 2.46; Şekil 2.21).

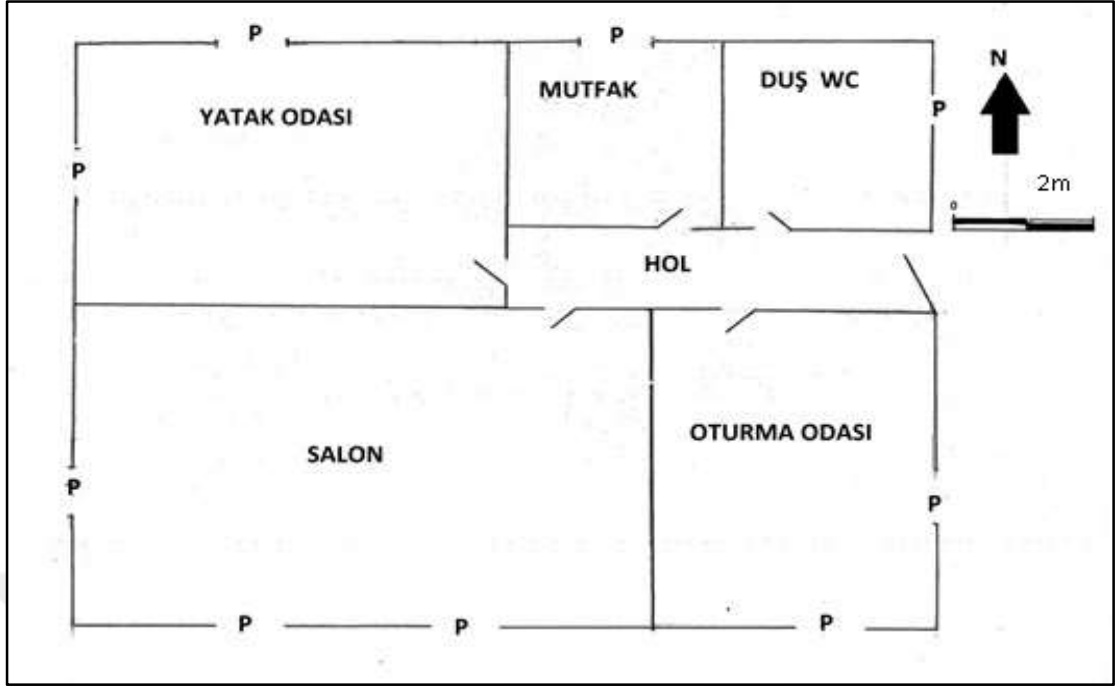
Şekil 2.21. Yıldızeli İlçesinde Kırsal Konutların Çatı Örtü Malzemesine Göre Dağılım Oranı (%)

Araştırma sahasında geleneksel konutlarda çatı malzemesi olarak kiremit kullanılmasında sac malzemenin önceki dönemlerde daha az bulunması ve pahalı oluşu, bölgede az bulunması gibi nedenlerden kaynaklanmıştır (Fotoğraf 2.23). Kırsal konutlarda çatı örtü malzemesi olarak kiremit kullanım oranı ise %10,2 (1351 konut)'dir (Tablo 2.46; Şekil 2.21). Kiremit malzeme kullanılan konutlar yazın sıcaklıkların absorbe edilmesi bakımından konforlu bir ortam sunarlarken, yağışlı dönemlerde çatıdan su akmasına, altındaki çıta veya tahtaların ıslanmasına ve bir dönem sonra çürümesine yol açtığından havalandırılması gerekmektedir. Bu dezavantajları nedeniyle günümüzde daha az tercih edilen bir çatı malzemesini oluşturmaktadır.

Fotoğraf 2.23. Araştırma Sahasında Çatı Örtüsü Kiremit Olan Konutlardan Görünüm

Köy konutlarında sadece yapı malzemesi, çatı şekli ve örtü malzemesi, kat sayısı değil plan bakımından da farklılıklar görülmektedir. Örneğin, geleneksel köy evlerinde veya ekmek pişirilen ve “tandırılık” adı verilen bölüm evin bir odasını oluştururken, banyo ve tuvalet genelde yapının bitişiğinde yer alan ahır, samanlık gibi eklentilerle birlikte inşa edilmiştir. Oysa yeni tip konutlarda ise hayvancılık yapan aileler konutlarının zemin katında bir ahır oluşturulmakta, üst katı ise mesken olarak kullanılmaktadır. Evin içerisinde oturma odası, yatak odası, mutfak, banyo, tuvalet gibi bölümlerin ayrı olarak yer aldığı görülmektedir (Şekil 2.22).

Şekil 2.22. Kırsal Kesimde Yer Alan Yeni Tip Konut Planı

2.2.3.5. Kasaba Yerleşmeleri

Bilindiği üzere şehrsel yerleşmeler kasabalar ve şehirler olarak iki başlık altında toplanabilir (Özgür, 2000: 121) Bir yerleşmenin şehir veya kasaba olarak adlandırılabilmesi için belirleyici ölçütler vardır. Bunlar yerel (mahalli) yönetim, planlama, nüfus, ekonomik fonksiyonlardır (Doğanay, 2014: 542-554).

Kasabalar, köy ile şehir arasında geçiş özelliği gösteren yerleşmelerdir. Başka bir ifadeyle bazı özellikleri bakımından köy yerleşmelerinden ayrılan, bazı fonksiyonları itibariyle de şehre benzeyen yerleşmelerdir. Ancak, fonksiyonları itibariyle şehirler kadar gelişmemişlerdir. Bundan ötürü de kasabalarda hem köyün, hem de şehrin hayat tarzını bulmak mümkündür (Özçağlar, 1997: 7-8). Böylece bu yerleşmeler, tamamen ziraî yapıda olan köy ile ziraat dışı fonksiyonların dengeli bir şekilde gelişmiş olduğu şehir arasındaki yerleşmelerdir (Zaman, 2004:214). Bu şekliyle de kasabalar, tarımsal ürünlerin satıldığı veya mamul maddelerle tarım ürünlerinin değiştirildiği, tarım dışı fonksiyonların gelişmeye başladığı, kırsal yerleşmeler sınırı dışında ve şehrsel yerleşmelere geçiş alanındaki yerleşmelerdir (Darkot, 1967:94).

Kasabalar, çeşitli kriterlere göre sınıflandırılmaktadır. Bunlardan nüfus miktarı esas alınarak yapılan sınıflandırmaya göre, ülkemizin bugünkü nüfus şartları ve gelişmişlik

düzeyi dikkate alındığında, nüfusu 5000 ve altında olanlar küçük kasabaları, 5001-10000 nüfus grubundakiler orta büyüklükteki kasabaları, 10001-20000 arasında nüfusa sahip olanlar ise büyük kasabaları oluşturmaktadır (Özçağlar, 1997: 8). Bu değerlendirmeye göre Yıldızeli ülkemizdeki orta büyüklükteki kasabalardan birini oluşturmaktadır.

Sınıflandırmadaki bir diğer kriteri ekonomik fonksiyonlar oluşturmaktadır. Bu grupta ekonomide ekonomik bakımdan faal olan nüfus içerisinde primer (tarım, ormancılık, balıkçılık), sekonder (maden çıkarımı, imalat, inşaat işleri) ve tersiyer (ticaret, mali işler ve diğer sosyal, kişisel hizmetler) sektörlerde çalışan nüfus oranlarına göre tarım, hizmet, endüstri, tarım-hizmet, tarım-endüstri kasabaları şeklinde sınıflandırmak mümkündür (Özgür, 1996: 27). Bu bağlamda ise Yıldızeli birinci derecede hizmet fonksiyonu ile öne çıkmaktadır. Ancak tarımın payı da azımsanmayacak derecede önemlidir. Nitekim çalışan nüfusun sektörel dağılımı (2021 yılı) göz önüne alındığında 992 (%57,2) kişinin hizmet, 626 (%36,1) kişinin ise tarım kesiminde istihdam edildiği görülmektedir. Ancak hiç şüphe yok ki geçmişte bugün kasabanın sektörel dağılımında ikinci sırada yer alan tarımın, gelişmedeki etkisi çok fazlaydı. Günümüz itibarıyla biraz azalmış gözükse de hala fonksiyonel gelişmede payı oldukça fazladır. Sanayi sektöründe çalışanların sayısı ise sadece 88 (%5,1) kişi kadardır (Tablo 2.47).

Başka bir anlatımla şehrsel işlevlerin iktisadi anlamda oluştuğu yerleşmelerde ekip biçme-ekip dikme ve hayvan yetiştiriciliği, yani tarım sektöründe etkinlik gösteren çalışma çağındaki 15-64 yaş grubu nüfusun %10 ila %20'sini aşmamalıdır. Aşarsa, artık bu yerleşme şehir değil, kasaba yerleşmesidir (Doğanay, 2014: 548). Zaten esas olarak tarımsal faaliyetler bir şehrin genel ekonomik faaliyetlerinin yarısından fazlasını teşkil edemez. Bu doğrultuda nüfusun büyük çoğunluğu tarım sektöründe çalışan bir yerleşme nüfusu çok da olsa kasaba özelliği taşımaktadır. Bu yönüyle de yukarıda da ifade edildiği gibi, Yıldızeli'nde tarım alanında çalışan nüfus (2021 yılı), çalışma çağı (15-64 yaş grubu) nüfusunun %36,1'ini (636) oluşturmaktadır. Böylece bu kriter bağlamında da Yıldızeli, kasaba yerleşmesi özelliği taşımaktadır.

Diğer taraftan yerleşme, şehir veya kasabayı belirleyen kriterlerden planlama ölçütü bağlamında da henüz şehir vasfı kazanamamıştır. Bunun dışında idari bakımdan aynı zamanda ilçe merkezi olması münasebetiyle yerel yönetime de sahiptir. Neticede Yıldızeli, sahip olduğu yapısal ve fonksiyonel özellikleriyle bünyesinde ve çevresinde

barındırdığı insanların günlük ihtiyaçlarını başka yerleşmelere bağımlı kalmadan büyük oranda yerinde karşılayan orta büyüklükte bir kasaba yerleşmesi hüviyetindedir.

Bu açıklamalardan da anlaşılacağı üzere kasaba, kırsal yerleşmelerin zamanla bazı fonksiyonlarının (ticaret, yönetim, sağlık, eğitim vb. gibi) gelişmesi ile ortaya çıkan yerleşmeleri ifade etmektedir. Böylece, bir yerleşmenin kasaba olarak değerlendirilmesi için, her şeyden önce fonksiyon özelliklerine bakmak gerekir. Böyle bir yerleşmede halkın yaşayışı tamamıyla tarımsal faaliyetlere dayanıyorsa, başka bir ifadeyle ekonomik gelirlerin bütünü tarımsal faaliyetlerden sağlanıyorsa, o yerleşmenin nüfus miktarına bakılmaksızın köy yerleşmesi olarak değerlendirilmesi daha uygun olacaktır. Ancak, bu yerleşmelerde tarım dışı (ticaret, sanayi, ulaşım vb. gibi) faaliyetler gelişmeye, esnaf ve zanaatkârlar çoğalmaya başlamışsa, insanların bir kısmı geçimini tarım dışı faaliyetlerden sağlıyor demek olur ki, bu durumda yukarıdaki açıklamalardan da anlaşılacağı gibi, bir kasaba özelliği kazandığı anlamına gelir. Nitekim böyle bir kırsal yerleşmede, günlük ihtiyaçların karşılandığı; bakkal, fırın, lokanta, berber ve diğer esnaf teşkilâtları da bulunur (Zaman, 1996: 214).

Diğer taraftan, bir yerleşmenin oluşmasını ve bugün varlığını sürdürmesini sağlayan ekonomik, sosyal ve kültürel amaçlı güçler o yerleşmenin fonksiyonları olarak tanımlanır ve herhangi bir yerleşmenin fonksiyonu tarımsal ve tarım dışı olarak iki gruba ayrılır (Doğanay, 2014: 26). Yıldızeli, yukarıda da belirtildiği gibi, fonksiyonları bakımından tarım dışında hizmetler ve sanayi fonksiyonu olarak ortaya çıkmakta, hizmetler fonksiyonu da kendi içerisinde (eğitim, sağlık, yönetim, ticaret ulaşım ve haberleşme vb.) alt başlıklara ayrılmaktadır.

Bütün bu hususlara bağlı olarak Yıldızeli, bir kasaba yerleşmesidir. Hatta bu yerleşme, nüfus kriteri dikkate alındığında 6536 nüfusu (2021 yılı) ile küçük kasabalar, ekonomik fonksiyonlara göre ise şehirsal fonksiyonların gelişmeye başladığı ***hizmet – tarım kasabası*** özelliği taşımaktadır.

2.2.3.4.1. Yıldızeli Kasabasının Kuruluş ve Gelişimi

Yıldızeli yerleşmesinin tarihi, Yerleşmenin “Tarihi Gelişimi” konusunda da belirtildiği üzere bağlı bulunduğu Sivas ili ve tarihi ile benzerlik göstermektedir. Yıldızeli’nde M.Ö 4500’lerden itibaren yerleşme izlerinin olduğu ve devam eden

arkeolojik çalışmalarla birlikte bu tarihin daha da eskiye gidebileceği düşünülmektedir. Yerleşmenin Kalkolitik devirden itibaren, Eski Tunç, Orta Tunç, Hitit, Frig, Med ve Pers dönemleri, Roma, Bizans, Selçuklu, Beylikler Dönemi ve Osmanlı Döneminden günümüze kadar uzanan bir tarih sürecinde Orta ve Doğu Anadolu'nun bir geçiş bölgesi olarak sürekli iskana tabi olduğu görülmüştür.

Danışmentlilerden devleti zamanında bu devletin kurucusu Kadı Burhaneddin Ahmed'in Akkoyunlu hükümdarı Kara Yülük Osman ile yapılan savaş sonunca öldürmesinden sonra Kara Yülük Osman'ın Sivas'ı kuşatması ve yaklaşan Timur Devleti tehlikesine karşın Sivas'ın Osmanlı Devletine teslim edilmesini uygun görmüşler ve Yıldırım Bayazıd'ın oğlu Süleyman Çelebi Sivas'a gelerek Kara Yülük Osman'ın ordusunu yenmiş, 1398 yılında Sivas Osmanlı topraklarına katılmıştır (Kaya, 2008: 11-12; Mahiroğulları, 2018: 43-44).

Osmanlı Devleti hâkimiyeti zamanında kısa süreli el değıştirse de IV. Murat'ın 1635 yılında Revan seferi sırasında Sivas'a gelerek 1 hafta burada kalmış (Mahiroğulları, 2018: 45-48), Vezir-i Azam'ı Kemankeş Kara Mustafa Paşa 1639 yılına kadar Tokat, Sivas ve Yozgat arasında bataklık ve dar bir geçit bölgesi olarak kalan Yıldızeli'nin doğuya yapılan seferlerde önemli bir geçit noktası olması nedeniyle bugünkü kasaba merkezi olan yerde 1639-1640 yıllarında han, hamam, camii yaptırmış ve buraya dötyüz-beşyüz hane iskan etmesi suretiyle burasını kadılık yapmıştır (Uzunçarşılı, 1988: 389). IV. Murat bu yeni yerleşimin bütün yetkisini Kemankeş Kara Mustafa Paşa'ya vermiş ve paşa burada bir vakıf kurdurarak buraya yerleşenlerden vergi alınmamasını, askerlikten muaf tutulmasını ve güvenliklerinin sağlanmasını isteyerek nüfusun artması için hamleler yapmıştır (Sivas'ın Batıya Açılan Kapısı Yıldızeli, 2012: 5) ve bu dönemde yapılan ve yeni han dan dolayı yerleşimin adı "Yenihan" olarak isimlendirilmiştir (Yasak, 2004: 173).

Evliya Çelebi ise ünlü eseri Seyahatnamesi'nde Yıldızeli ile ilgili olarak, Sivas Yenişehiri olarak bahsetmiştir. Bu bağlamda yerleşme hakkında, düz vadide ve bahçesiz toprak ile bağısız örtülü bin haneli Müslüman ve Ermenilerin yeni oturduğu yerleşme olarak tarif etmiştir (Kahraman ve Dağlı, 2006: 326).

Sultan IV. Murad Han Bağdad'a yöneldiğinde ikinci vezir Kara Mustafa Paşa yapısıdır. Bir camii, bir hamamı, iki mescidi bir sıbyan mektebi ve kargir yapı büyük bir

hanı vardır. Bütün bu yapılar kiremit ile örtülüdür. Hanına 100 tavla at alır büyük kervansaraydır. Hanın önündeki anayolun sağında ve solunda 50 adet küçük dükkanlar vardır. Günden güne imar olmadadır, zira Sivas'dan Zile'ye ve Tokat'a giderken arada çok gerekli bir menzil yeridir. Han ve çarşının iki başında kale kapıları gibi büyük kapıları vardır. Dış tarafı bakımlı hanelerdir. Daha önce tehlikeli ve korkulu derbend idi. Onun için hala bütün oturan reaya ve berayaları tamamen örfi vergilerden muaf ve müsellemler Müslüman ve Ermenilerdir (Kahraman ve Dağlı, 2006: 326).

Osmanlı Devleti idaresinde 1875 yılında kadar Sivas Eyaleti merkez sancağına bağlı bir kaza haline getirilmiş olup, Camii mahallesi sınırları içerisinde belediye teşkilatı kurulmuştur. 1892'de Sivas Vilayeti'nin dört sancağı (Sivas, Amasya, Tokat, Karahisar-ı Şarki) bulunmakta ve Sivas Sancağı; Aziziye, Koçgiri, Divriği, Darende, Gürün, Tenos, Hafik ve Yıldızeli kazalarından oluşmakta idi (Özey, 2003:135).

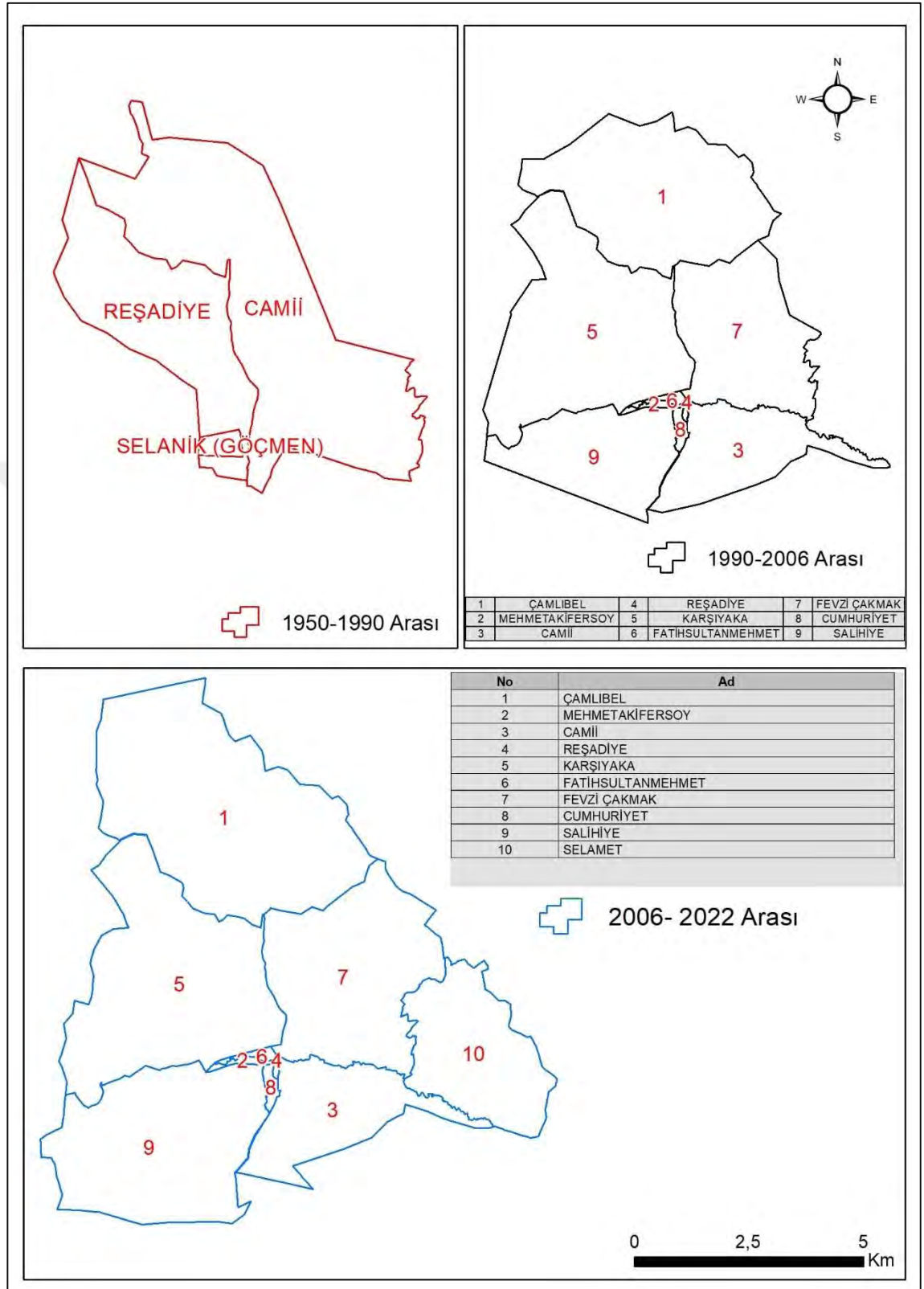
Osmanlı Dönemi'nde yerleşmenin ismi Yenihan ve Yıldızeli olarak geçmektedir. Bu dönemde kaza merkezinde en büyük yerleşim yerlerinden birisi ise Han-ı Cedit olarak isimlendirilen merkez yerleşmedir. 1831 yılı nüfus sayımına göre, Han-ı Cedit'te 280'i Müslüman, 261'i gayrimüslim toplam 541 erkek nüfus bulunmaktadır. Bu da yaklaşık olarak 1.082 gerçek nüfusa karşılık gelmektedir (Gökçe, 2007: 230, Özbölük, 2011: 15). Temettuat kayıtlarına (1844 yılı) göre ise Han-ı Cedit de 148 hane olduğu tespit edilmiş olup, bir Osmanlı ailesinin 5 kişiden oluştuğu varsayılarak nüfusun 740 kişi olduğu sonucuna varılmıştır (Özbölük, 2011: 16).

Osmanlı idaresi altındaki şehirde 1915 yılında dönemin valisi tarafından ilkokul açılmıştır. Cumhuriyet'in ilan edilmesiyle birlikte Sivas yeni idari birime geçmiş, 1922 yılında sancakların kaldırılmasıyla birlikte Amasya, Tokat ve Karahisar-ı Şarki (Şebinkarahisar) sancakları ayrı bir vilayet haline gelmiştir. Bu tarihte Sivas, Hafik, Yenihan (Yıldızeli), Zara, Şarkışla, Gürün, Darende, Divriği, Kangal ve Merkez ilçesiyle birlikte 9 ilçeden oluşmaktadır. 1927 yılında Cumhuriyet tarihinin ilk nüfus sayımında yerleşmenin nüfusu 2057 kişi olarak sayılmıştır. Bu sayımda ilçe nüfusu ise 37428 kişidir ve kasaba nüfusu toplam nüfusun %5,5'ini oluşturmaktadır. 1930 yılında Sivas-Ankara, 1932 yılında ise Sivas-Samsun Demiryolu hatlarının özellikle Yıldızeli kasabası içerisinde geçmesi, şehrsel gelişme bakımından oldukça önemli bir avantaj oluşturmuştur. Hem yerleşmenin hem de ilçenin Yenihan olan adı 1936 yılında ilçe

sınırları içerisinde yer alan en yüksek kütleyi oluşturan Yıldız dağından (2552 m) ilham alınarak Yıldızeli olarak değiştirilmiştir. Yerleşmenin merkezi olan bugünkü mevki, Yıldızeli ırmağının vadisini genişlettiği düzlük alanda Yıldızeli (Bedehdun) ovası içerisinde kurulmaya başlamış ve Sivas-Ankara karayolunun buradan geçmesi yerleşmenin gelişmesine önemli katkılar yapmıştır. İlçe adının değişmesinden sonra yönetim faaliyetlerinin daha etkin şekilde sağlanması açısından mahalli idareler oluşturulmuştur. Cumhuriyet dönemi ile birlikte 1940 yılından itibaren yatay yönde gelişme gösteren kasaba, bu dönemde Camii, Raşidiye (bugün ki adı Reşadiye) ve Selanik/Göçmen (yeni adı M. Akif Ersoy) mahallelerinden oluşmaktaydı (Harita 2.12).

Yıldızeli'nde 1990 yılına gelindiğinde ise kasaba nüfusunun artmasına bağlı olarak yerel yönetimlerin daha etkin şekilde sağlanması amacıyla mevcut mahalle sınırları biraz daha genişletilerek, bölünmüş ve mahalle sayısı bu dönemde 9'a ulaşmıştır. Bu yıldaki mahalleleri; Reşadiye (eski ismi Raşidiye), Mehmet Akif Ersoy (Selanik /Göçmen), Camii, Çamlıbel, Cumhuriyet, Fatih Sultan Mehmet, Fevzi Çakmak, Karşıyaka ve Salihiy teşkil etmektedir (Harita 2.12). Bu dönemde kasabanın yatay yönde gelişimi daha çok batıya doğru olmuştur.

Yıldızeli kasabasının 2000 yılında 16070 kişiyle ne fazla nüfusa ulaştığı dönemden sonra 2007 yılında nüfusun hızla azalarak 9687'ye gerilemesi sonucunda Selamet köyünün köy tüzel kişiliği kaldırılarak belediye mücavir alanı içerisine alınmış ve mahalle statüsüne dönüştürülmüştür. 2007 yılından itibaren 10 mahalleden oluşan Yıldızeli belediyesinin günümüzde mücavir alanı 126,4 km² ye ulaşmıştır. Yüzölçümü olarak en büyük mahalle Çamlıbel mahallesi (32,17 km²), en küçük mahalle ise Reşadiye mahallesidir (0,6 km²).

Harita 2.12. Yıldızeli Kasabasının Farklı Dönemlere Ait Yatay Yönde Gelişimi

Kasabanın yatay yöndeki büyümesi üzerinde etkili olan en önemli faktörlerden birisini topoğrafik faktörler oluşturmaktadır. Kuruluş yeri itibariye Yıldızeli Irmağı'nın

genişlettiği alüvyal arazi üzerinde kurulmuş olup, güneyinde yüksek tepelik alanlar ile sınırlandırıldığından dolayı bu yönde falza gelişme gösterememiştir. Günümüzde ise gelişimini Sivas-Yozgat-Ankara karayolu boyunca batı yönünde ve Sivas-Tokat-Samsun karayolu boyunca kuzey yönünde genişlemiştir. Kasabanın yatay yöndeki gelişmesi üzerinde etkili olan başka bir faktör ise nüfus artışı olmuştur. Nüfus artışı karşısında yerel yönetimin daha etkin şekilde sürdürülebilmesi ve belediye mücavir alanının genişlemesi sonucunda kasaba yüzölçümü artmış ve mahallelere bölünmüştür. Yatay yöndeki gelişme üzerinde nüfus artışı kadar nüfusun azalmaya başlamasıyla İller bankasından daha fazla bütçe almak için 2007 nüfus sayımının ardından aynı yıl içerisinde Selamet köyü, mahalle statüsüne dönüştürölmüştür.

Kasabanın yatay yöndeki gelişimi kadar, dikey yönde ki gelişiminde nüfus artışı, ekonomik seviye, merkezilik özelliği ve inşaat sektöründe ki gelişmeler etkili olmaktadır (Zaman, 2004: 260). Kasabanın yerleşme çekirdeğinin merkezi olan Camii mahallesinde yer alan 189 konutun 182'si tek katlı yada 2 katlı olarak inşaa edilmiştir. Binaların çoğunun eski konutlar olması bu konuda dikkati çeken önemli bir husustur. 1980 yılından sonra ise şehirde çok katlı binaların varlığı artış göstermiş olup, bu durumun ortaya çıkmasında kasabanın merkezilik özelliği ve çevresindeki yerleşmeler için yönetim merkezi olması sonucunda kamuya ait binaların inşaa edilmesi etkili olmuştur. 1990 yılından sonra ise 3 ve 4 katlı binaların yapılmaya başlanmasıyla birlikte dikey yönde bir gelişme gösteren kasaba merkezi 2000 yılından sonra belediyenin ve daha önce hükümet konağının bulunduğu Reşadiye ve Cumhuriyet mahallerinden geçen Atatürk Caddesi üzerinde işyerlerinin sayısının artmasına bağlı olarak eski olan tek katlı ve iki katlı binalar yıkılarak yerlerine 4-6 katlı binalar yapılmıştır (Fotoğraf 2.24). Kasabada 2010 yılından sonra Karşıyaka mahallesinde, 2021 yılında ise Camii mahallesinde TOKİ konutlarının yapılmasıyla birlikte dikey yönde gelişimini sürdürmektedir.

Fotoğraf 2.24. Yıldızeli Kasabası'nda Çok Katlı Binaların Yoğunluk Kazandığı Atatürk Caddesi

2.2.3.4.2. Ekonomik Fonksiyonları

Şehir ve kasabaları kırsal yerleşmelerden ayıran önemli özelliklerden biri çok fonksiyonlu yerleşmeler olmalarıdır (Gök, 2007: 172). Çünkü başta şehir olmak üzere kasaba yerleşmeleri, şehir kadar olmasa da fonksiyonlarının bileşiminden doğan ekolojik bir birliktir. Çünkü bu tip yerleşmeler fonksiyonlar bakımından, temel ve temel olmayan sektörler baz alınarak, uzmanlaşmadan söz edilebilmekte ve buna göre de sınıflandırılabilir (Tümertekin ve Özgüç, 2009: 427). Yerleşmelerde barınan insanlar yaşamlarını sürdürebilmek için ekonomik faaliyetlere katılırlar ve bu katılımın niteliği ve ölçüsüne göre geçimlerini sürdürürler. Bu ekonomik faaliyet kollarını ise hammadde üretimine dayananlar (tarım, hayvancılık, madencilik, ormancılık, su ürünleri avcılığı ve yetiştiriciliği vb.), sanayi ve hizmetler sektörü oluşturmaktadır. Bir kasaba yerleşmesinde bunlardan bir tanesi bulunabileceği gibi birden fazla ekonomik faaliyet kolu da bulunabilir (Özçağlar, 2014: 86-87). Yerleşmelerin ortaya çıkışında baskın olarak etkili olan faaliyet kolları (tarım, ticaret, turizm, ulaşım, eğitim, sağlık ve kültürel özellikler) o yerleşmenin fonksiyonel özelliklerini yansıtmaları bakımından önemlidir.

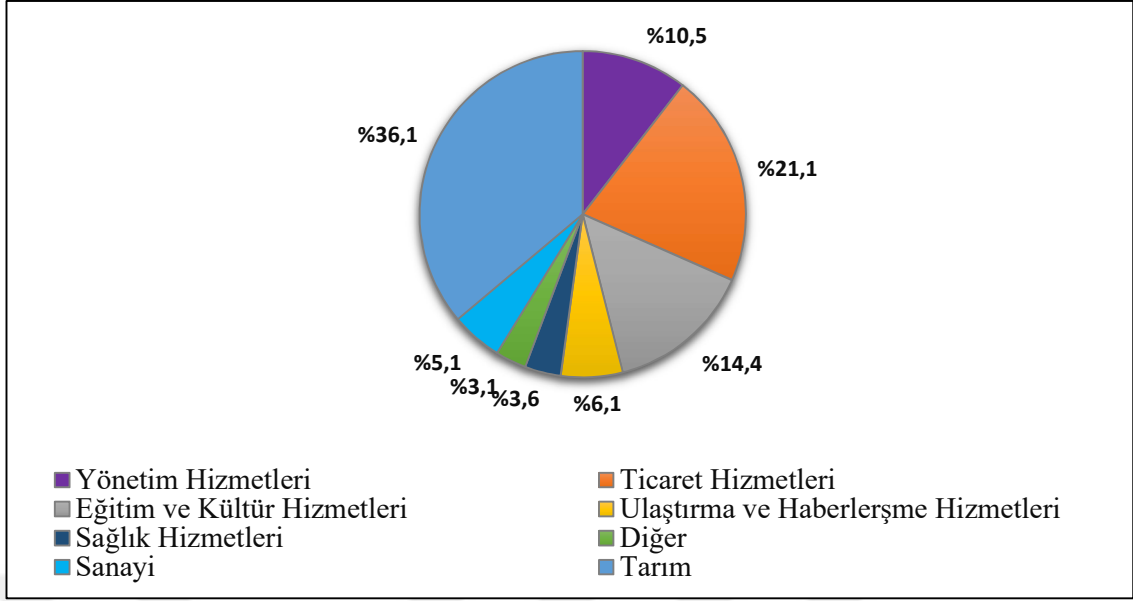
(Kaymaz, 2012: 184). Bir yerleşmenin sahip olduğu hâkim fonksiyonu ortaya koyabilmek için orada yaşayan insanların hangi ekonomik faaliyet kolunda istihdam edildiğinin bilinmesi gerekir. Çünkü nüfusunun büyük bir çoğunluğu tarım sektöründe çalışan bir yerleşmenin nüfusu çok da olsa, köy ya da kasaba özelliği taşımaktadır (Şahinalp, 2005: 5)

Fonksiyonları belirlemede farklı kriterler ele alınmakla birlikte, en pratik olanı; faal işgücünün çalışmakta olduğu değişik faaliyet alanlarındaki miktarları ve bu miktarların birbiriyle oranlaması sonucuna dayanır. Bu şekilde şehir yerleşmeleri yanı sıra kasabaların fonksiyonel sınıflandırmadaki yeri ortaya konabilir (Tümertekin, 1973: 49,50). Pratikte bir anlam taşımaya da uluslararası kriterlere göre 15-64 yaş dilimlerinde ki toplam nüfus çalışabilecek ve ekonomik faaliyetlere katılabilecek nüfus diye tanımlanır. Bu dilimler toplamına ise, ekonomik alanda faal nüfus veya çalışan nüfus denir (Doğanay, 2014:186). Bu bakımdan Yıldızeli'nin fonksiyonel sınıflandırmadaki yerini ortaya koyabilmek için çalışan nüfusun sektörel dağılışının bilinmesi gerekmektedir. Bunun için Belediye ve diğer kamu kurum ve kuruluşları verilerinden yararlanarak, kasabadaki aktif işgücünün sektörel dağılımı dikkate alınmıştır. Elde edilen verilere bakıldığında şehirde çalışan nüfusun (1733 kişi) %57,2'si (992 kişi) hizmetler sektöründe, %5,1'i (88 kişi) sanayi sektöründe, %37,7'si (653 kişi) ise sektöründe çalıştığı tespit edilmiştir (Tablo 2.47, Şekil 2.23).

Tablo 2.47. Yıldızeli Kasabası'nda Çalışan Nüfusun Sektörel Dağılımı (2021)

Ekonomik Sektörler	Çalışan İşgücü	%'si
A) Hizmetler	992	57,2
Yönetim Hizmetleri	182	10,5
Ticaret Hizmetleri	366	21,1
Eğitim ve Kültür Hizmetleri	250	14,4
Ulaştırma ve Haberleşme Hizmetleri	106	6,1
Sağlık Hizmetleri	62	3,6
Diğer	53	3,1
B) Sanayi	88	5,1
İmalat	53	3,1
İnşaat	35	2,0
C) Tarım	653	37,7
Toplam	1733	100,0

Kaynak: Yıldızeli Belediyesi Gelir İşleri Şubesi ve Yıldızeli Kaymakamlığı Verileri.

Şekil 2.23. Yıldızeli’nde Çalışan Nüfusun Sektörel Dağılımı (2021).

2.2.3.4.2.1. Hizmetler Fonksiyonu

Yerleşim birimlerinde kamuya ait kurum ve kuruluşların merkezi bir konum seçmeleri sonucunda ilçenin merkezi bu civarda kurulur ve zamanla şehirleşme hareketleri başlar. İlçe merkezleri çevresindeki yerleşmeleri de etki sahası altında tuttuğu için yönetim, sağlık, eğitim ve kültür hizmetleri, ticaret, ulaşım ve haberleşme gibi hizmetler sunmaktadırlar. Yıldızeli’nde çalışan nüfusun sektörlere göre dağılımında ilk sırada hizmetler fonksiyonu olduğu görülmektedir. Hizmetler fonksiyonu içerisinde ekonomik faaliyetini sürdüren 992 kişi, 1773 kişi olan toplam çalışan nüfusun %57,2’sini oluşturmaktadır.

Yıldızeli şehrinde hizmet grupları içerisinde çalışan iş gücü itibariyle en yüksek orana %21,1 (366 kişi) ile ticaret hizmetleri sahiptir ve bunu %14,4 (250 kişi) ile eğitim ve kültür hizmetleri takip etmektedir. Yönetim hizmetleri %10,5 (182 kişi), ulaştırma ve haberleşme hizmetleri %6,1 (106 kişi), sağlık hizmetleri %3,6 (62 kişi) ve %3,1 (53 kişi) diğer olarak takip hizmet fonksiyonları içerisinde takip etmektedir (Tablo 2.47; Şekil 2.23).

Yıldızeli’nin şehirleşme sürecinde, eskiden beri çevresindeki yerleşmelerin yönetim merkezi olması ve önemli geçiş yolları üzerinde bulunması etkili olmuştur. Bilindiği gibi kır ile kasaba ve şehir ilişkilerini geliştiren, bunlara merkeziyet gücü

kazandıran fonksiyonların en önemlilerinden yönetim fonksiyonudur (Güner, 1997: 86-87). Yıldızeli Osmanlı döneminde de Han-ı Cedit adıyla çevresindeki yerleşmelerin yönetim merkezliğini yapmaktaydı. 1875 yılında Sivas eyaleti merkez sancağına bağlı kaza haline getirilmiş olup, aynı zamanda yönetim merkezi haline gelmesinden dolayı Yıldızeli belediyesi de kuruluş tarihi olarak bu yılı kullanmaktadır. Cumhuriyetin ilan edilmesiyle 1922 yılında sancaklar kaldırılmış ve Osmanlı döneminden itibaren gelen ismiyle Yenihan (Yıldızeli) Sivas iline bağlı ilçe yönetim merkezi durumuna getirilmiş ve Yıldızeli adı 1936 yılında verilmiştir. İlçenin idari sınırları içerisinde Yıldızeli (10 mahalleden oluşmakta) kasabası ile biri belediye örgütlü (Güneykaya) 119 köy yerleşmesi bulunmaktadır. İdari bakımdan ilçenin yönetim merkezini oluşturan Yıldızeli kasabasında belediye, kaymakamlık, bakanlıklara bağlı olan il müdürlüklerinin yetkisi altında yer alan ilçe müdürlükleri/şube müdürlükleri gibi kamu kurum ve kuruluşları yer almaktadır (Fotoğraf 2.21). Yönetim hizmetlerinde çalışan nüfus 182 kişi olup, kasabada çalışan iş gücünün %10,5'ini oluştururken, hizmetler sektöründe çalışan iş gücünün ise %18,3'ünü teşkil etmektedir (Tablo 2.47; Şekil 2.23).

Fotoğraf 2.25. Yıldızeli Hükümet Konağı (a), Yıldızeli Belediyesi (b), Yıldızeli Tapu ve Kadastro Müdürlüğü (c), Yıldızeli İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü

Şehir ve kasabalar birçok bakımdan olduğu gibi etki sahasındaki yerleşmelerin iktisadi merkezliğini de yapmaktadır (Özçörekçi, 1944: 71). Ticaret hizmetleri gerek perakendecilik gerekse toptan ve büyük ticaret faaliyetleri şeklinde olsun, bu tip yerleşmelerin merkezileşmiş başlıca fonksiyonlarından (Göney, 1984: 158-159). Başta şehirler olmak üzere kasabalar, üretici ve tüketici arasında aracılık yapılan yerleşmelerdir ve bu aracılıktan gerek kendi sakinleri gerekse çevreleri istifade etmektedir (Aliağaoğlu ve Uğur, 2012: 160). Şehirle kırsal alan arasında cereyan eden ilişkiler biri çevreden merkeze, diğeri ise merkezden çevreye olmak üzere ikiye ayrılmaktadır (Göney, 1995: 80). Bunun içerisinde kentsel yerleşme içerisinde ticaret fonksiyon alanlarının dağılışı düzeni ve yoğunluğu da eklenebilir (Çetin, 2007: 227).

Hizmetler sektörü içerisinde en fazla çalışan işgücü %21,1 ile ticaret hizmetlerinde görülmektedir (Tablo 2.47, Şekil 2.23). Yıldızeli’nde 172 adet ticari işyeri bulunmaktadır ve bu iş yerlerinde toplamda 366 kişi çalışmaktadır. İşyerlerinin büyük bir kısmı aile işletmesi şeklindedir. Bu tip birçok küçük yerleşmede mesleki anlamda uzmanlık aranmamakta ve iş yeri sahibi kendi veya yakını olan kişiyi istihdam ettiği için nitelikli olan iş gücü işsiz kalmaktadır (Camcı, 2016: 86). Kasabada yer alan işyerlerinin tamamına yakını perakende satış yapmakta olup, halkın günlük ihtiyacını karşılamaya yöneliktir. İşyerlerinin büyük bir çoğunluğu Reşadiye ve Cumhuriyet mahalleri boyunca Yıldızeli belediyesinden başlayan Atatürk Caddesi boyunca yer almaktadır (Fotoğraf 2.26). Burası aynı zamanda yerleşmenin ticaret merkezidir. Bunun haricinde yerleşmenin muhtelif yerlerinde de işyerleri bulunmaktadır.

Fotoğraf 2.26. İşyerlerinin yoğunluk kazandığı Atatürk Caddesinden (a,b,c) ve Cumhuriyet Caddesinden Görünüm

Tablo 2.48. Yıldızeli Kasabasında Faaliyet Gösteren Ticari İşyerleri (2021)

Perakende Ticaret	İşyeri Sayısı	Hizmetler	İşyeri Sayısı
Manav	4	Kahvehane-Çay Ocağı	13
Bakkal-Market	16	Berber-Kuaför	9
Kasap	4	İnternet Kafe	1
Eczane	3	Muhasebe	1
Kuyumcu ve Hediyeelik Eşya	5	Seyahat Acentesi	4
Kırtasiye	3	Avukatlık Bürosu	5
Konfeksiyon	3	Banka	2
Ayakkabıcı	1	Otel	1
Odun-Kömür Satışı	5	Pansiyon	2
Züccaciye	1	Sürücü Kursu	1
Elektrik Malz. Satışı	6	Akaryakıt İstasyonu	5
Çiçekçi	1	Fotoğraf Stüdyosu	2
Oto Yedek Parça	3	Doğalgaz-Su Tesisatı	10
Telefoncu	5	İmalat	
Diğer	13	Mobilya-Marangoz Atölyesi	4

Tablo 2.48. (Devam)

Toptan Ticaret		Demir Doğrama Atölyesi	5
Beyaz Eşya	4	Mermer Atölyesi	2
Gübre Bayii	4	Terzi	6
Traktör Bayii	4	Fırın	10
		Pastane	4
Toplam			172

Kaynak: Yıldızeli Belediyesi Gelir İşleri Şubesi ve Yıldızeli Esnaf ve Sanatkârlar Odası

Perakende ticaret hizmetleri içerisinde bakkal-market (16) gibi işyerleri en fazla yer alırken, hizmetler sektöründe faaliyet gösteren işyerleri arasında ise kahvehane ve çay ocakları (13) sayıca ön plana çıkmaktadır (Tablo 2.48). Genel olarak küçük çaplı şehrsel yerleşim birimlerinde üretime dayalı bir istihdam olmadığından dolayı gerek buralarda yaşayan nüfus gerekse çevre kırsal yerleşmelerden gelen nüfusun uğrak yeri olan kahvehane ve çay ocağı sayısının fazlalığı, iş imkânlarının olmadığı ve sosyal imkânların kısıtlı olduğunun en önemli göstergelerindendir. İşyerleri içerisinde imalat yerleri de önemli bir yer tutmakta olup, bu bakımdan en fazla bulunan imalat üretim yeri fırınlar (10) olup, taş fırın ekmeği, pide ve katmer fırınları olarak iki ayrı hizmet vermektedirler. Bunun yanı sıra cuma günleri kurulan haftalık pazar, ticaret hizmetleri açısından önemlidir.

İlçe merkezinde hizmetler sektörü içerisinde önemli olan fonksiyonlardan birisi de eğitim ve kültür hizmetleridir. Eğitim faaliyetleri İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'ne (Fotoğraf 2.27) bağlı olarak 1 okul öncesi (anaokulu), 6 ilköğretim (bir tanesi Y.İ.B.O), 6 lise olmak üzere toplam 13 okulda sürdürülmektedir. Bunun yanı sıra Halk Eğitim merkezi ve eğitim ve kültür hizmetleri alanında 250 kişi çalışmaktadır. Bu sayı çalışan işgücünün %14,4'ünü oluşturmaktadır. Yıldızeli eğitim fonksiyonu bakımından geçmişten beri önemli bir görev üstlenmiş ve bu konuda Pamukpınar Köy Enstitüsü'nün varlığı ile dışardan gelen pek çok öğrenciye ev sahipliği yapmıştır. Köy enstitüsünün kapanmasının ardından ise öğretmen lisesi olarak varlığına devam ederek eğitim konusunda önemli hizmetler vermiştir.

Fotoğraf 2.27. Yıldızeli İlçesi’nde Eğitim Faaliyetlerinin İdare Edildiği İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü’nden Görünüm

Eğitim hizmeti yalnızca ilköğretim ve ortaöğretim düzeyinde değil bunun yanı sıra Cumhuriyet Üniversitesine bağlı Yıldızeli Meslek Yüksek Okulu bünyesinde yer alan 12 bölüm ve 27 akademisyen ile yükseköğretim düzeyinde eğitim öğretim faaliyetlerine devam etmektedir. Bunların haricinde Halk Eğitim Merkezi ve Akşam Sanat Okulu Müdürlüğü gibi kuruluşlar meslek edinimine yönelik kursların yanında okuma-yazma bilmeyenlere eğitim hizmeti vermektedir. Pek çok alanda meslek edindirme, okuma-yazma hizmetleri gibi halka sosyo-kültürel anlamda hizmet sunan bu kurumlar, yeterli personeli olmamasından dolayı çoğu zaman okullarda görev yapan öğretmenler veya o alanda uzman olan kişilerden destek alarak eğitim-öğretim faaliyetlerini sürdürmektedir.

Sağlık hizmetleri, yerleşmelere merkezi kimlik kazandıran en önemli fonksiyonel özelliklerinden birisini oluşturmaktadır (S. Doğanay, 2001: 72; Özgür, 2010: 78). Bu bağlamda ilçe merkezinde bulunan ve Sağlık Bakanlığına bağlı Devlet Hastanesi, Aile sağlığı merkezi yalnızca kasabada yaşayanlara değil, kırsal kesimde yaşayanlara da sağlık hizmetleri sunmaktadır (Fotoğraf 2.28). Kapsamlı tedavi ve bazı hastalıkların teşhis ve tedavisi için ise il merkezinde yer alan araştırma hastanelerine sevkler yapılmaktadır. Sağlık hizmetleri sektöründe çalışan iş gücü 62 kişidir ve çalışan toplam işgücünün %3,6’sını oluşturmaktadır (Tablo 2.47, Şekil 2.23).

Fotoğraf 2.28. Yıldızeli İlçe Sağlık Müdürlüğü ve Aile Sağlığı Merkezi'nden Görünüm

Hizmet sektörü içerisinde yer alan diğer fonksiyonları ulaşım ve haberleşme hizmetleri oluşturmaktadır. Bir bölgenin, yörenin veya bir yerleşmenin ekonomik, sosyal ve kültürel olarak gelişmesinde yoğun ulaşım ağları ile çevreye bağlanması büyük önem taşımaktadır (Boyraz, 2009: 166). Ulaşım fonksiyonu istihdamdan çok sanayi, tarım, ticaret, yönetim, turizm ve güvenlik gibi fonksiyonların alt yapısını oluşturduğundan kentsel yerleşmeler açısından son derece önemlidir (Koca, 2005:130). Ulaşım açısından oldukça elverişli bir konumda bulunan Yıldızeli, bağlı bulunduğu ilin batıya açılan kapısı durumundadır. D-200 karayolunun yanı sıra Karadeniz'e ulaşan D-850 karayolunun da ilçe merkezinden geçmesi, karayolu ulaşımını geliştirmiştir. Ulaşım hizmetleri genel olarak yolcu taşımacılığı şeklinde olup, şehirlerarası yolcu taşımacılığı yapan otobüslerin geçiş güzergâhında yer almaktadır. Bunun yanı sıra Sivas şehrine saatlik olarak gidiş dönüş yapan hat üzerinde 18 minibüs bulunmakta ve bu durum ulaşım açısından avantajlar sağlamaktadır (Fotoğraf 2.29). Merkezden köylere ise ulaşım vatandaşların kendi araçları yanı sıra minibüsler ile sağlanmaktadır. Nüfusu fazla olan köylerde yaşayanlar ise haftanın belirli bir gününde köydeki bir minibüs ile merkeze gelip yine aynı gün içerisinde geri dönmektedirler. Yıldızeli'nde şehirlerarası yolcu terminali

bulunmamaktadır ve şehir merkezi kavşağından sonra Karşıyaka Mahallesi sınırları içerisinde D-200 karayolu kenarında yer alan bilet kesim noktalarında ve yol üzerindeki çeşitli noktalarda şehirlerarası otobüslerin durması ile ulaşım faaliyetleri yürütülmektedir. Ayrıca ulaşım hizmetleri içerisinde karayolları bakım evlerinde 43 kişi ve demiryolu ulaşımında 22 kişi çalışmaktadır.

Fotoğraf 2.29. Yıldızeli ile Sivas Arasındaki Ulaşım Faaliyetlerinde Minibüslerden de Yararlanılmaktadır.

Haberleşme hizmetleri ise P.T.T ve Türk Telekom gibi kurumlar tarafından gerçekleştirilmektedir. P.T.T Mehmet Akif Ersoy Mahallesi sınırları içerisinde Cumhuriyet Caddesi üzerinde yer almaktadır. Yıldızeli PTT Müdürlüğü bünyesinde 19 çalışan Türk Telekom Müdürlüğü bünyesinde ise 11 kişi çalıştığı bilinmektedir. Yıldızeli şehrinde ulaşım ve haberleşme hizmetlerinde 106 kişi çalışmakta olup, şehirde çalışan toplam işgücünün %6,1'ini oluşturmaktadır.

Yıldızeli şehrinde hizmetler fonksiyonu içerisinde yer alan diğer hizmetleri güvenlik güçleri ve banka (Ziraat Bankası ve Deniz Bank) gibi yerlerde çalışan işgücü oluşturmaktadır (Fotoğraf 2.30). Şehirde çalışan aktif iş gücünün %3,1'ini oluşturmaktadır ve Güvenlik önlemleri sebebiyle asker ve polis sayıları tam olarak bir

doğruluk içermesede, güvenlik güçlerinin sayılarına gizlilik nedeniyle burada değinilmemiştir.

Fotoğraf 2.30. İlçe Merkezi'nde Yer Alan Ziraat Bankası'ndan Görünüm

2.2.3.4.2.2. Sanayi Fonksiyonu

Şehirleşmeyi teşvik edici en önemli olgulardan birisi olan sanayi (Arınç, 2001: 236) yerleşmelerin şehrsel bir özellik kazanmasında büyük bir öneme sahiptir. Sanayi faaliyetleri gelişmeyen bir yerleşme yalnızca kasaba olarak kalmakta ve iktisaden büyüyememektedir. Kasabadaki sanayi faaliyetleri atölye tip faaliyetler olarak görülmekte olup, 1 adet küçük sanayi sitesi bulunmaktadır. Bunun yanı sıra kasabanın muhtelif yerlerinde atölye tipi sanayi faaliyetleri de görülmektedir.

Yıldızeli Küçük Sanayi Sitesi, D-200 (Sivas-Yozgat-Ankara karayolu) ile D-850 (Sivas-Tokat karayolu) karayollarının kesiştiği Karşıyaka Mahallesi sınırları içerisinde yola yakın bir konumda yer almaktadır (Fotoğraf 2.31). Üç bloktan oluşan sanayi sitesinde daha çok otomobil bakımı ve tamiri işleri, otomobil yedek parçası satışı yapan işyerleri yanı sıra, demir doğrama, kaynak, mermer işçiliği, marangozluk işleri yapan atölyeler bulunmaktadır. Küçük sanayi sitesi içerisinde aktif olarak çalışan 52 adet atölye

yer almakta olup, istihdam ettikleri işgücü sayısı oldukça azdır. Sermaye yetersizliği ve il merkezine yakın olması gibi durumlarından ötürü sanayi faaliyetleri gelişmemiş ve istihdam olanakları kısıtlı olan şehir bu nedenle sürekli olarak göç vermiştir. Kasabada sanayi sektöründe çalışan işgücü 88 kişi olup, toplam çalışan işgücünün %5,1'ini oluşturmaktadır (Tablo 2.47; Şekil 2.23).

Fotoğraf 2.31. Yıldızeli Küçük Sanayi Sitesinden Görünümler

2.2.3.4.2.3. Tarım Fonksiyonu

Tarım genellikle kasabaların gelişimini sağlayan önemli fonksiyonlardan biridir (Tapur, 2009: 63). Hizmetler ve sanayi fonksiyonlarının gelişmesi ve çeşitlilik sağlanması sonucunda tarım fonksiyonunun etkisi geçmişe oranla azalma göstermiştir. Ancak bu yerleşmelerde yaşayan nüfusun yine önemli bir kısmı bu sektörle uğraşarak geçimini sağlamaktadır. Nitekim günümüz itibariyle sanayileşmiş ve şehirleşmiş sahalarda bile tarımsal faaliyetlerden geçimini sürdüren insanlara rastlamak mümkündür (Göney, 1995: 11)

Yıldızeli kasabasının istihdam olanaklarının kısıtlı olması ve geniş tarım arazilerinin varlığı insanları tarımsal faaliyetlerle uğraşmaya iten en büyük neden olmuştur. Bunun yanı sıra kırsal alanlardan göç eden nüfusun köyleriyle bağlantılarını devam ettirmesi nedeniyle kasabada yaşayan aileler bile buralarda bulunan arazilerinde ekip-biçme ve hayvancılık faaliyetlerini devam ettirdikleri görülmektedir. Ayrıca kasabanın dış mahallerinde tarımsal faaliyetlerle uğraşan nüfusun varlığı da söz konusudur.

Yıldızeli İlçe Tarım ve Ormancılık Müdürlüğü çiftçi kayıt sistemi kayıtlarına göre 2021 yılında ilçe merkezinde tarım sektöründe 652 kişi çalışmaktadır. Bu kuruma yapılan çiftçi başvurularının çoğunluklar aile reisi adına yapılıyor olmasının yanı sıra tarımsal faaliyetlerde diğer aile üyelerinin de çalışıyor olması bu sayının daha fazla olabileceğini göstermektedir.

Tablo 2.49. Yıldızeli’nde Çiftçi Sayısının Mahallelere Göre Dağılımı (2021)

Mahalle Adı	Kişi Sayısı
Camii	93
Cumhuriyet	26
Çamlıbel	74
Fatih Sultan Mehmet	78
Fevzi Çakmak	102
Karşıyaka	93
Mehmet Akif Ersoy	15
Salihye	101
Selamet	70
Toplam	652

Kaynak: İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü.

Yıldızeli şehrinde geçimini tarımdan sağlayanların mahallelere göre dağılımı yapıldığında en fazla çiftçi sayısına tarım alanlarının geniş yer tuttuğu Fevzi Çakmak Mahallesi (102 kişi) ile Salihye Mahallesi’nde (101 kişi) rastlanılmaktadır (Tablo 2.49). Bu mahallelerde yaşayanların çoğunluğu tarımsal faaliyetlerle doğrudan ya da dolaylı olarak uğraşmakta ve geçimlerini bu faaliyetten sağlamaktadır. Nitekim kasabada çalışan nüfusun sektörel dağılımında, tarım fonksiyonu %37,7 ile hizmetler sektöründen sonra ikinci sırada gelmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

EKONOMİK COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ

3.1. TARIM

3.1.1. Tarımsal Faaliyetlerin Başlıca Özellikleri

Tarım kelimesi köken itibariyle Latince “ager” (tarla) ve “cultura” (kültür) sözcüklerinin bileşiminden “agricultura” şeklinde türetilmiş bir kelime olup, İngilizcede ki karşılığı “agriculture”dir (Özçağlar, 2014: 128). Tarım, toprağı ve tohumu kullanarak bitkisel ve hayvansal ürünlerin üretilmesi ve bunların çeşitli aşamalarda değerlendirilmesi olarak tanımlanır (İşler ve Kılınç, 2016: 1) ve yeryüzündeki belli başlı üretim şekillerinden en gerekli ve de en yaygın olanıdır (Tümertekin ve Özgüç, 2007: 118; Özçağlar, 2014: 129). İnsanoğlunun yerleşik hayata geçmesiyle birlikte başlayan tarım ve hayvancılık faaliyetleri, Dünyanın ve Türkiye’nin büyük bir bölümünde önemini korumaktadır. Hatta birçok yerleşmenin geçim kaynağı durumundadır. Özellikle karasal iklim şartlarının hüküm sürdüğü ve step formasyonunun yaygın olduğu alanlarda hâkim ekonomik faaliyet durumundadır (Gök, 2007: 186). Bugün geline nokta tarım ya da ziraat bu tanımın oldukça dışına taşmıştır. Toprağı dayalı faaliyetler ve hayvancılıkla birlikte, su ürünleri üretimi, ormancılık, avcılık, arıcılık, ipekböcekçiliğı, bağcılık şeklinde tarımsal faaliyetler ve topraksız tarım ile organik tarım aşamalarına ulaşmış bulunmaktadır (Bulut, 2006: 1).

Araştırma sahasında geçmişten beri en önemli ekonomik faaliyet türü tarım ve hayvancılıktan oluşmaktadır. Ancak geçmiş dönem tarımsal faaliyetlerle ilgili Osmanlı İmparatorluğu’nun son dönemlerine ait iktisadi durum hakkında bazı bilgiler mevcuttur. Bu dönemde Yıldızeli kazasındaki tarımsal ürünler arasında buğday, arpa, fiğ, yulaf, mercimek ve bakla gibi ürünler yetiştirilmekteydi. Beslenen hayvanlar ise çoğunlukla büyükbaş olup, bunların büyük kısmı koşum amaçlı kullanılan öküzdü. Koşum amaçlı manda kullanıldığı da bilinmektedir (Özbölük, 2011: 54).

Günümüzde ise ilçenin ekonomisi tarıma dayalı olup, kırsal nüfus geçimini bu faaliyetten sağlamaktadır. Bölgede iklim ve toprak şartlarına en iyi biçimde uyum sağlayan ürünler aşırı sıcak ve soğuşa karşı dayanıklı olan buğday ve arpa gibi tahıl grubu

ürünlerden oluşmakla birlikte son yıllarda sulama imkânlarının artmasıyla birlikte ayçiçeği, mısır ve pancar yetiştiriciliği de yapılmaktadır. Bu ürünlerin büyük bir kısmı ticari amaçla yapılmakta olup, iç pazarlara ve kooperatif, kombina gibi tarımsal ürünün destekleyen kuruluşlara satılmakta, bir kısmı ise hayvan yemi olarak değerlendirilmek amacıyla yetiştiricide kalmaktadır. Bunun yanı sıra sebze, meyve üretimi ise geçim tipi şeklinde yapılmaktadır. Hayvancılık faaliyetleri ise tarım arazisi bakımından sınırlı, yükseltisi fazla olan yerleşmelerde tarımsal üretimden daha fazla öne çıkmaktadır. Bu nedenle yetiştirilen ürünler, hayvancılık faaliyetlerini destekler nitelikte yapılmaktadır.

İlçe tarım alanlarının (115,720 ha) %69,1'i (79,937 ha) ekili alanlardan oluşurken, arazinin %30,9'u (35,783 ha) nadasa bırakılmıştır. Ekili alanlar içerisinde temel gıda maddelerinin önemli bir kaynağı olan tahıl (hububat) grubu en fazla ekilen üründür (55,44 ha). Ayrıca yaz mevsiminde görülen kuraklık ve kış mevsiminde yaşanan don olayları tarım ürünlerindeki çeşitliliği azaltmaktadır. Ancak son yıllarda sulama imkânlarının artmasıyla birlikte tarımsal ürün deseni değişmeye başlamıştır. 2010 yılında 1650 dekar olan endüstri bitkileri ekim alanı, 2018 yılında yaklaşık 10 kat daha artarak 16.000 dekara çıkmıştır (Tarım İl Müdürlüğü 2018 Faaliyet Raporu). Bunu yanı sıra iklim şartları da tarımsal faaliyetlerin karakterini etkilemektedir. Uzun ve soğuk geçen kış dönemleri bitkilerin geç çiçek açmasına ve çoğu tarım ürününün geç yetişmesine neden olmaktadır.

Araştırma sahasında tarım topraklarının verimsiz olması nedeniyle gübre kullanılmaktadır. İlçede yer alan tarım arazilerinin büyük kısmı, köylerde yaşayan nüfusun azalması ve tarımsal giderlerin (mazot, gübre, tohum) artması sonucu "ıcar" denilen ortakçılık yöntemiyle belli bir ürün alma karşılığında kiralanmaktadır.

3.1.2. Arazi Kullanımı

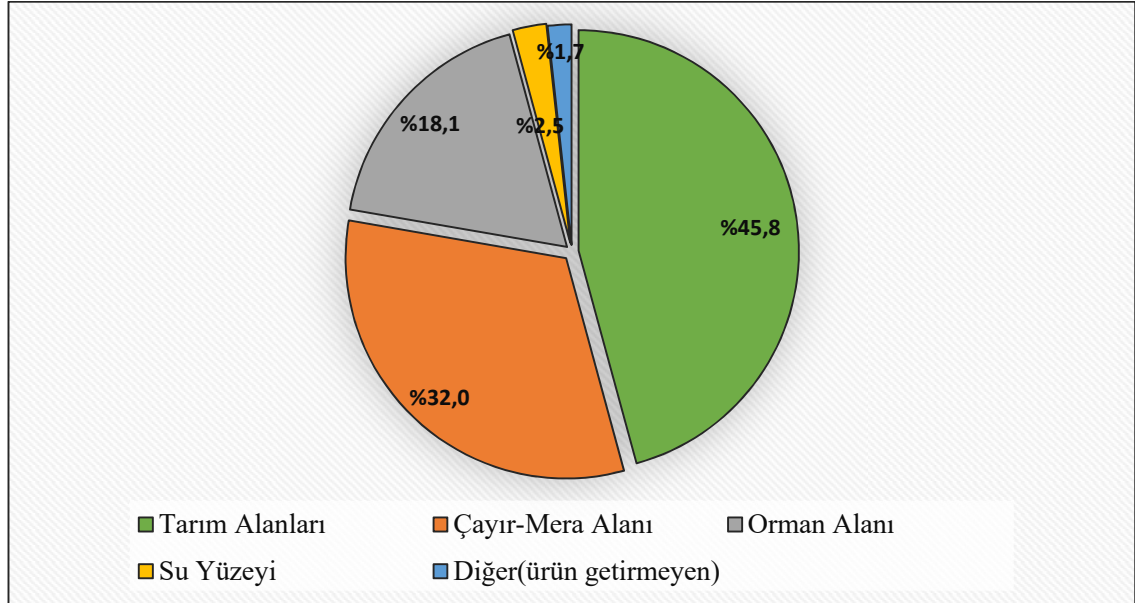
Belirli bir arazi örtü tipi üzerinde yapılan tüm düzenlemeler, faaliyetler ve girdilerin tamamı; arazinin sosyal ve ekonomik amaçlar için yönetim seçimi topraktan yararlanma veya arazi kullanımı olarak tanımlanır (Özçağlar, 2014: 21). Topraktan yararlanma etkinliği, geniş anlamda yararlanma olarak düşünülürse; ekip-biçme, ekip-dikme sahaları, çayır-mera arazileri, orman arazileri, göller ve akarsu yataklarının kapladığı sahaları; kara yolu, demir yolu, hava alanlarının işgal ettiği sahalar, sanayi kuruluş ve kullanılış alanları, sivil ve askeri yerleşim sahaları, kayalıklar ve dağların kapladığı sahalar veya ürün

getirmeyen sahalar olarak ayrılabilirdiği gibi, genel olarak araziden yararlanma etkinliği tarla arazisi, bağ ve bahçe arazisi, çayır-mera arazisi, orman arazisi ve diğer (ürün getirmeyen) alan olarak 5 kategoriye ayrılmaktadır (Doğanay, 2011: 42)

Tablo 3.1. Yıldızeli İlçesi Arazi Kullanım Durumu (ha.)

Kullanım Şekli	Nitelik	Alan (ha)	%'si
Tarım Alanları	Mutlak	54,973	21,7
	Dikili	944	0,4
	Marjinal	59.803	23,6
	Toplam	115,720	45,7
Çayır-Mera Alanı	Çayır	640	0,3
	Mera	36,341	14,4
	Toplam	80,868	32,0
Orman Alanı	Orman	45,670	18,0
Su Yüzeyi	Su Alanı	6,222	2,5
Diğer (ürün getirmeyen)	Yerleşim	2,510	1,0
	Özel Koruma	217	0,1
	Diğer	1,693	0,6
	Toplam	4,420	1,7
Toplam		252,900	100.0

Kaynak: İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü Verileri (2021).

Şekil 3.1. Yıldızeli İlçesi Arazi Kullanım Durumu (2021)

İlçede tarım alanlarından sonra en geniş yer kaplayan arazi %32,0 (80,868 ha) ile çayır ve mera sahalarıdır. Çayır ve mera alanı ilçe arazisinin yaklaşık 1/3'ünü oluşturmalarına rağmen bu potansiyelin tam olarak değerlendirildiği söylenemez. Çünkü büyükbaş ve küçükbaş hayvan sayısının az olması, çayır ve mera alanlarından tam olarak faydalanılmadığını göstermektedir. Bu durumun ortaya çıkmasında; yöredeki genç kırsal nüfusun şehirlere göç etmesi nedeniyle hayvancılıkta ihtiyaç duyulan işgücünün yeterince bulunmaması, verimli ırkların az yetiştirilmesi, hayvansal gıdaların tüketici pazarına sunmadaki kısıtlı imkânları gibi pek çok faktör etkili olmaktadır.

Ormanlık alanlar ise ilçe arazisinin %18,0 (45,670 ha) oluşturmaktadır. Bu ormanlık alanının büyük bir kısmı Akdağmadeni (Yozgat) devamı niteliğindedir. Su yüzeyi alanları (Baraj, göl, gölet) %2,5 (6,622 ha)'lık bir alan kaplamaktadır. Ürün getirmeyen alanlar ise %1,7'lik (4,420) bir orana sahiptir. Bu alan içerisinde yerleşim alanları, kayalık alanlar, dere yatakları gibi tarımsal üretim yapılamayan alanlar da yer almaktadır.

Tablo 3.2. Yıldızeli İlçesi Yerleşim Alanları Tarımsal Arazi Varlığı (2006)

Köy Adı	SMT	KMT	TA	DT	M	Ç	OK	T	O	Y	Toplam
Akçakale	0	0	1.195	0	1.800	0	0	0	3.215	35	6.245
Akçalı	0	0	6.431	0	757	0	0	258	2.006	110	9.562
Akkoca	2.240	0	4.073	270	5.619	0	0	0	10.452	170	22.824
Akören	2.323	0	3.887	0	2.023	0	0	101	0	153	8.487
Akpınar	0	0	7.380	0	2.275	0	0	0	2.995	80	12.730
Akpınarbeleni	0	0	4.059	0	1.623	0	0	0	21.826	91	27.599
Alaca	0	0	4.204	0	5.443	0	0	680	165	103	10.595
Altınoluk	5.050	0	2.845	0	14.490	0	0	240	1.250	115	23.990
Arslandoğlu	8.770	0	4.475	380	13.160	0	0	0	493	323	27.601
Aşağıçakmak	2.053	313	6.343	0	14.272	0	0	631	253	262	24.127
Aşağıkecik	2.332	3.587	0	209	1.708	0	0	288	793	60	8.977
Avcıpınarı	3.658	1.414	4.676	0	2.492	0	0	0	2.034	169	14.443
Bakırcıoğlu	2.534	0	10.636	0	2.998	0	0	204	122	98	16.592
Banaz	2.098	0	12.049	0	8.644	0	0	0	4.707	241	27.739
Başköy	0	2.975	190	0	0	0	0	65	11.110	80	14.420
Bayat	0	13.132	3.368	0	8.124	0	0	0	2.064	354	27.042
Bedel	0	0	1.022	545	3.406	0	0	0	0	183	5.156
Belcik	1.055	10.441	0	139	1.565	98	0	0	740	166	14.204
Buğdayören	1.743	0	4.252	164	3.407	0	0	0	0	95	9.661
Büyükakören	1.077	5.496	6.198	0	5.105	0	0	0	2.750	264	20.890
Cizözü	1.330	0	12.190	0	10.180	35	0	0	14.690	205	38.630
Cumhuriyet	1.187	0	2.935	0	587	0	0	0	9.788	165	14.662

Tablo 3.2. (Devam)

Çağlayan	1.607	290	16.200	237	23.551	0	0	0	246	273	42.404
Çırçır	3.525	902	0	0	7.987	0	0	0	0	317	12.731
Çobansaray	373	820	11.640	253	4.200	0	0	150	16.097	295	33.828
Çöte	1.811	0	1.826	148	1.266	0	0	0	6.388	167	11.606
Çubuk	1.750	1.050	3.110	0	4.525	0	0	0	0	124	10.559
Çukursaray	1.295	0	821	0	260	0	0	0	13.860	102	16.338
Danaören	0	0	3.232	0	0	3.667	0	0	0	78	6.977
Danışment	0	220	1.854	0	5.780	0	0	0	230	95	8.179
Davulalan	0	0	4.827	0	9.092	0	0	273	17.345	234	31.771
Delikkaya	0	0	5.288	0	1.980	0	0	0	800	80	8.148
Demircilik	0	16.476	0	50	9.574	0	0	0	0	239	26.339
Demiroluk	2.050	3.520	0	650	114	0	0	0	0	69	6.403
Demirözü	1.619	0	1.818	0	16.725	0	0	0	14.853	134	35.149
Dereköy	0	9.267	0	280	9.146	0	0	0	0	89	18.782
Dikilitaş	0	29.600	0	0	0	0	0	0	1.353	160	31.113
Direkli	9.230	6.290	16.220	0	6.550	1.225	0	228	284	407	40.434
Direklisanıkaya	2.130	1.860	4.008	0	575	0	0	0	0	112	8.685
Doğanlı	2.470	0	3.275	0	17.370	0	0	0	2.385	305	25.805
Emirler	0	6.559	0	0	5.786	0	0	243	0	147	12.735
Erenler	0	2.234	3.024	0	1.474	135	0	0	0	81	6.948
Esençay	0	0	3.618	352	6.433	0	0	275	4.190	231	15.099
Esmebaşı	2.090	2.370	560	0	850	0	0	0	11.060	140	17.070
Fındıcak	1.248	1.454	0	0	510	0	0	0	7.900	131	11.243
Geynik	2.935	0	3.235	0	12.217	0	0	0	1.353	130	19.870
Gökçeli	296	3.376	987	294	1.322	0	0	0	0	91	6.366
Gökkaya	5.356	1.285	0	0	8.554	0	0	63	0	187	15.445
Halkaçayır	2.190	3.400	8.415	0	515	830	0	0	6.740	220	22.310
Hamzaşeyh	3.240	0	1.500	0	2.285	0	0	0	0	45	7.070
Ilıca	1.272	1.222	526	0	22.640	0	2.167	0	636	118	28.581
İğdecikler	2.070	1.830	4.046	0	577	0	0	0	0	133	8.656
İğnebey	4.180	0	3.685	0	4.235	0	0	155	0	177	12.432
İncetaş	1.234	0	6.109	0	8.870	0	0	0	3.252	136	19.601
İslim	4.610	0	1.490	0	49.595	0	0	0	2.620	260	58.575
Kadıköy	3.350	0	5.081	0	0	0	0	0	11.360	138	19.929
Kadılı	0	0	5.232	0	2.950	0	0	0	4.173	117	12.472
Kaleköy	0	0	9.250	0	3.560	0	0	0	960	143	13.913
Kalın	12.865	8.662	13.704	706	4.696	120	0	249	0	583	41.585
Kaman	919	0	6.219	0	8.215	0	0	0	2.215	236	17.804
Kapaklıkaya	1.385	0	6.840	0	5.410	0	0	0	2.040	127	15.802
Kapı	0	4.042	1.818	0	2.050	0	0	390	1.670	123	10.093
Karacaören	186	2.508	12.695	0	3.405	0	0	0	0	230	19.024
Karakaya	1.204	9.233	1.691	290	600	0	0	0	1.716	257	14.991
Karakoç	784	2.513	5.744	0	6.278	0	0	0	649	120	16.088
Karalar	0	6.261	1.441	0	0	0	0	0	20.100	218	28.020
Karaleylek	0	0	5.947	0	2.262	0	0	0	2.885	125	11.219

Tablo 3.2. (Devam)

Kavak	7.705	16.234	13.335	0	21.327	0	0	1.868	1.877	446	62.792
Kavakdere	0	2.749	4.394	129	2.739	0	0	0	0	105	10.116
Kayalıpınar	6.840	0	1.130	205	1.055	0	0	0	0	107	9.337
Kerimmümin	2.045	0	2.565	0	4.030	0	0	0	150	148	8.938
Kıldır	1.880	1.080	5.650	0	6.635	0	0	0	0	160	15.405
Kırkpınar	0	3.520	0	0	12.443	0	0	0	1.201	63	17.227
Kıvşak	1.670	127	6.140	0	1.835	0	0	0	3.085	122	12.979
Kızılköy	0	11.228	0	0	6.379	0	0	459	33	199	18.298
Killik	0	0	1.413	0	0	0	0	0	3.102	71	4.586
Kiremitli	0	0	17.855	0	9.953	0	0	0	5.834	200	33.842
Konaközü	762	0	1.763	0	1.531	0	0	0	3.727	55	7.838
Küçükakören	0	3.910	0	0	0	0	0	0	2.953	75	6.938
Kümbet	1.068	2.711	9.485	394	24.565	0	0	0	169	269	38.661
Menteşe	0	0	9.572	0	4.207	0	0	0	494	437	14.710
Merkezsarıkaya	0	2.080	10.905	0	4.577	0	0	0	1.206	220	18.988
Merkezyeniköy	396	7.757	0	0	2.854	0	0	0	0	208	11.215
Mumcuçiftliği	5.732	3.372	4.298	168	2.066	0	0	0	0	119	15.755
Nallı	295	1.910	1.270	0	909	0	0	0	2.580	260	7.224
Nevruz	2.052	0	17.294	178	6.823	163	0	0	352	168	27.030
Nevruzyaylası	0	3.933	0	0	11.447	0	0	0	798	112	16.290
Ortaçakmak	1.652	0	5.546	0	3.252	0	0	0	151	179	10.780
Ortaklar	2.910	16.645	5.877	687	1.502	0	0	535	1.077	329	29.562
Sandal	1.259	0	21.246	0	5.707	0	0	0	483	207	28.902
Sarıçal	730	0	8.060	0	880	0	0	460	9.880	240	20.250
Sarıyar	1.428	2.895	7.522	0	12.450	0	0	0	571	186	25.052
Seren	3.063	387	7.063	0	11.365	0	0	0	372	344	22.594
Söğütpınar	1.099	0	4.298	0	1.116	0	0	0	0	119	6.632
Subaşı	745	3.469	6.548	137	19.757	0	0	0	2.546	251	33.453
Şeyhhalil	3.323	5.443	7.746	641	4.312	0	0	0	19.585	432	41.482
Tatköy	0	7.125	0	820	3.223	0	0	0	0	188	11.356
Tayalan	0	0	2.974	0	4.949	0	0	272	434	36	8.665
Topulyurdu	4.270	0	6.142	0	3.925	0	0	0	23.805	306	38.448
Töngel	1.636	1.819	4.815	0	1.374	0	0	0	0	71	9.715
Üyük	880	5.380	770	150	3.600	0	0	0	1.140	170	12.090
Üyükaylası	0	5.790	0	0	800	0	0	660	4.025	130	11.405
Yağlıdere	0	0	14.795	0	9.385	0	0	0	14.909	300	39.389
Yakacıkçavuşlu	0	7.767	0	535	2.045	0	0	47	245	150	10.789
Yakupköy	996	0	4.961	0	12.071	0	0	0	232	317	18.577
Yassıkara	1.267	4.549	0	0	143	0	0	0	3.465	85	9.509
Yavu	5.000	4.920	1.205	89	1.590	0	0	0	8.025	445	21.274
Yaylagöze	445	0	3.935	0	5.321	0	0	0	4.490	105	14.296
Yeniyapan	1.193	3.396	6.447	0	1.705	125	0	0	0	96	12.962
Yeşilalan	0	0	5.775	0	3.090	0	0	70	0	116	9.051
Yılanlıkaya	4.659	5.484	2.945	0	3.415	0	0	0	796	57	17.356
Yiğitler	733	0	17.201	0	15.806	0	0	0	3.840	203	37.783

Tablo 3.2. (Devam)

Yolkaya	2.053	3.715	479	0	658	0	0	0	35.600	215	42.720
Yukarıçakmak	0	0	5.450	0	15.415	0	0	0	191	180	21.236
Yukarıkecik	0	649	14.375	0	6.350	0	0	1.022	3.137	262	25.795
Yusufoğlan	4.939	0	1.631	0	27.184	0	0	0	21.763	228	55.745
Yuvalıçayır	618	0	4.360	0	2.178	0	0	96	10.894	134	18.280
Yücebaca	834	0	1.805	0	2.708	0	0	0	1.629	67	7.043
Toplam (Da)	230.698	319.343	621.810	9.435	816.709	6.398	2.167	10.527	482.859	25.893	2.525.839
Toplam (Ha)	23.070	31.934	62.181	944	81.671	640	217	1.053	48.286	2.589	252.584

Kaynak: İl Tarım ve Orman Müdürlüğü (2006)

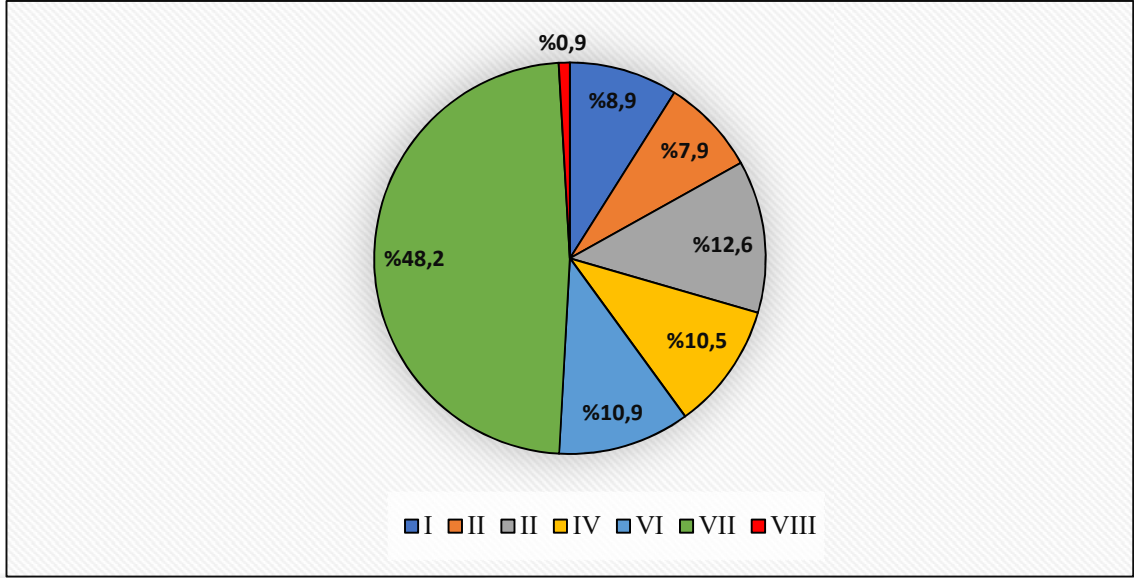
*SMT-Sulu Mutlak Tarım, KMT-Kuru Mutlak Tarım, TA-Marjinal Tarım, DT-Dikili Tarım, M-Mera, Ç-Çayır, OK-Özel Koruma Alanları, T-Diğer Araziler, O-Orman Arazileri, Y-Yerleşim Alanları

Araştırma sahasında, İl Tarım ve Orman Müdürlüğü tarafından 2006 yılında yerleşmeler ölçeğinde yapılan tespit çalışmaları gözden geçirildiğinde mutlak tarım alanları 55,004 hektardan oluşurken, 2021 yılında 54,973 hektar olarak hesaplanmıştır. Dikili tarım alanları 2006 yılında 944 hektar iken, 2021 yılında değişiklik olmadığı gözlenmiştir. Marjinal tarım alanları ise aynı yıl itibarıyla 62,181 hektar iken 2021 yılında 59,803 hektara gerilemiştir. Bu tarım alanı yerel önemi veya yerel ihtiyaçlar nedeniyle tarıma açılmış arazilerdir. Bu arazilerin toprak ve topoğrafik sınırlamaları fazla olup tarımsal üretim potansiyeli düşüktür Mutlak tarım arazileri, özel ürün arazileri ve dikili tarım arazileri içerisinde tarımsal bütünlüğü olan lokal marjinal araziler, tarımsal bütünlüğün bozulmaması için yaygın olan önemli tarım arazisi olarak kabul edilir. Tarımsal faaliyetler dışında kullanımları ise izine bağlı olarak gerçekleşir (Tarım ve Orman Bakanlığı, Toprak ve Arazi Sınıflaması Standartları Teknik Talimatı:9). Bu arazi kaybının yerleşme için kullanımı ve bu araziler üzerinde hayvan çiftliklerinin kurulmuş olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Çayır ve mera alanları ise geçen süre içerisinde 82,311 hektardan 80,868 hektara gerilemiştir. Bunda ise meraların bilinçsiz kullanımı sonucunda azalması etkili olmuştur ve bu durum, hayvancılık faaliyetlerinin en önemli sorunları arasında yer almaktadır. Orman alanları ise tahrip sonucunda 48,286 hektardan 45,670 hektara düşmüştür (Tablo 3,1; Tablo 3,2).

Tablo 3.3. Yıldızeli İlçesi Arazi Kabiliyet Sınıflarına Göre Dağılımı

Arazi Sınıfı	I	II	II	IV	V	VI	VII	VIII	Toplam
Alan (ha.)	22,298	19,801	31,411	26,119	-	27,171	120,105	2,312	249,217

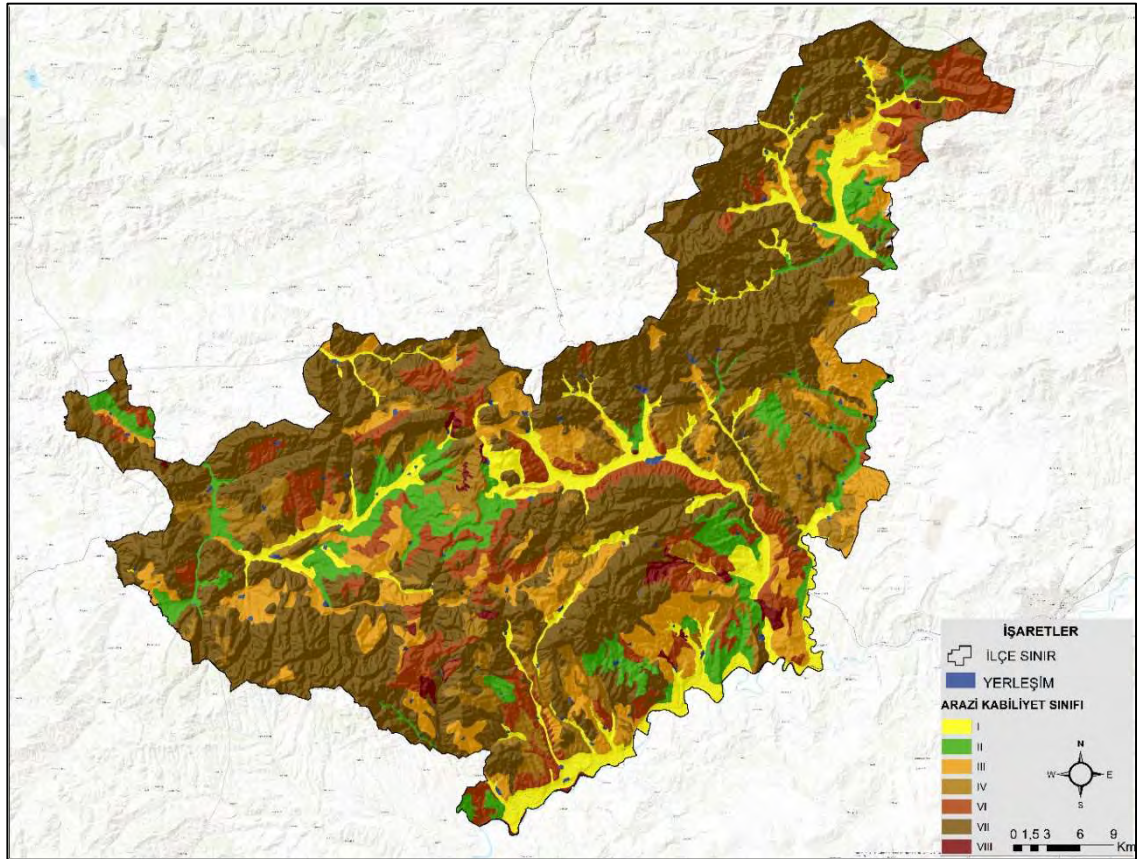
Kaynak: İl Tarım ve Orman Müdürlüğü Verileri

Şekil 3.2. Yıldızeli İlçesi Arazi Kabiliyet Sınıflarına Göre Oransal Dağılımı.

Tarım arazilerinin kullanım durumu kadar bu arazilerin verimlilik (kabiliyet) sınıfları da büyük önem taşımaktadır. Tarım arazilerinin verimlilikleri; toprağın yapı ve bünyesi, sahip olduğu organik madde miktarı, eğim ve drenaj şartları ile iklim özelliklerine bağlıdır. Bu etkenlere bağlı olarak yapılan sınıflandırmalarda, birinci sınıf tarım arazilerinden, tarıma uygun olmayan çıplak kayalıklara kadar, sekiz ayrı arazi verimlilik (kabiliyet) sınıfı oluşturulmuştur (Zaman, 2004: 289). Yıldızeli ilçesinde V. sınıf araziler dışında diğer arazi kabiliyet sınıfında olan arazi gruplarının tamamı bulunmaktadır. Bu arazi kabiliyet sınıfları içerisinde kolayca işlenebilen, yağışın az olduğu yerlerde sulama ile birlikte tarımsal verimin en yüksek olduğu, I., II. ve III. sınıf araziler toplam 73,510 hektar olup, ilçe arazisinin %29,5'ini oluşturmaktadır (Tablo 3.3; Şekil 3,2). Bu gruptaki arazilerin tamamına yakını akarsu boylarında ve kenarlarında yer almakta olup, sulu ve kuru tarım alanları için ayrılmışlardır. Tarımsal verimliliğin daha düşük olan IV. sınıf araziler ise 26,119 hektar (%10,5) alan kaplamaktadır. Bu sınıftaki araziler, daha ziyade düze yakın alanların yanı sıra bu alanlar ile dağlık saha arasında eğimin fazla olması nedeniyle erozyon tehlikesiyle karşı karşıya olan ve aynı zamanda toprağın çoğunlukla taşlı olduğu, kumlu, killi, milli, kireçli göl tortullarının yüzeylendiği sahalarda bulunmaktadır. Plato yüzeyleri üzerindeki düzlük alanlarda da görülen bu topraklar, kuru tarımın yapıldığı alanlardır (Değerliyurt, 2015: 501). VI. sınıf araziler ise 27,171 hektar alan kaplar ve toplam arazinin %10,9'unu oluşturmaktadır. Bu arazi sınıfı toprağın, taşlı ve sığ olmasından dolayı tarımsal anlamda verimliliği oldukça düşük olup,

daha çok orman, çayır ve mera olarak kullanılmaktadır. VII. sınıf araziler ilçe topraklarının neredeyse yarısına yakını (%48,2) kaplamakta olup, 120,105 hektar alana sahiptirler. Bu araziler orman yetişmesi için uygun alanlar olsa da, genellikle üzerindeki bitki örtüsü tahrip edildiğinden dolayı taşlı, sıg ve çıplak arazileri teşkil etmektedirler. Bu alanlar ağaçlandırma çalışmalarıyla erozyona karşı kazanılmaya çalışılmaktadır. VIII. Sınıf araziler 2,312 hektar alan kaplamaktadır. Bu araziler taşlık, kayalık, çıplak arazilere denk gelmektedir ve üzerinde bitki örtüsünün yetişmesinin bile zor olduğu verimsiz arazilerdir.

Harita 3.2. Yıldızeli İlçesi Arazi Kabiliyet Sınıflandırması.

3.1.3. Parsel Büyüklüğü ve Mülkiyet Durumu

Tarımsal faaliyetlerin özelliklerini belirlemesi bakımından parsel büyüklükleri ve mülkiyet durumu üzerinde durulması gereken önemli bir unsurdur. Kırsal da yaşayan nüfusun en önemli geçim kaynağı tarımsal faaliyetler olduğundan dolayı, tarımsal faaliyetin yapıldığı arazinin parsel büyüklükleri önem arz etmektedir. Ülkemizdeki tarımsal faaliyetlerde güçlük oluşturan sorunların başında tarım arazilerinin küçük

boyutlu ve çok parçalı olmalarıdır. Şüphesiz bu durum emek ve enerji kaybını arttırmakta, makine kullanımını azaltmaktadır. Yüzölçümü küçük ve dağınık tarım arazileri ise kırsal hane halkının geçimini zorlaştırmaktadır (Yılmaz, 2016: 204).

Araştırma sahasında yer alan tarımsal arazilerinin, miras yoluyla parçalanması nedeniyle parsellerin büyük bir bölümü küçük ve dağınıktır. Ulaşım imkânlarının artması ve sanayileşmeyle birlikte ortaya çıkan işgücü ihtiyacı kırdan kente olan göçlere neden olmuştur. Nüfusun sosyal ve ekonomik düzeyinin iyileşmesiyle birlikte arazi üzerindeki miras hakkının satılması veya toprak sahibi kişilerden satın alınması, köprü, kanal, yol ve bina inşaatları nedeniyle tarımsal araziler küçük parçalara bölünmüştür. Ayrıca tarla kenarlarının ve tarlaya ulaşılacak yol gibi gereksinimler, arazinin bir miktar daha küçülmesinde etkili olmaktadır.

Tablo 3.4. Yıldızeli İlçesinde Parsel Büyüklüğü, İşletme Tipi ve Sayısı.

Arazi Büyüklüğü (da)	Arazi (da)	Parsel Sayısı	Ort. Parsel Büyüklüğü (da)	Bitkisel Üretim Yapan Hane Sayısı	Bitkisel Üretim Yapılan Parsel (da)	Hayvansal Üretim Yapan Hane Sayısı	Hayvansal Üretim Yapılan Parsel (da)
< 5	163806	64324	2,54	4337	2922,81	4732	4581
5,01-10	247165	33070	7,47	95	673,62	179	1223
10,1-15	166450	13380	12,44	22	270,98	45	533
15,01-20	103794	5537	18,74	10	172,43	17	298
20,01-50	146177	4841	30,19	8	220,15	14	400
50,01-100	17103	270	63,34	-	-	2	176
100,1-200	2595	20	129,75	-	-	-	-
200,01-500	3440	10	344	-	-	-	-
500+	1293	2	646,5	-	-	-	-
Toplam	851823	121454	7,01	4472	4260	4989	7211

Kaynak: İl Tarım ve Orman Müdürlüğü Verileri.

İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü verilerine göre 2021 yılında toplam tarım alanı 1.157.200 dekar olup, bunun işlenen miktarı ise 883.042 dekadır. Parselasyonu yapılmış olan ve işlenen tarım alanı ise 851.823 dekadır (Tablo 3.4). Parsellerin genel olarak çok parçalı ve küçük olduğu görülmektedir. Bu bakımdan 5 dekar ve altında olan toplam parsel sayısı 64324 adettir. Bu parsellerin toplam kapladığı alan ise 163,806 dekar olup, parsel çalışması yapılmış olan tarım alanları toplamının %19,2'lik bir kısmını oluşturmaktadır. Bu araziler oldukça küçük olup, ekip-biçme faaliyetlerinden çok dikili

tarım arazisi ve bahçe tarımı şeklinde daha çok kullanılmakta veya üzerinde hayvancılık faaliyetleri için barınak ve depo yapılmaktadır. Bu araziler küçük olmasından dolayı toprak özellikleri bakımından oldukça elverişli özellikler taşısa da emek ve maliyet açısından değerli değildir. Yaklaşık 5 dekar ve daha az arazi üzerinde kurulmuş olan 4337 hanede yaşayanlar, ekip-biçme ve dikme faaliyetleriyle uğraşmaktadır ve bu araziler üzerinde oturdukları meskenlerini inşa etmişlerdir. Ahır, samanlık, depo gibi eklentiler için tahsis edilmiş parsel sayısı ise 4732 adettir.

Tarım alanları içerisinde en fazla arazi ise 5,01-10 (247,165 dekar) dekar parsel büyüklüğü aralığındadır. Bu parsel büyüklüğüne sahip arazi toplam alanların %29'luk bir kısmını oluşturmaktadır. Toplam parsel sayısı ise 33070 adettir ve 95 hane yalnızca ekip-biçme ve dikme faaliyetleri ile uğraşırken, 179 hane ise hayvancılık yapmakta olup, hayvan barınakları bu parseller üzerinde yer almaktadır. Parsel büyüklüğü 10,01-15 dekar arasında ise 67 hanenin tarımsal faaliyetlerde bulunduğu anlaşılmaktadır. Bunlardan 45'i hayvancılık faaliyetiyle uğraşırken, 22'si ise zirai faaliyetlerde bulunmaktadır. 15,01-20 dekar aralığında büyüklüğe sahip olan parsel sayısı 5537 olup, 103,794 dekar alan tekabül etmektedir. Bu parsel büyüklüğü üzerinde 10 hane tarla, ekip-biçme ve dikme faaliyetleriyle uğraşırken, 17 hane ise hayvancılıkla meşgul olmaktadır. Düzlük alanların artmasıyla birlikte parsel büyüklükleri artarken, bu parseller üzerinde yer alan aile işletmelerine ait hane sayıları da azalma göstermektedir. Ayrıca 20,01-50 247,165 dekar parsel büyüklüğüne sahip arazi 146,177 247,165 dekar olup, 4841 parselden oluşur ve ortalama parsel büyüklüğü 30,19 247,165 dekar olarak dağılım göstermektedir. Bu arazi üzerinde 8 hane veya işletme (tarımsal üretim çiftliklerinde ikamet edenlerde bulunmaktadır) tarım yaparken, 14 hane veya işletme ise hayvancılık ile uğraşmaktadır (Tablo 3.4).

Araştırma sahasında 50,01-100 247,165 dekar parsel büyüklüğüne sahip olan araziler düz ve düze yakın sahalarda daha çok görülmektedir. Bu büyüklükte yer alan arazilerin toplam parsel sayısı 270 olmasına karşın 17103 dekar alan kaplamaktadır. Bu parsel büyüklüğü üzerinde 2 adet işletme hayvancılık faaliyeti yapmaktadır. 100,01-200 dekar yüzölçümüne sahip olan tarım arazisi parseli 20, 200,01-500 dekar parsel büyüklüğü aralığında 10 parsel olup, toplamda 3440 dekara denk gelmektedir. Başka bir anlatımla ortalama parsel büyüklüğü 344 dekardır. Araştırma sahasında tarım yapılan ve 500 dekar üzerinde 2 adet parsel bulunmakta olup toplam alanları 1293 dekardır (Tablo 3.4).

Tapu Kadastro Müdürlüğünden alınan parsel verileri incelendiğinde araştırma sahasında bazı alanlarda parselasyon çalışmalarının yapılmadığı görülmektedir. Bu alanlarda hiçbir parsel verisi yok iken, bazı alanlar ise ada şeklinde büyük parsel olarak durmakta ve şekilleri ve boyutları itibariyle parselasyon yapılmadığı anlaşılmaktadır. Parsel büyüklükleri ve cinsleri belirlenmiş (parselin son kullanım şekli) olan tarım toprakları değerlendirildiğinde tarımsal işletmelerin genelde küçük olduğu dikkat çekmektedir. Tarım arazilerinin küçük olmasının yanı sıra parsel sayılarının fazla olması verimliliği düşürmekte, üretim maliyetlerini ise arttırmaktadır. İlçede 200 dekarın üzerinde olan ve tarım yapılan parsel sayısının 10'u geçmemesi, tarımsal arazilerinin parçalı yapısını göstermesi bakımından önem arz etmektedir. Tarım arazilerinin verimli bir şekilde kullanımını sağlamak ve sulamalı tarım ile birlikte üretimi de artırabilmek açısından özellikle ova kesimlerinde arazi toplulaştırması yapılması oldukça önemlidir.

3.1.4. Tarım Ürünlerinin Ekiliş Sahaları ve Üretim Durumu

Araştırma sahasında toplam tarım alanı 1.157.200 dekar (115.720 hektar) alandan oluşmaktadır (Tablo 3.5) ve 2021 yılında 657.357 dekar (%56,8) alanın işlenen tarım alanı, geriye kalan 499.843 dekar arazinin ise (%43,2) nadasa bırakıldığı veya kullanılmadığı bilinmektedir (İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü, 2021). İlçe arazi varlığının (2.529.000 da) %45,8'i tarım alanlarından oluşmaktadır. Tarım alanlarının büyük bir kısmının işlenmesi tarımda gelişen teknolojiler ve sulamalı tarıma geçilmesi ile birlikte mümkün olmuştur. Tarım alanlarının tamamına yakını ekili alanlardan oluşmaktadır ve İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü'nden alınan veriler içerisinde dikili alanlarla ilgili veriler bulunmamaktadır. Bu durumun nedeni ise çiftçilerin dikili alanları bildirmemesinden kaynaklanmaktadır. Ekili tarım alanları içerisinde en fazla ekiliş alanına sahip olan tarım ürünlerini tahıl grubu oluşturmaktadır. Bu grup içerisinde en fazla ekiliş alanına sahip olan buğdaydır. Bunda bölgenin iklim koşullarına en iyi uyum sağlamış, toprak tercihi fazla olmayan, insan ve hayvan gıdası olarak temel besin maddelerinden birisini teşkil etmesi etkili olmuştur. Buğday ekim alanları 310.630 dekar olarak kayıtlara geçmiştir. İlçede sulama ile birlikte tarımsal ürün deseni ortaya çıkan çeşitliliğe rağmen buğday bitkisi en fazla ekiliş alanına sahiptir (Tablo 3.6).

Tablo 3.5. Yıldızeli İlçesi Tarım Alanlarının Kullanım Durumu (2021)

Tarım Alanı	Alan (da.)	%'si
Tahıllar ve Diğer Bitkisel Ürünler	655925	56,7
Meyveler, İçecek ve Baharat Bitkileri	913	0,08
Sebze	519	0,04
Nadas	254723	21,2
Kullanılmayan	245120	22,0
Toplam	1157200	100.0

Kaynak: TÜİK ve İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü

Araştırma sahasındaki tarım alanlarının kullanım durumuna baktığımızda en fazla ekiliş alanı tahıllar ve diğer bitkisel ürünlere aittir. Bu ürünler toplam tarım alanlarının %56,7'sini (655925 da) oluşturmaktadır (Tablo 3.5). Bu gruba giren ve en fazla ekim alanına sahip tarım ürünleri sırasıyla buğday (310630 da), arpa (110590 da), yulaf (68650 ha) ve 54000 dekarlık alanıyla yoncadır (Tablo 3.6).

Tablo 3.6. Yıldızeli İlçesinde Yetiştirilen Tahıllar ve Diğer Bitkisel Ürünlerin Ekiliş Alanı ve Üretim Miktarları (2021).

Tarım Ürünü	Alan (da.)	Ekilen Alan %'si	Üretim (ton)
Buğday	310630	47,36	64967
Arpa	110590	16,86	21879
Çavdar	500	0,08	99
Yulaf	8000	1,22	1555
Triticale	20000	3,05	4400
Mısır	305	0,05	192
Fasülye (Kuru)	380	0,06	38
Nohut	4650	0,71	320
Kırmızı Mercimek	10	0,002	1
Yeşil Mercimek	155	0,02	11
Buy (Çemen Otu)	100	0,02	10
Ayçiçeği	5550	0,85	1134
Aspir	232	0,04	17
Patates	17000	2,59	43370
Şeker Pancarı	34594	5,27	147169
Fiğ	3500	0,53	2100
Yonca	54000	8,23	37800
Korunga	19000	2,90	11400
Yulaf (Yeşil Ot)	60250	9,19	27113
Triticale (Yeşil Ot)	2000	0,30	1000
Mısır (Slaj)	4000	0,61	17400
Lavanta	10	0,002	2
Kenevir (Lif)	37	0,01	2
Bezelye (Yemlik)	432	0,07	130
Toplam	655925	100.0	382109

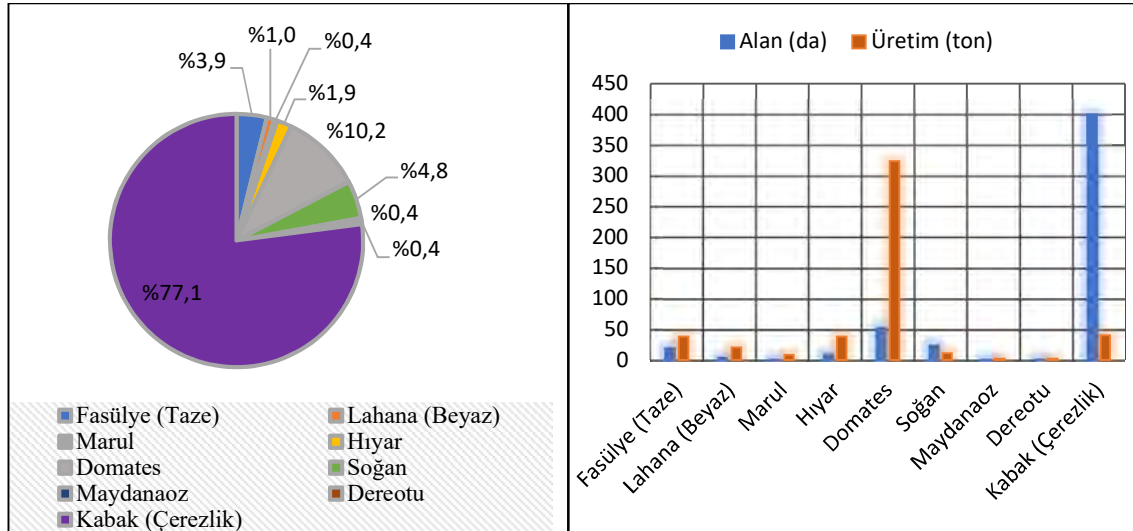
Kaynak: TÜİK Verileri

Araştırma sahasında sebze tarımı yapılan alanlar ise oldukça kısıtlı olup, iklimin olumsuz etkisi sebze yetiştiriciliği üzerinde kendisini göstermektedir. İlçe genelinde 519 dekar arazi üzerinde sebze yetiştirilmekte olup en fazla ekiliş alanına sahip olan sebze türlerinin başlıcaları arasında çerezlik kabak (400 da.), domates (53 da.) soğan (25 da.), taze fasulye (20 da.), hıyar (10 da.), beyaz lahana (5 da.), marul (2 da.), maydanoz (2 da.), dereotu (2 da.) bulunmaktadır (Tablo 3.7, Şekil 3.3).

Tablo 3.7. Yıldızeli İlçesinde Yetiştirilen Sebze Türleri, Ekiliş Alanı ve Üretim Miktarları (2021)

Tarım Ürünü	Alan (da.)	Ekilen Alan %'si	Üretim (ton)
Fasulye (Taze)	20	3,9	38
Lahana (Beyaz)	5	1,0	20
Marul	2	0,4	8
Hıyar	10	1,9	38
Domates	53	10,2	324
Soğan	25	4,8	11
Maydanoz	2	0,4	2
Dereotu	2	0,4	2
Kabak (Çerezlik)	400	77,1	40
Toplam	519	100	483

Kaynak: TÜİK Verileri *Örtü Altı Sebze Üretim ve Ekiliş Alanları Dahil Edilmemiştir.

Şekil 3.3. Yıldızeli İlçesinde Yetiştirilen Sebze Türlerin Ekiliş Alanı ve Üretim Miktarları

İlçede ekiliş alanı itibariyle yem bitkileri de önem arz etmektedir. Şüphesiz bu durum, kırsal kesimde hayvancılığın diğer önemli bir faaliyet olmasından kaynaklanmıştır. Yem bitkileri dışında yetiştirilen ve önemi giderek artan bir diğer tarım ürünü ise şeker pancarıdır. Bunun yanı sıra, mısır ve ayçiçeği gibi bitkiler sulamalı tarım ile birlikte yetiştirilen ürünler arasında kendilerine yer bulmaktadırlar. Sulamalı tarımla birlikte ürün deseninde meydana gelen artış, tarımsal ürün çeşitliliğine yol açmasının yanı sıra nadasa bırakılan arazilerin ise azalmasına ve tarım alanların işlenmesine yol açmaktadır. Nadasa bırakılan arazi 254723 dekar olup, ilçe tarım alanlarının %21,1'ini oluşturmaktadır.

3.1.4.1. Tahıllar ve Diğer Bitkisel Ürünler

Türkiye’de tahıl tarımı genelde buğday tarımı ile temsil edilmekte olup (Z. Koday, 2000: 302), gramineae (buğdaygiller) familyası içerisinde yer alan buğday en fazla yetiştirilen tarım ürününü oluşturmaktadır (Bulut, 2006: 34; Doğanay ve Coşkun, 2012: 101). Tahıllar grubunda yer alan bitkilerin tüketilen kısmı tohumları olup, buğday tohumu insan beslenmesinde özellikle un ve ekmek yapımında kullanılan triticum cinsinden bir tahılın genel adıdır (Doğanay ve Coşkun, 2012: 101. Buğday bitkisi ekolojik istekleri yurdumuzun iç bölgelerinde yaşanan karasal iklim şartlarına uyum sağlamıştır. Başak tutma ve tohum bağlama devresi içerisinde yağış istemediğinden dolayı step (bozkır) bölgelerinde kolayca yetiştirilmektedir (Doğanay, 2011: 58).

Buğday bitkisi standart bir ticaret malı bu yönüyle önem taşımaktadır (Doğanay ve Coşkun, 2012: 106). Ayrıca sap kısmının saman yapılarak hayvanlar için yiyecek olarak kullanılması bakımından da önemlidir. Buğday, unundan çok değişik yiyecekler yapılabilmesi, kolay pişirilebilmesi gibi avantajlara sahip olması bakımından tüm Dünya’da ve ülkemizde olduğu gibi araştırma sahası içerisinde de en fazla ekilen tarım ürünüdür. Buğdaylar çeşit olarak makarnalık ve ekmeklik olarak yetiştirilmektedir. Tarım arazisi parsellerinin küçük olduğu yerleşmelerde, buğday üretiminin büyük çoğunluğu ailelerin ekmeklik ihtiyacına yöneliktir (Gök, 2007: 193).

Araştırma sahasında tarla tarımı yapılan 719,429 dekar olan tarım arazilerinin 310,630 dekarında (%47,4) **buğday** yetiştirilmektedir. Buğday üretiminin 2008 yılına kadar olanının tamamı ekmeklikti. Bu yıldan sonra ise makarnalık buğday olarak da bilinen durum buğdayı da ekilmeye başlanmıştır.

Araştırma sahasında kış buğdayı ekilmektedir, ekilen buğday bitkisi kış aylarında kar örtüsünün altında sıcakta kalarak nisan ayından itibaren eriyen kar sularının da etkisiyle çimlenmeye başlamaktadır. Temmuz ayı sonu ve ağustos ayı başında bitki filizlenir ve ağustos sıcaklığında olgunlaştıktan sonra ayın sonundan itibaren bazen de eylül ayı içerisinde hasat edilir (Fotoğraf 3.1). Yıldızeli ilçesinde 2004-2021 yılları arasında buğday üretimi incelendiğinde, buğday ekim alanlarındaki değişikliklere bağlı olarak üretim miktarında da artış ve azalışlar olduğu görülmektedir. Buğday ekim alanlarının yıllara göre durumu değerlendirildiğinde 2004 yılında 266710 dekar olan buğday ekili alan, 2005 yılında 315020 dekara yükselmiş, 2006 yılında ise ekim alanı 306325 dekara, 2007 yılında daha da azalarak 287858 dekara gerilemiştir. 2008 yılında ise tarımda destekleme kapsamında durum buğdayı (makarnalık ve bulgurluk buğday) ekilmeye başlanmasıyla buğday ekim alanları 2004-2020 yılları arasındaki en geniş alana (514679 dekar) ulaşmıştır. Bu devre içerisinde 2009 ve 2010 yıllarında ise durum buğdayı ile ilgili hiçbir veri kaydedilmediğinden, buğday ekim alanları 2009 yılında 310193 dekar, 2010 yılında ise 311863 dekara olarak gerçekleşmiştir. 2010 yılından itibaren ise durum buğdayı ekilmeye devam etmiş fakat oldukça dar bir arazide ekiliş alanı kendisine bulmuştur. 2011 (380014 da.) – 2017 (407570 da.) yılları arasında ekiliş alanları yıllara göre artış ve azalış gösterse de 380000 dekarın altına inmemiştir. 2014 (413166 da.) yılından itibaren ise buğday ekim alanları sürekli olarak azalarak, 2020 yılında 345415 dekara gerilemiştir (Tablo 3.9, Şekil 3.5).

Fotoğraf 3.1. Hasat Gerçekleştirilmiş Buğday Tarlası.

Buğday ekim alanlarında yıllara göre dalgalanmalar görülmüştür. Görülen değişikliğin nedenleri arasında; tarım alanlarının zaman zaman nadasa bırakılması, yem bitkilerine ve diğer tarım ürünlerine verilen teşvikler ile sulamalı tarıma geçilmesiyle piyasada daha pahalı olan tarımsal ürünlerin yetiştirilmesi bulunmaktadır.

Tablo 3.8. Yıldızeli İlçesinde Yıllara Göre Buğday Ekim Alanları ve Üretim Durumu (2004-2021)

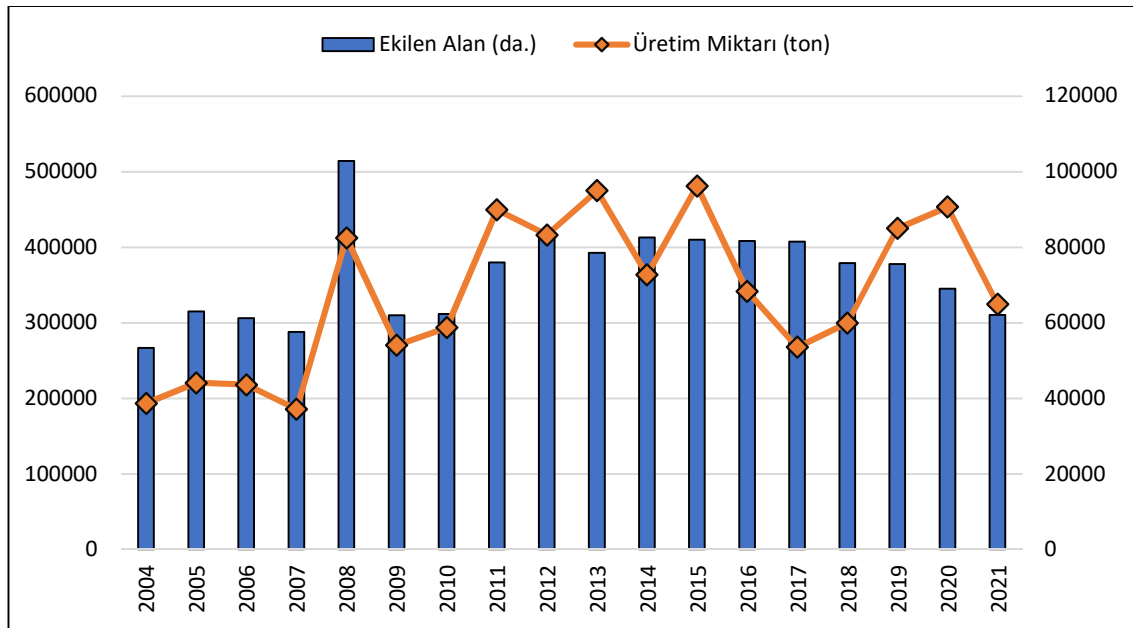
Yıllar	Ekilen Alan (da.)	Verim (kg/da.)	Üretim Miktarı (ton)
2004	266710	145	38726
2005	315020	140	44155
2006	306325	142	43642
2007	287858	129	37170
2008	514679	318	82580
2009	310193	175	54104
2010	311863	189	58770
2011	380014	477	89966
2012	412938	402	83323
2013	392728	432	95065
2014	413166	329	72753
2015	410051	470	96283
2016	408328	355	68395
2017	407570	291	53605
2018	379407	446	59998
2019	378050	564	85052
2020	345415	527	90759
2021	310630	406	64967

Kaynak: TÜİK Verileri

Araştırma sahasında buğday üretim miktarları gözden geçirildiğinde hem ekiliş alanları hem de üretim miktarında dalgalanmalar görülmüştür. Özellikle son yıllarda ekiliş alanları azalırken, dekar başına verimin ise artmış olduğu görülmektedir. Bu artışlarda sulama imkânlarının artması, kaliteli tohum ve gübre kullanımı ile kış mevsiminin çok sert geçmemesi gibi etkenler önemli olmuştur. Bunun aksi olan durumlarda ve yağışların az olduğu kurak geçen yıllardan ise üretim miktarlarında azalmalar söz konusudur.

Buğday üretiminin yıllara göre dağılımı incelendiğinde, 2004-2021 yılları arasında ekiliş alanları ve birim alandan alınan verime göre üretim miktarında değişiklikler görülmektedir. En az ekiliş 266710 dekar ile 2004 yılında söz konusu olmuştur. Aynı yıl

38726 ton buğday üretimi yapılırken, birim alana verim 145 kg/dekar olarak gerçekleşmiştir. 2005 ve 2006 yıllarında birim alandan elde edilen verim 2004 yılına göre düşük olsa da ekiliş alanlarının fazla olmasında dolayı üretim miktarı aynı yıla göre daha fazla olmuştur. 2007 yılında ise 287858 dekar arazide ekilirken, birim alana 129 kg/da. gibi düşük bir verim alınması, 2004-2021 yılları arasında yapılan en düşük üretim miktarı (37170 ton) olarak kayıtlara geçmiştir. 2008 yılında durum buğdayının tarımsal teşvikler neticesinde geniş alanlarda ekilmesiyle birlikte buğday ekiliş alanları 2004-2020 yılları arasındaki maksimum ekiliş alanına ulaşırken, bu dönemde üretim ise bir önceki yıla göre 45410 ton daha artarak 82580 tona ulaşmıştır. 2009 ve 2010 yıllarında ise üretim sırasıyla 54104 ton ve 58770 ton olarak gerçekleşmiştir. 2011 yılından itibaren durum buğdayı ekilişine bağlı olarak birim alanda alınan verim ve üretim miktarları da artmış olup, 2016 yılına kadar geçen sürede buğday üretimi 72753 tonun altına düşmemiştir. 2015 yılına gelindiğinde 96283 ton buğday üretimi yapılmış ve bu rakam 17 yıllık süreç içerisindeki en yüksek üretimi teşkil etmiştir. Son dönemlerde ekiliş alanları sürekli azalmalar yaşanmıştır. Buna karşın birim alandan alınan verimin artmasıyla üretimde yükselmiştir. Son yıl (2021) ise yaşanan hem ekiliş alanındaki düşüş hem de yaşanan kuraklığa bağlı olarak birim alana üretiminle birlikte toplam üretimde de önemli azalış söz konusu olmuştur. Nitekim bu yılda buğday üretimi 64967 ton olarak gerçekleşmiş ve birim alanda 406 kg/dekar (2020 yılında 527 kg/da.) verim alınmıştır (Tablo 3.8; Şekil 3.4)

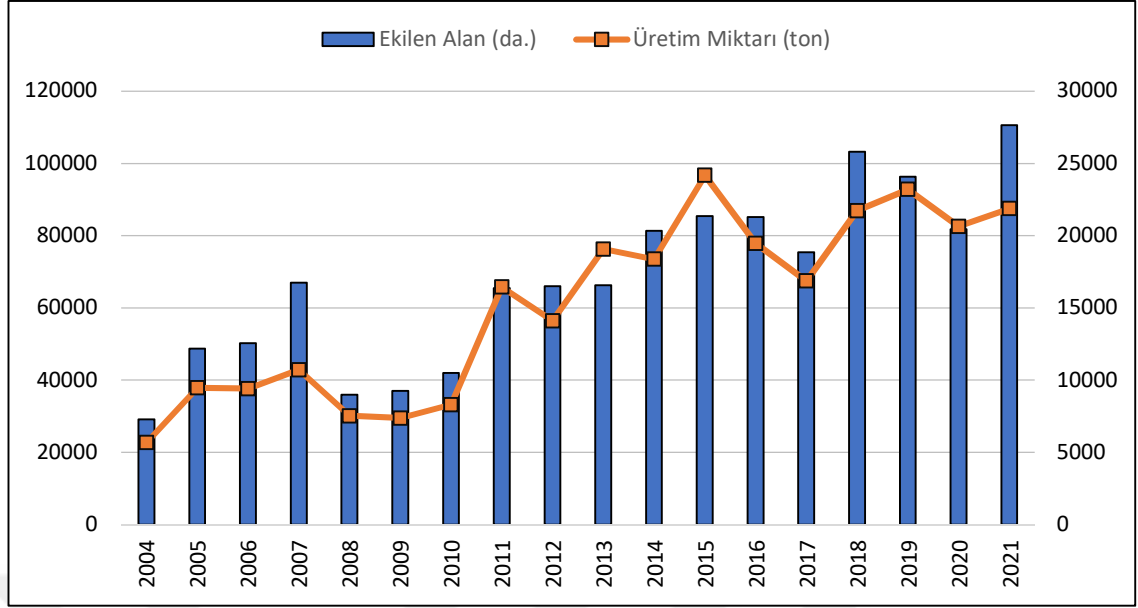
Şekil 3.4. Yıldızeli İlçesinde Buğday Ekim Alanları ve Üretim Durumunun Yıllara Göre Durumu

Ülkemiz tahıl tarımında buğdaydan sonra en fazla yetiştirilen tarım ürünü *arpadır*. Bu durum araştırma sahasında da kendisini göstermiş olup, buğdaydan sonra en fazla ekiliş alanına sahip olan tarım ürünü olarak öne çıkmaktadır. İklim ve toprak özelliği isteklerinin buğday olduğu gibi fazla olmayışı (Doğanay, 2011: 62), yetiştirme devresinin kısalığı, bitkinin 2000 metrenin üzerinde bile yetiştirme imkânı bulmasını sağlamıştır (Doğanay ve Coşkun, 2012: 154). Araştırma sahasında daha çok hayvan yemi olarak kullanılmak üzere üretilmektedir. Yetiştirilme alanları ise çoğunlukla yüksek kesimlerde veya yamaçlarda yer alan kıraç arazilerdir. Yüksek kesimlerde arpa üretiminin önem kazanmasında, nem ve sıcaklık şartlarının diğer ürünlerin üretimini kısıtlaması yanı sıra hayvan yemi olarak kullanılması ile hayvancılığın bu kesimlerde hâkim ekonomik faaliyeti oluşturmalarının da etkisi söz konusudur. Bundan dolayı buğdaydan sonra en fazla ekilen tarım ürünü olmuştur (Şahin, 1997: 241).

Tablo 3.9. Yıldızeli İlçesinde Yıllara Göre Arpa Ekim Alanları ve Üretim Miktarı (2004-2021)

Yıllar	Ekilen Alan (da.)	Verim (kg/da.)	Üretim Miktarı (ton)
2004	29160	195	5693
2005	48740	194	9469
2006	50199	188	9421
2007	67000	160	10720
2008	35948	209	7529
2009	37020	199	7377
2010	42000	198	8304
2011	65500	251	16453
2012	66000	214	14118
2013	66250	288	19084
2014	81347	226	18382
2015	85470	283	24186
2016	85148	229	19477
2017	75373	224	16871
2018	103260	210	21735
2019	96375	241	23216
2020	81834	252	20652
2021	110590	198	21879

Kaynak: TÜİK Verileri

Şekil 3.5. Yıldızeli İlçesinde Arpa Ekim Alanları ve Üretim Durumunun Yıllara Göre Değişimi

Arpa üretiminin yıllara göre dağılımı incelendiğinde 2004-2020 yılları arasında ekiliş alanları ve birim alanda alınan verime göre üretim miktarında artış ve azalışlar görülmektedir. 2004 yılında 29160 dekar araziye arpa ekilmiş ve en düşük ekiliş alanına bu yıl içerisinde rastlanmıştır. Bu yıl içerisinde 5693 ton arpa üretimi yapılırken, verim 195 kg/da. olarak gerçekleşmiştir. 2007 yılına kadar arpa ekim alanları artarken birim alanda elde edilen verim ise sürekli olarak azalmıştır. 2007 yılında 67000 dekar araziye arpa ekilmiş olup, birim alanda 160 kg/da. ile en düşük verim alınmış ve üretim 10720 ton olarak gerçekleşmiştir. 2008 yılında ise arpa ekim alanı (35948 da) bir önceki yıla göre oldukça azalmıştır. Bu dönemde arpa üretimi ise 7529 ton olarak gerçekleşmiştir. 2008'den 2018 yılına kadar (2017 yılı istisna kabul edilirse) ise arpa ekim alanlarına sürekli olarak bir artış olduğu görülmüş, fakat birim alanda alınan verim yıllara göre değişiklik gösterdiğinden dolayı üretimde artış ve azalışlar görülmüştür. Bu dönem içerisinde 2015 yılı itibarıyla 24186 ton arpa üretilerek maksimum üretim seviyesine ulaşılmıştır. 2019 ve 2020 yıllarında ise ekiliş alanları bir önceki yıla göre azalma göstermiş olup, 2019 yılında 96375 dekar, 2020 yılında ise 81834 dekar tarım alanına arpa ekimi yapılırken, bu arazilerden 2019 yılında 23216 ton, 2020 yılında ise 20652 ton ürün elde edilmiştir. 2004-2021 yılları arasında en fazla arpa ekimi yapılan yıl 2021 olarak kayıtlara geçmiştir. Bu yılda arpa ekilen alan 110590 dekar olup, 21879 ton üretim

yapılmıştır. Bu yıl itibariyle verim 198 kg/da. Olarak gerçekleşmiştir (Tablo 3.9, Şekil 3.5).

Gerek arpa ekiliş alanlarında gerekse de üretiminde yıllara göre artış ve azalış yaşanmasının nedenlerinin başında arpa ekilen alanların genel olarak verimsiz kıraç topraklar olması yanı sıra arpa ekimi yapılan alanların sonraki yıl toprağın nadasa bırakılması etkili olmaktadır. Ayrıca yağış miktarında yıllar arasında görülen değişiklikler üretimde dalgalanmalar yaşanmasına yol açmaktadır.

Araştırma sahasında ekiliş alanı bakımından en fazla ekilen üçüncü tarım ürününü **yulaf** oluşturmaktadır. Yulaf, içerdiği besin maddeleri nedeniyle insan ve hayvan beslenmesinde önemli bir yere sahiptir. Hem yeşil ot hem de sap, saman ve kavuzlarının yem değerinin yüksek olması sebebiyle yem sanayisinde önemli bir ham maddedir. İçerdiği doymamış yağ asitleri sayesinde süt yağını ve verimini arttırmak amacıyla, süt hayvanlarının beslenmesinde kullanılmaktadır (Karaman vd., 2020: 79). İnsan beslenmesinde ise yulaf unu bazı alkollü içeceklerin üretiminde, hazır çorba yapımında (Doğanay, 2011: 69) ve bisküvi yapımında katkı unu olarak önem taşımaktadır (Durmuş ve Yiğit: 2014: 145)

Yulaf, daha çok ova ve ovaya yakın, sulama imkânı olan kesimlerde yetiştirilmektedir. Bilindiği üzere yulaf bitkisi buğday ve arpa gibi kuraklığa ve soğuğa karşı dayanıklı değildir. Üretim ve ekiliş alanlarına bakıldığında özellikle son yıllarda yeşil ot şeklinde üretilmesiyle birlikte ekiliş alanları ve üretimde büyük artışlar kaydedilmiştir. Yulaf bitkisi yeşil ot olarak balya haline getirilir ve hayvan yemi olarak iç pazarda satılmaktadır. Son yıllarda ekiliş alanlarında artışın olmasında 2017 yılında Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından çalışmaları yürütülen "Türkiye Milli Tarım Destekleme Modeli" kapsamındaki havza bazında 941 tarım havzasında desteklenecek ürünler arasında yulaf bitkisi de kendisine yer bulmuştur. Bu bağlamda 18.07.2017 tarihinde Resmi Gazetede yayınlanan karar doğrultusunda Yıldızeli ilçesi de belirlenen havzalardan birini oluşturmaktadır.

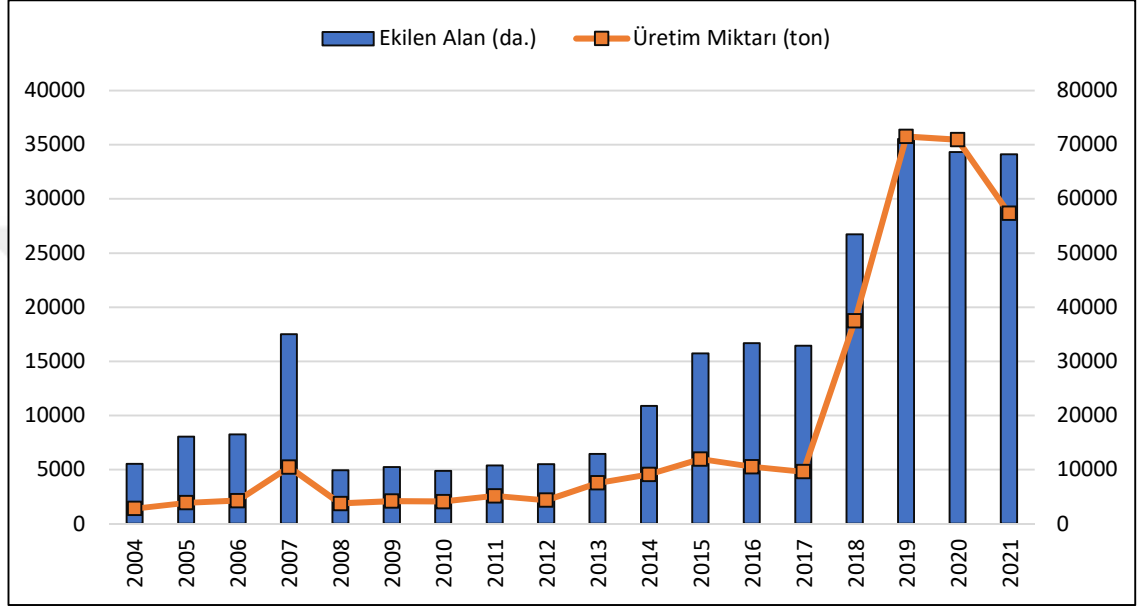
Tablo 3.10. Yıldızeli İlçesinde Yıllara Göre Yulaf Ekim Alanları ve Üretim Miktarı (2004-2021)

Yıllar	Ekilen Alan (da.)	Verim (kg/da.)	Üretim Miktarı (ton)
2004	11060	129	1425
2005	16080	121	1952
2006	16500	130	2145
2007	35000	150	5250
2008	9900	190	1881
2009	10500	200	2100
2010	9800	210	2058
2011	10800	240	2592
2012	11000	200	2200
2013	12909	293	3782
2014	21803	209	4567
2015	31500	190	5993
2016	33373	158	5283
2017	32914	147	4825
2018	53484	802	18752
2019	71058	840	35765
2020	68650	827	35466
2021	68250	644	28668

Kaynak: TÜİK Verileri

Araştırma sahasında yulaf ekiliş alanları ve üretimi yıllara göre incelendiğinde 2004 yılında 11060 dekar alanda yulaf ekilmiş olup, 1425 ton üretim yapılmıştır. 2004-2020 yılları arasındaki en düşük yulaf üretimi bu dönemde gerçekleşmiştir. Bir sonraki yıl ise 16080 dekar alanda üretim gerçekleştirilmiş olup, birim alanda 121 kg/da. verim sağlanmıştır. Bu yılda elde edilen ürün miktarı 1952 ton kadardır. Ancak belirtilen dönemde (2004-2021) bu yıl elde edilen verim üretim yılları (2004-2020) içerisindeki en düşük rakam olarak kayıtlara geçmiştir. 2007 yılına kadar ekiliş alanları ve üretim miktarı ile birim alandan alınan verimin de artmasından dolayı, sürekli olarak bir artış kaydedilmiş ve 2007 yılında 35000 dekar arazi ekilmiş, 5250 ton ürün elde edilmiştir. 2008 yılında ise özellikle durum buğdayının (makarnalık ve bulgurluk) ekiliş alanlarının genişletilmesinden dolayı yulaf ekim alanları azalmıştır. 2008 yılında önceki yıla göre 3,5 kat azalmış ve 9900 dekar tarım arazisinde yulaf ekimi yapılmıştır. 2008'den sonra ise

ekiliş alanları sürekli artmış ve 2017 yılından itibaren tarımsal destekleme ile yeşil ot olarak yonca üretimi yapılmaya başlanmıştır. 2019’da 701058 dekar ile maksimum ekiliş alanına ve maksimum üretim miktarına (35765 ton) ulaşılmıştır. 2020 yılında ise yulaf ekilen alan 68650 dekara gerilerken, üretim 35466 ton olarak gerçekleşmiştir. Takip eden 2021 yılında ise ekiliş alanı 68250 dekar olup, üretim miktarı ise 28668 ton olarak kayıtlara geçmiştir (Tablo 3.10, Şekil 3.6).

Şekil 3.6. Yıldızeli İlçesinde Yulaf Ekim Alanları ve Üretim Durumunun Yıllara Göre Durumu

Araştırma sahasında sulamalı tarıma geçilmesiyle birlikte şeker pancarı, ayçiçeği ve mısır (slaj) gibi ürünlerin ekiliş alanları ve üretimi her geçen gün önem kazanmaktadır (Fotoğraf 3.2). Bu ürünler arasında en fazla yetiştirilen ürün şeker pancarıdır. Bu ürün ılıman iklim koşullarının bitkisi olsa da kurak ve yarı kurak bölgelerde sulamalı tarım metoduyla yetiştirilmektedir (Doğanay ve Çavuş, 2012: 166). Şeker üretimi açısından şeker kamışından sonra en önemli hammaddeyi oluşturan şeker pancarı, şeker fabrikalarında işlendikten sonra yan ürün olarak, geriye kalan posası hayvan yemi olarak kullanılmaktadır. Araştırma sahasında yetiştirilen şeker pancarı Turhal Şeker Fabrikası’na satılmaktadır (Koç vd., 2017: 259). Üretiminde yıllara göre görülen artış ve azalışlar ise sulama imkânlar ve toprağın verimi kadar, 1998 yılından itibaren şeker pancarı üretiminde uygulanan kota (Tosun, 2017: 8) uygulamalarına göre değişiklik göstermektedir.

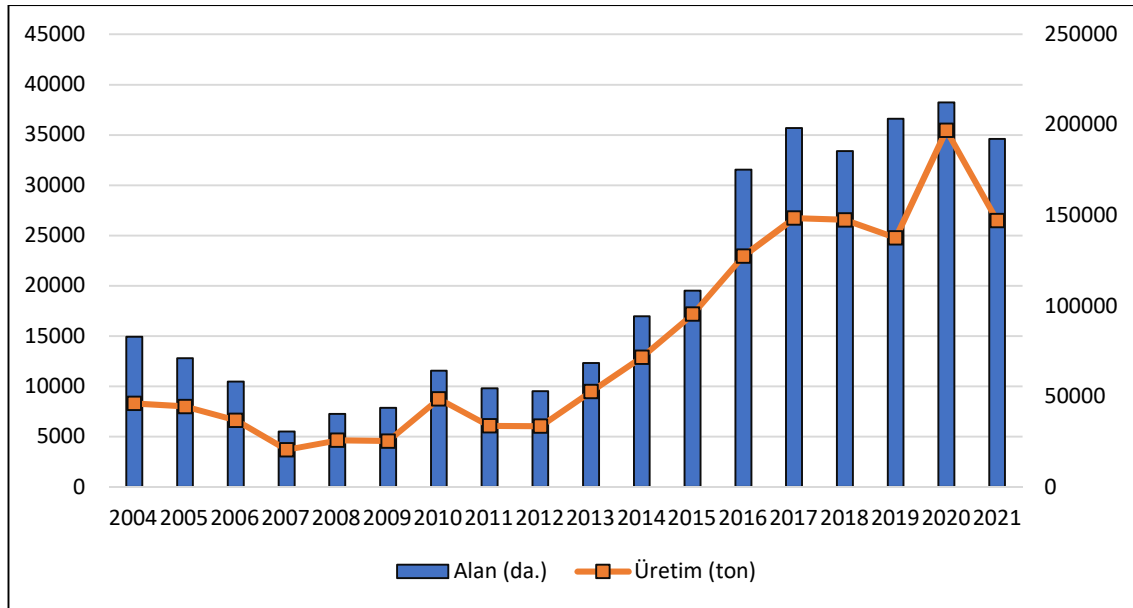

Fotoğraf 3.2. Araştırma Sahasında Sulamalı Tarıma Geçilmesiyle Birlikte Şeker Pancarı Üretimi de Yapılmaktadır.

Şeker pancarı ekiliş alanları ve üretim miktarı incelendiğinde 2004-2009 yılları arasında en fazla ekiliş alanı ve en fazla üretim 2004 yılında gerçekleşmiş olup, bu yıl içerisinde 14950 dekar ekilirken, 46144 ton üretim yapılmıştır. 2007 yılı ise 5510 dekar ekiliş alanı ve 20621 ton üretimle ekiliş alanı ve üretim bakımından en düşük rakamların olduğu yıl olarak dikkat çekmiştir. 2009 yılında 7886 dekar ekiliş alanına sahip olan şeker pancarı 2010 yılında 11572 dekar alanda ekilirken, 48742 ton üretim yapılmıştır. Takip eden 2011 ve 2012 yıllarında ise ekim alanları ve üretim miktarı gerilemiş olup, 2013-2020 yıllarında ise ekiliş alanlarında 2018 yılı haricinde sürekli olarak bir artış görülürken, üretim miktarında ise 2018 ve 2019 yıllarında önce 147566 ton ve 137638 ton üretim gerçekleşerek bir önceki yıla göre (2017 yılı 148522 ton) azalma olmuştur. 2020 yılında ise 38245 dekar ekiliş alanı ve 197048 ton üretimle maksimum ekiliş alanı ve üretim miktarına ulaşılmıştır. 2021 yılında ise 34594 dekar alanda ekim gerçekleşmiş olup, 147169 ton üretim yapılmıştır (Tablo 3.11, Şekil 3.7).

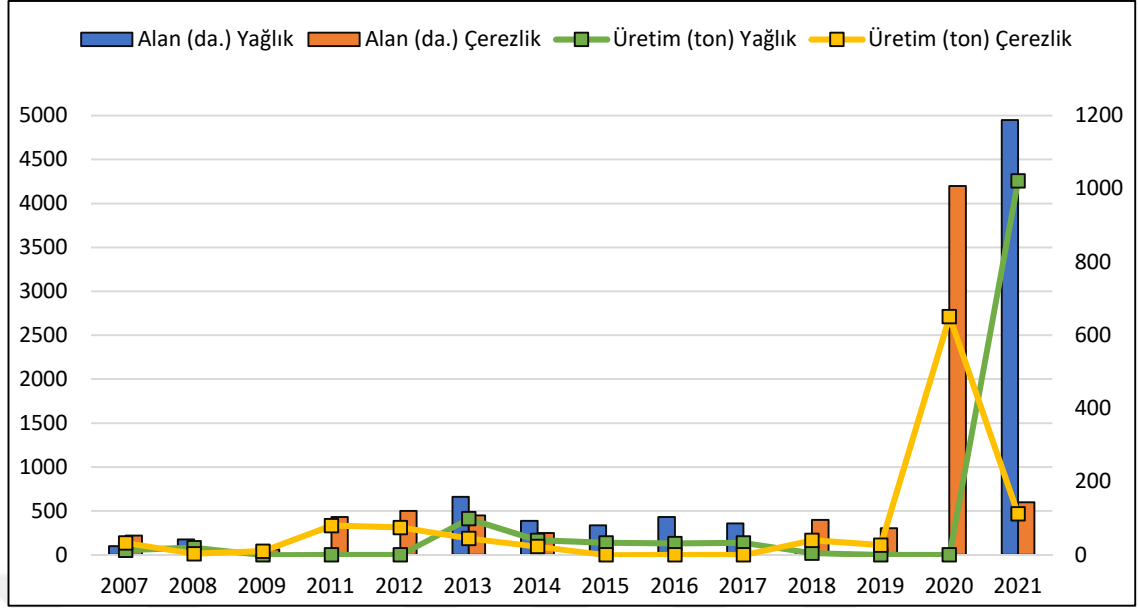
Tablo 3.11. Yıldızeli ilçesinde Yıllara Göre Şeker Pancarı, Ayçiçeği ve Mısır Ekim Alanları ve Üretim Miktarı (2004-2021).

Yıllar	Şeker Pancarı		Ayçiçeği				Mısır	
	Alan (da.)	Üretim (ton)	Alan (da.) Yağlık	Alan (da.) Çerezlik	Üretim (ton) Yağlık	Üretim (ton) Çerezlik	Alan (da.)	Üretim (ton)
2004	14950	46144	-	-	-	-	330	126
2005	12810	44525	-	-	-	-	590	2045
2006	10498	36935	-	-	-	-	-	-
2007	5510	20621	101	220	13	33	450	1575
2008	7256	25821	175	21	20	3	614	2763
2009	7886	25435	-	63	-	10	250	1025
2010	11572	48742	-	-	-	-	180	954
2011	9824	33826	-	431	-	80	1150	5750
2012	9521	33595	-	500	-	75	1200	6000
2013	12332	52801	660	450	99	45	2000	10000
2014	16983	71691	387	250	40	23	2000	10000
2015	19534	95472	336	-	33	-	2300	11500
2016	31545	127550	432	-	31	-	2550	11475
2017	35699	148522	360	-	33	-	2600	11700
2018	33393	147566	45	400	5	40	2950	13275
2019	36610	137638	-	303	-	27	3000	12000
2020	38245	197048	-	4200	-	651	3210	14445
2021	34594	147169	4950	600	1022	112	4000	17400

Kaynak: TÜİK Verileri**Şekil 3.7.** Yıldızeli İlçesinde Yıllara Göre Şeker Pancarı Ekim Alanları ve Üretimi.

Ayçiçeği üretimi ise çerezlik ve yağlık olarak iki tip yetiştirilmektedir. İklim şartları ve sulama imkânlarından dolayı geçmişte çiftçiler tarafından pek tercih edilmeyen ayçiçeği, desteklemeler ve sulama imkânlarının artmasından sonra ürünün pazar fiyatının da yüksek olmasına bağlı olarak ilçe de yetiştirilen tarım ürünleri arasında kendisine yer bulmaya başlamıştır (Fotoğraf 3.3).

Ayçiçeği ekiliş alanları ve üretim miktarları değerlendirildiğinde 2007 yılında 321 dekar ekilmiş ve bunun 101 dekarı yağlık, 220 dekarı ise çerezlik olarak ekilmiştir. Aynı yıl üretim miktarı ise 13 ton yağlık, 33 ton ise çerezlik olmak üzere 46 ton olarak gerçekleşmiştir. 2008 yılında yağlık ayçiçeği ekiliş alanı (175 da.) artarken, çerezlik ayçiçeği ekim alanı (21 da.) ise oldukça düşük seviyede kalmıştır. Bu yıldan sonra 2013 yılına kadar yağlık ekim yapılmamış ve çerezlik ayçiçeği ekim alanları artmaya başlamıştır. 2013 yılında ise 660 dekar ile yağlık ayçiçeği en geniş ekiliş alanına ulaşmıştır. Bu yılda 99 ton üretim yapılırken, çerezlik olarak ise 450 dekar ekilmiş ve 45 ton üretim gerçekleşmiştir. 2014 yılında ekiliş alanına bağlı olarak azalan üretim miktarı toplamda 63 ton olarak gerçekleşmiştir. Bu üretimin 40 tonu yağlık ekim, 23 tonu ise çerezlik üretimden oluşmuştur. 2015, 2016, 2017 yıllarında çerezlik olarak ekilmeyen ayçiçeği 2018 yılından itibaren tekrardan ekilmeye başlanmış ve 2020 yılında 4200 dekar alan ile en fazla ekiliş alanına ulaşılmıştır. Aynı zamanda 651 ton ile en fazla üretim gerçekleşmiştir. Yağlık ayçiçeği ekiminde ise 2018 yılında 45 dekar ile en düşük ekiliş alanı görülmüşken, bu yıldan sonra 2021 yılına kadar tercih edilmemiştir. 2021 yılında ise ilçede daha önce olmadığı kadar geniş bir alanda ekiliş alanı bulan yağlık ayçiçeği 4950 dekar araziye ekilmiş ve 1022 tonluk üretim sağlanmıştır. Bunun yanı sıra çerezlik üretim ise 600 dekar ekilmiş ve 112 ton üretim yapılmıştır (Tablo 3.11, Şekil 3,8).

Şekil 3.8. Yıldızeli İlçesinde Yıllara Göre Ayçiçeği Ekim Alanları ve Üretimi.

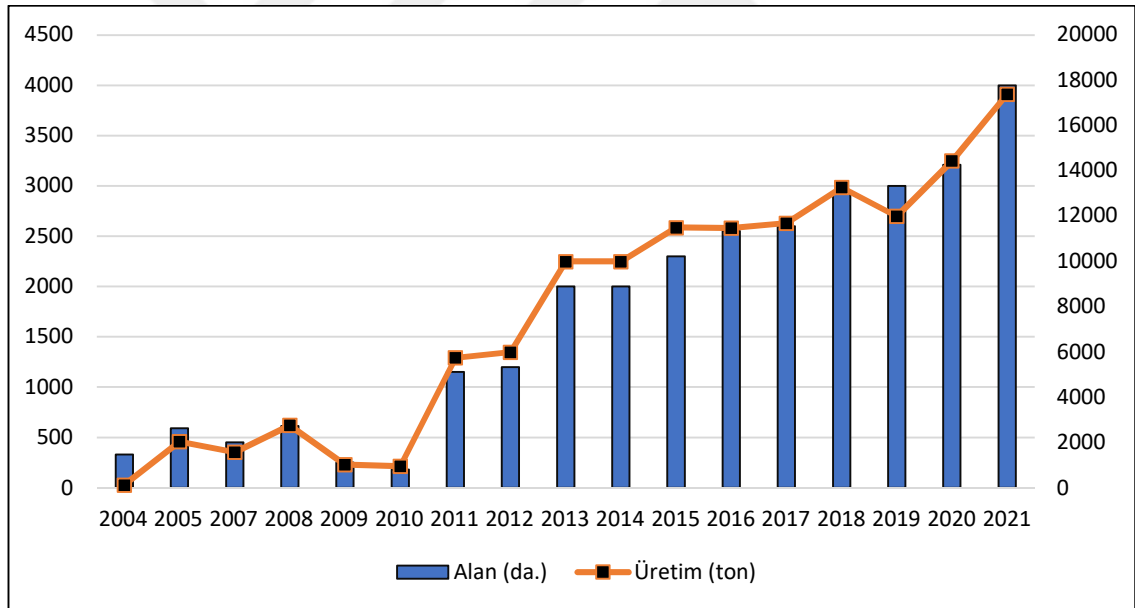

Fotoğraf 3.3. Yıldızeli İlçesinde Ayçiçeği Üretimi Çerezlik ve Yağlık Olarak Yapılmaktadır.

Araştırma sahasında sulamalı tarıma geçilmesiyle birlikte ekiliş alanları artan ve giderek önem kazanan başka bir tarım ürünü de mısırdır (Fotoğraf 3.4). Yetiştirme döneminde suya ihtiyaç duyması nedeniyle sulu tarım yapılan alanlarda hayvancılık amaçlı silaj yetiştirilmektedir. Silaj taze ve suca zengin, karbonhidrat içeriği yüksek yem bitkilerinin parçalandıktan sonra havasız ortamda belirli bir süre bekletilmesiyle elde edilen kaba yeme denilmektedir (Şahin ve Zaman, 2010: 4). Yetiştirilen mısırlar yeşil

haldeyken makine kullanılarak biçilir ve hava almayacak şekilde ortalama 2 ay kadar sıkıştırılır. Bunun sonucunda ortaya çıkan ekşimsi kokusu olan ürün silajdır. Hayvan yemi olarak mısır ekiminin yaygınlaşmasında, diğer kaba yemlere göre yüksek düzeyde enerji içermesi, çayırdan daha az gübreye gereksinim duyması, mısır silajıyla beslenen hayvanlardan elde edilen gübrenin nem içeriğinin yüksek olması gibi üstünlükleri bulunması yaygın olarak kullanılmasında etkili olmaktadır (Yaylak ve Alçıçek, 2003: 30).

Silajlık mısırın 2004 ve 2021 yılları arasındaki ekiliş alanı ve üretimine gözden geçirildiğinde yalnızca 2006 yılında ekiliş alanı ve üretimine ilişkin veri bulunmamaktadır. Silajlık mısır yetiştirmede özellikle 2011 yılından itibaren ekiliş alanlarının ve üretiminin artmış olduğu görülmektedir. İlk defa 2011 yılında 1000 dekarın üzerinde (1150 da.) ekilen silajlık mısır 2021 yılına gelindiğinde 4000 dekar ekiliş alanına ulaşmış ve bu yıl da 17400 ton üretim ile en yüksek seviyeye ulaşılmıştır (Tablo 3.11, Şekil 3.9).

Şekil 3.9. Yıldızeli İlçesinde Yıllara Göre Silajlık Mısır Ekim Alanları ve Üretimi

Fotoğraf 3.4. Yıldızeli İlçesinde Silajlık Mısır Üretimi Yapılmaktadır.

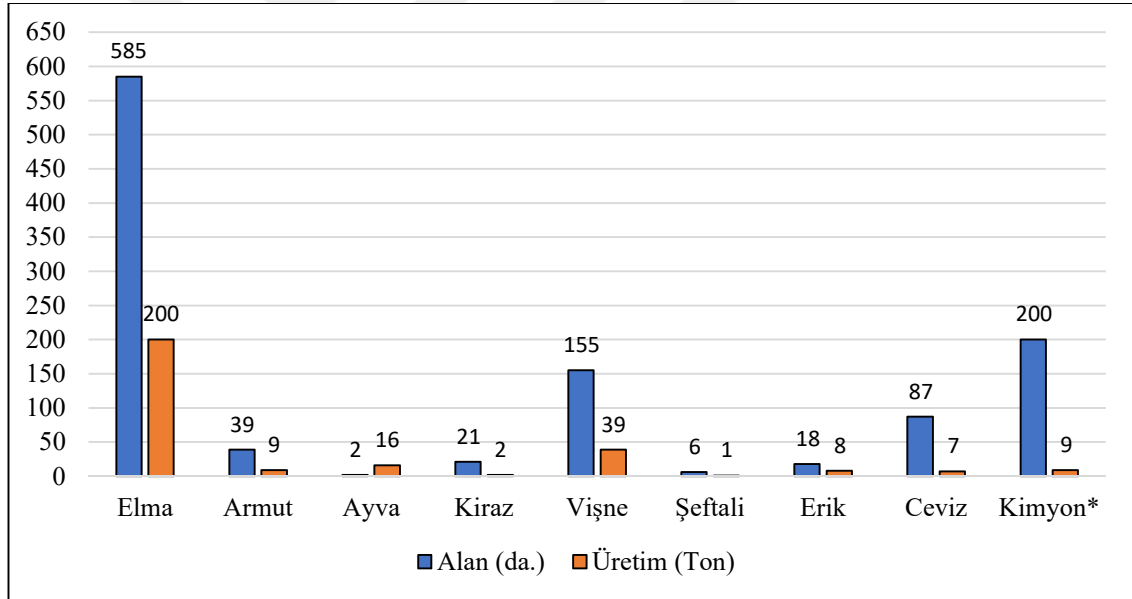
3.1.4.2. Meyveler, İçecek ve Baharat Bitkileri

Meyve, içecek ve baharat bitkilerinin üretimi 913 dekar kadar bir alanda yapılmaktadır. İklim şartlarının elverişsiz oluşu bu tarım alanlarının ekiliş sahasını sınırlandıran etmenlerin başında gelmektedir. Bu bakımdan Yıldızeli ilçesinde meyvecilik yeterince gelişmemiştir. Meyve bahçeleri, toplam 912.8 dekar olup, tarım alanlarının %0,07 gibi çok küçük bir bölümünü oluşturmaktadır. İklim şartları nedeniyle meyve çeşidinin sınırlı olduğu sahada yetiştirilen başlıca meyve türleri elma, armut, ayva, kiraz, vişne, şeftali, erik ve cevizdir. Meyve yetiştiriciliği son 10 yıla kadar geçim tipi olarak yapılırken, 2012 yılında İl Özel İdare Müdürlüğü bütçesiyle yürütülen projede 61000 adet elma, kiraz kaysı, badem fidanları dağıtılmıştır. 2015 yılında ise Mikro Havza Bazlı Meyveciliği Geliştirme Projesi Kapsamında 17.000 adet badem, 38.600 elma ve 10500 adet ceviz dağıtıldı, 2016 yılında devam eden fidan dağıtımlarında 12.000 adet kiraz, 11.000 adet kayısı, 12.000 adet elma fidanı dağıtılmış olup 56.000 adet ceviz fidanı dağıtımı yapılmıştır (<https://sivas.tarimorman.gov.tr/>).

Tablo 3.12. Yıldızeli İlçesinde Yetiştirilen Meyveler, İçecek ve Baharat Bitkilerinin Ekiliş Alanı, Ağaç Sayısı ve Üretim Miktarları (2021).

Tarım Ürünü	Alan (da.)	Meyve Veren Yaşta Ağaç Sayısı	Meyve Vermeyen Yaşta Ağaç Sayısı	Üretim (Ton)
Elma	585	22218	18837	200
Armut	39	2272	943	9
Ayva	2	62	52	16
Kiraz	21	196	266	2
Vişne	155	6483	3180	39
Şeftali	6	117	207	1
Erik	18	945	635	8
Ceviz	87	488	1052	7
Kimyon*	200	-	-	9
Toplam	913	32781	25172	278

Kaynak: T.Ü.I.K Verileri, *2021 verileri olmadığından 2020 yılına ait veriden faydalanılmıştır

Şekil 3.10. Yıldızeli İlçesinde Yetiştirilen Meyveler, İçecek ve Baharat Bitkilerinin Ekiliş Alanı ve Üretim Miktarı

Araştırma sahasında toplam 57953 meyve ağacı bulunmakta olup, bunların 32781 tanesi meyve verirken, 25172 ise meyve verecek seviyede değildir. Araştırma sahasında en fazla yetiştirilen meyveleri; elma (585 da./41055 ağaç), vişne (155 da./9663 ağaç), armut (39 da./3215 ağaç), ceviz (87 da./1540 ağaç) oluşturmaktadır. Buna bağlı olarak da 2021 yılı itibariyle üretim miktarı gözden geçirildiğinde meyve veren ağaç sayısının fazla olduğu elma (22218 ağaç) yıllık 200 ton, vişne (6483 ağaç) 39 ton, armut (2272 ağaç) 9

ton ve ayva (62 ağaç) 16 ton kadar olarak gerçekleşmiştir. Diğer meyvelerin yıllık üretimi ise meyve veren ağaç sayısının az olması nedeniyle oldukça düşük düzeyde kalmıştır (Tablo 3.12; Şekil 3.10).

Baharat bitkisi olarak, Ortaklar köyünde 200 dekar büyüklükteki arazide kimyon yetiştirilmektedir. Bu ürünün proje kapsamında pilot uygulama olarak ekim yapılmıştır ve 9 ton üretim gerçekleştirilmiştir (Tablo 3.12).

3.2. HAYVANCILIK

3.2.1. Giriş

İnsanın en eski üretim etkinliklerinden birisini oluşturan ve zirai faaliyet kollarından olan hayvancılık (Koday, 2005: 3, Doğanay, 2011: 190) insanların gereksinim duydukları hayvansal ürünlerin sağlanması amacıyla mera denilen otlak alanlarında ya da kapalı ortamlarda gerçekleştirilen evcil hayvanların beslenmesi, çoğaltılması ve pazarlanması faaliyetlerinin tümünü kapsamaktadır (Bulut, 2006: 188). Bazı yörelerde iklim şartları başta olmak üzere birtakım doğal şartlar ve yer şekillerinin meydana getirdiği engeller tarımı ikinci derecede ve yerel istekleri karşılayıcı durumda bırakır. Buna karşılık başlıca kazanç hayvancılıktan sağlanır. Anadolu’da *mal* kelimesinin evcil hayvan sürüsü anlamında kullanılması sebepsiz değildir (Darkot, 1968: 131). Devamlı olarak toprağı besleyen ve kuvvetlendirmesinin yanı sıra kaba ve ucuz yem kullanarak pahalı ve değerli ürünler meydana getiren hayvanlar çiftçiye devamlı ve güvenilir bir gelir sağlayan varlıklardır (Koday, 2005: 4).

Hayvan sayılarındaki artış ve azalış miktarı günlük ve saatlik olarak değişebildiğinden dolayı, geçmiş dönemlerde hayvan sayıları ve türleri ile ilgili istatistiki bilgiler tam olarak gerçeğı yansıtmayıp, bu konuda İl ve İlçe Tarım Müdürlükleri ile TÜİK verileri kullanılmaktadır. Fakat bazı çiftçilerin hayvan sayılarını doğru bildirmemesi veya gizli tutması gibi nedenler yüzünden rakamlar geçmiş yıllarda eksik veya hayvansal destekleme uygulamalarından faydalanmak amacıyla fazla olarak gösterilmiştir. Bu bakımdan ülke hayvan varlığının bilinmesi ve kayıt altına alınması amacıyla 2002 yılında büyükbaş hayvanlarda, 2010 yılında ise küçükbaş hayvanlarda küpeleme çalışmaları yapılmaya başlanmıştır. Bu çalışmalar neticesinde kayıtlar düzenli

olarak tutulmaya başlanmış, büyükbaş hayvanlarda doğumdan 20 gün sonra küçükbaşta ise 6 ay içerisinde küpe uygulaması zorunlu hale getirilmiş ve gecikmeler olması durumunda cezai işlem uygulanacağı bildirilmiştir. 2016 yılından itibaren ise TÜRKVET Hayvan kayıt sistemi uygulaması ile hayvan sayıları ülke çapında kayıt altına alınmaya başlanmıştır. 2020 yılında ise TÜRKVET mobil uygulaması ile birlikte hayvan sahipleri tarım müdürlüklerine gitmeden hayvanlarını sisteme kayıt edebilmektedirler. Bu sistemin uygulanması hayvan sayısının takip edilmesinde büyük kolaylıklara yol açmıştır. 2018 yılında hazırlanan raporda büyükbaş hayvan sayısı TÜİK verilerine göre haziran ayında 17.338.375 olarak kaydedilmişken, TÜRKVET istatistiklerine (27.11.2018 kayıtları) göre ise 19.732.809 büyükbaş hayvan olduğu sonucuna varılmıştır. Bu nedenden dolayı hayvan sayılarında TÜRKVET sistemi verilerinin kullanılmasının daha doğru sonuçlar vereceği düşünülmektedir.

Araştırma sahasında iklim elemanlarının ticari değeri yüksek ürünlerin yetiştirilmesini engellemesi, hayvancılığın ticari amaçla yapılmasına ve ekip-biçme şeklindeki tarımsal ürünlerin hayvancılığı destekler nitelikte ortaya çıkmasına yol açmıştır (Zaman, 1996: 257). Çayır-mera alanları ilçe toplam alanının %32,0'ını oluşturmaktadır. Bu bakımından mera hayvancılığı yapılmasının yanı sıra meradaki otların sıcak ve kurak geçen yaz döneminde kuruması, küçükbaş hayvanların ilkbahar başlangıcında yetişen otları henüz büyümeden tüketmeleri sonucu mera alanlarının verimsiz kullanılması ve bazı sahalarda ormanlık alan oluşturularak mera alanlarına geçilecek yolların kapatılması gibi sebeplerden dolayı besi (ahır) hayvancılığı yapılmaktadır. Besi hayvancılığı yapılmasının bir diğer nedeni ise kültür ırkı olan *montafon*, *holstein*, *simental* gibi yüksek et ve süt verimine sahip sığır cinslerinin mera alanlarında yayılım için yerli ırklar kadar dayanıklı olmamasından dolayı et verimlerinin düşmesi gibi nedenler etkili olmaktadır.

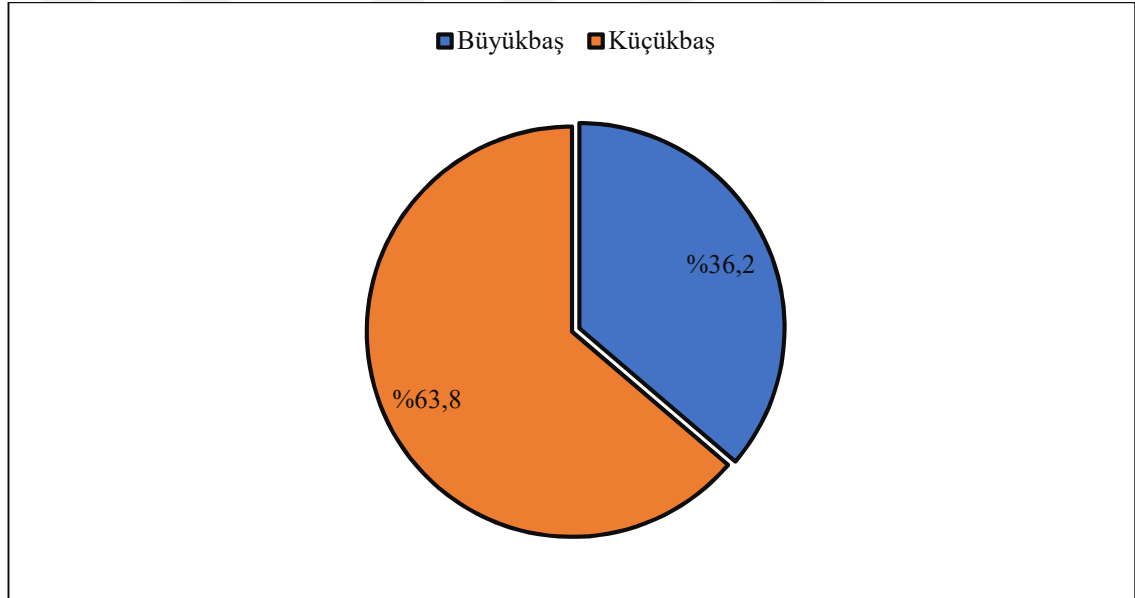
Tablo 3.13. Yıldızeli İlçesinde Hayvan Varlığının Türlerine Göre Dağılımı (2021).

Hayvan Türü	Sayısı	%'si
Büyükbaş	50268	36,2
Küçükbaş	88418	63,8
Toplam	138686	100

Kaynak: İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü TÜRKVET kayıtları

Yıldızeli ilçesinde toplamda 138686 hayvan beslenmekte olup, bunlardan 50268'ini (%36,2) büyükbaş, 88418'ini (%63,8) ise küçükbaş hayvanlar oluşturmaktadır (Tablo 3.13, Şekil 3.11). İlçede hayvancılık yalnızca geçim tipi olarak değil, ticari amaçlı da özellikle büyük çiftliklerde yapılmaktadır. Geçim tipi hayvancılık da aileler hayvansal ürünlerden kendilerine yetecek kadar ürün aldıktan sonra ihtiyaç fazlası ürünleri satarak geçimini sağlamaktadır.

Araştırma sahasında geçmişten bu yana hayvancılık faaliyetleri Anadolu'nun pek çok kesiminde olduğu gibi burada da önemli olmuş, yapılan evlerin ahır ve samanlık gibi eklentileriyle bitişik olma durumu bunu kanıtlar nitelikte olmuştur. Bitki örtüsünün cılız ve meraların bilinçsiz kullanım sonucunda ot veriminin düşmesinden dolayı çene yapısı küçük boylu otları yemeye uygun olan küçükbaş hayvan daha fazla yetiştirilmektedir.

Şekil 3.11. Yıldızeli İlçesi Hayvan Varlığının Türlerine Göre Dağılışı.

3.2.2. Hayvan Türleri

3.2.2.1. Büyükbaş Hayvan Yetiştiriciliği

Büyükbaş hayvancılık ülkemizde mera ve ahır hayvancılığı şeklinde yapılmaktadır (Koday, 2005: 61). Tarıma elverişli toprakların bulunduğu sahalarda çayır ve mera alanlarının dar olması sebebiyle hayvancılık ağıl ve ahırlarda yapılırken (Emiroğlu, 1961: 89). Mera alanlarının geniş olduğu yerlerde ise mera hayvancılığı yapılmaktadır.

Büyükbaş hayvancılık çayır ve otlak alanlarının geniş yer tutmuş olduğu kırsal yerleşmelerde (Banaz, Bayat ve Çağlayan köyleri) mera hayvancılığı şeklinde yapılırken (Fotoğraf 3.5), mera alanlarının kısıtlı olduğu yerlerde (Şeyhhalil, Mentеше, Yolkaya köyleri) besi (ahır) hayvancılığı şeklinde sürdürülmektedir. Araştırma sahasında yetiştirilen hayvan sayısının %36,2'sini (50268 baş) büyükbaş hayvan oluşturmakta ve büyükbaş hayvanların 49244'ü (%98) sığır, 1024 (%2,0) âdeti ise manda yetiştiriciliği şeklinde yapılmaktadır. İlçede, geçmiş dönemlerde et ve süt verimi az olan yerli ırk yetiştirilirken, zaman içerisinde yapılan hayvan ıslahı çalışmaları sonucunda suni ve doğal tohumlama yoluyla kültür ırkı (jersey, montafon, simental, holstein) olan büyük baş havanların sayısı artmıştır. Bu hayvan ıslahı çalışmaları sonucunda yerli ırkın sayısı azalmış ve değeri düşmüştür.

Fotoğraf 3. 5. Yıldızeli İlçesinde Mera Hayvancılığı da Yaygın Olarak Yapılmaktadır

Tablo 3.14. Yıldızeli İlçesi Büyükbaş Hayvan Varlığının Yerleşim Birimlerine Göre Dağılımı (2021)

Yerleşim Yeri	Büyükbaş Hayvan		Mera (da.)	Çayır (da.)
	Sığır (baş)	Manda (baş)		
Akçakale	6	0	1.800	0
Akçalı	179	0	757	0
Akkoca	133	0	5.619	0
Akören	310	0	2.023	0
Akpınar	171	0	2.275	0
Akpınarbeleni	15	0	1.623	0
Alaca	38	0	5.443	0
Altınoluk	262	0	14.490	0
Arslandoğmuş	257	0	13.160	0
Aşağıçakmak	763	0	14.272	0
Aşağıkecekik	207	0	1.708	0
Avcıpınarı	361	0	2.492	0
Bakırcioğlu	492	7	2.998	0
Banaz	748	0	8.644	0
Başköy	67	0	0	0
Bayat	794	0	8.124	0
Bedel	612	2	3.406	0
Belcik	614	26	1.565	98
Buğdayören	459	8	3.407	0
Büyükakören	821	0	5.105	0
Cizözü	149	0	10.180	35
Cumhuriyet	303	0	587	0
Çağlayan	1077	0	23.551	0
Çırçır	44	0	7.987	0
Çobansaray	933	4	4.200	0
Çöte	479	0	1.266	0
Çubuk	450	0	4.525	0
Çukursaray	660	0	260	0
Danaören	283	2	0	3.667
Danişment	17	0	5.780	0
Davulalan	428	0	9.092	0
Delikkaya	0	0	1.980	0
Demircilik	236	0	9.574	0
Demirölük	207	0	114	0
Demirözü	116	8	16.725	0
Dereköy	143	0	9.146	0
Dikilitaş	51	0	0	0
Direkli	545	5	6.550	1.225
Direkli Sarıkaya	434	0	575	0
Doğanlı	307	36	17.370	0
Emirler	68	0	5.786	0
Erenler	170	1	1.474	135
Esençay	77	0	6.433	0
Eşmebaşı	715	4	850	0

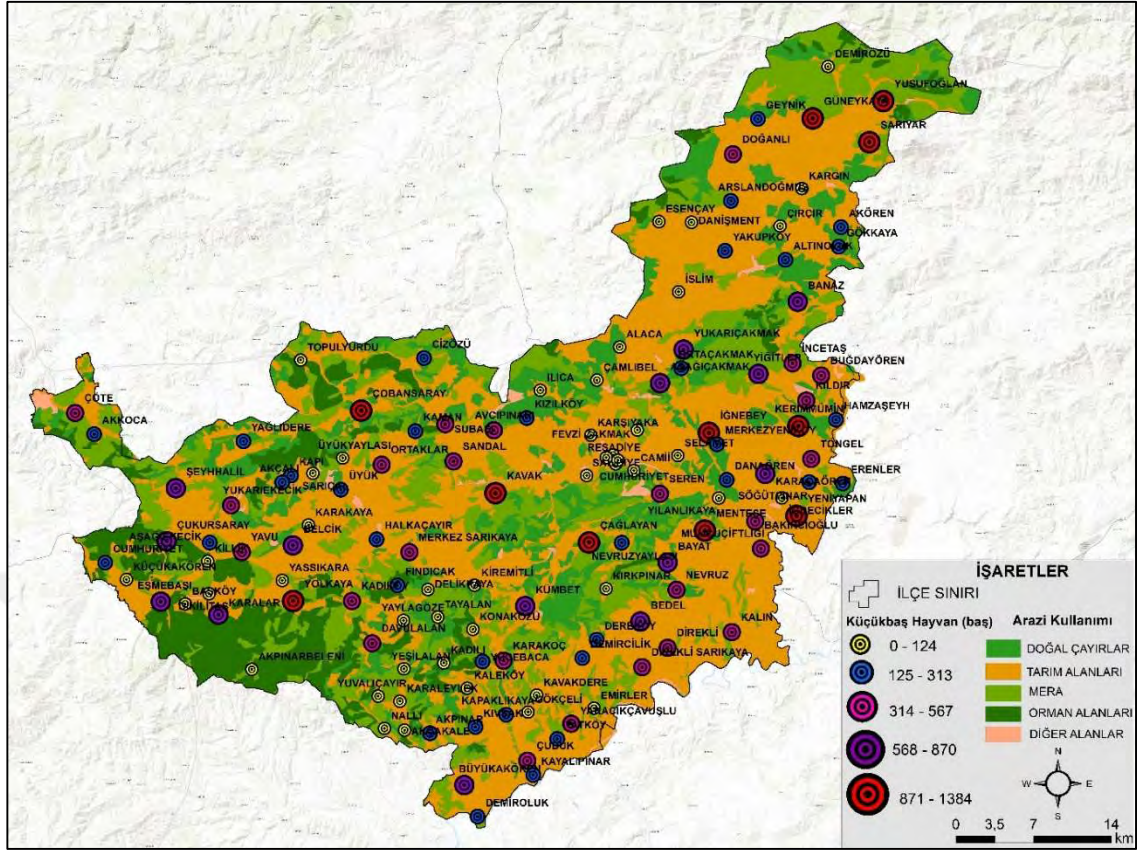
Tablo 3.14. (Devam)

Fındıcak	312	0	510	0
Geynik	313	0	12.217	0
Gökçeli	73	0	1.322	0
Gökkaya	246	0	8.554	0
Halkaçayır	258	2	515	830
Hamzaşeyh	245	7	2.285	0
İğdecikler	83	0	577	0
İğnebey	1072	0	4.235	0
Ilıca	95	0	22.640	0
İncetaş	336	0	8.870	0
İslim	2	0	49.595	0
Kadıköy	418	0	0	0
Kadılı	2	0	2.950	0
Kaleköy	83	0	3.560	0
Kalın	352	35	4.696	120
Kaman	221	0	8.215	0
Kapaklıkaya	197	0	5.410	0
Kapı	305	0	2.050	0
Karacaören	809	0	3.405	0
Karakaya	36	0	600	0
Karakoç	450	0	6.278	0
Karalar	686	0	0	0
Karaleylek	56	0	2.262	0
Kavak	1239	0	21.327	0
Kavakdere	0	0	2.739	0
Kayalıpınar	166	0	1.055	0
Kerimmümin	964	0	4.030	0
Kıldır	404	0	6.635	0
Killik	100	5	0	0
Kiremitli	115	0	9.953	0
Kırkpınar	100	0	12.443	0
Kıvşak	137	0	1.835	0
Kızılköy	186	0	6.379	0
Konaközü	0	0	1.531	0
Küçükakören	0	0	0	0
Kümbet	642	0	24.565	0
Menteşe	1004	80	4.207	0
Merkez Sarıkaya	376	0	4.577	0
Merkezyeniköy	269	0	2.854	0
Mumcuçiftliği	356	0	2.066	0
Nallı	24	0	909	0
Nevruz	455	8	6.823	163
Nevruzyaylası	168	0	11.447	0
Ortaçakmak	266	0	3.252	0
Ortaklar	379	0	1.502	0
Sandal	440	0	5.707	0
Sarıçal	47	0	880	0

Tablo 3.14. (Devam)

Sarıyar	1148	236	12.450	0
Seren	517	5	11.365	0
Söğütpınar	191	1	1.116	0
Subaşı	454	0	19.757	0
Şeyhhalil	870	0	4.312	0
Tatköy	200	2	3.223	0
Tayalan	23	0	4.949	0
Topulyurdu	101	0	3.925	0
Töngel	402	0	1.374	0
Üyük	147	0	3.600	0
Üyükaylası	69	0	800	0
Yağlıdere	254	0	9.385	0
Yakacıkçavuşlu	394	13	2.045	0
Yakupköy	154	0	12.071	0
Yassıkara	71	0	143	0
Yavu	500	0	1.590	0
Yaylagöze	44	0	5.321	0
Yeniyapan	995	100	1.705	125
Yeşilalan	31	0	3.090	0
Yiğitler	794	0	15.806	0
Yılanlıkaya	80	0	3.415	0
Yolkaya	1345	0	658	0
Yukarıçakmak	638	0	15.415	0
Yukarıkecik	567	0	6.350	0
Yusufoğlu	991	0	27.184	0
Yuvalıçayır	80	0	2.178	0
Yücebaca	236	0	2.708	0
Camii	370	12	66084	0
Cumhuriyet	51	0		
Çamlıbel	1372	0		
Fatihsultanmehmet	178	0		
Fevzi Çakmak	1144	39		
Karşıyaka	799	35		
Mehmetakifersoy	225	3		
Reşadiye	40	0		
Salihye	778	0		
Selamet	448	193	5.884	0
Güneykaya	1343	0	30.400	0
Kargın	1386	145		
Toplam	49244	1024	816709	6398

Kaynak: İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü TÜRKVET Sistemi Verileri * 2006 yılında yapılan ölçümlerde Yıldızeli ilçesi mahalleleri bütün olarak hesaplanmışken o tarihte Selamet köy olduğundan ayrı olarak ölçülmüştür (2007 yılında mahalle olmuştur). Aynı şekilde Güneykaya beldesi bütün olarak hesaplanırken, Kargın (2011 yılında Güneykaya beldesine ait mahalle olmuştur) ise köy olduğundan ayrı hesaplanmıştır.

Harita 3.3. Yıldızeli İlçesi Arazi Kullanım Durumu ve Büyükbaş Hayvan Varlığının Yerleşmelere Göre Dağılımı.

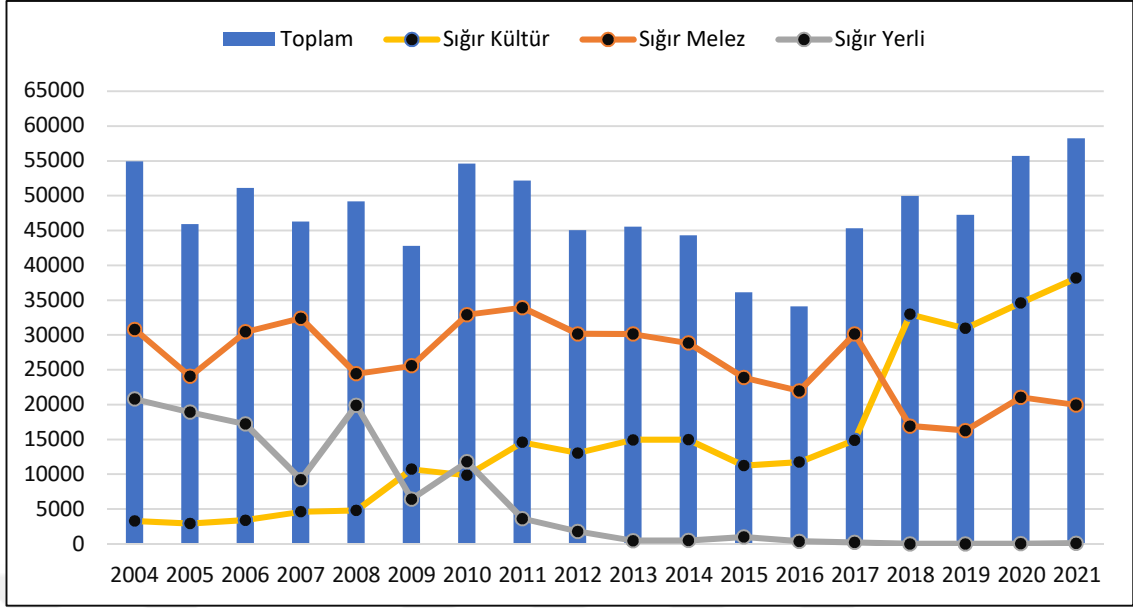
Araştırma sahasında büyükbaş hayvancılık faaliyeti kapsamında meraların geniş alan kapladığı sahalarda, sığır sürüleri köy halkı tarafından tutulan çobanlar tarafından nisan ayından itibaren meralarda yaylıma çıkarılır ve ekim sonuna kadar bu durum devam eder. Kış aylarında ise yaz mevsiminde yetiştirilen yem bitkileri ile hayvanlar beslenmeye devam eder. Bu faaliyette en önemli sorun ise mera alanlarında ilkbaharın başlangıcıyla birlikte otların çıkmaya başlamasıyla özellikle küçükbaş hayvanların meralara çıkarılmasıyla otların daha uzamadan bu hayvanlar tarafından tüketilmesi, dolayısıyla, meralarda ot veriminin düşmesidir. Bunun yanı sıra meraların aşırı ve zamanından önce otlatılması zamanla bu alanların mera vasfını kaybetmesine yol açmaktadır. Bu durumu önlemek için sınırlamalar getirilse de bunlar tam olarak uygulanamamaktadır. Mera alanlarının etkili ve sürdürülebilir kullanımının sağlanması konusunda bilgilendirme ve sınırlandırılmalar yapılsa da yem ücretlerinin pahalı olması ve içerde beslenen hayvanların bakımının daha zor olması nedeniyle meraların yanlış kullanımı devam etmektedir.

İlçede beslenen sığırların cinslerine göre durumu gözden geçirildiğinde yerli ırk büyükbaş besleyen aileler birden fazla yerli ırk beslemektense et ve süt verimi daha yüksek olan ve yerli ırka oranla daha uysal olan cins hayvan yetiştirme yoluna gitmiştir. Günümüzde et ve süt verimleri yüksek kültür ırkları ile yerli ırkların ıslahı sonucu melez ırklar da yoğun bir şekilde yetiştirilmeye başlanmıştır. Melez ırklar içerisinde montafon melezi ve simental melezi en fazla rağbet gören cinsleri oluşturmaktadır. Yabancı hayvan ırkları zor yaşam koşullarına alışkın olmamalarının aksine iyi beslendikleri zaman yerli ırka oranla et ve süt verimlerinin yüksek olması ve modern ahırlarda genelde ince yemlerle beslenmeleri bu hayvanların tercih edilmesinde etkili olmuştur (Koday, 2005: 65).

Tablo 3.15. Yıldızeli İlçesi Sığır Varlığının (İrklarına Göre) Yıllara Göre Dağılımı (2004-2021)

Yıl	Sığır Kültür	%'si	Sığır Melez	%'si	Sığır Yerli	%'si	Toplam	%'si
2004	3304	6,0	30810	56,1	20820	37,9	54934	100
2005	2923	6,4	24070	52,4	18926	41,2	45919	100
2006	3413	6,7	30476	59,6	17220	33,7	51109	100
2007	4630	10,0	32410	70,0	9260	20,0	46300	100
2008	4820	9,8	24450	49,7	19909	40,5	49179	100
2009	10750	25,1	25600	59,8	6450	15,1	42800	100
2010	9878	18,1	32929	60,3	11795	21,6	54602	100
2011	14615	28,0	33929	65,0	3654	7,0	52198	100
2012	13059	29,0	30171	67,0	1802	4,0	45032	100
2013	14947	32,8	30149	66,2	478	1,0	45574	100
2014	14969	33,8	28864	65,1	486	1,1	44319	100
2015	11242	31,1	23898	66,1	1002	2,8	36142	100
2016	11765	34,5	21980	64,4	387	1,1	34132	100
2017	14913	32,9	30172	66,6	225	0,5	45310	100
2018	33001	66,1	16940	33,9	20	0,0	49961	100
2019	30963	65,5	16290	34,5	16	0,0	47269	100
2020	34636	62,1	21072	37,8	30	0,1	55738	100
2021	38181	65,6	19956	34,2	97	0,2	58234	100

Kaynak: TÜİK verileri

Şekil 3.12. Yıldızeli İlçesinde Yıllara Göre Sığır Varlığının (İrklarına Göre) Dağılımı

Sığır sayısında yıllara göre çoğunlukla azalma şeklinde olmakla birlikte sürekli dalgalanmalar görülmektedir. Azalışın nedenleri arasında en önemli etken ilçe nüfusunun dışarıya göç vermesi ve göç eden nüfusun hayvanlarını satması veya kestirmesi sonucunda sığır sayısının azalmasıdır. Bunun yanı sıra yerli sığırların et ve süt veriminin düşük olmasından dolayı çiftçinin iki yerli ırk sığır beslemektense bir adet kültür ırkı sığır beslemenin daha az zahmetle aynı verimi hatta daha fazlasını alabileceği gerçeğini benimsemesinden kaynaklanmaktadır.

Sığır sayılarının yıllara göre değişimi incelendiğinde, 2004 yılında 54934 baş olan sığır sayısı, 2005’de %16,4 (9015 baş) gibi önemli bir orandan azalma göstererek 45919’a düşmüştür. 2006 yılında ise sığır sayısı artarak 51109’a yükselirken, en dikkat çekici durum ise yerli ırk sığır sayısı bir önceki yıla göre düşerken, melez ırk ve kültür ırkı sığır sayısının artmış olmasıdır. 2007 yılında ise yerli ırk sığır sayısında 7960 baş bir azalma olmuştur. Aynı yılda kültür ırkı ve melez ırk sığır sayısında ise artış söz konusu olmuştur. 2011 yılından itibaren yerli ırk sığır sayısının toplam sığır sayısı içerisindeki oranı azalırken, melez ırk ve kültür ırkı sığırların sayısında büyük artışlar yaşanmaya başlamıştır. İlçedeki sığır sayısı 2016 yılında 34132 baş ile en düşük seviyeye inmiş olup, bu yıl içinde kültür ırkı sığır 11765 baş (%34,5), melez ırk sığır 21980 baş (%64,4) ve yerli ırk ise 387 baş (%1,1) kadardır. Yapılan tohumlama ve ıslah çalışmaları (2017 yılı) sonucunda 2018 yılına gelindiğinde önceki yıl 14913 (%32,9) olan kültür ırkı sığır sayısı

2018’de 33001’e (%66,1) yükselmiştir. Aynı yıl 30172 (%66,6) olan melez ırk ise 2018’de 16940 (%33,9) gerilemiştir ve bu yıldan itibaren kültür ırkı sığırların oranı fazla olurken, yerli ırk ise yok denecek kadar azalmıştır. İlçede, 2021 yılında 58234 baş sığır sayısı ile en yüksek sayıya ulaşılmıştır (Tablo 3.15; Şekil 3.12). Kültür ırkı hayvan sayısının özellikle son yıllarda artmasında; Devlet tarafından uygulanan hayvancılık desteklemeleri ve kredileri yanı sıra kurulan hayvan çiftliklerinin sayısının artması, kültür ırkı hayvanların et ve süt verimi açısından besi hayvancılığı (Fotoğraf 3.6) için daha uygun olması, merada hayvan otlatmak için çoban bulunması konusunda sıkıntıların olması nedeniyle melez ve yerli ırk sayısının azalması, sulamalı tarım ile birlikte topraktan birim alanda alınan verimin artması ve ürün çeşitliliği artışına bağlı olarak hayvan yemi olabilecek bitkilerin yetiştirilmesi etkili olmuştur.

Fotoğraf 3.6. Yıldızeli İlçesinde Büyük Çiftliklerde Besi Hayvancılığı Yapılmaktadır.

Araştırma sahasında beslenen büyükbaş hayvanlardan bir diğeri manda besiciliği oluşturmaktadır. Geçmişte gücünden çokça faydalanılan bu hayvan tarla sürmek için kullanılırken, günümüzde tarımda makine kullanımından dolayı yalnızca et, süt ve süt ürünleri üretiminde tercih edilmektedir. Sütünden peynir, tereyağı, yoğurt ve dondurma gibi pek çok üründe faydalanılmaktadır. Manda sütü, inek sütüne göre daha az su, daha çok kuru madde, mineral, yağ ve protein içermektedir (Atasever ve Erdem, 2008: 61). Eti

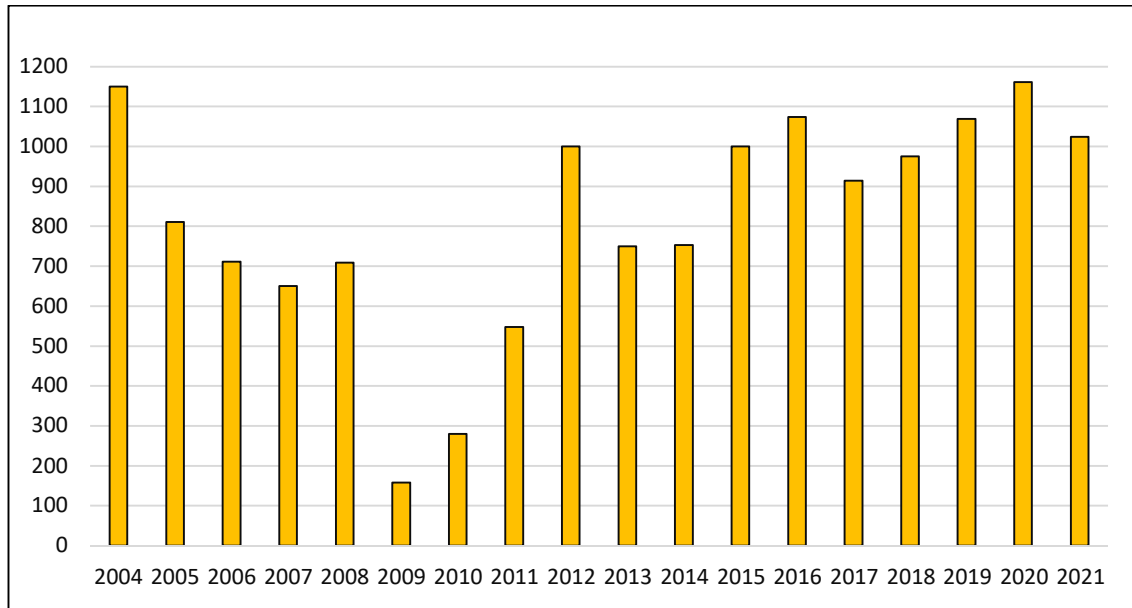
ise hayvanın kas kütleri nedeni ile genel olarak fazla tercih edilmemektedir. Mera da kolayca beslenebilen bir tür olan manda, vücut sıcaklığının fazla olması ve tüylü yapısı nedeniyle sıcak yaz günlerinde su kenarları ve çamurlu alanları tercih etmektedir.

Yıllara göre sayıları gözden geçirildiğinde 2004 yılında 1150 baş olan manda sayısı zaman içerisinde azalarak 2009 yılında 158 kadar düşmüştür. 2010 yılından itibaren artan sayı bazı yıllar azalma gösterse de 2020 yılında 1161 baş ile en yüksek seviyeye ulaşmıştır. 2021 yılında ise 1024 gerilemiştir. Yerleşim yerleri ölçeğinde manda sayısı değerlendirildiğinde en fazla beslenen yerleşmeler arasında; Sarıyar köyü (236 baş), Selamet Mahallesi (193 baş), Güneykaya Beldesine bağlı Kargın Mahallesi (145 baş) ve Menteşe Köyü (80 baş) bulunmaktadır.

Tablo 3.16. Yıldızeli İlçesi Manda Varlığının Yıllara Göre Dağılımı (2004-2021).

Yıllar	Manda Sayısı (baş)	Yıllar	Manda Sayısı (baş)
2004	1150	2013	750
2005	811	2014	753
2006	711	2015	1000
2007	650	2016	1074
2008	709	2017	914
2009	158	2018	975
2010	280	2019	1069
2011	548	2020	1161
2012	1000	2021	1024

Kaynak: TÜİK ve İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü TÜRKVET Sistemi Verileri

Şekil 3.13. Yıldızeli İlçesinde Manda Varlığının Yıllara Göre Dağılışı.

3.2.2.2. Küçükbaş Hayvancılık

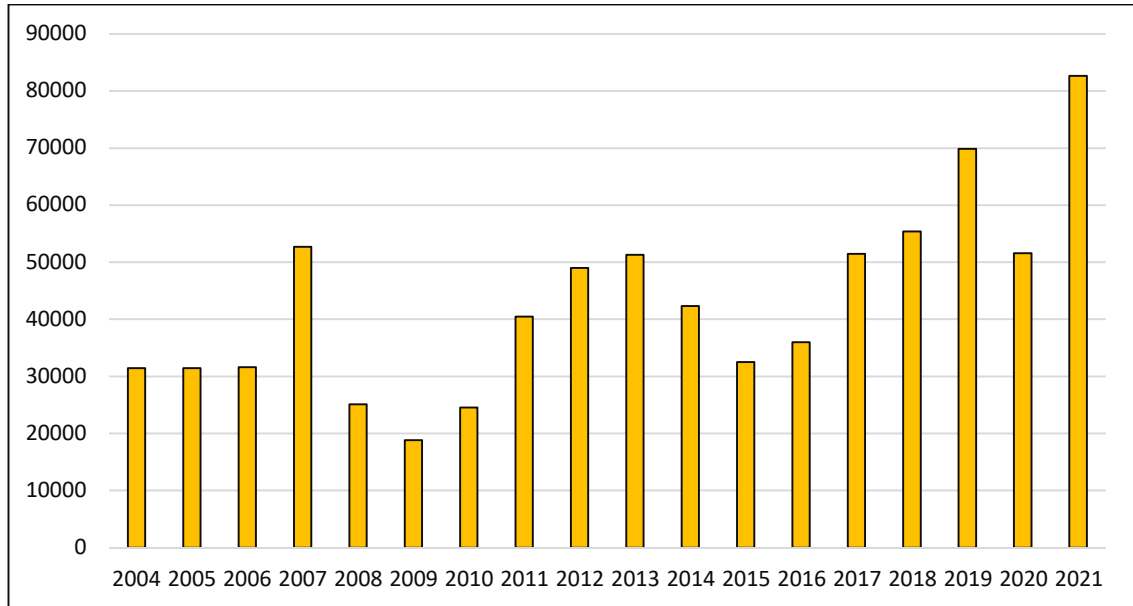
Küçükbaş hayvancılık denilince akla ilk olarak koyun ve daha sonra keçi yetiştiriciliği gelmektedir (Koday, 2005: 45). Temelde koyun ve keçi yetiştiriciliği, kıt kaynaklı kırsal alanlarda ailelerin süt ve süt ürünleri, kurbanlık, yapağı, gübre ve nakit gereksinimlerini sağlayan önemli bir faaliyettir (Gürsoy, 2009: 80). Ülkemizde ekstansif hayvan yetiştirme usullerine, iklim şartlarına, kötü bakım ve yetersiz besin şartlarına en iyi uymuş hayvan koyundur. Başlıca kasaplık hayvanı olan koyun, eti dışında yününden (yapağı), sütünden, derisinden, bağırsak ve boynuzlarından faydalanılır (Darkot, 1968: 141). Keçi ise özellikle insanlar ve diğer hayvanlar tarafından değerlendirilemeyen düşük kaliteli mera alanlarını, çalılık ve fundalık alanları değerlendirerek et, süt ve diğer ürünlere dönüştürülmesine imkân sağlayan kanaatkâr bir hayvandır (Günlü ve Alaşahan, 2010: 15). Kasaplık olarak koyunun, süt için de inneğin yerini tutar ve kolay yetiştirilmesi bakımından keçiye *fakirin ineği* denilebilir (Darkot, 1968: 144).

Araştırma sahasında küçükbaş hayvanlar, büyükbaşlardan daha fazladır. Nitekim 2021 yılı itibariyle 88418 adet küçükbaş hayvan yetiştirilmektedir. Küçükbaş hayvan sayısının, büyükbaş hayvan sayısından fazla olmasında; küçükbaş hayvancılığın büyükbaşa göre daha ilkel yöntemlerle yapılabilir olması ve barınma bakımından daha az yer kaplaması, eti ve sütünün daha çok para etmesi gibi faktörler etkili olmuştur. Mevcut küçükbaş hayvanların %93,5'ini (82648 baş) koyun, %6,5'ini (5770 baş) ise keçi oluşturmaktadır. (Tablo 3.17; Şekil 3.14; Şekil 3.15). Yetiştirilen küçükbaş hayvan türü bakımından ülkemiz toplamında olduğu gibi koyun sayısı, keçi sayısından fazladır (Fotoğraf 3.7). Küçükbaş olarak koyun yetiştiriciliğinin keçiye oranla fazla olmasında ise koyun etinin iç piyasada daha fazla talep görmesi, kurbanlık olarak daha çok tercih edilmesi ve koyunların keçilere oranla daha uysal olmaları etkili olmaktadır. Ayrıca genç nüfusun hayvancılık yapmak istemeyişi ve farklı iş kollarına yönelmesinden dolayı çoban bulunamayışı etkili olmaktadır. Çünkü hareketli yapıları nedeniyle keçilerin çoban ihtiyacı koyunlara göre oldukça fazladır bu nedenle mera veya otlak alana çıkarıldığı zaman bir veya birkaç çobana ihtiyaç duyulmaktadır.

Tablo 3.17. Yıldızeli İlçesi Küçükbaş Hayvan Varlığının Yıllara Göre Dağılımı (2004-2021)

Yıllar	Koyun	%'si	Keçi	%'si	Toplam	%'si
2004	31456	97,8	700	2,2	32156	100
2005	31450	98,1	625	1,9	32075	100
2006	31591	98,1	606	1,9	32197	100
2007	52680	98,9	560	1,1	53240	100
2008	25115	97,9	527	2,1	25642	100
2009	18800	88,3	2500	11,7	21300	100
2010	24548	81,7	5500	18,3	30048	100
2011	40487	83,0	8292	17,0	48779	100
2012	49000	87,5	7000	12,5	56000	100
2013	51324	89,5	6000	10,5	57324	100
2014	42318	78,0	11960	22,0	54278	100
2015	32500	80,6	7800	19,4	40300	100
2016	36000	81,4	8200	18,6	44200	100
2017	51450	90,2	5581	9,8	57031	100
2018	55399	92,9	4240	7,1	59639	100
2019	69859	93,4	4911	6,6	74770	100
2020	51559	88,6	6619	11,4	58178	100
2021	80338	93,4	5704	6,6	86042	100

Kaynak: TÜİK verileri

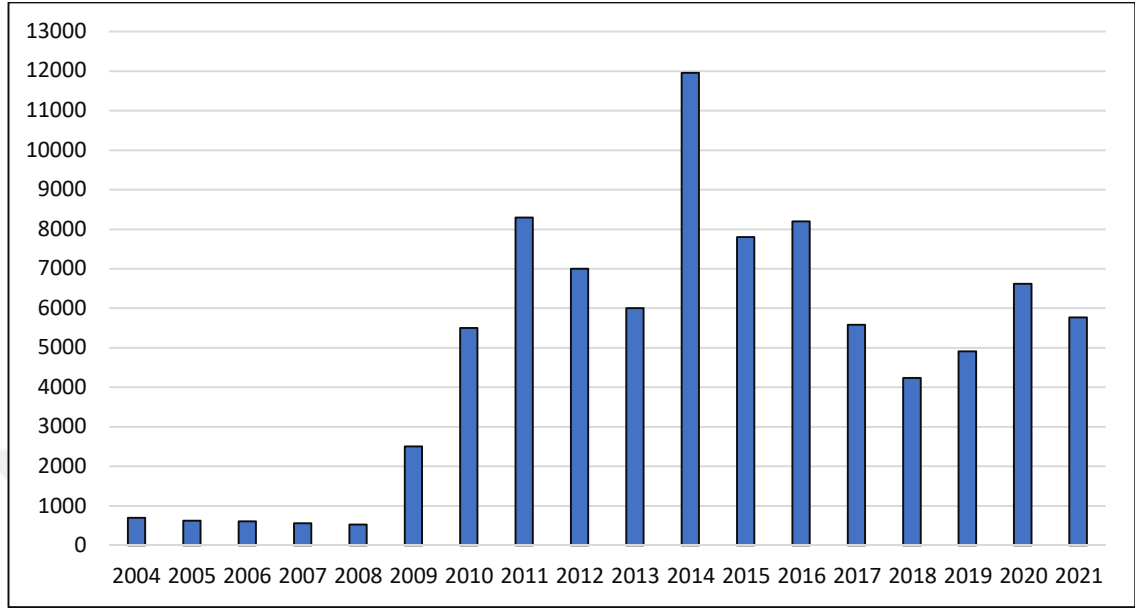
Şekil 3.14. Yıldızeli İlçesi Koyun Varlığının Yıllara Göre Değişimi

Fotoğraf 3.7. Araştırma Sahasında Küçükbaş Hayvanlardan Koyun Sayısı, Keçi Sayısından Fazladır.

Yıllara göre koyun sayısı incelendiğinde; 2004 yılında 31456 baş olan sayı, 2005 ve 2006 yıllarında pek bir değişiklik göstermezken, 2007 yılında 21089 baş artarak 52680'e yükselmiştir. Bir yıl içerisinde koyun sayısındaki artışın nedenleri arasında; Tarım Bakanlığı tarafından uygulana hayvancılık desteklemeleri etkili olmuştur. Ancak bir sonraki yıl (2008) 27565 baş azalan koyun sayısının nedeni tam olarak ortaya koymak oldukça zordur. Bu durum küçükbaş hayvan yetiştiricilerinin muhtemelen hayvan sayılarını yanlış ya da eksik bildirmesinden kaynaklanmış olabilir. Koyun sayısı 2009 yılında en düşük (18800 baş) seviyeye inmiş, daha sonraki yıllarda artış göstererek 2013 yılında 51324'e yükselmiştir. Bu yıldan (2013) sonra yeniden azalarak 2015'de 32500'e düşmüştür. Sonraki yıllarda ise sürekli olarak artış göstererek 2019 yılında 69859'a ulaşmış, ancak bir sonraki yıl (2020) 51559'e gerilemiştir (TÜİK, 2020). Son yılda (2021) ise TÜRKVET sistemi verilerine göre koyun sayısı 82648 baş olarak kaydedilmiş olup, önceki yıla göre artış %60,3 olarak gerçekleşmiştir. Şüphesiz bu durum üzerinde küçükbaş hayvancılığı destekleme projeleri ve damızlık koyun hibe-destekleri etkili olmuştur. Ancak, bir yıl içerisinde bu derece büyük bir artışın görülmesinin esas nedeni,

çıkıştır. TÜRKVET sistemin kayıtlarına göre 2021 yılında ise toplam 88418 küçükbaş hayvan içerisinde 5770 baş keçi olduğu tespit edilmiştir (Tablo 3.17, Şekil 3.15).

Şekil 3.15. Yıldızeli İlçesi Keçi Varlığının Yıllara Göre Değişimi

Araştırma sahasında yerleşmelere göre keçi sayıları incelendiğinde Yolkaya (1627 baş), Kadıköy (8484 baş) ve Karalar (624 baş) köyleri önde gelmektedir. İlçede 2021 yılı itibariyle 72 yerleşim biriminde keçi varlığı söz konusudur (Tablo 3.18).

Tablo 3.18. Yıldızeli İlçesi Küçükbaş Hayvan Varlığının Yerleşim Birimlerine Göre Dağılımı (2021)

Yerleşim Yeri	Küçükbaş Hayvan		Mera (da.)	Çayır (da.)
	Koyun (baş)	Keçi (baş)		
Akçakale	0	0	1.800	0
Akçalı	0	0	757	0
Akkoca	0	0	5.619	0
Akören	401	10	2.023	0
Akpınar	0	0	2.275	0
Akpınarbeleni	0	0	1.623	0
Alaca	0	0	5.443	0
Altınoluk	0	0	14.490	0
Arslandoğmuş	278	0	13.160	0
Aşağıçakmak	2636	22	14.272	0
Aşağıkeçik	203	6	1.708	0
Avcıpınarı	0	0	2.492	0
Bakırcıoğlu	0	0	2.998	0
Banaz	1227	8	8.644	0
Başköy	0	0	0	0
Bayat	461	7	8.124	0

Tablo 3.18 (Devam)

Bedel	1020	58	3.406	0
Belcik	245	57	1.565	98
Buğdayören	0	0	3.407	0
Büyükakören	2559	58	5.105	0
Cizözü	613	29	10.180	35
Cumhuriyet	149	6	587	0
Çağlayan	2184	52	23.551	0
Çırçır	0	0	7.987	0
Çobansaray	1171	56	4.200	0
Çöte	0	0	1.266	0
Çubuk	693	31	4.525	0
Çukursaray	223	33	260	0
Danaören	0	0	0	3.667
Danişment	0	0	5.780	0
Davulalan	413	2	9.092	0
Delikkaya	0	0	1.980	0
Demircilik	585	37	9.574	0
Demirölük	0	0	114	0
Demirözü	146	0	16.725	0
Dereköy	0	0	9.146	0
Dikilitaş	557	0	0	0
Direkli	0	8	6.550	1.225
Direkli Sarıkaya	184	0	575	0
Doğanlı	213	2	17.370	0
Emirler	0	0	5.786	0
Erenler	0	0	1.474	135
Esençay	0	0	6.433	0
Eşmebaşı	1266	65	850	0
Fındıcak	0	0	510	0
Geynik	704	9	12.217	0
Gökçeli	0	0	1.322	0
Gökkaya	149	10	8.554	0
Halkaçayır	252	4	515	830
Hamzaşeyh	57	13	2.285	0
İğdecikler	196	0	577	0
İğnebey	2516	76	4.235	0
Ilıca	299	0	22.640	0
İncetaş	406	13	8.870	0
İslim	126	0	49.595	0
Kadıköy	463	848	0	0
Kadılı	110	52	2.950	0
Kaleköy	318	0	3.560	0
Kalın	2633	198	4.696	120
Kaman	500	0	8.215	0
Kapaklıkaya	1388	19	5.410	0
Kapı	1187	18	2.050	0

Tablo 3.18 (Devam)

Karacaören	481	11	3.405	0
Karakaya	0	0	600	0
Karakoç	0	0	6.278	0
Karalar	1009	624	0	0
Karaleylek	468	38	2.262	0
Kavak	3382	28	21.327	0
Kavakdere	0	0	2.739	0
Kayalıpınar	0	0	1.055	0
Kerimmümin	578	5	4.030	0
Kıldır	254	6	6.635	0
Killik	403	4	0	0
Kiremitli	0	0	9.953	0
Kırkpınar	1062	17	12.443	0
Kıvşak	247	160	1.835	0
Kızılköy	696	7	6.379	0
Konaközü	0	0	1.531	0
Küçükakören	0	0	0	0
Kümbet	2262	18	24.565	0
Menteşe	1178	0	4.207	0
Merkez Sarıkaya	0	0	4.577	0
Merkezyeniköy	0	0	2.854	0
Mumcuçiftliği	1	42	2.066	0
Nallı	0	0	909	0
Nevruz	698	19	6.823	163
Nevruzyaylası	0	0	11.447	0
Ortaçakmak	1035	3	3.252	0
Ortaklar	4392	7	1.502	0
Sandal	673	12	5.707	0
Sarıçal	446	0	880	0
Sarıyar	191	2	12.450	0
Seren	1791	65	11.365	0
Söğütpınar	0	0	1.116	0
Subaşı	4397	17	19.757	0
Şeyhhalil	846	7	4.312	0
Tatköy	1853	128	3.223	0
Tayalan	0	0	4.949	0
Topulyurdu	0	53	3.925	0
Töngel	0	13	1.374	0
Üyük	150	0	3.600	0
Üyükaylası	0	0	800	0
Yağlıdere	451	358	9.385	0
Yakacıkçavuşlu	0	0	2.045	0
Yakupköy	1585	35	12.071	0
Yassıkara	0	0	143	0
Yavu	492	26	1.590	0
Yaylagöze	0	0	5.321	0

Tablo 3.18 (Devam)

Yeniyapan	679	18	1.705	125
Yeşilalan	0	0	3.090	0
Yiğitler	1750	83	15.806	0
Yılanlıkaya	0	0	3.415	0
Yolkaya	1442	1627	658	0
Yukarıçakmak	1858	30	15.415	0
Yukarıkecik	503	33	6.350	0
Yusufoğlan	3212	35	27.184	0
Yuvalıçayır	150	0	2.178	0
Yücebaca	0	0	2.708	0
Camii	1136	27	66084	0
Cumhuriyet	357	15		
Çamlıbel	2396	50		
Fatihsultanmehmet	101	0		
Fevzi Çakmak	1028	78		
Karşıyaka	1783	41		
Mehmetakifersoy	371	10		
Reşadiye	79	16		
Salıhiye	892	71		
Selamet	1225	24	5.884	0
Güneykaya	692	0	30.400	0
Kargın	3011	85		
Toplam	82648	5770	816709	6398

Kaynak: İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü TÜRKVET Sistemi Verileri

3.2.2.3 Yük ve Çeki Hayvancılığı

Yük hayvanları tek tırnaklılar ve çift tırnaklılar olmak üzere iki gruba ayrılır. Tek tırnaklı yük hayvanlarını at, eşek ve katır, çift tırnaklıları ise öküz, manda ve deve oluşturmaktadır (Özçağlar, 1995: 58). Bu hayvanlar, önceki dönemlerde gücünden faydalanılması nedeniyle hemen her evde beslenirken, günümüzde ise bu şekilde bir yararlanma söz konusu değildir. Günümüzde sadece manda ve eşek, sütünden faydalanılan hayvanlar olarak az da olsa yetiştirilirken, at ise binicilik faaliyetleri başta olmak üzere daha çok hobi olarak beslenilmektedir. Ancak çok nadir olsa da bazı köylerde yük hayvanı olarak da kullanılmaktadır.

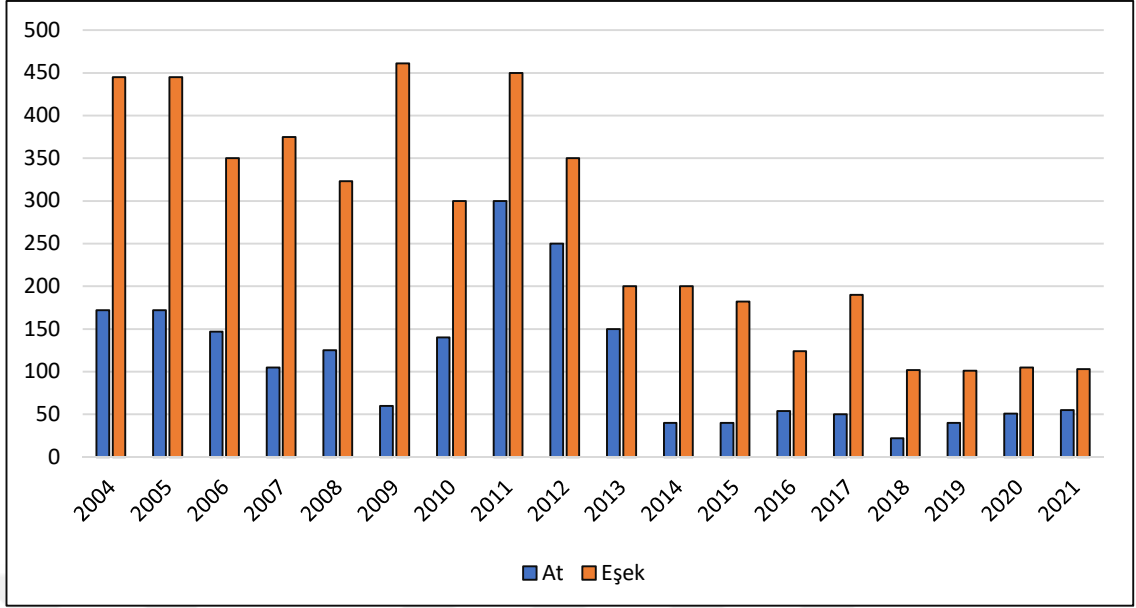
İlçede tek tırnaklı yük hayvanları içerisinde en fazla eşek yetiştirilirken, ikinci sırada ise at yetiştiriciliği gelmektedir. Katır cinsi yük hayvanı ise bulunmamaktadır. Yıllara göre yük hayvanları sayıları incelendiğinde, 2004 yılında 617 baş olan yük hayvanı sayısı 2008’de 448’e düşmüştür. Bununda 125’ini at, 323’ünü ise eşek

oluşturuyordu. 2009 yılı itibariyle ise sayıları 521'e yükselirken, bu yıl içerisinde at sayısı %50'den fazla azalma göstererek 60'a düşmüş, eşek sayısı ise 461'e yükselmiştir. 2011 yılında (750 baş) en yüksek yük ve çeki hayvanı sayısına ulaşılmış olup, bu tarihten sonra ise azalma göstererek 2021 yılında at sayısı 55'e, eşek sayısı ise 103'e gerilemiştir. Yük ve çeki hayvanlarının çobanlar tarafından kullanılmak üzere yetiştirildiği bilinirken, bu anlamda da daha çok eşek tercih edilmektedir.

Tablo 3.19. Yıldızeli İlçesinde Yük ve Çeki Hayvancılığının Yıllara Göre Dağılımı (2004-2021)

Yıllar	At	Eşek	Toplam
2004	172	445	617
2005	172	445	617
2006	147	350	497
2007	105	375	480
2008	125	323	448
2009	60	461	521
2010	140	300	440
2011	300	450	750
2012	250	350	600
2013	150	200	350
2014	40	200	240
2015	40	182	222
2016	54	124	178
2017	50	190	240
2018	22	102	124
2019	40	101	141
2020	51	105	156
2021	55	103	158

Kaynak: TÜİK Verileri

Şekil 3.16. Yıldızeli İlçesinde Yıllara Göre Yük ve Çeki Hayvanlarının Dağılımı

3.2.2.4 Kümes Hayvancılığı

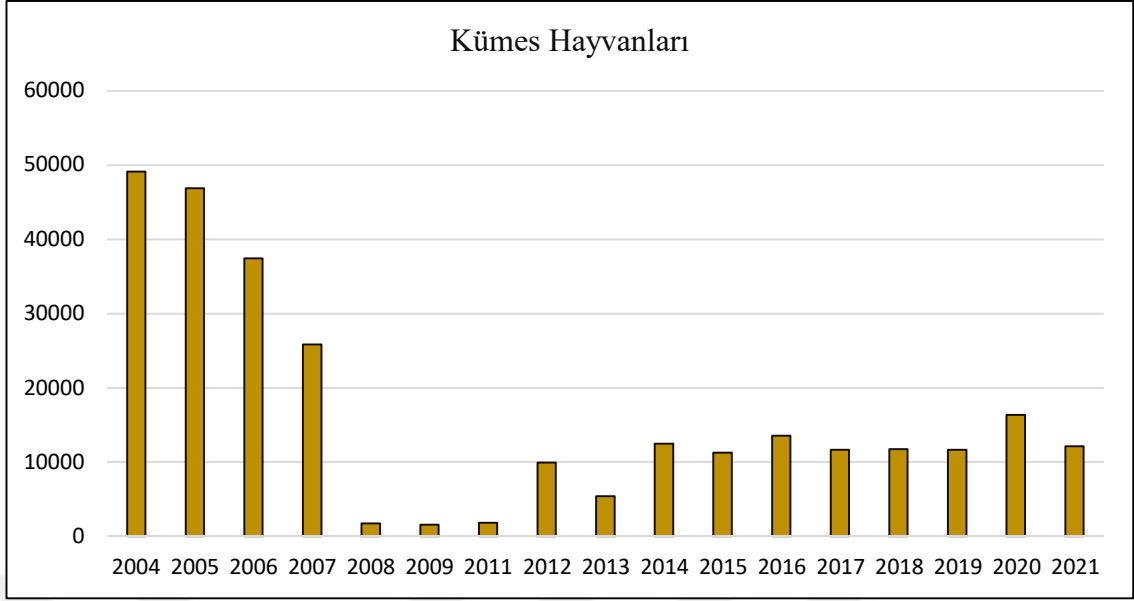
Ülkemizde büyük ve küçükbaş hayvancılık yanında kümes hayvancılığı da yapılmaktadır. Kümes hayvanları, yetiştiricisine asıl işlerin yanı sıra ikinci bir geçim kaynağı sağlar (Darkot, 1968: 146). Kümes hayvancılığı denildiğinde ilk akla gelen tavuk daha sonra hindi, kaz ve ördek yetiştiriciliğidir (Koday, 2005: 19). Araştırma sahasında ticari anlamda kümes hayvanı yetiştiriciliği yapılmamaktadır. Kümes hayvancılığının ticari bir faaliyete konu olacak kadar büyük ölçekte yapılmamasının nedenleri arasında; önemli bir ekonomik getirisi olmaması, bu hayvanların kolayca hastalık kapması ve kolayca diğerlerine bulaştırması ve aynı zamanda bunun sonucunda birçoğunun telef olması bulunmaktadır. Kümes hayvanı yetiştiriciliği içerisinde aileler et ve yumurta ihtiyacını karşılaması için evinin yanında inşa ettiği kümes, ağıl veya ahırlarda tavuk, hindi, kaz, ördek gibi kümes hayvanı yetiştirmektedir.

Tablo 3.20. Yıldızeli İlçesinde Kümes Hayvancılığının Yıllara Göre Dağılımı (2004-2020)

Yıllar	Tavuk	%'si	Hindi	%'si	Kaz	%'si	Ördek ve Beç Tavuğu	%'si	Toplam	%'si
2004	40500	82,4	7500	15,3	550	1,1	600	1,2	49150	100
2005	41850	89,2	4000	8,5	620	1,3	450	1,0	46920	100
2006	34200	91,3	2500	6,7	470	1,3	275	0,7	37445	100
2007	22500	87,0	2650	10,3	450	1,7	250	1,0	25850	100
2008	1100	62,9	500	28,6	100	5,7	50	2,9	1750	100
2009	1200	77,4	300	19,4	50	3,2	0	0,0	1550	100
2010	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2011	1194	66,2	328	18,2	81	4,5	200	11,1	1803	100
2012	8000	80,4	1500	15,1	300	3,0	150	1,5	9950	100
2013	3500	64,9	1000	18,6	280	5,2	610	11,3	5390	100
2014	9000	72,0	2500	20,0	500	4,0	500	4,0	12500	100
2015	8200	72,7	2250	19,9	400	3,5	432	3,8	11282	100
2016	9714	71,7	2710	20,0	611	4,5	520	3,8	13555	100
2017	8100	69,4	2600	22,3	485	4,2	480	4,1	11665	100
2018	8575	73,1	1830	15,6	745	6,4	580	4,9	11730	100
2019	8500	73,0	1800	15,5	750	6,4	600	5,2	11650	100
2020	13020	79,7	2015	12,3	710	4,3	600	3,7	16345	100
2021	9300	79,6	1960	16,1	469	3,9	418	3,4	12147	100

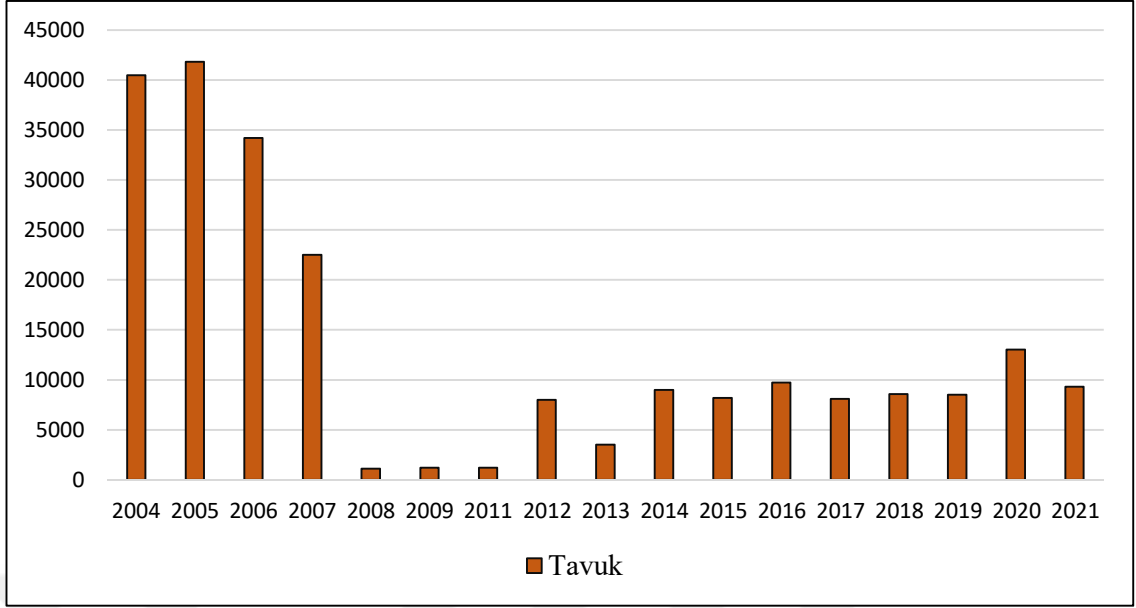
Kaynak: T.Ü.İ.K. Verileri

Özellikle köy hayatının vazgeçilmezlerinden olan kümes hayvancılığı, kasabada evlerin bahçesinde bile işgücü ve sermaye ihtiyacı az olduğundan dolayı kolaylıkla beslenebilmektedir. Geçmişte nüfusun fazla olmasından dolayı kümes hayvanlarının sayısı fazla iken, nüfusun azalmasına bağlı olarak sayıları da azalmıştır. Nitekim ilçede 2004 yılında 49150 olan kümes hayvanı sayısı 2009 yılına kadar sürekli azalarak bu yıl itibariyle 1550'e kadar düşmüştür. Daha sonraki yıllarda ise bazı dalgalanmalar olsa da artış göstermiş olup, kümes hayvanlarının sayısı 2021 yılı itibariyle 12147 olarak kayıtlara geçmiştir (Tablo 3.20, Şekil 3.17).

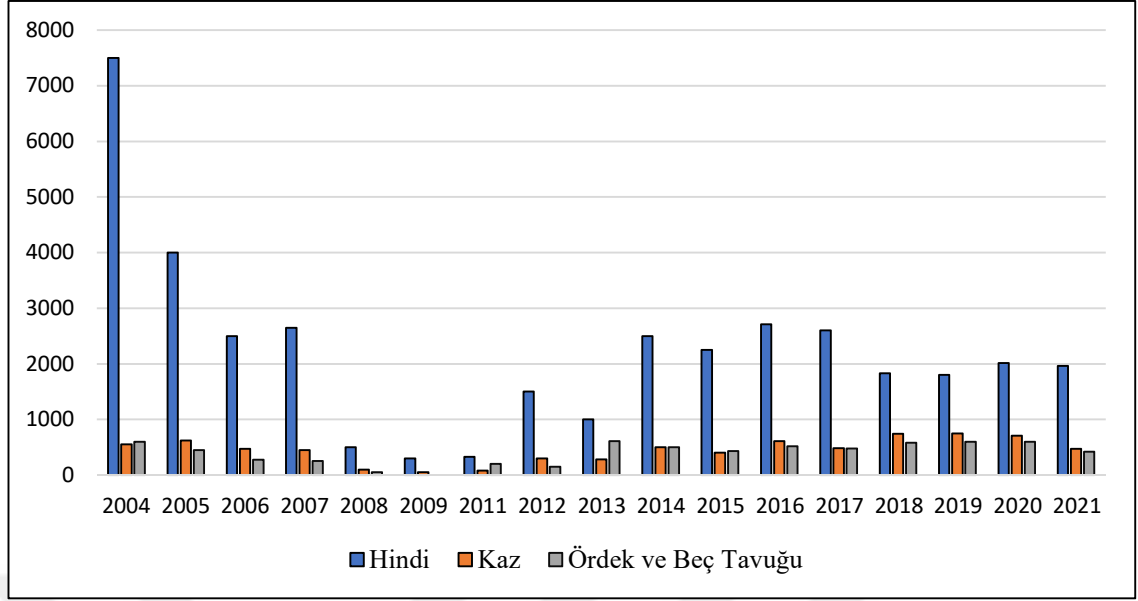
Şekil 3.17. Yıldızeli İlçesinde Kümes Hayvanlarının Yıllara Göre Dağılımı

Araştırma sahasında kümes hayvanları içerisinde en fazla tavuk yetiştirilmektedir. 2005 yılında 41850 ile en yüksek seviyeye ulaşan tavuk sayısı 2005 yılında ülkemizde görülmeye başlanan kuş gribi vakalarının toplu hayvan ölümlerine yol açması yanı sıra ve ölümcül etkisi olduğundan dolayı insanlara bulaşma riskine karşılık yaşanan korku nedeniyle bazı ailelerin hayvanlarını itlaf etmesinden dolayı, korku nedeniyle bazı ailelerin hayvanlarını itlaf etmesinden dolayı, bir önceki yıla göre (34200) azalmıştır. Yine de kümes hayvanları içerisindeki en yüksek orana %91,3 ile bu yılda ulaşmıştır. Tavuk sayısı 2011 yılına kadar sürekli olarak azalmış olup, 2011 yılında 1194 olarak kaydedilmişken, 2012 yılında 8000'e yükselmiştir. Ancak 2014 yılında ilçede yapılan destekleme çalışmaları ile birlikte 9000'e, 2021 yılında ise 13020'ye ulaşmış olup, bu yıl itibariyle diğer kümes hayvanları içerisindeki oranı %79,6 olmuştur (Tablo 3.20, Şekil 3.18).

Şekil 3.18. Yıldızeli İlçesinde Tavuk Sayısının Yıllara Göre Dağılımı.

Tavuktan sonra en fazla yetiştirilen kümes hayvanı hindidir. Sayısı fazla olmayan bu türün, günlük ihtiyaçları karşılamaya yönelik olarak beslenildiği görülmektedir. Et verimi tavuktan daha fazla olmasına karşın, daha fazla yem tükettiğinden dolayı daha az tercih edilmektedir. Hindi yetiştiriciliği özellikle yılbaşı zamanlarında yüksek talep nedeniyle yetiştirilmekte ve yıl sonunda sayıları oldukça azalmaktadır. Yıllar itibariyle beslenen hindi sayısında düzensizlik söz konusudur. Nitekim 2004 yılında 7500 olan hindi sayısı zaman içerisinde azalarak 2009 yılında 300'e kadar gerilemiştir. Bu tarihten sonra yeniden artarak 2021 yılında 1960'a kadar çıkmıştır (Tablo 3.20, Şekil 3.19)

Şekil 3.19. Yıldızeli İlçesinde Hindi, Kaz, Ördek ve Beç Tavuğu'nun Yıllara Göre Dağılımı

Araştırma sahasında az da olsa kaz ve ördek gibi kümes hayvanları da yetiştirilmektedir. Geçim tipi olarak yapılan kaz yetiştiriciliği ailelerin günlük ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Ördek ve beç tavuğu ise daha çok hobi amaçlı beslenmekte ve ticarete konu olacak sayıya ulaşmamıştır. 2004 yılında 550 kaz, 600 ördek ve beç tavuğu yetiştirilirken, zaman içerisinde sayıları çok değişikliğe uğramamış olup, en yüksek sayıya 2019 yılında ulaşılmıştır. 2019 yılında 750 kaz, 600 ördek ve beç tavuğu varlığı tespit edilmiştir. 2021 yılında ise kaz sayısı 469'a, ördek ve beç tavuğu sayısı 418'e düşmüştür (Tablo 3.20, Şekil 3.19).

3.2.2.4. Arıcılık

Arıcılık, bal arısının bitkisel kaynakları kullanarak bal, polen ve arı sütü gibi ürünleri üretmesini içeren (Sandal ve Kan, 2013: 1) ve genel anlamda da bal üretmek için gerçekleştirilen bir hayvancılık faaliyeti olup, diğer ürünlerin bal karşısında ikincil ürün durumunda olduğu bir faaliyettir (Koday Z ve Karadağ, 2020:495-496). Arıcılık faaliyeti birtakım teknik ve biyolojik bilgileri gerektirmekle beraber coğrafi ortamla da doğrudan bağlantılıdır. Topoğrafya, iklim, flora ve hidrografik durumla arıcılık arasında sıkı bir ilişki vardır (Tunçel, 1992: 97-98).

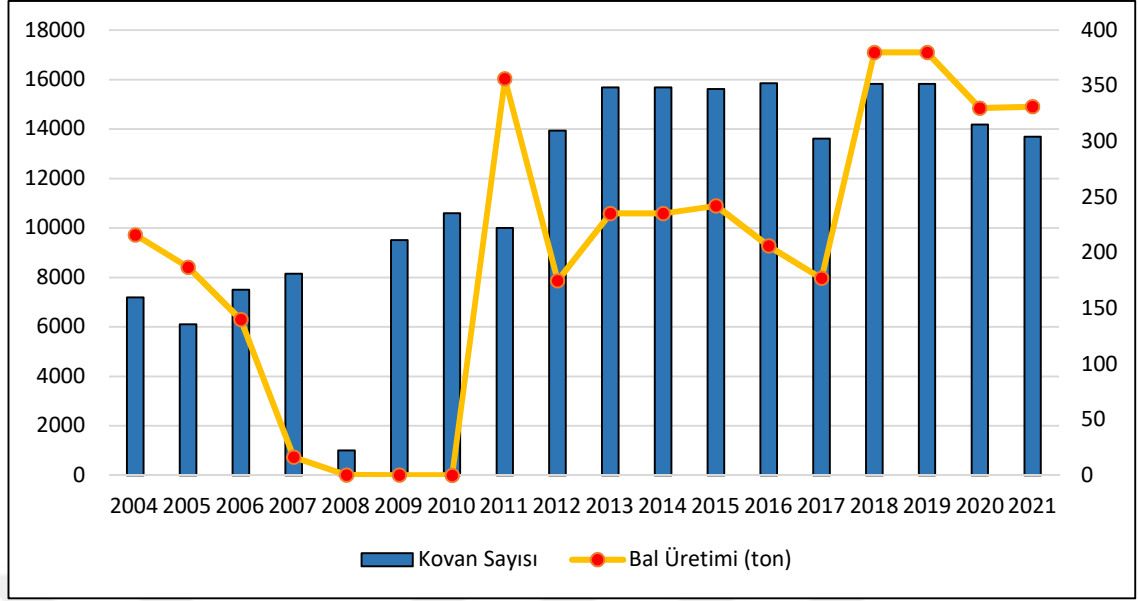
Araştırma sahası iklim şartları, flora ve hidrografik özellikler bakımından arıcılık faaliyetleri için uygun şartlara sahiptir. İlkbahar'dan itibaren havaların ısınmasıyla

birlikte ortaya çıkan step formasyonları (keven, sığırkuyruğu, yabani kekik) ve çiçekli diğer ot türleri, geniş mera alanları ve ormanları arıların doğal beslenmeleri bakımından avantajlar sağlamaktadır. Bunun yanı sıra yonca, korunga, fiğ gibi yem bitkilerinin ekilişinin yapılması da arıcılık faaliyetleri bakımından önem taşımaktadır (Birinci, 2015: 310). Arılar için en uygun ortamlardan birisini de su kaynaklarına yakın olan yerler oluşturmaktadır. Arılar bal üretmek, kovan sıcaklığının ve neminin dengede kalmasını sağlamak ve aşırı sıcaklarda vücut sıcaklığını dengede tutabilmek amacıyla suya ihtiyaç duymaktadırlar. Bu bağlamda da yöre su kaynakları bakımından zengin imkânlar sunmaktadır. Ancak kış mevsiminde görülen düşük sıcaklıklar arıcılık faaliyetlerini olumsuz etkilemektedir. Arılar 0°C'nin altındaki ve 36 °C'nin üzerindeki sıcaklık derecelerinde faaliyetlerini durdurmaktadır. Buna rağmen arılar koloni hayatı yaşamaları dolayısıyla kovan içi ısısının hiçbir zaman bu kadar düşmesine izin vermeyerek sıcaklığı belli bir düzeye kadar muhafaza ederler (Çetin, 2004: 171). Kış mevsiminin uzun ve yağışlı sürdüğü yıllarda bakımlarının yapılamayışı ve şiddetli soğuklar arı kovanlarında büyük kayıplara yol açmaktadır.

Tablo 3.21. Yıldızeli İlçesinde Arı Kovanı Sayısı ve Bal Üretiminin Yıllara Göre Dağılımı (2004-2021).

Yıl	Kovan Sayısı	Bal Üretimi (ton)
2004	7200	216
2005	6101	187
2006	7500	140
2007	8150	16,3
2008	1010	0,2
2009	9508	0,15
2010	10603	0,015
2011	10003	356,
2012	13941	174,9
2013	15684	235,3
2014	15684	235,3
2015	15619	242,2
2016	15854	206,1
2017	13622	177,1
2018	15834	380
2019	15834	380
2020	14192	330
2021	13692	331,3

Kaynak: TÜİK Verileri

Şekil 3.20. Yıldızeli İlçesinde Yıllara Göre Arı Kovanı Sayısı ve Bal Üretiminin Dağılımı.

Araştırma sahasında yıllara göre arı kovanı sayısı incelendiğinde 2004 yılında 7200 olan sayı, 2005 yılında 6101'e düşmüştür. Sonraki süreçte artmaya başlayan arı kovanı sayısı 2007 yılında 8150'ye kadar yükselirken 2008 yılında büyük bir azalma göstermiş olup 1010 kadar düşmüştür ve en düşük arı kovanı sayısı bu yıl içinde kaydedilmiştir. Bu yılda kovan sayısının büyük oranda azalmasında, il genelinde sert geçen kış mevsiminin arı kolonilerini telef etmesi etkili olmuştur. Takip eden 2009 yılında arı kovanı 9 kat artarak 9508'e 2016'da 15854'e çıkarak en yüksek sayıya ulaşmıştır. 2017 yılında arı kovanı sayısı 16322'ye, 2018 ve 2019 yıllarında ise 15834'e, 2021 yılında ise 13692 gerilemiştir (Tablo 3.21, Şekil 3.20). Kovan sayısında yıllar içerisinde yaşanan değişikliklerde kış mevsiminde yaşanan aşırı soğuk hava ve arı hastalıkları etkili olduğu bilinmektedir. Soğuk dönemlerden en az biçimde etkilenmesi için arı kovanları etrafı rüzgârdan korunaklı çukur alanlara konulmaktadır.

Fotoğraf 3.8. Araştırma sahasında Arıcılık Önemli Hayvancılık Faaliyetleri Arasında Bulunmaktadır.

Bal üretimi de arı kovanı sayısı kadar, iklim ve bitki örtüsüne bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Kurak geçen ilkbahar ve yaz dönemlerinde bitkiler erken kurduğundan, bazı bitkiler ise yetişmediğinden dolayı arıların bal yapacak yeterli miktarda polen bulamaması üretimi etkilemektedir. Bu nedenle kurak geçen dönemlerde bal üretimi düşmekte, bal üretiminin düşmemesi için ise arılara şekerli gıdalar verilerek besin ihtiyaçlarının karşılanmaya çalışması elde edilecek ürünün kalitesini düşürmektedir.

Bal üretiminin yıllara göre durumu incelendiğinde 2004 yılında 216 ton üretilen bal, sürekli olarak azalma göstermiş ve 2010 yılında (0,015 ton=15 kg) neredeyse hiç üretilmemiş gibi oldukça düşük seviyeye inmiş olup, bu yıldaki üretimle ilgili kayıtların yanlış ya da eksik olduğu düşünülmektedir. 2011 yılında ise önceki yıla göre 600 kovan daha az olmasına rağmen 356,3 ton bal üretimi yapılmıştır. Bal üretiminde yıllar içerisinde artışlar ve azalışlar olmasına karşın 2018 ve 2019 yılında arı kovanı ve bal üretiminin aynı rakamlarda olması ise kaydedilen kovan sayısı ve bal miktarında hata olabileceği ihtimalini düşündürmektedir. Bu yıllarda bal üretimi en yüksek miktar olan 380 tona yükselmiştir. Takip eden yıllarda (2020, 2021) ise 330 ton civarında bal üretim gerçekleştirilmiştir (Tablo 3.21, Şekil 3.20).

Tablo 3.22. Yıldızeli İlçesinde Yerleşim Yerlerine Göre Aktif Arı Koloni Sayısı ve Koloni Sahibi Dağılışı (2021).

Yerleşme Adı	Aktif Koloni Sayısı	Koloni Sahibi Kişi Sayısı
Akpınar	98	2
Aşağıçakmak	522	6
Aşağıkecek	31	1
Bakırcıoğlu	175	2
Banaz	35	1
Bayat	626	11
Bedel	20	1
Belcik	100	2
Buğdayören	448	2
Cumhuriyet	40	1
Çağlayan	1319	9
Çobansaray	51	2
Çukursaray	146	2
Danaören	29	1
Davulalan	340	4
Delikkaya	137	3
Demirözü	66	3
Dereköy	39	1
Direkli	60	2
Direkli Sarıkaya	94	2
Doğanlı	65	1
Fındıcak	202	3
Güneykaya	115	3
İğnebey	238	1
Kapaklıkaya	125	2
Karacaören	182	2
Karakaya	135	2
Karakoç	49	1
Karaleylek	50	1
Kavak	576	6
Kerimmümin	15	1
Kıldır	192	2
Kiremitli	27	1
Kırkpınar	120	1
Kıvşak	193	3
Küçükakören	26	1
Kümbet	300	1
Menteşe	373	3
Merkezyeniköy	990	3
Nallı	49	1
Sandal	70	2
Subaşı	150	3
Şeyhhalil	239	2
Üyük	28	1
Yassıkara	73	2

Araştırma sahasında aktif arı koloni sayısı incelendiğinde en fazla koloni Yiğitler (2353 aktif koloni), Çağlayan (1319 aktif koloni), Merkezyeniköy (990 aktif Koloni) köylerinde yer almakta olup, yalnızca bu üç köy aktif koloni sayısının %34'ünü barındırmaktadır. Aktif koloni sayısı 100'ün altında olan 29 yerleşme bulunmaktadır. Bunlar içerisinde en az aktif arı kolonisine sahip olan yerleşmeleri Kerimmümin (15 aktif koloni), Bedel (20 aktif koloni), Küçükakören (26 aktif koloni) oluşturmaktadır. Yalnızca bir kişi tarafından arıcılık yapılan yerleşim birimi sayısı ise 22'dir. En fazla arıya sahip olan kişi sayısı ve yerleşim yeri ise Bayat köyü (11 kişi) ve Yiğitler köyü (10 kişi) dır (Tablo 3.22; Harita 3.5).

3.3. SANAYİ

Toplumun en temel ekonomik faaliyetlerinden olan sanayi aynı zamanda kalkınma ve küreselleşmenin yapı taşlarından birisini oluşturmaktadır. Sanayi, hammadde ya da işlenmemiş mamul madde meydana getirmek için yapılan faaliyetler ve kullanılan araçlar olarak tanımlanabilir (Ünal, 2010: 1). Araştırma sahasında sanayi faaliyetleri arzu edilen düzeyde gelişmemiştir. Özellikle atölye tipi sanayi faaliyetlerinin gelişmemesinde büyük ölçüde Yıldızeli'nin Sivas şehir merkezine yakın olması etkili olmuştur. Çünkü yöre insanı bu yöndeki ihtiyaçlarını daha fazla imkân ve çeşitliliğe sahip olan Sivas şehrinden karşılamaktadır. Diğer taraftan sanayi faaliyetlerinin gelişmesi için hammadde, pazar, ulaşım gibi imkânların en azından bir kısmına sahip olunmasına rağmen sermaye ve nitelikli işgücü bakımından yaşanan dezavantajlar nedeniyle gelişme gösterememiştir. Bu durumda istihdamı olumsuz etkilediğinden sürekli olarak dışarıya göç verilmesine yol açmaktadır.

Araştırma sahasında sanayi faaliyetlerini ev tipi, atölye tipi ve fabrika tipi sanayi faaliyetler olarak üç grupta değerlendirilebilir. Ev tipi faaliyetler genellikle ailelerin kendi ihtiyacını karşılamak için evlerde yapmış olduğu peynir, tereyağı, erişte, ekmek, turşu, reçel/marmelat vs. gibi gıda maddeleri üretiminden oluşmaktadır. Bunun yanı sıra kadınların yapmış olduğu dantel ve örgü (çorap, patik, lif vb.) bunlara ilave edilebilir. Bu ürünlerin bir bölümü ailelerin kendi ihtiyaçları için üretilip kullanılırken, ihtiyaç fazlası üretim ise pazara sunulmaktadır. Bu bakımdan araştırma sahasında ki ev tipi sanayi faaliyetleri aile ekonomisine katkı sağlayan üretim faaliyeti olarak sürdürülmektedir

Yıldızeli’nde atölye tipi sanayi faaliyetleri arasında otomobil tamir ve bakımı yapan küçük atölyeler bulunmaktadır. Bu işyerlerinin sayıca fazla olmasında kasabanın, Sivas-Tokat, Sivas-Yozgat-Ankara karayolları gibi önemli yolların kavşak noktası bulunması etkili olmuştur. Bu bağlamda Sivas-Yıldızeli-Tokat karayolu ayrımından sonra Karşıyaka Mahallesi içerisinde ve yol kenarında üç bloktan oluşan küçük sanayi sitesi kurulmuştur (Fotoğraf 3.9). Yıldızeli Küçük Sanayi Sitesi atölye tipi sanayi faaliyetlerinin yapıldığı en önemli yerdir. Burada 52 adet işyeri aktif olarak çalışmakta olup, bunların çoğu otomobil tamir ve bakımı yapılan işyerlerinden oluşmaktadır. Bunun yanı sıra hızar hane, demir doğrama, kaynak ve mermer atölyeleri mevcuttur. Bunun haricinde şehrin dağınık yerlerinde fırın, pvc, demir doğrama, terzi gibi atölye tipi üretim yapan işyerleri bulunmakta olup, bunların tamamı küçük çaplı işyerleri olup, istihdam ettikleri işçi sayısı oldukça azdır.

Fotoğraf 3.9. Yıldızeli Küçük Sanayi Sitesi, Sivas-Yıldızeli-Tokat Karayolu Ayrımından Sonra Karşıyaka Mahallesi’nde Yol Kenarında Kurulmuştur.

Araştırma sahasında fabrika tipi üretim yapan tesisleri; tarım ve hayvancılık ile taş ve toprağa dayalı olarak gerçekleştirenler oluşturmaktadır.

Tarım ve hayvancılığa dayalı olarak yapılan fabrikasyon üretim faaliyetinde bulunan tesis sayısı ise iki adettir. Bunlar içerisinde Banaz köyünde yer alan Bilgin Tarım

ve Hayvancılık Çiftliği, yaklaşık 1000'e yakın hayvan sayısı ile büyük bir işletmedir. Büyükbaş hayvan yetiştirip canlı olarak ticareti yapıldığı gibi, süt ve süt ürünleri imalatı yapan fabrika, yörenin en büyük tesisi konumundadır. Bunun yanı sıra 2011 yılında Ortaklar köyünde kurulan Muçuoğlu Tarım ve Hayvancılık Çiftliği, büyükbaş hayvanların yanı sıra küçükbaş hayvan da yetiştirmekte olup, kesilen etler Ankara'ya gönderilmektedir. Bu yönüyle hayvansal ürünlere dayalı modern tesislere sahip işletmelerden bir diğerini oluşturmaktadır.

Taş ve toprağa dayalı fabrika tipi üretim yapan tesislerden birisi Yarmer Madencilik'tir. Bedel köyü sınırları içerisinde 2003 yılında maden sahası açmış olup, traverten ve mermer çıkarımı yapmaktadır. Farklı boyutlarda üretilen mermerler yurtiçi ve yurtdışı pazarlamaktadır.

Sahra Beton, Taş Ocağı yol yapım çalışmalarında kullanılmak üzere mıcır tipi malzeme ve asfalt kaplama işleri yanı sıra çimento üretimi ve çimento arabalarıyla alt yapı, üst yapı, bina yapımı vb. işlerde kullanılan beton santrali ile hizmet sunmaktadır. Gökkaya köyündeki ocak kış aylarında kapanmaktadır.

Fotoğraf 3.10. Modern Yöntemler İle Hayvancılık Yapılan Bilgin Tarım ve Hayvancılık Tesislerinden Görünüm

Özmersan Mermer, Mumcuçiftliği köyünde 1998 yılında maden açıp traverten ve mermer çıkarımına başlamıştır. Bu şirket, 2003 yılında ise fabrikasını da kurarak çeşitli ebatlarda traverten, mermer ve oniks taş çıkararak yurt içi ve yurt dışına göndermektedir. 2021 yılında bu tesiste 40 kişi çalışmaktaydı.

Organik Madencilik, Kapaklıkaya köyünde yer almakta olup 2004 yılında kurulmuştur (Fotoğraf 3.11). Vermikülit minerali işleyen tesis bu alanda ülkemizdeki ilk tesistir. Vermikülit içerisinde magnezyum, alüminyum, demir silikat bileşimlerinden oluşmaktadır. Isıl işleme maruz bırakıldığında genleşme özelliğine sahip olan bu mineral düşük bir yoğunluğa sahip olması ve izole edici özelliği sebebiyle toprak düzenleyicisi olarak toprağın havalandırılması ve nemlenmesinde etkili olarak ithal gübreye olan ihtiyacı ortadan kaldıracak bir malzeme olarak görülmektedir. Bunun yanı sıra çiçek yetiştiriciliğinde, sebze/meyve bahçelerinde ve saksı bitkilerinde kullanılmaktadır. Toprağın ağır ve kumlu olduğu yerlerde vermikülit karıştırılması ile topraktaki suyu tutmak ve hava kanalları oluşturulmasını sağlamaktadır. İzole edici özelliği sayesinde bitkileri soğuktan korumaktadır. Ham vermikülit'in (11mm +) genleştirilmesiyle elektrik motorlarında elektrik aksamını korumak ve yangın çıkmasını önleyici özelliğe sahiptir. Ayrıca ince taneler halinde öğütüldüğünde ise boya, plastik, ambalaj endüstrisi ve evlerde çatı izolasyonunda kullanıldığı bilinmektedir. Bu mineral 30'dan fazla ülkeye ihraç edilmektedir ve bu ülkeler arasında Avustralya, Kanada, Meksika, Hollanda ve İspanya gibi ülkeler yer almaktadır (URL 8).

Fotoğraf 3.11. Organik Madencilik’e Ait Tesiste Vermikülit İşlenmektedir.

3.4. TİCARET

Kazanç sağlamak amacıyla, mal alıp satma faaliyetine ticaret, ticaretle uğraşan meslek erbabına ise tüccar denilmektedir (Doğanay, 2011: 777). Ticari faaliyetlerin hacmi yerleşmelerin bulundukları konuma ve etki bölgelerine göre değişmektedir. Bu bağlamda çevresine göre merkezi konumda yer alan ve yönetim merkezi olan yerleşmelerde genelde ticari faaliyetlerin geliştiği dikkat çekmektedir (Birinci, 2015: 321). Ticaret her şeyden önce taşımayı gerektiren bir faaliyettir. Geniş sahaları ve büyük ölçüde mal değişimini hedef tutan büyük ticari hizmetler, bulundukları şehir etrafında geniş bir etki sahasının ortaya çıkmasına zemin hazırlamaktadır. Böylece geniş sahalara yayılan ve büyük nüfus bölgelerine sahip olan şehirler, tipik ticaret merkezleri sayılabilir (Göney, 1984: 158).

Yıldızeli, geçmişten beri önemli yolların kavşak noktası durumundadır. Geçmişte ordular, kervanlar ve yolcuların izlediği güzergahlar boyunca kurulmuş, günümüzde de bu önemini koruyan önemli yol güzergahı üzerinde bulunmaktadır. Nitekim ülkenin doğusunu batıya aynı zamanda iç bölgeleri Yeşilırmak oluğu vasıtasıyla Karadeniz’e bağlayan yol güzergahı kavşağı konumundadır. Bu yönüyle her dönem az ya da çok ticarete sahne olmuştur. Başka bir anlatımla geçmişten günümüze insanların geçimini

sağlaması açısından tarım ve hayvancılık dışındaki üçüncü bir faaliyet de ticaret olmuştur. Bu bakımdan da Yıldızeli’nde ticaret, temettü defterlerinde mesleki gelir olarak meslek erbabı kişilerin yaptıkları ticaret, tarım ve hayvancılıktan sonra insanların geçimini sağlayan ve de çokça rastlanan bir meslek çeşidi olarak öne çıkmaktadır (Özbölük, 2011: 44).

Şehirselleşmelerin hinterland alanları dahilinde etraftaki kırsal yerleşmelerden sağlanan çeşitli yiyecek ve tarımsal ürünlerden oluşan gıda maddeleri üretim kuşaklarının yayılması, şehirlerin merkezi sistemde bulundukları gruba ve onların nüfus miktarlarına bağlıdır (Göney, 1984: 131). Bu tip yerleşmeler sahip olduğu ticaret hacmi ölçüsünde kırsal alandaki nüfusu etki sahası altında tutabilir ve kendisine çeker. Ancak günümüzde Yıldızeli bu yönüyle çok fazla öne çıkamamıştır. Başka bir deyişle, sınırları içerisindeki köyler için önemli bir ticaret merkezi durumuna gelememesinde; Sivas şehrine yakın olması nedeniyle köylerdeki nüfusun büyük kısmının ticari faaliyetlerinin büyük bir bölümünü bu şehirden gerçekleştirmeleri etkili olmuştur. Buna da bağlı olarak kasabada ticari hayat, kış aylarında neredeyse durma noktasına gelmektedir. Bunun nedeni ise kış mevsiminde yağın kar nedeniyle birçok köy yolunun kapalı olmasıdır. Buna bağlı olarak ta köylerden ilçe merkezine gelen sayısının azalmasıdır. Ayrıca kış mevsiminde bulunduğu yerleşim yerini terekeden birçok yazlıkçı olmasından dolayı nüfusun kış mevsiminde azalması yanı sıra kışın ticarete konu olacak pek çok tarımsal ve hayvansal gıda ürünlerinin bu mevsimde üretim kapasitelerinin durma noktasına gelmesi de diğer nedenler arasında sayılabilir. Bu durumun aksine yaz aylarında dışarıdan ilçeye tatil veya akraba ziyareti için gelenlerin nüfusu artırması ve temel ekonomik faaliyetlerin tarım ve hayvancılığa dayandığı yerleşmelerde yaz sonu ve sonbahar aylarında tarım ürünlerinin hasat edilmesi ve pazara sunulması Yıldızeli kasabasında ticareti canlandırmaktadır (Birinci, 2015: 322).

Anlaşılabacağı üzere Yıldızeli’nde ticari hayat çok canlı değildir ve ticaretin tamamına yakını Reşadiye ve Cumhuriyet mahallelerinden geçen Atatürk Caddesi boyunca yer alan işyerlerinde yapılmaktadır. Yıldızeli Belediyesi ve Yıldızeli Esnaf Sanatkarlar Odası kayıtlarına göre şehir merkezinde yalnızca günlük ihtiyaçları karşılamaya yönelik hizmet veren 426 adet işyeri bulunmaktadır. Bunun yanı sıra imalat ve hizmet sektöründe faaliyetler gösteren işyerleri de mevcut iken toptan ticaret hizmetler

ise yok denecek kadar azdır. Bu bağlamda bu şekildeki ticari faaliyetler Sivas şehrinden gerçekleştirilmektedir.

Ekonomik fonksiyonlar bakımından özellikle her hafta belirli günde şehir veya kasabalarda kurulan pazarlar oldukça ilgi çekicidir. Bu tür pazarlar bu tip yerleşmeler ile kırlar arasındaki ilişkinin canlı bir belirtisidir (Göney, 1984: 129). Bu bakımdan ilçe merkezinde cuma günleri kurulan haftalık pazar oldukça önemli olup, sadece şehir merkezinde değil kırsal alandan pek çok kişiyi kendisine çekmektedir (Fotoğraf 3.12). Hatta kırsal kesimde yaşayan halkının bu yerleşmelere gideceği günleri tayin eder durumdadır. Pazarda yalnızca gıda maddeleri değil, giyim ve küçük ev aletlerinin yanı sıra yöresel ürünlerde tezgâhlarda kendisine yer bulmaktadır.

Fotoğraf 3.12. Yıldızeli Kasabasında Cuma Günleri Kurulan Haftalık Pazar, Yöresel Ürünlerin Pazarlanması Bakımından da Önemlidir.

3.5. ULAŞIM

Ulaştırma bir ülkenin siyasi, sosyal, kültürel ve özellikle iktisadi hayatına büyük etki eden bir olgudur. Bir ülkenin kaynaklarının iyi işletilmesi, değerlendirilmesi, iç ve dış ticaretinin gelişmesi ancak gelişmiş bir ulaşım ağına sahip olmasıyla mümkündür. Ayrıca ülkelerin milli birlik ve bütünlüğünün sağlanmasında ulaştırmanın çok büyük rolü

vardır. Gelişmiş bir ulaşım şebekesinin varlığı, ülkelerin askeri gücü üzerinde önemli rol oynamaktadır (Karabulut, 1997: 163). Ulaşım faaliyetleri bilindiği üzere bir bölgenin gelişmesinde veya geri kalmasında oldukça büyük bir öneme sahiptir. Ekonomik kaynakların üretime açılması ve işletilmesinde yollar büyük bir önem taşır. Fazla olduğu yerden eksikliği hissedilen yerlere taşınan malların bu hareket sırasında değerlerinin artmasına neden olan ulaşım ya da fikirlerin taşınmasına önayak olan haberleşme aynen sanayi ve ticaret gibi üretim şeklidir (Tümertekin, 1987: 1).

Geçmiş dönemlerde binyıllar boyunca toplumlar arasındaki bağlantıları sağlayan kervan yolları aşılın bölgenin coğrafi koşullarının olanak verdiği güzergâhları ve doğal geçitleri izlemiştir (Ökse, 2005: 15-16). Bu bağlamda başta Sivas şehri olmak üzere çevresi, Anadolu'nun merkezinde yer alması sebebiyle geçmiş dönemlerden bu yana önemli kervan ve ticaret yollarının merkezinde yer almıştır. Geçmişteki bu konumu günümüzde de devam etmektedir. Bu bağlamda bugünkü ulaşım hizmetleri karayolu, demiryolu ve havayolu ile sağlanmaktadır.

Bunlardan karayolu ulaştırması; zemine topoğrafyaya, taşınacak yük miktarına ve zamana göre en esnek, kolay, hızlı ve aktarmasız taşıma olanağı vermesi nedeniyle ulaştırma türleri arasında yük ve yolcu taşımacılığında en çok kullanılan ulaşım türüdür (Kapluhan, 2014: 427). İlçe karayolu bakımından önemli yolların geçiş noktasıdır. Nitekim E-88/D-200 karayolunun yaklaşık olarak 88 km'si ilçe sınırları içerisinde geçmektedir. Yıldızeli'nin kenarından geçirilen yol, zamanla yerleşmenin genişlemesiyle yerleşmenin içerisinde kalmıştır. Bu durum yerleşmeleri önemli kılmaktadır. Başka bir deyişle, ulaşım bakımından önemli yollara ve geçitlere yakın olmak yerleşmelere büyük avantajlar sağlamaktadır. Nitekim Yıldızeli ilçesi karayolu ulaşımı bakımından önemli olan iki geçide sahiptir. Bunlardan birisi E-88/D-200 karayolu üzerinde Yıldızeli-Akdağmadeni (Yozgat) güzergâhında Akdağların yükseklik kattığı *Yaraşbeli Geçidi* (1540 m)'dir (Şahin ve Meral, 2015: 421). Kış mevsiminde zaman zaman ulaşımında kısa süreli aksamalar yaşansa da Karayolları 161. Şube Şefliğine ait bakım evi tarafından yol iyileştirme çalışmaları ve kışın buzlanma ve yoğun kar yağışına karşı çalışmalarını yürütülmekte ve ulaşım kesintisiz sürdürülmeye çalışılmaktadır (Fotoğraf 3.12)

Fotoğraf 3.13. Yaraşbeli Geçidi (1540 m), İlçenin Sahip Olduğu İki Geçitten Birisidir.

Diğer önemli karayolu geçidi ise D-850 karayolu üzerinde Sivas ili ve Tokat İli arasında sınır oluşturan *Çamlıbel Geçidi*'dir. Bu geçit, Yıldızeli İlçesi ve Çamlıbel Beldesi (Tokat) arasında Orta Karadeniz bölümünden Yukarı Kızılırmak bölümüne geçişi güçleştiren Çamlıbel Dağları üzerinde yer almaktadır. Tokat iline bağlı Çamlıbel beldesinden başlayarak güneye doğru yaklaşık 17 km boyunca tırmanışa geçen yol, il sınırının bitişiinde 1690 m'ye ulaşır ve daha sonra yaklaşık 13 km boyunca irtifa kaybederek Yıldızeli'nde son bulmaktadır (Uçkun ve Kadioğlu, 2016: 318). Kış mevsiminde ulaşım bakımından zorlu şartlara sahip olan geçit, zaman zaman trafiğe kapanmaktadır. Çamlıbel Bakım Evi karayolları görevlileri tarafından yol bakım çalışmaları yapılarak trafiğin aksamaması için çalışılmaktadır. Bu bakım evi yanında Sivas ve Tokat Valilikleri tarafından 2004 yılında birlikte yaptırılan Atatürk Çeşmesi Anıtı ve Yıldızeli Belediyesine ait kütük ev bulunmaktadır (Fotoğraf 3.14).

Fotoğraf 3.14. Çamlıbel Geçidi'nde Bakım Evi yanı sıra Atatürk Çeşmesi Anıtı ile Yıldızeli Belediyesine Ait Kütük Ev Bulunmaktadır.

İlçe içerisinde yer alan yerleşmeler ile ilçe merkezi arasında bağlantıyı sağlayan karayolları da önemlidir. Nitekim Yıldızeli ile Çırçır köyü (eski bucak merkezi) arasında yer alan İl yolu* (Sivas İl Özel İdaresi Köy yolları Yönetmeliği) niteliğindeki karayolu üzerinde iki geçit noktası daha yer almakta olup bunlar Mazıkıranbeli (Fotoğraf 3.15) ve Çakmakbeli (Fotoğraf 3.16) geçitleridir. Yıldızeli çıkışlı ilk geçit *Mazıkıranbeli Geçidi* olup, 1435 m yükseltiye sahiptir. Geçitten yaklaşık 10 km sonra, ikinci geçit olan

* İkinci derece önemi haiz olan ve şehir, kasaba, ilçe ve bucak gibi belli başlı merkezleri birbirine, il merkezine ve komşu illerdeki yakın ilçe merkezlerine, Devlet yollarına, demir yolu istasyonlarına, limanlara, hava alanlarına ve kamu ihtiyacının gerektirdiği diğer yerlere bağlayan yollardır.

Çakmakbeli Geçidi'ne (1720 m) ulaşılır. Her iki geçide de yükseltilerini Çamlıbel dağları kazandırmaktadır. Bu geçitler, Çırçır ve çevredeki kırsal yerleşmelerin Yıldızeli ve Sivas ile olan bağlantılarını sağladığı için, trafik yoğunluğu düşük olup günlük birkaç aracı geçmemekte, kış mevsiminde ise kar yağışı ve tipi yüzünden sık sık ulaşım kapanmaktadır (Şahin ve Meral, 2015: 400).

Fotoğraf 3.15. Yıldızeli Kasabası (Fevzi Çakmak Mahallesi) ile Aşağıçakmak Köyü Arasında Ulaşım Mazıkıranbeli Geçidiyle Sağlanmaktadır

Fotoğraf 3.16. Yıldızeli Şehir Merkezi-Çırçır Köyü Güzergâhı Yukarıçakmak- İslim Köyleri Arasında Yer Alan Çakmakbeli Geçidi.

İlçe içerisinde yer alan kırsal yerleşmelere ulaşan yolların standartları yerleşmelerin büyük çoğunluğunun akarsu vadilerinde ve düz alanlarda kurulmasından dolayı iyi durumdadır. Nitekim pek çok yerleşim birimine asfalt yoldan ulaşım sağlanmaktadır. Köy içi yollar ise kilit parke taşı ile kaplanmıştır⁴. Ulaşım ağı bakımından köylere ulaşan yollardan İl Özel İdaresi sorumluluğunda olan 118 köyün yalnızca 6'sı hizmet alanı dışında kalmaktadır. Başka bir anlatımla geri kalan 112 köyün yol çalışmaları bu birim tarafından sağlanmaktadır. Hizmet alanı dışında kalan köyler ise T.C.K yollarının (D-200, D-850) köyün içinden geçmesinden ve asfalt kaplaması Karayolları Genel Müdürlüğü tarafından yapıldığından hizmet dışı olarak ayrı tutulmuştur. İl Özel İdaresi sorumluluğu altında olan 91 köy yolu asfalt ile kaplı iken, 21 köy yolu ise stabilize yol olarak ulaşım imkânı sağlamaktadır. Köylere ulaşan toplam yol ağının uzunluğu 732 km'dir.

Tablo 3.23. Yıldızeli İlçesi İl Özel İdaresi'ne Bağlı Köy Yollarının Durumu ve Niteliği (2020)

İlçe Adı	Köy Sayısı	Hizmet İçi	Hizmet Dışı	Asfalt Yoldan Faydalanan Köy Sayısı ⁵	Asfalt Yol Km'si	Stabilize Yoldan Faydalanan Köy Sayısı	Stabilize Yol Km'si
Yıldızeli	118	112	6	91	465,9	21	199,4

Kaynak: İl Özel İdaresi 2020 Faaliyet Raporu.

Uzak köylerden haftanın belirli günlerinde ilçe merkezine minibüs seferleri yapılmaktadır. Bunun yanında özel araçlar köylerden gelen kişi sayısı da fazladır. Bunun haricinde eski belde yerleşmeleri, geçmişte sahip oldukları sosyal ve ekonomik fonksiyonlarından dolayı yakınında yer alan köyler için küçük bir çekim merkezi oluşturmaya devam etmektedir. Dolayısıyla çevre köylerden buralara da minibüs ile ulaşım sağlanmaktadır. İlçe sınırları içerisindeki köylerin tamamının merkeze olan uzaklıkları 50 km'nin altındadır (Tablo 3.24).

⁴ Köy içi yollar ise ihtiyacı olan köylerin müracaatları sonrasında İl Özel İdare tarafından karşılanmaktadır ve Yıldızeli'ndeki 119 köyden 118 'i İl Özel İdaresi'nin hizmet alanı içerisinde bulunmaktadır ve bu köylerden 115'i kilit parke taş ile kaplı durumdadır.

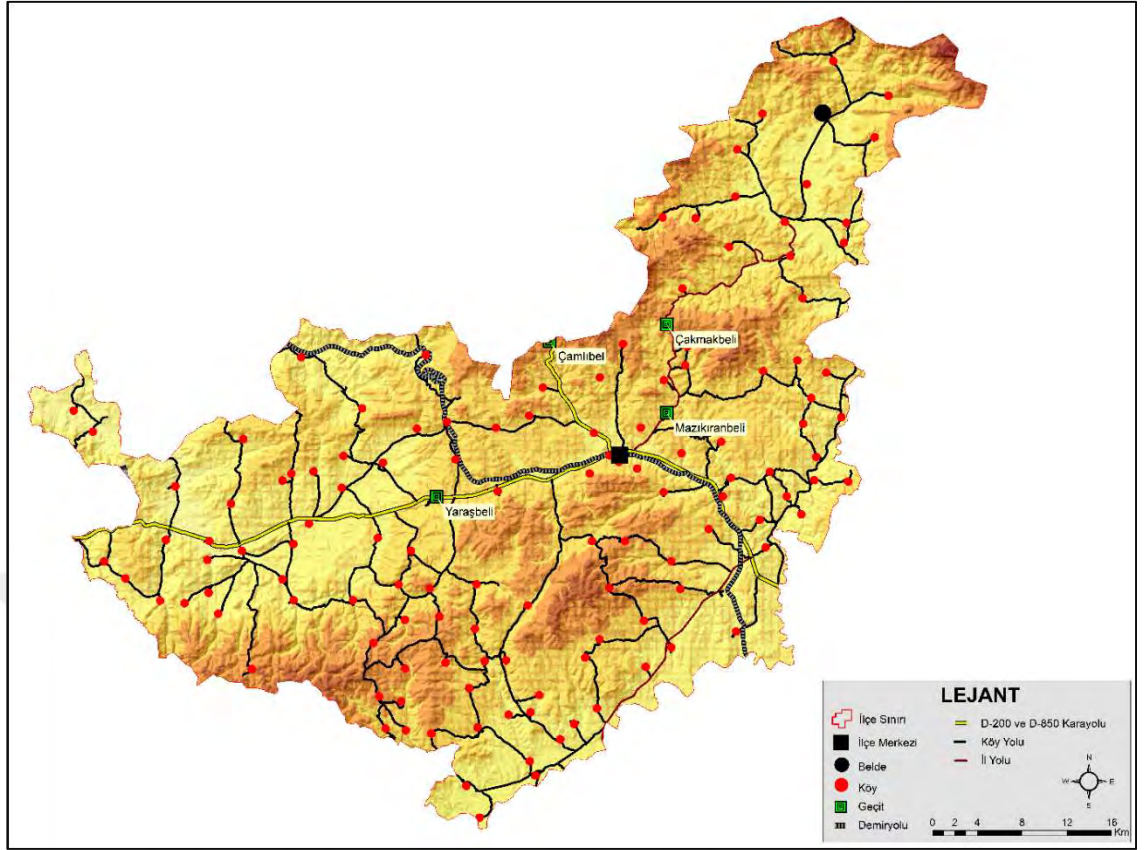
⁵ İçerisinden T.C.K geçen köyler dâhil edilmemiştir.

Tablo 3. 24. Yıldızeli'ne Bağlı Yerleşmelerin İlçe Merkezine Olan Uzaklıkları.

Yerleşme	İlçe Merkezine Uzaklığı (km)	Yerleşme	İlçe Merkezine Uzaklığı (km)	Yerleşme	İlçe Merkezine Uzaklığı (km)
Akçakale	31,1	Emirler	22,7	Kümbet	15,7
Akçalı	30,2	Erenler	20,5	Menteşe	10,4
Akkoca	47,0	Esençay	21,5	Merkez Sarıkaya	20,5
Akören	28,9	Eşmebaşı	43,0	Merkezyeniköy	9,1
Akpınar	30,0	Findıcak	22,8	Mumcuçiftliği	15,4
Akpınarbeleni	38,0	Geynik	33,0	Nallı	32,1
Alaca	9,9	Gökçeli	24,3	Nevruz	13,1
Altınoluk	23,4	Gökkaya	27,6	Nevruzyaylası	7,7
Arslandoğlu	25,3	Güneykaya	35,2	Ortaçakmak	9,9
Aşağıçakmak	7,7	Halkaçayır	22,8	Ortaklar	21,1
Aşağıkecik	37,4	Hamzaşeyh	20,1	Sandal	14,7
Avcıpınarı	11,3	Ilıca	9,1	Sarıçal	27,4
Bakırcıoğlu	13,8	İğdecikler	15,4	Sarıyar	36,4
Banaz	21,5	İğnebey	8,6	Selamet	5,5
Başköy	41,0	İncetaş	18,0	Seren	5,1
Bayat	10,6	İslim	15,9	Söğütpınar	17,5
Bedel	15,0	Kadıköy	27,1	Subaşı	15,7
Belcik	30,2	Kadılı	24,2	Şeyhhalil	39,7
Buğdayören	19,9	Kaleköy	24,8	Tatköy	25,9
Büyükakören	32,5	Kalın	18,9	Tayalan	21,6
Cizözü	19,5	Kaman	18,2	Topulyurdu	29,7
Cumhuriyet	47,0	Kapaklıkaya	25,2	Töngel	17,5
Çağlayan	8,1	Kapı	29,3	Üyük	25,0
Çamlıbel	7,1	Karacaören	13,5	Üyükaylası	24,6
Çırçır	25,5	Karakaya	28,4	Yağlıdere	33,6
Çobansaray	23,3	Karakoç	20,9	Yakacıkçavuşlu	24,3
Çöte	48,9	Karalar	38,5	Yakupköy	21,0
Çubuk	28,5	Karaleylek	29,4	Yassıkara	32,1
Çukursaray	41,2	Kargın	29,4	Yavu	34,8
Danaören	10,1	Kavak	11,4	Yaylagöze	24,2
Danişment	22,2	Kavakdere	22,6	Yeniyapan	17,1
Davulalan	27,6	Kayalıpınar	29,6	Yeşilalan	27,0
Delikkaya	20,7	Kerimmümin	16,6	Yılanlıkaya	9,9
Demircilik	18,3	Kıldır	17,8	Yiğitler	14,8
Demiroluk	34,7	Kırkpınar	11,9	Yolkaya	31,9
Demirözü	40,0	Kıvşak	27,4	Yukarıçakmak	11,4
Dereköy	16,5	Kızılköy	8,8	Yukarıkecik	34,9
Dikilitaş	38,7	Killik	38,0	Yusufoğlan	40,0
Direkli	17,8	Kiremitli	17,2	Yuvalıçayır	30,4
Direkli Sarıkaya	19,1	Konaközü	20,2	Yücebaça	22,0
Doğanlı	29,2	Küçükakören	45,5		

Kaynak: İl Özel İdare Verileri *İlçe Merkezine Uzaklıklar Arcgis Programında Hesaplanmıştır ve Sağlaması yapılmıştır.

Araştırma sahasında demiryolu ulaşım imkânı da mevcuttur. Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk on beş yılında yapılan demiryolları ülke içerisinde sosyal, ekonomik ve kültürel yönden bir gelişme sağlamıştır. Demiryolları her girdiği bölge ya da yöreye dinamizm getirmiştir. Cumhuriyet yönetiminin tüm politikalarını bütünlüğe kavuşturan ve ana eksen olarak sunulan demiryolları geliştirilmeye devam ederken (Akbulut, 2010: 186), kırlarda yeniden derlenme, köylerin hayvancılığı giderek ikinci plana itip tarla kültürlerine yönelmesi, buna bağlı olarak toprak ürünlerinin giderek artması, elde edilen ürünlerin belirli merkezlerde toplanmaya başlaması ve bu ürünlerin ülke üzerinde dağılımı gibi ticari işler, eski kent merkezleri üzerinde yeni gelişen genç kasabaların en başta gelen işleri oluyordu. Böylece demiryolu dönemi, aynı zamanda dinamik tarım kasabalarının doğuşuna da yardım ediyordu. Bu yeni koşullar içinde demiryolları + tarla kültürleri + tarım kasabaları gibi üçlü sentez, Cumhuriyet döneminin ilk on beş yılının simgesi olmuştur (Tunçdilek, 1986: 151). Bu amaçla açılan hatlardan birisini Samsun limanını iç bölgelere bağlamak amacıyla 1926 yılında inşa edilmeye başlanan demiryolu hattıdır. Bu hat, 1932 yılında Tokat ili Artova ilçesine bağlı Kunduz köyü ile Yıldızeli'ne bağlı Kalın köyü güzergâhının hizmete girmesiyle birlikte tamamlanmıştır. Bu hattın, Cumhuriyet Döneminin devlet eliyle inşa edilen ilk demiryolu hattı olan Ankara-Kars demiryolu hattının 1930 yılında inşa edilen Kayseri-Hanlı- Kalın-Sivas güzergâhında yer alan ve daha önce hizmete giren Hanlı-Kalın istasyonlarının ile birlikte bağlantısı sağlanmış ve böylece kıyı kesimler ile iç kesimler arasında demiryolu ulaşımı sağlanmıştır. Samsun-Yıldızeli-Kalın demiryolu hattı 83 yıl hizmet verdikten sonra 2015 yılında tüm altyapı ve üstyapı elemanları yenilenmek amacıyla bakım çalışmasına alınmış olup, 2020 yılında yeniden ulaşımına açılmıştır.

Harita 3.6. Yıldızeli İlçesi Ulaşım Ağı Haritası.

Araştırma sahası il merkezine yakın olmasından kaynaklı olarak karayolu ve demiryolu dışında havayolu ulaşım imkânına da sahiptir. İlçe merkezi, Sivas Nuri Demirağ Havaalanı'na 48 km uzaklıktadır. Havaalanı Yıldızeli arasında ise ulaşım karayolu (50 km) ile sağlanmaktadır.

Yıldızeli, doğusunda yer alan Sivas'a 50 km, kuzeyinde bulunan Tokat'a 61 km, Yeşilyurt'a (Tokat) 81 km, batısında yer alan Akdağmadeni'ne (Yozgat) 78 km, güneyindeki Şarkışla'ya 88 km mesafededir. Ayrıca İstanbul'a 924 km, Ankara'ya 394 km, İzmir'e 990 km, Antalya'ya ise 812 km uzaklıktadır.

3.6. TURİZM

Çok boyutlu bir kavram olan turizm (Ovalı, 2007: 65) esasen dinlenme, eğlenme, görme, tanıma, sportif faaliyetlerde bulunma veya izleme, bilgi ve görgüsünü artırma gibi amaçlarla; ya da sadece zevk için yapılan gezi (seyahate çıkma) (Doğanay ve Zaman, 2013: 1, Zaman, 2012: 3-5) ve en basit anlamıyla dinlenmek ve tatil geçirmek amacıyla

yolculuğa çıkmak demektir (Özgüç, 2011: 13). Turizm faaliyetleri belirli bir çevrede gerçekleşir. Bu çevre aynı zamanda yöre insanı tarafından da kullanılmaktadır. Dolayısıyla turizm hareketi, yöre insanına ait yaşamsal döngünün bir parçası durumundadır ve yerel halkın yaşamını çok boyutlu ve değişken olan sosyo-ekonomik, kültürel ve çevresel açılardan önemli ölçüde etkilemektedir (Alaeddinoğlu, 2007: 2-3).

Yıldızeli ilçesi tarihi geçmişine bağlı olarak ortaya çıkan tarihi ve kültürel değerleri yanında yeryüzü şekilleri, iklim, hidrografya, bitki örtüsü, beşeri yapıları ve kaynak değerleriyle çeşitli turizm çekiciliklerine sahiptir. Bu turizm çekicilikleri arasında kış turizmi, tarih ve kültür turizmi, termal turizm, kamp turizmi, etkinlik ve festival turizmi, trekking, sportif olta balıkçılığı, foto safari gibi turizm amaçlı çekiciliklere sahiptir.

Araştırma sahasında turizm çekiciliklerini genel olarak doğal çekicilikler ve beşeri çekicilikler olarak iki başlık altında toplamak mümkündür.

3.6.1. Doğal Turistik Çekicilikler

Araştırma sahasında doğal turistik çekiciliklerin başında dağlık alanlar gelmektedir. Dağlık alanlar doğal çevrenin yeryüzü şekillerinden birisi olarak turizme katkıda bulunan önemli jeomorfolojik birimlerdir (Ceylan ve Demirkaya, 2007: 28). Özellikle kalkınma için gerekli diğer ekonomik kaynakların sınırlı olduğu yerlerde, turizmin gelişmesi için oldukça önemli bir araçtır (Nepal ve Chipeniuk, 2005: 314). Dağlar insanları ilk olarak “avcılık” ve “yaylaya çıkma” gibi daha sonraları turizmde rol oynayacak faaliyetler kendisine çekmiş olmasına rağmen dağların turizm açısından değerlendirilmesi dağcılık sporu sayesinde olmuştur. Dağcılık özel bilgi, beceri ve teknik isteyen bir sportif faaliyettir. Bu sportif faaliyetin yaygınlaşması ve bazı dağlara olan ilginin fazla olması, dağcılara ulaşım, konaklama, ağırlama gibi hizmetlerin verilmesiyle dağcılık sporu bir turizm faaliyetini ortaya çıkarmıştır (Doğaner, 1991: 138). Bu faaliyetler bilimsel amaçlara yönelik olarak ilk kez 1850’de Alpler’de başlatılmış olması sebebiyle Batı dillerinde alpinizm ve faaliyete katılan kişiye de alpinist (dağcı) denilmiştir (Doğanay ve Zaman, 2013: 128).

Dağ turizmi içerisinde sürdürülen yayla turizmi, alpinizm gibi turizm hareketlerinin en yaygın olanlarından birisi de kış turizmidir. Kış turizmi için seçilen alanlar doğrudan coğrafi faktörlerin etkisi altındadır ve bu faktörlerden en çok iklim ve yeryüzü şekilleri

seçim aşamasında rol oynamaktadır. Kış turizm merkezlerinde, kayak pistleri ve mekanik tesislerin yer aldığı kayak alanları kadar, konaklama, hizmet, eğlence ve ağırlama tesislerinin kuruluş yerlerinin seçimi de önemlidir. Bu tesislerin varlığı ve kalitesi turizm faaliyetinin gerçekleşmesinde belirleyici bir etken oluşturmaktadır. Bunların yanı sıra yağan karın kalınlığı, kalitesi ve yerde kalma süresi kış turizminin yapılacağı süreyi belirlemektedir (Camcı vd., 2015: 240). Kış turizmi, kayak sporuna olanak veren belirli yükseklikteki karlı alanlarda ulaşım, konaklama, eğlence, spor tesislerini içeren, verilen hizmetlerin geliştiğı oranda kış sporları merkezleri veya kayak merkezlerine dönüşen yerlerde, kar yağışlarına bağılı olarak kış mevsiminde sporun ağırlık kazandığı bir turizm çeşididir (Doğaner, 1997: 19).

Kayak sporu Dünya’da kuzey disiplini ve alp disiplini olmak üzere genel olarak iki alt başlıkta toplanmaktadır. Bu disiplinlerin özellikleri de kayak alanlarının yerinin seçimini etkilemektedir. Kuzey disiplininin en yaygın kolu olan kayaklı koşu düz ve az eğimli alanlarda yapılırken, alp disipliniinde yüksek seviyelerden alçak seviyelere kayakla inildiğinden, çeşitli eğimlerde yamaçlar gerekmektedir. Kayak sporunda en yaygın şekil alp disiplini olduğundan kış turizm alanlarının seçimi de bu disiplinin kurallarına göre yapılmaktadır. Kayak pistleri olarak kullanılacak yamaçlar eğitim amaçlı, serbest kayma ve yamaçlar için farklıdır ve eğitim amaçlı pistlerin eğimi %15 olması yeterli iken, serbest kaymada pistlerin eğimi %50’ye kadar çıkabilmektedir. Yarışmalar için ise %60-70 eğime sahip yamaçlar gerekmektedir (Doğaner, 1997: 26). Eğitim, pistlerin özelliğini belirleyen en temel kriterlerden biridir. Eğitim değerine göre hem pistleri kullanacak sporcu kitlesi değişmekte hem de yapılabilecek etkinlikler çeşitlenmektedir. Ülkeden ülkeye birtakım farklılıklar içermekle birlikte pistler zorluk derecelerine göre yeşil, mavi, kırmızı ve siyah (Tablo 3.25) olarak çeşitli renklerle sembolize edilirler. (Aydın ve Alaeeddinoğlu, 2020: 64-65).

Tablo 3.25. FIS ve Alp Kriterlerine Göre Kayak Pistleri Zorluk Dereceleri

Pist Rengi	Özellikleri
Yeşil	Kayağa yeni başlayanlar için, minimum %5, maksimum %15 eğimli, en az pist genişliği ise 30 m
Mavi	Orta derecede kayak yapanlar için, minimum %15, maksimum %35 eğimli, en az pist genişliği ise 30 m (Mavi bir pistin içinde ve belli bir oranlarda, yeşil ve kırmızı kısımlar bulunabilir ve bu kısımlar, genel ortalama eğimi etkiler.)
Kırmızı	İyi derecede kayak yapanlar için ve resmi müsabaka kayak pistleri, minimum %35, maksimum %60 eğimli, en az pist genişliği ise (FİS kriterlerine göre) yine 30 m. (Kırmızı bir pistin içinde, mavi ve siyah kısımlar bulunabilir ve bu kısımlar, genel ortalama eğimleri etkiler).
Siyah	Zor pistler, minimum %60, maksimum %100 eğimli (yani maksimum 45 dereceli bir açıya sahip), en az pist genişliği ise 40 ile 60 m arasında. (Siyah bir pistin içinde kırmızı kısımlar bulunabilir ve bu kısımlar, genel ortalama eğimi etkiler).

Kaynak: Gövsa 2004'den alınmıştır

Araştırma sahasında kış turizmi için en büyük kaynak değer ilin de tek kış turizmi çekiciliği olan 2552 m yükseltiye sahip olan Yıldız Dağı'dır. Sivas ilinin kuzeyinde Merkez ilçe ile Yıldızeli ilçesi arasındaki sınırı belirleyen bu dağ, Yıldızeli ilçesinin isim kaynağı olarak da bilinmektedir. Kuzeyden Yusufoglan köyü (Yıldızeli), batısında Sarıyar köyü (Yıldızeli), güneyinde Yıldız beldesi (Sivas) ile çevrili olup, Yakupoğlan (Sivas) köyü içerisinde yer almaktadır. Yıldız Dağı üzerinde bir kış sporları merkezi kurma düşüncesi ilk olarak 2006 yılında ortaya konulmuş ve gerekli çalışmaların ardından 26.07.2010 tarih ve 27653 sayılı resmi gazetede yayımlanan karar ile *Kış Sporları Turizm Merkezi* olarak ilan edilmiştir.

Yıldız Dağı üzerinde yer alan kayak merkezi dağın kuzeydoğu kesiminde yaklaşık olarak 1650-1700 m yükseltileri arasında kurulmuştur. Yıldız Dağı Kış Sporları Turizm Merkezi'nde pist parametreleri Uluslararası Kayak Federasyonu'nun (FIS) parametrelerine büyük oranda uygundur (Camcı vd., 2005: 245) ve 8 pist yer almakta olup, bu pistler zorluk derecesi olarak yeşil ve mavi renk kategorilerinde yer alır. Bunun yanı sıra tesis içerisinde 4 adet mekanik tesis (2 adet telesiyej, 2 adet yürüyen band) bulunmaktadır (Tablo 3.25, Tablo 3.26).

Tablo 3.26. Yıldız Dağı Kış Sporları ve Turizm Merkezi Mekanik Tesis ve Pist Bilgileri

Tesisin Adı	Başlangıç Kodu (m)	Bitiş Kodu (m)	Uzunluk (m)	Ort. Eğim (%)
M1 (Teleski)	1916	1761	804	19
M2 (Telesiyej)	2331	1727	2226	27
M3 (Telesiyej)	2331	1828	1636	30
P1	1915	1761	870	18
P2	1915	1761	870	18
P3	2330	1739	2160	28
P4	2330	1828	1650	3
P4/B	1950	1737	1150	19
P5	2330	1828	1600	32
Kızak Pisti	-	-	356	-
Acemi Pisti	-	-	356	-

Kaynak: URL 9. (Erişim Tarihi: 26.12.2021)

Kış turizmi için gerekli şartların başında kayak pistlerinin yapılabilmesi alanların varlığı, kış döneminde görülen kar yağışı, karın yerde kalma süresi ve kar kalitesi gelmektedir. Bunların yanı sıra tüm turizm çeşitlerinde olduğu gibi ulaşım ve konaklama da temel unsurlar arasında yer almaktadır (Birinci ve Kaymaz, 2015: 180). Yıldız Dağı Kış Sporları ve Turizm Merkezi içerisinde şehir merkezine 58 km uzaklıkta olan otel; 36 standart oda, 2 junior suite oda olarak toplamda 38 oda, 110 yatak kapasitesi ile hizmet vermektedir. Otelde konaklayan misafirler muhteşem dağ manzarasını izleyebilir, kayak takımı kiralayabilir, gece ve gündüz olmak üzere; gece ışıklandırması ile kayak zevkini yaşayabilirler. Tesiste günü birlik olarak 2 adet büyük cafe, restoran, 2 tane de kütük ev ve bungalov evler bulunmaktadır (Fotoğraf 3.17; 3.18). Ayrıca Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü ile Cumhuriyet Üniversitesine tahsisli alan, park, spor, sağlık, ticaret, kayak evi, yönetim merkezi, dini tesis, güvenlik, teknik alt yapı, helikopter ve oto park alanları bulunmaktadır (URL 9).

Fotoğraf 3.17. Yıldız Dağı Kış Sporları ve Turizm Merkezi Vaziyet Durumu (www.yildizdagikayakmerkezi.com)

Yıldız Dağı Kış Sporları Turizm Merkezi'ne çevre illerden gelecek olanlar için D-200 Sivas Erzincan karayolu ve D-850 Sivas Kayseri karayolu üzerinden Sivas ve yine D-850 Tokat-Sivas karayolu bağlantısı ile Yıldızeli üzerinden ulaşmak mümkündür. Sivas şehir merkezinden Sivas- Karaçayır yolunu daha sonrada Kurtlapa-Karaçayır yolunu izledikten sonra önce Yıldız beldesini sonrada Yakupoğlan köyü geçilerek 65 km sonunda Yıldız Dağı Kış Sporları Turizm Merkezine ulaşılmaktadır. İkinci bir yol ise 82 km'lik Sivas-Yıldızeli-Çırçır-Yıldız yoludur. Yine bunun yanında Sivas Nuri Demirağ Havaalanı'ndan Yıldız Dağı Kış Sporları Turizm Merkezine ulaşacak yeni bir yol yapılmaktadır.

Yıldız Dağı Kış Sporları Merkezi Tokat'a 78 km, Amasya'ya 192, Erzincan'a 307 km, Yozgat'a 305 km, Çorum'a 259 km uzaklıktadır. Büyük şehir merkezlerinden Ankara'ya 480 km, İstanbul'a ise 930 km uzaklıktadır.

Yıldız Dağı Kış Sporları Turizm Merkezi'ne karayolu ile ulaşımın dışında havayolu ve demiryolu ile de ulaşım imkânı tanınması önemli bir ulaşım avantajı teşkil eder. Ancak

Kayseri ve Erzincan illerinde kış sporu merkezleri ve kayak tesislerinin varlığı ise dezavantajlı bir durum oluşturmaktadır (Camcı vd., 2015: 242-243).

Fotoğraf 3.18. Yıldız Dağı Kış Sporları ve Turizm Merkezi'nden Kayak Pisti ve Bungalov Evleri.

Araştırma sahasında turizm aktiviteleri yapılabilecek olan potansiyele sahip bir diğer dağ ünitesi ise Yıldızeli'nin kurulduğu alanın güneyinde yer alan Çal Dağıdır. Bu dağ, kış turizmi için potansiyel alanlardan birisini oluşturmakla birlikte mevcutta bir tesis kurulu değildir. Dağ turizmi aktivitelerinde trekking, hiking, dağ bisikleti ve yamaç paraşütü aktivitelerinin yapılıyor olması yönünden alternatif turizm imkânları ile ilçe turizmüne katkı sağlayacak potansiyel bir alan olarak göze çarpmaktadır (Fotoğraf 3.19).

Fotoğraf 3.19. Yıldızeli'nin Güneyinde Bulunan Çal Dağı'nda Yamaç Paraşütü Etkinlikleri (Kaynak. Yıldızeli Kaymakamlığı).

Araştırma sahasında yer alan önemli doğal çekiciliklerden birisini de fay kırıkları veya çatlakları boyunca yeryüzüne çıkan sıcak sular oluşturmaktadır. Bu sıcak sular, jeotermal kaynakları oluşturur ve jeotermal sular temas ettikleri kayalardan erittikleri çeşitli mineral ve tuzları, magma ile olan ilişkilerinden dolayı çeşitli gazları eriyik halde bünyesinde bulundururlar. Jeotermal sular mekanik sondajlar yoluyla ya da yer kabuğundaki kırık ve çatlak zonları vasıtasıyla doğal olarak yeryüzüne çıkarlar. Yeryüzüne çıktıkları noktalarda sıcaklık, çıkış şekli, coğrafi konum ve kullanım şekillerine göre (gayzer, fumerol, kaynarca, ılıca, içmece, çermik vb.) isim alırlar (Özbek, 2015:58). Jeotermal kaynakların elektrik üretimi, ısıtma ve termal turizmde kullanımı büyük önem taşımaktadır (Mertoğlu, 1991: 34). Halk arasında şifalı sular olarak bilinen bu kaynaklardan yararlanılarak yapılan tedavi uygulamalarına ise termalizm denilir (Ünal, 2003: 117). Bu kaynaklardan yararlanma geleneği ülkemizde termal turizmi geliştirilmeye en uygun faaliyet alanı haline getirmekte (Zaman ve Birinci, 2011: 407) ve yeni turistik çekim alanları oluşturmaktadır. Bu bakımdan araştırma sahasındaki en önemli turizm çekiciliğini Kalın köyü ve Mumcuçiftliği köyü (Yıldızeli) sınırları içerisinde yer alan çermikler oluşturmaktadır.

Çok eski zamanlardan beri faydalanılan ve bilinen sıcak su kaynaklarından 1325 yılı Sivas Vilayet Salnamesinde bahsedilmekte olup, sahanın göl halinde bulunduğu, cilt

hastalıklarına iyi gelmesi nedeniyle, her yıl yaz mevsiminde Sivas halkının şifa bulmak ve gezinti yapmak üzere çermikte kaldığından bahseder (Bulut, 1999: 191). Cumhuriyet döneminde de üzerinde durulan bir konu olmuştur. 1960 yılında MTA Enstitüsü tarafından hidrojeolojik etütler yapılmış ve ülkemizde 615 kaynak sahası tespit edilmiş, önemli olanları etüt edilmiştir. Bu etütler Turizm ve Tanıtım Bakanlığı'nın termalizm plânlamalarında temel olarak alınmıştır. Nitekim 1973 yılında bakanlığın Gönen kaplıcası için hazırlattığı planlama çalışmaları çağdaş kaplıca anlayışının Türkiye'deki ilk uygulaması olup, bunu Yalova, Terme ve Sıcak Çermik gibi diğer kaplıca planlamaları izlemiştir. 1982 yılında çıkan Turizm Teşvik Kanunu'ndan sonra ilan edilen turizm merkezleri arasına kaplıcalarda alınmıştır (Doğaner, 2001: 76). Sıcak çermik termal bölgesi 09.04.1987 tarihli 19426 sayılı Resmi Gazetede Bakanlar Kurulunun 87/11608 sayılı kararı ile turizm merkezi ilan edilmiştir. İlan edilen mevcut alanın turizm potansiyelini tam olarak yansıtmadığından dolayı 30.06.2007 tarihli 26568 sayılı Resmi Gazetede Bakanlar Kurulu'nun 2007/12286 sayılı kararı ile sınırlarının genişletilerek 6800 hektar alana çıkarılmıştır.

Bu alanda 1976-1997 yılları arasında farklı derinliklerde 6 sondaj kuyusu açılmış olup, bu kuyulardan yalnızca 3'ü günümüzde kullanılmaktadır. Bu kuyulardan MTA 1, MTA 2 kuyuları Sivas Belediyesi, MTA. 4 kuyusu ise MTA ve Valilik dinlenme tesisleri tarafından kullanılmaktadır (Ekemen, 2006: 61).

Tablo 3.27. Sıcak Çermik Sularının (MTA 1, MTA 2, MTA 4 Kuyuları) Kimyasal Analiz Raporu (Ana Parametreler).

Parametre	Birimi	Değişim Aralığı
Sıcaklık	°C	43,5-47
PH		6,40-6,78
Elektrik İletkenliği	µS	2750-3380
Toplam Çözünmüş Katı Madde	mg/L	1750-2190
Debi	L/s	25-100
Karbondioksit (CO ₂)	mg/L	396-616
Sodyum (Na)	mg/L	69-259
Kalsiyum (Ca)	mg/L	140-460
Magnezyum (Mg)	mg/L	12-163
Bikarbonat (HCO ₃)	mg/L	1159-1647

Kaynak: Ekemen, 2006: 203'den alınmıştır.

Sıcak çermik suyunun kimyasal bileşimi içerisinde insan sağlığı için şifalı ve vücutta bulunması gereken minerallerden oluşan florür içeren kalsiyum, magnezyum, sodyum, bikarbonat gibi mineraller bulunmaktadır ve suyu kükürtlüdür. Yılın tamamına yakınında bu şifalı sulardan faydalanması mümkün olan turizm merkezinde turizm teşviklerine bağlı olarak yatırımlar yapılmış olup, Sivas Sıcak Çermik kaplıca alanında, Sivas Belediyesi tarafından işletilmekte olan ve 457 yatak kapasitesine sahip 4 adet termal otel mevcuttur. Ayrıca özel bir şirket tarafından işletilen ve Tek Vakfına ait olan 50 yatak kapasitesine sahip Tek Otel, Özel teşebbüse ait 159 yatak kapasitesine sahip Bilici Termal ve SPA Otel, 10 adet prefabrik ünite ve Cumhuriyet Üniversitesi'ne ait 15 yatak kapasiteli Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezi bulunmaktadır.

Yaz sezonunda çadır kent görünümünde olan kaplıca alanında 1200 adet kapasiteli çadır alanı da düzenlenmiştir. Bunun yanı sıra kaplıca alanında Aquapark'ın yanı sıra 250 kişi kapasiteli Büyük Üçlü Kapalı Havuz, 20 kişi kapasiteli Küçük Kapalı Havuz, 60 kişi kapasiteli Küçük Açık Havuz, 80 kişi kapasiteli Büyük açık havuz bulunmakta olup yaz döneminde hizmet vermektedirler (URL 10). Ayrıca oteller içerisinde kükürtlü sıcak su banyoları ve havuzlar bulunmakla beraber otelde konaklamayacak günübirlik ziyaretçiler de bu sıcak su banyolarından kiralama yöntemiyle faydalanabilmektedir. Ziyaretçilerine rekreasyon imkanı sunan bu tesis alanı piknik yapılacak yerleri ve yeni yapılan bungalov evleriyle birlikte önemli bir turizm çekiciliği sunmaktadır (Fotoğraf 3.20). Sıcak çermik kaplıcasının Sivas-Ankara karayoluna yakın olması kaplıcanın yöreye kazandırdığı önemden dolayı, villa tipi konutların sayısının zaman içerisinde arttığı ve ikinci bir yerleşme sahası durumuna geldiği görülmektedir (Bulut, 1999: 189).

Fotoğraf 3.20. Sıcak Çermik Termal Turizm Tesisleri ve Rekreasyon Alanı.

Sıcak Çermik ve çevresinde turizmi geliştirmek amacıyla yapılan yatırımlar bu alanı cazibe merkezi haline getirmektedir. 2020 yılında Sıcak çermik bölgesindeki şifalı olarak kabul edilen kükürtlü sulardan da faydalanılarak Pamukkale (Denizli) travertenlerine benzer şekilde kükürtlü suyun renginden de esinlenerek Altinkale Travertenleri yapılmıştır. Havuzlar yapılarak içerisine sıcak suların verilmesiyle birlikte sıcak suyun buharlaşmasıyla geriye kalan tortular güzel ve ilgi çekici traverten görünümlerini ortaya çıkarmıştır (Fotoğraf 3.21).

Fotoğraf 3.21. Sıcak Çermik Tesisleri İçerisinde Yapılan Altinkale Travertenleri

Sıcak Çermik, D-200 karayolu kenarında yer almaktadır. Böylece ulaşım bakımından elverişli bir konumda yer almakta olup, Sivas il merkezine 35 km, Yıldızeli ilçe merkezine ise 15 km, Nuri Demirağ Havalimanı'na ise 22 km uzaklıkta bulunmaktadır. Elverişli konumu sayesinde sürekli olarak gelişen ve yeni yatırımlar ile ziyaretçileri kendine çeken önemli bir cazibe merkezi haline gelmektedir. Bu gelişmeler içerisinde ortaya çıkan tek olumsuz durum ise Sıcak Çermik Turizm Merkezi, 13.09.2019 tarih ve 30887 sayılı Resmi Gazete'de yer alan 1532 karar sayılı Cumhurbaşkanı kararı ile turizm merkezi olmaktan çıkarılmış olmasıdır.

Araştırma sahsındaki önemli bir başka doğal turistik çekicilik ise Bakırcıoğlu köyünde yer alan sıcak suyu, mağaraları ve ender bir oluşuma sahip olan semer tipi travertenleriyle 01.11.2009 yılında "Bakırcıoğlu Köyü Doğal ve Arkeolojik Sit Alanı" adıyla 1. Derece Arkeolojik sit olarak tescil edilen sahadır. Alanın daha sonra adı Bakırcıoğlu Tabii Su Kaynağı ve Mağaralar 1. Derece Doğal Sit Alanları şeklinde değiştirilmiştir. Buranın 11.07.2019 tarihli 30828 sayılı Resmi Gazete'de çıkan karar ile Çevre Şehircilik Bakanlığı Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü tarafından koruma statüsü değiştirilmiş ve "Nitelikli Doğal Koruma Alanı" olarak tescil edilmiştir.

İlçe merkezine 14 km uzaklıktaki koruma alanı içerisinde yer alan, halk arasında uyuz olarak bilinen kaşıntıya bağlı olarak gerçekleşen cilt hastalıklarına fayda sağladığı düşünülen çeşitli mineralleri bünyesinde barındıran jeotermal su kaynağı *uyuz çermik* olarak isimlendirilmiştir (Tablo 3.28). Açık hava ve korunaksız bir durumda olan su havuzu üzerinde ve etrafında herhangi bir tesis bulunmamaktadır (Fotoğraf 3.22). Kullanımı için herhangi bir izin alacak kuruluş ve işletme bulunmayan su havuzunun kükürtlü ve sıcak suyu bilinçsiz bir şekilde kullanılmaya ve tahrip edilme sorunlarıyla karşı karşıyadır.

Tablo 3.28. Uyuz Çermik Suyunun Kimyasal Analizi (Ana Parametreler)

Parametre	Birimi	Değişim Aralığı
Sıcaklık	°C	28,2-38,4
PH		6,59-6,99
Elektrik İletkenliği	µS	3050-3590
Toplam Çözünmüş Katı Madde	mg/L	2040-2290
Debi	L/s	0,5
Karbondiyoksit (CO ₂)	mg/L	246-638
Sodyum (Na)	mg/L	160-1595
Kalsiyum (Ca)	mg/L	230-490
Magnezyum (Mg)	mg/L	2,4-190
Bikarbonat (HCO ₃)	mg/L	1168-1708

Kaynak: Ekemen, 2006: 203'den derlenmiştir.

Uyuz çermik sularına bakıldığında suları çok sıcak olmayıp, debisi ise düşük olduğundan dolayı üzerinde tesis kurulacak kadar zengin bir kaynak değildir. Bu nedenle koruma alanı ilan edilen alan açık hava şeklinde değerlendirilmektedir.

Fotoğraf 3.22. Uyuz Çermik Şifalı Su Havuzu ve Traverten Oluşumu

Şifalı su havuzunun bulunduğu tepelik alanda yamaç boyunca yüzeyde belirgin şekilde su çıkışlarına ve çatlaklardan çıkan sızıntılara bağlı olarak travertenler gelişmeye devam etmektedir. Bu travertenler, iyi eriyebilen kireçtaşı, mermer gibi kalsiyum karbonatlı (CaCO_3) kayaların çatlak ve boşluklarına sızan yer altı sularının korozyon (eritme-aşındırma) kuvvetiyle yeryüzüne çıktığı kaynak ağzında basıncın düşmesi, buharlaşma ve CO_2 'nin uçması nedeniyle, traverten şeklinde kalsiyum karbonat çökelişi gerçekleşmektedir (Atiker, 1991: 32). Bu travertenlerde görünüşleri itibariyle doğal bir çekicilik oluşturmaktadır (Fotoğraf 3.22).

Bu koruma alanı içerisinde semer tipi veya sırt tipi olarak tarif edilen ender bir oluşum özelliği gösteren traverten oluşumu bulunmaktadır. Buradaki traverten sırtının açılma çatlakları boyunca gelişimi sırasında, mermerleri kesen çatlaklı zona yüzeyden ve tabandan sızan sular, mermerlerde aşındırma yaparak, derine inen çok sayıda karstik boşluk oluşturmuştur. Bu oluşan boşluklar zamanla Çilözü deresinin akışını tümüyle yer altına çekmiş ve böylece yer altına dalıp tekrar yüzeye çıkan, düden ve kaynak özelliği taşıyan bir mağara oluşturmuştur. Buna bağlı olarak akarsu, yatağını derine kazmaya

başlamış ve zamanla bu mağarayı aşındırarak doğal bir tünele dönüştürmüştür. Akarsu aşındırması sonucunda mağara tavanının (doğal köprü) çökmesiyle yeryüzüne çıkmıştır (Atiker, 1991: 34-35). Doğal köprüden başlayarak güney yönünde uzanan çatlaklı traverten sırtı bir semer gibi akarsuyun üzerini örtmüştür. Oluşum bakımından oldukça önemli bir morfolojik ünite olan bu doğal köprü, bu ayrıcalığının yanı sıra turizm bakımından da önem taşımaktadır (Fotoğraf 3.23). Bu doğal köprünün iç kasımlarında akıtma taşları, sol sahilde traverten mağaraları, üzerinde ise delikli lapyalar ve delikli köprüler gibi mikro karstik şekiller gelişmiştir (Zeybek vd., 2015: 562).

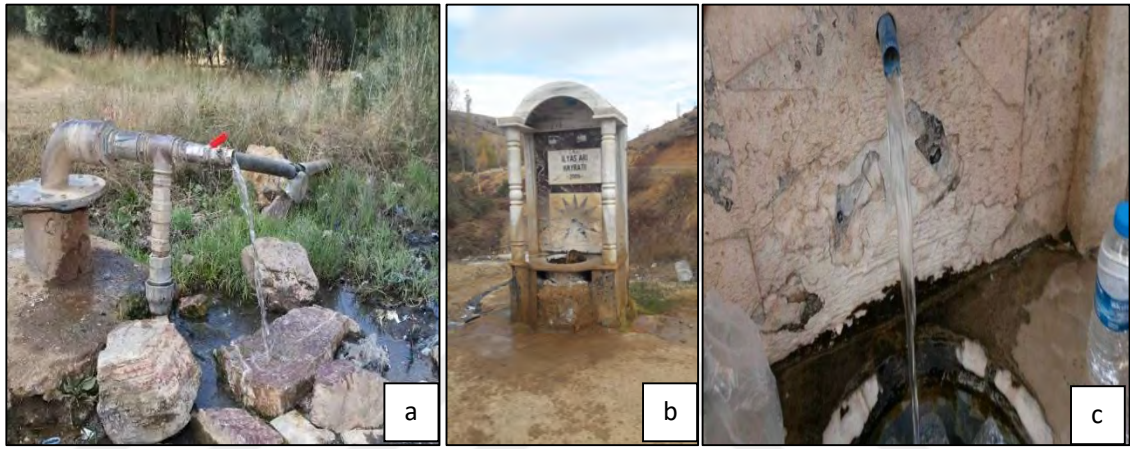

Fotoğraf 3.23. Bakırcıoğlu Semer Tipi Traverten ve Doğal Traverten Köprüsü.

Araştırma sahasında turizme kazandırılabilir ve yöre halkına ekonomik kazanç sağlayabilecek şifalı sular arasında Ilıca köyünde çıkan ve *Ilıca Çermiği* de bulunmaktadır. Çermik alanında açılmış olan kuyudan düşük sıcaklık ve düşük debiye sahip mineralli su çıkmaktadır (Özdemir vd., 2019: 4). Suyun sıcaklığı 35 °C olup, debisi 3 lt/sn'dir (Ayaz, 2013: 76). Ilıca kaynak suyu mineral ve CO₂ bileşimi ile sindirimi rahatlatması ve böbrek taşıyı çözme gibi özellikleriyle maden suyu olarak tüketilmektedir (Ayaz, 2016: 51). İçme kürü şeklinde değerlendirilebilecek bir kaynak olan su, böbrek taşlarının düşürülmesinde faydalıdır (Doğanay ve Zaman, 2013: 300). Köyde bir dönem

suyundan gazoz üretilen ve yakın çevreye pazarlandığı da bilinmektedir. Bu suyun üzerinde kurulacak tedavi merkezi ve maden suyu şişeleme tesisleri ile sağlık turizmi için dikkat çekici bir destinasyon haline getirilmesi sağlanabilir.

Bu doğal kaynaklardan bir diğerini Kaman köyünden çıkan Kaman madensuyu teşkil eder. Madensuyu alkalın, acı ve bikarbonatlı olup, içme kürleri yoluyla karaciğer ve safra kesesi rahatsızlıklarına, sindirim zorluğuna iyi gelmektedir (Doğanay ve Zaman, 2013: 300). Yakın çevrede buluna yerleşmelerde bilinen bu özelliği nedeniyle pek çok kişinin ziyaret edip su alabilmesi için çeşme yaptırılmıştır (Fotoğraf 3.24).

Fotoğraf 3.24. Ilica Kaynak Suyu (a) ve Kaman Maden Suyu (b,c) Şifalı Suları.

Doğal çevreye bağımlı hidro-turistik kaynaklar arasında yer alan *akarsular* ve *göller* birer potansiyel çekim gücü taşıyıcısı kaynaktır (Doğanay ve Zaman, 2013: 79). Hidrografik kaynakların turizmde kullanılması günümüz turizminin en önemli özelliklerindendir. Bu da su kaynaklarının başlı başına büyük bir rekreasyonel çekicilik olduğunu göstermektedir (Zaman, 2012: 72). İnsanların turizmde su kaynaklarına ilgisi zaman içerisinde sadece denizle sınırlı kalmamış, iç kısımlarda yer alan çeşitli büyüklükte bütün göller ilgi alanı olmuştur. Göller, denizler gibi suya dayalı rekreasyonel faaliyetlere (yüzme, sportif balıkçılık, su kayağı, kürek çekme vb.) olanak tanıdıkları gibi deniz kıyılarından farklı olarak sessiz ve sakin ortam oluşturmaları ve kitle turizmine açılan deniz kıyılarından kaçanlara ekoturizm olanağı da sunmaktadır (Doğaner, 2001: 81).

Araştırma sahası sadece şifalı sular yönünden değil aynı zamanda göl, gölet, baraj ve akarsu gibi hidrografik kaynak yönünden de zengin bir potansiyele sahiptir. Tarımsal sulamaya geçilmesiyle birlikte inşa edilen çok sayıdaki gölet ve baraj aynı zamanda bu alanlarda sportif olta balıkçılığı, yüzme, kürek çekme, kuş gözlemi gibi aktiviteler yanı

sıra göletlerin çevresinde doğa yürüyüşü, fotoğrafçılık, kamp ve karavan, manzara seyretme, konaklama tesisi kurma gibi faaliyetlere imkan tanınması, sessiz ve sakin ortamları ile birlikte doğayla iç içe olma gibi rekreatif faaliyetler yönünden önem taşımaktadır.

Bu alanlar sahip olduğu doğal güzelliklerle oldukça yüksek kaliteli turizm merkezlerinden biri olmasına rağmen, bu potansiyel yeterince değerlendirilmediğinden (Yazıcı ve Cin, 1997: 76) kırsal alanlar bu ekonomik faaliyetten ve avantajdan yeterince faydalanamamaktadır. Göl gibi değerli bir su kaynağının turistik bir mekân olmasında ve göl turizminin gelişmesi açısından yerel festivaller, tarihi kalıntılar vb. faaliyetler gölün popülerliğini arttırarak pazarlanmasını sağlar (Ercoşkun, 2005: 602)

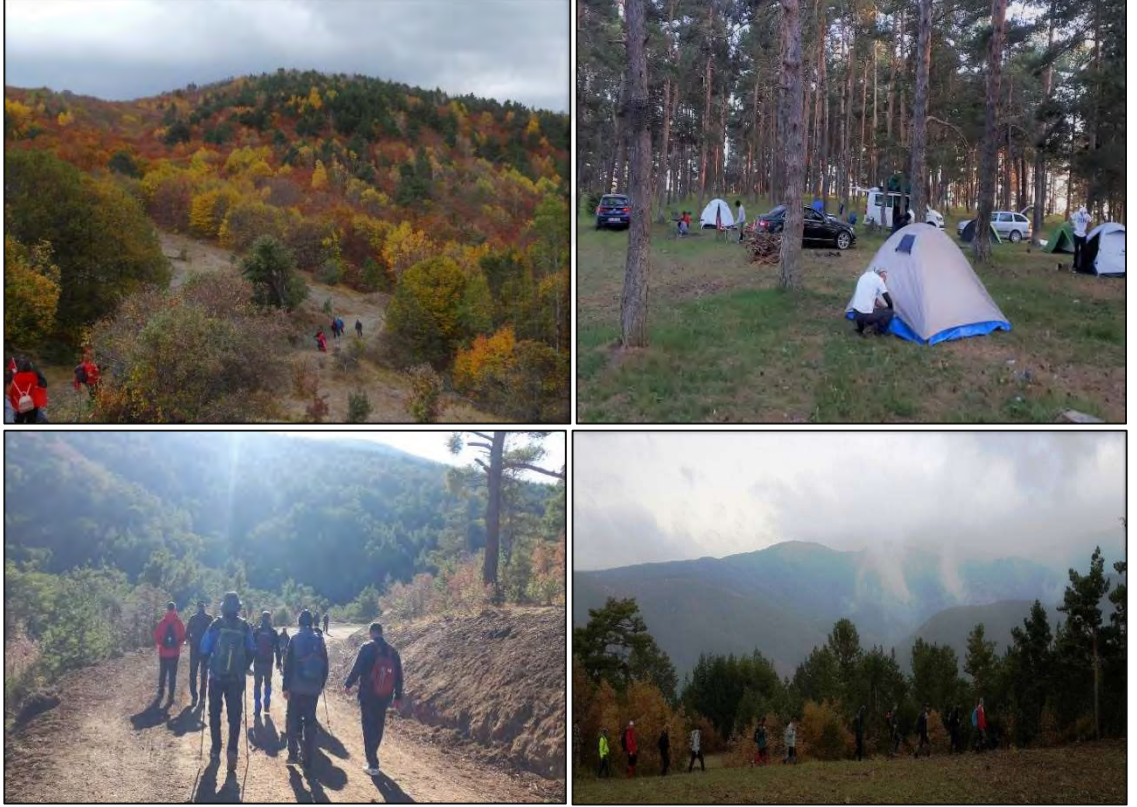
Fotoğraf 3.25. Rekreatiyonel Faaliyet İmkanı Sunan (a) Sarıçal Gölet, (b) Avcıpınarı Gölet (c) Halkaçayır Göletleri.

Yıldızeli ilçesinde ilgi çekecek ve çeşitli rekreasyon faaliyetleri yapılabilecek su alanları arasında *Sarıçal göleti*, *Avcıpınarı göleti*, *Halkaçayır Göleti*, *Yıldızeli Göleti* gelmektedir (Fotoğraf 3.25). Bu alanların çevresine yapılacak olan sosyal donatılar ve tesisler ile birlikte ilçe turizmi ve kırsal alanların turistik faaliyetlerden sağlayacağı avantajlar önemli ölçüde artacaktır.

Araştırma sahasında turistik faaliyetlere konu olabilecek doğal çekiciliklerden birisi de *doğal bitki* örtüsüdür. Nitekim bütün flora zenginliği, potansiyel turistik çekim gücü taşıyıcısıdır (Doğanay ve Zaman, 2013: 77). Turizm faaliyetleri genellikle milli parklar, ormanlık alanlar, doğa koruma alanları gibi doğal kaynakların hassas olduğu, eşsiz ve korunmaya değer alanlarda gerçekleşmektedir (Kuo, 2002: 87). Bu bağlamda ilçenin batısında yoğunlaşan ve bunun haricinde öbekler şeklinde muhtelif alanlarda görülen bir orman varlığı söz konusudur. Doğal bitki örtüsü ve insan eliyle oluşturulan orman, park, bahçelerin yürüyüş, manzara seyri, fotoğraf çekimi, bilimsel araştırma, inceleme vb. amaçlarla kullanılması olarak tanımlanan flora turizmi (Doğaner, 2019: 74), araştırma sahasında geliştirilebilecek ve tanıtım amacıyla katkı sağlayacak önemli turizm türleri arasındadır.

Çok geniş bir kavram olan flora turizmi kendi içinde 5 alt turizm tipine ayrılır. Bunlar orman turizmi, ağaç turizmi, botanik turizmi, çiçek turizmi ve bahçe turizmi gibi alt dallara ayrılmaktadır. Bunlar arasında yönetilebilirlik ve mevcut kaynakların varlığına bağlı olarak orman turizmi ön plana çıkmaktadır. Orman turizmi, ormanların ağaçları, yaban hayatıyla birlikte farklı bir yaşam alanı olarak gezilmesidir. Orman turizmi, ağaçlar, ağaççıklar, çalılar, otsu bitkiler, mantar ve likenler, memeliler, kuşlar, sürüngenler, böcekler vb. orman ekosisteminin tamamını içerir orman turizminde başlıca faaliyet yürüyüş olmakla beraber yön bulma (orienteering) gibi yeni faaliyetler de içermektedir. Ormanın insan sağlığı üzerindeki ölçülebilir olumlu etkileri olması orman turizminin gelecekte en önemli turizm tipi olacağını göstermektedir. Güneşin zararlı etkilerinin öğrenilmesi deniz turizmine ilgiyi azaltmış turistleri sağlık için farklı turizm tipleri aramaya yöneltmiştir. Ormanda kuş sesleri, ağaç kokuları, çiçek kokuları, dalların arasından süzülerek gelen güneş ışığı, ağaçlar tarafından temizlenen hava, kentlerde enerjisi tükenen morali bozulan insanlara yeniden sağlık ve enerji sağlamaktadır (Doğaner, 2019: 74-75).

Araştırma sahasında orman turizmi bakımından zengin olan bulunmaktadır. Yavu ormanları olarak genelleştirilen alan içerisinde; Yavu, Karalar ve Esmebaşı köyleri ormanları ve Demiröz köyü Cin dağları, Topulyurdu köyü ve çevresindeki ormanlar, Pamukpınar Y.İ.B.O'dan Çamlıbel bakım evine kadar olan güzergâhtaki mevcut ormanlık alanlar yer almaktadır. Yavu ormanları içerisinde yürüyüş yolları ve kamp alanları orman turizminin geliştirilebilmesi bakımından önemli bir potansiyele sahip olup, bireysel ve gruplar halinde yürüyüş planlamaları ve aktiviteleri ile ön plana çıkmaktadır. Yürüyüş esnasında çeşitli flora elemanları ile doğayla iç içe egzotik ortamlar sunması, yürüyüş esnasında yaban hayatı gözlemleme olanakları gibi çekicilikler sayesinde tanıtımının da yapılmasıyla birlikte ilçe turizmi için önemli bir kaynak değerdir (Fotoğraf 3.26).

Fotoğraf 3.26. Demiröz ve Yavu köyleri Sınırları İçerisinde Doğa Yürüyüşü ve Kamp Aktiviteleri Gerçekleştirilmektedir (SİVDAK Arşivi).

3.6.2. Beşeri Turistik Çekicilikler

Turizm çekicilikleri arasında doğal kaynaklar kadar beşeri kaynaklar da önemli bir yer tutar (Birinci, 2013: 323). Başka bir anlatımla, turistik bölgelerin oluşmasında çevreye

bağımlı turistik çekim gücü taşıyıcısı beşeri elemanlar da etkili rol oynarlar. Turistik çekim gücü sahaları beşeri organizasyonlar ile planlanmadığı taktirde herhangi bir önem taşımazlar. Prehistorik yerleşme yerleri, tarihi yerleşme yerleri, tarihi eserler, arkeolojik ve etnografik eserler, folklor (halk bilimi), güzel sanatlar, mimari eserler, dini eserler ve yerler, fuarlar, eğlence organizasyonları, festival-şenlikler ve benzerleri gibi turizm varlıkları, beşeri kökenli başlıca turistik çekiciliklerdir (Doğanay ve Zaman, 2013: 82).

Araştırma sahası, tarihi geçmişi eskiye dayanan ve önemli geçit yolları üzerinde bulunan bir yerleşim birimi olmasından dolayı, çok sayıda kültür ile etkileşim halinde olmuş ve bu durum beşeri kaynaklar yönünden zengin bir potansiyel oluşturmaya yol açmıştır. Bu bakımdan mevcut kale, cami, türbe, hamam, höyük, köprü gibi mimari yapıların yanı sıra festival ve şenlikler beşeri çekiciliklerin başlıcalarını oluşturmaktadır.

Yöre çok eski dönemlerden beri yerleşmeye sahne olduğundan pek çok höyük yerleşmesi bulunmaktadır. Bu bakımdan araştırma sahasında 11 adet höyük yerleşmesi bulunmaktadır (Tablo 3.29). Neolitik çağda kurulan ilk köyler günümüze höyükler olarak gelmişlerdir (Doğaner, 2013: 30-31). Höyükler, genellikle coğrafi koşulların uygun olduğu alanlarda ortaya çıkmaktadırlar. Zira bu durum ilk insanların yerleşmelerini kurarken, doğal faktörleri göz önünde bulundurmalarından kaynaklanmaktadır. Bu bağlamda su kaynakları açısından zengin, verimli topraklara sahip ve iklimin elverişli olduğu alanları tercih etmişlerdir. Doğal çevrenin el verdiği ölçüde de medeniyetlerini geliştirmişlerdir (Özşahin ve Kaymaz, 2013: 30). Höyüklerin bir tepe gibi görünmesinde yerleşmelerin aynı yerde kurulup yıkılması sonucunda çeşitli kültür katlarının birikmesinin yanı sıra rüzgârla gelen toz, toprak, ot ve çalılarda doğal görünümünün tepede şeklinde ortaya çıkması etkili olmuştur (Doğaner, 2013: 22).

Tablo 3.29. Yıldızeli İlçesi Kültür Envanteri Listesi

Sıra No	Adı	Mahalle/Köy	Anıt/Sit	Derece	Türü
1	Pulur Höyük	Güneykaya Beldesi-Sülük Gölü Mevki	Sit	I	Höyük
2	Özel İdare Binası	Yozgat Caddesi	Anıt	II-III	İdari
3	Argaz Höyüğü/Tek Höyük	Karşıyaka Mahallesi-Üyükçayırı Mevki	Sit	I	Höyük
4	Kemankeş Kara Mustafa Paşa Cami	Cami Mahallesi-Kasabaıçı Mevki	Anıt	I	Cami
5	Akçakale Köyü Kalesi	Akçakale Köyü	Sit	III	Kale
6	Kaya Mezarı	Bakırcıoğlu Köyü	Sit	I	Kaya Mezarı
7	Kümbet Köyü Kalesi	Kümbet Köyü	Sit	I	Kale

Tablo 3.29. (Devam)

8	Cumhuriyet İlkokulu	Cami Mahallesi-Harman Mevki	Anıt	II	Eğitim
9	Şeyh Halil Türbesi	Şeyhhalil Köyü	Anıt	—	Türbe
10	Kemankuş Kara Mustafa Paşa Hamamı	Cami Mahallesi-Kasabaıçı Mevki	Anıt	—	Hamam
11	Banaz Köyü Camii (Türbesi)	Banaz Köyü-Köyüçi Mevki	Anıt	—	Cami
12	Menteşe (Tek) Höyük	Menteşe Köyü-TekHöyük Mevki	Sit	I	Höyük
13	Kayalıpınar Höyüğü ve Örenyeri	Kayalıpınar Köyü	Sit	I	Höyük ve Örenyeri
14	Maltepe Höyüğü	Yiğitler Köyü	Sit	I	Höyük
15	Cirit Meydanı Tepesi Yerleşimi	Kıldır Köyü	Sit	I	Yerleşim
16	Hamzaşeyh Höyüğü	Hamzaşeyh Köyü	Sit	I	Höyük
17	Kale-Tepe Yerleşim Alanı	Belcik Köyü	Sit	II	Yerleşim
18	Kilisetepesi Kalesi (Yuva Tepesi Yerleşimi) ve Yuva Tepesi Tümülüsleri I-II	Karalar Köyü-Yuva Mevki	Sit	I	Kale
19	Şeyhhalil Tekkesi Höyüğü	Şeyhhalil Tekkesi Köyü	Sit	I	Höyük
20	Pamuk Pınar Köy Enstitüsü	Karşıyaka Mahallesi	Anıt	II	Eğitim
21	İmar Planı ve Buğdaycık Tepesi Höyüğü	Şeyhhalil Köyü	Sit	I	Höyük
22	Güneykaya Yerleşimi (Asartepe Kale yerleşimi ve Ayazma Tepesi Yerleşimleri)	Güneykaya Beldesi	Sit	I	Yerleşim
23	Kandil Sırtı	Kalın Köyü-Kayaardı Mevki	Sit	I	Arkeolojik
24	Alınpınarı Yerleşimi	Aşağıçakmak Köyü-Alınpınarı Mevki	Sit	I	Yerleşim
25	Antik Nekropol Alanı	Kaman Köyü-Yatak Mevki	Sit	I	Nekropol
26	Ağcakale	Yolkaya (Çakraz) Köyü-Ağcakale Mevki	Sit	I	Kale
27	Seyyid İbrahim Türbesi	Güneykaya Beldesi-Yeşilyurt Mah.	Anıt	II	Türbe
28	Meleketepe Kalesi	Çöte Köyü-Köyüçi Mevki	Sit	I	Kale
29	Sarıyar Köyü Cami Minaresi	Sarıyar Köyü-Köyüçi Mevki	Anıt	II	Minare
30	Üyük Tepe Yerleşimi	Kavak Köyü-Üyük Mevki	Sit	I	Yerleşim
31	Ören Tepe	Avcıpınarı Köyü-Soğukpınar Mevki	Sit	I	Yerleşim
32	Kale Tepe	Avcıpınarı Köyü	Sit	I	Yerleşim
33	Kilise Tepe Yerleşimi	Avcıpınarı Köyü	Sit	I	Yerleşim
34	Uzunoluk Pınarı Mevki Yerleşimi	Kadılı Köyü-Uzunoluk Pınarı Mevki	Sit	I	Yerleşim
35	Pir Sultan Abdal Evi	Banaz Köyü-Köyüçi Mevki	Anıt	II	Ev
36	Eski Okul Binası	Yolkaya Köyü-Köyüçi Mevki	Anıt	II	Eğitim
37	Gerdekkayası Yerleşim Alanı	Selamet Mah.-Arzuman Mevki	Sit	I	Yerleşim
38	Ağca Cami	Tat Köyü	Anıt	II	Cami
39	Kalkankaya Tepesi Yerleşimi	Bayat Köyü-Kalkankaya Tepesi Mevki	Sit	I	Yerleşim
40	Armutlu Tarla Höyüğü	Kadılı Köyü-Eşlik Deresi	Sit	I	Höyük
41	Yanıkarmut Tepesi Höyüğü	Karacaören Köyü-Beşiktepe/Kurugöl Mevki	Sit	I	Höyük
42	Çomaklı Tepe Tümülüsü	Karacaören Köyü-Öz Mevki	Sit	I	Tümülüs

Tablo 3.29. (Devam)

43	Argaz Düz Yerleşim Alanı	Karşıyaka Mahallesi-Üyükçayırı Mevki	Sit	I	Yerleşim
44	Davut Yıldız Evi	Çırçır Köyü-Köyiçi Mevki	Anıt	II	Ev
45	Sivas-Samsun Demiryolu Köprüleri [Salihye/Seren/Menteşe]	Salihye Mahallesi-Gıcıçayırı Mevki/Seren Köyü-Çağlayanboğazı Mevki/Menteşe Köyü-Köyiçi Mevki	Anıt	II	Köprü
46	Tavşan Uçan Kale Yerleşimi	Karakaya Köyü/Belcik Köyü	Sit	I	Yerleşim
47	Hacı Osman İkinci Konuk Odası	Demirözü Köyü-Köyiçi Mevki	Anıt	II	Konuk Odası
48	Kale Dağı Kalesi	Yavu Köyü-Gedik Mevki	Sit	I	Kale
49	Salihye Nekropolü	Salihye Mahallesi-Arıklar Mevki	Sit	I	Nekropol
50	Cizöz Gözetleme Kulesi	Cizöz Köyü	Sit	I	Gözetleme Kulesi
51	Aşağı Navruz Kale Yerleşmesi ve Höyüğü	Kalın Köyü	Sit	I	Yerleşim ve Höyük
52	Sarıyar Tümülüsü	Sarıyar Köyü	Sit	I	Tümülüs
53	Cizöz Demiryolu Menfezi	Cizöz Köyü-Çamlıbel Mevki	Anıt	II	Köprü
54	Doğanlı Tümülüsü	Doğanlı Köyü	Sit	I	Tümülüs
55	Malkayası Tümülüsü I-II	Aslandoğmuş-Mal Kayası Mevki	Sit	I	Tümülüs
56	Tombultepe Tümülüsü	Geynik Köyü-Tombultepe Mevki	Sit	I	Tümülüs
57	Taktaköprü Tümülüsü	Doğanlı Köyü-Tahta Köprü Mevki	Sit	I	Tümülüs
58	Selamet Camii	Selamet Mahallesi	Anıt	I	Cami
59	Aktaş Tepe Yerleşimi	Banaz Köyü - Aktaş Mevkii	Sit	I	Yerleşim
60	Sarıtepe Tümülüsü	Doğanlı Köyü	Sit	I	Tümülüs
61	Demiröz Köyü Cami Minaresi	Demiröz Köyü	Anıt	I	Cami
62	Subaşı Gar Binası ve 1 Plan Nolu Kar Barakası	Subaşı Köyü	Anıt	II	Gar binası ve baraka
63	Çamlıbel İstasyon Binası, 2,3 plan nolu binalar ve 7 Plan nolu işçi barakası	Cizöz Köyü	Anıt	II	İstasyon binası ve Binalar
64	Yıldızeli Gar Binası,3 plan nolu bina ve lojman	Merkez	Anıt	II	İstasyon binası ve lojman
65	Tepecik Yerleşimi	Davulalan Köyü	Sit	I	Yerleşim Yeri
66	Boyrıpınar Yerleşimi	Yeşilalan Köyü	Sit	I	Yerleşim Yeri
67	Kale Tepe Gözetleme Kulesi	Fındıcak Köyü	Sit	I	Yerleşim Yeri
68	Ilıca Tepe Yerleşimi	Ilıca Köyü	Sit	III	Yerleşim Yeri
69	Çöte Yamaç Yerleşimi	Çöte Köyü	Sit	I	Yerleşim Yeri

Kaynak: <https://korumakurullari.ktb.gov.tr/TR-294764/yildizeli.html> (E.T: 28.12.2021) revize edilerek.

Araştırma sahasında bulunan höyük yerleşmeleri arasında; Eski Tunç Çağına ait Aşağı Navruz Kale Yerleşmesi ve Höyüğü (Kalın köyü), Şeyhhalil Tekkesi Höyüğü (Şeyhhalil köyü), Maltepe Höyüğü (Yiğitler köyü), Orta Tunç Çağına ait Pulur Höyük (Güneykaya Beldesi), Demir Çağ dönemine ait Argaz Höyüğü (Karlıyaka mahallesi) ve Hamzaşeyh Höyüğü (Hamzaşeyh köyü), Kalkolitik Çağa ve sonraki dönemlerde yerleşmeye sahne olmuş Kayalıpınar Höyüğü (Kayalıpınar köyü), Menteşe Höyüğü

(Menteşe köyü), Buğdaycık Tepesi Höyüğü/Şeyhhalil köyü (Fotoğraf 3.27), Armutlu Tarla Höyüğü (Kadılı köyü) Yanıkarmut Tepesi Höyüğü (Karacaören köyü) olmak üzere 11 adet höyük yer almaktadır.

Fotoğraf 3.27. Kalkolitik Çağda İskan Görmüş Olan Buğdaycık Tepesi Höyüğü (Şeyhhalil Köyü)

Özellikle eski çağlardan beri kıyı kesimler ile iç kesimleri birleştirmesi ve doğu-batı arasında uzanan yolların geçiş güzergâhında olması gibi avantajlara sahip olduğundan dolayı pek çok medeniyete ev sahipliği yapmış olması, pek çok yerleşim biriminin kurulup, yıkılmasına yol açmıştır. Bu yerleşim birimlerinin kalıntılarının oluşturduğu ve günümüzde höyük adıyla keşfedilmeyi bekleyen bu tepe görünümlü oluşumlar beşeri kaynakların en eskilerindendir. Araştırma sahasında yer alan höyüklerle ilgili yapılan çalışmaların çoğu yüzey araştırmaları aşamasında kalmış, yalnızca yüzeyde bulunan seramik parçalar ve diğer kalıntılara bağlı olarak, yerleşmenin dönemi hakkında tahminler yapılmıştır. Bunlar arasında yalnızca Kayalıpınar köyünde bulunan Kayalıpınar Höyüğü ve Ören Yeri'nde kazı çalışmaları yapılmıştır. Bu çalışmalar Marburg Philipps Üniversitesinde Akademisyenleri olan Arkeolog Vuslat Müller Karpe ve eşi Andreas Müller Karpe tarafından yapılmıştır ve kazı başkanı olan Vuslat Müller Karpe vefatından sonra vasiyeti üzerine Kayalıpınar köyüne gömülmüştür. Samuha Hitit kenti olarak bilinen tarihi şehri gün yüzüne çıkaran bu çalışmalar ilk olarak Kayalıpınar köyünde 1999 yılında yüzeyde Hitit çivi yazılı bir tablet bulunmasıyla önem kazanmaya başlamıştır.

Bunun üzerine Kayalıpınar'da 2002 ve 2003 yıllarında sistemli yüzey araştırmaları ve jeofiziksel ölçümler yapılmış ve 2005 yılında T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğünün izinleri ile kazı çalışmaları başlamıştır. Kazı çalışmaları birçok yükselti ve terastan oluşan kentin güneydoğu tepesinde yoğunlaştırılmış olup, burası “Harabe Mevkii” olarak adlandırılmıştır. Harabedeki yüzeyde görünen duvar kalıntıları taş çalımı nedeniyle yok edilmiş, alan düzlenerek tarıma elverişli hale getirilmiş ve tarla sürümleri arkeolojik tabakalarda yıkıma sebep olmuştur. Kazılara başlanmasıyla önemli yapı kalıntılarının yok edilmesi engellenmiş ve 6 yapı tabakası keşfedilmiştir (Müller-Karpe, V. ve Müller-Karpe, A., 2011: 407).

Birinci tabaka, Geç Roma Dönemi ile tarihlenmekte olup, Helenistik'ten Erken Bizans Devrine kadar mezarlık olarak kullanılmış yani bir nekropol alanıdır. İkinci tabaka, Hitit Devri (M.Ö 13) ile tarihlendirilmekte ve bu devre ait az sayıda duvar kalıntısı ve dini törenlerin yapıldığına işaret eden malzemeler bulunmuştur. Üçüncü ve dördüncü tabakada, Orta Hitit Devrine ait iyi korunmuş yapı kalıntıları ve tanrıça kabartması bulunmuştur. Bu tabakada en çok rastlanan malzemeleri çanak-çömlek oluşturmakta olup, çivi yazılı tablet parçaları, bullalar ve mühür baskılı kabartmalar bulunmuştur. Kazı alanının batı kesiminde bulunan yapı “Tamura'nın Evi” olarak adlandırılmıştır. Çünkü burada bulunan eski Assur dilindeki çivi yazılı tablette; Tüccar Tamura'nın adı geçmektedir. Böylece Kayalıpınar Anadolu'da Kültepe dışında Eski Assur dilinde çivi yazılı tabletlerin ele geçtiği ender kentlerden biri olma özelliğine kavuşmuştur. Ortaya çıkarılan diğer tabakalarda da üzerlerinde hayvan motifleri olan çeşitli kabartmalar ve mühürlü bakırlar ele geçirilmiştir (Müller-Karpe, V. ve Müller-Karpe, A., 2011: 408-414). Kentte 2005'den beri yapılan kazılarda; idari binalar, saray yapısı ve yazılı tabletleri ile dikkat çekmektedir. Bu kazılardan 1000'e yakın arkeolojik eser, Sivas Arkeoloji Müzesi'ne kazandırılmıştır. Asur Koloni çağından başlamak üzere Hitit, Demir çağı, Helenistik, Roma, Bizans dönemlerinde iskân gören yerleşim Anadolu'da tablet veren sayılı merkezler arasında bulunmakta olup, yapılan kazılarında Asurca ve Hititçe yazılı tablet parçaları ele geçirilmiştir (URL 11).

Hitit kenti olan Kayalıpınar Örenyeri (Samuha Hitit Kenti) Anadolu'da Asurca ve Hititçe yazılı tablet veren beş merkezden biridir. Kazılarda bulunan Hititçe çivi yazılı bir tablette Kayalıpınar ören yerinin eski isminin 'Samuha' olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Şimdiye kadar kazı yapılan Hitit yerleşmelerinden sadece beşinin eski adı bilinmekte

olup, Kayalıpınar'ın eski adının Samuha olarak belirlenmesi bu alandaki önemli bir buluş olarak değerlendiriliyor. M.Ö. 2 binde Anadolu'daki en önemli kentlerden biri olduğu öngörülen, Samuha'nın isminin, Boğazköy'de bulunan yazılı kaynaklarda çok sık geçtiği bilinirken, Türkiye'de bulunan en eski yazılı belgeler olan ve Kültepe'de ele geçen Eski Asur dilindeki çivi yazılı tabletlerde de Samuha'dan bahsedilmesi (URL 11) araştırma sahasının geçmişte büyük bir önem taşıdığını göstermekte ve Anadolu tarihini merak eden kişiler için dikkat çekici buluşların olduğu ve görülmeye değer bir alandır. Tarihsel turizm ve arkeolojik turizm açısından dikkat çekici olan bu yerleşim son yıllarda artan kültürel turizm faaliyetlerine katılan turistler açısından önemli bir cazibe merkezi haline getirilmelidir.

Araştırma sahasında geçmişe ışık tutacak ve önemli kalıntıların bulunacağı höyüklerin bir kısmının tarla sürümleri yoluyla kaybolmaya yüz tutmuş olması, pek çoğunun tahrip edilmesi ve toprakla kaplı olmasından dolayı yerlerinin tespit edilmesinde güçlükler yaşanmaktadır. Bu höyükler araştırma yapacak olan kişiler haricinde dışarıdan ziyaretçi çekmemektedir. Höyükler tarım alanlarıyla iç içe kalarak bilinçsizce yok edilmekte ve bu konuda herhangi bir önlem alınmamaktadır. İlçede yer alan höyüklerden toplanan seramik malzemelerden bazıları il merkezinde yer alan müzede sergilenmektedir.

Araştırma sahasının tarihi geçmişinden eskiye dayanmasından dolayı pek çok tarihi olaya ev sahipliği yapmıştır. Kurulan medeniyetler ve devletler güvenliklerini sağlamak ve savunma amacıyla yerleşim yeri içerisinde veya dışında kurulduğu bölgenin yüksek olan yerlerinde kaleler kurmuşlardır. Kaleler ve surların turizm açısından önemi büyüktür ve tarihsel turizm içerisinde değerlendirilirler (Doğaner, 2013: 155-156). Çünkü tarihsel olayların yaşandığı bu alanlar, savaşların gerçekleştiği coğrafyayı görme ve yüzlerce yıl önce insanların soluduğu havayı hissedebilme deneyimi açısından önem taşımaktadır. Bu bakımdan ilçede s kültür envanterine kayıtlı olan 6 adet kale bulunmaktadır. Bunlar; Akçakale Köyü Kalesi (Akçakale köyü), Kümbet Köyü Kalesi (Kümbet köyü), Kilisetepe Kalesi (Karalar Köyü), Ağcakale (Yolkaya köyü), Meleketepe Kalesi (Çöte köyü), Kaledağı Kalesi (Yavu köyü)'nden oluşmaktadır (Fotoğraf 3.28). Bu sit alanlarının bir kısmı altın ve değerli malzemeler aramak için yapılan kaçak kazılarla birlikte tahrip edilmiş olup, kimisi ise toprak altında henüz keşfedilmeyi beklemektedir.

Fotoğraf 3.28. Akçakale Köyü Kalesi ve Surları (a,b,c) ile Melektepe Kalesi (d).

Kültür envanteri listesinde arkeolojik sit alanı olarak kaydedilmiş ilk alan Kalın köyü sınırları içerisinde yer alan Kandil Sırtı Sit Alanı'dır. Nitelikli Doğa Koruma Alanı olarak tescil edilen bu arkeolojik sit alanı Kalın kanyonu içerisinde yer almaktadır. Kayalara oyulmuş mağaraları ile geçmişte yerleşim gördüğü veya ibadet amacıyla sığınılan mağaralar olduğu düşünülmektedir ayrıca Sıcak çermik bölgesine yakın olması ve Kalın çayının varlığı da bu ihtimalleri güçlendirmektedir. Travertenlerden oluşan alanda geçmişte pek çok kazı çalışması yapıldığından bu alan tahrip edilmiş durumdadır. Ayrıca traverten çıkarımı sonucu tahrip edilen alan arkeolojik sit olarak ilan edilerek koruma altına alınmıştır (Fotoğraf 3.29).

Fotoğraf 3.29. Kültür envanteri listesinde arkeolojik sit alanı olarak kaydedilmiş ilk alan Kalın köyü sınırları içerisinde yer alan Kandil Sırtı Arkeolojik ve Doğal Sit Alanı'dır.

 l ede, kültür envanteri listesinde yer alan ve Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından sit alanı olarak tescillenen 19 adet yerleşim yeri mevcuttur (Tablo 3.29). Bu alanlar tepelik görünümde olmasından ve çeşitli seramik parçaları bulunmasından dolayı eski yerleşim olabileceği kanısıyla koruma altına alınmıştır. Bu yerleşim alanları; Cirit Meydanı Tepesi Yerleşimi (Kıldır köyü), Kale-Tepe Yerleşim Alanı (Belcik köyü), Güneykaya Yerleşimi/Asartepe Kale Yerleşimi ve Ayazma Tepe Yerleşimi (Güneykaya

Beldesi), Alınpınarı Yerleşimi (Aşağıçakmak köyü), Üyük Tepe Yerleşimi (Kavak köyü), Ören Tepe, Kale Tepe, Kilise Tepe Yerleşimleri (Avcıpınarı köyü), Uzunoluk Pınarı Mevki Yerleşimi (Kadılı köyü), Gerdekkayası Yerleşim Alanı (Selamet mahallesi), Kalkankaya Tepesi Yerleşimi (Bayat köyü), Argaz Düz Yerleşim Alanı/Argaz Höyüğü (Karşıyaka Mahallesi), Tavşan Uçan Kale Yerleşimi (Karakaya-Belcik köyü arasında/Fotoğraf 3.30), Aktaş Tepe Yerleşimi (Banaz köyü), Tepecik Yerleşimi (Davulalan köyü), Boyrazpınar Yerleşimi (Yeşilalan köyü), Kale Tepe Gözetleme Kulesi (Findıcak köyü), Ilıca Tepe Yerleşimi (Ilıca köyü), Çöte Yamaç Yerleşimi (Çöte köyü) olarak koruma altına alınmıştır. Sivas Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından bu alanlarda, kesinlikle hiçbir yapılaşmaya izin verilmemesine, bilimsel amaçlı kazıların dışında hiçbir kazı yapılamamasına, yeni tarımsal alanların açılmamasına, taş, toprak, kum vb. alınmamasına, kireç, taş, tuğla, mermer, kum, maden vb. ocakların açılmamasına, toprak, cüruf, çöp, sanayi atığı ve benzeri malzeme dökülmemesine, izinsiz kazı yapanlar hakkında yasal soruşturma açılmasına ve kaçak kazı çukurlarının Sivas Müze Müdürlüğü denetiminde kapatılması hususlarıyla ilgili kararlar alınmıştır.

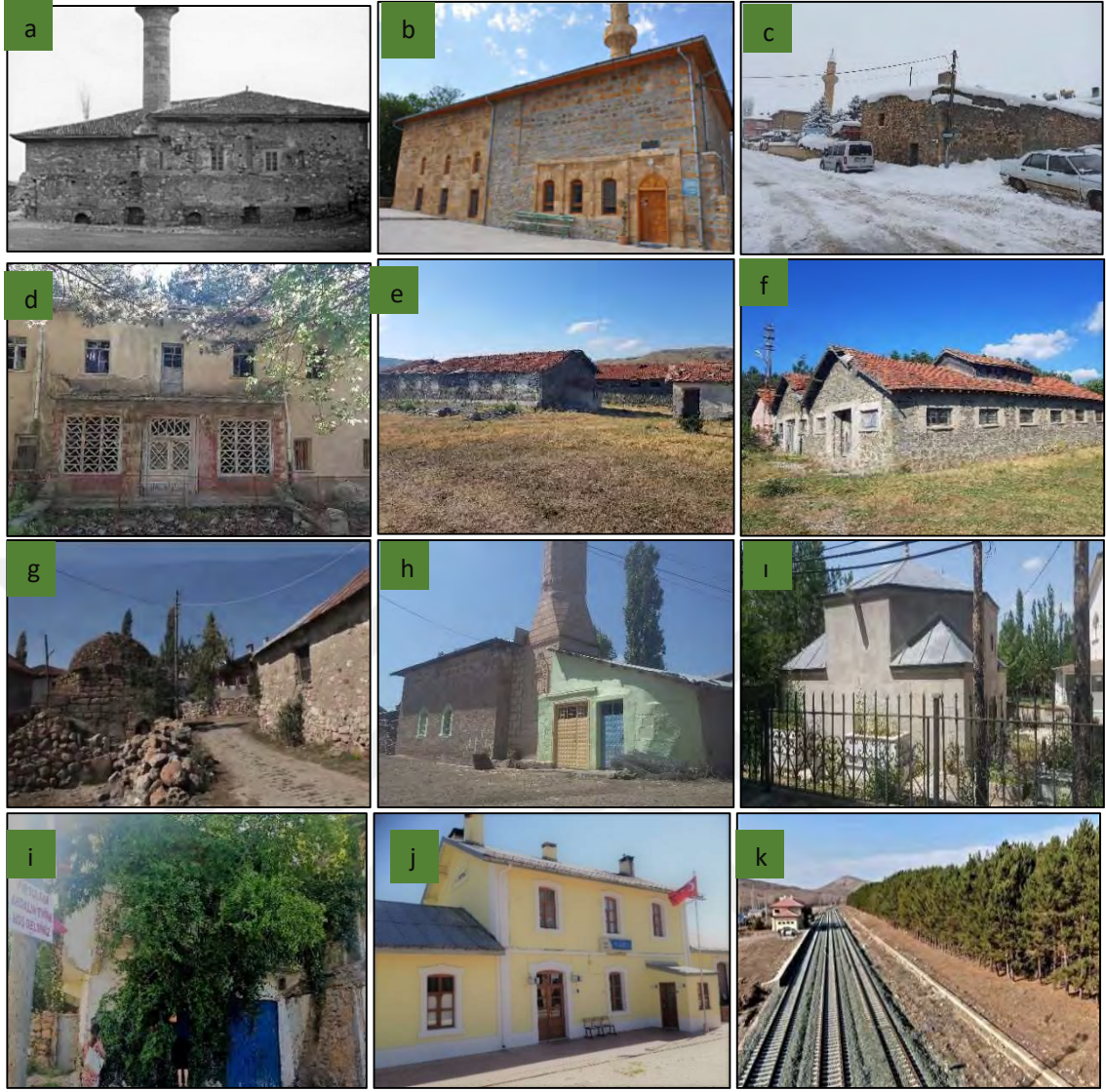
Fakat koruma altına alınan bu tip tarihi ve kültürel alanlarda yerel halkın bilinçlendirilmesi oldukça büyük bir önem taşımaktadır. Saha araştırmaları sırasında bu yerleşim yerleri ile ilgili yerel halka sorulan konum ve mevki adresleri bilinmezken, birçok kişinin bu isimleri ve koruma altına alındıklarını bile bilmediği görülmüştür.

Fotoğraf 3.30. Tavşan Uçan Kale Yerleşimi Sit Alanı Karakaya ve Belcik Köyü Arasında Yer Alıp Sivas-Yozgat Karayolundan Rahatlıkla Görülebilmektedir.

Kültür Envanteri listesinde sit olarak kayıtlı olan diğer önemli alanlar **Tümülüsler** (Çomaklı Tepe, Sarıyar, Doğanlı, Malkayası I-II, Tombultepe, Tahtaköprü, Sarıtepe Tümülüsleri), Nekropol Alanları (Antik Nekropol Alanı (Kaman köyü), Salihye Nekropolü) ve Gözetleme Kulesi (Cizözü Gözetleme Kulesi) oluşturmaktadır (Tablo 3.29).

Araştırma sahasında kültür envanteri listesine alınmış anıt niteliğinde olan 21 adet mimari eser bulunmaktadır. Bu eserler arasında; 4 cami (Kemankeş Kara Mustafa Paşa Cami, Banaz Köyü Cami (Türbesi), Ağca Cami, Selamet Cami), 2 cami minaresi (Demirözü Köyü Cami Minaresi, Sarıyar Köyü Cami Minaresi), 2 türbe (Şeyh Halil Türbesi, Seyyid İbrahim Türbesi), hamam (Kemankeş Kara Mustafa Paşa Hamamı), 3 adet okul binası (Pamuk Pınar Köy Enstitüsü, Cumhuriyet İlkokulu, Yolkaya köyü Eski Okul Binası), 3 adet eski tren istasyonu ve binaları (Subaşı tren istasyonu, Cizözü Çamlıbel tren istasyonu, Yıldızeli (Merkez) tren istasyonu), Demiryolu köprü ve menfezleri, 3 adet tarihi ev (Pir Sultan Abdal Evi, Davut Yıldız Evi, Hacı Osman Ekinci Konuk Odası) yer almaktadır (Fotoğraf 3.29).

Fotoğraf 3.31. Yıldızeli İlçesinde Anıt Niteliği Taşıyan Bazı Eserlerden Görünümler
Kemankeş Kara Mustafa Paşa Cami (a,b), Kemankeş Kara Mustafa Paşa Hamamı (c),
Pamukpınar Köy Enstitüsü Binaları (d,e,f), Banaz Köyü Camii/Türbesi (g), Selamet Cami
(h), Şeyhhalil Türbesi (i), Pir Sultan Abdal Evi (i), Yıldızeli Tren İstasyonu (i), Subaşı
Tren İstasyonu ve Kar Barakaları (k)

Anıt eserler arasında yerel halkın farkındalığının en yüksek olduğu eserler; Kemankeş Kara Mustafa Paşa Cami ve Hamamı, Şeyhhalil Türbesi, Pamukpınar Köy Enstitüsü ve Pir Sultan Abdal Evi'dir.

Bu eserlerden Kemankeş Kara Mustafa Paşa Cami ve hamamı 1639-1640 yıllarında dönemin Vezir-i Azam'ı Kemankeş Kara Mustafa Paşa tarafından Yıldızeli'nin bugünkü merkezi olan yerde han, cami ve hamam yaptırmıştır. Bu yapılan han ile birlikte uzun süre yerleşmenin adı Yenihan olarak tarihte yer almıştır. Günümüzde bu han mevcut değildir. Yıllar içerisinde zarar gören ve eskiyen cami ise tadilattan geçirilmiştir. Ancak

ilk yapılış şeklinden oldukça uzaklaşmıştır (Fotoğraf 3.31, (1927 yılı) a ve (Günümüz) b). Caminin hemen yanında ise yine aynı dönem yapılan ve günümüzde bakımsız halde bulunan Kemankuş Kara Mustafa Paşa Hamamı yer almaktadır. Bu iki tarihi eser ilçe merkezinde Camii Mahallesi'nde Ziya Gökalp Sokak'ta yer almaktadır.

Şeyhhalil türbesi, Şeyhhalil köyünde bulunmaktadır. Sivas-Yozgat karayolundan yaklaşık 15 km içeride yer alan köye ulaşım kolaylıkla sağlanmaktadır. Şeyhhalil türbe ve cami, aynı bahçe içerisinde yer almakta olup, türbe içerisinde kendisine, eşine ve iki çocuğuna ait olmak üzere üç adet sanduka bulunmaktadır. Horasan erenlerinden olan Şeyhhalil'in burada şehit düştüğü ve mezarının burada olduğu kabul edilir. Türbe, yöre halkı yanı sıra askere gidecek gençler tarafından da sıklıkla dua maksadıyla ziyaret edilmektedir. Ayrıca içerisinde yer alan duvar resimleri ile de ziyaretçilerin ilgisini çekmektedir. Bu özellikleri ile türbe, inanç turizmi açısından da değerlendirilmek suretiyle turizme kazandırılabilir (Fotoğraf 3.31(1)).

Pamukpınar Köy Enstitüsü binaları ise geçmişte ülkemizde başlayan eğitim seferberliği ile kırsal alanlarda yaşayan halkın okuryazar oranını artırmak amacıyla 1941 yılında açılmıştır. Yakın çevreden (Sivas, Tokat, Erzincan) ilkokul sonrası yapılan sınavlarda başarılı olan öğrencilerin gelip, yatılı olarak eğitim gördüğü, döneminin önemli eğitim kurumlarından birisidir. İçerisinde okul binaları, iş atölyeleri, bitki ve hayvan çiftlikleri, spor salonu, yemekhane, yatakhane gibi ek binaları bulunan ve günümüz itibarıyla terkedilmiş vaziyettedir. Bu okul tarihte Samsun'dan 19 Mayıs'ta çıkarılan ve Ankara'ya teslim edilen bayrağın önemli güzergâhlarından birisi olmuş ve bu bayrak enstitü öğrencileri tarafından da taşınmıştır. Ayrıca ünlü halk ozanı Âşık Veysel tarafından müzik dersleri verilmiş, ülkemiz adına birçok değerli öğrenci yetiştirmiş önemli bir okuldur (Fotoğraf 3.31 (d,e,f)).

Pir Sultan Abdal Evi (Fotoğraf 3.31 (i)), Banaz köyünde yer almaktadır. Alevi-Bektaşî inancının sembol isimlerinden birisi olan ve ünlü bir halk ozanı olan ve halk arasında Pir Sultan Abdal olarak bilinen ozana ait evdir. Her yıl yaz aylarına anma etkinlikleri adı altında törenler yapılmaktadır. Anma etkinliklerine giden kişilerin köy içerisinde uğradıkları önemli bir mekândır. Bu etkinliklere yurt içinden ve yurt dışından pek çok ziyaretçi katılmaktadır. Bu bakımdan önemli bir turistik çekiciliğe sahip yerleşim birimidir. Bunun haricinde anma etkinliklerinin yapıldığı alan içerisinde yer alan Topuzlu

Baba Türbesi ve yakınında bulunan Pir Sultan Abdal Anıtı önemli uğrak yerler arasında yer almaktadır (Zaman vd., 2017: 305-315).

Tarihi köprüler, turizmin gelişmesine katkı sağlayabilecek önemli turistik kaynaklar arasında yer almaktadır (Ceylan, 2011: 127). Yıldızeli İlçesi'nde yer alan ve Yıldız Irmağı üzerinde yer alan Yıldız Köprüsü Roma dönemine ait bir köprünün temelleri üzerine Selçuklular devrinde yeniden yapılmıştır. Ayak ve sivri kemerlerin oluşturduğu on üç göze sahiptir. Yaklaşık 4 m genişliğinde 70 m uzunluğundadır. Köprü taşları sarı renkli olup Sıcak Çermik çevresindeki ocaklardan çıkan taşlarla aynıdır (URL 1; Fotoğraf 3.32).

Fotoğraf 3.32. Yıldız Çayı Üzerinde Yer Alan Yıldız Köprüsü Önemli Turistik Kaynaklar Arasında Yer Almaktadır.

Araştırma sahasında geliştirilebilecek olan diğer bir turizm türü ise *kırsal turizm*dir. Kırsal turizm hem kırsal yerleşmelerle iç içe olan, hem de doğal kaynaklara dayalı bir turizm türüdür (Soykan, 2003: 1). Kırsal coğrafi ortamlar; doğal ve kültürel yapılarıyla, özellikle kent insanının giderek artan rekreasyon gereksinimine geçmişten günümüze cevap vermeye çalışmaktadır. Kent insanları, kırsal alanlara çoğunlukla rekreasyon amaçlı, günübirlik veya akraba-tandık ziyaretleri için giderken, özellikle kırsal yaşam biçiminin çekiciliği, stres ve baskı yaratacak sınırlamaların, zorunlulukların olmayışı

buna karşın kişilerin kendilerini özgür hissetmesini sağlayan olanakların varlığı gerek hafta sonları gerekse mevsimlik (yıllık) tatillerde bu ortamlara yoğun turistleri beraberinde getirmiş, böylece kırsal turizm denen bir turizm türü doğmuştur (Soykan, 1999: 68). Kırsal turizm az sayıda ziyaretçi çekmesi, çok geniş altyapı tesislerine ihtiyaç olmaması ve turistlerin genellikle yerel kültür ve geleneklerle ilgilenmesi gibi özellikleri sebebiyle sürdürülebilir bir turizm türü olarak görülür (Haberal, 2015: 84).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma sahasını oluşturan Yıldızeli ilçesi, İç Anadolu'nun Yukarı Kızılırmak Bölümü içerisinde yer almakta olup idari açıdan Sivas iline bağlıdır. İlçe jeolojik açıdan Paleozoik'den Kuvaterner'e kadar çeşitli birimler barındırmaktadır. İlçede temelde Akdağ Masifi metamorfileri ile başlayan jeolojik birimler daha sonra tersiyer de şekillenmeye başlayan havza Oligosende yükselmiş ve daha sonra erozyona uğramıştır. Daha sonra kuvaternerde travertenler ve alüvyonlar araziye yerleşmişlerdir. İlçe merkezi Han deresi ve Yıldızeli ırmağının taşıdığı alüvyonlardan oluşmaktadır. İlçe güneyden Akdağlar, kuzeyden ise Çamlıbel dağları ve uzantılarının oluşturduğu yüksek tepelik alanlardan oluşurken ortası ise çanak şeklinde çöküntü alanı olarak belirgin şekilde jeomorfolojiyi ortaya çıkarmaktadır. Araştırma alanının ortalama yükseltisi 1600 m'dir. İlçedeki en önemli morfolojik üniteleri İlçenin kuzeybatısında yer alan ve Merkez ilçeye sınır oluşturan Yıldız Dağı oluşturmaktadır. Araştırma sahası hidrografik açıdan zengin bir potansiyele sahip olup, irili ufaklı olmak üzere çok sayıda gölet ve baraj bulunmakla birlikte akarsu bakımından da zengin potansiyele sahiptir. İlçe'nin kuzeyinde yüksek dağların var oluşuna bağlı olarak Karadeniz iklimine yakın bir iklimin görülmesiyle ormanlık sahalardan oluşurken, en geniş orman birliklerine ilçenin batı kesiminde rastlanmaktadır. Araştırma sahasının geniş ve düz tarım arazileri ilçe merkezi ve batısında Yıldızeli-Akdağmadeni (D-200 karayolu) karayolunun da geçtiği Yaraşbeli geçidinden sonra uzanan düzlüklerden oluşmaktadır.

Araştırma sahasında görülen karasal iklim yerleşme düzeninden, yetiştirilen ürün desenine kadar pek çok alanda etkili olurken, ilçede sulamalı tarımın uygulanmaya başlamasıyla birlikte tarımsal ürünler çeşitlenmeye başlamıştır. Araştırma sahası Sivas-Yozgat-Ankara D-200 karayolu kenarında kurulmuştur ve Sivas şehrine 50 km uzaklıkta bulunmasına rağmen sahip olduğu avantajlı konum ilçenin gelişmesinde engelleyici bir faktör olarak dezavantaj oluşturmaktadır. Şehir merkezine yakınlık ve Tokat iline yakın olması sebebi ile sebebi ile pek çok hammadde ve mamul madde buralardan tedarik edildiğinden dolayı birçok iş kolu bu nedenle gelişme gösterememiştir. Bu durum neticesinde yerleşmenin gelişmesi ekonomik bakımdan sınırlandırılmış durumdadır ve buna bağlı olarak özellikle 2000 yılından sonra Yıldızeli ilçesi sürekli olarak dışarıya göç vermiştir.

Araştırma sahasının geri kalmasında ve gelişmesi önündeki engellerin temelinde doğal ve beşeri etkenler rol oynamaktadır. İlçede sanayinin oldukça küçük ve genelde belirli sektörlerde kümelenmesi sonucunda ilçe halkı geçimini tarım ve hayvancılık ile sürdürmektedir. Tarım ve hayvancılık faaliyetleri ise fiziki etmenler tarafından sınırlandırılmıştır. Araştırma sahasında kış mevsiminin ilkbahar dönemine sarkması, bitkilerin çiçek açma dönemlerinde don olayı yaşanması tarımsal ürünlere zarar verirken, yaz mevsiminin kurak geçmesi sonucunda toprakta artan kireç miktarı sulama yoluyla giderilmektedir. İlçenin yakın zamanda sulu tarıma geçmesiyle birlikte meyve ve sebze yetiştiriciliği yapılmaya başlanmıştır. Bunun yanı sıra ekonomik değeri yüksek olan şeker pancarı, ayçiçeği, silajlık mısır gibi ürünler geniş alan kaplamaya başlamıştır. Sulama imkanı olmayan alanlarda ise daha çok kuraklığa daha dayanıklı tahıl tarımı yapılmaya devam edilmektedir. Köylerde genç nüfusun gittikçe azalmasıyla birlikte, boş bırakılırken bazı araziler ise ortakçılık (icar) olarak bilinen yöntem ile düşük bir ücret veya hububat karşılığında kiralanarak değerlendirilmektedir.

İlçede çayır ve mera alanlarının yetersiz olmasının yanı sıra yağış yetersizliğinden dolayı meralardaki otların az olması ve karların erimeye başlamasıyla birlikte otların çıkmaya başladığı dönemde küçükbaş hayvanların yaylıma çıkması meralarda ki ot varlığını büyük oranda azaltmaktadır. Bu durum büyükbaş hayvanların otlamasına yetecek miktarda ot bulamamasına neden olmaktadır. Bu sebeple mera hayvancılığı yerine ahırlarda besi hayvancılığı yapılmaktadır. Bununla birlikte hayvancılıkla uğraşan aileler için ise kış mevsiminin sert ve soğuk geçmesi sebebiyle uzun süre hayvanların ahırlarda beslenmesi ve yem fiyatlarının pahalı olması hayvancılığı olumsuz yönde etkilemektedir. Ayrıca kış mevsiminin uzun sürmesi ilçede pek çok köy yerleşmesinin ulaşımına kapanmasına ve altyapı hizmetlerinin aksamasına neden olmaktadır.

Araştırma sahasında istihdam ortaya çıkan temel sorunların başında nüfusun sürekli olarak azalması gelmektedir ve bunun en büyük nedeni istihdam olanaklarının kısıtlı olması gelmektedir. İlçe dışarıya sürekli göç vermesinden dolayı, kırsal yerleşmelerin birçoğunda aktif nüfus sayısı oldukça düşük olup, 2021 yılı A.D.N.K.S sonuçlarına göre ilçe nüfusu 30313 kişiden oluşmakta ve en düşük nüfus 10 kişi ile Kavakdere köyünde görülmektedir.

Yıldızeli ilçesi bağlı bulunduğu il merkezine oldukça yakın mesafede bulunmasına rağmen, avantajlı sayılabilecek olan bu konumsal özelliği dezavantaja dönmüştür. İlçenin bugüne kadar geçen süre içerisinde nüfus kaybetmesinde ve şehrsel fonksiyonlarının düşük düzeyde kalmasında ve kasaba olarak değerlendirilmesinde etkili olan faktörleri ele aldıktan sonra, ilçenin sahip olduğu potansiyelin değerlendirilmesi ve elverişli bir konumda kurulmuş olmasının sağladığı avantajları değerlendirmesi için araştırma sahasının mevcut durumunu analiz etmek üzere; güçlü ve zayıf yönlerini belirlemek, iç ve dış çevre faktörlerinden kaynaklanan fırsatlar ve tehditleri incelemek amacıyla SWOT analizi yapılmıştır. Bu yöntem ile Yıldızeli İlçesi'nin doğal çevre, beşerî ve ekonomik özellikleri ve bunlara bağlı olarak ortaya çıkan zayıf ve güçlü yönleri tespit edilmeye çalışılarak, sahip olduğu fırsatlar ve var olan tehditler tespit edilmiştir. SWOT analizi yaparken araştırma sahasından nitel ve nicel olarak elde edilen veriler değerlendirilmiştir.

YILDIZELİ İLÇESİ'NİN SWOT ANALİZİ

GÜÇLÜ YÖNLERİ

- G1: Araştırma sahasında en eski dönemden (Paleozoyik) günümüze (Kuvaterner) kadar farklı formasyonları varlığı sayesinde jeolojik çeşitliliğe sahip olması
- G2: Akarsu şekillendirmesi sonucunda farklı eğim yükseltilere sahip olan arazilerin varlığı ve bu durumun sosyal ve ekonomik çeşitlilik yaratması
- G3: Hidrografik açıdan yer altı ve yer üstü zengin kaynaklara sahip olması
- G4: Farklı jeolojik devirlere ait birimlerin olması ve iklim koşullarının fiziksel ayrışmaya imkan tanınması çeşitli toprak tiplerini ortaya çıkarmıştır.
- G5: İran-Turan flora bölgesine ait çeşitli bitkilerin varlığı
- G6: Genç ve eğitimli bir nüfus kitlesinin varlığı
- G7: İlçenin köklü bir eğitim geçmişine sahip olması
- G8: Sağlık hizmetleri bakımından ilçede elverişli imkanların bulunması
- G9: Yerleşme tarihinin eski dönemlere ulaşması ve köklü bir tarihi olması
- G10: Tarımda sulama yönteminin kullanılması ve sulanan arazinin zaman içerisinde artış göstermesi
- G11: Tarım ve hayvancılığa dayalı hammadde üretimi yapılması
- G12: Ulaşım açısından karayolu, demiryolu gibi avantajları ve havaalanına yakın bir konumda yer alması
- G13: Zengin doğal ve beşeri özelliklerin turizm açısından çekicilikler meydana getirmesi
- G14: Rekreasyon faaliyetleri için uygun alanların varlığı ve günübirlik ulaşım imkanı
- G15: Yöre halkının yardımsever ve hoşgörülü olması
- G16: Cumhuriyet Dönemi başlarında mübadele ve anayurda göçler kapsamında farklı dini ve etnik kimliğe sahip bireylerin bulunması

FIRSATLAR

- F1: Jeolojik oluşum bakımından Traverten oluşumlarının varlığı, günümüzde bu oluşumların devam etmesi ve yapı malzemesi olarak çıkarılması

- F2: Jeomorfolojik açıdan çeşitli birimlerin olması (dağ, tepe, vadi, ova) ve çeşitli ekonomik faaliyetlere imkan sunması,
- F3: Yüksek dağlık alanların varlığı ve uygun eğim ve iklim koşulları sunmasından kaynaklı kış turizmi ve dağcılık aktiviteleri
- F4: Dağlık ve tepelik alanları, hidrografik çeşitlilik ve ormanlarıyla ekoturizm için uygun alanların varlığı
- F5: Tarım yapmaya uygun toprak tiplerinin olması
- F6: Bitki örtüsü bakımından ormanlık alanlara ve step alanına sahip olması, orman ekosistemi ve step ekosistemlerini ortaya çıkarmıştır. Bunun yanı sıra meşe ormanlarından meşe kömürü yapılmasına ve kazanç sağlanmasına imkan sağlamıştır.
- F7: Yörede ortaya çıkacak olan istihdam olanakları açısından genç ve dinamik nüfusun varlığı
- F8: Ülkemizde geçmişte bulunan köy enstitülerinden birisi olan Pamukpınar Köy Enstitüsüne sahip olması ve günümüzde ilköğretim, ortaöğretim ve ön lisans düzeyinde eğitim veren kurumların varlığı
- F9: İlçede modern bir Devlet Hastanesinin bulunuşu, Aile Sağlığı Merkezi, Sağlık Evleri ve Mobil Sağlık hizmeti sunan organizasyonlara sahip olması. Ayrıca Engelli ve bakıma muhtaç olan bireyler için bakımevinin varlığı
- F10: İlçede höyük, arkeolojik sit alanı ve tümölüslerin varlığı ve bu konuda araştırmaların yapılması
- F11: Sulamalı tarım ile birlikte ürün deseninde ortaya çıkan farklılıklar ve hammadde olarak getirisi yüksek ürünler
- F12: Kuruluş yeri itibariyle ülkenin batısı ile doğu arasında ulaşımın sağlandığı D-200 ile İç bölgeleri kıyı bölgelere bağlayan D-850 karayolunun ilçe topraklarından geçmesi ve demiryolu ulaşım ve taşımacılığının varlığı
- F13: Ekoturizm, kültürel turizm, kış turizmi ve kaplıca turizm faaliyetlerinin yapıyor olması
- F14: Dağlık ve tepelik alanlar, orman varlığı, gölet ve barajları ile rekreasyonel faaliyetler açısından potansiyel taşıması
- F15: Etnik ve dini açıdan farklı grupların varlığı ile sosyal ve ekonomik anlamda kültürel çeşitliliğin ortaya çıkardığı yaşam gelenekleri, adetler, sözlü miras öğeleri
- F16: Geleneksel el sanatlarının ilçe genelinde devam ediyor olması ve bu duruma yönelik kurslar ve eğitimlerin varlığı

ZAYIF YÖNLER

Z1: Dağlık ve tepelik alanların yerleşim ve ekonomik faaliyetleri sınırlandırması

Z2: Orman alanlarının tahrip edilmiş olması

Z3: Akarsu, gölet, baraj gibi hidrografik kaynaklardan tarımsal sulama dışında enerji üretimi ve rekreasyonel faaliyetler açısından değerlendirilmemesi

Z4: Genç ve eğitimli nüfusun istihdam edileceği yatırımların ve girişimlerin bulunmaması

Z5: Arkeolojik sit alanı, höyükler ve tümülüsler gibi tarihsel varlıkların yeterince araştırılmamış olması ve yerel halkın bu alanları sehven tarımsal alan içerisinde değerlendirmesi veya kaçak kazı çalışmaları ile bu alanlara zarar vermesi.

Z6: İlçe’de hâkim ekonomik faaliyetin tarım ve hayvancılığa dayanmasına karşın hammaddeyi işleyecek tesis ve yatırımların olmaması

Z7: Kış mevsiminin sert geçmesinden dolayı tarımsal üretiminin belirli bir devreye sıkışmış olması ve zaman zaman olumsuz etkilemesi

Z8: Mera alanlarının bilinçsizce kullanımı sonucunda bu alanlarda ortaya çıkan bozulma

Z9: İlçenin sürekli olarak dışarıya göç vermesi ve nüfusunun azalması

Z10: İlçenin bulunduğu konum itibarıyla Sivas ve Tokat illerinin merkezlerine yakın olması ve yatırımların bu alanlara yoğunlaşması

Z11: Geleneksel el sanatları ve yöresel ürünlerin pazarlanması, üretimi ve tanıtımı konusunda çalışmaların yetersiz olması

Z12: Kırsal kesimde nüfusun az olduğu yerlerde okula gidecek yeterli sayıda öğrenci bulunmayışından dolayı okulların kapalı olması

Z12: Kırsal kesimde günlük yaşam ihtiyaçlarını karşılamak için alışveriş yapılabilen yerlerin olmayışı

Z13: Mevcut turistik kaynakların değerinin kavranmamış olması ve turizm açısından tanıtım eksiklikleri

Z14: Hidrografik açıdan zengin olan ilçede tatlısu balıkçılığı yapılmaması

Z15: Termal kaynaklardan turizm dışında seracılık ve enerji üretimi alanında yararlanılmaması

TEHDTİLER

T1: Arkeolojik sit alanları ve çevresinde taş ocakları açılması ve bu kaynakların zarar görmesi

T2: Orman örtüsünün tahrip edilmesi sonucunda erozyon ve heyelan riskinin ortaya çıkması

T3: Kış mevsiminde ortaya çıkan zirai don olayları

T4: Genç nüfusun göç olayına katılmasıyla birlikte kırsal kesimde yaşlı nüfusun artmaya başlaması

T5: Bitkisel ve hayvansal üretimin kar-maliyet değerlemesi sonucunda negatif etki yaratması tarım topraklarının boş kalmasına yol açmaktadır

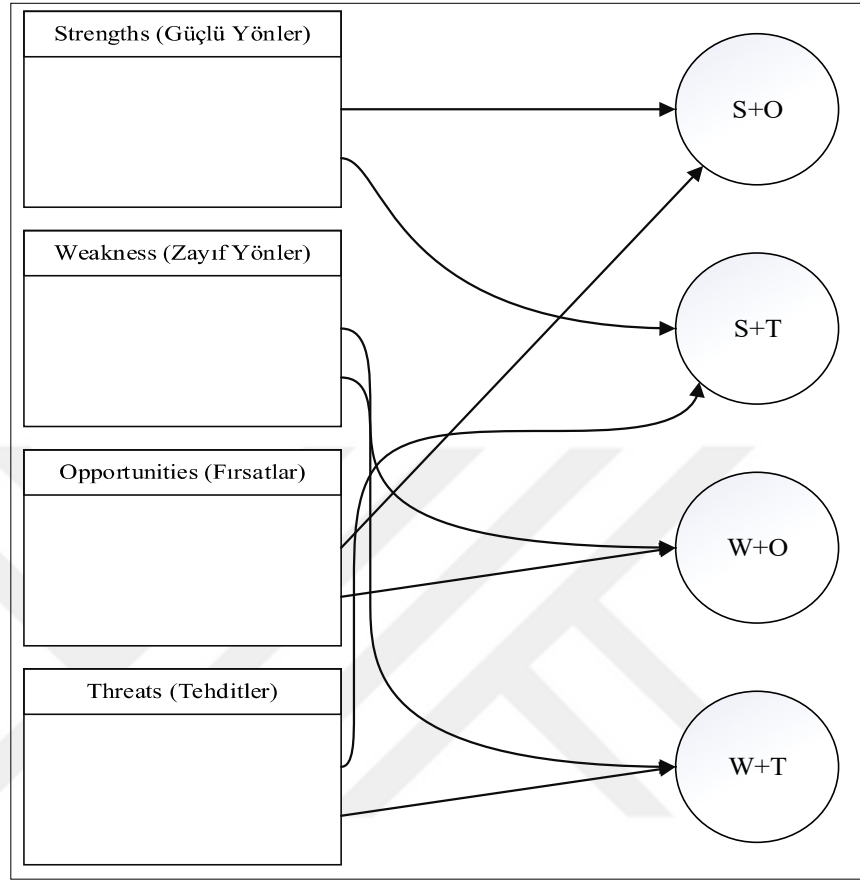
T6: Salgın hastalıklar ve ekonomik krizler dolayısıyla çiftçi nüfusun tohum, gübre, mazot ve hayvan yemi bulmasının zorlaşması

T7: Yerel halkın çevre ve koruma konusunda bilinç düzeyinin düşük olması

T8: Çöp toplama alanı olmayışından kaynaklı olarak doğal kaynakların kirletilmesi

SWOT analizi doğrultusunda yapılması gerekenlere ilişkin temel stratejiler üretmek açısından TOWS matrisinden faydalanılmıştır. Stratejiler geliştirilirken, faydalanılan TOWS matrisinin temel prensibi Strengths (Güçlü) ve Weakness (Zayıf) yönlerin Opportunities (Fırsatlar) ve Threats (Tehditler) eşleştirilerek S+O, S+T, W+O ve W+T stratejileri değerlendirilmeye çalışılmıştır (Şekil 3.21). TOWS Matrisine göre S+O stratejisinin amacı; fırsatlardan yararlanmak amacıyla güçlü yönleri dikkat çekmektir. S+T stratejisinde ise amaç ortamdaki tehditlerle başa çıkabilecek güçlü yönleri ön plana çıkarmaktır. W+O stratejisi ise ortaya çıkan zayıflıkları en aza indirerek fırsatları en üst düzeye çıkarmayı hedeflemektedir. W+T stratejisi ise zayıf yönleri ve

tehditleri en aza indirerek bu durumdan nasıl kurtulabileceğine ilişkin stratejileri hedeflemektedir (Weihrich, 1982: 61).

Şekil 3.21. TOWS Analiz Matrisi (Weihrich, 1982: 60’ dan faydalanılarak hazırlanmıştır)

YILDIZELİ İLÇESİ’NİN TOWS MATRİSİ

GF STRATEJİLERİ

GF1: Jeolojik evrim açısından çeşitli dönemlere ait çeşitli oluşumların varlığından dolayı bilimsel çalışma açısından ilgi çeken bir jeolojiye sahip iken; yöredeki volkanik sahalar ve traverten sahaları jeoturizm açısından değerlendirilmelidir.

GF2: Doğal taş potansiyelinin varlığına bağlı olarak mevcut tesislerin sürdürülebilir anlayışla işletilmesinin teşvik edilmesine yönelik projeler geliştirilmelidir. Bu doğrultuda yeni açılacak işletmelerin kapasitesinin artırılmasıyla ilçe ekonomisine kazanç sağlayacaktır.

GF3: Dağlık alanları, ormanları ve hidrografik kaynakların varlığına bağlı olarak doğa temelli turizm aktiviteleri ve doğa eğitimi çalışmaları konusunda çalışmalar yapılarak ekoturizm faaliyetleri çeşitlendirilmelidir

GF4: Geçmişte Pamukpınar Köy Enstitülerin varlığı ve ilçenin bu anlamdaki hafızası ön plana çıkarılarak eğitimde markalaşma konusunda yatırımlar ve yenilikler yapılmalı. Köy enstitüsüne ait olan tarihi okul alanı eğitim turizmi kapsamında tanıtılmalıdır

GF5: Baraj ve göletler kenarına konaklama alanları, yürüyüş parkurları, kuş gözetleme kuleleri yapılarak cazibe merkezi haline getirilmeli ve turizm çeşitliliği sağlayarak ilçe ekonomisi için kaynak yaratılmalı, bu projeler geliştirilirken yerel halkın yatırım teşebbüslerine koruma-kullanma ve sürdürülebilirlik çerçevesinde destek verilmelidir

GF6: Geniş arazilerin varlığı ve genç nüfusun fazla olması bölgeye yapılacak olan sanayi tesisleri açısından önem arz etmektedir. Bu kapsamda yatırımcıyı teşvik edecek kolaylıklar ve krediler sağlanmalıdır

GT STRATEJİLERİ

GT1: Tarım ve hayvancılığa dayalı ilçe ekonomisi kış mevsiminde görülebilen zirai don olayından önemli miktarda etkilenmektedir. Bu nedenle sebze ve meyve üretimi sınırlı olan ilçe dışarıya daha fazla bağımlı hale gelmektedir. Sıcak çermik yöresine yapılacak olan özel teşebbüs veya kamu yatırımlarıyla bu alanda yoğun bir sera üretimi yapılması ve maliyeti düşük ürün yetiştirmek için termal kaynaklardan ısıtma amacıyla faydalanılması hem ilçeye hem de il ekonomisine önemli kazançlar sağlayacaktır.

GT2: Tarihsel kaynaklar ve turistik doğal çevre elemanları konusunda yörede bilinçlendirme konusunda toplantılar yapılmalı, bu alanlarla ilgili bilgi içeren broşür ve tanıtımlar ile yerel halkta farkındalık yaratılmalıdır.

GT3: Doğal kaynak değerlerinin bilinçsizce tüketiminin önüne geçilmesi ve sürdürülebilirliğinin sağlanması açısından çevreyi koruma amacıyla çöp depolama alanları yapılmalı, köyler ve kasabada ortaya çıkan çöplerin toplanarak geri dönüşüm tesislerinde değerlendirilmesi amacıyla tesis kurulması sağlanmalıdır

ZF STRATEJİLERİ

ZF1: Dağ köylerinde tarımsal üretiminin iklim ve arazi tarafından sınırlandırılması, hayvancılığın ise orman tarafından sınırlandırılması nedeniyle burada yaşayan halk için ormanlık alanlardan yararlanma yolunda kolaylıklar sağlanmalıdır.

ZF2: Sivas-Yozgat- Ankara ve Sivas-Tokat-Samsun karayollarının ilçe merkezinden geçmesi her gün binlerce insanın Yıldızeli'ni görmesine yol açmaktadır. Yıldızeli'ne ait yöresel gıda ürünleri, unutulmaya yüz tutmuş olan, yenihan bebekleri, tülü dokumaları, halı ve kilim gibi yöreye has el sanatları anayol yakınında kurulacak yöresel ürün pazarlarında kendini göstermeli ve kasaba giriş ve çıkışında reklam ve afişler ile tanıtılmalıdır.

ZF3: Geniş arazilerin varlığı ve genç nüfusun fazla olması bölgeye yapılacak olan sanayi tesisleri açısından önem arz etmektedir. Bu kapsamda yatırımcıyı teşvik edecek kolaylıklar ve krediler sağlanmalıdır.

ZT STRATEJİLERİ

ZT1: Arkeolojik Sit Alanları, Höyükler, Tümülüsler gibi tarihsel turizm kaynakları ve çevresinde maden açma izinleri verilmemeli, define aramak amacıyla yapılan kaçak kazılara fırsat vermemek amacıyla yerel halkın bu konuda bilinçlenmesini sağlamak ve bu alanların koruma altına alınması yapılması gerekenlerin başında gelmektedir.

ZT2: Orman örtüsünün ortadan kaldırılması sonucunda ortaya çıkabilecek olan erozyon riskine karşın ağaçlandırma çalışmaları yapılması fikrinden vazgeçilmeli, orman ekosisteminden daha zengin olan bozkır ekosistemi korumaya alınmalıdır.

ZT3: Köylerde yaşayan insanların ekonomik koşullar nedeniyle buraları terk etmemeleri için hayvansal gıdayı işleyecek süt ve süt ürünleri, et kombinası gibi tesisler yapılmalı, köylerde üretilen sütün günlük olarak toplanması amacıyla gezici ekipler oluşturulmalıdır.

KAYNAKÇA

- Açık, T. (2016). *Kafkaslar'dan Anadolı'ya Karaçay-Malkarlılar ve Göçleri (1853-1910)* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akar, A. (2006). “Renge Bağlı Yer Adlandırmalarında Muğla Örneği”. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1 (20), 51-63
- Akbulut, G. (1999). *Belcik Çayı Havzası'nın Fiziki Coğrafyası* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aakbulut, G. (2004). *Divriği İlçesi'nin Coğrafyası* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Erzurum. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akbulut, G. (2007). “Sivas İlinin Başlıca Nüfus Coğrafyası Özellikleri”. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 31 (1), 83-100.
- Akbulut, G. (2010). “Malatya İlinde Nüfusun Eğitim Durumu”. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14 (1), 115-132.
- Akkayan, T. (1979). *Göç ve Değişme*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları No: 2573.
- Akputat, A. (1997). *Sivas-Sıcak Çermik Arası Florası* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Akyol, İ. H. (1944). “Türkiye’de Basınç, Rüzgarlar ve Yağış Rejimi”. *Türk Coğrafya Dergisi*, 5-6, 1-34.
- Akyol, İ. H. (1947). “Türkiye’de Akarsu Sistemleri ve Rejimleri”. *Türk Coğrafya Dergisi*, 9-10, 1-51.
- Akyol, İ. H. (1949). “Türkiye’de Akarsu Rejimleri”. *Türk Coğrafya Dergisi*, 11-12, 1-34.
- Alaeddinoğlu, F. (2007). “Van Halkının Turisti ve Turizmi Algılama Şekli”. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 5 (1), 1-16.
- Alagöz, C.A. (1984). “Türkiye’de Yer Adları Üzerine Bazı Düşünceler”[Bildiri]. *Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri 11-13 Eylül 1984*. (ss.11-23), Ankara: Kültür

ve Turizm Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Yay. No:60, Seminer Kongre Bildiriler Dizisi:17, Başbakanlık Basımevi

- Atasever, S., Erdem, H. (2008). “Manda Yetiştiriciliği ve Türkiye’deki Geleceği” *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 23 (1), 59-64.
- Aliağaoğlu, A., Uğur, A. (2012). *Şehir Coğrafyası*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti.
- Aliağaoğlu, A., Uzun, A. (2011). “Şehirselleşme (Hodonimi): Türkiye İçin Bir Tipoloji Denemesi”. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 9 (2), 123-133.
- Alpaslan, M. “Pazarcık Volkanitinin (Yıldızeli-Sivas) Mineralojik- Petrografik ve Jeokimyasal Özellikleri”. *Türkiye Jeoloji Bülteni*, 43 (2), 49-60.
- Anderson, J.G.C. (1903). *Studia Pontica I. A Journey of Exploration Pontus*. Brüksel
- Ardel, A., Kurter, A., Dönmez, Y. (1969). *Klimatoloji Tatbikatı*. İstanbul: Taş Matbaası
- Ardos, M. (1985). “Jeomorfoloji Açısından Türkiye'nin Ovalarının Oluşumları ve Gelişimleri”. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü Coğrafya Dergisi*, 1, 111-126.
- Arınç, K. (1987). *Değirmenaltı Köyünün Coğrafi Etüdü*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Arınç, K. (2001). *Tatvan Şehri Kuruluşu, Gelişmesi ve Fonksiyonları* Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları No: 925.
- Arınç, K. (2011). *Doğal, İktisadi, Sosyal ve Siyasal Yönleriyle Türkiye'nin İç Bölgeleri*. Erzurum: Biyosfer Araştırmaları Merkezi, Coğrafya Araştırmaları Serisi No: 102.
- Atalay, İ. (1982). *Toprak Coğrafyası* (Genişletilmiş 2. Baskı), İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.
- Atalay, İ. (1994). *Türkiye Vegetasyon Coğrafyası*. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.
- Atalay, İ. (2004). *Türkiye Coğrafyası ve Jeopolitiği*. İzmir: Meta Basım Matbaacılık Hizmetleri.
- Atalay, İ. (2005). *Genel Fiziki Coğrafya* (Genişletilmiş 6. Baskı). İzmir: Meta Basım Matbaacılık Hizmetleri.

- Atalay, İ. (2006). *Toprak Oluşumu, Sınıflandırılması ve Coğrafyası*. İzmir: Meta Basım Matbaacılık Hizmetleri.
- Atalay, İ. (2010). *Uygulamalı Klimatoloji*. İzmir: Meta Basım Matbaacılık Hizmetleri.
- Atalay, İ., Değerliyurt, M. (2015). “Burdur Havzasında Arazi Kabiliyet Sınıflandırması” [Bildiri]. Muhammet Bahadır, Ali Uzun, Halil İbrahim Zeybek (Ed.). *Ulusal Jeomorfoloji Sempozyumu 15-17 Ekim 2015 Samsun* (ss. 500-520), Samsun: Bildiriler Kitabı.
- Atiker, M. (Haziran 1991). “Koruyamadığımız Doğal Anıtlar”. *Tübitak Bilim ve Teknik Dergisi*, 32-35.
- Atiker, M. (1992). *Sivas-Sıcak Çermik Yöresinin Jeomorfolojisi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü.
- Avcı, M. (1993). “Türkiye'nin Flora Bölgeleri ve “Anadolu Diagonali”ne Coğrafi Bir Yaklaşım”. *Türk Coğrafya Dergisi*, 28, 225-248.
- Avcı, M. (2005). “Çeşitlilik ve Endemizm Açısından Türkiye'nin Bitki Örtüsü”. *İstanbul Üniversitesi Coğrafya Dergisi*, 13, 27-55.
- Avcı, M. (2013). “Dünya’da ve Türkiye’de Step Formasyonu”. Ertuğ Öner (Ed.), *Profesör Asaf Koçman’a Armağan* (ss. 111-132) içinde. İzmir (Bornova): Ege Üniversitesi Yayınları Edebiyat Fakültesi Yayın No: 180.
- Ayaz, E., M. (1998). *Sıcak Çermik (Yıldızeli-Sivas) Yöresindeki Traverten Sahalarının Jeolojisi ve Travertenlerin Endüstriyel Özellikleri* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Ayaz, E. M. (2013), “Sivas Yöresinin Karmaşık Jeolojik Yapısına Bağlı Olarak Gelişen Önemli Maden Yatakları ve MTA’nın Sivas Yöresindeki Yeni Bulguları”, *Maden Tetkik Arama Genel Müdürlüğü Doğal Kaynaklar ve Ekonomi Bülteni*, 16, 65-87.
- Ayaz, E., M. (2016). “Sivas Şehir Kimliği ve Sürdürülebilir Kalkınma Öneriler”. *Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü Doğal Kaynaklar ve Ekonomi Bülteni*, 3, 43-64.

- Aydın, B., Alaeedinoğlu, F. (2020). “Kayak Merkezlerinde Yer Seçimi: Van ve Bitlis İli Örnekleri”. *Journal of Academic Tourism Studies*, 1 (1), 59-83.
- Bahar, O., Bingöl Korkmaz, F. (2010). “‘Türkiye’de İç Göç Hareketlerinin İstihdam ve İşgücü Piyasalarına Etkisi”. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15 (2), 43-61.
- Baltacı, A. (2018). “Nitel Araştırmalarda Örneklem Yöntemleri ve Örnek Hacmi Sorunsalı Üzerine Kavramsal Bir İnceleme”. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7 (1), 321-274.
- Baran, M., Yılmaz, A., Yıldırım, M. (2007). “Okul Öncesi Eğitimin Önemi ve Okul Öncesi Eğitim Yapılarındaki Kullanıcı Gereksinimleri Diyarbakır Huzurevleri Anaokulu Örneği”. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8, 27-44.
- Başbüyük, A. (2005a). “Doğu Anadolu Bölgesinde Nüfusun Cinsiyet ve Yaş Yapısı” *Doğu Coğrafya Dergisi*, (10) 14, 67-95.
- Başbüyük, A. (2005b). “Doğu Anadolu Bölgesinde Ortalama Hane Halkı Büyüklüklerinin Dağılışı”. *Doğu Coğrafya Dergisi*, (10) 13, 273-290.
- Bayar, M. (2007). “Atik Valide Sultan Evkafından Yeni İl Türkmen Aşiretine Bağlı Cemaatların Sivas Civarına İskanı” [Bildiri]. Şeref Boyraz (Ed.). *Osmanlılar Döneminde Sivas Sempozyumu Bildirileri I*, 21-25 Mayıs 2007, (ss. 26-34), Sivas: Sivas İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Sivas 1000 Temel Eser No:9.
- Bekdemir, Ü. (2007). *Karadeniz Kıyı Kentleri (Samsun Hopa Arası)*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Birinci, S. (2007). *Eynesil İlçe Merkezi’nin Coğrafyası* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Birinci, S. (2013). *Bayburt İlinin Coğrafyası* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Birinci, S. (2015). *Bayburt İlinin Coğrafyası*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Birinci, S., Kaymaz, Ç., K. (2015). “Gelişmekte Olan Bir Spor ve Kış Turizm Merkezinin Sürdürülebilir Yönetimi: Kandilli (Erzurum)” [Bildiri]. Uğur Akdu., İsmail Çalık

- (Ed.). *Doğu Karadeniz Bölgesi Sürdürülebilir Turizm Kongresi*, 14-16 Mayıs 2015, (ss. 1777-188), Gümüşhane: Gümüşhane Üniversitesi Yayınları No: 31.
- Boyras, Z. (2009) “Erzin’in Kuruluşu, Gelişmesi ve Fonksiyonel Özellikleri”. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9 (1), 151-175.
- Boztuğ, D., Dere, T., Tayhan, N., Yıldırım, N., Danabaş, D., Cıkıcıoğlu, Yıldırım, N., Öztüfekçi, Önal, A., Danabaş, S., Ergin, C., Uslu, G., Ünlü, E. (2002). “Uzunçayır Baraj Gölü (Tunceli) Fiziko-Kimyasal Özellikleri ve Su Kalitesinin Değerlendirilmesi”. *Adıyaman Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 2 (2), 93-106.
- Bulut, İ. (1999). “Kökeni Termal Kaynaklara Dayanan Bir Yerleşme: Sivas Sıcak Çermik”. *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, 119, 187-208.
- Bulut, İ. (2000). “Yozgat’ın Nüfus Coğrafyası Özellikleri”. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 6 (4), 19-54.
- Bulut, İ. (2006). *Genel Tarım Bilgileri ve Tarımın Coğrafi Esasları (Ziraat Coğrafyası)*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Bülbül, S., Köse, A. (2010). “Türkiye’de Bölgelerarası İç Göç Hareketlerinin Çok Boyutlu Ölçekleme Yöntemi ile İncelenmesi”. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 39 (1), 75-94.
- Camcı, A., Birinci, S., Kaymaz, Ç. K. (2015). “Sivas’ta Yeni Bir Turizm Destinasyon Alanı: Yıldızdağı (Sivas) Kış Sporları Turizm Merkezi” [Bildiri]. Kutay Oktay, Muharrem Avcı, Canan Tanrıseven, Aydoğan Aydoğdu, Hüseyin Pamukçu (Ed.). *1.Uluslararası Türk Dünyası Turizm Sempozyumu*, 19-21 Kasım 2015 (ss. 238-248), Kastamonu: Kastamonu Üniversitesi Turizm Fakültesi Bildiriler Kitabı.
- Camcı, A. (2016). *Hafik İlçe Merkezi’nin Coğrafi Etüdü* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Cater, J. M. L., Hanna, S. S., Ries, A. C., Turner, P. (1991). “Tertiary Evolution Of The Sivas Basin, Central Turkey” *Tectonophysics*, 195, 29-46.
- Ceylan, S., Demirkaya, H. (2007). “Davraz Dağı’nın Turizm Potansiyeli ve Sorunlarını Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma” *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13, 27-43.

- Ceylan, M., A. (2011). “Gediz Havzasında Tarihi Köprüler ve Fonksiyonel Özellikleri”. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 16 (25), 103-132.
- Çakmak, Ö. (2008). “Eğitimin Ekonomiye ve Kalkınmaya Etkisi”. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11, 33-41.
- Çepel, N., DüNDAR, M., Günel, A. (1977). “Türkiye’nin Önemli Yetiştirme Bölgelerinde Saf Sarıçam Ormanlarının Gelişimi İle Bazı Edafik ve Fizyografik Etmenler Arasındaki İlişkiler”. *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 16 (2), 25-64.
- Çetin, B. (2007). *Burdur Kent Coğrafyası* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çetin, U. (2004). “Isı Değişimlerinin Arı Kayıplarına Etkisi”. *Uludağ Arıcılık Dergisi*, 2004 (4), 171-174.
- Çölaşan, E. Ü. (1960). *Türkiye İklimi*, Ankara: T.C. Ziraat Bankası Matbaası.
- Dağ, C. (2007). *Sıcak Çermik-Yıldızeli (Sivas) Arası Florası* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Darkot, B. (1961). “Türkiye’nin Nüfus Hareketleri Üzerine Yeni Gözlemler”. *Türk Coğrafya Dergisi*. 21, 1-14.
- Darkot, B. (1967). “Şehir Ayrımında Nüfus Sayısı ve Fonksiyon Kriterleri”. *İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi*, 8 (16). 3-8.
- Darkot, B. (1968). *Türkiye İktisadi Coğrafyası*. İstanbul: İstanbul Matbaası.
- Demirci, A. (2014). “Literatür Taraması”. Yılmaz Arı, İlhan Kaya (Ed.), *Coğrafya Araştırma Yöntemleri* (ss 73-106) içinde. Balıkesir: Coğrafyacılar Derneği
- Eğilmez, S. (2006). “Malazgirt Öncesi Sivas’ın Tarihi Coğrafyası”[Bildiri]. İbrahim Yasak (Ed.). *Selçuklular Döneminde Sivas Sempozyum Bildirileri*, 29 Eylül-1 Ekim 2005, (ss. 389-398), Sivas: Sivas İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Sivas 1000 Temel Eser No: 1.
- Demir, M. (2005). *Türkiye Selçukluları ve Beylikler Devrinde Sivas Şehri*. Sakarya: Sakarya Kitabevi

- Dizdar, M. Y. (2003). *Türkiye'nin Toprak Kaynakları*. TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası Teknik Yayınlar Dizisi No: 2. Ankara: Kozan Ofset.
- Doğanay, H. (2011). *Ekonomik Coğrafya*. Ankara: Pegem Akademi.
- Doğanay, H. (2014). *Türkiye Beşeri Coğrafyası*. İstanbul: Pegem Akademi.
- Doğanay, H., Coşkun, O. (2012) *Tarım Coğrafyası (Güncellenmiş 2. Baskı)*. Ankara: Pegem Akademi.
- Doğanay, H., Zaman, S. (2013). *Türkiye Turizm Coğrafyası (Güncellenmiş 4. Baskı)*. Ankara: Pegem Akademi.
- Doğanay, H., Orhan, F. (2014). "Artvin İli'nde Nüfusun Başlıca Özellikleri". *Doğu Coğrafya Dergisi*, 31, 1-22.
- Doğanay, H., Orhan, F. (2014). "Şavşat'ta Geleneksel Köy Meskenleri ve Başlıca Sorunları". *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18 (1), 273-297.
- Doğanay, H., Çavuş, A. (2016). *Türkiye Ekonomik Coğrafyası*. İstanbul: Pegem Akademi Yayınları
- Doğanay, S. (2001). *Gümüşhane Şehir Coğrafyası (Yayımlanmamış Doktora Tezi)*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Doğaner, S. (1991). "Dağ Turizmine Coğrafi Bir Yaklaşım: Uludağ'da Turizm". *Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Coğrafya Araştırmaları Dergisi*, 3, 137-159.
- Doğaner, S. (1997). "Türkiye'nin Dağlık Alanlarında Kış Turizmini Etkileyen Faktörler" *Coğrafya Dergisi*, 5, 19-44.
- Doğaner, S. (2001). *Türkiye Turizm Coğrafyası*. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Doğaner, S. (2019). "Flora Turizmi: Orman, Çiçek ve İnsan". Doç. Dr. Süheyla Üçışık Erbilen, Dr. Güven Şahin (Ed.), *Beşeri ve İktisadi Coğrafya Araştırmaları (Prof. Dr. Nuran Taşlıgil'e Armağan)* (ss. 73-104) içinde. İstanbul: Eski Babil Yayınları.
- Şahin, F. İ., Meral, E. (2015). "Türkiye'de Karayolu Geçitlerinin Özellikleri ve İç Anadolu Bölgesi'nde Coğrafi Dağılışı". Serhat Zaman, Ogün Coşkun (Ed), *Coğrafya'ya Adanmış Bir Ömür Prof. Dr. Hayati Doğanay* (ss. 375-428) içinde. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

- Doğaner, S. (2013). *Türkiye Kültür Turizmi*. Sosyologca Kitapları Dizisi-31, İstanbul: Doğu Kitabevi.
- Dönmez, Y. (1984). *Umumi Klimatoloji ve İklim Çalışmaları*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları No: 2506, Coğrafya Enstitüsü Yayınları No: 102.
- Dönmez, Y. (1985). *Bitki Coğrafyası (Temel Bilgiler ve Türkçe-Latince-İngilizce-Almanca-Fransızca Bitki Adları)*. İstanbul: Güryay Matbaacılık.
- Durmuş, E., Yiğit, A. (2014). *Türkiye'nin Tarım Yöreleri ve Bölgeleri*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti.
- Eğilmez, S. (2006). "Malazgirt Öncesi Sivas'ın Tarihi Coğrafyası"[Bildiri]. İbrahim Yasak (Ed.). *Selçuklular Döneminde Sivas Sempozyum Bildirileri*, 29 Eylül-1 Ekim 2005, (ss. 389-398), Sivas: Sivas İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Sivas 1000 Temel Eser No: 1.
- Ekemen, T. (2006). *Yıldızırmağı Havzasının (Sivas) Hidrojeoloji İncelemesi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi) Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Emiroğlu, M. (1961). "Artan Nüfusumuz Karşısında Hayvancılığımızın Önemi". *Türk Coğrafya Dergisi*, 21, 75-96.
- Emiroğlu, M. (1972). "Türkiye Orman İçi Kırsal Yerleşmeleri ve Bolu Örneği". *Ankara Üniversitesi DTCTF Coğrafi Araştırmalar Dergisi*, 1-2, 139-174.
- Emiroğlu, M. (1975). "Türkiye Coğrafi Bölgelerine Göre Şehir Yerleşmeleri ve Şehirli Nüfus". *Ankara Üniversitesi Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi Coğrafya Araştırmaları Dergisi*, 7, 125-157.
- Ercoşkun, Ö. (2005). "Sürdürülebilir Turizm Planlamasında Suyun Rolü: Burdur Gölü"[Bildiri]. Gökay Yıldız, M. Zeki Yıldırım, Şevkiye Kazan (Ed.), 1.*Burdur Sempozyumu* 16-19 Kasım 2015, (ss. 600-607), Burdur: Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi.
- Erdem, İ. (2006). "Türkiye Selçuklu-İlhanlı İlişkilerinde Sivas"[Bildiri]. İbrahim Yasak (Ed.). *Selçuklular Döneminde Sivas Sempozyum Bildirileri*, 29 Eylül-1 Ekim

- 2005, (ss. 65-82), Sivas: Sivas İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Sivas 1000 Temel Eser No: 1.
- Ergene, A. (1987). *Toprak Biliminin Esasları* (Genişletilmiş 4. Baskı), Atatürk Üniversitesi Yayınları No: 635, Atatürk Üniversitesi Basımevi, Erzurum 1987.
- Erhan, K. (2013). *Gerede İlçesi'nin Coğrafyası* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Erinç, S. (1957). "Türkiye'de Akarsu Rejimlerine Toplu Bakış". *Türk Coğrafya Dergisi*, 17, 93-117
- Erinç, S., Öngör, S. (1979). *Türkiye Coğrafyası*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi
- Erinç, S. (1996). *Klimatoloji ve Metotları*. İstanbul: Alfa Basım Dağıtım.
- Erlat, E. (2000) "Trakya'da Günlük Yağışların Şiddet Bakımından Özellikleri". *Ege Coğrafya Dergisi*, 11, 97-110.
- Erol, O. (2008). *Genel Klimatoloji*. İstanbul: Çantay Kitabevi
- Ersan, M. (2006). "Bizans İmparatorluğunun İskan Politikası ve Sivas'ta Ermeni Varlığı"[Bildiri]. İbrahim Yasak (Ed.). *Selçuklular Döneminde Sivas Sempozyum Bildirileri*, 29 Eylül-1 Ekim 2005, (ss. 372-380), Sivas: Sivas İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Sivas 1000 Temel Eser No: 1.
- Es, M., Ateş, H. (2004). "Kent Yönetimi, Kentleşme ve Göç: Sorunlar ve Çözümler Önerileri". *İstanbul Üniversitesi Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 48, 205-248.
- Fırat, M., Kabakçı Yurdakul, I., Ersoy, A. (2014). "Bir Eğitim Teknolojisi Araştırmasına Dayalı Olarak Karma Yöntem Araştırması Deneyimi". *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 2 (1), 65-86.
- Fayrap, A. (1994). "Erzurum İlinde Yapılan Sulama Amaçlı Göletlerin Durumu Yeterlilikleri ve Sorunları Üzerine Bir Araştırma". *Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 25 (2), 145-158.
- Garipağaoğlu, N. (2001). "Türkiye'de Göç Alan İllere Yönelen Nüfusun Eğitim Durumu". *Marmara Coğrafya Dergisi*, 2 (3), 71-83.

- Garipağaoğlu, N. (2001). “Gezi-Gözlem Metodunun Coğrafya Eğitimi ve Öğretimindeki Yeri”. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 2 (3), 13-30.
- Göçmengil, G. (2018). *Yıldızeli (Sivas) ve Almus (Tokat) İlçeleri Arasında Yer Alan Senozoyik Yaşlı Magmatik Birimlerin Petrojenezi ve Bölgenin Jeotektonik Evriminin Araştırılması* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Göde, K. (2006). “Eretnalılar Devri (1327-1381)’inde Sivas” [Bildiri]. İbrahim Yasak (Ed.). *Selçuklular Döneminde Sivas Sempozyum Bildirileri*, 29 Eylül-1 Ekim 2005, (ss. 39-45), Sivas: Sivas İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Sivas 1000 Temel Eser No: 1.
- Gök, Y. (2007). *Horasan İlçesi’nin Coğrafyası*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları No: 965.
- Gök, Y., Kayserili, A. (2010). “Cumhuriyet Döneminde (1927-2008) Erzurum İlinin Kırşehir Nüfus Değişimi”. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 15 (24), 1-18.
- Gökçe, T. (2007). “1831 Nüfus Sayım Sonuçlarına Göre Sivas Sancağının Demografik Yapısı” [Bildiri]. Şeref Boyraz (Ed.). *Osmanlılar Döneminde Sivas Sempozyumu Bildirileri I*, 21-25 Mayıs 2007, (ss. 221-257), Sivas: Sivas İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Sivas 1000 Temel Eser No:9.
- Gökten, E. (1993). “Yıldızeli (Sivas) Güneyinde Akdağ Metamorfitleri ve Örtü Kayalarının Stratigrafisi ve Tektoniği”. *Türkiye Jeoloji Bülteni*, 36, 83-93.
- Gönen, S. (2006). “Dede Korkut Hikayeleri’nden Günümüze Yansıyan Evlilik Adetleri” *Milli Folklor Uluslararası Kültür Araştırmaları Dergisi*, 18 (69), 62-71.
- Göney, S. (1984). *Şehir Coğrafyası I*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay. No.2274, Coğrafya Enst. Yay. No. 91.
- Göney, S. (1995). *Şehir Coğrafyası I*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, No: 3908, Edebiyat Fakültesi Yayınları, No: 2274.
- Görür, N., Tüysüz, O., Şengör, A. M. C. (1998). “Tectonic Evolution of the Central Anatolian Basins”. *International Geology Review*, 40 (9), 831-850.

- Gövsä, Ö. (2004). *İzmir Dağ Projesi: İzmir Bozdağ Kayak Merkezi Eleştirileri ve Geleceği*. http://www.dagprojeleri.com/tr_izmirdagprojeleri.aspx?id=1
- Günel, N. (2013). “Türkiye’de İklimin Doğal Bitki Örtüsü Üzerindeki Etkileri”. *Acta Turcica Çevrimiçi Tematik Türkoloji Dergisi*, V (1), 1-22.
- Güngördü, E. (2003). *Türkiye’nin Coğrafyası*. Ankara: Asil Yayın Dağıtım Ltd. Şti.
- Günlü, A., Alaşahan, S. (2010). “Türkiye’de Keçi Yetiştiriciliği ve Geleceği Üzerine Bazı Değerlendirmeler”. *Veteriner Hekimler Derneği Dergisi*, 81 (2), 15-20.
- Güran, T. (1997). *Osmanlı Devleti’nin İlk İstatistik Yıllığı 1897*. Ankara: Tarihi İstatistikler Dizisi Cilt 5, T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Yayın No: 2045.
- Gürbüz, M., Karabulut, M., Sandal, K. E. (2003). “Türkiye’den Yurtdışına Yasadışı Göçler: Pazarcık (Kahramanmaraş) Örneği”. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 8, 35-52.
- Gürsoy, O. (2009). “Türkiye ve Avrupa Birliğinde Küçükbaş Hayvan Yetiştiriciliğinde Örgütlenme”. *Uludağ Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 23 (2), 79-95.
- Haberal, H. (2015). *Turizmde Alternatif Ekolojik Turizm-Doğa Turizmi-Kırsal Turizm-Yayla Turizmi*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Hizmetli, Z. (Kış 2009). “Tarihi Süreçte Sivas Şehri”. *Sultan Şehir Kültür Sanat Dergisi*, 9, 12-15.
- Işık, Ş. (1996). “Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde Nüfusun Miktarı ve Yapısal Özellikleri”. *Ege Coğrafya Dergisi*, 9, 283-312.
- Işık, Ş. (2009). “Türkiye’de Eğitim Amaçlı Göçler”. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 7 (1), 27-37.
- İbret, Ü. B. (2003). “Çankırı’daki Köy Adları Üzerine Coğrafi Açından Bir İnceleme”. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 7, 53-80
- İbret, Ü. B. (2010). “Kastamonu’nun Göç Olgusu”. *İstanbul Üniversitesi Coğrafya Dergisi*, 20, 34-47.
- İnandık, H. (1969). *Bitkiler Coğrafyası*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Enstitüsü Yayınları.

- İşler, N., Kılınç, M. (2016). *Tarla Tarımı*. Hatay: Mustafa Kemal Üniversitesi Ziraat Fakültesi Ders Kitabı.
- İzbırak, R. (1992). *Coğrafya Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Kahraman, S., A., Dağlı, Y. (2010). *Günümüz Türkçesiyle Evliyâ Çelebi Seyahatnamesi Konya- Kayseri- Antakya- Şam- Urfa- Maraş- Sivas- Gazze- Sofya- Edirne*. Cilt:3, 1. Kitap. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları
- Kanadıkırık, E. (1972). “Maraş’ta Konut Tipleri”. *AÜDTCF Coğrafya Araştırmaları Dergisi*, 5-6, 253-281.
- Kapluhan, E. (2014). “Ulaşım Coğrafyası Açısından Türkiye’de Karayolu Ulaşımının Tarihsel Gelişimi ve Mevcut Yapısı”. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7 (33), 426-439
- Karabulut, Y. (1997). “Türkiye’de Demiryolu Ulaşımı”. *Türk Coğrafya Dergisi*, 6, 163-187.
- Karaman, R., Akgün, İ., Türkay, C. (2020). “İnsan Beslenmesinde Alternatif Besin Kaynağı: Yulaf”. *Türk Bilim ve Mühendislik Dergisi*, 2 (2), 78-85.
- Karataş, Ö., Arbatlı, M., S. (2015). “Kumuk Türklerinin Kafkaslar’dan Anadolu’ya Göçü”. *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 30 (1), 101-120.
- Karpat, K., H. (1985). *Ottoman Population 1830-1914: Demographic and Social Characteristics*. Madison, WISC: The University of Wisconsin Press.
- Karpat, K., H. (2003). *Osmanlı Nüfusu (1830-1914) Demografik ve Sosyal Karakteristikleri*. (Çev.: Bahar Tırnakçı). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Kasarcı, R. (1996). “Türkiye’de Nüfus Gelişimi”. *Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, 5, 247-266.
- Kavak, K. Ş., İnan, S. (1996). “Sivas Havzası Batı Sınırının (Ağcakışla) Stratiğrafik Özellikleri”. *Türkiye Jeoloji Bülteni*, 39 (2), 119-130.
- Kaya, İ. (2008). *Hafik’in Sosyo-Kültürel ve Dini Yapısı Üzerine Bir İnceleme* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Kaya, F. (2015). "İğdır İlinin İdari Coğrafya Analizi". *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8 (41), 703-716.
- Kaymaz, Ç. K. (2012). *Camili (Macahel)'nin Coğrafi Etüdü (Artvin-Borçka)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kesik, M. (2006). "Danişmentliler Zamanında Sivas (1071-1175)"[Bildiri]. *İbrahim Yasak (Ed.). Selçuklular Döneminde Sivas Sempozyum Bildirileri*, 29 Eylül-1 Ekim 2005, (ss. 108-120), Sivas: Sivas İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Sivas 1000 Temel Eser No: 1.
- Ketin, İ. (1966). "Anadolunun Tektonik Birlikleri". *M.T.A Dergisi*, 66, 20-34.
- Kılıç, M. (2017). *Yıldız Irmağı Havzasının Hamzaşeyh-Mumcuçifliği (Yıldızeli-Sivas) Köyleri Arasında Kalan Bölümünün Jeofizik ve Jeolojik Yöntemlerle İncelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Koca, H. (2005). *Kuruluşu-Gelişmesi ve Fonksiyonel Özellikleriyle Dörtüyl Şehri*. İstanbul: Aktif Kitabevi.
- Koca, H., Girgin, M. (2000). "Alaşehir İlçesine Mevsimlik İşgücü Göçü". *Doğu Coğrafya Dergisi*, 6 (4), 301-321.
- Kocacık, F., Eser, M. (2010). "Kafkasya'dan Anadolu'ya Göçler (Sivas İli Örneği)". *Zeitschrift für die Welt der Türken Journal of World of Turks*, 2 (1), 187-196.
- Kocaman, S. (2014). "Kars İlinin İdari Coğrafya Analizi". *The Journal Of Academic Social Science Studies*, 29, 271-292.
- Koç, H., Sağdıç, M. (2010). "Göç Hareketinin Nüfusun Cinsiyet ve Yaş Grubu Üzerine Etkisi (Sivas Örneği)". *Marmara Coğrafya Dergisi*, 22, 295-324.
- Koç, H., Ergün, A., Kartal, F. (2017). "Sivas İli'nde Şeker Pancarı Üreticilerinin Sorunları ve Çözüm Önerileri". *International Journal of Geography and Geography Education*, 38, 247-265
- Koçak, A. (1997). *Yıldızeli (Sivas) Yöresinin Tektonostratigrafisi*(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

- Koçman, A. (1993). *Türkiye İklimi*. İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları No: 72.
- Koçman, A. (1997). “Türkiye’de Yerleşim, Nüfus ve Doğal Kaynaklar”. *Türk Coğrafya Dergisi*, 32, 1-10.
- Koday, S. (2005). *Doğu Anadolu Bölgesinde Hayvancılık*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları No: 949.
- Koday, S. (2005). “Gümüşhane İlinin Eğitim Coğrafyası Özellikleri”. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5 (1), 45-56.
- Koday, Z. (2000). “Türkiye’nin Tahıl Üretimi”, *Türk Coğrafya Dergisi*, 35, 299-320.
- Koday, Z. (2014). *Fındıklı İlçesi’nin Coğrafyası*. Erzurum: Mega Ofset Matbaacılık.
- Koday, Z., Karadağ, H. (2020). “Türkiye’deki Arıcılık Faaliyetleri ve Bal Üretiminin Bölgesel Dağılımı (2007-2018)”. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24 (1), 495-510.
- Kopar, İ. (2007). *Hasan Dağı ve Çevresinin Fiziki Coğrafyası*. Ankara: Gündüz Eğitim Yayıncılık.
- Koşun, E., Çiner, A. (2002). “Zara Güneyi (Sivas Havzası) Karasal-Sığ Denizel Miyosen Çökellerinin Litostratigrafisi ve Fasiyes Özellikleri”. *Maden Tetkik ve Arama Dergisi*, 125, 65-88.
- Kuo, L. (2002). “The Effectiveness of Environmental Interpretation at Resource-Sensitive Tourism Destinations”. *International Journal of Tourism Research*, 4 (2), 87-101.
- Köse, A. (1997). *İvrindi ve Çevresinin Coğrafi Etüdü*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yay. No:837, Kazım Karabekir Eğitim Fak. Yay. No: 76, Araştırma Serisi No: 17.
- Köse, M. (2010). *1927 Nüfus Sayımı ve Sonuçlarının Değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Afyonkarahisar: Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Lale, N. (2008). *Sivas Kuzeyindeki Dağlık Alanlarda Orman Kalıntıları* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Mahiroğulları, A. (2018). *Bozkırdaki Çekirdek Sivas*. Sivas: Özlem Kitabevi.
- Mahiroğulları, A. (1997). “Tarihte Bir Başkasıyla Takas Edilen Şehir: Sivas”. *Tarih ve Medeniyet Dergisi*, 42, 61-63.
- Mertoğlu, O. (1991). “Jeotermal Kaynaklarımızın Değerlendirilmesi”. *Anatolia: A Journal of Tourism Research*, 2 (3), 33-34.
- Mesci, B. L. (1998). *Orta Anadolu Bindirme Kuşağının Çobansaray-Karakaya (Yıldızeli K.B) Arasındaki Kesimin Jeolojik Özellikleri* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Mesci, B. L., Gürsoy, H. (2002). “Çobansaray-Karakaya (Yıldızeli KB-Sivas) Arasındaki Orta Anadolu Bindirme Kuşağının (Kuzey Neotetis Kenedi) Tektonostratigrafik ve Yapısal Özellikleri”. *Cumhuriyet Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Dergisi Seri A-Yer Bilimleri*, 19 (2), 135-150.
- Mesci, B. L. (2004). *Sıcak Çemik ve Yakın Yöresindeki (Sivas) Travertenlerin Gelişimi ve Aktif Tektonikle İlişkisi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Murat, S. (2007). “Doğum Yerlerine Göre İstanbul Nüfusu ve İç Göçler”. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 53, 84-140.
- Mutlu, S. (2003). “Late Ottoman Population and Its Ethnic Distribution”. *Turkish Journal Of Population Studies*, 25, 3-38.
- Müller-Karpe, V., Müller-Karpe, A. (2011). *Kayalıpınar’da Yapılan Araştırmalar*. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü 29. Araştırma Sonuçları Toplantısı 23-28 Mayıs 2011 (ss.407-418) içinde. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayın No: 153/2
- Özbek, T. (2015). “Jeotermal Kaynakların Sağlık ve Termal Turizmde Etkin Kullanımı”. Prof. Dr. Mustafa Altındış (Ed.). *Termal Turizm* (ss. 57-78) içinde. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti.

- Nepal, S., K., Chipeniuk, R. (2005). "Mountain Tourism: Toward a Conceptual Framework". *Tourism Geographies: An International Journal of Tourism Space, Place and Environment*, 7 (3), 313-333.
- Newbold, K. B. (2009). *Population Geography Tools and Issues*. Plymouth: Rowman & Littlefield Publishing Group, Inc.
- Nişancı, A. (1982). *Klimatolojiye Giriş*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Edebiyat Bölümleri Ders Notları: 1, Coğrafya Bölümü.
- Okay, A. I., Tüysüz, N. (1999). "Tethyan Sutures of Northern Turkey". *Geological Society of London, Special Publication*, 156, 475-515.
- Ovalı Kısa, P. (2007). "Kitle Turizmi ve Ekolojik Turizmin Kavram, Mimari ve Çevresel Etkileri Bakımından Karşılaştırılması" *Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi E-Dergisi*, 2 (2), 64-79.
- Ökmen, M. (2001). "Sivas'ta Kentsel Gelişme". *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 2 (1), 239-264.
- Ökse, A. T. (2005). "Kızılırmak ve Fırat Havzalarını Birbirine Bağlayan Eski Kervan Yolları". *Bilig Dergisi*, 34, 15-32.
- Özav, L. (2002). "Sivaslı ve Çevresinde Kırsal Konutlar". *Afyonkocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4 (2), 31-42.
- Özbek, T. (2015). "Jeotermal Kaynakların Sağlık ve Termal Turizmde Etkin Kullanımı". Prof. Dr. Mustafa Altındış (Ed.). *Termal Turizm* (ss. 57-78) içinde. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti.
- Özbölük, R. (2011) *19. Yüzyılda Yıldızeli Kazası* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özçağlar, A. (1995). "Türkiye'de Küçükbaş ve Büyükbaş Hayvanların Coğrafi Dağılışı". *Ankara Üniversitesi Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, 4, 19-61.
- Özçağlar, A., Kasarcı, R. (1996). "Türkiye'de Hanehalkı Sayılarının Coğrafi Dağılışı ve Kır Kesimi Hanehalkı Sayısının Ekonomik Faaliyete Göre Ayrımı". *Ankara*

- Üniversitesi Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, 5, 1-27.
- Özçağlar, A. (1997). “1995 Yılında Türkiye’deki Belediye Örgütlü Yerleşmelerin Coğrafi Dağılışı”. *Ankara Üniversitesi Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, 6, 243-272.
- Özçağlar, A. (2005). “Türkiye’de Mülki İdare Bölümlerinin İdari Coğrafya Analizi”. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 3 (1), 1-25.
- Özçağlar, A. (2011). *İdari Coğrafya*. Ankara: Ümit Ofset Matbaacılık.
- Özçağlar, A. (2014). *Coğrafya’ya Giriş*. Ankara: Ümit Ofset Matbaacılık.
- Özçağlar, A. (2015). *Yönetmelik Coğrafya*. Ankara: Nika Yayınevi.
- Özçörekçi, H. (1944). “Anadolu’da Küçük Şehir Araştırmaları”. *Ankara Üniversitesi Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 3 (1), 69-83.
- Özdemir, A., Şahinoğlu, A., Palabıyık, Y. (2019). “Ilıca Köyü (Yıldızeli-Sivas) Jeotermal Potansiyelinin Çok-Elektrotlu Rezistivite Yöntemi İle Araştırılması” [Bildiri]. *Ankara II. Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Kongresi 06-08 Mart 2019*, Ankara.
- Özey, R. (2003). “20. Yüzyılın Başlarında Sivas’ın Tarihi Coğrafyası” [Bildiri]. *Cumhuriyetin 80. Yılında Sivas Sempozyumu Bildirileri 15 -17 Mayıs 2003 Sivas*, Sivas: Sivas Valiliği Yayınları.
- Özey, R. (2010). *Türkiye Coğrafyası ve Jeopolitiği*. İstanbul: Aktif Yayınevi.
- Özgüç, N. (2011). *Turizm Coğrafyası Özellikler ve Bölgeler*. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Özgür, E. M. (1998). *Türkiye Nüfus Coğrafyası*. Ankara: GMC Basın-Yayın Ltd. Şti.
- Özgür, E. M. (1999). “Türkiye Nüfusunun Yaş Yapısı”. *Ankara Üniversitesi Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, 7, 159-174
- Özgür, E. M. (2000). *Türkiye Coğrafyası*. Ankara: Hilmi Usta Matbaacılık.
- Özgür, E. M. (2010). *Yerleşme Coğrafyası*. Ankara Üniversitesi Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi Coğrafya Bölümü Ders Notları.

- Özşahin, E. Kaymaz, Ç. K. (2013). “Coğrafi Bir Değerlendirme: Amik Ovası (Hatay) Höyükleri”[Bildiri]. Aynur Özfirat, Çilem Uygun (Ed.). *Uluslararası Çağlar Boyunca Hatay ve Çevresi Arkeoloji Sempozyumu Bildirileri* 21-24 Mayıs 2013 Antakya, Antakya: Mustafa Kemal Üniversitesi Yayınları No: 52.
- Özşahin, E., Atasoy, A. (2015). “Aşağı Asi Nehri Havzası Toprakları”. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 14 (1), 127-153.
- Öztürk, Y. (2020). “Aktif Fayların Tanımlanmasında Jeomorfik Belirteçlerin Rolü: Balıkgöl Fay Zonu Örneği”. *Jeomorfolojik Araştırmalar Dergisi*, (5), 101-117.
- Pazarlıoğlu, V. M. (2007). “İzmir İlinde İç Göçün Ekonometrik Analizi”. *Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14 (1), 121-135.
- Ramsay, W. M. (1960). *Anadolunun Tarihi Coğrafyası*. (Çev.: Mihri Pektaş). İstanbul: Milli Eğitim Basımevi
- Sandal, E. K., Kan, C. (2013). “Bingöl İlinde Arıcılık Faaliyetleri”. *Türk Coğrafya Dergisi*, 60, 1-12.
- Sevindi, C. (2018). “Sarıkamış (Kars) İlçesindeki Köy Yerleşmelerinin Coğrafi Özellikleri İle İlgili Bir İnceleme”. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22 (1), 111-138
- Sezer, L. İ. (1996). “Açık Hava Şartlarında Buharlaşıma Üzerine Yeni Bir Formül Denemesi”. *Ege Coğrafya Dergisi*, 8, 161-201.
- Sivas Çevre Durum Raporu, (2010)
- Sivas’ın Batıya Açılan Kapısı Yıldızeli, (2012).
- Soykan, F. (1999). “Doğal Çevre ve Kültürle Bütünleşen Bir Çevre Türü: Kırsal Turizm”. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 10 (1), 67-75.
- Soykan, F. (2003). “Kırsal Turizm ve Türkiye İçin Önemi”. *Ege Coğrafya Dergisi*, 12, 1-11.
- Şahin, C. (2001). “Yurtdışı Göçün Bireyin Psikolojik Sağlığı Üzerindeki Etkisine İlişkin Kuramsal Bir İnceleme”. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21 (2), 57-67.

- Şahin, İ., F. (1997). *Refahiye'nin Coğrafi Etüdü* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şahin, İ., F. (2006). *Erzin İlçesinin Coğrafyası*. İstanbul: Aktif Yayınevi.
- Şahin, C., Doğanay, H., Özcan, N. A. (2007). *Türkiye Coğrafyası (Fiziki-Beşeri-Ekonomik-Jeopolitik)*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Şahin, C. (2011). *Türkiye Fiziki Coğrafyası*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Şahin, F. İ., Zaman, M. (2010). "Hayvancılıkta Önemli Bir Yem Kaynağı: Silaj". *Doğu Coğrafya Dergisi*, 15 (23), 1-18.
- Şahin, F. İ., Meral, E. (2015). "Türkiye'de Karayolu Geçitlerinin Özellikleri ve İç Anadolu Bölgesi'nde Coğrafi Dağılışı". Prof. Dr. Serhat Zaman, Doç. Dr. Ogün Coşkun (Ed), *Coğrafya'ya Adanmış Bir Ömür Prof. Dr. Hayati Doğanay* (ss. 375-428) içinde. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Şahinalp, M. S. (2005). *Şanlıurfa Şehri'nin Kuruluş ve Gelişmesi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şengör, A. M. C., Yılmaz, Y. (1981). "Tethyan Evolution of Turkey: A Plate Tectonic Approach" [Türkiye'nin Tethis'de Gelişimi: Plaka Tektoniğine Yaklaşım]. *Tectonophysics*, 75, 181-241.
- Tandoğan, A. (1998). *Demografik Temel Kavramlar ve Türkiye Nüfusu*. Trabzon: Eser Ofset Matbaacılık.
- Tanoğlu, A. (1954). "İskan Coğrafyası Esas Fikirler, Problemler ve Metod". İstanbul Üniversitesi Türkiyat Mecmuası, 11, 1-34.
- Tanoğlu, A. (1963). "Türkiye'de Toprak". *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 23 (3-4), 194-215.
- Tanoğlu, A. (1969). *Nüfus ve Yerleşme*. İstanbul: Taş Matbaası.
- Taş, B. (2016). "Türkiye'de Coğrafi Bakış Açısıyla Köy Kavramı" [Bildiri]. *TÜCAUM Uluslararası Coğrafya Sempozyumu 13-14 Ekim 2016*, Ankara.
- Tapur, T. (2009). *Karaman Şehir Coğrafyası*. Konya: Çizgi Kitabevi.

- Tapur, T. (2010). “Konya İli’nin 2007 Adrese Dayalı Nüfus Sayımı Açısından Değerlendirilmesi ve Konya’da Nüfus Gelişimi”. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 21, 155-133.
- Tezcan, M. (1978). “Kültür ve Eğitim İlişkileri”. *Eğitim ve Bilim*, 3 (15), 5-16.
- Tezcan, Mehmet. (2006). “XI. YY. Başlarında Ermenilerin Doğu Roma Tarafından Bölgeye Göçürülmesi ve Selçuklu Fethi Döneminde Sivas”[Bildiri]. İbrahim Yasak (Ed.). *Selçuklular Döneminde Sivas Sempozyum Bildirileri, 29 Eylül-1 Ekim 2005*, (ss. 121-140), Sivas: Sivas İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Sivas 1000 Temel Eser No: 1.
- Tatar, Y. (1977). “Ofiyolitli Çamlıbel (Yıldızeli) Bölgesinin Stratigrafisi ve Petrografisi”. *M.T.A Dergisi*, 88, 56-72.
- Tolun-Denker, B. (1977). *Yerleşme Coğrafyası, Kır Yerleşmeleri*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları No: 2275.
- Topbay, D. C. (2016). *Yıldızeli (Sivas) Batısında Yer Alan Eosen Yaşlı Volkanik Kayaların Jeokimyasal Özellikleri ve Petrojenezi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Toroğlu, E. (2007). “Niğde İlinde Göç Faktörleri ve Göçler”. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 5 (1), 75-96.
- Tosun, F. (2017). *Şekerpancarı Ürün Raporu*. Ankara: Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü (TEPGE), TEPGE Yayın No: 291.
- Tunçdilek, N. (1967). *Türkiye İskan Coğrafyası*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay. No: 1283, Coğrafya Enstitüsü Yay. No.49.
- Tunçdilek, N. (1986). *Türkiye’de Yerleşmenin Evrimi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay. No: 3367, Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü Yay. No.4.
- Tunçel, H. (1992). “Türkiye’de (1966-1986 Yılları Arasında) Arıcılığa Genel Bir Bakış”. *Ankara Üniversitesi Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, 1, 97-126.

- Tunçel, H. (2000). “Türkiye’de İsmi Değiştirilen Köyler”. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10 (2), 23-34.
- Tümertekin E., Cöntürk H. (1960). “Türkiye’de Yağışlı Yıllar”. *Türk Coğrafya Dergisi*, 20, 51-64.
- Tümertekin, E. (1973). *Türkiye’de Şehirleşme ve Şehirsel Fonksiyonlar*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Yayınları No: 72.
- Tümertekin, E. (1977). “Türkiye’de İç Göçler Üzerine”. *İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi*, 22, 29-42.
- Tümertekin, E. (1987). *Ulaşım Coğrafyası*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları No: 2053.
- Tümertekin, E., Özgüç, N. (2007). *Ekonomik Coğrafya Küreselleşme ve Kalkınma*. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Tümertekin, E., Özgüç, N. (2009). *Beşeri Coğrafya İnsan, Kültür, Mekan*. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Türkeş, M. (2005). “Orta Kızılırmak Bölümü Güney Kesiminin (Kapadokya Yöresi) İklimi ve Çölleşmeden Etkilenebilirliği”. *Ege Coğrafya Dergisi*, 14, 73-97.
- Tavşanoğlu, F. D. (2019). *Akpınarbeleni (Yıldızeli-Sivas) Altın Cevherleşmesinin Jeolojisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Uçkun, E., Kadioğlu, Y. (2016). “Ulaşım ve Yerleşme Üzerindeki Etkileri Açısından Çamlıbel Geçidi” [Bildiri]. *TÜCAUM Uluslararası Coğrafya Sempozyumu* 13-14 Ekim 2016, Ankara.
- Urfalı Mateos Vekayi-nâmesi (952-1136) ve Papaz Grigor’un Zeyli (1136-1162)*. (Çev. Hrant Andreasyan). Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Uzunçarşılı, İ. H. (1988). *Osmanlı Tarihi I. Cilt*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi
- Uzunçarşılı, İ. H. (1988). *Osmanlı Tarihi IV. Cilt*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi
- Uzunçarşılı, İ. H., Edgüer, R. (2014). *Sivas Şehri*. Recep Toparlı (Ed.) Ankara: Türk Tarih Kurumu.

- Üçer, M. (2009). “Anadolu’nun Kalpgahı Sivas, Sipas’tan Dârü’l-âlâ’ya "Yüceyurt’a”. *Sivas Kültür (Kültür Sanat Dergisi)*, 2 (2).
- Ünal, Ç. (2003). “Pasinler Kaplıcalarının Coğrafi Etüdü”. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 8 (10), 115-132.
- Ünal, Ç. (2010). *Türkiye’de Sanayi Tarihi Gelişimi ve Bugünkü Yapısı*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları No: 987.
- Ünal, S. (2004). “19 ve 20. Yüzyıllarda Sivas’ın Demografik Yapısı”. *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 9 (2), 37-54.
- Ünay, E., Brujin, H., Saraç, G. (2003). “A Preliminary Zonation of the Continental Neogene of Anatolia Based on Rodents”. *Deinsea*, 10 (35), 539–548.
- Ünver, O. C. (2003). “Almanya’ya Türk İşgücü Göçü-Geçmişten Geleceğe Sorunlar, İmkanlar ve Fırsatlar”. *İstanbul Üniversitesi Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 45, 177-225.
- Vache, K. (1963). “Akdağmadeni Kontakt Yatakları ve Bunların Orta Anadolu Kristalinine Karşı Olan Jeolojik Çerçevesi”. *M.T.A Dergisi*, 60, 22-36.
- Weihrich, H. (1982). “The TOWS Matrix A Tool for Situational Analysis”. *Long Range Planning*, 15 (2), 54-66.
- Yakar, M. (2015). “Türkiye’nin İç Göç Paterni: Kim Nerede İkamet Ediyor? Nereye Kayıtlı?”. *Ege Coğrafya Dergisi*, 24 (1), 15-38.
- Yalçınlar, İ. (1996). “Türkiye’de Bazı Jeolojik ve Jeomorfolojik Gözlemler”. *Türk Coğrafya Dergisi*, 31, 1-5.
- Yücel, T. (1987). *Türkiye Coğrafyası*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Yasak, İ. (2004). *Sivas İli*. Sivas: Seyran Yayınları
- Yaylak, E., Alçıçek, A. (2003). “Sığır Besiciliğinde Ucuz Bir Kaba Yem Kaynağı: Mısır Silajı”. *Hayvansal Üretim*, 44 (2), 29-36.
- Yazıcı, H. (2002). *İç Anadolu Bölgesi Coğrafyası*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Yazıcı, H., Cin, M. (1997). “Uzungöl Turizm Merkezinde Coğrafi Gözlemler”. *Türk Coğrafya Dergisi*, 32, 57-79.

- Yılmaz, A. (1981). “Tokat ile Sivas Arasındaki Bölgede Ofiyolitli Karışığın İç Yapısı ve Yerleşme Yaşı”. *Türkiye Jeoloji Kurumu Bülteni*, 24, 31-36.
- Yılmaz, A., Özer, S. (1984). “Kuzey Anadolu Bindirme Kuşağı'nın Akdağmadeni (Yozgat) İle Karaçayır (Sivas) Arasındaki Bölümünün Temel Jeoloji İncelemesi ve Tersiyer Havzasının Yapısal Evrimi” [Bildiri], *T.J.K. Ketin Simpozyumu*, (Şubat 1984), Ankara.
- Yılmaz, A., Uysal, Ş., Bedi, Y., Yusufoglu, H., Havzoğlu, T., Ağan, A., Göç, D., Aydın, N. (1995). “Akdağ Masifi ve Dolayının Jeolojisi”. *M.T.A. Dergisi*, 117, 125-138.
- Yılmaz, Sönmez, S. (2011). *Osmanlı Klasik Çağında Sivas*. İstanbul: Kitabevi.
- Yılmaz, M. (2016). “Özalp İlçesi'nde Tarım Arazilerinin Mülkiyet Durumu-Parsel Büyüklüğü ve İlçedeki Bitkisel Üretim”. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 34, 203-216.
- Yücel, T. (1995). “Türkiye'nin Kırsal Yerleşmeleri ve Tipleri Üzerine Yeni Görüşler”. *Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Dergisi*, 33, 447-469.
- Yücel, E. S. (2008). *Salname-i Vilayet-i Sivas (1300-1903)*. Sivas: Buruciye Yayınları.
- Yücesahin, M. (1996). “Türkiye’de İllere Göre Cinsiyet Oranları”. *Ankara Üniversitesi Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, 5, 267-290
- Zaman, M. (1993). *Tonya İlçe Merkezi'nin Coğrafyası* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Zaman, M. (1996). *Tonya'nın Coğrafi Etüdü* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Zaman, M. (1996). *Tonya İlçesinin Coğrafi Etüdü*. Trabzon: Tonya Belediyesi Yayınları No:1
- Zaman, M. (2004). *Vakıkebir İlçesi'nin Coğrafyası*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları No: 937.
- Zaman, M., Birinci, S. (2011). “Doğu Karadeniz’de Termal Turizminin Geliştirilebileceği Merkezlere Yeni Bir Örnek: İkizdere Kaplıcası”. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15 (2), 405-429.

- Zaman, M. (2012). *Trabzon İlinin Turizm Coğrafyası Potansiyel-Alternatifler-Planlama*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları No: 999.
- Zaman, M. (2017). “Türkiye’de Kırsal Meskenler ve Coğrafi Dağılımları”. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21 (3), 911-935.
- Zaman, M., Camcı, A., Şahap, A., (2017). “Kültür Turizminde Alternatifler: Festival Turizmi ve Pir Sultan Abdal Anma Etkinlikleri Örneği” [Bildiri]. Faruk Alaeddinoğlu, Dr. Emine Cihangir, Mehmet Şeremet (Ed.). *International West Asia Congress of Tourism Research Bildiriler Kitabı*, 28.09-01.10. 2017, (ss, 305-315). Çanakkale: Paradigma Akademi Basın Yayın Dağıtım.
- Zaman, M. (2018a). “Doğu Karadeniz Bölümü Sahil Yöresindeki Kırsal Yerleşmeler ve Özellikleri”. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22 (1), 323-346.
- Zaman, M. (2018b). *Yerleşme Coğrafyası Kır Yerleşmeleri (Ders Notları)*. Erzurum: Atatürk Üniv. Edebiyat Fak. Coğrafya Bölümü.
- Zaman, S., Coşkun, O. (2008). “Rize İlinin Nüfus Coğrafyası Özellikleri ve Bunları Etkileyen Etmenler Üzerine Bir İnceleme”. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12 (2), 263-283.
- Zeybek, H., İ., Uzun, A., Yılmaz, C., Bahadır, M., Hatipoğlu, İ., K., Dinçer, H., Gürgöze, S. (2015). “Yıldız Doğal Köprüsü, Yıldızeli-Sivas” [Bildiri]. Muhammet Bahadır, Ali Uzun, Halil İbrahim Zeybek (Ed.). *Ulusal Jeomorfoloji Sempozyumu 15-17 Ekim 2015 Samsun* (ss. 559-563), Samsun: Bildiriler Kitabı.
- Zeyneloğlu, S., Sirkeci, İ. (2014). “Türkiye’de Almanlar ve Almancılar”. *Göç Dergisi*, 1 (1), 77-118.

İNTERNET KAYNAKLARI

URL 1: <https://www.kulturportali.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 15.08.2019)

URL1:<http://www.dsi.gov.tr/haberler/2016/01/28/nevruzbaraj%C4%B1tamamland%C4%B1>, (Erişim tarihi: 15.03.2020).

URL2:[http://www.dsi.gov.tr/haberler/2015/11/27/sivas-y%C4%B1ld%C4%B1zeli-kaman g%C3%B6leti-tamamland%C4%B1](http://www.dsi.gov.tr/haberler/2015/11/27/sivas-y%C4%B1ld%C4%B1zeli-kaman-g%C3%B6leti-tamamland%C4%B1), (Erişim tarihi: 15.03.2020)

URL 3: <http://ogm.meb.gov.tr/yuz-tarihi-lise/1942-PAMUKPINAR-ANADOLU-LISESI.html> (Erişim Tarihi, 07.08.2021).

URL 4: <http://www.pamukpinarlilar.com> (Erişim Tarihi: 18.02.2021)

URL 5: <https://hsgm.saglik.gov.tr/dosya/mevzuat/yonergeler> (15.12.2020).

URL 6: <https://hsgm.saglik.gov.tr/dosya/mevzuat/yonergeler>).

URL 7: <http://www.yildizeli.gov.tr> (Erişim Tarihi 18.12.2020)

URL 8: <https://www.organikmadencilik.com>

URL 9: <http://www.yildizdagikayakmerkezi.com>

URL 10: <https://yigm.ktb.gov.tr/TR-11338/tesis-bilgileri.html> (Erişim Tarihi: 27.12.2021)

URL 11: <https://sivas.ktb.gov.tr>

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Aykut CAMCI
Doğum Yeri ve Tarihi	
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi Fen- Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü (2009-2013)
Yüksek Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı Beşeri ve İktisadi Coğrafya Bilim Dalı (2013-2016)
Doktora Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı Beşeri ve İktisadi Coğrafya Bilim Dalı (2016-2022)
Bildiği Yabancı Diller	
İş Deneyimi	
Çalıştığı Kurumlar	
İletişim	